

108500

JĀTAKATTHAVANNĀ

BY

V. FAUSBOLL.

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL. V.

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

R. M. C. LIBRARY	
Acc. No.	108500
Class No.	24.2
	527
	23.8.80
	Ca
	Rg
	g
	Rg
	Rg

Presented by
Dr. R. C. Maier

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. **RICHARD MORRIS,**
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahaṃsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhī. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvātaṃ khaṇitvā tasmiṃ etc.
 -- 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I ¹³⁶₁) after tathā.
 -- 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
 -- 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 -- 109 l. 2 cfr Senart, Mahāvastu I p. 282.
 -- 123 l. 15 cfr Mahāvastu I p. 281.
 -- 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I ¹³³₁₇.
 -- 180 l. 21 read karuṇā
 -- 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
 -- 364 l. 24 read Bārāṇasiraṇṇā pana Saṃyamena
 -- 372 l. 25 read buddhabhāvaṃ.
 -- 384 l. 27-29 read „Sāmi, paṇḍuvanno si jāto, kin nu te kaci eintā atthi,
 udāhu rājā - - tanhā uppannā - - tanhā - - naṃ (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 -- 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

- Vol. IV Page 5 l. 36 ¹¹⁻¹⁴ read Cks.
 -- 48 l. 16 read niddhāpaye, cfr. ⁴¹₂₆₇ III ⁹⁹₈.
 -- 57 l. 2 read na asmase
 -- 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 -- 71 l. 18 cfr. III ³¹³₁₀.
 -- 89 l. 1 read rājā satim
 -- 95 l. 14 read ekadā.
 -- 132 l. 15 read ayapetṭen' eva, cfr. V ³³⁹₄.
 -- 141 l. 1 read patidissati.
 -- 163 l. 11 read modathavho.
 -- 166 l. 1 cfr. Milindap p. 422.
 -- 177 l. 5 read gāmakūṭakammamā vā piṇṇakammamā vā
 -- 192 l. 27 read appaṭivekkhitvā.
 -- 239 l. 22 read sammantaṃ.
 -- 266 l. 23 read me.
 -- 285 l. 8 read paribhāsenti.
 -- 357 l. 24 read vedayittho.
 -- 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 -- 499 l. 26 read : ¹ Bā Ck

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammaṃ ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyaṃ nisinne
„uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhu vo kataṃ uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kammaṃ nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto dhammena r. kārento saddho’
ahosi dānasīluposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo dānādīsu samādapesi². Purohito pan’ assa para-
piṭṭhimamśiko³ lañcakhādako kūṭavinicchayiko⁴ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha naṃ divā
lañcam gahetvā kūṭattam⁵ katvā upatṭhānaṃ āgataṃ rājā
„tvam⁶ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁷ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ti musāvādaṃ katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁸. So āha: „aham velāyam eva bhuñjimi,
gehaṃ pana gantvā mukhaṃ vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bd -u. ² Bd su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bd adds viya. ⁵ Ck Bd ku-. ⁶ Bds
tumhe. ⁷ Bds -kā. ⁸ Bds omīti pl. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmi, rattiṃ sīlaṃ rakkhissāmi¹. evaṃ me upaddhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmim vinicchaye nisinne aññatarā silavatī itthi aṭṭam karonti⁵ gharāṃ gantum⁶ alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmi“ upakaṭṭhakāle⁷ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmim khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁸ ambapiṇḍi⁹ āhariyittha¹⁰. So tassā uposathikabhāvaṃ nātvā „imam¹¹ khādītva uposathikā hohīti“ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 mam. So aparabhāge kalam katvā Himavantapadese Kosiki-
 gaṅgāya¹² tire tiyojanike ambavane ramaṇiye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alamkatasirisayane sutappa-
 buddho viya nibbatti alamkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattiṃ yeva taṃ sirisampattim¹³
 15 anubhoti, vemāṇikāpetabhāvena hi 'ssa kammaṃ sarikkhako¹⁴
 vipāko ahoṣi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁵ ambavanam pavisati,
 pavittakkhaṇe yev' assa dibbattabhāvo antaradhāyati, asīti-
 tāhatthappamāno¹⁶ attabhāvo nibbattati¹⁷, sakalasarīram
 20 jhāyati, supupphitakiṃsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekā va
 aṅguli, tattha¹⁸ mahākuddālappamānā¹⁹ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto²⁰ mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente²¹ sarīram antaradhāyati, dibbasarīram nibbattati,
 alamkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²² nānāturīyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattim anubhavanto ramaṇiye ambavane
 dibbapāsādam abhirūhati²³. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²⁴ nissandena tiyojanikaṃ²⁵ ambavanam paṭilabhi,
 laṇcaṃ gahetva kūṭaṭṭakaraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ B^d - mā ti. ² C^k omit so. ³ all three MSS. -i. ⁴ B^d - kaṭṭha-. ⁵ B^d ambaphalānaṃ. ⁶ C^k -m, B^d -i. ⁷ C^k -riyitta, C^s -rayittha, B^d -ra-. ⁸ B^d imāni. ⁹ C^k -sa-. ¹⁰ C^s kammaśarikkhako, C^k kammaśari-, B^d -sarikkhiko. ¹¹ B^d upaga-. ¹² B^d asītihatthātālakkhandappa-. ¹³ B^d nippatit. ¹⁴ B^d hatthā. ¹⁵ B^d -ṇa. ¹⁶ B^d -nappatto. ¹⁷ C^k -mante, B^d atthaṇḍamite taṃ. ¹⁸ B^k -kitthiyo. ¹⁹ B^d -hi. ²⁰ C^k -naṃ, C^s -na. ²¹ C^k -kū.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattim² rattim³ yasaṃ anubhoti⁴ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁵ [parivāreti⁶]. Tasmim kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadesepaṇṇasālām kāretvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Ath' eka- 5 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkam Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa paribhogatitthābhimukhaṃ āgami⁷, so mukhaṃ dhovanto taṃ majjhe nadiyā āgacchantam disvā udakaṃ taranto gantvā ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁸ ṭhapetvā satthakena 10 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchādetvā punappuna divase divase⁹ yāva parikkhayā khādi. Tasmim pana khīṇe aññaṃ¹⁰ phalāphalam khāditum nāsakki, rasa- taṇhāya bajjhितvā „tam eva ambapakkam khādissāmīti“ nadī- tīraṃ¹¹ gantvā nadim olokento „ambam alaḥhitvā na utṭha- 15 hissāmīti“¹² sanmīṭṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupaṇcachadivasāni¹³ vātāta- pena parisussanto olokento nisīdi, atha saṭṭame divase nadī- devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ūtvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva- siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20 imassa ambapakkam adātum¹⁴ na yuttaṃ, alabhanto marissati, dassāmi ssa¹⁵“¹⁶ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena saddhim sallapantī paṭhamam gātham āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇā 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjāsāyo, adhippāyo ti cittaṃ, sammasi ti acchasi, ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇā 'ti pabbajitattā tāpasam ālapati, idam vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvaṃ kimadhippāyo kiṃ cintento kiṃ patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmim Gaṅgātīre Gaṅgam olokento nisinnō ti.

30

¹ Ck omits pana - - nissandena. ² Bd only one ratti. ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā. ⁵ Bd -si. ⁶ C parivāreti corr. to -cāreti. ⁷ Bd -māsi. ⁸ Ck agya-. ⁹ Ck only one di-. ¹⁰ Ck -a. ¹¹ Bd -re. ¹² Bd upaṭha-. ¹³ Ck dvepi niḥja divasāni. ¹⁴ Cks ā-. ¹⁵ Bd tassā.

Taṃ sutvā tāpasō nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāṃavā
tathūpamaṃ āmbapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamañjhime
5 pāṇihi naṃ gahetvāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadalipattesu nikkhipitvā sayam aham
satthena naṃ vikappetvā khuppiṇāsaṃ² ahāsi me. 4
5. So³ 'ham apetadaratho⁴ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁵. 5.
- 10 6. Sosetvā nūna⁶ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁷ phalaṃ sādum⁸ [yam uddharim⁹] vuyhamānaṃ
[udadhismā¹⁰] mahaṇṇave. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasāṃ¹¹ aham,
rammaṃ pati nisinno¹² 'smi, puthulomāyutā puthū¹³. 7.
- 15 8. Tvañ ca kho me va akkhāhi attānam apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāni, kissa vā tvam¹⁴ 'sumajjhime. 8.
9. Ruppapaṭṭapalimattthīva¹⁵ vyagghīva girisānujā
& yā santi¹⁶ nariyo¹⁷ deveṣu devānaṃ paricārīkā 9.
10. 'Yā ca maṇussalokasmiṃ rūpen¹⁸ anvāgatitthiyo¹⁹ —
20 rūpe te sadiṣi n' atthi
deveṣu²⁰ gandhabbamaṇussaloke²¹,
puṭṭhāsi me, cārupubbaṅgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā²² 'ti. 10.

Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭṭo, supariṇāṃavā ti susaṇ-
25 ṭhito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vaṇṇagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamañjhime ti nimmalamañjhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇihīti haṭṭhehi, agyāyatanamaṃ āharim ti attano aggihuttasālaṃ āharim,
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pātho, khādīti pāṭhaso,
ahāsi me ti tam jivhagge thapitamattam eva sattarasaharaṇisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato. ⁴ Ck -pi. ⁵ Ck sosetvā nūna, Bā
sosetvā nanu. ⁶ Bā passa. ⁷ Ck -dhum. ⁸ Ck sam-. ⁹ Ck -samā, Bā
-sammā. ¹⁰ Bā -u. ¹¹ Ck -palimattthīma, Bā rūpapaṭṭapalimattti, Bā rupa-
mattapalimattti. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bā nā-. ¹⁴ Bā rūpānāvā-. ¹⁵ Ck
devesi. ¹⁶ Bā gandhabbesu-. ¹⁷ Bā -sañthāno. ¹⁸ Ck chān-. ¹⁹ Bā -piṇa-
hassāni.

mama khudañ ca pīpāsāñ ca hari, apetaḍaratho ti vigatakāyaccittadaratho,
 sudhābhojanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathañ apāhari, vyanti-
 bhūto ti tassa ambapakkassa vīgātanta jāto, parikkhīpaambapakko hutvā ti
 attho, dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkha-
 mena¹ ca samannūgato, aññeso² kadalīpanasādisu phalesu parittakam pi 5
 assādañ³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya t̥hapitamattāni tittān' eva sampajjan-
 tīti dīpeti, soeetvā⁵ ti nīrahāratāya soeetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti
 tañ mamañ⁸, yaśā 'ti yañ assa, yañ⁹ ahoṣiti attho, idañ vuttañ hoti: yañ
 phalañ mama sāduriñ ahoṣi yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandha-
 sañkhāte mahannave vuyhamānañ tato uḍḍhismā uddharim¹¹ ambañ mama 10
 maraṇaṃ āvāhissatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhattassa jīvitañ na-ppa-
 vattissatīti, upavasāmiti khuppiyāsāhi upagato¹³ vasāmi¹⁴, rammañ pati
 nisinno smīti ramaṇiyañ nadiñ pati ahañ nisinno, puthulomāyutā
 puthū ti yañ nadi puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma
 me ito sothi¹⁵ bhavēyyā 'ti adhippāyo, apalāyini ti apalāyitvā mama sam- 15
 mukhe¹⁶ thite ti devatañ ālapati, apalāpinti¹⁷ pi pāṭho, palāparahite¹⁸ ana-
 vajjasarīre ti attho, kīssa vā ti kīssa vā karanā idhāgato sīti pucchati,
 ruppapattapalimattāhivā¹⁹ 'ti sutthupalimattāhakañcanapaṭṭasādisā²⁰, vy-
 agghivā 'ti jīlāvilāsena tarunavyagghapotikā viya, devānañ t̥ channañ²¹
 kāmāvacaradevānañ, yā ca manussalokasmiñ ti yā²² ca manussaloke, rū- 20
 penanvāgatitthiyo²³ ti rūpena anvāgatā²⁴ itthiyo, natthi ti attano sam-
 bhūvanāya evaṃ āha, tava rūpasādisāya nāma na bhavitabban ti hi 'ssa adhip-
 pāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādiniissitesu²⁵ gandhabbesu ca
 manussaloke²⁶ ca, cārupubbañgiti cārunā pubbañgena varakkhaṇa²⁷
 samannūgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave 25
 ca mayhañ akkhāhiti vadati.

Tato²⁷ devatā atṭha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisinno si rammañ brāhmaṇa Kosikim
 sāhañ²⁸ bhusālayā vutthā²⁹ varavāri vahoghasā. 11.

12. Nānādumagañakinnā bahukā³⁰ girikandara
 mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Cks cittakīlamathena. ² Bā adds paua. ³ Ck Bā -da. ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks
 soeetvānā, Bā soetvā. ⁶ all three MSS. soe- ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹
 Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra. ¹¹ Bā -ritāni. ¹² Bā maybe ¹³ Cks upā-. ¹⁴ Cks
 -mitti. ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukhañ. ¹⁷ so Bā; Bā apalāsinīti. Ck apalā-
 yiti, Ck apalāyini. ¹⁸ Bā malāyarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭaplamattāhivā, Bā ruppe-
 pattaṭṭaplamattivā. ²⁰ Cks -sañ. Bā -si, Bā -sī. ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānvā-. ²³
 Cks -ta. ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸
 Bā ahañ. ²⁹ Bā vutthā, Bā vuttiā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -so.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā³
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṃ kiñci ubhatotīre phalaṃ patati ambuni
asaṃsayāṃ taṃ sotassa phalaṃ hoti vasānugāṃ. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me,
mā rocaya-m-abhisāṅgam paṭisedha jaṇādhīpa. 16.
17. Na vāhaṃ³ vaddhavaṃ maññe yaṃ tvaṃ raṭṭhābhivaddhana
10 āceyyamāno⁴ rājisi maraṇaṃ abhikaṃkhasi. 17.
18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṃsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṃ tvaṃ brāhmaṇa rammam Kosikigaṅgam patini-
15 sinno, bhūscāyā vutthā⁸ ti bhūse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimūḍhasa-
tasmīṃ addhivutthā, Gaṅgaṭṭhakavimānavāsini ti attho, varavārivahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārā giṭṭikandarā
maṃ pamukhaṃ karonti, ahaṃ tāsāṃ pāmokkhā homiti dasseti, abhisandanti
tīti sandanti pavattanti, tato āgantvā maṃ Kosikigaṅgaṃ pavasanti ti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṃ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti maṇi-
vappena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasamkhāte vahe dhūrayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgaṇaṃ vittakarena¹⁴ vanasamkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṃ vārina va abhisandanti pūrentiti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahanti ti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanaṃ, atha vā tā ti upayogabahuvacanaṃ, āvahanti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchanti ti attho, evaṃ upagatāni
pāna mama sotāni pavasanti¹⁷ adhippāyo, sotassā¹⁸ ti yaṃ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṃ mama ambuni patati sabbaṃ taṃ mama sotassa¹⁹ eva vasānugāṃ
30 hoti, n' atth' ettha saṃsayo ti, evaṃ ambapakkassa nadisotena āgamanakāraṇaṃ
kathesi, medhavi puthupañña²⁰ ti ubhayaṃ ālapanam eva, mā rocaya²¹ ti
evaṃ taṇhābhisaṅgaṃ mā rocaya²², paṭisedhā²³ ti paṭisedha²⁴ naṃ ti rājānaṃ
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvaṃ paññitabhāvaṃ, raṭṭhābhi-

¹ Bā dhanatodā, C² vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ C² cāhaṃ. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C² tattha. ⁶ Bā adds pi, C² vi. ⁷
Bā saṇhābhūtā ⁸ Bā vutthā. ⁹ C² bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ C² -jā.
¹² C² vanamānā. ¹³ C² tīti. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, C² vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, C² adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatthā. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 āciyānto¹ vadḍhanto² taruṇo va hutvā ti attho, rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvaṃ nīrāhātāya susemāno taruṇo va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmīti, tassā
 'ti yo puggalo taṇhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇā ca saddhīm kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayaṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyunt: asuko nāma taṇhāvasiko ti⁵, tesam bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesam vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārīkā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegaṃ uppādentī evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamsanāṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na ciyati¹⁰ tassa narassa pāpaṃ
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ lokyā¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayaṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamissati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ eilaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā thitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbaṃ sucaritadhammaṃ,
 viddham sanāṃ hi idha sabbadhammo ti adhippetāṃ, viddhamsanāṃ
 ti bhaṇṇaṃ, cavanaṃ ti cutin, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā thitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jānan-
 tassa evarūpassa narassa pāpaṃ na ciyati na vadḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkhaṃ gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadḍhāya acetetva kevalaṃ ambapakke āsāṃ¹⁹ katvā Gaṇḍagāṃ olokeno 30
 nīsinno, tvaṃ²⁰ mayhaṃ kin nāma akusalaṃ passaṃti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bd ac-, Ck ajīyānto. ² Ck vaṭṭānto. ³ Bd adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bd hotīti
 puna. ⁶ Bd paṇḍitabhūta. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bd pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanaṃ. ¹⁰ Ck nāciyati, Bd najīyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bd viditā ti. ¹³ Ck
 jigimsati, Bd jigīsa. ¹⁴ Bd mate. ¹⁵ Bd tvaṃ. ¹⁶ Ck -katvāsi, Bd pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bd adds tassā. ¹⁸ Ck puggalaṃ pīssa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck
 āsāgāṃ katvā. ²⁰ Bd add olokenā.

ti isigapena suṭṭhu aññāte isīnaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāṃ
 pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satṭhi² sati³ sobhane uttame
 ti ālapanam etaṃ, anariyapaṇisambhāse ti tassa jñanti pitaro ti ādikāya⁴
 asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jīgimsasīti⁶ mayi pāpe avijjantē pi
 5 mañ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
 gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussosāṇi puthulāya sunda-
 rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhivā paralokaṃ gate,
 mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pāṭho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
 attānaṃ ambaṃ ca dadāmi te taṃ
 yo duccejae kāmaguṇe pahāya
 santiṃ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
 24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane tthito
 15 adhammaṃ c' eva carati pāpaṃ c' assa pavaddhati. 24.
 25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ¹³ appossuko bhava,
 upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
 26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
 koṇcā mayūrā diviyā koyaṭṭhimadhusāliyā
 20 { kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
 27. Amb' ettha vipasūnaggā palālakkhalasannibhā
 kosumbhasalālānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametaṃ ti garahā te bhavissatthi vadanto ambapakkatthāya
 vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā ñātaṃ, avisayhasāhīti rājāno nāma dussaham
 25 saṃhantīti¹⁶ tena naṃ ālapanti evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālīngitvā ambavaṇaṃ
 nayanti attānaṃ ca te dadāmi taṃ ca sṃbaṃ, kāmaguṇe ti kaṇṇanamāla-
 setacchattapaṭimaṇḍite vatthūkāme, santiṃca dhammaṃcā¹⁷ ti dussīlyapasa-
 mena¹⁸ santisāṃkhātāṃ sīlāṇi c' eva eucaritadhammaṃ cā¹⁹ ti, adhiṭṭhito si
 30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsaṃyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttam
 hoti: ambho tvaṃ tāpaśa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ²⁰ pahāya amba-

¹ Bā sammame. ² Bā patṭhi. ³ Bā pati. ⁴ Bā adda kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck
 jīgimsasīti, Bā jīgīsītīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā ca ramarapaṇaṃ. ⁹ Ck -nā,
 Bā add ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komaṇi. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā add mahāyana. ¹⁶ Bā saṃhanti. ¹⁷ Bā
 dussīlavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

*pakkamatte rasataphāya bajjhivā vātātaṃ agāṇetvā nadītīre sussaṃāno
 nīśidati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasadiso, yo puggalo
 rasataphāvasiko adhammaṃ c' eva carati rasataphāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ ¹ c'
 assa pavaḍḍhatīti, iti sū tāpasam garahanti evam āha, kāmam appossukko
 bhāvā ² 'ti ekamsen' eva ambapakke nīrālayo hobi ³, sītale ambavane etan ti
 evam vadamānā devatā tāpasam ālīṇetvā ure nīpajjāpetvā ākhe pakkhantā ⁴,
 tiyojanikaṃ dibbam ambavanam disvā sakupāsaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 ācikkhanti ehi tan ⁵ ti ⁶ āha, puppharasamattehi ti puppharasehi matthehi,
 vakkaṇṇehi ti vakkaṇṇivehi sakupēhi abhināḍitan ti attho, idāni te sakupē
 ācikkhanti koṇḍā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā ⁷, koyaṭṭhimadhusā- 10
 liyā ⁸ ti koyaṭṭhisakunā ⁹ ca nāma suvaṇṇasālikasakunā ¹⁰ ca ete dibbasakunā
 ettha vasantīti dasseti, kūjitā haṃsapūṇehi hainsagaṇehi upakūjitā ¹¹
 virāvasaṅghatitā ¹², kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vaasantīyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vip-
 pa-sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā ¹³, palālakkhalasannibhā ti 15
 pupphasaṇṇicayena sālipalālakkhalasadisā ¹⁴, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino ¹⁵, evarūpā rukkhā ca ettha atthāti ambavanam vanṇeti.

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītvā taṇhaṃ pūretvā vissamītvā 20
 ambavane vicaranto taṃ petam dukkhaṃ anubhontaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakki, suriye pan' atthamite ¹⁶ taṃ nāṭaka-
 parivāritam dibbasampattim anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tiriṭṭi kāyūri aṅgaḍi candanussado 25
 rattim, tvam paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28.
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā ¹⁷ paricārikā,
 evam mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kiṃ kamman akari pubbe pāpaṃ attadukkhāvahaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimamsāni khādasīti. 30. 30

Tattha mālīti dibbamāladharo, tiriṭṭīti dibbaveṇṇadharo ¹⁸, kāyūrīti
 dibbābharapapatimandito, aṅgaḍīti dibbaṅgasasamanūgato, candanussado

¹ Bā kariyamānaṃ. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adda evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Ck kosaṭṭhi-, Bā kopaṭṭhi-. ⁸ Ck kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Ck pak-. ¹¹ Ck -saṅghāṭika, Bā saṅghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sū-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṇṇamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmate. ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavisayesu cāresi¹, divā ti²
divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti
manussaloke abhūtapubbo, tomahamsano ti ye tam passanti tesāṃ lomāni
hamsanti, pubbe ti purimabhava, attadukkhāvahan ti attano dukkhāvahanṃ,
5 manussesū 'ti yaṃ³ manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
sīti pucchati.

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na⁴ sañjānātha, ahaṃ
pana tumhākaṃ purohito ahoṣiṃ, idam me rattiṃ sukhānu-
bhavanāṃ tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanāṃ pana mayā katapā-
pass' eva nissando⁵, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
kūṭaṭṭhaṃ karitvā lañcaṃ gahetvā parapiṭṭhimaṃsiko hutvā
tassa divā katassa kammaṣṣa nissandena idaṃ dukkhaṃ anu-
bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggayha kāmesu gathito⁶ ahaṃ,
acariṃ dīgham addhānaṃ paresaṃ ahitāy' ahaṃ. 31.
32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁷ hoti evaṃ ukkacca khādati
yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

20 Tatha ajjhenānīti vede, patiggaṃ ayhā 'ti patiggahetvā adbhūjitvā, acariṃ
ti piṭṭhijji, ahitāyahan ti⁸ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
puggalo paresaṃ piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkaccā 'ti ukkantitvā⁹.

Idaṃ ca pana vatvā tāpasāṃ pucchi: „tumhe kathaṃ
idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbāṃ vitthārena kathesi. „Idāni pana
bhānte idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
vo¹⁰ nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
eva vasathā“ 'ti patiññāṃ gahetvā gato¹¹. Tato paṭṭhāya
nibaddhaṃ ambāpakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
30 kaṣiṇaparikkamaṇaṃ jhānābhiññāṃ¹² nibbattetvā Brahmalo-
ka-parāyaṇo ahoṣi.

¹ Bā vicā-. ² Bā omits yaṃ. ³ C¹ maṃ nana, Bā ma na. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā
giddhito. ⁶ Bā -lko. ⁷ Bā adds ahitāya. ⁸ Bā ukkantitvā. ⁹ Bā te. ¹⁰ C¹
omits gato. ¹¹ Bā -ā.

S, upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā
 ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-
 rannā ahoṣi, tāpaso aham evā² 'ti. Kimchandaajātakam.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya saḥāyikā surā-
 pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghuṭṭhe⁴
 tā pañcasatā itthiyo sāmikkānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhasuram paṭi-
 yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāma⁶“ 'ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
 „saḥāyike chaṇaṃ kilissāma⁷“ 'ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
 suraṃ na pivissāmi⁹“ vutte „tunhe Sammāsambuddhasa dānaṃ 10
 detha, mayaṃ chaṇaṃ karissāma¹⁰“ 'ti āhaṃsu. „Sādhū“ 'ti sam-
 paṭicchitvā tā¹¹ uyyojetvā S-ram¹² nimmattāpetvā mahādānaṃ datvā
 bahum¹³ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamayā dhammakathaṃ sotum tāhi
 parivāritā¹⁴ Jetavanam agamāsi. Tā paṇ¹⁵ itthiyo suraṃ¹⁶ pivanamā¹⁷
 va¹⁸ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake thatvāpi¹⁹ suraṃ pivātvā va 15
 tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram²⁰ vanditvā
 ekamantaṃ nisīdi, itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naecimsu
 ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkuccapādakukkuccāni²¹ ekaccā
 kalahaṃ akamsu. S. tāsāṃ saṃvegaṃ²² jananaṭṭhāya²³ bhamukalo-
 mato raṃsim²⁴ vissajjesi, andhakāratimisā²⁵ ahoṣi. Tā bhītā²⁶ ahesuṃ 20
 maraṇabhayaṭṭajjitā, tena tāsāṃ surā jiri²⁷. S. nisinnapallamk-
 antarahito²⁸ Sinerumuddhani thatvā uppalomato raṃsim vissajjesi,
 candasahassuggamanam²⁹ viya ahoṣi. S. tattha ṭhito va tāsāṃ saṃ-
 vegajananatṭhāya

Ko nu hāso kim ānando niccam pajjalite sati, (Dhp. p. 140.) 25
 andhakārena onaddhā padipam na gavessathā 'ti
 imam gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpattiphale
 paṭiṭṭhahimsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
 Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hiroṭṭappabhedanaṃ surā-
 pānaṃ nāna kadā³⁰ uppannaṃ³¹ 'ti pucchī. So tassā ācikkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuṭṭhe. ⁴ Bā pati-. ⁵ Bā gatvā. ⁶
 Ck tam. ⁷ Ck -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Ck -ram. ¹⁰ Ck pivamānā, Ck pivamanā
 corr. to pivamānā, Bā pivamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omite pi. ¹³ Ck -ccā-
 pāda-, Bā -ccāpādakukkuccā. ¹⁴ Ck -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janatṭhāya. ¹⁶ all
 three MSS. -i. ¹⁷ Bā -saā. ¹⁸ Ck Bā bhī-, Ck si- corr. to bhī-. ¹⁹ Bā jiri.
²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyassahassa-. ²² Bā adde kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiraṭṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako²
 bhaṇḍapariyesanattāya Himavantaṃ agamāsi. Tatth' eko
 rukkhho uggantvā porisamatte thāne tidhākappo ahoṣi, tassa
 tiṇṇaṃ kappānaṃ antare surācāṭippamāno³ āvāto ahoṣi, so
 5 deve vassante udakena pūri⁴. Taṃ parivāretvā haritakī⁵
 āmalakī maricagaccho ca ahoṣi, tesaṃ pakkāni phalāni⁶
 chijjivā⁷ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁸ va⁹ sāli. Tato
 suvā¹⁰ sālisīsāni āharitvā¹¹ tasmiṃ rukkhhe nisīditvā khādanti,
 tesaṃ khādamānānaṃ patito¹² sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti taṃ¹³ udakaṃ suriyātapena¹⁴ paccamānaṃ¹⁵ salohita-
 vaṇṇaṃ¹⁶ ahoṣi. Nidāghasamaye pipāsitaṃ sakunagaṇā¹⁷ taṃ
 pivitvā mattā¹⁸ patitvā¹⁹ Rukkhamaṇe thokaṃ niddāyivā
 vikūjamānā²⁰ pakkamanti, rukkhassunakhamakkaṭṭhāsu pi es'
 eva nayo. Vanacarako taṃ disvā „sace idaṃ viṣaṃ bhaveyya
 15 ime mareyyuṃ²¹, ime pana thokaṃ niddāyivā yathāsukhaṃ
 gacchanti²², na idaṃ²³ viṣaṃ²⁴ ti²⁵ sayāṃ pivitvā matto hutvā
 maṃsaṃ²⁶ khādītukāmo ahoṣi, tato aggim katvā²⁷ rukkhamaṇe
 patite²⁸ tittirakukkuṭṭhādayo²⁹ māretvā maṃsaṃ āṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsaṃ³⁰ khādanto ekāha-
 20 dvīhaṃ tatth' eva ahoṣi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi³¹ tassa santikaṃ
 gacchati. Ath' assa etad ahoṣi: „idaṃ pānaṃ³² tāpasena
 saddhiṃ pivissāmīti³³ so ekaṃ veḷunāḷikaṃ³⁴ pūṇṇetvā pakka-
 maṃsena saddhiṃ haritvā³⁵ paṇṇasālaṃ gantvā „bhante imaṃ

¹ so all three MSS. -i. ² B^d sucāti-. ³ B^d pūrito. ⁴ B^d harittakī. ⁵ C^k vaṇṇā. ⁶ B^d add tattha. ⁷ B^d sayāṃ jāta. ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā.
¹⁰ B^d haritvā. ¹¹ C^k -tāya, B^d patita. ¹² C^k tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasanta-
 pena. ¹⁴ B^d -na. ¹⁵ C^k sasala-, B^d lo-, B^d rasaṃlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷
 B^d adds upari, B^d upariśākhā. ¹⁸ C^k paṭipattitvā. ¹⁹ C^k viku-, B^d vikuṇḍa-
²⁰ B^d mā-. ²¹ B^d kūjivā uṭṭhāya pakkamaṃ ti in the place of y. g. ²² B^d
 yidaṃ. ²³ B^d adds tato thokaṃ gahetvā. ²⁴ B^d maṃsaṇi, B^d maṃsaṇi. ²⁵
 B^d adds nippajji, B^d pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^k tittura-, B^d tittira-. ²⁸
 B^d omits ma-. ²⁹ B^d aññe divase. ³⁰ C^k pana. C^k pana corr. to pānaṃ, B^d
 pipānaṃ. ³¹ C^k -nalakam, C^k -nāḷikaṃ corr. to -nalakam. ³² B^d gahetvā.

pānam' pivathā¹ "ti vatvā ubho pi maṃsam khādantā pivimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā“ ti ca „vāruṇīti“² ca nāmaṃ jātam. Te ubho pi „atth' eso³ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁴ paccantana-garaṃ gantvā „pānāgārikā⁵ nāma āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. ⁵ Rājā pakkosāpesi, te tassa pānaṃ upanesuṃ, rājā dve tayo vāre pivitvā majji, tassa taṃ⁶ ekāhadvīhamattam eva ahoṣi. Atha ne „aṇṇam pi att'pīti“⁷ pucchi, „atthi devā“⁸ 'ti, „kuhin“ ti, „Himavante devā“⁹ 'ti, „tena hi ānethā“¹⁰ 'ti. Te gantvā¹¹ ekadvevāre¹² ānetvā „nibaddham¹³ gantuṃ na sakkhissāma“¹⁴ 'ti ¹⁰ sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādiṃ katvā sabbasambhāre¹⁵ parikkhipitvā¹⁶ nagare suraṃ karimsu. Nāgarā suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesuṃ, nagaraṃ suṇṇaṃ viya ahoṣi. Te pānāgārikā¹⁷ tato palāyitvā Bārāṇasīṃ gantvā „pānāgārikā¹⁸ āgatā“ ti rañño ārocāpesuṃ. Rājā ¹⁵ pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akamsu; tam pi nagaraṃ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam¹⁹ Sāketato Sāvattihīṃ agamaṃsu²⁰. Tadā Sāvattihīyaṃ Sabbamitto nāma rājā ahoṣi²¹, so tesam saṃgahaṃ katvā „kena ²⁰ No attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena“²² ²⁰ pañcah' eva ca²³ cāṭisatehīti“²⁴ vutte sabbaṃ dāpesi. Te pañcasu cāṭisaṭesu suraṃ saṇṭhāpetvā²⁵ cāṭirakkhanatthāya²⁶ ekekāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam²⁷ bandhimsu, te²⁸ paccitvā²⁹ uttaranakāle³⁰ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā niddāyimsu³¹, mūsikā āgantvā tesam³² kaṇṇanāsikadāṭhikanaṃ- ²⁵ guṭṭhe khādītva agamimsu³³. „Bilālā³⁴ suraṃ pivitvā matā“

¹ C¹ nam, C² nam corr. to pānam. ² B² varuṇo ti. ³ B² eko. ⁴ B² kāje. ⁵ B² pānāgārikā. ⁶ B² omits tam. ⁷ B² att'pīti. ⁸ C¹ āg-. ⁹ B² ekadvevāraṃ. ¹⁰ B² nibaddham. ¹¹ B² -raṃ. ¹² B² pakkhi-. ¹³ B² pānāgārikā. ¹⁴ C¹ -ke, C² -ko, B² pānāgārikā, B² pānāgārikā. ¹⁵ C¹ -ta, B² omits sāketam. ¹⁶ B² āg-. ¹⁷ B² hoti. ¹⁸ B² add ca. ¹⁹ C¹ pañcamaṃ, omitting ca, C² pañcamaṃ ca, B² pañcamaṃ, omitting eva ca. ²⁰ C¹ B² saṇṭha-, B² add mūsikā bhayena. ²¹ B² -ṇa-. ²² C¹ bilā-, C² bilā corr. to bilā-, B² bilāraṃ. ²³ B² bilāra te. ²⁴ C¹ paṇḍitvā, B² pacitvā, B² muñcitvā. ²⁵ B² uttarana-, B² uttānakāye. ²⁶ B² nīcātīyaṃ. ²⁷ B² ne-. ²⁸ āg. ²⁹ B² rājā bilālā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesum. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“¹ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha“, madhuram dethā“² „ti vadentā“³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭiyo bhindathā“⁵ „ti ānāpesi. Biḷālāpi⁶ surāya jinnāya utṭhahitvā kilantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesum⁷. Rājā „sace visam assa ete mareyyum, madhuren⁸ eva⁹ bhavitabham, pivissāma“¹⁰ nan“ ti nagaram alamkārāpetvā¹¹ rājāṅgane maṇḍapaṁ kāretvā¹² alamkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹³ rājapallamke nisīditvā amaccaganaparivuto suram pātuṁ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādisu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“¹⁴ lokam volokento¹⁵ tam rājānam suram pātuṁ nisinnam disvā „sac¹⁶ āyam suram pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹⁷ tathā nam karissāmīti“¹⁸ ekam surāpuṇṇam kumbham hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imam kumbham kiṇatha imam kumbham kiṇathā“¹⁹ „ti āha. Sabbamittarājā tam tathā vadantaṁ ākāse ṭhitam disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“²⁰ tena saddhiṁ sallapanto²¹ tisso gāthā abhāsi:

1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
obhāsayaṁ samvarim candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā²² vijju-r-iv²³ antalikkhe. 33.
2. So chinnavātaṁ²⁴ kamasī aghamhi²⁵,
vehāsayaṁ²⁶ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā²⁷ subhāvitā
anaddhagūṇāṁ api²⁸ devatānaṁ. 34.
3. Vehāsayaṁ samkamamāgamma²⁹ tiṭṭhasi
“kumbham kiṇathā”³⁰ ti yam etam attham

¹ Bds deva. ² Bds deva. ³ Bd viravantā. ⁴ Bd mā-. ⁵ Bd blār-. ⁶ Bd -cāpesum. ⁷ Ck -renekeu. ⁸ Bd -mi. ⁹ Bd -karetvā. ¹⁰ Bd kārāpetvā. ¹¹ Bd omīta seta. ¹² Bd olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bd -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jinnā-, Bd channa-. ¹⁷ Bd agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bd andhagūṇāmasi. ²⁰ Ck samtamamāg-, Ck samkamamāg-, Bds samgamamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kiṃ Tāvatisabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākaṇo jāto sīti pucchati, saṃvarin ti rattin, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5
chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kumati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi, aghamhīti⁵ appatīghe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya patitthā viya katā, anaddhagūnāmapī⁷ deva-
tānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūnaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi
yā api¹¹ tava subhāvitā ti pucchati, vehāsayam saṃkammāgamuṃ¹² ti 10
ākāse pavattapadaṃtiḥāraṃ¹³ paticca nissāya ca¹⁴ titthasi¹⁵, imassa ko vā
tuvan¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ titthamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yam
etamattāva ti yam¹⁸ etaṃ¹⁹ vadasi imissa²⁰ kiṃsa vatāyan ti iminā
sambandho, yaṃ etaṃ kumbham kiṇāthā²¹ ti vadasi²² kissa vā te yaṃ kum-
bho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose das-
sento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phāṇitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 20
dose bahū kumbhagate²³ suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²⁴ pītvā²⁵ pate papātān
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁶
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasini²⁸ anesaṃāno
āhiṇḍatī go-r-iva bhakkhasārī²⁹,

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck vāya, C catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bā -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasini. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapī, Bā anantagūnamasi.
⁸ Bā yā padisā andhana andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anandabhū-
nani, C anaddhabhūnaṃ corr. to anaddhagūnaṃ, Bā anandhagūnaṃ ¹⁰ Ck
devāna, Bā devatānaṃ. ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃ-
kamamāgamuṃ, Bā saṃgammamāgamuṃ. ¹³ Bā pavattampa-. ¹⁴ Bā omits ca.
¹⁵ Bā -siti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bā nāma. ¹⁸ Bā param. ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā
imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṇe. ²³ Ck gaḷeyyam, omitting yaṃ, Bā gaḷeyyaṃ,
omitting yaṃ. ²⁴ Bā pītvā. ²⁵ Cks -noli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pītvā,
Bā ve pītvā. ²⁸ Cks -sini. ²⁹ Cks -sāvi.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītivā⁷ utthāya pavedhamāno
sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanta
so naccati dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaḍḍhā sayanti
atho sigālehi pi⁹ khāditāse
bandhaṃ vadhaṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītivā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
sabhāyam āsīno¹¹ apeta vattho
15 sammakkhito vantaḡato vyaṣanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītivā¹¹ ukkaṭṭho āvilakkho¹²
maṃ¹³ eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
na me samo cāturato pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
20 dubbaṇṇiṇi naggayiniṇi palāyiniṇi
corāna¹⁸ dhuttānaṃ gaṭi niketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhaṇāni¹⁹ loke
ucchinnaḍāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññam dhaṇaṃ rajataṃ jātārūpaṃ
khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
ucchedaṇi vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ B^d adds va. ² B^d -gāyati. ³ B^d adds ca. ⁴ C^k yañce. ⁵ C^k -sāsi. ⁶ C^k yam. ⁷ B^d pīvitvā, B^s ve pīvitvā. ⁸ B^d bāhuṇ. ⁹ C^k -lepihi, B^d atho piṣṭigelehi. ¹⁰ B^d yaṃ ve pīvitvā. ¹¹ C^k āsi-, B^d abhāsamāsīno. ¹² B^d ve pīvitvā, addiṅg bhāseyya. ¹³ B^d ava-. ¹⁴ B^d patha-. ¹⁵ B^d mānātimāno. ¹⁶ C^k kalahā. ¹⁷ B^d pesuni, B^s pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ C^k -sāhassadhaṇāni. ²⁰ B^d -sāhassadhaṇāni. B^d -sahassāni dhaṇāni, B^s -sāhassadhaṇāni. B^d vattataṃ.

13. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpo ya² poso
akkosati pitarañ mātarāñ ca
sasum pi³ ganheyya atho pi suñham etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dīttarūpā va nāri
akkosati sasurañ sāmikañ ca
dāsam pi ganhe paricārakam pi etc. 48. 5
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme tñitāñ samañāñ⁵ brāhmañāñ vā
gacche apāyam pi⁶ tatonidānañ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ duccaritañ caranti
kāyena vācāya ca cetasa ca
nirayañ vajanti⁷ duccaritañ caritvā etc. 50. 10
19. Yañ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahum hiraññam pi pariccajantā
so tañ pivitvā alikañ bhañāti etc. 51. 15
20. Yañ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karañiyamhi jāto¹¹
attham pi so na ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvañ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā,
dhirāpi santā bahukañ bhañanti etc. 53. 20
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbhaññiyam āyasakkañ¹⁹ c' upēnti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹ 25

¹ B^d yañ ve pivitvā. ² B^d ca. ³ B^d sassurampi. ⁴ B^d yañ ve pivitvā. ⁵ C^k -ṇa. ⁶ B^d -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^k yā yañcamānā, C^k yā yācamānā, B^d yañ yoca-. ⁹ so B^d; C^k yañpītvā. ¹⁰ C^k poti-, B^d piṭi-, B^s pesa-. ¹¹ B^d -to. ¹² C^k pātuk-. ¹³ B^d madanāya. ¹⁴ B^d yañ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ B^d -thupā. ¹⁷ B^s -sani. ¹⁸ C^k -yya, B^d -yyam. ¹⁹ C^k -kkā, B^d ayyasayyam. ²⁰ B^d yañ ve pivitvā. ²¹ B^d -āriva.

- na hi vāruṇiyā vego'
narena susaho-r-iva'. 55.
24. Yaṁ manussā vivajjenti'
sappam̐ ghoravisam̐' iva'
5 taṁ loke visasamānam
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivitvā¹ Andhakavenhuputtā'
samuddatire paricārayantā
upakkamum̐ musalehi² aññamaññam̐ etc. 57.
- 10 26. Yaṁ ce pītivā³ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam̐ imam̐ niratthakam̐
jānam̐ mahārāja katham̐ pipeyya'. 58.
- 15 27. Na imasmi kumbhasmiṁ⁴ dadhi vā madhum̐ vā
evam̐ abhiññāya kiṇāhi rāja.
evam̐ hi⁵ maṁkumbhagatā mayā te,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.
- Tattha vajjānanti ādinavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade pari-
vetṭeyya⁶, yaṁ pītivā⁷ pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvāsam̐,
20 caṇḍaniyoligallan ti candanikaṇ⁸ ca oligallaṇ⁹ ca, abhojaneyyan ti
bhuñjitum̐ ayuttam̐, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁰ purāṇakasaṭṭhakāḍako¹¹, yathā so tattha tattha bhakkham̐¹² samperi-
yesanto āhiṇḍati¹³ evam̐ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti nīravassayo anātho
viya, upagāyavīti aññam̐ gāyantam̐ disvā upagantvā vā¹⁴ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikkhantarānanti antaravithiyā, ativelasāyīti¹⁵ aticclaram̐¹⁶
pi piddam̐ okkameyya, ativelasāitī pi pāḥho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukataḷḷako vā 'ti dārumayayantarūpakam̐ viya, bhogajānīnūcupentīti
bhogajānīṇi ca upenti pāṇātipātādini katvā daṇḍapīḷṭṭā dhanajānīṇi ca aññāṇi
c' eva¹⁷ vadhabandhādiddukkham̐ pāpuṇantīti attho, vāntagato ti attano¹⁸
- ¹ B¹ samvego ² B² narakesussābhoriva. ³ B³ -jjanti. ⁴ B⁴ ghoram̐vi-. ⁵ C⁵
civa, C⁶ miva, B⁶ -visamiva. ⁶ B⁶ yaṁ ve p.vitvā. ⁷ C⁷ -kāveṇṇu-, C⁸ -ka-
venṇu-, B⁸ -kāveṇṇa-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leṇ? ⁹ B⁹ pive-
¹⁰ B¹⁰ na himasmi kumbham̐hi, C¹⁰ na imasmiṁ-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B¹¹ paripateyyo. ¹² C¹² pivitvā, B¹² pītivā. ¹³ B¹³ -yaṇ. ¹⁴ C¹⁴ gñi. ¹⁵ C¹⁵
-sāviti. ¹⁶ C¹⁶ surākasate-. ¹⁷ B¹⁷ -ā. ¹⁸ B¹⁸ omits āh-. ¹⁹ B¹⁹ omits va. ²⁰
C²⁰ -sāsiti. ²¹ B²¹ atirekataram̐. ²² C²² aññam̐. ²³ C²³ -nā.

vantasmiñ gato, vyasanno¹ ti vyaśanāpanno, viśanno² ti pi pāṭho, tasmiñ vante caśanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayañ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthi ti evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā paṭhavi, sabbā puthavīti pi pāṭho, cāturanto ti catusamuddantāya⁵ paṭhaviyā⁶ issaro, mānātmānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gaṭīti⁷ 5 nipphattī⁸, niketo ti nivāso, tassā puṇṇan ti yā evarūpā tassā puṇṇaṃ⁹ yattha vināsayantīti yaṃ nissāya yattha paṭiṭṭhāti evaṃ bahum pi dhaññādisāpateyyaṃ¹⁰ nāśenti kapaṇā¹¹ honti, iddhāñīti samiddhāñī¹², phitāñīti vatthāleñīkārabhaṇḍehi¹³ pupphāñīti, ucchinnaḍāyajakatāñīti ucchinnaḍāyajāñīti niddhanāñīti katāñīti¹⁴, dīttarūpo ti gabbītarūpo¹⁵, gaṇḥeyya¹⁶ 'ti 10 bhariyasaññāya¹⁷ kilesavasena hatthena gaṇḥeyya, dāsampi gaṇḥe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇḥeyya, pivītvānā ti pivītvā, duc-carītaṃ caritvā ti evaṃ tili dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yaṃ yācamānā ti yaṃ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññāṃ parica-jantāpi musāvādaṃ karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁸ ti pivītvā ṭhito 15 nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁹ gatoṣi vutto sāsanaṃ duggahitattā²⁰ taṃ²¹ atthaṃ²² na jānāti, hirimaṇāpi ti bhīyuttacittāpi, ekathūpā²³ ti sūkarapotaḥ viya hīñjaccehi²⁴ saddhīṃ ekaṛāsi hutvā, anāsakā ti nirāhārā²⁵, thaṇḍiladuḥkhaṣeyyaṃ ti bhūmiyaṃ dukkhaṣeyyaṃ sayanti, āyasaḥ kan²⁶ ti garaṇiṃ, paṭṭakkhandhā ti paṭitakkhandhā, kūṭṭhā²⁷ ti gīvāya bad- 20 dhena kūṭṭha haṭṭā²⁸ gāvo viya²⁹, yathā tā³⁰ tīnaṃ akkhādantiyo pāṇīyaṃ apivantiyo sayanti tathā sayanīti³¹ attho, ghoraviśammivā³² 'ti ghoraviśaṃ viya, viśasamānaṃ ti viśasadiśaṃ, Andhakaveṇḥuputtā³³ ti dasabbhātika-rājāno, upakkamun ti paharīṃsu, pubbaḍevā ti Asurā, tidivā ti 'āva-ttiṃsadevalokā³⁴, sāsatiyā ti sāsata³⁵ dīghāyukabhāvena³⁶ niccasamā³⁷ 25 devalokā³⁸ ti attho, samāyā ti saddhīṃ asuraṃāyāhi³⁹, jānaṃ ti evaṃ ni-ratthakaṃ etan⁴⁰ ti jānanto tumbhādiso paṇḍītapuriso kathaṃ piṇḍeyya⁴¹, kum-bhagatā mayā⁴² ti kumbhagataṃ mayi⁴³ ayaṃ eva vā pāṭho, akkhātā-rūpan ti sambhāvato akkhātāṃ.

Taṃ sutvā rājā surāya ādinavaṃ nātva⁴⁴ tuṭṭho Sakkassa 30
thutīm karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Ck vyaccannā. ² Bā viphanno, Ck visatto. ³ Ck osanto. ⁴ Bā -yodhako. ⁵ Ck -tā, Bā cāturassamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bā nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā puṇṇaṃ wanti in Ck. ⁹ Ck yaṃñādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Ck -ddhā. ¹² Bā -kāraḥkappabhaṇḍehi. ¹³ Ck repeat katāñī. ¹⁴ Bā dippata-, Bā dappita-. ¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivītvā vā. ¹⁷ Bā tenattheuā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Ck nañ. ²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Ck -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Ck nira-bhārā. ²⁴ Bā -sanyan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭṭhā. ²⁶ Bā haṭṭā. ²⁷ Bā omits viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck -vennu-, Ck -veṇḥu-, Bā -veṇḍu-. ³² Ck -ko. ³³ Bā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena. ³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā niccasamattā. ³⁶ Ck -ko. ³⁷ Ck -yābhi. ³⁸ Ck patan. ³⁹ Bā piṇḍe-. ⁴⁰ Bā mayā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Ck add diṃvā.

99. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissam vacanam tav' ajja. 60.

5 99. Dadāmi te gāmarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni .
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchi-
10 tabbo saṃvacchare sataśasassatthānake tuyhaṃ pañca gāme dadāmi vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tthe kañcānavicittarathe² dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse thatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rājā³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidaśānaṃ indo. 62.
31. Mamsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi tthānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarassu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tiṇi duccaritāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatthānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatthānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivitvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyaṇo ahoṣi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātān.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahoṣi, Sakko aham evā¹¹ ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bā ime dasa. ² Bā -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS.
for ca? ⁶ Bā sapūya. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bā -mma. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Cks -hiti, Bā upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātiposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātaka vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālā setacchattam pahāya
mātāpitāro posesun“ ti vatvā a. ā.:

Atite³ Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahoṣi. Tassa aggamaheṣi gabbhaṃ paṭilabbhitvā
puttam vijāyi. Tassā purimabhava ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātaṃ pajam khāditum samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanaṃ ṭhapetva yakkhinī ahoṣi. Sā tadā okāsam labhitvā⁶
tassā passantiyā⁷ va⁸ taṃ allamaṃsapesivannaṃ kumārakaṃ⁹
gahetvā murumurā¹⁰ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre¹¹ pi tath'
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtiḡharaṃ pavīṭṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹² ārakkaṃ akāmsu. Vijātadivase
yakkhinī āgantvā puna dārakaṃ gaheṣi¹³. Devī „yakkhinīti“¹⁴
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā¹⁵
dinnasaññāya¹⁶ yakkhiniṃ anubandhiṃsu. Sā khāditum okā-
sam alabhanti palāyitvā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹⁷ tassā thanaṃ¹⁸ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇe¹⁹
uppadetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene²⁰ katvā²¹ paṭi-
jaggi. Ath' assa anukkamena vaḍḍhamānassa manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhiniputto
'smīti“ saññāya²² attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyitum na
sakkoti. Ath' assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi.²³
So mūlānubhāvena antaradhāyitvā²⁴ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārajassa veyyāvaccatthāya
gatā²⁵ tatth' eva kālam akāsi. Devī pi catutthe²⁶ vāre aññaṃ

3. Cfr. Carliya. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bā mātu-. ³ Bā adds kira. ⁴ Bā omits
kā. ⁵ Bā āyanti. ⁶ Bā ga. ⁷ Bā -ram. ⁸ Bā murumurā, C murū
corr. to murā. ⁹ Bā dutiyavāre. ¹⁰ Bā dalhaṃ. ¹¹ Bā agga-. ¹² Bā
dinnāya saññāya dīyādinnasaññāya. ¹³ Bā mātā ti saññāya. ¹⁴ Bā thanāṃ. ¹⁵
Bā -lepe. ¹⁶ Bā kapetvā, B' ṭhapetvā. ¹⁷ Ck asaṃñāya. ¹⁸ Bā -yi. ¹⁹ Bā
gantvā. ²⁰ Bā -a.

108500

- puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimim jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akāmsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattim patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tada Bō. tassa
- 5 aggamaheṣiṃyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro ti 'ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhiniputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyituṃ asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ disvā bhīta
- 10 āgantvā rañño upakkosiṃsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamānarūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena nagaraṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetuṃ¹² vattatiti“. Rājā „sādhū“¹³ 'ti paṭisunivā „gaṇhatha¹⁴ naṃ“¹⁵ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.
- 15 Yakkhiniputto neggo uggarūpo¹⁶ maraṇabhayaabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁷ pakkhandi. Manussā „yakkho“¹⁸ ti maraṇabhayaabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁹. So ekaṃ mahāvattaniatāvīm²⁰ nissāya maggapaṭipannesu manussesu
- 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha-brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaesaṃ datvā pañcahi sakatasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussa yakkho viravanto pakkhandi. Bhītā manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
- 25 yanto khānuna²¹ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā²² gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²³ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²⁴ nagarā nikkhantamattam

¹ Bā mutattā, B² vuttattā, ² Bā a-. ³ Bā -siti. ⁴ Bā tissa. ⁵ Bā karimsu.
⁶ Bā -āni. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -imhi. ⁹ Bā omits pi. ¹⁰ Bā āṇāpesi. ¹¹ Ck¹
 -rūpena. ¹² Bā ga-. ¹³ Bā -hā-. ¹⁴ Bā ubbhiggatarū-, B² uggaṇṇa-. ¹⁵ Bā
 -ro. ¹⁶ C² āgañji, Bā āgañchi. ¹⁷ Ck² -viyaṃ, Bā -vi, B² mahāṇāpāvaṃ. ¹⁸
 Bā add pāde. ¹⁹ Ck² ja-, Bā chaṭṭe-. ²⁰ Bā adde vadhīya. ²¹ Ck² naṃ.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātīposakabrāhmaṇo³ catasso
satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
„suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
„yassa passena⁶ migo palāyati tass' eva' gīvā“ ti āha. Ath'
eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
Amaccā parihāsaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁷ khaggena paharitvā dve
khaṇḍāni kāce katvā⁸ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
naṭṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatīpesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
gantum ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
bhakkho me sī“¹¹ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamaṃ gāthaṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
kuto si ko vāsi tad imha brūhi,
ācikkha jātiṃ vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
paṭipadato paṭṭhāya nirāharassa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
yitum nāsākkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
gātham āha: 20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
Jayaddiso nāma yadi-asuto te
carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja²¹ muñcā 'ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²² raṭṭhā nikkhanto, 25
kacchāni¹⁹ pabbataṃ²³ ti²⁴.

¹ Bā nikkantaṃeva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵ Bā nivesana-. ⁶ Ck passava. ⁷ Ck add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya, Bā kājenaādāya. ¹⁰ Bā nipanna-. ¹¹ Bā si me. ¹² Ck omit ti. ¹³ so all three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶ Ck ūrukamhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-. ²⁰ Ck vasa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti sarabhamigaṃ.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

- a. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno¹,
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ² vadesi,
taṃ khādiyānaṃ³ pasadaṃ dighaññaṃ⁴
khādissam⁵ pacchā, na vilāpakālo⁶ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁷ voharasi⁸ attānaṃ vikkiyasi, sassamāno¹⁰ ti bhīsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭhamam¹³ khādītva, pasadaṃ ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo 'smi¹⁵, khādissam¹⁶ ti tasmiṃ etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti mā vilāpi¹⁷ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁸ paṇhe¹⁷
15 a. taṃ saṃgaram¹⁹ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁸
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayhaṃ nikkayena vintmayena²¹ makkho atthi, gantvānā 'ti evaṃ sante aṭṭa imāṃ migam²² khādītva mama nagaraṃ gantvā paṇhe²³ ti²⁴ paṇe²⁵ yeva sve tava pātarāssakāle paccāgamanatthāya¹⁶ paṭiññaṃ gaṇhā 'ti adhiṇṇāyo, taṃ saṃgaram¹⁹ ti mayā dhanā te dassamīti brāhmaṇassa saṃgamo¹⁸ kato, taṃ tassa dātva imāṃ mayā²⁶ vuttam saccam anurekkhanto ahaṃ puna āgamissāmīti²⁷ attho.

Taṃ sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappati taṃ²⁷
25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rājā²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkuṇemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palāsi. ² Cā sassamāno, Bā sayamāno. ³ Cā pasadayaṃ, Bā pasadayaṃ, read pasado, omittitvā yaṃ? ⁴ Bā -na. ⁵ Bā ji-; C. tator jighacehaṃ? ⁶ Bā -disaṃ. ⁷ Bā -le. ⁸ Bā palāsi. ⁹ Cā Bā -hā-. ¹⁰ Cā sassamāno, Bā sayamāno. ¹¹ Bā vihiṇṇayamāno. ¹² Bā -nā. ¹³ Bā pasadamamgaṃ. ¹⁴ Bā at. ¹⁵ Cā vilāpa, Bā lapi. ¹⁶ Bā pacchā-. ¹⁷ Cā paṇhe. ¹⁸ Bā paṇhe. ¹⁹ Bā -passasam-padāya. ²⁰ Bā sa. ²¹ Bā pi na vi -ā the place of -ā. ²² Bā migamamam. ²³ Cā paṇhe, Cā paṇhe. ²⁴ Cā paṇhe. ²⁵ Cā paṇhe. ²⁶ Bā padose. ²⁷ Bā punāga-. ²⁸ Bā tvaṃ. ²⁹ Cā Bā rājā.

Tattha kammamēva kammajātāṃ, anutappatīti¹ anutappatī, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkuṇemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānītuṃ sakupeyyāma² 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā³ brāhmaṇassa dhanāsā⁴, 5
taṃ saṃgaraṃ⁵ paṭimokkhaṃ⁶ na muttaṃ,
taṃ saṃgaraṃ⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁸
saccānurakkhī punar āvajissan⁹ ti. 69.

Tattha paṭimokkhaṃ na muttan ti catasso satārāhā gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭijñāya mayā attanī paṭimuṇḍetvā ṭhapitāṃ na pana 10
muttaṃ dhanassa adinnatā.

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā¹
taṃ saṃgaraṃ² paṭimokkhaṃ³ na muttaṃ,
taṃ saṃgaraṃ⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁵ 15
saccānurakkhī punar āvajassū⁶ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena viassaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamissāmīti“ vatvā¹⁴
magganimitāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā²⁰
balaparivuto nagaraṃ pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ¹ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsi. 25

Tam atthaṃ dipento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādasas¹⁶ hatthā
gantvā sākaṃ mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Ck -sa, read: -passa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-
⁵ Bā pati-. ⁶ Bā -passasampadāya. ⁷ Ck -jissun. ⁸ Ck -sa. ⁹ Bā -mukkaṃ.
¹⁰ Ck -jissu, Ck āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Ck -jassu, Bā punarājavassu. ¹²
Ck āgacchassu. ¹³ Bā -yi. ¹⁴ Ck datvā. ¹⁵ Ck uyyodetvā, Ck uyyodetvā,
Bā uyyotvā. ¹⁶ Ck purisodassa.

taṃ saṃgaram' brāhmaṇassa-ppadāya³
āmantayī puttāṃ Alīnasattum²: 71.

9. Ajj' eva rajjaṃ abhiśecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa nāte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattum⁷ ti evaṃnāmakam kumārakam⁸ Pāḷiyam⁹ pana
Adīnasattum¹⁰ ti likhitam, ajjeva rajjan ti putta rajjaṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddheni abhiśekam abhiśecayassu¹¹, nāte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attbo.

10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:

10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjamhi udassaye¹⁴ tuvaṃ¹⁵,
rajjam pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

15 Tattha kubbaṃ ti karonto, yamajjā¹⁷ ti yena anārādhaneṇa¹⁸ kampeṇa
ajja maṃ rajjamhi¹⁹ tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁸ tam me ācikkhā, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjam pi na icchāmi¹⁶ attbo:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissaṃ ti. 74.

Tattha aparādhito²³ ti aparādhin²³ itq. tuyhaṃ ti²⁷ tava santakam²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kampeṇa vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
25 appiyaṃ aparādhin²³ na sarāmi²⁴, sandhiṃ ca²⁵ katvā ti maṃ pana mi-

¹ Bā saṅka-. ² Bā -assa sampadāya ³ Bā alīnasattum. ⁴ Bā cara. ⁵ Bā sesa. ⁶ Cā nāteṭṭa. Bā nānte, Bā dassu sante. ⁷ Bā alīna. ⁸ Bā -raṃ. ⁹ Cā pāḷiyam, Cā pāḷiyam. ¹⁰ Cā ādīnasattum, Bā arindasattum, Bā adīna-sattum. ¹¹ Cā abhiśeka abhiśekaca, Cā abhiśekam abhiśekaṇḍayam, Bā abhiśekam abhiśecassu, Bā abhiśecayam. ¹² Bā nānte, Bā sante. ¹³ Cā nānte, Cā omiṭṭa ti tyante. ¹⁴ Bā udi-. ¹⁵ Cā tvaṃ, Cā tvā. ¹⁶ Cā na iccheyya. ¹⁷ Cā -dhane, Bā -dhanam. ¹⁸ Bā ussayāpesi, Cā assasāpesi. ¹⁹ Bā ahaṃhi. ²⁰ Bā -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² Bā ca. ²³ Cā aya-. ²⁴ Bā yantuviyam in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ Bā saccānura. ²⁶ Cā purāṇam, Bā punarā. ²⁷ Bā hantuviyanti in the place of tuyhaṃti. ²⁸ Bā -ti-. ²⁹ Bā āsā tava santikam.

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khāḍissamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-
kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā sve tava pātārāsakāle āgamissāmīti tena
purisādakena sandhīm² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna
tattha gamissāmīti³ tvaṃ rajjaṃ kāreḥīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

5

12. Ahaṃ gamissāmi, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkko,
sace tuvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā⁵ 'ti. 75.

Tattha idheva⁶ 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkko nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁷ ubho pi na bhavissāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

13. Addhā hi tāta satān' esa⁸ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁹
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha¹⁰ khāde hitarukkhasūle¹¹ ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹² esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabbāvo
yuttaṃ tvaṃ vadasi¹³, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹⁴ dukkha-
taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹⁵ ti tikhiṇarukkha-
sūle¹⁶ hitvā¹⁷ pacitvā¹⁸ pasayha balakkāreṇa khādeyyā¹⁹ 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ṇatte²⁰,
evaṃ ca²¹ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti.²² 77.

25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ pari-
vattessāmi²³, tasmā ti yasmi²⁴ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²⁵

¹ B² -vadhāṃvvanāṃ. ² C² saddhīm, R² saddhīm saccaṃ. ³ B² -ssāmi. ⁴ C² tvaṃ. ⁵ C² omīti ubho ti evaṃ sante. ⁶ C² sutanessa. ⁷ B² tavassa. ⁸ B² pasayha. ⁹ so C²; C² hitarukkha-, B² bhīdarukkha-, B² tīdarukkha-. ¹⁰ B² add-ekamaṃ. ¹¹ B² -desi. ¹² B² metāṃ. ¹³ C² hitarukkhamūle, B² bhīdarukkhamūle. ¹⁴ C² tīnarukkha-, R² tikkhagesukkarukkhasūle. ¹⁵ B² bhītvā. ¹⁶ B² omīti pa-. ¹⁷ B² ṇante. ¹⁸ B² etaṃ. ¹⁹ B² -yyaṃ. ²⁰ C² yataṃ, B² omīti ti yasmi. ²¹ C² omīti tasmā.

tava jīvitass' atthāya mama maraṇaṃ¹ vaṇṇemi, maraṇaṃ eva vāremi²
tebhāmiti attho.

Taṃ sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampañcchi. So mātāpitaro vanditvā nāgarā
5 nikkhami.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. upaḍḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto

vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitaro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nāgarā nikkhamitvā
pitarāṃ maggaṃ pucchitvā sutthu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhūto kesarasiho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Taṃ gacchantāṃ disvā mātā naka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkonti paṭhaviyaṃ papati¹¹. Pita-
bāhā paggayha mahantena saddena kandatī.

Taṃ pi atthaṃ pakāseto S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,

pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upaḍḍhagātham vatvā tassa pitarā payuttaṃ āśimsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāseto aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Taṃ gacchatam¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā

parammukho vandati pañjali so :

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā

Pajāpati candimā sūriyo ca¹⁸ —

etehi gutto purisādakamhā

anuññāto¹⁹ sotthi puccheli²⁰ tāta. 79.

¹ Bā mātā. ² Bā omits maraṇameva vāremi. ³ Bā phalaṃ. ⁴ Ck bha-
to -ttha-? ⁵ Bā -tva. ⁶ Bā -pari-janāpi. ⁷ Bā siya. ⁸ Ck Bā -ita, Ck -tva- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Ck -tā, Bā -ti.
¹³ Ck -sa, Bā tāsi-savādaṃ, Bā āśimsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Ck -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Ck katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Ck -ti. ¹⁷ Ck tova. ¹⁸ Ck
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcebi.

17. Yam Daṇḍakāraṇḍagatassa¹ mātā
 Rāmass' akā² sothhānaṃ suguttā³
 taṇ te⁴ ahaṃ sothhānaṃ karomi,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
 nāhaṃ sare jātum Alīnasatte⁸,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81.
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi 10
 na cāpi me manasā appiyo si,
 etena saccena sarantu devā,
 anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82.

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
 viditvā¹⁵, pañjalīti tasmā kāle srasī añjalīm thapetvā vandati devatā na- 15
 masatī, purisādakamhā 'ti purisādakassa santikā tena anuññāto sotthina
 paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāpasivasi¹⁸ Rāmo
 nāma mātīpasako¹⁹ mātāpitāro paṭijagganto vohāratthāya gato Daṇḍakiraṇḍo
 vijite Kumbhavattinagaraṃ gantvā naividhena vassena sakalapaṭṭhe vināsiya-
 māne mātāpitunnaṃ²⁰ guṇaṃ sari, aha naṃ mātupaṭṭhānadhammassa²¹ balena²² 20
 devatā sotthina āneyitvā mātu adamsu, taṃ kāranaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
 pha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karimsu mātupaṭṭhānaṃ
 nissāya nibhattatā pana mātā akāsi vuttam, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
 tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
 attho, aha vā karomīti lechāmi, etena saccena 'ti sacc devatāhi tassa 25
 sotthina ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnaṃ²⁸ sarantu devā, Rāmaṃ
 viya taṃ pi āretvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti purisādena gacchā
 'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthim²⁹ paṭijāgaccha puttā 'ti vadati,
 jātum Alīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Alīnasatte³² mama bhātike ahaṃ sammukhā
 vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayy tamhi manopadoso kata- 30
 pubbo pi³³, evaṃ aha kanīṭṭhā saccaṃ akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ B^d -kīraṇḍo-. ² B^d akosi, B^e akāsi. ³ B^d sugutto, B^e suguttā. ⁴ B^d bhante.
⁵ so all three MSS. ⁶ B^d muñcehi. ⁷ C^k puttāhi. ⁸ C^k jāmādina, B^d jātum-
 alinasatte. ⁹ B^d -āto. ¹⁰ B^d muccehi, C^k pañcehi. ¹¹ C^k hoti. ¹² B^d -māno.
¹³ B^d pi. ¹⁴ B^d mañceti. ¹⁵ B^d adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ
 taṃ parammukkhā gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶
 B^d muñcehi. ¹⁷ B^d -siṭṭi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ B^d mātu-. ²⁰ B^d -tu.
²¹ B^d -kammassa-. ²² B^d phalena. ²³ B^d suta-. ²⁴ B^d add taṃ. ²⁵ B^d bhan-
 te. ²⁶ B^d tamēva sotthinaṃ. ²⁷ B^d tattheva. ²⁸ B^d mamapiputtāhi. ²⁹ all
 three MSS. -i. ³⁰ C^k jātumādina-, B^d jātumandalisatte. ³¹ B^d add ekamsena.
³² C^k ādi-, B^d alīnasatte, B^e alīna-. ³³ B^d ti.

s i sāmīti mama sāmī Alīnasattu¹ yasmā tvaṃ adbhīmano² mañ³ adbhībhavītvā⁴
atikkamītvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasaṃvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi.

- 5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggaṃ paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamanam¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantaṃ disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n¹³ atthi me bhayan“ ti
10 otarītvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹⁴ yakkho g. ā.: 108500

20. Brahā¹⁵ ujū cārumukho kuto si,
na mañ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ mañ ūatvā purisādako ti

- 15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā¹⁶ ti. 83.

Tattha ko¹⁷ sotthimājānam idhāvajeyyā¹⁸ ti kumārako nāma purisa-
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁹ idhāgaccheyya²⁰, ājānanto āgato maññesi.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na²¹ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi²² putto smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā²³ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhabetu²⁴, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²⁵ muñca mañ khāda²⁶ ti attho.

- 25 Tato yakkho gātham āha:

22. Jānāmi: putto ti²⁷ Jayaddisassa,
tathā hi vo rukkhavanno ubhinnaṃ,

¹ Bā alīda-. ² Bā anābhīmano. ³ Bā nāma. ⁴ Bā abhībha-. ⁵ Bā patthesi.

⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ C¹ omits pi. ⁹ Bā adds evam cintesi. ¹⁰

Bā ga-. Bā āgamanamaggaṃ? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -cīti. ¹³ Bā athassa, Bā

aha naṃ. ¹⁴ C¹ brū-? Bā brahmā. ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bā adds tvaṃ. ¹⁷

C¹ Bā omits na. ¹⁸ Bā ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamokkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹

C¹ tvaṃ. ²² Bā et.

sdukkaraṃ c' eva kataṃ tavēdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sdukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

5

22. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gamya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhe¹⁰ sagge nibbattanasukhe¹¹ sampayutto bhavitum
maccum icche¹² maritum icchati, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnaṃ atthāya
jīvitapariēcge kiñci dukkaraṃ na maññāmi.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvaṃ kasmā na bhāyasīti“ puechi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahaṃ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvī¹⁴ raho vāpī¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātājātīmaraṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87.

20

25. Khād' ajja man dāni mahānubhāva,
kāraṣṣu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvaṃ adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekasāseṇ' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātājātī-
maraṇohamasmiti²¹ ahaṃ nāneṇa supariēcchinna-jātīmaraṇo jātassatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ B^d mattam. ² B^s pamukkhā. ³ C^k ca. ⁴ B^d matthum. ⁵ so all three MSS.
for matuc-? ⁶ B^d -kaṃ gantvā. ⁷ B^d pamukkhā-. ⁸ B^s adds pitu vā. ⁹ B^d
atthāya. ¹⁰ B^d sukha saggena ti. ¹¹ B^d nippatita-. ¹² B^d mattumicche ti. ¹³
C^k abhā-. ¹⁴ C^k B^d avi. ¹⁵ C^k cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ C^s pi-
patāmi, B^d omits pi. ¹⁸ so C^k; B^d chādayamāno. ¹⁹ C^k me ya, B^d mayham.
²⁰ C^k omits na. ²¹ C^k -jāti- asminti, B^d -jātīmaraṇo, omitting hamasmiti.
²² B^d ti attho in the place of jā-. ²³ C^k tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maraṇato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nāgena supariicchinnam, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissattham sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsan⁵ ti mayi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yaṃ yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyya-
 sīti attho.

Yakkho tassa vacanam sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsaṃ khādītum, upāyena naṃ palāpessāmiti“ cintetvā

16. Idaṃ ca⁹ te ruccati rājanputta;
 10 cajāsi¹⁰ pāṇaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhaṇja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggin ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹⁴ araṇṇam pavisitvā sārādārūni āharitvā aggin jaletvā¹⁵
 niddhūme¹⁶ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādissāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha:

37. Tato have¹⁷ dhitimā rājanputto
 dārū samāhatva¹⁸ mahantam aggin¹⁷
 sandīpayitvā¹⁹ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggin katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisa-sīho²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kālāṃ evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo²³ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²⁴ olokeno nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṃ dāni²⁵ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā mama. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ C* yantvaṃ maṃdesi-, C* yantvaṃ maṃdesi-, Bā mayham tvamaṃdesi maṃsaṃ in the place of me-. ⁶ C* sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three MSS. for ce? ¹⁰ C* cajāsi, C* cchāsi. ¹¹ Bā o. ¹² C* han, C* bha. ¹³ Bā jā-. ¹⁴ Bā nandhū-. ¹⁵ C* bha-. ¹⁶ C* -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -l. ¹⁸ C* sandhi-, Bā saṇṇi-. ¹⁹ C* -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggīti. ²¹ Bā -so-sīho viya. ²² Bā haraṇa. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāhi. ²⁵ C* Bā -ri.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhuṃ ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyham tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesī khādisasī, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

99. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme t̥hitaṃ saccavādiṃ vadaññiṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92. 10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasinā dārūni¹⁰ bhañjāpetvā aggiṃ kāresīti¹¹“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti 'tava parigaṇhatthāyā“¹² 'ti vutte „tvam
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹³ 'haṃ tiracchānayogiyam
nibbatto Sakkassa¹⁴ devaraṇṇo attānaṃ parigaṇhitum¹⁵ na¹⁶
adāsin“ ti vatvā 15

a. Indaṃ¹⁷ hi so brāhmaṇaṃ¹⁸ maññamāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁹ avāsesi²⁰ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto²¹ kāmadoh' ajja²² yakkho ti ā. 93. 20

Tass' attho: Indaṃ²³ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññamāno ajja²⁴ imaṃ sarīraṃ khāditvā idha vasā²⁵ 'ti²⁶ evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātum avāsesi²⁷ vāsaṇesīti²⁸ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbateraṇṇaṃ piḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
pāṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇeṇa so candimā devaputto sasi sasi evaṃ sa-
satthuto²⁹ lokassa kāmadoho³⁰ pamavaddhano³¹ ajja³² yakkho viroceti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ³³ pāṭṭhāriyaṃ ti. 25

¹ Bā khāda-; read chādamān' ? ² C² omits one tathā. ³ Bā adds kim. ⁴ C⁴
cā-, Bā khā-, adding rocanamāno, Bā adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of athassa ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāso. ⁸ C⁸ vipa-, C⁹ vipha-, Bā
phaleyyam. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, C¹⁰ karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ C¹³ -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C¹⁵; Bā idam, C¹⁵ na idam.
¹⁶ Bā -po. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ C¹⁸ Bā ā-, C¹⁸ ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa. ²¹ C²¹ Indaṃ corr. to idam, Bā idam, C²¹ na idam. ²² Bā hi.
²³ C²³ āva-, C²³ āva-. ²⁴ C²⁴ vā-. ²⁵ C²⁵ sasatthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vadhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyaṃhetam, C²⁹ kappaṭṭhiyaṃ-.

Taṃ sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

11. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tuvaṃ¹ porisādā pamutto

5 viroca Kampilla mahānubhāva².

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātīpakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto
10 Kampillaratthe viroca mahānubhāva⁶ 'ti, nandatū 'ti tussatu⁷.

Gaccha mahāvīra⁸ "ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbiseṇaṃ katvā pañcasālāni⁹ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhāni rattāni hanti asimi-sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhūtā honti, nāyā yakkho, manusso esā, mayhaṃ kira pitu¹⁰ tayo bhāro yakkhinīyā
15 gahitā, teṣu tāya¹¹ dve khādītā bhavissanti eko¹² puttasiṇehāna paṭijaggito bhavissati¹³, iminā tena bhavissānaṃ, imaṃ datvā mayhaṃ pitu¹⁴ ācikkhitvā rajje patittāpessāmīti“ cintetvā „evam¹⁵ bho, na tvaṃ yakkho, pitu na jetthabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ vassāpehīti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasi“ pucchitvā „atthi asukattāhāne dibbacakkhutāpaso¹⁶“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā vā „kiṃ karonto¹⁷“ pitāputtā
25 araṇṇe carathā¹⁸ "ti vatvā tesāṃ nātibhāvaṃ kathesi. So¹⁹ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva²⁰“ attabhāve dvidhā²¹ jāto, na me rajjen²² attho, pabbajissāṃ ahan²³ ti tāpasassa santike isipabbajjāṃ pabbajji. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Ck² tvaṃ. ² Ck² -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ck² pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā adds vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ Ck² eko, C² eke corr. to eko. ¹¹ Bā -titi. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukā. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C² dvidhā, C² dvi- corr. to dvi-. ¹⁸ Bā dvidho.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹

99. Tato have² dhitimā rāḥaputto
katañjali paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhi arogo
paccāga⁴ Kampillam Alinasatto⁵ ti 95.

gātham vatvā tassa nagaraṃ gatassa negamādihi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

99. Tam negamā jānapadā ca sabbe
batthāroha rathikā pattikā ca

- * namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānam vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyaṃ yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayhaṃ peṭṭeyyo“ 15
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama peṭṭeyyam datṭhum
vattatīti“ āha. Rājā tam khaṇaṃ űeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānaṃ sātthikam¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhāditvā positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvakaṇaṃ ca¹² tesam űātibhāvaṃ ca sabbam vitthā- 20
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehi“ āha.
„Alaṃ mahārājā“ ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
ahaṃ vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhabhissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekaṃ pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvaram¹⁸ bandhitvā mahantaṃ talākaṃ 25
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasaḥassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānaṃ bhikkhāhāram²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ B⁴ add: āha. ² C⁴ bha-. ³ B⁴ -hā, G⁴ pariyaḡā. ⁴ B⁴ paccāgamā. ⁵ B⁴
-linna-. ⁶ read: namassamānā añj-? B⁴ pañjaligatā up-. ⁷ C⁴ rāja. ⁸ B⁴
-tiko. ⁹ B⁴ sabbapavattim. ¹⁰ B⁴ -ko. ¹¹ B⁴ tassa. ¹² C⁴ omits yakkha-. ¹³ B⁴
ettha. ¹⁴ B⁴ catupaccayehi. ¹⁵ B⁴ na āg-, C⁴ na ga-. ¹⁶ B⁴ assamāpadato. ¹⁷ C⁴
pabbatattaram. ¹⁸ B⁴ pappantaram. ¹⁹ C⁴ omits khaṇ-. ²⁰ B⁴ mahantaṃ. ²¹
B⁴ add: mahādhanam kulasaḥassam. ²² B⁴ omits mahā. ²³ B⁴ nivasetvā. ²⁴
B⁴ -ācāraṃ. ²⁵ B⁴ khuddakakāyaṃ.

sonamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāma³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero⁴ sotā-
pattiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaṇiṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
maheṣi Rāhulamātā, Alinasattukumāro⁵ aham evā⁶ 'ti. Jayaddisa-
jātakaṃ.

4. Chaddanta-jātaka.

Kinno socasīti. Idam S. J. v. ekaṃ daharabhiikkhunīṃ
10 ā. k. Sā kira Sāvattthiyaṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ dā-
pabbajitvā ekadivasaṃ bhikkhunīhi saddhiṃ dhammasavanāya gacchitvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ⁷ deśentassa Dasabalaṃ
aparimāṇapūṇāppabbhāvanibbattaṃ uttama-rūpasampatti-yuttama-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁸ nu kho me bhavamhi cāretiyā⁹
15 imassa purisassa pādapari-cārikā¹⁰ 'ti cintesi. Ath' assā tam khaṇaṃ
neva jātissaraṇāṇāṃ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham¹¹
purisassa pādapari-cārikā bhūtapubbā¹² 'ti. Ath' assā saraṇāyā
mahantaṃ pitipāmojjaṃ uppajji. Sā pitivegena mahāhasitaṃ hitvā
puna cintesi: „pādapari-cārikā nāma sāmikānaṃ hitajjhāsaya¹³ hi¹⁴
20 appakā¹⁵ ahitajjhāsaya¹⁶ va bahutarā, hitajjhāsaya¹⁷ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya¹⁸ 'ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakaṃ¹⁹ dosaṃ hadaye ṭhapetvā vīsaṃratanasatikāṃ Chaddanta-
mahāgajjissaraṃ Sonuttaraṃ nāma nesādaṃ pesetvā visapītasallena²⁰
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesiṃ²¹ 'ti addasa. Ath' assā soka
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahosi, sā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
assasitvā passasitvā²² mahāsaddena parodi. Tam disvā S. sitaṃ
pātukaritvā²³ „ko nu kho bhante hetu²⁴ sitassa pātukammāyā²⁵ 'ti
bhikkhusaṃghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhiikkhunī pubbe
mayi kataṃ aparādhaṃ saritvā rodīti²⁶ vatvā a. ā.:

¹ Es adds paṇa. ² Eds. dammanigāmo. ³ Bd mātu-. ⁴ Bd āha-. ⁵ Ck
-cīṇṇā-, C² parimīṇṇā-, B² paricīṇṇā-, B³ paricīṇṇā-. ⁶ Bd vā-
all three MSS. for -cāriyā? ⁷ Bd omits hl. ⁸ Ck² omit appa-. ⁹ Bd
¹⁰ Bd visayanena sallena. ¹¹ Ck² -sen. Bd -si. ¹² Bd omits pa-. ¹³ Bd
¹⁴ Bd adds ko paracayo. ¹⁵ Bd rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya aṭṭhasa-
hassā hatthināgā vasiṃsu iddhimanto vehāsayaṃgamā². Tada
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ aṭṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ aṭṭhaṇṇāsahatthāya 5
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
chabbaṇṇāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So aṭṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsubhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā aṭṭhasahassanāgaparivāro Kaṇṇanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe thāne sevālaṃ
vā paṇakam⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
saṃjeṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavithatam⁹ suddham¹⁰ kalla- 15
hārāvanam¹¹ taṃ udakam parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ
yojanavithatam eva suddham¹² niluppalavanam¹³ taṃ parikkhi-
pitvā thitam, yojanayojanavithatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipitvā thitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ¹⁴ 20
sabbesam pi tesam kallahārādivasena¹⁵ omisakavanam¹⁶ yojana-
vitthatam eva tāni parikkhipitvā thitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ paṭiṭṭhappamāṇe¹⁷ udaye yojanavithatam eva rattasāli-
vanam. Tadanantaraṃ udakapariyante nilapītalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanam. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavithatān' eva. Tato khuddaka-
rājamahārājamaṇḍanuggavanam. Tadanantaraṃ tipusaelāluka-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹⁸. Tato pūgarukkhappamāṇaṃ¹⁹
ucchavanam. Tato hatthidantappamāṇaṃ²⁰ kadali-phalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsān-. ³ Bā vuddhi-. ⁴ Bā vīsa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
rasmihi. ⁷ Bā pañcasato pacceka-. ⁸ Cā paṇa-, Cā paṇna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
Cā suddha. ¹¹ Bā kallāhārādivasena. ¹² Bā kaṭṭippa-. ¹³ Bā -vanam.
¹⁴ Cā puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -dappa-, adding phalaṃ.

kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭṭipamāna-
 phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam.
 Tato kavittḥavanam². Tato omīssako mahāvanasaṇḍo³. Tato
 veṇuvanam. Ayam assa tasmiṃ kāle sampatti, Saṃyuttaṭṭha-
⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-
 vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhiran-
 tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo
 Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udakapabbato⁸ nāma, tato
 Candapassapabbato nāma, tato Suriyapaṣṣapabbato nāma, tato
¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapaṣṣapabbato
 nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadahaṃ parikkhi-
 pitvā pattassa mukhavatṭi viya ṭhito, tassa abbhantarimappaṣaṃ
 suvaṇṇavaṇṇaṃ, tato nikkhantena obhāsenā Chaddantadaho
 samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimappabbatesu¹⁰ pana eko
¹⁵ ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattāri eko tīni eko
 dve eko¹¹ yojanaṃ. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana
 tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-
 nigrodharukkho¹², tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko
 ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākhā chayo-
²⁰ janikā, uddham uggatasākhāpi chayojanikā va, iti so mūlato
 paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākhānaṃ orimantato yāva
 pārimantā dvādasayojaniko¹³ aṭṭhahi pārohasahassehi¹⁴ paṭi-
 maṇḍito Muṇḍamanipabbato viya vilasanāno¹⁵ tiṭṭhati. Chad-
 dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁶ Suvannapabbate
²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁷ nāgarājā vassā-
 ratte aṭṭhasahassanāgāparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-
 kāle udakavātaṃ sampaṭicchamaṇo mahānigrodhamūle pāro-
 hantare¹⁸ tiṭṭhati. Ath' assa ekadivasaṃ „mahāsālavanaṃ
 pupphitaṃ“ ti ārocayimso, so saparivāro „sālakīlaṃ kīlīssāmiti“

¹ Ck² -ṇam-. ² B² kapītha-, B³ kapittha-. ³ B² saṇḍo. ⁴ B² veṇuvanam.
⁵ B² -rantarato. ⁶ C² -kālā-, B² cu'ā-. ⁷ C² -kāla-. ⁸ Ck² -kappaṣapab-
⁹ C² B² omīssako tato. ¹⁰ so Ck²; B² bāhirapa-. ¹¹ B² add aṭṭhi. ¹² B² -kā.
¹³ Ck² roha-, B² poro-. ¹⁴ Ck² B² vilā-, C² vila-¹⁵ torr. to vilā-. ¹⁶ C² B² -ge.
¹⁷ B² add nāma. ¹⁸ B² pbro-.

taṃ sālavanāṃ gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḅkkaṃ kum-
bhena pahari. Tadā¹ Cullasubhaddā uparivātapasse ʒhitā,
tassā sarīre sukkhadaṇḍakamissāni² purāṇapaṇṇāni c'³ eva
tambakipillikāni ca patimsu. Mahāsubhaddā pana⁴ adhovāta-
passe ʒhitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni patimsu. 5
Cullasubhaddā⁵ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇ-
jakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḍakamissāni
purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁶, hotu jānissāmīti“
Mahāsatte veraṃ baḍḍhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-
parivāro⁷ nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10
nāgā soṇḍehi usirakalāpe gaheṭvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya
nahāpesuṃ, tasmim̐ nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁸ nahāpesuṃ,
tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassa-
nāgā saraṃ otāritvā udakakīlaṃ kīlītvā sarato nāṇapupphāni
āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁹ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15
pacchā dve kaṇeruyo¹⁰ alaṃkarimsu. Ath' eko hatthi, sare
vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ¹¹ labhitvā āharitvā M-assa
adāsi. So taṃ soṇḍāya gaheṭvā reṇuṃ kumbhe okiritvā
jeṭṭhikāya¹² Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idaṃ pi
sattuddayamahāpadumaṃ¹³ attano piyabhariyāya eva dadāti 20
na, mayhan“ ti puna pi tasmim̐ veraṃ bandhi. Ath' eka-
divasaṃ B-tte maḍhuraphalāni c' eva bhisamūlālāni¹⁴ ca
pakkharamadhunā yojetvā pañcasate paccekabuddhe bhojente¹⁵
Cullasubhaddā¹⁶ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ
datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nama 25
rājakaṇṇhā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhavaṃ
patvā tassa piyā manāpā taṃ attano ruḍḍiṃ karetuṃ samatthā
hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ loddakaṃ¹⁷ pēsetvā inam̐ hat-
thim̐ visapīṭena kaṇḍena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Ck² omīti ta-. ² B² rukkhā -- missakāni. ³ Ck² omīti pana. ⁴ B² cūla-. ⁵
B² adde pātesi. ⁶ B² kaṇerukāyo. ⁷ B² -to, C² -tā corr. to- -to. ⁸ B²
-ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ C² jeṭṭhitā ti, C² jeṭṭhitā ni. ¹⁰ B² -yamamahā-.
¹¹ B² -mūlāni. ¹² C² -to corr. to -te, B² -jante. ¹³ B² luddaṃ.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato paṭṭhāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaraṭṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismim nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasirañño adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānaṃ jeṭṭhikā,
 jātissaraññānaṃ patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti². Tato sarīraṃ
 telena makkhetvā kilīṭṭhavatṭhaṃ nivāsetvā gilānākāraṃ das-
 10 setvā³ mañcake nipajji. Rājā „kuhiṃ Subhaddā⁴“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbaṃ pavisitvā mañcake nisiditvā
 tassā piṭṭhiṃ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi⁵, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁶ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hattheñi parimadditapadumamālā viya

Taṃ sutvā sā itaraṃ gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinanteṇa upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁷ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti avoca⁸.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

- a. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmim nandane
 25 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁹.

Taṃ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo¹⁰ vijite luddā te sabbe

¹ B² adds sirigabbaṃ pavisitvā. ² H² cūlasu-. ³ B² -caṅgt. ⁴ B² -caṅgti.
⁵ B² tañca. ⁶ B² -caṃ. ⁷ B² add bhadda subhaddā idhalokasmi mānusa
 kāmā manusehi paṭhiyamānā ye keci sattaratanaṃ nandane manusehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakkilesakāme ahaṃ te tnyātaṃ dadāmi
⁸ B² te.

sannipātāpetha¹, tesam majjhe kathessāmīti²“ dīpentī anan-
taram g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,
etesam aham akkhissam yādiso mama dohaḷo ti³. 100.

Rājā „sādhū“ ‘ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā“⁴ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁵ sannipātentū⁶ ‘ti⁷
bheriṇ carāpethā⁸ “ti amacce āpāpesi, te tathā akaṃsu.
Nacirass⁹ eva Kāsiraṭṭhavāsino¹⁰ luddā yaṭhābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā¹¹ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesam āgatabhāvaṃ ūtvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesam āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā
vanaññū ca migaññū ca, mama te¹² cattajīvita¹³ ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātesī¹⁴ ime te, katahatthā ti¹⁵ vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū ca
migaññū ca ‘ti vanāni ca mige ca jānanti, mama te¹⁶ ti sabbe pi te mama¹⁷
cattajīvita¹⁸, yam ahaṃ¹⁹ iecchāmi taṃ karentīti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant²⁰ ettha samāgatā: 20
chabbisāṇaṃ²¹ gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen²² ahaṃ²³,
tassa dantehi me attho, alābhe n²⁴ atthi jīvitaṃ ti. 102.

Tattha nisāmethā²⁵ ti supātha, chabbisāṇaṃ ti chabbappavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahanāṃ 25
diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā - pātetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosinsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissāma taṃ. ³ Bā - vattakā. ⁴ Bā sam. ⁵ Bā sannipā-
tāthāya in the place of sat-. ⁶ Bā kāsiraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C¹ omīte te, Bā has hatthe. ⁹ C² mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā - tā yam ayaṃ. ¹² C³ Bā - naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

yam addasā' supine rājaputti,
akkhāhi no yādiso hatthināgo' ti bhāsimsu. 103.

Tattha pitunnaṃ ti karaṇatthe sāmivacanāṃ, i. v. h.: n' eva ambhākaṃ
pitūhi na pitūmahēhi evarūpo kuṇjaro diṭṭhapubbo pāgeva ambhehi, tasmā attanā
5 diṭṭhalaṃ khaṇḍavasena akkhāhi⁸ no yādiso tayā diṭṭho hatthināgo ti.

Anantaram gāthāpi tehi' yeva vuttā:

s. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddham adho, dasa disā⁶ imāyo,

kataman' disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

7 yam addasā' supine chabbisānaṃ ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman' ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbē ludde oloketvā tesam
antare patthapādam¹⁰ bhattapūṭasadisajamgham¹¹ mahājānum
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbidha-
15 piṅgalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paññāyamānaṃ M-assā pubbe verim' Sonuttaram¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātum sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalaṃ āruya uttarasīhapajaram vivaritvā Uttara-
20 himavantaḥhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujuṃ¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ

atikamma¹⁹ so satta giri²⁰ brahante

Suvaṇṇapasso nāma²¹ giri²² ulāro

supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

25 10. Āruya selaṃ bhavanāṃ²³ kinnarānaṃ

olokaya²⁴ pabbatapādamūlaṃ,

¹ C^s -sā corr. to -sam, B^d -sa. ² C^k hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^k
gāthāhi te. ⁵ C^k omite vi-. ⁶ C^k disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disatā. ⁸ B^d
disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k battapūṭasadisam-, C^s
bha--sam-, B^d -sadigha-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddham-. ¹⁴ B^d
vibhajjan-. ¹⁵ C^s sogu-. ¹⁶ C^k esa camamaṃ, C^s esa mamamānaṃ. ¹⁷ C^k -ū.
¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^k atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for
pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.

12. Tiṭṭhanti te bhimūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa⁷ pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁸ kareyyuṃ, nāssa⁹ rajo pi tassā¹⁰ 'ti. 108. 10

Tattha¹¹ ito ti imahā thūnā, uttariyaṃ¹² ti uttarāyaṃ¹³, ulāro ti
mahā¹⁴ itarehi chahi pabbatehi uccatāro, olokāyā¹⁵ 'ti¹⁶ olokeyyāsi, tatthac-
chatī ti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udekavātaṃ sampatīchanto¹⁷
tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁸ taṃ upagantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā
nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁹, isādantā ti rathisāsamanadantā, vāta- 15
javappahārino ti vātajavena gantvā paccēmitte paharanasillā²⁰, bhīmūlā²¹
ti bhīmanakamahāsaddā nibaddhaṃ²² assāsaṃ²³ muñcantā²⁴, eritassā²⁵ 'ti
vātassa yaṃ²⁶ saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassā²⁷ pi kuppanti²⁸
evaṃ pharusaṃ, nāssa²⁹ 'ti tassā nāsavātēna³⁰ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka-
tassa³¹ tassā rajo³² pi na³³ bhavēyya. 20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁴ maraṇabhayaabhīto³⁵

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³⁶ jātārūpassa devī

¹ so Cks; l'ds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks tam. ⁵ Bd byāsanadantā. ⁶ so Bd for bhīmālā, Cks tīmūlām. ⁷ Bd
asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, Bs nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya disāyaṃ, adding ujum gacchā gacchāhi gantvāna bra-
hante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathanameva chapabbate atikkamitvā
suvaṇṇapasso nāma gīri kidāso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si. ¹⁴ Bd adds ac-
chatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñjaro tattha tasmī nigro-
dhamūle gimhasamaye udekavātaṃ sampatīchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha
sahassanāgā kīṇḍisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭhasa nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd
bhīmūlām, Cks tīmūlā. ¹⁹ Bd nubandham. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-
cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharitaṃsa yaṃ. ²³ Bd tassā. ²⁴
Bd add te nāgā tattha tasmī²⁵ thāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd
nassā. ²⁶ Bd nāsavātēna. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññebbhāvaṃ
bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pina. ³⁰ Cs Bd soṇu-. ³¹ Bd adds
hutvā. ³² Bd pillandhanā.

muttā maṇi veluriyāmayā ca,
kiṃ kāhasi dantapilandhanena¹,
udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharanāni, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
5 ghāteṣṣasi³ ti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāstti pucchati⁴.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda,
uddhañ ca⁵ sussaṃi anussaraṇi,
karohi me luddaka etam atthaṃ,
10 dassāmi te gāmaṇarāni pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṇi, anussaraṇi⁶ tena vāraṇena⁷ mayi kataṃ
veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmiṃ te atthe nipphādite⁸ saṃ-
vacchare satasahasasutthānake pañca gāme⁹ dadāmi¹⁰.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka” ‘ahaṃ etam’
15 chaddantahatthiṃ mārāpetvā¹¹ yamakadante āharāpetum¹²
samatthā homi¹³” paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanaṃ
thapesiṃ, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹⁴ nāma n' atthi, sā pana
mayā patthitapatthanaṃ samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
yīti¹⁵ taṃ samassāsesi¹⁶. So „sādhu ayyo¹⁷” ti tassā va-
20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākataṃ katvā tassa
vasanattānaṃ kathehi¹⁸” pucchanto

13. Katth' acchati¹⁹ kattha-m-upeti thānaṃ,
vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
kathaṃ²⁰ hi so nahāyati nāgarājā,
25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchati²¹ ti kattha vasati, katthamupeti thānaṃ ti
kattha tiṭṭhati²² attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
katarāmaggena nāma²³ gacchati²⁴, kathaṃ vijānemu²⁵ 'ti tayā akathito
mayam kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ B² piladdhanena, adding māretukāmā kuṇḍaraṃ chabbisānaṃ. ² C² -nāni, B² piladdhanā. ³ B² puehi. ⁴ B² uddhacca. ⁵ B² addo pūre. ⁶ C² B² nippā-. ⁷ B² varagāme te tnyhaṃ dassāmi. ⁸ B² oka. ⁹ B² māretvā. ¹⁰ C² -tu. ¹¹ B² diṭṭhā. ¹² B² -sāsiṭṭi. ¹³ B² -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ C² kattha, C² kattha corr. to kathaṃ, B² kathaṃ. ¹⁶ B² addo ee. ¹⁷ B² -ati.

Tato sã jātissaraññāpēna paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa ācikkhantī dve gāthā abhāsī:

10. Tatth' eva sã pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112. 5
17. Sisaṃ nahāto² uppalamālabhārī
sabbaseto puṇḍarikattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [sa] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113. 10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chaddantadahaṃ sandhāyāha, sampupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi uppalehi pañcavaṇṇehi ca padūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabhārīti uppalādīnaṃ jalajathalajānaṃ pupphānaṃ mālāṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacaṃgīti⁶ puṇḍarikasadisattacabhāvena⁷ odātena. āṅgena samannāgato, āmodamāno⁸ ti āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti sabbabhaddaṃ⁹ nama mahesiṃ purato katvā aṭṭhabhi nāgasahashehi parivuto attano vasanaṭṭhānaṃ gacchatī.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ¹⁰ māretvā dante āharissāmiti“ sampaṭicchi. Ath' assa sã tuṭṭhā sahasaṃ datvā „gehaṃ tava gaccha, ito sattāhaccayena tattha gamissasīti“ taṃ uyyojetvā kammāre pakkosāpetvā „tāta¹¹ amhākaṃ vāsipharasukuddālavikhādanamutṭhika-
velugumbacchedapasatthitiṇalāyanaasilohadaṇḍakhaṇukaayasiṃ-
ghāṭakehi attho, sabbam sīghaṃ katvā āharā“ ti ānāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ¹²
cammabhastam¹³ kātuṃ vaṭṭati¹⁴, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁵ pi no attho, sabbam sīghaṃ katvā
āharā ti ānāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghaṃ katvā 30

¹ Bd -dākā. ² read nahāt? ³ Ck -ī, Bd puṇḍarikattacaṃgī. ⁴ Ck. Bd a-. ⁵ Bd dhārento. ⁶ Ck puṇḍarikattha-, Bd puṇḍarikattacaṃgīti. ⁷ Bd puṇḍarikasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Ck sabbam-. ¹⁰ Ck tāta, C' tāta corr. to tāta. ¹¹ Bd -gāhakaṃ. ¹² C' cammam bhastam. ¹³ Ck vaṭṭati. ¹⁴ Ck yottācattatta-. ¹⁵ C' upāhanācā cam-, Bd -yottam varattam - - upāhanam.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā āraṇisa-
 hitaṃ ādiṃ katvā¹ sabbaṃ upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikāṃ²
 pātheyyaṃ ca sammabhaṣṭāyaṃ pakkhipi, taṃ sabbaṃ pi
 kumbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
 5 katvā sattame divase āgantvā devīṃ vanditvā atṭhāsi. Atha
 naṃ sā „niṭṭhitaṃ te samma³ panthūpakaraṇaṃ⁴, imaṃ⁵ tāva
 pasibbakaṃ gaṇhā“⁶ 'ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
 hatthīnaṃ balaṃ dhāreti, tasmā taṃ⁷ pūpapasibbakaṃ⁸ viya
 ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahāttho viya atṭhāsi.
 10 Cullasubhaddā⁹ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā rañño
 ācikkhitvā Sonuttaraṃ uyyojesi. So pi rājānaṃ ca devīṃ ca
 vanditvā rājanivesanā oruyha rathē ṭhapetvā mahantena pari-
 vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya¹⁰ paccan-
 taṃ patvā jānapade¹¹ nivattetvā paccantavāsīhi saddhīṃ
 15 araṇṇaṃ pavisitvā mānussapathaṃ atikkamma paccantavāsīno
 pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹²
 dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹³ tulasigahanaṃ¹⁴
 saragahanaṃ¹⁵ tirivacchagahanaṇḍīni¹⁶ cākaṇṭakagumbaka-
 gahanaṇi vettagahanaṃ onissakagahanaṃ nājavanasaravana-
 20 gahanasadisāṃ¹⁷ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
 rukkhagahanaṃ velugahanaṃ¹⁸ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
 pabbatagahanaṃ ti atṭhārasagahanaṇi paṭipāṭiyā patvā¹⁹ dabbā-
 gahanaṇḍīni asitena lāyitva²⁰ tulasigahanaṇḍīni veṇugumbacche-
 danasatthena chinditvā rukke pharasunā koṭṭetvā²¹ atimāhante
 25 nikhādanena vijjhitvā²² maggaṃ kāranto veluvane nissenīṃ katvā
 velugumbaṃ²³ āruyha veluṃ chinditvā aparassa velugumbassa
 upari pātetvā velugumbamatthaken²⁴ eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -sattuṃ-, Bā bandhasattuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakam, Bā tampulapaspipa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck timsayojana, Ck timsayojanikaṃ maggaṃ corr. to timsayojanam. ¹¹ Bā ādā sara-gahanaṇi. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasana-. ¹⁵ Bā nala-gahanaṇi sara-. ¹⁶ Ck omits rukkhagahanaṃ velugahanaṇi. ¹⁷ Bā paṭiyā upa-gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck koṭṭhe-, Bā koṭe-. ²⁰ Bā veluvane gumbam.

sukkhapadaram¹ attharivā tena gantvā aparam attharivā
 itaram khipivā puna purato attharanto tam atikkamivā
 dopim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde t̥hatvā
 ayasimghāṭakam yottena bandhitvā uddham khipivā pabbate
 laggāpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadandēna pabbatam⁵
 vijjhivā khāṇukam koṭṭetvā tattha t̥hatvā simghāṭakam
 ākadḍhitvā puna upari laggāpetvā tattha t̥hito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otarivā heṭṭhimakhāṇuke bandhitvā
 vāmabhatthena yottam gabetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharivā khāṇukam nīharivā puna abhirūhati,¹⁰
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato' otaranto'³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisīditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātām gāhā-¹⁵
 petvā sakupo viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamivā sattārasa-
 gahanāni atikkamivā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamivā Suvannapassapabbatamatthakam abhirūha-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggaḥetvāna vākyam
 ādāya tūṇiṃ ca dhanuṃ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannapassam nāma girim¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannam
 nigrodharājām atṭhaṣaḥassapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukharukkhapa-. ² Bā pu-. ³ Bā adda itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -karū. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -ritti. ⁸ Bā otarantitti. ⁹ Bā abhirūyha. ¹⁰
 Bā āyikaronto. ¹¹ so Ck; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Ck; Bā -poram; read pi for atṭha?

30. Tatth' addasā kuñjaram chabbisāṇaṃ
sabbasetam duppasaham parehi¹,
rakkhanti naṃ aṭṭhasahassanāga
isādanta² vātajavappahāriṇo. 116.
- 5 31. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
raṇṇaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sompupphitaṃ bhamaragaṇānucinnaṃ
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
32. Disvāna nāgassa gatiṃ tṭhiṇ ca
10 vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātaṃ āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūṃkapaśūdatale
tṭhiyā tassa⁴ vacanaṃ uggahetvā saraṭṭhiraṇ⁵ ca mahādhanuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanaṃ patvā kataro nu kho Suvanna-passapabbato nāma 'ti sattha
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīreti, so evaṃ tīrento Suvanna-
passaṃ nāma giri-varam⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayīti taṃ
kīṇarāraṇaṃ bhavaṃ⁸ bhūtaṃ⁹ pabbataṃ āruya Subhaddāya dinnasāññavasena¹⁰
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādamūle avidūre yeva taṃ
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tṭhiṇaṃ, tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati taṃ pokkha-
raṇiṃ addasa, disvāna 'ti gāthāyaṃ Suvanna-passapabbatā oruḥa hatthīnaṃ
patakāle hatthipādakaupāhanaṃ āruya tassa nāgarāṇṇo gataṭṭhānaṃ nibaddha-
vasanaṭṭhānaṃ¹² upadhārento līnā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tṭṭhatīti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo taya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātaṃ āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātaṃ khaṇīti attho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasaṇokāsaṃ.
sattamāsādhikehi sattehi samvacccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassa¹⁷ vasaṇokāsaṃ sallakkhetvā idha āvātaṃ
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmim tṭito vāraṇādhīpatiṃ¹⁹ vijjhītvā jīvitakkha-
yaṃ pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇaṃ pavasiṭvā thambhā-
dīnaṃ²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjitvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsa-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adda subhaddāya. ⁵ Ck -tuphiraṇ. Bā -tuphiraṇ. ⁶ so Ck; Bā vitariyati. ⁷ Bā giri-varam. ⁸ Ck -nambhū-. ⁹ Bā -saññāvasena. ¹⁰ Ck add na. ¹¹ Bā adda patvā. ¹² Bā nibandham vasaṇāṭṭhānaṃ. ¹³ Bā nahātvā. ¹⁴ Bā tasmā upātaṃ āgacchi, Ck tassa opādaṃ āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyaṃ. ¹⁶ Bā adda so. ¹⁷ Ck tassa, Ck tassa cori. to tassa. ¹⁸ Ck Bā -pi-, Ck -mi-. ¹⁹ Bā adda viṣeṭṭhena kaṇḍaṇḍa. ²⁰ Bā sambhāradīnaṃ.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvāṭam khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bijaṃ vapanto viya
 udake vikiritvā udukkhalapāsāṇānam upari thambhe paṭiṭṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharitvā kaṇḍappa-
 māṇaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṇ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisaṇaṭṭhānam katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāṭe paccūsakāle yeva paṭisīsakam paṭimuṇcitvā
 kāsāvāni paridahitvā 'saddhiṃ visapītena' sallena dhanuṃ
 ādāya āvāṭam otaritvā aṭṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto S.³:

10

22. Katvāna⁴ kāsūṃ phalakehi chādayi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo,
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakamakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
 sabbe va¹⁰ nāgā nimnaduṃ¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṇ ca cuṇṇaṃ¹² karontā
 dhāvimsu te aṭṭhadisā samantato. 120.

26. Vadhiṣṣam etan ti¹³ parāmasanto 20
 kāsāvaṃ¹⁴ addakkhi dhajam isinaṃ,
 dukkhena phutṭass' udapādi¹⁵ saṇṇā:
 arahaddhajo¹⁶ sabbhi avajjharūpo¹⁷ ti ā. 121.

Tattha odhāya 'ti odahitvā pavesetvā, passāgatan ti attano¹⁸ āvāṭassa
 passam āgataṃ, so kira dutiyadvase āgantvā nahātvā¹⁹ uttīṇo²⁰ tasmiṃ
 mahāvīśālāmāleke nāma padese aṭṭhāsi, ath' assa sarīrato udakaṃ²¹ nābhippa- 25
 desena ogalitvā²² tena chiddena²³ luddassa sarīre paṭi, taya saṇṇāya so M-assa
 āgantvā thitabhāvaṃ ṇatvā taṃ²⁴ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁵ vijjhi,
 dukkatakamakārīti tassa M-assa²⁶ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
 danena dukkatassa kammassa kāraṇo, koṇcamanaḍḍīti koṇcanādaṃ kari, tassa
 kira taṃ sallam²⁷ nābhiyā pavisitvā pihakādīni samcuṇṇitvā antāni chīduṭṭvā 30

¹ Bā vasaṇokāsaṃ. ² C* -su, Bā uddhataṃpaṃsum. ³ Bā -je. ⁴ Bā adds ca. ⁵
 Bā adds āha. ⁶ Bā khaṇitvā. ⁷ C* Bā omīti vatvā. ⁸ so all three MSS. for so?
⁹ C* ku-. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ so all three MSS. for naduṃ? ¹² C* raṇaṃ. ¹³
 Bā vadhiṣṣāminanti. ¹⁴ C* -yaṃ. ¹⁵ C* puṭṭh-, Bā puṭh-. ¹⁶ Bā aharad-
 dhajo. ¹⁷ C* avejja-, Bā apajja-. ¹⁸ Bā add ca. ¹⁹ Bā nhatvā. ²⁰ C* -e.
²¹ C* Bā -ka. ²² Bā ogalitvā. ²³ C* omīti chiddena. ²⁴ Bā omīti taṃ. ²⁵
 C* samappayī, C* sampayī. ²⁶ Bā omīti m-assa. ²⁷ Bā sallena.

pitthibhāgaṃ pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajatam² viya pahāramukhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanaṃ adbhāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbatam eka minnādaṃ karonto tikkhattum mahantaṃ koṇanādaṃ nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe aṭṭhasaṃsā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayaabhītā ghorarūpaṃ minnadum⁴, cunnam⁵ karontā ti tena saddenāgantvā⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmatteṃ disvā paccamittam gahissamā 'ti tinaṃ kaṭṭhaṃ ca cūṇavi-
 cūṇaṃ karontā dhāvissu, vadhissametaṃ ti⁷ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaneruyā⁸ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃānāya vedanaṃ adbhāsetvā kaṇṭhasā āgatatthānaṃ sallakkhento⁹ sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādīhi āgataṃ bhaviṣṣa¹¹ kumbhādīhi pavisitvā pacchi-
 makāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹² paṇa nābhim¹³ pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ taṃ mā pathaviyaṃ thitena vossatthāni¹⁴ bhaviṣṣatīti upadhāretvā thitatthānaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhaviṣṣati Subhaddam. apanetuṃ vatthātīti¹⁵
 15 cūṇetvā bhadde aṭṭhasaṃsānāgā mama paccamittam pariyesantā disā pakkhantā tvaṃ idha kiṃ karosīti vatvā deva ahaṃ tvaṃ sandhāretvā samassāsetti¹⁶ thitā khamatha me ti tikkhattum padakkhinam katvā catūsu thānesu vanditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmiṃ pādanakheṇa pahāri, padaraṃ uppatitva
 gataṃ, so¹⁷ chiddena olokeno Sonuttaram¹⁸ disvā vadhissametaṃ ti¹⁹ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇaṃ sonḍaṃ pavasetvā parāmasanto Buddhādinaṃ isīnaṃ dhaṃ kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe thapesi, so tam ukkhipitva
 purato thapesi, ath' assa tena²⁰ tatharūpenāpi dukkhena phutthassa²¹ ara-
 haddhajo²² nāma sabbhi²³ paṇḍitehi avajjharūpo²⁴ aññadatthu²⁵ sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhim, sallapanto gātha-
 25 dvayaṃ ā:

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²⁶

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-11.)

Jāt. II. $\frac{108}{\mu}$. Therag. v. 900.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa silesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tassa' attho: samma luddaputta yo puriso rōgādīhi kāsāvehi anikkasāvo indriyadamaṇena²⁷ c' eva vacīsaccena ca²⁸ anupagato tehi guṇehi kāsāyasa-
 pītaṃ kāsāvavattaṃ paridahati so²⁹ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko³⁰ so

¹ Ck pāl-, C phāl-, B padāl-. ² Ck Bā -naṃ. ³ Bā -cā. ⁴ Bā minnādaṃ. ⁵ Bā cūṇaṃ, Ck ranāṃ. ⁶ Bā -na-. ⁷ Bā vadhissāminanti. ⁸ Bā kaneruyā. ⁹ Bā -etvā. ¹⁰ Bā idaṃ. ¹¹ Bā abba-. ¹² Bā -iyā. ¹³ Bā viṣṭhāni. ¹⁴ Ck -santi. ¹⁵ Bā adds taṃ. ¹⁶ Ck soṇ-. ¹⁷ Bā omīta tena. ¹⁸ Ck pu-. ¹⁹ Bā arahattadhajo. ²⁰ Ck sabba. ²¹ Bā abajha-. ²² Bā aññatidathum. ²³ read paridahassati? ²⁴ Bā -damaṇa. ²⁵ Bā adds apeto. ²⁶ Bā yo. ²⁷ Bā nānu-

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vattatā² vattakasāvo³ assa silesu
susamāhito suppatitthito paripunnasīlācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahaṃti nāmā 'ti

Evam vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi. 5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo
aduṭṭhacitto luddakam ajjhabhāsi⁷:
kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu
mamaṃ vadhi kassa vāyaṃ payogo ti. 124. 10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatim kim patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kūraṇena, kim nāma tava mayā saddhim veran ti adhippayo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayam payogo, kena payojito maṃ vadhi attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesi⁸ bhadante,
sā pūjitā rājakule Subhaddā
[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,
dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125. 15

Tattha pūjitā ti aggamahesiṭṭhāna¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira tam
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ karetvā Himavanta-padese 20
evarūpo nāma nāgo asukasmiṃ nāma thāne vaṣṭi ācikkhi, dantehi ti tassa
nagassa chabbannarasiṃ samujjaladantā¹¹ tehi maṃ attho¹² pīlandhanaṃ
kātukāmo¹³ mē te me āharā 'ti maṃ avoca.

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adbhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana pahīṇi“ dipento gāthadvayam ā:

30. Bāhū hi me dantayugā ulārā
ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,
jānāti sā kodhanā rāja-puttī,
vadhathikā veram akāsi bālā. 126. 30

¹ Ck^s -vaṇ. ² Ck^s vattatā. ³ Bd -kā-. ⁴ Bd vijhasi, adding kim. ⁵ Bd omits
atthena. ⁶ Bd adds āha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -ī ⁹ Bd te. ¹⁰ Bd -ṭhāne thapetvā. ¹¹ Ck^s -lantā. ¹² Bd adds
atthi. ¹³ Bd kāretukāma. ¹⁴ Bd imāṃ.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsi taṃ kodhanam rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tassa kira pitupitāmahanam dantā mā vinassimāsu³ 'ti
guhāya sannicetā, te sandhāya evam āha, jānānti bahunnam vāranānam idha
sannicetā dante jānāti, vadhatthikā ti kevalam pana sā maṃ māretukamā
appamattā⁴ dosam hadaye ṭhapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakam pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacam, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsiti⁵ vadeyyāsi, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakam patto, gaṇha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanam sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacam
ādāya „dante chindissāmiti“ tassa santikam upagato. So pana
ubbedhato atṭhāsīti hattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānam na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipajji, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisam
soḍḍam maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimamsam jānunā¹⁰ paharivā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacam antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukham lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
sañcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanam adhiyāsetvā „kim samma
chinditum na sakkosīti“¹³ pucchi. „Āma sāmīti“¹⁴ vutte¹⁴ M.
satim paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soḍḍam ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyam¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soḍḍam ukkhi-
pitum balam n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soḍ-
ḍāya kakacam gahetvā aparāparam cālesi, dantā kaḷḷā viya
chijjimsu. Atha ne āharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
aham ime dante tuyam dadamāno n' eva „mayham appiyā“

¹ Bā kha-. ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakam. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kaccham kakacam pūretvā chinda te gahetvā kāsīpuram gamitvā de-
viyā datvā taṃ kodhanam rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Cā vajjeyyāsīti. ⁶ Bā u-
thāya. ⁷ Bā adds atthāsi. ⁸ Bā -jāti. ⁹ Bā hatthā-. ¹⁰ Bā jaṇunā. ¹¹ Cā
sañcārente, Bā sañcaranto. ¹² Cā Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhīti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ji.

- Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
„bhante tumbhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā“⁴ ti vadiṃsu.
5 Pañcasatāpi⁵ paccekabuddhā⁶ ākāsenāgantvā mālake⁶ otariṃsu.
Tasmiṃ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
payiṃsu. Paccekabuddhā sabbarattiṃ ālāhane⁸ sajjhāyam
akāṃsu. Atṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanam¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
10 Subhaddam purato katvā attano vasanaṭṭhānam gamiṃsu¹¹.

Etam atthaṃ pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditvā¹² nāgā
sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
agamāṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
15 purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukan ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
Bāraṇasiṃ pāvisi¹⁷.

Tam atthaṃ pakāsento S.¹⁸

- 20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
suvaṇṇarājīhi samantamodare
so luddako Kā-īpuraṃ upāgami,
upanesi so rājakaññāya dante:
25 nāgo hato, paṇḍa im' assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhiti suvaṇṇarasiṃhi¹⁹, samantamodare ti sa-
mantato obhāsento²⁰, sakalavanasandam suvaṇṇavaṇṇam viya karonte²¹,
upanesiṃ Chiddantavāranassa chabbanparamiṃ viya vissajjamāne yamakadante

¹ Ck^s tena hi. ² Bā -kānam; ac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
adda pi. ⁶ Ck^s māl-, Bā visālamālako ⁷ Ck^s citam āpetvā, Bā cittakam-.
Ck^s Bā ālā-, Bā adding dhammam. ⁸ Bā -a ⁹ Ck^s ālā-. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Ck^s
-tvā, Bā tvāna. ¹² Ck^s sisakena, C^s sisakena ¹³ Bā āgamiṃsu. ¹⁴ read: katvā
pure sabbabhaddam mahesiṃ? ¹⁵ C^s soṇ- ¹⁶ Bā -nasiyam sampāpuṇi ¹⁷
Bā adda āha ¹⁸ Ck^s -rājīhi. ¹⁹ Bā -sante, Ck^s -sento ²⁰ Ck^s -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsaṇaṃ pesetvā tāye 'rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavī-
sivā pāsādāni āruya⁵ dante upanesi.

Upaṇetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakam'⁷
dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hato mato“ ti¹⁰. „Mata- 5
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbaṇṇa-
raṃsivacitte dante maṇitālavapaṇṇena¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhāve¹³ attano piyasāmikassa dante olokeṇti¹⁴, „evārūpaṃ
vāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapīṇena sallena jīvitakkha- 10
yaṃ pāpetvā¹⁵ dante chinditvā¹⁶ āgato“ ti M-am¹⁷ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetuṃ 'nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁸, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁹.

Tam atthaṇi-ppakāsento S.¹⁹

36. Divāna dantāni gajuttamassa 15
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132.
37. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe, 20
pucchimsu bhikkhū suvimuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133.
38. Yam addasātha²¹ daharim kumārīm
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakaṇṇā ahoṣi, 25
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣim. 134.
39. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bđ -cāpetvā. ³ Bđ -raṇ. ⁴ Cks son-. ⁵ Cks oruya, Bđ āruyhitvā.

⁶ Bđ upanāmesi upanāmetvā. ⁷ Bđ -ka. ⁸ Bđ -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.

¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bđ jānāthā ti handa tassa ime ¹² so Cks; Bđ maṇi-

lālahatthavaṇṇe, Bđ maṇitālahatthavaṇṇe ¹³ Bđ porāṇaka, Bđ porāṇakassa. ¹⁴

Bđs add ime. ¹⁵ Bđs add sonuttaro. ¹⁶ Bđ mahāsuttaṃ. ¹⁷ Bđs phalitvā. ¹⁸

Bđ -siti. ¹⁹ Bđ adds āha. ²⁰ Bđ ca ²¹ Bđ -ssatha ²² Bđ anāgāriyaṃ.

yo¹ luddako Kāsipuraṃ upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūraṃ cirarattasamsitāṃ²
uccāvacāṃ³ caritam idaṃ purāṇaṃ

5 vītaddaro vītasoko visallo
sayāṃ abhinñāya abhāsi Buddho. 136.

41. Ahaṃ vo tena kālena ahoṣiṃ tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣiṃ, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇentehi dhammasaṃgāyikattherehi
10 t̥hapitā.

Tattha sītāṃ akāsi⁴ āvuso⁴ sambodhippato S. mahānubhāvo⁴ alaṃ-
katadhammāsane parisamajjhe nisinnō ekadivasaṃ sītāṃ akāsi, na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sītāṃ na karonti tumhehi⁶ ca sītāṃ kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākhippāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ ti evaṃ puṭṭho āvuso S attano sitakāraṇaṃ ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunin dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yaṃ etaṃ⁸ daharaṃ yobbanap-
pattāṃ kumārīṃ kāsāyavatthāṃ anagāriyaṃ upetaṃ pabbajitvā imasmiṃ sāsane
carantiṃ addasātha⁹ passatha sā tadā visapītasallena¹⁰ nagaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehi¹³ Sonuttaraṇi¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantvā jīvitaṃ khamayaṃ
20 pāpito ahaṃ tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣiṃ ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāṇi
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūraṃ ti na avasuraṃ anattaṃ
gata-urīyaṃ ti attho, cirarattasamsitāṃ¹⁷ ti ito ciraratte anekavassakoṭi-
matthake samsitāṃ¹⁸ caritaṃ¹⁹ anuciṇṇaṃ, i. v. h: āvuso ito anekavassakoṭi-
matthake samsaritaṃ²⁰ pi pubbaṃhe kataṃ taṃ divasaṃ eva sāyaṃhe saranto
25 viya attano caritavasena uccaṃ taya rājadhītaya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritaṃ²³ idaṃ purāṇaṃ rāgādīnaṃ darāṇaṃ²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nātiddhanasokādīnaṃ²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnaṃ
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, ahaṃ vo t. ettha vo ti
nipātamattāṃ, bhikkhave ahaṃ tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣiṃ ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na aṇṇo kori tadā homi, atha kho
nāgarājā homi ti attho, evaṃ dhārethā³² ti tumhe etaṃ³² jātakāṃ evaṃ dhā-
retha³³ pariāpupātha.

¹ Ck^o so, Bā ya. ² Bā -rattāṃ samsitāṃ. ³ Ck^o uccāni, C^o uccānīcāṃ. ⁴ Bā
so. ⁵ Bā adds alaṃkatasabāyāṃ. ⁶ Ck^o tumhe. ⁷ Bā -ssathā. ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yaṃ. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena. ¹¹ Bā nāgarājāni, adding
vijitvā. ¹² Bā gantvā, Ck^o hantvā. ¹³ C^o son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^o
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -ako. ¹⁷ Bā -rattiyāmsitāṃ. ¹⁸ Bā samsari-
tāṃ. ¹⁹ Bā omits ca. ²⁰ Bā sītāṃ. ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^o Bā son-. ²³
Bā -nīcānīcā-. ²⁴ Ck^o dā-, Bā purāṇa, B^o ariṇānaṃ. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^o viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana. ²⁷ Bā omits dhana, Ck^o sokadhanasokā-. ²⁸ C^o
viha-. ²⁹ Bā -no ca. ³⁰ Bā -siti. ³¹ Ck^o homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā taṃ. ³⁴ Bā upadhāretha. adding gantvātha.

Imaṇ ca pana desanaṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṇi, sā pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-jātakaṃ.

5. Saṃbhava-jātaka.

Rajjaṇca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahāumaggajātaka āvibhavissati.

Atte pana Kururāṭṭhe Indapattanagare Dhanāñ-jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma brāhmaṇo purohito atthadhammānusāsako ahoṣi. Rājā dānādini puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjaṇ ca paṭipann' asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ³ pattum icchāmi vijetun paṭhaviṃ imaṃ 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁴ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁵ yena pecca⁶ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṇ atthaṇ ca dhammaṇ ca
brāhmaṇ' akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattaṃojanike Indapattanagare rajjaṇ ca tiyojanasatike Kururāṭṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccaṇ ca paṭipannā adhigatā, mahattaṇ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imaṃ paṭhaviṃ dhammena abhivhavitum ajjhottharituṃ icchāmi, kicco⁹ vā¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaniyataro, rājā-nuvattako hi loko. so tasmiṃ dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa dhammo¹⁴ rañño va kicco ti, idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵ Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ. ⁸ Bds mahantaṃ ⁹ Cks kiso. ¹⁰ Bds cā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādisu
anibbattitvā devesu ca manussesu ca⁴ yasam⁵ issariyam sobhaggaṃ pāpuṇey-
yāma tam⁶ kāraṇam kathēhiti. yo haṇ ti brāhmaṇo yo ahaṇ phalavipākasaṃ-
khiṭam atthaṇ ca tassa⁷ atthassa herubhūtam dhammaṇ ca kattum samādāya
5 vattitum uppādetum ca icchami, tam tvaṇ ti⁸ tam⁹ tassa¹⁰ mayham tvaṇ
sukheṇ' eva nibbānagāmiṃ aggaṃ āruya appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ paṭthentassa tam
atthaṇ ca dhammaṇ ca pucchito akkhāhi me pākataṃ, katvā kathēhiti brah-
maṇam dhammayagapaṇham pucchi.

Ayam pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etaṃ¹¹ pucchitum yuttam, 'tasmiṃ asati sabbaññu-
tañānapariyesakaṃ Bodhisattam. Sūcīrato pana attano abodhi-
sattatāya paṇham kathetum nāsakki asakkonto ca paṇḍita-
mānam akatvā attano asamatthabhāvaṃ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avīso esa mahārāja paṇho madisānam, ahaṇ hi n' ev'
assa ādim na pariyoṣeṇam passami, andhakāraṇ¹⁶ pavittho viya homi, Bārānasi-
rañño pana purohito Vidhuro nama brahmaṇo atthi so etaṃ ācikkheyya,
20 tam thapetvā yaṃ tvaṃ atthaṇ ca dhammaṇ ca kattum icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahatīti

Rājā tassa vacanam sutvā „tena hi brāhmaṇa khippam
tassa santikam gacchā“ 'ti paṇṇākāraṃ datvā tam pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikam,
25 nikkham imaṃ¹⁸ suvaṇṇassa haraṃ gaccha Sūcīrata,
abhihāraṃ imaṃ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṃ ti santikaṃ, nikkhaṇ ti paṇḍasasuvannā¹⁹ eko
nikkho. ayam pana rattasuvannassa nikkhasahassam datvā evam aha, imaṃ
dajjā ti tena imasmiṃ dhammayagapaṇhe kathite tassa²⁰ atthadhammānu-
30 satthiyā abhihāraṃ pūjāṃ karonto imaṃ nikkhasahassam dadeyyātīti²¹.

¹ B^d omits ca ² B^d pappe-. ³ B^d mayā ⁴ B^d ma. ⁵ C^k yaṃ ⁶ B^d tam
no. ⁷ C^k cassa ⁸ C^k omits tam tvaṇ ti ⁹ B^d omits tam. ¹⁰ C^k omits
tassa. ¹¹ C^k evenam, B^d buddhametaṃ. ¹² C^k naa-. ¹³ B^d vidhūrā. ¹⁴ C^k
akko-, C^s akkho-. ¹⁵ C^k has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
khattiya - - attho. ¹⁶ B^d -ra ¹⁷ B^d etaṃ. ¹⁸ B^d nikkhañci-. ¹⁹ C^k -e,
C^s -o. ²⁰ B^d tassa. ²¹ C^k dadeyyātī

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya
 satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ
 parivāratthāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā tañ
 khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā
 ujukam eva Bārāṇasīṃ agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti
 sabbāni tāni tñhānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañ-
 haṃ⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasīṃ patvā
 ekasmiṃ tñhāne nivāsaṃ gabetvā katipayehi⁸ saddhiṃ pātara-
 saṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-
 bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja-
 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ.

tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15
 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmaṇo, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghatisippo,
 tasmā tena saddhiṃ ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne
 sukhanisino „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ puṭṭho āgama-
 nāraṇaṃ ācikkhanto atthamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25
 tena pesito idhāgaminī, pucchasi ti so Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjaya-
 rājā maṃ dhammayāgapañhaṃ nāma pucchā, ahaṃ kathetum asakkonto tvaṃ¹⁸ sakkhissa-
 sīti ñatvā tassārohesiṃ¹⁹, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchana-
 tthāya maṃ tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa arthaṃ ea
 pāliddhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi. taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bā - paṭṭaṇṇa. ² Bā - ranatthāya. ³ Bā - yaṇa. ⁴ Bā adds pana. ⁵ Ck Bā
 āg- ⁶ Ck -a. ⁷ Bā pañhassa viśajjanākāraṃ. ⁸ Bā adds jānehi. ⁹ Bā -a. ¹⁰
 Bā -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, C^o -ppagākā ¹² Ck svādhippākā. ¹³ Ck
 adhippāgāhato, Bā adhippāgā āgato? ¹⁴ Bā korabbassa. ¹⁵ Bā vidūra-. ¹⁶ Ck
 -vyassa. ¹⁷ C^o pahī-. Bā pahī-. ¹⁸ Ck taṃ. ¹⁹ Bā tassa ā- ²⁰ Bā vidhūra

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-mīti“ Gaṇgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

9. Gaṇgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 146.

Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisaṃkhātāṃ
10 gaṇgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmīṃ⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittakaggataṃ c' eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā āṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati⁸, tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

20 Tattha oraso ti ure saṃvaddho, atrajo ti attāno jāto.

Taṃ sutvā Sucīrato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātārāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:

- 25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārass' upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare.

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bā tassa pañhassa vi - - natthi. ² Bā taṃ. ³ Bā pañhaṃ. ⁴ Bā na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bā yasmā. ⁶ Bā -aṃ. ⁷ Bā
tava. ⁸ Bā -titi. ⁹ Cka -nā. ¹⁰ Bā āg-. ¹¹ Cka svādhippākā

13. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi⁷ me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu⁸
paradārakakamme⁹ abhinivīṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁴, tena
ty-āhaṃ⁵ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kaniṭṭho
Saṅjayakumāro⁶ mayā¹ visadañāṇataro⁸, taṃ pucchā, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi:

13. Maṃsakācaṃ⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ¹ ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹⁰ ti. 151.

Tattha maṃsakācaṃ⁹ ti yathā nāma puriso thūlanigamaṃsaṃ kācenā-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṃsakācaṃ⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyaṃ chaḍḍetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dipento evaṃ āha.

- So tasmīṃ yeva khaṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁴
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ utthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikaṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisiṇṇaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa' yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchasi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ B^d -byassa. ² B^d pabrūhi. ³ C^k pa-. ⁴ B^d byā-. ⁵ B^d kyāhaṃ. ⁶ B^d
sañceyya-. ⁷ B^d mahā. ⁸ B^d ativiyañāṇavantataro. ⁹ B^d -jaṃ. ¹⁰ B^d kāje-.
¹¹ B^d eva. ¹² B^d vasavattanīṃ. ¹³ B^d -taṃgo-. ¹⁴ C^k -ppakā. ¹⁵ C^k B^d
parīsati, C^o parīsatiṃ. ¹⁶ B^d adda pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi, taṃ maṃ sāyaṃ ca pāto ca nadim̐
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇāṇo⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ “ ‘ti.

Taṃ atthaṃ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Śucīrata,
na te sakkomi akkhātum atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Śucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā ‘ti. 155.

Taṃ sutvā Śucīrato „ayaṃ pañho imasmiṃ loke abbhuto
bhaviṣṣati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n’ atthi, maññe-
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo, nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātum atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jañña atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁸ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbam, tasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ ambhakaṃ ruccati, te sū ‘ti ettha sukāro nīpātamattaṃ, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṅjaya cā ‘ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijānanti¹², añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etaṃ akkhātum na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jañña, kena kārāṇa jānituṃ sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Saṅjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañhaṃ¹³ vissajjane n’ atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ “ ‘ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāsento dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bđ -miti. ² Ck^s omīti me. ³ Bđ adds sataḥassaguṇena. ⁴ Bđ -ñāpataro.
⁵ Bđ tvaṃ. ⁶ Bđ pucchāhi. ⁷ Bđ -te. ⁸ Bđ -hā-. ⁹ Ck^s -itto. ¹⁰ Bđ vada-
¹¹ Bđ -dhū-. ¹² Ck^s viditanti, Bđ vidu ti. ¹³ Bđ pañhā. ¹⁴ so all three MSS.
for koei? ¹⁵ Ck^s gacchā, omitting taṃ pucchā, Bđ gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāsadbātuyā
sabbe tārāgaṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māsō gīmhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumaṃpupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādana
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtagaṇālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavattani 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹¹
nisīthe¹¹ pabbataggasmiṃ pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenuṃ jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi apucchitvāna² Sambhavaṃ, 25
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 169.

Tattha jaññā ti jāññāsi¹⁴, cando ti punnācando, vimalo ti abbhā-
dimalarabho, evam pi daharūpeto ti evaṃ Sambhavaṃ kumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgāṇā, Bā tārāgaṇe. ⁴ Cks upe- ⁵ Ck
rammako. ⁶ Ck sañjanno, Ck sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Ck
varaṃ kaccho, Bā vane gacche. ⁸ Ck atalo yathā pi pāvako - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemaṇaṇḍaho, Ck -hevanandaho, Bā -hevandaṇḍaho. ¹¹
Ck -te, Bā nīsiṇḍe. ¹² Bā bahutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

upeto pi¹ paññāyogena sakale pi¹ Jambudipatale avasesapanditehi² atirocati³
 bhāsati⁴, rammako ti cīttamāso, atevaññehīti⁵ ativiya aññehi ekādasahi
 māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 pātasamaye himayutto ti himava, gimbhakāle himaṃ vamatīti⁶ himavā, sampatta-
 5 janam⁷ gandhena madayatīti⁷ Gandhamādano, mahābhūtaḥ anālayo ti⁸,
 devagananivāso, disā bhātīti sabbadisā ekobhāso⁹ viya karoti, pavatīti
 gandhena sabbadisā⁹ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi nāyogena¹¹ sabba-
 disā¹² bhāti¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi
 acchihi¹⁴ yutto, jalamūno earam¹⁵ kacche¹⁶ ti kacchasaṃkhāte¹⁶ mahāvane
 10 jalanto carati, analo ti atitto gatamaggassa kaṇṇhabhavana kaṇṇhavattani yaññe
 āhūtiyasena¹⁷ āhutaṃ asanāti¹⁸ ghatāsaṇo dhūmaketo kiccam assa
 sādhetīti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevanam vuccati
 vanasando, uttamavananāḍaho ti²⁰ attho. nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabba-
 taggasmin ti pabbatasikkhare, pahūtedho²² ti bahūludhano²³, virocattīti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kañiṭṭho Sambhavakumāro pi
 paññāyogena virocati, bhadrān ti bhadrāṃ assajāṇiyāṃ jvasampattiya jñānti
 na sarīrena, vāhiye²⁵ ti vahiṭṭabbe bhāre sati bhūravahanatāya²⁶ ayaṃ uttamo
 ti²⁷ bahūvaddam jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakkhīti ti jānanti,
 bhāsaṃ ānān ti ettha pana²⁸ bhāsamānāṃ jānanti missam bālehi paṇḍitaṃ
 20 ti suttān āharitānaṃ

Sucīrato evaṃ etasmiṃ²⁹ Sambhavāṃ vaṇṇante „paññaṃ
 pucchitvā jāniissāmīti“ „khaṃ pana te kumārakañiṭṭho“ ti
 • pucchi. Ath' assa so sihapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsāadvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavaṇṇo kiṭṭhi ayaṃ mama kañiṭṭho, upasaṃkamitvā
 nam puccha³¹, Buddhalīlāya te paññaṃ katthesatīti“ āha.
 Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruṇha kumārassa
 santikam agamāsi, kāya velāyā 'ti kumārasya³² nivatthasātakam

¹ Bā sakala. ² Bā -te. ³ Bā atikkamitvā virocati. C^o atirocati atakkamitvā virocati. ⁴ Bā sobhati. ⁵ C^o himam vatīti, Bā himaṃca vamatī. ⁶ Bā -ttamja-. ⁷ Bā mo-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā sabbā-. ¹⁰ C^o pa-, Bā vāyati. ¹¹ Bā paññāyo-. ¹² Bā sabbā-. ¹³ Bā bhāsati. ¹⁴ Bā -yā yasassimā acchīmūhiti acchihi. ¹⁵ Bā vane. ¹⁶ Bā ga-. ¹⁷ C^o āhū-. ¹⁸ C^o āhū-, Bā ahuti. ¹⁹ C^o -naṇḍaho. ²⁰ Bā -saṇḍam dahatīti. ²¹ C^o nisīce, Bā nisīce. ²² C^o bahu-, C^o bahū-, Bā bahūtejo, Bā pahūtejo. ²³ Bā bahutāddhino, Bā pahūtaludhano. ²⁴ C^o obhāsāsati. ²⁵ Bā vāhiye. ²⁶ C^o -vahanatāya, Bā -vahanatāya. ²⁷ C^o omīti. ²⁸ Bā nā. ²⁹ Bā tasmīṃ. ³⁰ Bā eso; all three MSS. so for yo. ³¹ Bā tam pucchatha. ³² C^o -re.

mocetvā khandhe¹ khipitvā ubho hi hatthehi paṃsum gahevā
 ʒhitavelāya.

Tam atthaṃ āvikaronto S.

33. Sv-ādhīpāgā² Bhāradvājo Sambhavassa upantikāṃ,
 tam addasa mahābrahmā kīlāmānaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane.

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato ʒhitāṃ disvā „tāta
 ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
 patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetum samatthaṃ
 alabbhitvā tava santikāṃ³ āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
 budīpe kira avinicchito pañho, mama santikāṃ āgato, ahaṃ
 nāṇena mahallako“ ti hiriottappaṃ paṭilabbhitvā hatthagataṃ
 paṃsum chaḍḍetvā khandhato sātakaṃ ādāya nivāsetvā „puc-
 cha brāhmaṇa, Buddhalīlāya te kathessāmi“ sabbaññū pavā-
 raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmaṇo 15

34. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa yasassino,
 'atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
 taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
 Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

•• gāthāya pañhaṃ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
 cando viya pākato ahosi. Atha naṃ „tena hi supāhiti“ vatvā
 dhammayāgapañhaṃ vissajjento

35. Taggha⁴ te ahaṃ akkhissaṃ yathāpi kusalo tathā,
 rājā ca kho naṃ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṃ ʒatvā madhurassarena⁶ dhammaṃ
 desetassa saddo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāṇasinagaraṃ⁷
 avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṃsu, M.
 mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bā adds kanthe. ² Cks -ppakā. ³ Bā -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bā taṃ. ⁶ Bā -rena
 sarena. ⁷ Bā -lambārā-. ⁸ Bā atthari. ⁹ Bā adds ca. ¹⁰ Bā -nassamajhe.

Tattha tagghā 'ti ekamsavacanāni, yathāpi kusalo ti yathā atikusalo
sabbāññū Buddhō iccikkhati tathā ekamsen' eva aham akkhissan ti attho, rājā
ca kho nan' ti ahañi etam' pañhañi yathā tumhākañi rājā jāñtuñi sakkoti
tathā kathessāmi, tato uttarin' rājā evañi tañi jāñāti yadi karissati vā na vā
5 karissati, karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva nañi² bhavissati majhañi
pana doso n' atthāti dipeti.

Evam imāya gāthāya pañhakathanam paṭijānitvā idāni
dhammayāgapañhañi kathento

36. Ajja suve ti samseyya raññā puttḥo Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
37. Ajjhattaṃ ñeva samseyya raññā puttḥo Sucīrata,
kummaggam na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
38. Attānañ⁴ nātivatteyya, adhammañ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anattthe na yuto⁶ siyā. 175.
15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuñ jāñāti khattiyo
saddā⁷ so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Nātiñā ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bheda sappañño saggam so upapajjati āha. 177.

Tattha samseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākam
20 raññā ajja dānañi dema silam rakkhāma uposathakammañi karomā⁸ 'ti koci
puttḥo mahārāja ajja tāva pānañi hanāma⁹ kāme paribhūñjāma surañi piṇāma¹⁰
kusalañi pana¹¹ kari-sāma sve ti rañño samseyya¹² tassa atimahanantassāpi
amaccassa vacanañi katvā tumhākañi rājā Yudhiṭṭhilagotto tathārūpe atthe jāte¹³
tañi divasañi pamadena vitinamento mā avasi tassa vacanañi akatvā uppannañi
25 kusalañi aparibhetaṃ kusalapatisamuyuttañi kammañi karotu yeva idam assa
katheyyāsi, evañi M imāya gāthaya 'ajj' eva kiccañi ātappañi ko jāññā mara-
ṇañi suve' ti Bhaddekarattasuttañi c' eva 'appamādo amatapadañi pamādo mac-
cuno padañi' ti Appamādovalaṇ ca kathesi, ajjhattaṃ yevā 'ti tāta Sucīrata
Sambhavapandito taya dhammayāgapañhe pucchite kiñi katheṭi raññā¹⁴ puttḥo
30 samāno tumhākañi rañño¹⁵ ajjhattam eva samseyya niyakajjhattasamikkhātā¹⁶
khandhapañicakam hutvā abhāvātā¹⁷ aniccañi ti katheyyāsi, ettāvātā M. 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppādaya-
dhammañi' ti evañi pi bhāṣitañi aniccatam kathesi, kummaggam ti brāhmaṇa

¹ Bā tan ² Bā tañi. ³ Bā niveseyya. ⁴ ajja suve - - attānañi wanting in C^s

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto. ⁷ C^s satam. ⁸ C^s karissāmā. ⁹ Bā pākema

¹⁰ C^s Bā pivā-. ¹¹ C^s patata corr to pana, C^k pana na. ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ C^s -ā ¹⁴ C^k niyakajjhattasamikkhāta, C^s tikajjhatta-, Bā niyyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabhālaputhujjano dvāsaṭṭhiḍṭhigatasamkhātān kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikān dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevatu 'ti evaṃ assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 thitaṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya, yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamivā apāye nibbattati taṃ³ kammaṃ na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhadevācaritasamkhātān adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsaṭṭhisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pātho, attano
 diṭṭhānugatin āpajjantaṃ janān na otāreyya, anatthe 'ti akāraṇe⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmo imasmim ovāde vattetu 'ti tassa kaṭṭheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satatān, i. v. h.: yo khattiyō etaṃ kārāṇāni kātum jēnāti so rājā
 sukkapakke⁷ cando viya sadā vaḍḍhati, virocātīti⁸ mittānaccamajjhe attano
 silācārāṇānādiguṇehi⁹ sobhati virocātīti.

Evam M. gaganatale candam uṭṭhāpento viya Buddhali-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appoḥento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādini khipi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattam ahoṣi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapapṭe
 jātihiṇṇulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇham kathesi. Rājā tasmim
 dhamme vattitvā saggaṇṇapaṇṇam¹⁴ pūresi.

.. S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahāpaṇṇo yevā"
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahoṣi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁶, Bhadrakāro Moggallāno¹⁷, Saṅjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁸, Sambhava-paṇḍito aham evā" 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇasam¹⁹ ahū rājā ti. Idam S. Veḷuvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Ck. -yatthitaṃ. ² Ck. -kāmagge, Bđ -kāmasagge. ³ Ck. sam, C. yaṃ. ⁴ Bđ
 nappakāreyya. ⁵ Bđ -ṇena. ⁶ all three MSS. yutto. ⁷ Ck. adds va. ⁸ Ck.
 -rati, ⁹ Bđ -dihgu- ¹⁰ Bđ. -am. ¹¹ Bđ omits se-. ¹² Bđ pūjām katvā.
¹³ Bđ -am. ¹⁴ Bđ -pūram. ¹⁵ Bđ adds ahoṣi. ¹⁶ Bđ -syam.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa aṇaṇṇe katūte S.
 „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ silaṃ² pa-
 vijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsīgāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
 5 taṃ kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
 Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
 pavisitvā palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālaṃ ṭha-
 petvā goṇe olovento adisvā domanasāppatto te pariyesanto
 aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantaṃ pāvisi, so tattha
 10 disāmūlho⁷ sattāhaṃ nirāhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkhaṃ
 disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satthihatthe
 narakapāpāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
 kapiyoniyāṃ nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṃ purisaṃ
 disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā taṃ purisaṃ uddhari. So tassa
 15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa taṃ
 kammaṃ ōatvā uppatitvā sākāya nisiditvā „bho purisa, tvaṃ
 bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākāggena tuyhaṃ maggaṃ ācik-
 khanto gamissāmīti“ taṃ purisaṃ araṇṇato nīharitvā magge
 ṭhapetvā pabbatapādaṃ eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
 20 jhitvā kuṭṭhī¹⁴ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahoṣi,
 so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārāṇasiyaṃ Migā-
 ciraṃ¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā pākārantare kadalipannaṃ attharitvā
 vedanāmatto¹⁶ nipajji. Tadā Bārāṇasirājā uyyānaṃ gantvā
 tattha vicaranto taṃ disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
 25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbaṃ vitthārato
 ācikkhi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

1. Bārāṇassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsinaṃ ratthavaḍḍhana,
 mittamaccaparibbūlho agamāsi Migāciraṃ¹⁸. 178.

¹ Bā -vijhāya-. ² Ck Bā si-. ³ Bā -gāme. ⁴ Bā tipāni. ⁵ Bā anto aṭavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adda hutvā. ⁸ Bā tiṇḍukarukkato. ⁹ Bā -lī-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Ck pa-. ¹² Bā -yā. ¹³ Bā adda pi. ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Ck: Bā migājinaṃ. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -ṇasiyaṃ

2. Tattha brāhmaṇaṃ addakkhi setaṃ citraṃ kilāsināṃ
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇṇataṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyamhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro, 5
gattaṃ kammasavaṇṇaṃ te. kilāsababhulo c' asi, 181.
5. Vaṭṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇaṃ⁷ passāmi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si. kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passituṃ. 184.
8. Kiṃ kammaṃ akara¹³ pubbe, kiṃ avajijhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisaṃ yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāganūti. 185.

Tattha Bārānassan¹⁵ ti Baranasiyam, mittāmacceparibbūlho ti 15
mittehi ca dalhabhattibhi amacehi parivuto, Migāciraṇ¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakutthena setaṃ kabarakutthena citraṃ¹⁷ paḍhinnena
kaṇḍūyanakilāsakutthena¹⁸ kilāsinam vedanāmatattam¹⁹ kaḍalḍḍanne nīpannaṃ²⁰
addasa, viddhastāṃ kuviḷāraṃ vā 'ti vanamukhehi patantena²¹ mānsena
viddhastāṃ supupphitakuviḷarasadisāṃ²². kisaṃ ti ekaccesu padasesu aṭṭhi- 20
cammamattasāriraṃ²³ sirajālasantharaṃ²⁴, vyamhito²⁵ ti bhito vimhaya-
punno²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāma 'ti,
vaṭṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikattāhāne²⁸ āvunitvā ṭhāpitā vaṭṭhanāvali-
sadisā²⁹, aṅgā ti kaḷapabbavallisadisāni³⁰ te aṅgūti, nāṇṇaṃ ti aññaṃ purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passāmi. ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapado, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkhena passitabbo, appakāro sīti sarirappa-
kāraharīto, dūssanthāno sīti attho, kiṃ kammaṃ akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kammaṃ akara³⁵, akāsīti attho, kibbisaṃ³⁶ ti dāruṇakammaṃ.

Tatoparaṃ brāhmaṇo āha:

9. Taggā te ahaṃ akkhissāmi yathāpi kusalo tathā, 30
saccavādīṃ hi³⁷ lokasmiṃ pasaṃsant' idha paṇḍitā. 186.

¹ Bā ko-. ² Ck avañca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bā -raṃ. ⁵ so Ck; C vāṭṭhata-
vali-, B vāṭṭanā-, B vāḍḍhana-. ⁶ Bā kālapubbā. ⁷ Bā nāṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭha-. ⁹ Ck ātattā-, Bā āditta-. ¹⁰ Ck Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si kattha
acchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhūmm-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Ck -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syaṇ. ¹⁶ Bā migājinaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattāṃ. ²⁰ Cā tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bā paggharaṇ-. ²² Bā puppitāṃ ko-. ²³
Cā Bā -mattāṃ-. ²⁴ Ck -santhavaṃ, Cā -santhavaṃ corr. to -santhataṃ, Bā
sirajālasaṇṭataṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayaṃpanno. ²⁷ so Ck; C vāṭṭhataṃvali-,
Bā vāṭṭanāvali-. ²⁸ Bā piṭṭhikaṇḍukattāhāne. ²⁹ Ck kāḷavalli-, Cā kaḷāpavalli-.
³⁰ Bā -saṃ, omittā ca-. ³¹ Bā ātitta-, Bā āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dīmhi, Bā -dī hi.

10. Eko caram gogaveso mūlho¹ accasariṃ vane
arañhe iriṇe² vane³ nānakuṇjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanaṭṭho⁴ 'smi kāuane,
acarim tattha sattāhaṃ khuppipāsāsamappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukaṃ addakkhiṃ visamaṭṭhabubhukkhitō
papātam abhilambantaṃ sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasitāni bhakkhesiṃ, tāni rucisū me bhusam,
atitto⁵ rukkhamaññam⁶, 'tattha hessāmi āsito'. 190.
14. Ekaṃ me bhakkhitam āsi dutiyam abhiṭṭhitam,
10 tato sā bhañjatha⁷ sākhā chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'haṃ saha va sākhāhi uddhapādo⁸ avamsiro
appatiṭṭhe anālame giriduggasmi pāpam. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhiraṃ tasmā na samabhajjissam⁹,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi¹⁰ gonañgulo¹¹ daricaro
sākhā [hi] sākhā vicaranto¹² khādamaṇo dumapphalam.
so amam disvā kisaṃ paṇḍum kārūṇam akaram¹³ mayi: 194.
18. Ambho ko hama so ettha evam dukkhena aṭṭito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tassa' añjalim paṇāmetvā idaṃ vacanam abravim:
manusso 'haṃ vasaṃ patto. sā me n' atthi ito gati,
• tam vo¹⁴ vadāmi: bhaddam vo¹⁵. tvaṃ ca me saraṇam bhava¹⁶. 196.
20. Garusilani¹⁷ gahetvāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvaṃ gaṇhāhi bāhuhi¹⁸,
ahan tam uddharissāmi giriduggato vegasā. 198. •
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirimato
piṭṭhim āruya dhirassa gīvaṃ bāhāhi aggahim. 199.
23. So mam tato samuṭṭhāsi tejasi¹⁹ balavā kapi
30 vihaṇṇamaṇo kicchena giriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna mam santo nisabho etad abravi:
imgha mam samma rakkhassu, passupissam²⁰ muhuttakam²¹. 201.

¹ Ck -e, C² -a. ² Cks iriṇe, B² irane ³ Ck vicīṇe, C² vicīṇe. ⁴ B² atito.
⁵ B² āruhi. ⁶ Cks bhajjita. ⁷ B² uddham- ⁸ B² sampapaṭṭiyam. ⁹ Ck
gañji, B² gacchi. ¹⁰ B² -guṭṭho. ¹¹ so all three MSS. ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ B² te. ¹⁴ Ck -vam, C² -ve. ¹⁵ Ck B² silam. ¹⁶ Cks -hāhi. ¹⁷
Ck terasi, B² tejasi ¹⁸ Cks passa-, B² pasu-. ¹⁹ B² -tti.

25. Sihavyagghā¹ ca dīpi² ca acchako kataracchayo
te maṃ pamattaṃ himseyyuṃ, te tvaṃ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupi so muhuttakam;
tadāhaṃ pāpikam diṭṭhiṃ paṭilacchiṃ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayaṃ maṇṣṣānaṃ yathā c' aṇṇe vane migā,
yan nūn' imaṃ vadhitvāna chāto khādeyya vānaraṃ. 204. 5
28. Āsito⁵ ca gamissāmi maṃsam ādāya sambalaṃ,
kantāraṃ nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silaṃ⁶ gahetvāpa matthakam sannitālayim⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pahāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen' udappatto⁹, kapi ruhiramakkhito
assupunnehi nettehi rodanto maṃ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ maṃ kari¹¹, bhaddan te, tvaṃ ca nāṃ¹² edisaṃ kari,
tvaṃ ca kho nāma dīghāyu¹³ aṇṇam¹⁴ vāretuṃ arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁵
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁶ mayā. 209. 15
33. Anīto¹⁷ paralokā va dubbheyyaṃ¹⁸ maṃ amaṇṇatha,
taṃ tena¹⁹ pāpadhammena²⁰ pāpaṃ pāpena cinōitaṃ. 210.
34. Mā²¹ h' eva tvaṃ adhammaṭṭha vedanaṃ kaṭukaṃ phusi,
mā h' eva pāpaṃ kammantaṃ phalaṃ veḷuṃ va taṃ²² vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi viśāso, pāpadhammaṃ amaṇṇatha²³,
ehi me piṭṭhito guccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānaṃ²⁴, patto si mānusiṃ padaṃ,
esa maggo adhammaṭṭha, tena guccha²⁵ yathā-ukhaṃ. 213.
37. Idam vatvā giricarō rahade²⁶ pakkhalya matthakam
assūni²⁷ sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214. 25
38. So 'haṃ tenābhisatto²⁸ 'smi pariāhena aṭṭito²⁹,
dayhamānena gattena vāriṃ³⁰ pātuṃ upāgamiṃ. 215.
39. Aggīnā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo³¹ me samapajjatha³². 216. 30

¹ Bā sihā byagghā. ² all three MSS. -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cc -tātūna?
Bā -tātūna. ⁵ Ck āsino, Cc āsito? Bā āsito. ⁶ all three MSS. si-. ⁷ Cc
-layin, Bā -layi. ⁸ Cc bhatta-, Bā -gatta-, Bc -gattān-. ⁹ Bā -naduppatto
¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cc omī kari. ¹² Bā dīghāyu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā
-rikam. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ Cc dubbheyya. ¹⁸ Cc tetam. ¹⁹
Bā -kammena. ²⁰ Cc me. ²¹ Cc va kam. ²² Cc āsāṇata. ²³ Ck vālā-. ²⁴
Ck -e. ²⁵ Bā ruhiram. ²⁶ Cc tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā
aṇḍito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cc -e. ³⁰ all three MSS. sammap-.

40. Yāvanto udabindūni kāyasmim nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā.
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca mān:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisam idam dukkham sattavassāni dāni me
anubhomi sakam kamman pubbe dukkatam attano. 220.
44. Tam vo vadami bhaddam vo yāvant' etha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
- 10 45. māssu mittānam dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
46. Kuṭṭhi kilāsī bhavati yo mittānam idha⁹ dubbhati,
kāya-sa bheda mittaddu¹⁰ nirayam [so] upapajjati. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manuassapatham atikkamitvā
15 Himavantaṃ pāvisiṃ, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, iriye¹⁵ ti sukkhakantāre,
vieine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanattho ti maggamūlho, bubhukkhitto ti saṇ-
jātabubbukkho chatajjhatto, papātamabbhambantan ti papātabbhimukham¹⁸
olambantaṃ, sampagunaphaladhārin ti madhuraṃphaladhārinam, vatasitānūti
pathamaṃ tāva vātapatitāni khadim¹⁹, tattha²⁰ hessāmiti tasmiṃ rukkhe
20 subhito bhavissāmiti ārūlho mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
batthe pasārite sā mayā abhurūhasākhā²² pharasunā chinna vya abbañjatha²³.
anālambe ti ālambitattāhānarahite²⁴, giriduggasmin ti girivisame. sesin
ti sayito mhi, kapimāgañchīti²⁵ kapi agacchi²⁶, gonaṅgulo²⁷ ti gunnam²⁸
naṅguṭṭhasadisanaṅguṭṭho. gonaṅguttho²⁹ ti pi pātho, gonaṅgulīti pi pāthanti,
25 akaram mayiti akiri mayi, ambho ti maharāja so kapiṛajā tasmiṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddam sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti puerhi, vasappatto ti vyasanam patto³², paṇṇatassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddam³⁴ vo³⁵ ti tasmā tumhe vadāmi: bhaddam tum-
hākam hotu, garusilan ti mahārāja so kapiṛajā mayā evaṃ vutte mā bhāyiti
30 maṃ assāsetvā pathamaṃ tāva garum silam³⁶ gahetva yoggam karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bd adha- ³ Cks omit me. ⁴ Bd yena ca ⁵ Ck osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck onemāgamam, Cs orena-, Bd orena āmāha. ⁷ Bd dubbi-. ⁸ Cks -dubho. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bd -dubbi. ¹¹ Bd -si. ¹² Bds add vo. ¹³ Bds natthe-. ¹⁴ Bd araṇṇe ti rājake, Cks araṇṇake ti arājake. ¹⁵ Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so C; Ck -ne, Bd vivane. ¹⁷ Cks vicitte. ¹⁸ Bd -tābhi-. ¹⁹ Bd omits khā-. ²⁰ Cks omit tattha. ²¹ Bds sākā. ²² Bd -hā sākā. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bd abhañcatha-. ²⁴ Bds ālambitabba-. ²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjiti? Bd -gacchiti. ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bd gonaṅgutho. ²⁸ Ck gunnā, Cs guṇṇa. ²⁹ Bd omits go-. ³⁰ Bd -ke-. ³¹ Cks -mo ³² Cks panno. ³³ Bd omits va. ³⁴ Cks bhaddam. ³⁵ Bds bhaddante. ³⁶ Ck Bd si-.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ t̥atvā mañ
 etad² abravī, bāhu³hīti³ dvihi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ gañhi⁴, vegasā
 ti vegena, sīrīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattahin Narakapa-
 pātāñ⁵ vātavegena otarivā⁶ udakapi⁷the t̥itassa ahañ vegena pi⁸thiñ abhirū-
 hitvā ubho⁹hi bāhāhi gīvañ aggahe¹⁰sin, vihaññamāno ti kilanto, kirchenā⁵
 'ti dukkhena santo paṇḍito aṭṭhāvā parisanto kilamanto, rakkhassū¹¹ 'ti ahañ
 tañ uddharanto va¹² kilanto⁸ muhuttañ viessamanto passupissañ tasmā mañ⁹
 rakkhāhīti, yathā¹³ c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmīn
 thāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnañ¹⁴ ti mahārāja eva¹⁵ so kapirājā mañ attano parittānañ katvā¹⁰
 muhuttañ passupi ayoniso¹⁶manasikārena, bhakkho ti khādītabbayuttako, asito
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pāṭheyya¹⁷, matthakam¹⁸ sannitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakam¹⁸ paharim¹⁸, sannitālayin¹⁹ ti pi pātho, dub-
 halo aḥū²⁰ 'ti na balavā ssi²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegenā²¹ 'ti mayā
 pahatapāsānavegena²¹, udappatto²² ti uṭṭhito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi-
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjivā²⁶ olumbi, ruhrim pag-
 ghañ, M vedanamatto²⁷ cintesi: imasmīn thāne añño²⁸ n' atthi, idañ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maraṇabhaya³⁰ abhito olambantañ camma-
 vattin³⁰ hatthena gaṇetva uppativā sakkam³¹ abhiruyha tena pāpēna saddhīm
 sallapanto māyyo³² mañ ti ādim āha, tattha māyyo³³ mañ bhaddante ti mā³⁰
 ayyo³¹ mañ bhaddante ti³² tam nivāreti, tvañ nāma eva³³ mayā papatā uddhato³¹
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katañ ti. aho vatā ti gara-
 hanto eva³⁴ jha, tāva dukkarakārakā³⁵ 'ti mayi aparajjanena atidukkata-
 kamakāraka, paralokā vā³⁶ 'ti paralokato viya anīto, dūbheyya³⁷ ti dūbbhi-
 tabbañ vadhītappañ, vedanañ katukau ti eva³⁸ sante pi tvañ adhammattha³⁸
 yadisāñ³⁵ ahañ phusāmi edisañ³⁶ vedanañ katukam mā phusi, tam pāpa-
 kammañ phalañ veluñ va tañ mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakañ viya
 ānukampi, aha nain ahañ etad avoca³⁹: ayya mayā katañ dosañ hadaye³⁷ mā
 kari, mā mañ esappurisañ evarūpe araññe mārayi³⁸, ahañ disāmūlho maggam
 na jānāmi, attanā katakammañ³⁹ mā⁴⁰ nāsetha, jīvītadānañ me detha, araññā³⁰
 niharitvā manussapathe⁴¹ t̥apethā⁴¹ 'ti eva⁴² vutto so mayā saddhīm sallapanto
 tayi me n' atthi viessāso ti ādim āha, tattha tayīti ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ B² pabbatapapāte. ² B² etam. ³ all three MSS. bāhāhīti ⁴ C² -a. ⁵ B² -te. ⁶ C² notarivā. ⁷ B² omits va. ⁸ B² kilamanto. ⁹ B² nañ ¹⁰ C² yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² B² vane. ¹³ C² acchā-. ¹⁴ C² -tātun, B² parittānā. ¹⁵ B² omits e-. ¹⁶ B² khādito ¹⁷ C² -tālayin, B² -tālayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ C² -tālayin, B² -tālan. ²⁰ B² asi. ²¹ B² pahita-. ²² C² udapa-. ²³ C² māyye. ²⁴ C² -dubhi-, C² -dūbbhi, B² -dubbi-. ²⁵ B² paritthāya ²⁶ B² bhijjivā ²⁷ B² -ppatto ²⁸ B² -e. ²⁹ B² omits t-. ³⁰ B² cammabandhañ. ³¹ C² B² -e. ³² B² omits mā - ti. ³³ C² -rikā. ³⁴ B² dubbh-. ³⁵ B² adde vedanañ. ³⁶ B² id-. ³⁷ C² omits dosañ hadaye. ³⁸ B² mā nassa. ³⁹ B² katañ-. ⁴⁰ so all three MSS. for mā mañ? ⁴¹ B² -am.

vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahañi tayā saddhiñ magge na gamissāmi
 tvañ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahañi ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi, mutto sīti aha mañ so mahārāja araṇṇā nīharitvā
 bho purisa mutto si vāṇaṇigāmañi hatthā², patto si mānusañi padan ti
 5 manussupacārāñi³ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivānaro, pakkhalyā 'ti dhovitvā, tenābhisatto ti so ahañ mahārāja
 tena vānareña abhisatto pāpakamme parinate⁴ tenābhisatto⁵ 'smīti maññamāno
 evaṃ āha, attito⁶ ti upadduto, upāgamañi ti ekañ rahadañ upagato 'smi,
 samapajjethā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upatthāsi, yāvanto ti yattakāñi,
 10 gaṇḍū⁸ jāyethā 'ti gaṇḍā jāyāsi, so kira pāsāñi sandhāretuñi asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokañ pivitvā sesañ sarīre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugamañāya addhabelupakkapamānā¹¹ gaṇḍā utthahāsi. tasmā
 evaṃ āha, pabbinnā ti te gaṇḍā tañ divasañ eva bhijjitvā kuṇapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbaloḥitāñi paggharāsi, yena 'ti yena¹³ maggena, okkhitā¹⁴
 15 ti¹⁵ pūtigandhena okkhitā¹⁶ parivāntā. māssu orena āgamā ti¹⁷
 dutthasatta orena māssu āgamā, amhākañ santikañ mā āgama¹⁸, evaṃ vadantā
 nivārenti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato paṭṭhāya idāni sattavassani mama
 ettakañ kālañ sakakammañ anubhomī, iti so attano mittadūbhikammañ²⁰
 vitthāretvā mahārāja mam yeva oloketvā evarūpañ kammañ na kenaci kattabban
 20 ti vatvā tañ voeti ādāmi aha, tattha tañ ti tasmā yasmā evarūpañ kammañ
 evaṃ dukkhavipākāñi tasmā ti attho, kutthi kilāsi bhavati yo mittānañ idha
 dubbhati kāyassa bheda mittadū²¹ nirayañ so upapajjatīti²² ayañ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmiñ²³ loke mittānañ dubbhati hīnāsi
 so evarūpo hotīti²⁴ attho

25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhiñ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivarañ adāsi, tañ khaṇañ nēva cavitvā avicimhi,
 nibbatto. Rājā tasmim paṭhaviñ pavitṭhe uyyānā, nikkhamitvā
 nagarañ pavitṭho.

S. i, d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhañ
 30 silaṃ²⁵ pavijjhi²⁶ yevā²⁷ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto aho si, kapiṇṇā ahañ evā²⁸ 'ti. Mahākapijātakañ.

¹ B^d -ggeheva ² C^k hattha ³ B^d adda patto. ⁴ B^d -to ⁵ C^k tena satto.
⁶ C^k atthi-, B^d añḍi- ⁷ C^k sammap-. ⁸ C^k andu, B^d gaṇḍu. ⁹ C^k
 udakajalim-, B^d udakañcelikkhipitvā. ¹⁰ B^d -eti. ¹¹ B^d addhabelupakka-. ¹²
 C^k -pa. ¹³ B^d repeats yena. ¹⁴ C^k okkhitā. ¹⁵ C^k add okkhitā. ¹⁶ C^k
 -kkhata, C^k -kkhita, B^d -kkhitā ¹⁷ māssu - ti wanting in C^k. ¹⁸ B^d -siti.
¹⁹ C^k -retiti. ²⁰ B^d attanā dubbhi-. ²¹ B^d -dubbhi, ²² all three MSS.
 uppa-. ²³ B^d omits im-. ²⁴ C^k ahoṣi. ²⁵ all three MSS. silaṃ. ²⁶ B^d
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Taṃ
sabbam Mahāummaggajātaka āvibhavissatī. Dakarakkhasa-
jātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācaṇ ti. „Idaṃ S. J. v. musāvādaṃ katvā Deva-
dattassa paṭhavipavesanaṃ ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa
avaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-
vādaṃ katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddaṃ pakkhan- 10
ditvā sattame divase 'atīradassaniyāya nāvāya samuddapittṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekaṃ avasesā macchabhaddā¹ ahesuṃ. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanaṃ nāma pāpuṇi, sa sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṃ paṭṭaṇe³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuttṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāraṃ karimsu. So „laddho me jiviko-
pāyo“⁴ ti tesu nivāsanaṃ pūraṇaṃ⁵ dadantesu⁶ pi na icchi⁷.
Te „n' atthi ito uttariṃ appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasīditvā tassa assamaṇapadaṃ katvā tattha naṃ vāsesuṃ⁸.
So karambiyaacelo⁹ ti paṇḍāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānaṃ āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evaṃ āha: „bhante ambhakaṃ
nātaka nāge gaṇhantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma, guyhakāraṇaṃ¹¹ kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha¹² nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā. ² Bd -vegana. ³ Bd adda neva ⁴ Bd -topāyo.

⁵ Bd -pārappanaṃ. ⁶ Bd dentesu; ahesuṃ eko - - - tesu wanting in Ck. ⁷

Bd icchatī. ⁸ Bd vāsesuṃ. ⁹ Bd -biyam acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bd -tani-
yamaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkheyyātha. ¹³ Bd piyamānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun“ ti. So „sādhū“ ‘ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante’ nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā balu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 kathaṃ gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ ambhakaṃ
 guyhaṃ¹ rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ² hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso ‘ayaṃ’³
 aññassa kathessatīti“⁴ evaṃsaññi kosi⁵, nāhaṃ aññassa⁶
 kathessāmi, attanā⁷ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁸, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo⁹ hutvā kathehīti“. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁰ pi
 pucchi, tadāpi ‘ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“ ti. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā ‘ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“ ‘ti paṭiññaṃ gahetvā „bhante mayaṃ mahante mahante
 pāsāne gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgamana-
 20 gacchāma¹¹, te āgantvā ambhakaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesāṃ
 amhe garubbāre hutvā nipanne uddharitum vāyamaṇtānaṃ¹².
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto uduke yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesāṃ amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsena gahitena, bālā naṅgutthe¹³ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁴ katvā galhitagocaraṃ¹⁵ mukhena chaḍḍāpetvā la-
 huke katvā gaṇtum¹⁶ sakkontīti“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmiṃ pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁷ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Ck āvātaṃ. ⁴ Bđ ahaṃ. ⁵
 Bđ kathissāmi, Bđ kathissanti. ⁶ Bđ ahasīti. ⁷ Bđ aññāṃ. ⁸ Bđ -no. ⁹
 Ck pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamaṇa. ¹³ Bđ -ena. ¹⁴
 Bđ sise. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Ck add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Ck guyhaṃ.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitanīyāmen' eva
kathesi. Tam sutvā supanno „nāgarājena ayuttam katam"²,
ñātīnam nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
ajja mayā supannavātām⁴ katvā pathamam evam⁵ eva gahe-
tum vaṭṭatīti“ so supannavātām katvā Paṇḍaranāgarājānam
naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
chaddāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
heṭṭhāsīsakam olambanto „mayā va¹⁰ mama dukkham ābha-
tan“ ti paridevanto āha

1. Vikinnāvācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
asaññataṃ aparicakkhitāraṃ¹²
bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supanno. 223.
2. Yo gūyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ¹⁵
mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
tam bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supanno. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ gūyhaṃ vedetum arahati
sumitto ca asambuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
tassāhaṃ akkhiṃ vivariṃ gūyhaṃ atthaṃ²¹,
ātitamattho kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme gūyhaṃ²³
vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ, 25
tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
atitamattho kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā karaṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vācam. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra. Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -gūyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Bā anve. ¹⁴ Ck akkho-, Ck akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyam. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck ca. ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā gūyhamantaṃ, Ck gūyhamatthaṃ for gūyhatthaṃ? ²² Bā -ṇam. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ gūyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadaṃ maññamāno
guyhaṃ atthaṃ saṃsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallittho² bālo asaṃsayāṃ so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asataṃ pavīṭṭho
yo saṃgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyāṃ
āsīvisso dummukho ty-āhu taṃ naraṃ,
ārā⁶ arā⁷ saṃyame tādisamhā. 229.
- 10 8. Annaṃ pānaṃ kāsikaṃ⁸ candanaṃ ca
manāpiṭṭhiyo mālamucchādanaṃ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supaṇṇa paṇupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikiṇṇavācan ti patthaṭṭavacanāṃ, anigūḷhamantaṃ¹ apa-
ṭicchannamantaṃ, asaṇṇūtaṃ ti kīyadvārādīni rakkhituṃ asakkontaṃ, aperi-
15 cakkhīṭṭāraṃ¹⁰ ti ayaṃ mayā kathitamantaṃ rakkhituṃ¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalaṃ oloketuṃ upaparikkhituṃ asakkontaṃ, bhayaṃ taṃ¹³ ti taṃ imehi
catūhi aṅgehi samannāgataṃ abodhaṃ¹⁴ nippaṇṇāni puggalaṃ sayamkatam eva
bhayaṃ auveti¹⁵ yathā maṃ Paṇḍarakaṃ nāgaṃ supaṇṇo anvāgato ti, saṃ-
sati bhāsamāno ti rakkhituṃ asamattassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anuulitto anuvattanamattena¹⁶ yo mitto na hadayena
so guyhaṃ¹⁸ atthaṃ jānitum nārahatīti¹⁹ paridevati, asambuddhaṃ ti asam-
buddhaṃ ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddhaṃ ti sambuddhaṃ jānanto
ti attho, i v. h.: yo pi suhaddo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā,
anattacaro so pi guyhaṃ vedituṃ nārahat' evā 'ti, samaṇo ayaṃ ti ayaṃ
25 samano ti ca lokasaṃmato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno⁶ ahaṃ etasmiṃ
vissasaṃ āpajjīṃ, akkhiṃ ti kathesiṃ, atītamattho ti atītatto atikkan-
tattho hutvā idāni kapaṇaṃ rudāmiti paridevati, tassā 'ti tassa acelassa
brahme ti supaṇṇaṃ āapati, saṃyametaṃ ti idaṃ²¹ guyhaṃ vācaṃ ra-
hassakāraṇaṃ²² rakkhituṃ guyhituṃ²³ na²⁴ sakkhiṃ, tappakkhato hiti idāni
30 idaṃ bhayaṃ mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsanto santikā ṅgataṃ iti
atītatto kapaṇaṃ rudāmiti, suhaddaṃ ti suhaddo me ayaṃ ti maññamāno.

¹ Cks -no. ² so C²; Ck pallitto, Bds pallatthito, ³ Ck nirukkha-, C² rika-
rukkha-. ⁴ Bd -tisū, Cks -tisa. ⁵ B² sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ C² ārā. ⁸ Bd
-ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, C² paricakkhi-, B² aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissati. ¹² Bd nā. ¹³ Bd bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodaṃ, C²
akhodaṃ corr. to abo-. ¹⁵ Cks āroceti. ¹⁶ Bd kthesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
C² Bd -a. ¹⁹ Bd araha-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imaṃ. ²² Cks rahassaṃ-. ²³ Bds
rahituṃ o: gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādihi kāraṇehi yo evarūpa²
 gūyhañ saṁsati so bālo asaṁsayah paḷḷatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā⁵ 'ti attho, tirokkhavāco ti attano⁶ vācam bhāsītukāmo⁷ tassa tirokkha-
 kattā⁸ paticchannavāco⁹, asataṁ pavittho ti asappurisānaṁ antaraṁ pa-
 vittho asappurisesu pariyāpanno, saṁgatisu¹⁰ mudīretti¹¹ saṁgatisu udireti¹² 5
 yo evarūpo paresam rahassaṁ sutvā parisamajjesu asukena asukānā nāma
 kataṁ vā vuttān vā ti vakyān udireti taṁ naraṁ āsiviso dummukho pūti.
 mukho ti āhu, tādisaṁhā purisā ārā ārā¹³ saṁyamā dūrādūrato¹⁴ virameyya,
 parivajjeyyā¹⁵ 'ti attho, mālamuccchādānañcā¹⁶ 'ti māla¹⁷ ca dibbaṁ catu-
 jātiḡandhaucchādānañ ca¹⁸, ohāyā¹⁹ 'ti etehi²⁰ dibbaṁnādayo sabbakāme ajja²¹ 10
 mayān ohāya chaddetvā gamissāma, supanna paṇupagatāvatyamhā 'ti bho
 supanna paṇehi upagatā va te amhe²² saranaṁ no hohīti.

Evam Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhaḥi
 gāthāhi paridevi²³. Supaṇṇo tassa paridevanasaddaṁ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṁ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṁ paridevasīti“ taṁ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṁ garahaṁ upeti

asmiṁ dha loke pāṇabhū²⁴ nāgarāja:

samaṇo supaṇṇo athavā tav' eva,

kiṁkāraṇā Paṇḍaraka-ggahito ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇīdhā 'ti idha amhesu tiṣṣu janesu ko nu, asmiṁ²⁵ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamattaṁ, asmiṁ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā taveva 'ti udāhu tava yeva, tattha samaṇaṁ tāva mā garaha, so hi
 upaṇa taṁ rahassaṁ pucchī, supaṇṇaṁ pi mā garaha, ahaṁ pi tava²⁶ pa-
 catthiko, Paṇḍara kaggahito ti samma Paṇḍaraka ahaṁ kiṁkāraṇā supaṇṇena 25
 gahito ti cintetvā pana attānaṁ eva garaha tayā hi rahassaṁ kathentena attanā
 va attano amattho kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṁ sutvā Paṇḍarako itaraṁ gātham²⁷ āha:

10. Samaṇo ti²⁸ me sammatatto ahosi

piyo ca me manasā bhāvitatto,

30

¹ Bā akusalaje, B² akulaje. ² Bds -paṇi. ³ so all three MSS. ⁴ Bā pāpito. ⁵
 Cks add yā. ⁶ Bā kathetu-. ⁷ Ck² tirokatatthā, C² tirokatattā. ⁸ Bds apaṭṭi-. ⁹
 Ck² saṁhatisa-, C² saṁgatisa-. ¹⁰ Bds arā arā. ¹¹ Bā omits dūra. ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ Cks mālaucchā-. ¹⁴ Bā -laṁ. ¹⁵ Bds -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 Cks -ya. ¹⁷ Bds omits hi. ¹⁸ Bā amhaṁ. ¹⁹ Bā -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ Bā tāva. ²² Cks hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham atthaṃ²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmīti. 232.

Tattha sammataṭṭo ti so samano mayhaṃ sappuriso ayaṇ ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo⁴ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ daṃena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesaṃ pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

15 13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
sabhāya vā⁹ yassa honti¹⁰ sapakkhā
tesaṃ pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaraṇasabhāvo satto nāma n' atthi paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsaṃkhātā
95 paññāvidhā attano jīvitaṃ na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsaddisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesaṃ pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabbānaṃ ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccena¹⁵ 'ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsaṃkhātāya dhiyā¹⁶ ca indriyadamaṇena¹⁷ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
20 samāpattiphalanibbānaṃsaṃkhātā¹⁸ pi¹⁹ viśesaṃ avyāharatī²⁰ āvāhatī taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS for gūyhatthaṃ? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhitīyā for dhitīyā, Bā dhitīyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ C' sabhāvā, Bā sabhāvā. ¹⁰ all three
MSS, -i. ¹¹ C' omits na. ¹² C' nandi-. ¹³ C' aññābhātidhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasā. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhitīyā, Bā vithīyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena ¹⁷ Bā -pattimagghaphala-. ¹⁸ C' hi ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ ninditum, attānam eva garaḥa,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetvā tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūḥamantaṃ⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānaṃ
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātāpitūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno
 paṇḍito, tesam mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na saṃseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbaṃ acelassa kathesiṭi attho, sabbhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapiturchāmāteucchādayo samāna-
 pakkhā nārayo¹⁰, tesampīti nesaṃ¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attāno va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 1e
 komāri piyabhānini¹⁴ puttehi ca rūpeṇa ca yasena ca upetā evarūpa bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na saṃseyya.

Tatoparā¹⁶:

15. Na guyhaṃ atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15

16. Thiya¹⁹ guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ saṃhīro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.

17. Guyhaṃ atthaṃ asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayaṃ tassa dāsabhūto titikkhati. 239.

18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240. 20

19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattim girāṃ nātivelāṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantaṃ,
 tasmā manto khippam upeti. bhedaṃ ti 241. 25

pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālāraḥkaṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantāya. ⁴ Bā omits taṃ. ⁵ Ck omits tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Ck saparikkhā.

¹⁰ Ck Bā nāti-. ¹¹ Bā etc-. ¹² Ck adds mātāpitunnampi akathetabbaṃ. ¹³ Bā ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Ck me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am. ¹⁸ Bā -to. ¹⁹ Ck piyā, Bā tiyā. ²⁰ Ck -nam. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā vissaje. ²³ Ck -ssati. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advār.

samantakhātāparikhāupetaṃ
evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikippavācā
dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi
āsivisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannaṃ, samantakhātā-
pārikhāupetan ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evampi me ti
evam pi mayham te purisā khayanti katāre ye idha guyhamantā, i v. h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānaṃ upabhogo⁷ paribhogo auto hoti
na abbhantariṃ bahu nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāpaṃ sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlhamā¹⁰ attano anto
yeva jirāpentī¹¹ na aññassa kathentīti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakāṃ¹² nāgaṃ ālapati, vyavajantīti paṭikkamanti,
15 āsivisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattaṃ, āsivisā sattusaṃghā¹⁴
'ti attho, yathā āsivisato sattusaṃghā¹⁵ jivitukāma manussa arā
paṭikkamanti eyaṃ tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā paṭikkamanti¹⁷.
upagatūṃ otāraṃ¹⁸ na labhanīti vuttaṃ hoti.

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito aceḷo
naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,
tamhī nu kho vivariṃ²¹ guyham atthaṃ²²,
atthā ca dhammā ca avāgat' amhā²³. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵

25 kiṃsilo keṇa²⁶ vatena vattaṃ
samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni
kathaṃkaro sāggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūraṇatthāya khādantiyabhojanīyaṃ²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' amhā, kathaṃkaro

¹ B^d dujivā. ² C^k satthu-, B^d satta saṅkhā. ³ B^d āpanādihi sālāhi. ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagataṃ. ⁶ so C^k for āra-? C^e āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -cāro. ⁹ B^d guyha-. ¹⁰ B^d guyhamā-. ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^e santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^e -ttusaṃgharivā corr. to -gharivā, B^d satta-saṅkhārivā, B^e satta-saṃghā-. ¹⁵ B^d satta-saṅkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsaṃ. ¹⁹ B^d hitvāna. ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicariṃ. ²² C^k B^d guyhamattaṃ. ²³ B^d apagatamhā. ²⁴ C^e ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye.

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² ūtvā samaṇapaṭipattin̄ puc-
chanto āha, tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā
'ti katarena³ vatasamādānena vattanto, samano caran ti⁴ pabbajjāya⁵ sāṅca-
ranto⁶ taṇhāmamāyitāni⁷ hitvā katham̄ samitapāpasamano nāma hoti, saggan̄
ti katham̄karonto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaraṃ samaṇo upetīti.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya daṃena khantiyā
akkodhano pesuṇiyaṃ pahāya
samaṇo caran̄ hitvā mamāyitāni
evaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamuttānehi hīrottap-
pehi titikkhāsamkhātāya adhiyāsanakhantiyā indriyadaṃena ca upeto akujjhana-
sīlo pisunavācam̄ pahāya taṇhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samano
nāma hoti, evaṃkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggam
upeti ṭhānan ti

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakatham̄ sutvā, Paṇḍarako
jīvitam̄ yācanto

25. Mātā va⁸ puttāṃ taruṇaṃ tanujjāṃ⁹
sampaṣsa taṃ¹⁰ sabbagattaṃ phareti¹¹
evam pi me tvaṃ pātur ahu dijjinda¹²
mātā va puttāṃ anukampamāno ti gātham̄ āha. 247.

20

25. Tass attho: yathā mātā tanujjāṃ¹³ attano sarīrajātaṃ taruṇaputtāṃ sam-
passaṃ diṣvā taṃ¹⁴ ure nipaṭṭhāpetvā thanaṃ¹⁵ pāyenti puttasaṃphassaṇa¹⁶
sabbāṃ attano¹⁷ gattaṃ phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na puttō
mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijjinda²⁰ dijjarāja, tasmā²¹
mātā va puttāṃ mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

25

Ath' assa supaṇṇo jīvitam̄ dadanto itaraṃ g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²
tayo hi puttā na hi añño atthi:

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bā tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā tanujjāṃ. ¹⁰ Bā -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dijjinda. ¹³ Cks -jjāṃ. ¹⁴ Cks saṃphassaṃ diṣvā taṃ, Bā sabbassatā, Bā sampaṣsa tā, omitting diṣvā. ¹⁵ Bā thaṇṇaṃ. ¹⁶ Ck Bā -sam-
passena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dijjinda, Bā dijjindā ti. ²¹ Bā tasmā. ²² Cks di-.

antevāsi dinnako atrajo¹ ca,

rajassu, putt' aññatara me ahoṣīti. 248.

Tattha muncā 'ti muñcān², ayaṃ eva vā pāṭho, dujivhā 'ti taṃ ālapati, añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsi³ sippaṃ vā uggaṇ-
5 hanto⁴ pañhaṃ vā sunanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayaṃ te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassu 'ti abhiraṃassu, aññatara sīti tiṣu puttessu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvaṃ jāto ti dipeti.

Evaṃ ca pana vatvā ākāsaṃ otaritvā taṃ bhūmiyaṃ
patiṭṭhāpesi.

10 Tam attham pakāseṇto S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva⁷ vākyam viśajī⁸ supaṇṇo

.. bhūmyā patiṭṭhāya dijo dujivham⁹:

mutt' ajja tvaṃ sabbabhayātivatto

thalūdake hohi mayābhigutto. 249.

15 • 29. Atamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko

pīpāsītānaṃ [udaka] rahado va sito¹¹

vesmaṃ yathā himasisiraṭṭitānaṃ¹²

evam pi te saraṇam ahaṃ bhavāmi. 250.

Tattha icceva vākyam ti iti evaṃ¹³ vacanaṃ vatvā taṃ nāgarājānaṃ
2x viśajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyaṃ patiṭṭhāya dijo taṃ dujivham
samasāseṇto mutto ajja tvaṃ ito paṭṭhāya sabbabhayātivatto thale ca udaye ca
mayā bhigutto rakkhito hohi āha, ātamkinam ti gilānānaṃ, evam pi te n
evaṃ ahaṃ tava saraṇam bhavāmi

„Gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanaṃ pāvīsi.

25 Itaro pi supaṇṇabhavanaṃ gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapatham katvā śaddahāpetvā viśajjito, kīdisaṃ¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayaṃ, vimamsissāmi naṃ“ ti nāgabhavanaṃ gantvā
supaṇṇavātaṃ akāsi. Taṃ disvā nāgo „supaṇṇarājā maṃ
gahetuṃ āgato bhavissatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhāvaṃ māpetvā pāsāṇe ca vālukaṃ ca gilītvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cā ti. ⁴ Bd
-hamāno. ⁵ Ck Bd vutto. ⁶ tiṣu - - ro wanting in Cks. ⁷ Ck iccesu, (Cs
iccesuva. ⁸ Ck viśajjī, Cs viśajjī, Bds viśajjī. ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all
three MSS for va? ¹¹ Cks sino, Bd sito. ¹² Cks -ṭṭitānaṃ, Bd himasitattit-
tānaṃ; read: himasīsiraṭṭitānaṃ or himasitattitānaṃ? ¹³ Bd etaṃ. ¹⁴ Bd
viśajjī viśajjesi. ¹⁵ Bd adds nāgarājā. ¹⁶ Bd -ka. ¹⁷ Cks -so, Bd kimdisaṃ
¹⁸ Bd -to.

hutvā naṅguṭṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahosi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābujā² (= II 12^{5,2})
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatau ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tiṣṣo gāthā abhāsi:
30. Saṃketh⁵ eva⁶ amittasuniṃ, mittasmiṃ pi na vissase, (II 22³)
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁷ ṭhātabbaṃ, so disamhi⁸ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaya⁹ na ca naṃ¹⁰ vissaseyya,
asaṃkito¹¹ ca¹² saṃkito¹³ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹⁴ paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhaya¹⁵ ti abhayaṭṭhānabhūtā¹⁶ mittamhā bhayam uppannaṃ jīvita- 15
saṃkhātāni mūlā¹⁷ eva kantati, tyamhīti tasmīṃ, yenāsi¹⁸ yena saddhiṃ
kalaho kato ahosi, niccayattena¹⁹ 'ti niccaṃ paṭiyattena²⁰, so disamhi
na²¹ rajjati²² so²³ niccayatto tiṭṭhati²⁴, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇiyo²⁵ na hoti²⁶ attho, vissāsaya
ti paraṃ attani vissāsaya, tam pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā
va²⁷ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²⁸ paro bhāvaṃ na jānāti. tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbam eva²⁹ 'ti dīpeti.

Iti te aññamaññaṃ sallapitvā samaggā sammodayamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam atthaṃ pakāsento S.:

33. Te devavannī³⁰ sukhumālarūpā
ubho samā³¹ sujayo³² puññagandhā³³

¹ Bā -ri-. ² Bā -jā-. ³ Bā -dādhī-. ⁴ Ck sasasi, Cs dasasi. ⁵ Ck yaṃ-, Bā saketeva. ⁶ Bā yatthena. ⁷ Bā risappi, Bā risabbhi. ⁸ Ck na, Bā taṃ. ⁹ Ck ās-. ¹⁰ Ck omīti ca. ¹¹ Ck add ca. ¹² Ck -va. ¹³ Ck -nambhūtā, Bā abhatthānabhūtā. ¹⁴ Bā yatthenā. ¹⁵ niccapaṭiyatthena. ¹⁶ Bā so risabbhi nī. ¹⁷ Bā yo. ¹⁸ Bā niccayatthena abhītiṭṭhati. ¹⁹ Bā -kāmaṃ-. ²⁰ Ck atthāva, līde attanā ca. ²¹ Ck ssa. ²² Ck -i, Bā -ā. ²³ Ck omīti samā. ²⁴ so Ck; Bā -yā. ²⁵ Bā paññākhandhā.

apāgamum kārāmbiyam¹ acelaṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasaṅhānā hutvā, sujayo³ ti suayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pāṭho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
gandham viṣajjenta⁷ viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missībhavaṃ upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamaṃ agamaṃsu, gantvā pana supaṇṇarājā
cintesi: ayaṃ nāgarājā acelassa jīvitam na dassati, etaṃ¹² dussilam na van-
dissāmīti so bahi tatra nāgarājānam eva tassa santikam pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:

34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgama¹³ idaṃ avoca:
mutt' aji¹⁴ ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' amhā ti. 256.

Tattha piyamhā ti dussilamaggabhoggamusāvādi nūna mayam tava manaso
na-ppiyā ahumbā ti tam paribhāsi.

Tato acelo itaraṃ gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supaṇṇarājā
asaṃsayam Paṇḍarakena saccam,
so rāgaratto¹⁶ va akāsim etaṃ¹⁷
pāpam kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Paṇḍarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi,
saccam etaṃ, so ti so ahaṃ tasmim supaṇṇe¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsim na mohena ajananto ti.

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:

36. Na me piyam appiyam vāpi hoti
sampaṣato lokam imaṃ paraṃ ca, (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññatānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambī-, B^d karempi, B^e karapi-. ² Ck ca. ³ B^d -yā. ⁴ Ck suṃcayo,
B^d sujayā. ⁵ Ck^s -o. ⁶ B^d -khandhā. ⁷ B^d puññakhandhā viya, Ck -vi. ⁸
Ck^s ca. ⁹ B^d dhura-. ¹⁰ Ck^s -ha. ¹¹ Ck^s -sā-. ¹² Ck^s evam. ¹³ B^d sayam-
evupāgamam. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ Ck^s omīti hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ
in the place of metam. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena. ²⁰ B^d
adda pi. ²¹ Ck^s piyañjanena, B^d viyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
asaññato saññatasannikāso,
kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
pāpaṃ bahum duccaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ va me appiyaṃ vāpi me ti na hoti, tvaṃ
pana susaññatānaṃ silavantānaṃ vyañjanaṃ pabbajitaliṅgena asaññato hutvā
imaṃ lokaṃ vañcento carasi, ariyāvakaso sīti ariyapatirūpako³, asaññato
ti kāyādihi asaññato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
ti ahirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

Iti naṃ⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
38. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca piṣuṇo c⁹ asi⁹,
etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass⁵ attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca piṣuṇo
cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatu¹¹ ti. 15

Iti nāgarājassa passantass¹¹ eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
phali, nisinnaṭṭhāne yev¹² assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
paṭhaviṃ¹² pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupaṇṇarājāno
pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

S. tassa paṭhaviṃ pavitṭhabhāvaṃ pakāsento osānag. ā.: 20
39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
mittadubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n¹⁶ atthi añño,
āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikamassa¹⁷ pharusō vipāko tasmā, 25
āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassa¹⁷ ti nāgindassa vākyena
saṃvaro ti¹⁹ saṃvare ṭhito²⁰ smiti paṭiññāya evaṃ²⁰ paññato²¹ ājiviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bā paṭirūpako si. ⁴ Cks -yo.
⁵ Bā tati. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bā dubbhi, Cks omit dūbhi. ⁸ Bds dubbhi, Ck
dubhi, C⁹ dubhaṃ omitting ca. ⁹ B⁹ cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bā dubbhi. ¹¹ Bā
sampas-. ¹² C¹² -viyaṃ. ¹³ Bā āgamaṃsu. ¹⁴ Bā mittadubbhā. ¹⁵ Cks
-ko. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -dubbhi-. ¹⁸ Bā patto. ¹⁹ Bā adds ahaṃ. ²⁰
(²⁰ eva. ²¹ Bā saññāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-vādaṃ katvā paṭhavim pavitṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi, nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā¹ ahaṃ eva“ 'ti. Paṇḍara-jātakam².

9. Sambulajātakā.

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikāṃ devīm ā. k. Vatthum Kummāsapiṇḍajātake vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇaṃ kummāsapiṇḍakānaṃ³ dānānubhāveṇa taṃ divasaṃ ñeva rañño aggamahesibhāvaṃ patvā pubbutṭhāyikādīhi⁴ pañcāhi kalyāṇadhammehi
 10 samannāgatā nāṇasampannā Buddhupatṭhāyikā patidevatā ahosi, tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vattasampannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti rutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
 15 yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

Ā. B. Brahmadattassa rañño Soṭṭhiseno nāma putto ahosi, taṃ⁵ rājā vayappattaṃ uparajje patitṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā sarirappabhāsampannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
 20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejja tikicchitum nāsakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vipphaṭṭi-sāraṃ⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamarāṇaṃ marissāmiti“ rañño ārocāpetvā itthāgāraṃ⁹ chaḍḍetvā nikkhami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
 25 „aham taṃ sāmi¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmiti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavisitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasampanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vāsaṃ kappesi. Rājadhītā taṃ paṭijaggi, kathaṃ: sā hi pāto utṭhāya assama-padaṃ sammajjitvā pāṇiyaṃ¹³ parihhojanīyaṃ¹⁴ upatṭhāpetvā

¹ Bā - nno-. ² Bā paṇḍaranāgarājajā-. ³ Bds - piṇḍi-. ⁴ Bā pubbutṭhāyikādīhi, Ck pubbutṭhakā-, C^o pubbutṭhukāyikā-. ⁵ Ck^o omīti taṃ. ⁶ Ck jalamā, C^o jalamānā. ⁷ Bā kuṭhi. ⁸ Ck -ri, C^o -rī. ⁹ Ck^o itthā-. ¹⁰ Bā sāmīkam. ¹¹ Bā sulabbhamūlapha-. ¹² Bā chāyo-. ¹³ Bā pāṇiya, Ck pāṇiyaṃ. ¹⁴ Ck Bā -niyaṃ

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosadhāni pimsitvā tassa vaṇe' makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“¹ 'ti vatvā vanditvā² pacchikhanittiaṃ-
 kuse³ ādāya phalāphalattāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cupṇehi ca mattikāhi ca Soṭthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁴ upanāmetvā⁵ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiṃyaṃ
 upanāmetvā⁶ sayam phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kam⁷ saṃvidahitvā tasmim tattha nipanne tassa pāde dhovitvā¹⁰
 sīsaparikkammapiṭṭhiparikammapādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji⁸, eten' upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasam araṇṇā⁹ phalāphalāni¹⁰ āharanti¹¹ ekaṃ giri-
 kandaraṃ disvā sīsato pacchimaṃ otāretvā kandaratīre ṭhatvā¹²
 „nahāyissāmi“¹³ otarivā haliddāya sarīraṃ ubbattetvā¹⁴ na-¹⁵
 hātvā¹⁴ sudhotasarīraṃ uttaritvā vākaṭṭhaṃ nivāsetvā kantara-
 tīre atṭhāsi. Ath' assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahoṣi. Tasmim khaṇe eko dānava gocaratthāya caranto taṃ¹⁵
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ²⁰
 ekā tuvaṃ¹⁶ tiṭṭhasi saññatūru¹⁷,
 puṭṭhāgi me pāṇipameyyamajjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ
 kā vā tvam asi kalyāṇi, kassa vā tvam sumajjhime,²⁵
 abhivādemi taṃ bhadde, dānaṃ āhaṃ, nam' atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamattatāya¹⁹ sītabhāvena kampamānā,
 aññatūru²⁰ 'ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaññulakkhaṇa²², pāṇipameyya-

¹ Ck vaṇo Bḍ vaṇe? ² Ck adds saṃkappesi. ³ Bḍ -kuseake. ⁴ Bḍ omits phalā-
⁵ Bḍ -meti. ⁶ Bḍ upanetvā. ⁷ Bḍ padarasandharāni. ⁸ Bḍ -iti. ⁹ Ck -a, Bḍ -o.
¹⁰ Bḍ laṃ. ¹¹ all three MSS. -i. ¹² Bḍ ṭhapetvā. ¹³ Bḍ uppattetvā. ¹⁴ Ck
 nahatvā, Bḍ nahāyitvā. ¹⁵ Ck tā. ¹⁶ Ck ekaṃ tvam. ¹⁷ Ck -turu, Ck Bḍ -turū.
¹⁸ Bḍ adds kā. ¹⁹ Bḍ nhāva-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Ck -turu, Bḍ
 -turū. ²² Ck Bḍ -uru-.

majjhe ti hatthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvaṇ, abhi-
vādemiti vandāmi, dāṇavāhaṇ ti ahaṇi eko dānava, ayaṇi namakkāro tava
atthu, añjalini te paggaṇhāmīti² avaca.

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṃ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhi-vādemī taṃ bhante, Sambulāhaṃ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
taṃ ahaṃ rogasammattam³ ekā ekāṃ upatṭh' ahaṃ. 273.
- 10 5. Ahañ ca⁴ vanam uñchāyā⁵ madhumamsaṃ migābilam
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhātīti⁶. 274.

Tattha Vedeha¹putto ti Vedeharājadhītya putto, rogasammattan⁷
ti roga-pīlitam, upatthahan ti upatṭhāmi patijaggāmi, upatṭhitā⁸ ti pi pātho,
vanam uñchāyā⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyam caritvā. madhumamsaṃ ti
15 nimakkh'kamadhuṇ ca migābhamamsaṃ ca sīhavyagghamigeḥi khādita-manasato
atirittam,¹¹ kott'hāsaṃ. taṃ bhakk'ho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, 'a'ssa nūn'ajjā 'ti tassa maññe ajja āharāmi alabhamānassa
sarīram ātapo¹⁵ pakkhittapadumam viya nādhāti¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparam dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

1. Kiṃ vane rājaputtana āturena karissasi
Sambule paricippena, ahaṃ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokatṭāyā¹⁸ duratṭāyā¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aññam pariyesa bhaddan te abhirūpataram mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruyha, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabbam taṃ pacurāmi mayhaṃ, ramasv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bā namitabba-. ² Ck° paggañh-. ³ Bā sampattam? ⁴ Ck° addhāma in the place of ahaṇa. ⁵ Ck° uñjāyā, Bā uñcāyā ⁶ Ck° nāvātīti. ⁷ Bā -pattan. ⁸ Ck° utthitā, Bā upatṭhihā. ⁹ Ck° uñjāyā, Bā uñcāyā. ¹⁰ Bā uñchā. ¹¹ Bā -a. ¹² Bā adds ahaṃ ¹³ Bā -miti. ¹⁴ Ck° omite taṃ. ¹⁵ Bā ātappe. ¹⁶ Ck° nāva-, Bā nādhātīti ¹⁷ Bā adds āha ¹⁸ Ck° sokatṭhāyā. ¹⁹ Ck° duratṭhāyā. ²⁰ Ck° catussatā, C° catussatā? ²¹ Bā hoti. ²² Bā tārakāvaṇṇābhe, B° hārita-vaṇṇābhe ²³ Ck° ramassajja? C° ramassajja, Bā ramassavajja.

10. No ce tvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tvaṃ³ pātarāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nātham⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
12. Adhipannā⁶ pisācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281. 5
13. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II^{12,3})
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaṇṇatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283. 10

Tattha paricinnena 'ti tena āturena paricinnena kiṃ karissasi, so-
kattāyā 'ti sokāturāya¹¹, sokatthāyā 'ti pi patho soke (thitāyā 'ti attho, du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapanabhāvappattāya¹³ attabhāvāya¹⁴, ehi mān ti mā .15
tvaṃ duratti¹⁵ amhiti¹⁵ cintayī¹⁵, etaṃ mama gīrīmhi dibbavimānaṃ ehi, imam
gīrīm abhiruṃha, catussatā ti tasmiṃ me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yayo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāya¹⁶ vatthābharanādi-
kam¹⁹ icchasi sabbam taṃ namu mayham pacuraṃ bahum sulabham, tasma
kapaṃ amhiti mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyya¹⁸ 20
bhaddo Sambule no ce me tvaṃ mahesibhāvam kāressasi pariyatta tvaṃ mama
patarāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asanigaṇhanti
mama eve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasīti, taṃ cā 'ti evaṃ vatvā so sattahi
jatāhi²¹ samṇnāgato²² dāruṇo nikkhantadanto tasmiṃ vane kinci²³ attaho
natham apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthatā²⁵, 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ ciriyantiṃ viditvā aññathā cittaṃ bhavissati²⁶,
na santi devā ti idaṃ sā dānavaṇa bhuje gahitā²⁷ devatujjhāpanaṃ²⁷ karonī
āha, lokapālā ti evatūpānaṃ silavantiṇaṃ patidevatānaṃ pālaka lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevatī 30

¹ Cks tvaṃ. ² Bd -lā. ³ Cks taṃ. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -i. ⁶ Cks -am. ⁷ Ck
pannā, Bd agthā. ⁸ Ck Bd ca. ⁹ Ck Bd -ca. ¹⁰ Ck paṭime-, Ck paṭice-. ¹¹ so-
kattāyā - - - turāya wanting in Cks. ¹² Ck durattāyā ¹³ Cks -ppatta. ¹⁴
Ck -vā. ¹⁵ Bd durattimhiti. ¹⁶ Cks cittayī. ¹⁷ Bd omits me. ¹⁸ Bd -gaṃ.
¹⁹ Bd --kīn, ²⁰ Cks -o. ²¹ Bd etāhi. ²² Bd adds luddako. ²³ so all three
MSS. ²⁴ Bd -pattā. ²⁵ Ck ajjhetthā, Ck ajjhotthathā, Bd ajhottatā. ²⁶ Bd
-titi. ²⁷ Bd -kujjhā.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambalasilāsanam uṇhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam ṇātvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-thake ṭhatvā itaram g. ā.:

- 5 16. Itthīnam esā pavarā yasassinī
santā samā aggi-r-iv¹ uggatejā,
taṃ ce² tuvaṃ³ rakkhasādesi kaṇṇam
muddhā va⁴ hi sattadhā te phāleyya,
mā tvaṃ jahī⁵ muṇca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā nānasampannā, samā ti kā-
yavisamādirahitā⁶, adesīti khādasi⁷, phāleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-
hataṃ bhijjetha, mā tvaṃ jahitī⁹ tvaṃ imaṃ patibbataṃ mā vāraya.

- Taṃ sutvā dānavo Sambulaṃ vissajjesi. Sakko puna pi
„so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
vissajjesi, rājadhītaraṃ appamādena ovaditvā sakatthānam eva
gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamaṃ
pāpuṇi.

\\ T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsi:

- 20 16. Sā ca assamaṃ āgaṇchi pamuttā purisādakā
niḷaṃ¹² phalīnasakuṇīva¹³ gatasīmgaṃ¹⁴ va ālayaṃ. 285.
17. Sā tattha paridevesi¹⁵ rājaputtī yasassinī
Sambulā utumattakkhā vane nāthaṃ apassantī: 286.
18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacarāṇe ise,
25 rājaputtaṃ apassantī tumhaṃ hi saraṇaṃ gatā. 287.
19. Vande sīhe ca vyaḍḍhe ca ye 'ca aññe¹⁷ vane migā
rājaputtaṃ etc. 288.
20. Tiṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
21. Vande indivarisāmaṃ²⁰ rattim nakkhattamālinim²¹ etc. 290.

¹C^k aggi pi ²C^k tace, B^d bhance. ³C^k tvaṃ. ⁴B^d ca. ⁵C^k -i, B^d dihi.
⁶B^d -divira-. ⁷C^k -ti. ⁸B^d adds me. ⁹B^d dahiti. ¹⁰B^d omits so esa.
¹¹B^d atthaṅga- ¹²B^d āgacchi. ¹³B^d ninnam. ¹⁴C^k palīnasakuṇīva, C^s
palīnasakuṇīva, B^d palīnaṃ sakuni ca. ¹⁵so C^s; B^d gavāsīṅga, C^k gatasīmhaṃ.
¹⁶C^k B^d -vasi. ¹⁷C^k canne. ¹⁸B^d -tā ca. ¹⁹C^k osadḍhye, C^s -ddhyo, B^d
osabyo ²⁰C^s indavaraṃ-, C^s indisaraṃ-, B^d indipari. ²¹B^d nikkhitta-.

22. Vande Bhāgīrathīm gaṅgām¹ savantinām paṭiggaham etc. 291.

23. Vande aham² [pabbata]rājaseṭṭham
Himavantaṃ siluccayaṃ etc. 292,

Tattha nīlaṃ³ phalinasakuṇivā⁴ 'ti yathā sakunikā mukhatunda-
kena pocaraṃ gaheṭvā kenaci upaddavena sakunapotaḥṇānāṃ phalinattā⁵ 5
phalinasakuṇi⁶ nīlaṃ⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṅgaṃ ti⁸ nikkhanta-
vacchakaṃ ālayaṃ suññaṃ⁹ vacchakasālaṃ vacchagiddhiṃ dhenu āgaccheyya
evaṃ suññaṃ assamaṃ jāgañchīti¹⁰ attho, tadā hi Soṭthiseno Sambulāya
citrāyamaṇāya itthiyo nāma, lolā paccāmittam pi me gaheṭvā āgaccheyyā 'ti
parisaṃkanto paṇṇasālo nikkhamitvā gacchantaraṃ paviseṭvā nisīdi, tena 10
vuttaṃ utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ unbhautunā¹² mātṭalocaṇā¹³,
apassantīti tasmiṃ vane nāthaṃ attano paṭitthaṃ apassantī ito c' ito ca
sandhāvamaṇā paridevatī, tattha samaṇe brāhmaṇe ti samitapāpabhūtapāpa-
samanabrāhmaṇa¹⁴ saha silānaṃ¹⁵ atthannaṃ samāpattinaṃ vasena¹⁶ sam-
pannacaraṇe ise vande ti, evaṃ vatvā rājaputtaṃ apassantī tumhākaṃ sara-
ṇam gat' amhi, sace me sāmikassa nisīnnaṭṭhānaṃ jānātha acikkhathā 'ti pari-
desvīti attho, sassaṅghāsu pi es' eva nayo, tīṇaḥalātāni ossadhyo¹⁷ ti aṇḍo-
pheggubāhisāratiṇāni ca latāni ca¹⁸ antosāraosaadhiyo ca, imaṃ gāthaṃ tinādisu
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indivarisaṃmaṇ ti indivaripupphasamānavanṇaṃ,
tumhaṃhīti ruttiṃ sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathin²¹ ti 20
evaṃpariyāyanānikam gaṅgām, savantīnaṃ ti aññasaṃ²² bahunnaṃ nadīnaṃ
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevatā²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
eva nayo,

Taṃ evaṃ paridevamaṇaṃ disvā Soṭthiseno cintesi: „āyaṃ
ativiya paridevatī, na kho pan' assā bhāvaṃ jānāmi, sace mayi 25
sinehena, etaṃ²⁴ karoti hadayaṃ pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva nan' ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā paṇṇasāladvāraṃ gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhiṃ gato si devā“ ti āha. Atha, naṃ 'so „bhadda tvam

¹ Ck bhāgīrasīgaṅgā, C² bhāgīrasīgaṅgā, B³ bhāgīrasīgaṅgā. ² Ck² haṃ; read
vande 'ham pabbataseṭṭhaṃ? ³ Ck līnaṃ, C² līnaṃ? B³ nīdḍam. ⁴ Ck pā-
līna-, B³ paḷīna-. ⁵ Ck phalīnatthā, C² phalīnatthā, B³ paḷīnatthā? ⁶ Ck
phalīnasakunaṃ, B³ paḷīnasakuṇi, Ck² add vā gatasīṅgaṃ vā. ⁷ B³ nīdḍam. ⁸
so C²; B³ yathā gavāsīgaṅgavanti. ⁹ Ck² -ā. ¹⁰ B³ āgacchati. ¹¹ B³ -vegana-
saṅjātena. ¹² B³ unbhena-. ¹³ B³ maṇḍa- or maṇḍa-. ¹⁴ B³ -pāpe samaṇe
brahmaṇe dammnacaraṇaṇi. ¹⁵ B³ silena. ¹⁶ B³ adds ca. ¹⁷ Ck² -ddhyo, B³
asebyo. ¹⁸ so B³; Ck² antepheggumhi sāratiṇāni. ¹⁹ B³ -ttā. ²⁰ C² tampi
ahamabbhīti, B³ tamhi amhiti. ²¹ Ck² bhāgīrasan, C² bhāgīrasan, B³ bhāgīrasan.
²² Ck² aññesaṃ. ²³ B³ -hitaṃ gaṅgāya nibbattaṃ-. ²⁴ Ck² -hitaṃ gaṅgāya nibbattaṃ-.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaṇṇi yasassini,

kena nu 'jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti⁴. 393.

5 Atha naṃ sā „āhaṃ⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe gaṇhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādisāmi tan’ ti āha, āhaṃ tāya velāyutaṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā, na me⁷ idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath’ assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpatakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahattho āgantvā ākāse ṭhito dānavam santaṇṇetvā maṃ vissajjāpetvā tam¹⁰ deva-
sāṃkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev’ āhaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitam labhin¹²“ ti āha. Tam
sūtva¹³ Soṭthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vāsanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha:

26. Corinaṃ¹⁵ bahubuddhinaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thinaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sūtva „ayyaṇṇa¹⁷ āhaṃ tam¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen’ eva¹⁹ tikicchissāmiti“ udakalasaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇṇanti

¹ B^d -gacchi. ² C^k nūuajja. ³ C^k omit ti. ⁴ B^d āha. ⁵ C^k -, B^d gac-
chanti, B^d āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ C^k ime. ⁸ B^d ca. ⁹ C^k
tujjāna-, C^s tujjhāna-, B^d devakujjhāpana. ¹⁰ C^k ta. ¹¹ B^d add tam. ¹²
B^d adds hi. ¹³ C^k B^d -u. ¹⁴ B^d santi. ¹⁵ C^k B^d -inaṃ. ¹⁶ C^k -inaṃ, B^d
-vuddhinam. ¹⁷ C^k -aṃ. ¹⁸ C^k maṃ. ¹⁹ B^d saccaṃ phaleneva.

27. Tathā mañ saccam pāletu pālayissati ce mamañ
yathāham nābhijānāmi aññam piyatarāñ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce mamañ ti iminā saddhim yojetabbo, i. v. h.: yathā-
ham vadāmi tathā mama saccam, atha mañ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, ⁵
idāni me vacanam suna²: yathāham nābhijānamiti³, potthakesu pana tathā
mañ saccam pāletiti likhitam tam⁴ Aṭṭhakathāyañ n' atthi

Evam tāya saccakiriyañ katvā udake āsittamatte yeva
Soṭṭhisenassa kutṭham ambiladhotam viya tambamalam tavad
eva apagañchi⁵. Te katipāham tattha vasitvā araññato⁶ nik- ¹⁰
khamma Bārāṇasim patvā uyyānam pavisiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvañ ñatvā uyyānam gantvā tath' eva Soṭṭhisenassa
chattam ussāpetvā Sambulam aggamahesiṭṭhāne abhisināpetvā
nagarañ pavesetvā sayam isipabbajjañ pabbajitvā uyyāne
vāsam ṭappesi, rājanivesane yeva nibaddham bhuñji. 'Soṭṭhi- ¹⁵
seno pi Sambulāya aggamahesiṭṭhānamattam⁷ eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahoṣi, atthibhāvañ pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiñ saddhim abhirami. Sambulā sapattiroseña¹⁰
kisā ahoṣi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthagatā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjituñ āgatassa sasuratā- ²⁰
pasassa santikam gantvā tam katabhattakiccañ vanditvā eka-
mantam nisīdi. So tam milātindriyañ¹² disvā

28. Ye kuñjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānañ ca satāni soḷasa * ²⁵
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambhākañ sattasatā kuñjarā te va
khaggagatānañ¹⁴ yodhānañ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bd supātha. ³ Ck Bd -mitti. ⁴ so B; Ck likhitāya, Bd likhi-
tari. ⁵ Bd -gacchi. ⁶ Bd araññā. ⁷ Bd -thānam. ⁸ Bd puna. ⁹ Bd piṣṣā ni.
¹⁰ Bd yasapattiroseña. ¹¹ Ck dhamanasantagatagattā? Bd dhamanisanthagatattā.
¹² Bd mliāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bd uyyuttā-. ¹⁴ Bd tesañceva khandhagatānam.
Bd tesañca gandha- ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bd yodhānavasena. ¹⁶ Bd uyyuttā-.

dhanuggabasatāni rattindivam Bārānasīn rakkhanti, evam surakkhite nagare kathān-vidhe tvam sattavo passasi¹, yassā tava sāsāmkā sappatibhayā araṇṇā āgatakāle² pabbāsampannam sarīram idāni pana milātapapaṇḍupalāsavapṇā³ ativiya kilantindriyāsi. kassa nāma tvam bhāyasīti⁴.

- 5 Sā tassa vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:
29. Alamkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati haṃsagaggārā,
tāsam suṇitvā mitagītavādinam⁵
10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.
30. Suvapaṇṇasamkaccadharā⁷ suviggaḥ
alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṇḍiyo
khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ nam¹⁰. 299.
- 15 31. Sace ahaṃ tāta tathā yathā pure
patitā¹¹ uñchāya,¹¹ punā vane bhare
sammānaye maṃ na ca maṃ vimānaye
ito pi me tāta tato varaṃ¹² siyā. 300.
32. Yam annapāne vipulasmi ohite
20 uārī vimaṭṭhābharanā alamkatā
sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā
ābajjha¹⁴ tassā maraṇam tato varaṃ. 301.
33. Api ce daḷiddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kālādutiyā¹⁷ patino ca sā piyā
25 sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisautturattacā, sabbasam
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarīra

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck - paṇḍusālavapṇā. ⁴ Bd add pucchī.
⁵ Cks suṇitvambhita. Bd suṇitvā mitagītavādinam, Bs suṇitvāpita-. ⁶ Cks idāni.
⁷ Bds -saṅkaṇca-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ Cs tani. ¹¹ Ck patitā uñchāya,
Bd patitam uccāya. ¹² Bd paraṃ. ¹³ Bd ca. ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁵
Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināhiyā. ¹⁷ Cks -tiyā, Bd kaṭādutiyā. ¹⁸
Ck piyā, Bd miyāyā, Bs piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggārā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
passati, tāsaṃ ti so tava putto tāsaṃ nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
tāta yathā pure tathā na vattatīti⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadharā ti su-
vaṇṇamayā⁵ ekaccālāṃkāradharā, alāṃkatā ti nānālāṃkārapatimāṇḍitā, mānu-
siyaccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷,
naṇ ti taṃ⁸ tava puttāṃ paṭilābhayanti⁹, sace ahaṇ ti tāta yathā pure sace
ahaṇi puna pi taṃ patinā tathā¹⁰ eva kuṭṭharogena vaṇaṇi pavittāṇi uñchiyā
tasmiṇi vaṇe bhare puna pi māṃ so¹¹ sammāneyya na vimāneyya¹² tato me
ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇaṃ eva varaṇi siyā ti sapattirosena¹³ sussantiyā¹⁴
ti dipeti, yamaṇṇapāṇe ti yaḍi anupāṇe, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā¹⁵
bahvaṇṇapāṇaṃ¹⁶ gharaṇi dasseti, ayaṇi kir' assa¹⁷ adhippāyo: yā nārī vipu-
lāṇapāṇe pi ghare ekikā va asampattisaṃmānā vimaṭṭhābharaṇā nānālāṃkārehi¹⁸
alāṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁹ gīvāya vallinā
vā rajjuṇi vā²⁰ bandhitvā tassa²¹ taṭṭha gharāvāsato [maraṇaṃ eva varatarāṇi ti,
anaḷhikā²² ti na āḷhikā²³, kālādutiyā²⁴ ti nīpajjanakakaṭṭasārakadutiyā, 15
seyyā²⁵ ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayam eva uttamā ti.

Evāṇi tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā „tāta Sotthisena tayi kuṭṭharo-
gābhībhūte²⁶ araṇṇaṃ pavisante tayā saddhiṃ pavisitvā taṃ
upaṭṭhahanti attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā²⁷
te rajjapatitṭhānakāraṇaṃ²⁸ akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
ṭhitatṭhānaṃ na nisinnaṭṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ,
mittadūbhikammaṃ nāṃ²⁹ etaṃ pāpikaṇ³⁰ ti vatvā puttāṃ
ovadanto

“ 1. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā, 25
bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca³¹,
hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
janinda dhammaṇ ṇara Sambulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā³² purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ṇa
bhattā itthiyā hito ketagūṇaṃ jānāti uḷho pi³³ te sudullabhā, ayaṇi ca Sambulā 30

¹ B² haṃsā vīya madhu-. ² B² mihitādīni, B² mitagītā. ³ B² suṇitvā. ⁴ B² vattā-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B² seno-. ⁷ B² sotthisenassa piyā paṭipalobhayanti in the place of sayanūpagatā. ⁸ B² naṇ. ⁹ B² -lo-. ¹⁰ B² adds na. ¹¹ B² mānātīmāneyyā, B² nātīmāneyya in the place of na vi-. ¹² B² sapatidosena, B² apatidosena. ¹³ B² bahvaṇṇapāṇaṃ. ¹⁴ C² tirassa. ¹⁵ B² nānāla-. ¹⁶ B² abajja. ¹⁷ B² valliyā vajjuyā vā. ¹⁸ B² tassā. ¹⁹ B² na āḷhaka, C² na anaḷhikā, C² na anaḷhikā. ²⁰ B² kaṭṭadu-. ²¹ C² -to. ²² B² rajje-. ²³ B² papa. ²⁴ C² hitāya. ²⁵ C² tayā. ²⁶ B² pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, katagunam jānitvā muducitto hohi, cittam assā paritosehīti.

Evam so puttassa ovādam datvā uṭṭhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulaṃ pakkosāpetvā „bhadde ettakaṃ kālāṃ
5 mayā katadosaṃ khama¹, ito paṭṭhāya sabbissariyaṃ tuyham eva dammīti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge
issāvatiṇṇā⁴ maraṇaṃ upesi⁵
ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇhā⁶
10 sabbe va te vacanakarā bhavāma⁷ 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvam² ratanarāsimbi thajetvā abhisin-
citvā⁴ aggamabesiṭṭhānavasena vipulabhoge³ labhivāpi issāya otinṇā maraṇam
upesi⁵ ahaṃ ca imā ca rājakaṇhāyo⁶ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvam
yathādhippāyain imam⁷ rajjam vicārehīti sabbissariyam tassā adāsī.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsaṃ vasantā dānādīni
puññāni katvā⁸ yathākamman⁹ gamamsu. Tāpaso jhānābhiññam¹⁰
nibbattetvā Brahmaloṇḍakā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā
yevā¹ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhiseno²
20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham.evā³ 'ti. Sambulajātakaṃ.

. 10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādam ā. k. Rājovādo
hetthā viṭṭharito.

Atīte pana Kampillaraṭṭhe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane thito adhammena pamatto
rajjam kāresi. Ath' assa amaccādayo sabbe pi adhammikā
jātā. Balipīṭā raṭṭhavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā
viya carimsu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ B^d khamatha. ² C^k tvam. ³ C^k vipulama, C^s -lam? ⁴ B^d issāvatiṇṇā. ⁵
B^d imā rājakaṇhā. ⁶ B^d -sittā. ⁷ B^d -le. ⁸ C^k -kamhāso, B^d rājakaṇhā.
⁹ B^d karitvā. ¹⁰ B^d -āyo.

purisabbhayaena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
 kasākhāhi parikkhipitvā aruṇe uggaçchante yeva araṇṇaṃ pavi-
 santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattiṃ corā². Tadā Bo.
 bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibbatti, anusam-
 vaccharaṃ raṇṇo santikā sahaççagghaṇakaṃ⁴ balikammaṃ⁵
 labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
 raṭṭhaṃ vinassati, ṭhapetvā maṃ aṇṇo⁶ rājānaṃ patirūpe
 nivesetum samattho nānaṃ⁷ n' atthi, upakārako cāpi me anu-
 samvaçcharaṃ sahaççabalinā pūjesi⁸, ovadisāmi naṃ“ ti so
 rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaakapasse ṭhatvā⁹
 obhāsaṃ vissajjento⁷ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
 jalamānaṃ diṣvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇena gato¹⁰“ ti pucchi.
 So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
 tuyhaṃ ovādaṃ dassāmi ti āgato mhitī“. „Kiṃ ovādaṃ nāma
 dassasīti“ evaṃ vutte M. „mahārāja, tvaṃ pamatto hutvā¹¹
 rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttamā⁹ viya vi-
 natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
 raṭṭhassāpi¹⁰ sāmīno na¹¹ honti, diṭṭhe va dhamme vināsaṃ
 patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
 pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanā pi 'ssa pamattā va¹²
 honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban“ ti
 vatvā dhammaadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
 appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹³ jāyatē khayō,
 khayā padosā¹⁴ jāyanti, mā mado¹⁵ bharatūsabha¹⁶. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁷ atthaṃ raṭṭhaṃ pamādino
 atho pi gāmīno gāmā anāgarā agārino. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti. ³ Bā gaṇḍutindurukkha. ⁴ Bā -nikam.
⁵ Ck aṇṇo maṃ, C aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visajjjetvā. ⁸ Bā -na idhā-
 gato si. ⁹ Bā bhataviluppantam. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
 Ck -de. ¹⁴ Bā pamādo. ¹⁵ Ck -sabham. ¹⁶ Ck pītā? Bā jinnā, Bā jānā.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativeḷaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² jaṇapadaṃ corā viddhaṃsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraṇṇaṃ na dhāṇiyaṃ,
ratthe vilumpamānaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijīṇaṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimitā suhajā ca na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññanti khattiyaṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakamantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jīṇaṃ va urago tacaṃ. 313.
10. Susaṃvihitakamantaṃ kāluttṭhāyīm atanditaṃ —
sabbe bhogaḃhivaḍḍhanti¹² gāvo sausaḃhā-m-iva. 314.
11. Upassutiṃ mahārāja ratthe janapade cara,
tatha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiā avippavāso, amata padan ti amatassa nibbānassa padaṃ adhigamakāraṇaṃ¹³, maccuno padan ti maraṇassa kāraṇaṃ. pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva miyati ca, tasmā pamādo maccuno padan nāma, na miyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appaṭisaṇḍhikabhāvaṃ pattā puna saṃsāre anibbattantā na miyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva daṭṭhabbā, tasmā¹⁶ aniccāsādhanaṭṭhāya tassāpi¹⁷ hi ahaṃ dānaṃ dassāmi silaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāṇa-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā paṭṭhaṇā¹⁹ vā pariyaṭṭhānaṃ vā n' atthi. appattaviññāṇattā²⁰ pamattassāpi appamādaḃbhāvā ti, tasmā ubho p'ete ekadivasa va²¹, madā ti mahārāja oṇeṇyayobbanajīvitaṃ adāsāṃkhattā tividhā madā²² pamādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno pāṇātipātādīni pāpakkammāni karoti, aha naṃ rājāno chindāpentī vā hanāpentī vā sabbassa vā paṇ'assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ ñātiddhanajīvitaḃkhallo jāyati, puna so²⁵ dhana-

¹ Bā idam. ² Cā pitaṃ, Bā pitaṃ. ³ Bā nam. ⁴ Cā jiyati, Cā jiyati, Bā jiyasi.
⁵ Cā -junnāṃ, Bā -jinnāṃ. ⁶ Bā vāpi. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā mandiyaṃ. ⁹ Bā -ro-. ¹⁰ Bā mantiyaṃ. ¹¹ Cā -naṃ. ¹² Bā bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bā -gamaṇa-.
¹⁴ Cā vaḍḍhetvā, Bā avaḍḍhetvā. ¹⁵ Bā adda te. ¹⁶ Cā Bā kasmā. ¹⁷ so Cā;
Bā matassa pi. ¹⁸ Cā a-. ¹⁹ Cā pattaṇā, Cā pattaṭṭhaṇā? Bā paṭṭhaṇā. ²⁰ Bā
aparapata. ²¹ so Cā; Bā ekasādivasāva. ²² Cā dā, Bā omitta madā. ²³ so Cā;
Bā sabbāsaṃ vā dhanaṇa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Cā yo.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttattthāya kāya-
 duccaritādīni karoti, ier-assa¹ khayaṃ padosā jāyanti, tena taṃ vadāmi: mā
 mado² bharatūsebha raṭṭhabharanakojeṭṭha³ Bharatūsebha mā pamajja⁴, mā
 pamādīti⁵ attho, atthaṃ raṭṭhaṃ ti janapadavāsīnaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
 raṭṭhaṃ ca bahū pamādīno⁷ jīnā⁸, tesam āvibhāvattthāya Khantivādijātaka-
 Mātāṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Rharujātaka-Cetiya-jātakādīni kathetabbāni, gā-
 mīno ti gāmabhojakāpi⁹ te te gāmīno¹⁰ bahupamādadoseṇa jīnā⁸ parihiṇā
 vinatthā, anāgarā agārīno ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihī pi gharā-
 vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā⁸ parihiṇā ti vadati, taṃ vuccate
 aghaṇa ti mahārāja bhogaparjāhāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkhaṃ vuccati, bhoga-
 bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayo mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
 pāpunāti, nesa dhammo ti mahārāja eṣa porāṇakarājūnaṃ dhammo na hoti,
 iddhaṃ phītaṃ ti annapānādīnā hiraññasuvaṇṇādīnā phītaṃ pupphitaṃ, na
 te puttā¹² ti mahārāja pavēnipālakā¹³, te puttā na bhavissanti, raṭṭhavāsīno
 hi adhammikarañño eṣa putto kim amhākaṃ vaḍḍhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ
 15 dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evaṃ evaṃ¹⁵ tesam pavēnipālakā¹³ puttā na
 honti nāma, pariṇinnan¹⁶ ti parihiṇaṃ rājānaṃ, cāpīti¹⁷ sacce hi¹⁸ so rājā
 hoti aha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyā¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
 mānetabbam katvā na maññanti, upajīvantā ti upanissāya jīvātāpi ete
 ettakā jaṇā garucittena maññitabbam na maññanti, kimkkaṇṇa: adhammika-
 20 bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacan²² ti yathā urago jīnaṃ tacam
 jigucchamāno jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
 saṃvihitakamantaṃ²⁴ ti kāyadvārādīhi pāpakammaṃ akarontam²⁵, abhi-
 vadḍhanti abhimukhaṃ gacchantā²⁶ vadḍhanti, saṃsabbhāmi vā²⁷ ti sa-
 usabbhā iva, appmattassa hi usabbhajeṭṭhako²⁷ gogano viya bhoga vadḍhanti,
 25 upassutīti ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
 cara, tatthā²⁸ ti tasmiṃ raṭṭhe caranto datṭhabbam disvā sotabbam sutvā
 attano guṇāgunam paccakkhaṃ katvā tato attano hitapatipattim patijaggissasi²⁹.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ ovaditvā „gaccha pa-
 pañcaṃ akatvā parigaṇṇa raṭṭhaṃ, mā nāsayiti“ vatvā sa-
 30 katṭhānam eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
 vegappatto hutvā²⁹ punadivase rajjaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁰
 purohitena saddhiṃ kālāss' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bā pamādo. ³ Cks. raṭṭhaṃ-. ⁴ Cks. pajja. ⁵ Bā mā pamā-
 damāpajji. ⁶ Bā vuddhicceva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -no, Bā padamādīno. ⁸
 Bā jīnā. ⁹ Bā -bhojanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi. ¹¹ Bā yasabhoga-. ¹² Cks
 vuttā. ¹³ Cks pavēni-. ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pariṇunnan. ¹⁷ Bā
 vāpiti. ¹⁸ Bā pi. ¹⁹ Bā mañḍyan. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirīti-
 yasavibhāvo, Ck sirītiyasavibhāvo, Bā sirīti-. ²² Cks taṃ. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
 -kamman. ²⁵ Bā -to. ²⁶ Cks -taṃ. ²⁷ Bā sa usabbho jeṭṭhako. ²⁸ Bā
 -pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -devā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmvāsimahallako
 aṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṇigāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemī kaṇṭakena⁵ samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ pan' assa akkosanaṃ⁶
 10 B-ssānubhāven' eva ahosi, B-ttena adhiggaḥito va so akkositi
 veditabbo. Tasmim' pana samaye rājā ca purohito ca aññā-
 takavesena⁷ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jijṇo dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kīṃ attha Brahmadattassa

yan taṃ maggheyya⁸ kaṇṭako⁹ ti. 317.

Tattha maggheyyā⁷ 'ti vijjheyya⁸, i. v. h : yadi tvaṃ attano avyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doṣo ti yena rājānaṃ akkosasi kiṃ te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmadattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² 'smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmim' kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan⁷ ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ 'ti brāhmaṇa yo¹⁸ kaṇṭhakaṇṭake maggo¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmadattassa doṣā²¹, tvaṃ ettakaṃ kālāni raṇṇo

¹ Bd kaṇṭhakasākhā. ² Bd kaṇṭha-. ³ Bd saramappito. ⁴ Ck -taṃ. ⁵ Bd

-neva. ⁶ Bd yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bd maggeyyā. ⁸ Ck Bd vijjheyya. ⁹ Bd -o.

¹⁰ so C; Ck bhotta, Bd pahottha. ¹¹ Bd so. ¹² so Ck for maggo? Bd magga.

¹³ Bd matā. ¹⁴ Bd kuṭṭa-, B^o kūṭa-. ¹⁵ Ck māna, C^o tāta. ¹⁶ Bd āhantā. ¹⁷

Bd pahvetthā. ¹⁸ Bd so. ¹⁹ Ck kaṇṭakena maggo. ²⁰ Ck -u. ²¹ Bd -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaraṇabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādaṇtīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
pīletvā adhammabalisādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇño, adhammiko ti
paṭṭicchannakammanto, tātā 'ti purohitaṃ ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nīllenakānīti⁶ nīliyanatṭhānāni, vane āhatva⁷ kaṇṭakan ti kaṇṭakāni 5
āharitvā dvārāni pidahitvā gharāni chaḍḍetvā puttadārāni ādāya vanāni pavi-
sītvā tasmīṃ vane attano nīliyanatṭhānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako taṃ
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇño dosen' ev' amhi kantakena viddho mā
evarūpassa raṇño upatthambho hohīti.

Taṃ sutvā rājā purohitaṃ āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttaṃ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjāni kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccitvā⁷ purato ṭhatvā⁸ „parigaṇhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāma aññaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddaṃ assosum, sā kir' ekā daḍḍiditthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tasmaṃ araṇñaṃ gantum na
deti, sayāni araṇṇato dārūni c' eva sākāni ca āharitvā⁹ dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā taṃ divasaṃ ekaṃ gumbaṃ āruya sākāni
gaṇhanti pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma¹ ayaṃ rājā Brahmadatto marissati
yassa raṭṭhasmiṃ² jīvanti³ appatitā⁴ kumārīkā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā⁵ ti assāmikā, sace hi tā sassāmikā⁶ assu maṃ po-
suyyūṃ, pāparaṇño pana rajje abhi dukkhaṃ anubhomi, kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena⁷ akkosī. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jammi anattapadakovide,

kuhiṃ rājā¹ kumārīnaṃ

bhattāraṃ pariyesatīti g. ā. 322.

¹ B^d add tassa hi. ² B^d ku-. ³ C^o -sātākā, B^d adhammena balisādhakā.

⁴ B^d kuṭa-, B^o kūṭa-. ⁵ B^d adds pl. ⁶ C^o āgatva, B^d āgantvā, C^o āhatvā. ⁷

B^d -muñci-. ⁸ B^d gaṇtvā. ⁹ B^d -ggati. ¹⁰ B^d pavatta-. ¹¹ B^d raṭṭhamhi

jīvanti. ¹² B^d appatīkā. ¹³ C^o B^d appatīkā, C^o appatīkā corr. to appatīkā.

¹⁴ B^d tasassāmikā. ¹⁵ B^d -neva. ¹⁶ C^o -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa³ bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā⁴ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāranapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasamei, dujjīve⁵ te dujjīve ratthe⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhītatassitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattārāṇi labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ kathetīti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahato¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyā hato¹²
yathāyaṃ¹³ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 20 22. Adhammena tvaṃ¹⁴ jamma Brahmaddattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena¹⁶ ti akāraṇena asabhiṇena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmaddattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ C^s - a. ² B^d kuṭa-, B^s kūta-. ³ C^k hatthā, B^d tatthā. ⁴ B^d kāraṇa. ⁵ C^s
adds ratthasmiṃ. ⁶ C^s - sse. ⁷ C^s omits. ti. ⁸ ti ahaṃ - - - yuttaṃ wanting in
C^k. ⁹ B^d pu-. ¹⁰ C^k sāliṭṭassayo. ¹¹ B^d mahato. ¹² C^k bhato. ¹³ B^d
-nāppatto. ¹⁴ C^k tvaṃ. ¹⁵ C^k yapasmi, C^s pasasmi, B^d samasi or sapasi?
¹⁶ C^k omit so. ¹⁷ B^d kuṭa-

26. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhattahāriṃ¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kārāṇen' eva na akārāṇena akkosatīti saññāṃ mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmaṇa sā mama bhattahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharanti adhammabalisādhakehi Brahmaddattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena kārāṇena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintetvā chūtajjhanto aham tasmā bhattahāriṃ olokeno gonam atthāne patodena vijjhim, ten² esa pādam ukkhipitvā³ phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññāṃ mā kari, pāparañño yeva hato nāmi⁴ esa, mā narass⁵ avannam bhanīti.

Te parato⁶ gantvā ekasmiṃ gāme vasimsu. Punadvase pāto va ekā kūṭadhenū godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁷ pavatṭesi⁸, so Brahmaddattam akkosanto

26. Evaṃ haññatu Pañcālo saṃgāme asinā daḥham⁷ 15
yathāham ajja pahato khīraṃ ca me pavatṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chaḍḍeti¹⁰ pasu phālaṃ ca himsati
kim tattha Brahmaddattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.
brāhmaṇena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmaddattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.

29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. 'Aṇḍā aṭanagāvi¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīrakāmeḥ¹⁵ upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, aṭanagāvīti¹⁶ palāyanasīlā, khīrakāmeḥīti adhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṃ bhayam āgaccheyyā¹⁷ ti. 30

¹ C^o bhattagāriṃ, C^k -bhāriṃ. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^o sakhīrena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^o pavatṭhi-. B^d pavatti. ⁹
B^d add purohito. ¹⁰ B^d chaḍḍetvā. ¹¹ so C^o for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punnāṃ so. ¹³ B^d kuṭa-. ¹⁴ C^o aṭanagāvi, B^d akatanā-, B^o akatanā-. ¹⁵
C^o aṭanaganāgāvīti, B^d akatanāti.

Te „yuttaṃ kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-maggaṃ āruyha nagarābhimukhā gamiṃsu. Ekasmiñ ca gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
 8 puttāsokena tinaṃ na khādati pāṇiyaṃ³ na pivati parideva-mānā āhiṇḍati. Taṃ disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandaṭṭu Pañcālo viputto vippasukkhata
 yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvati g. ā. 335.

Tattha paridhāvati paridevamānā dhāvati.

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
 ko n' idha aparādh' atthi Brahmadattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya va
 i. v. k: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tinaṃ.
 15 pi na khādati pāṇiyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhō ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsiṃsu⁶:

33. Aparādhō mahābrahṃe Brahmadattassa rājino,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 20 raṭṭhasimiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
 kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahṃe ti mahābrāhmaṇa, rājino ti rañño, kathaṃ no
 ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
 sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttāsokena paridevati.
 25 so pi rājā ayaṃ dhenu viya paridevatū 'ti rājānaṃ akkosīṃsu yeva.

Te' „kāraṇaṃ vadathā“ 'zi vatvā pakkamīṃsu. Ath'
 antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
 jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ ṭhānaṃ sampattesu
 attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ Ck balisādhako. ² Bā -akam. ³ Ck pāni-, Bā pāni-. ⁴ Bā -phā-. ⁵ Bā sambha-. ⁶ Ck abhāsiṃsu. ⁷ Bā kuṭa-. ⁸ Bā nu. ⁹ Bā add ādhu vo. ¹⁰ Ck kākā. ¹¹ Ck Bā -uke.

55. Evaṃ khajjatu Pañcālo hatō yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakeni¹ araṇṇajo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi¹ ti¹ gāmaṃvāsīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5
56. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍūka maṇussaloke,
n' ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādīsaṃ jīvaṃ adeyyu³ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvantaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavasiṭvā raṇṇā
taṃ rakkhantaṃ caritaṃ ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

57. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa, 15
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādim⁷. 341.
58. Sace imaṃ brahme surajjakaṃ siyā
phītaṃ raṭṭhaṃ muditaṃ vippasannaṃ
bhutvā balim aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassa⁹ 'ti
evārūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāya¹⁰ ti viluppamānāya¹¹, ayam eva vā
pātho, puthuppajāyā 'ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹² pasamsi¹³,
surajjakaṃ ti chandādivasena agantvā¹⁴ dasa rājadhamme akopentena¹⁵ 25
rakkhiyamānaṃ sace idaṃ surajjakaṃ¹⁶ bhaveyya, phītaṃ ti devesu¹⁷ sammā
dhāraṇā¹⁸ anuppavacchanteu¹⁹ sampannasassaṃ²⁰, na mādisaṃ ti²¹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvamānaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu thānesu akkosanāṃ
Bodhisattānubhāvena ahoṃsi.

¹ Bds -mi-. ² Bd -ehi. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyuṃ. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājānaṃ. ⁷ Bd -dām. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Ck -sayiṃ. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akari. ¹⁵ Cks deve. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādīyaṃ, Ck khādīsaṃ.

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukaṃ¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde tthitā
dānādini puññāni karimṃsu.

S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamaṇaṃ.
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“³ ti. Gaṇḍatindukajātakaṃ⁴. Tīm-
sanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁵.

¹ C^{ks} vāsāṃ-. ² B^d gaṇḍutinduka-. ³ B^d gaṇḍutindukajātakaṃ niṭṭhitam. ⁴ B^d
omits timēa - - tā

XVII. CATTALISANIPATA.

1. Tesakunajātakā.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalaraṇṇo
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja raṇṇā nāma dhammena rajjaṃ kāretabbaṃ, 5
yasmiṃ hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamaṇe ca agamaṇe ca ādinavaṇ ca ānisaṃsaṇ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādinavaṇ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṃgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati

yuddham n' atthi jayo n' atthi, sabbe maccuparāyanā.

“tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ t̥hapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸
aṇṇā⁹ patit̥thā nāma n' atthi. evaṃ ittarapaccupatt̥hānaṃ avassaṃ
pahātabbaṃ, yasaṃ nissāya paṇādaṃ kātum na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
tena¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ kāretum vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde t̥hatvā dhammena r. kāretvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū¹³ ‘ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Hr-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṃ vā
dhītaraṃ vā na labhi¹⁴. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kilītvā maṅgalasāla-

¹ Bā adds ārabba. ² Bā adds hi. ³ Ck -vuttanayena, Bā -vuttanayena. ⁴
Ck -ku-, Bā -kūpamā kāmā. ⁵ Bā vivaretvā. ⁶ Bā -saṇhi. ⁷ Bā saṃka-. ⁸
Bā katarim-. ⁹ Ck saṃhi. ¹⁰ Ck vaṭṭatīti. ¹¹ Bā appamattena. ¹² Ck
pārānakā. ¹³ Bā -ati.

rukkaṃmūle sayanaṃ atthaṃrāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālarukkaṃ olokento² tattha sakunaṃ kulāvakaṃ passi, saha
 dassanen³ ev⁴ assa sineho⁵ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukkaṃ abhirūhitvā⁶ etasmim⁷ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. „So abhirūhitvā⁸ tattha
 tiṇi aṇḍakāni disvā raṇṇo ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁹ upari
 nāsāvātaṃ¹⁰ mā vissajjesīti“ vatvā caṃkoṭake¹¹ kappāsapicūṃ
 attharitvā „tatth¹² etāni¹³ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁴“ ti
 otarāpetvā caṃkoṭakaṃ¹⁵ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹⁶ nāma¹⁷ etānīti“ amacce pucchi. Te „mayāṃ na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹⁸, ekaṃ ulūkaṇḍam¹⁹, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍam, ekaṃ sukaṇḍam²⁰“ ti kathayimsu. „Kim pana
 ekasmim kulāvake tinnaṃ sakunikaṇḍam aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tiṇi aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā²¹ „ime mayhaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhuṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyātha“ ti āha. Te²² sādhuṃ rakkhimsu. Paṭhamam²³
 20 ulūkaṇḍam bhijji, amacco ekaṃ nesādam pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasaṃkamitvā „putto te deva jāto“
 ti āha. Rājā tuṭṭho, tassa bahum²⁴ dhanam datvā „putta-
 kam²⁵ sādhuṃ paṭijagga, Vessantaro ti c’ assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍam bhijji, so pi amacco tam nesādena vī-
 maṃsāpetvā „itthi“ sutvā raṇṇo santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi dhanam²⁶ datvā

¹ B^d attharitvā. ² B^d -etvā. ³ C^k sineho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmim. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṃkoṭake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṃkoṭakam. ¹² C^k -kā. ¹³ B^d adds tesu. ¹⁴ B^d -kaṇḍam. ¹⁵ B^d suvaka-
 anḍan. ¹⁶ B^d -devā. ¹⁷ B^d adds tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^k B^d -u. ²⁰ B^d adds me. ²¹ B^d bahudha-.

„dhītaraṃ me sādhukaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādēna vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhaṇaṃ³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti“ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 parihārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁴ amaccā aññamaññaṃ avahasanti⁵: „passatha 10
 rañño kiriyaṃ, tiracchānagate⁶ 'putto dhītā me' ti vadanto
 vicaratīti“. Rājā cintesi: „īme amaccā etesaṃ pamāṇaṃ⁷
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākaṭaṃ nesaṃ karissāmīti“.
 Ath⁸ ekaṃ amaccānaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁹
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti“.¹⁰ 15
 Amacco āgantvā¹¹ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹² amaccānaṃ pakkhositvā¹³
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹⁴ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁵ kātuṃ vaṭṭatīti“¹⁶, „kadā āgacchatīti“¹⁷.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“ ti āha. Taṃ 20
 „sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁸ rañño ārocesi¹⁹. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasananivesanaṃ²⁰ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṃ²¹ pi sakkāraṃ kārāpesi²². Rājā Vessantarasa- 25
 kunassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇe mahāmaṇḍapaṃ karetvā²³ nagare
 bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B^d adds pi. ² B^d suvaṇḍaṃ. ³ B^d bahudha-. ⁴ B^d adds cassa. ⁵ B^d athassa.

⁶ C^k abbhāsanti. ⁷ B^d mama puttānaṃ in the place of pamāṇaṃ. ⁸ B^d

hūkaṃ. ⁹ B^d -tūti. ¹⁰ B^d gantvā. ¹¹ B^d -naṃ. ¹² B^d pakkosāpetvā. ¹³

B^d omits maṃ. ¹⁴ B^d -raṃ. ¹⁵ C^k vaṭṭati. ¹⁶ B^d rājā āgacchatūti. ¹⁷

B^d āg-. ¹⁸ B^d ācikkhi. ¹⁹ B^d omits vasana. ²⁰ B^d -kārānaṃ. ²¹ B^d

kāresi. ²² B^d kārāpetvā.

„Vessantarāṃ ānetū“¹ 'ti amaccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantarāṃ suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuṇo pitu amke nisīditvā pitarā saha kilītvā gantvā² tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
 5 chanto paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Vessantarāṃ taṃ pucchāmi³. sakuṇa⁴ bhaddam atthu te,
 rajjāṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakuṇa 'ti taṃ ālapati, kiṃsū 'ti Matarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamaṃ hoti, kathehi me tāta sakalaṃ rājadhammaṃ ti evaṃ kira naṃ⁵
 10 so pucchi.

Taṃ sutvā Vessantaro pañhaṃ akathetvā va rājānaṃ tāva pamādena codento dutiyaṃ gāthāṃ āha:

2. Cirassāṃ vata maṃ⁶ tāto Kaṃso Bārāṇasiggaho
 pamatto appamattaṃ maṃ pitā puttāṃ acodayīti. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kaṃso ti idaṃ tassa nāmaṃ, Bārāṇasiggaho ti catūhi saṃgahavāttūhi Bārāṇasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ santike vassanto pañhassa apucchanaṃ pamatto, appamattaṃ ti silādiguṇayogena maṃ appamattaṃ, pitā ti posakapitā, acodayīti amaccehi tiracchānagāte putte katvā voharatīti avahasiyamāno pamādaṃ āpajjitvā cirassāṃ
 20 ajja codesi pañhaṃ pucchīti vadati.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā⁷ nāma tīsu⁸ dhammesu thatvā dhammena rajjāṃ kāretabban“⁹ ti vatvā
 rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitathaṃ kodhaṃ hāsaṃ¹⁰ nivāraye,
 25 tato kiccāni¹¹ kāreyya, taṃ vataṃ¹² āhu khattiya. 3.
4. Yaṃ tvaṃ tāta tpe kammaṃ pubbe kataṃ asaṃsayaṃ
 ratto dutṭho ca yaṃ kayirā na taṃ kayirā tato punaṃ¹³. 4.
5. Khattiyassa pamattassa raṭṭhasimim raṭṭhavaddhana¹⁴
 sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravuṃ:
 utṭhānaviriye¹⁵ pose raṃ¹⁶ āhaṃ¹⁷ anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -naṃ. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmātau. ⁷ Ck haṃsaṃ, Cs haṃsaṃ. ⁸ Bā vattaṃ. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaddhana. ¹¹ Bā utṭhāne-. ¹² Ck ramahaṃ, Bā ramāmaṃ.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjaṇī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisaṃpanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsipati mūlaṃ aggaṇ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭim kṛtvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anutitthanti devatā. 11.
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṣu ca⁶ kiccesu, nālasa vindate sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha paṭhameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ
nivāraye, musāvādino hi rañño rattham nirojaṇi hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karaṇatthānato sattaratanamattaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadhu-
phaṇṭidāsu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojāhārabhojino¹³ manussa bāvha-
badhā¹⁴ honti, ratthe thalaṇṇalapatheṣu āyo n' uppajjati, tasmīṃ anuppajjante
rājano duggatā honti, te sevakā saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ
garucittena olokenti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṇetu pi
na¹⁶ kātabbo, sarcaṇi pana sādhuṭaraṃ¹⁷ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbaṃ,
'api ca musāvādo nāma guṇaparidhamasako vipattipariyosāno duttiyakacittavāre
aviciṇṇarāyaṇaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have hato hantitī' Cetiya-
jātakam kathetabbaṃ, kodhaṇ ti tāta rājā nama paṭhamam eva kuṇḍhanalakka-
ṇaṃ kodhaṇ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khīppaṃ matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁸ pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kuṇḍhitvā olokitaṃma-
nāpi paresaṃ vināseṇti, tasmā raññā aññehi manussehi atirekatarāṃ nikkodhena
bhavitabbaṃ khantimettānuddayasampannena attano piyaputtaṃ viya lokaṃ
volokentena, tāta atikodhanaṃ hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti,
imaṣṣa pan' attheṣu dīpanatthaṃ Khantivādijātaka-Culladhammapāḷajātakaṃ
kathetabbaṃ, Culladhammapāḷajātakaṃ hi Mahāpatāpano¹⁹ rājā puttaṃ

¹ Bā sabbe. ² Ck^o -j. Bā -i. ³ Bā -i. B^o -khyā. ⁴ Bā ca. ⁵ C^o -no. ⁶ Bā sa. ⁷
Bā va. ⁸ Ck^o vā. ⁹ Ck^o oja. ¹⁰ so C^o; Ck^o hassati, Bā bhavissati. ¹¹ C^o -ro,
Bā -re vā. ¹² Bā adda vā. ¹³ Bā -jana. ¹⁴ C^o bahmā, Bā bahvā. ¹⁵ Bā na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck^o sādhuṭara, C^o sāduraṣaṇ. ¹⁷ Bā rājānaṃ. ¹⁸ Bā
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷⁶/₁₉ mahāpatāpo.

- ghātetvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayāṃ pi devinī anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesuṃ,
tasmā raññā paṭhamanī eva musāvādāni vajjetvā dutiyaṃ kodho vajjetabbo,
hāsan⁵ ti hassan⁶, ayam eva vā pātho, tesu tesu kiccesu ubbhallāvitacittatāya⁷
5 keḷisilataṃ pariḥāsaṃ nivāreyya, tāta raññā nāma keḷisilena na⁸ bhavitabbaṃ,
aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātābbāni, ubbhallā-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddhaṃ yasaṃ vināseti, imasmiṃ,
pan' atthe Sarabhaṅgaḷātaka purohitassa vacanaṃ gahe tvā rañño¹² kisavacche
aparajjhivā saha raṭṭhena ucebhijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattabbāvo¹⁴ Mā-
10 taṅgaḷātaka Mejjharañño brāhmaṇānaṃ kathāṃ gahe tvā Mātāṅgaṭāyase aparaj-
jhivā saha¹⁵ ratthena ucebhijjivā¹³ niraye nibbattabbāvo¹⁴ Ghataḷātaka dasa-
bhātikarajāḍārakānaṃ lobhamūḷhānaṃ¹⁶ Kanhadīpāyase aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nāsītābhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kāreyyā¹⁷ 'ti evaṃ tāta
paṭhamanī musāvādāni dutiyaṃ kodhaṃ tatiyaṃ adhammahāsaṃ vajjetvā tato
15 pacchā rājā ratthavāsinaṃ katabbakiccāni kāreyya¹⁷, tam vataṃ¹⁸ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yaṃ mayā vuttam etam rañño vatasamādānaṃ
ti porāṇakapaṇḍitā kathayimsu, na tam kayirā ti yaṃ tayā rūḍḍivasena
pacchātāpakaraṃ kammaṃ kataṃ hoti tate pubbe kataṃ tato¹⁹ puna tādīsaṃ
kammaṃ na kayirā²⁰ mā kāreyyāsi²¹ tātā 'ti, vuccate ti tam rañño aghaṃ
20 ti vuccati, evaṃ porāṇakapaṇḍitā kathayimsu 'ti, siri cā 'ti²² Vessantara-
sakune²³ pubbe Bārāṇasīyaṃ pavattitaṃ kāraṇaṃ āharitvā dassento āha, tattha
abravuṃ ti Suciparivāraseṭṭhinā pucchitā kathayimsu, uttāhānaviriye²⁴ ti
yo po so uttāhāna ca viriye ca paṭiṭṭhito na ca paresaṃ sampattim diṣvā usuyyati²⁵
tasmim ahaṃ abhiramāmi²⁶ evaṃ²⁷ tāta Siri kathesi, usuyyake²⁸ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā ahaṃ parasampattiusuyyake ducce²⁹ kalyāṇakammadussake,
yo³⁰ kalyāṇakammaṃ dussento³¹ appiāyānto attijyānto³² na karoti tasmim
abhiramāmi²⁶ āha, evaṃ sā kālakaṇṇī mahārāja ramati patirūpadesavāsādino
kusalacakkassa bhaṇṇajāṇī, suhadayo ti sundaraṇṇo hitacittako, nuda³³ 'ti
nīhara³⁴, nivesanaṃ ti lakkhyā³⁵ pana³⁶ nivesanaṃ bhavaṃ paṭiṭṭhā hohi,
30 salakkhī dhitisaṃpanno ti mahārāja Kāsiṇī pati so puriso paṇḍīya c' eva
viriyeṇa ca saṃpanno, mahaggato ti³⁷ mahajjhāsayo, corāṇaṃ paccayabhūto
gaṇhanto amittānaṃ mūlaṃ³⁸ core gaṇhanto amittānaṃ³⁸ aggaṃ chindatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, Cs -yaṃ. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā upplāya cittakāya. ⁸ Cks keḷisilānaṃ nāma. ⁹ Cks
-patta-. ¹⁰ Bā sabbāni-. ¹¹ Bā upplāpita-. ¹² Bā daṇḍakirañño. ¹³ Cks
ucebhindivā. ¹⁴ Bā add ca. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūḷhānaṃ vacanaṃ gahe tvā.
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattāna. ¹⁹ so Bā; Cks kataro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Cks -ra. ²¹ Ck -rati, Cs -rāti. ²² Bā adds idaṃ, Bā imāna. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
usuyya-. ²⁹ Bā duhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ Cs Bā dussento. ³² Ck attīhi-,
Bā ati-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -a, Cs lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā naṇaṇa. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānaṃ.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājānaṃ ālapatī, uttāhāne ti uttāhanaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāne ti sō devarājā uttāhanaviriye
mananā karonto pāpakammaṃ akatvā kalyāne puññakammassmim ñeva dhiṭṭiṃ
katvā appamatto uttāhāne mananā karoti, tassa pana kalyānakamme viriyakarana-
bhāvādassanattāhaṃ³ dvisu devalokesu devatāhi saddhiṃ Kaviṭṭhārāmaṃ⁴ 5
āgantvā pañhaṃ pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākanhajātake attano ānu-
bhāvena janaṃ tasetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evaṃ ādīni vatthūni
kathetabbānti, gandhabbā ti cātummahārājikānaṃ hetthā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jātā, pitaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacarā⁸, tādīno ti tathāvidhassa kusālabhīratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājjivikā upajjivittā, tādīsā hi rājāno dānādīni
puññāni karonto¹¹ devatānaṃ pattinā deṇṭi, tā¹² taṃ pattinā¹³ anupoditvā
sampaticchitvā dibbayasena vaḍḍhanti, anuttitthantīti, tādīsā¹⁴ rañño viriyaṃ
karontassa appamādaṃ āpajjanassa devatā anuttitthanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkhaṃ sainvidahanti, so ti so tvaṃ, vāyamassu cā¹⁶ 'ti tāni rattha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīranavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyaṃ karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yaṃ maṃ tvaṃ¹⁹ kiṃ
su²⁰ kiccāni kataṃ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā paṭha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, aḷan ti evaṃ vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ ca dukkhāya alaṃ pariyatto²⁴
samatto²⁵ ti.

Evaṃ Vessantarasaḷaṇa ekāya²⁶ gāthāya rañño pa-
mādaṃ codetvā ekādasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutatcittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho“ amaccā mama puttana Vessantarena evaṃ
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṃ“ ti²⁸ „mahāsenaguttana“ devā²⁹
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttatṭhānaṃ“ dammiti“ Vessantaraṃ
ṭhānantare ṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭhāne³¹ 30
ṭhito pitu kammaṃ akāsiti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Ck* omit sa. ³ Bā adds sarabhaṅgajātake. ⁴ Bā kapiṭṭhā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck* brā-, Bā brahmāno devā, B* brāhmaganā-. ⁷ Bā uppattideva-
vasena. ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusālavasenābhīratassa. ¹⁰ Bā adds tādīsassa
rañño viriyaṃ karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te ¹³ Ck*
pavattinā. ¹⁴ Bā tādīsassa. ¹⁵ Ck* gacchanti. ¹⁶ Ck* vā. ¹⁷ Ck* paccakkhaya-
dhammavasena, C* paccakkhayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṃ. ²⁰
Bā ki su, Ck* omits kiṃ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava. ²⁴ so Bā
for samatto? Ck* -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṃ. ²⁸ Ck*
omit mahāsenaguttana devā ti tena hi. ²⁹ Bā -senagutta-. ³⁰ Ck* omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikam dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnam rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭham pañham kathetuṃ sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍaliniṃ salīṅgato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kaṇṇapīṭṭhesu kuṇḍalisanthānā⁶ dve lekḥā ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍaliniṃ nāmaṃ kāresi, maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginibhāvena nam jevaṃ ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarasaṅkamaṃ evaṃ apucchitvā imam eva pucchati⁹ itthibhāvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vimaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ nēva pañham pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kethessatīti' vimaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakklhipitvā kathessāmīti“ vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patīṭṭhitam
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhanā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsake. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanam yaṇ c' eṭṭa te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va ratham saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgaḥītantajano¹⁷ sayam cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiyā¹⁸. 18.
19. Sayam āyavayaṃ¹⁹ jaññā, sayam jaññā katākataṃ,
niggaṇhe niggaḥārahaṃ, paggaṇhe paggaḥārahaṃ. 19.

¹ Bā pesetvā. ² Bā tattheva. ³ Bā āharāpe-. ⁴ Bā pucchi. ⁵ Bā tassāliṅ-gato. ⁶ Ck -nain. ⁷ Bā tenassā. ⁸ Bā -senagutta-. ⁹ Ck pi. ¹⁰ Ck -mi. ¹¹ Ck vimaṃsati. ¹² Ck omīti vatvā. ¹³ Bā yattha. ¹⁴ Bā -ṇā. ¹⁵ Ck vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ C -antajano? Ck Bā -antajano. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā āyavayaṃ, Ck ayavayam.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gatā. 22.
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattāya patārayi,
itthinañ purisānañ ca mā te āsi dukhdayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puññakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti kṛānapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvisu padesu sabbañ attham jātañ¹⁰ hitasukkham¹¹ patitthitani, aladdhassā 'ti yo pubbe aladdhassa¹² lābhassa lābho yā ca¹³ laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa uppādanam nāma na¹⁴ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁵ eva bhāro, ekacco hi yasam¹⁶ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁷ uppādetvā pānātipātādini karoti mahācoro hutvā raṭṭham vilumpamāno carati, aha nam rājāno gahāpetvā mahāvīnasam pāpenti, athavā pana¹⁸ rūpādisu kāmāgunesu pamatto ayoṇiso dhanam nāsento sabbasāpateyo¹⁹ khīne kapāno hutvā cīrakavasano²⁰ kapālam²¹ ādāya carati, pabbajito vā²² pana gaudhadhurādivasena lābhasakkhāram nibbattetvā pamatto hīnāya vattati, aparo pathamajjhānādini nibbattetvāpi mutthassatitāya²³ tathārūpe ārammane bajjhivā jhānā²⁴ pariḥayati, evam uppannassa yasassa vā jhānādilābhassa vā rakkhanam²⁵ eva dukkarāni, tadatthadīpanattham²⁶ pana²⁷ Devadattassa vatthuñ Mudulakkhana-Lomasakassapa-Hārītajātaka-Samīhappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkhāram uppādetvā appamāde thatvā kalyāṇakammañ karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati, tasmā mahārāja²⁸ appamatto payogasampattiya thatvā dhammena r. kṛento tava uppannam yasam²⁹ anurakkhāhīti, jānāhīti bhayāgārikakammādikārapattham³⁰ upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare³¹ c' eva akerāṭike

¹ Ck^o raṭṭham, B^d janapade attam, B^e attham. ² Ck^o avisara, B^d adhsara. ³ Ck^o mucca. ⁴ B^d kusalā akusalam. ⁵ B^d āsi dukkhindriyo. ⁶ B^d va. ⁷ B^d silavāssu, Ck^o silavassa. ⁸ B^d -tiko. ⁹ B^d yuttā. ¹⁰ C^o atthajātā, Ck^o atthajāta. ¹¹ B^d hitam. ¹² Ck^o va. ¹³ B^d omits na. ¹⁴ B^d -nam. ¹⁵ B^d sayam. ¹⁶ B^d pamālatam. ¹⁷ B^d uppanna. ¹⁸ Ck^o -pattiye. ¹⁹ B^d pilotika-vasano. ²⁰ B^d kapalam? ²¹ B^d omits vā. ²² B^d mutthassatitāya, Ck^o mutthasatitāya. ²³ B^d -nam. ²⁴ B^d omits pana. ²⁵ B^d adde tvañ. ²⁶ Ck^o sayam. ²⁷ B^d ajuta, Ck^o adūta.

- ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍabbhāvarahite, avināsake ti tava
 santakānaṃ dhanadhaññādinam anāsake¹, yo ti yo amacco taṃ c'eva² yañ ca
 te ghare dhanam siyā taṃ rakkheyya, sūto³ va 'ti rathasārathi viya yathā
 sārathi visamamaggaṇivāraṇatthaṃ⁴ asse⁵ saṃganhananto ratham saṃganheyya
 5 evam yo saha bhogehi taṃ rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādisam gahevā
 bhandāgārikakiccāni⁶ kāre⁷, susaṃgahitantaṭṭhā⁸ ti tāta yassa hi rañño
 attano antojano antovalāṇaṇakaparijāno⁹ ca dānādīhi asaṃgahito hoti tassa
 autonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asaṃgahitananussānaṃ vasena nassanti,
 automanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvaṃ¹² suṭṭhugahitaantoṭṭhā¹³ hutvā etta-
 10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukaṭṭhāne
 nāma nidhim nidhema asukassa iṇam demā 'ti idam ubhayam pi, na kare
 parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
 eva¹⁹ kareyyāsīti vadati, āyavayan²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyañ ca²² tesam
 tesam dātabbavayañ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatan ti saṃgāme vā
 15 navakamme vā aññesu vā kiccesu iminā idam nāma mayham katam iminā na
 katan ti evam²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
 niggaṇhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam niggaṇhāram ānetvā
 dassitam upaparikkhitvā sodhetvā porāṇakarājūhi thapitadāṇam oloketvā
 dosānurūpam niggaṇheyya, paggaṇhe ti yo pana paggaṇhāro hoti abhinnaṣa
 20 vā parabalassa bhettā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
 rājassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakarako yena vā pana jīvitam dinnam
 hoti evarūpam paggaṇheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kareyya, evam hi
 'ssa kiccesu aññesu³¹ pi uram datvā kattaṭṭham karissanti, jānapadan ti
 janapadavāsīnaṃ attham yasam attapaccakkhen' eva anusasa, adhammikā
 25 yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālañ ca gahevā vinicchayaṃ
 bhindantā tava dhanāñ ca ratthañ ca mā nāsayum, iminā karanena appamatto
 hutvā sayam eva anusāsa, vegañ 'ti sahasā atuletvā atiretvā, vegañ ti
 atuletvā chandādivasena sahasā katam kammam³² na hi sādhu³³ na
 sundaram, kimkāraṇa: tādisam hi katvā mando pacchā vipṭasārasavasena
 30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayam pan'
 attho³⁷ 'isīnam antaram katvā Bharurājā³⁸ ti me sutam ti Bharurājākena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañceva. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -attahajano, C' -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, C' rañño anne antovalāṇi-, Bd -antojano valaṇḍe-. ¹⁰ Cks tesu. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchantā. ¹² Bd tam. ¹³ Bd sangā-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, C' -pattiyāyitvā, Bd -pattiyāyitvāni. ¹⁸ Bd tabbam.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, C' antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰ Cks āya-, Bd ayam. ²¹ Cks -ka. ²² Bd āyaṇa. ²³ Bd etam. ²⁴ Bd omits va. ²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰ Bds paggaṇhāram paggaṇhetvā in the place of paggaṇheyya. ³¹ Cks añño. ³² Bd kappābhi. ³³ C' sādhu³⁴. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol. II ¹⁷². ³⁹ Bd garurājājāt-.

dipetabbo, mā te avisare muṇca¹ subāḷhamadhikodhitan ti tāta tava hadayaṃ² kusalaṃ avisarivā³ atikkamivā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵ subāḷhaṃ⁶ adhikodhitaṃ kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muṇca⁸ mā patitthayatū⁹ 'ti attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye t̥hitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi vā chinno¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi sutt̥hu kodhitaṃ¹⁴ 5 pi hadayaṃ kodhavasena mā muṇca⁸ apariggahetvā mā daṇḍaṃ panesi¹⁵, kin- kārāṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujjhivā¹⁷ ubhinnaṃ attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā sutt̥hu sodhetvā attapaccakkhena tassa corabhāvaṃ n̄atvā paveniya t̥hapitadaṇḍavasena kattabbaṃ karohi, raññā hi uppanne pi koddhe hadayaṃ sītalāṃ akatvā kammaṃ na kātabbāṃ, yadā 10 paṇ' assa hadayaṃ nibbutaṃ¹⁹ hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kāt- tabbaṃ, pharusehi cittehi¹⁹ pakkat̥thite²⁰ uduke mukhaṇimittaṃ viya kuraṇaṃ na paññāyati, kodhasāhiti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni akulabhāvaṃ²³ gatāni mahāvīnaṣaṃ eva pattāniti, imassa paṇ' atthassa dīpa- natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nāḷikerarājassa vatthum sahasasāhu-Ajṇunavatthu- 15 dāni²⁵ kat̥hetabbāni, patārāyati tāta ahaṃ pathavissaro ti mā mahājanaṃ kāyaduḥcaritādianatthāya patārāyati²⁶ otārāyati, yathā taṃ anatthaṃ samādāya vattati mā evaṃ akāsīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa- jātikānaṃ vā tiracchānajatikānaṃ vā itthipuriṣānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppatti mā āsi³⁰, yathā hi adhammakarājūnaṃ vijite manussa kāyaduḥcaritādāni karitvā³¹ 20 nīraye uppajjanti tava rat̥thavasīnaṃ dukkhaṃ yathā na hoti tathā karohiti attho, a petalo mahāmaṃsaṃ sāsā 'ti attānuvādādbhayehi nibbhayassa, iminā idaṃ dasseti: tāta yo rājā kismiṇci āsamkaṃ {akatvā attano kammaṃ³² eva anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti viṣaṭ̥thayaṭ̥thi viya andho nīramkuso viya canaḷhatthi hoti tassa sabbe bhogā vīnaṣanti, tassa 25 tam bhogavyasaṇaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴ putiṃmanayen' eva veditabbaṃ³⁵, dakkhassu dāniti tāta tvaṃ imaṃ anusa- saṇaṃ³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puññānaṃ karanena puññakaro surādi- pariharaṇena aṃṇo dīṭṭhadhammikasaṃparāyikassa atthassa avināsaṇena avinā- sako bhaveyyāsi, silavassū³⁷ 'ti silavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- dhammesu patit̥thāya r. karehi³⁹, dussilo vinipātiko ti dussilo hi mahā- 30 rāja⁴⁰ attānaṃ nīraye vinipātento vinipātako⁴¹ nāma hotti.

¹ Cks mucca, all three MSS. avisare. ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd sutt̥hu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāpitaṃ. ⁸ Cks mucca. ⁹ so Cks; Bd patit̥tha. ¹⁰ Bc -sena. ¹¹ Bd chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cc paṇe-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸ Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks celtre. ²⁰ Cc pakkat̥thate, Bd pakkutike, Bc paku- t̥thiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahūpītā ti, Cc bahūni, Bd bahūhi pi tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -āncuna-. ²⁶ Cc adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd asiti. ²⁸ Bc adds ahaṃ pathavissaro. ²⁹ Cks dukkhudrayo? Bd dukkhiudriyo. ³⁰ Bd dukkhuppattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā. ³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd yjetabbaṃ. ³⁶ Bd -naṃ. ³⁷ Cks -vassā. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalini pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccam katan“
ti. „Bhaṇḍāgārikena devā“ 'ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
5 kattānaṃ dammāti“ Kuṇḍaliniṃ² tñānantare tñapesi. Sā
tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatṭhāne tñatvā pitu kammaṃ akāsīti.
Kuṇḍalinipaṇḥo niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato³ tath' eva maṇḍapa-
majje nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
pīṭhe⁴ nisīdāpetvā pīṭhaṃ sisenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
amke⁶ nisīditvā kilītvā gantvā kañcanapīṭhe yeva nisīdi. Atha
naṃ rājā paṇḥaṃ pucchanto

15 26. Apucchamhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,

Jambuka tvāṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhātaraṃ kosiyagottaṃ Vessantaraṃ
bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhammaṃ pucchāmi¹¹, te attano balena kathe-
sum, yathā pana te¹² pucchāmi¹³ tath' eva idāni puttāṃ Jambukaṃ pucchāmi,
20 tvāṃ me rājadhammaṃ ca uttamabalaṃ ca kathehīti.

Evam rājā M-aṃ paṇḥaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabbaṃ te kathesāmi¹⁵“ pasārīta-
hatthe sahaṃsatthavikaṃ tñapento viya dhammadesanaṃ ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcaviḍḍhaṃ loka purisasmiṃ mahaggaṭṭe,

tattha bāhābalaṃ¹⁶ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,

bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,

abhiḥjaccabalaṃ c' eva¹⁷ taṃ catutthaṃ asaṃsayāṃ,

30 yāni¹⁸ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bā bhonto. ² Bā -niyāva. ³ Bā pacchā-. ⁴ Bā -bandha-. ⁵ Bā āgacchi. ⁶ Bā aṅge. ⁷ Ck² -hāsi, Bā āpucchāmiha. ⁸ Bā kosiyagottaṃ. ⁹ so all MSS. for tattheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bā āpucchāmihi, Ck² pucchī, C² pucchāmi. ¹² Bā panete. ¹³ Bā pucchitā. ¹⁴ Bā suṇāhi. ¹⁵ Bā -hu-. ¹⁶ Ck² abhiḥjaccabalaṃ, C² abhiḥmajjabalaṃ, Bā abhiḥjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

20. Taṃ balānaṃ balaṃ seṭṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalaṃ² upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharanaṃ³ uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ⁴ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhijāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchīṇī paññā [kitti] silokavaddhaṇī,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁵ sukhāni vindati. 32.
33. Paññā ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujāṃ⁶. 33. 10
34. Yo dhammaṃ ca vibhāgaññū kāluttāyī atandito
anuttahati kālena kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanasīlassa⁷ nānāyatanasevino⁸
na nibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṃ ca payuttassa tathāyatanasevino
anibbindiyakāriṣṣa samma-d-attho vipaccati. 36. 5
37. Yogappayogasaṃkhātāṃ sambhatassānurakkhaṇaṃ⁹
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi¹⁰,
akammaṇā¹¹ hi dummedho naḷagāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmīṃ sattaloṃ mahajjāsāye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇi ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lōmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabalabhāvena¹¹, saṃce hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato laṭṭikāya¹² balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalaṃ pana andhabalabhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, laṭṭikā¹⁴ attano nānakusalaṭṭāya vāraṇaṃ jīvitaṃ khayāṃ pāpesīti¹⁵, 25
imasmīṃ pan' atthe na h' eva sabbattha balena kiṃcaṇi, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hotīti' suttāṃ āharitabbaṃ, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbhaṃ¹⁶ hiraṇṇasuvannaḍiupabhogaṭṭāṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūrasa suhadassa¹⁷ amacca-
maṇḍalassa atthitā¹⁸, taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ¹⁹, abhijaccabalaṃ²⁰ ti tīṇi kulāni atikkamitvā khattiyakulavasena

¹ Ck -balabala, C -balambala. ² Bā dhā-. ³ Ck -akāmassā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, B -akāmassa pasayhaṃ. ⁴ Ck -add pi. ⁵ Bā -ijjaṇi. ⁶ Bā -anāya-
⁷ Ck -sambhakkassā-, C -sambhakkassā-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayi, Ck -ru-
⁹ Bā -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ C -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Ck -sabbā. ¹⁶ Bā -dayassa. ¹⁷ Bā -tāya. ¹⁸ Bā C -mahantataraṃ. ¹⁹
Bā abhijja-.

jātisampatti, tam itarehi balehi mahantataram¹, jātisampannā eva hi yujjhanti na itare, yāñcetānīti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paḍiṭṭha paṇṇānu-bhāvena³ adhigāhāti⁴ abhihāvati tam sabbabalānaṃ paṇṇābalaṃ seṭṭhaṃ ti ca aggaṃ ti ca⁵ vuccati, kiṃkāraṇā: tena hi balen⁶ upatthaddho paṇḍito atthaṃ
 5 vindati vaḍḍhiṃ pāpunāti, tadatthajotanaatthaṃ 'puṇṇaṃ nadhiṃ yena ca peyya-mābū' 'ti Puṇṇanadijātakam⁷ Sirikālakappaṇiṇho⁸ Pañcapaṇḍitapaṇiṇho⁹ Sattu-bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabhaṇḍajātakādini kathetabbāni, mando ti mandapaṇiṇo bālo, pīṭhan¹⁰ ti tāta mandapaṇiṇo puggalo sattaratanaṇṇam ce pi¹¹ uttamam dharaniṃ labhi¹² tassa anūcchamānassa¹³ eva paṣaṇhakāraṃ¹⁴ vā
 10 pana katvā aṇiṇo paṇṇāsampaṇno tam paṭipajjati¹⁵ mando¹⁶ laddham pi¹⁷ yasam rakkhituṃ kulasantakam¹⁸ vā pana paveniagatam pi r. adhigantun na sakkoti, tadatthajotanaatthaṃ 'addhā Pādañjali. sabbe paṇṇāya atirocatīti' Pādañjali-jātakam¹⁹ kathetabbam, laddhānā²⁰ 'ti jātisampattiṃ nissāya kulasantakam r. labhitvāpi, sabbeṇa pīṭhi²¹ sakaleṇa pi rajjena (add: na) jivati anupāya-
 15 kusalatāya duggato va hotīti, evam M. ettake thāne apaṇḍitassa aggaṇam kathetvā idāni paṇṇam²² pasamsanto paṇṇā ti ādīm āha, tattha sutan ti sutapariyattakam²³, tam hi paṇṇavā²⁴ vinicchinati²⁵, kittisilokavaddhanīti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhaṃ paṭilabhati, tadatthadīpa-
 20 nattham 'yass' ete catturo dhammā vānarinda yathā tava²⁶, 'alam etehi jambūhi²⁷ ambehi²⁸ panasehi cā²⁹ 'ti ādini jātakāni kathetabbāni, asussusan ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asupanto, dhammaṭṭhaṇ ti sabbhāvākāraṇe thitam, bahussutam anāgamaṃ tassa³⁰ asaddahanto, avinibbhujan³¹ ti atthānatham kāraṇakāraṇam anogāhanto atīrento na koci paṇṇam³² adhigacchati tāte³³, dhamma vibhāgaṇṇū³⁴ ti dasakusalakammamathavibhāgakusalo, kā-
 25 luṭṭhāyīti viriyam katuṃ yuttakāle viriyassa³⁵ kāraṇo, anuṭṭhahati ti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiccam karoti, tassā³⁶ 'ti³⁷ tassa puggalassa kammaphalaṃ samijjhati nippajjati, anāyatanasīlāssa³⁸ 'ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānam anākaṇo³⁹ dussīlyakammaṇi⁴⁰ tamīlāssa tena dussīlyakammena sa-
 30 mannāgataṇṇa anāyatanabhūtaṃ dussīlapuggalaṃ sevantassa, kusalaṇṇa kammassa karaṇakāle nibbindīyakāriṇā⁴¹ 'ti⁴² nibbinditvā ukkaṇṭhitvā⁴³ karontassa, evarūpassa⁴⁴ puggalassa kammānam⁴⁵ attho samunā na vipaccati na sam-pajjati⁴⁶, tīni⁴⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upeṇīti⁴⁸ attho, ajjhattaṇ cū

¹ Bā mahantaram. ² Ck add ea. ³ Bā paṇṇānabhā-, Ck yassānu-. ⁴ Ck Ck asamāghāti. ⁵ Ck omit ea. ⁶ Bā -am. ⁷ Ck jivitaṇ. ⁸ Ck cetipī, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paṣeyyākāraṇi. ¹¹ Bā adda hi. ¹² Bā omīti pi. ¹³ Bā adda vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Ck janiṇā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyaṭṭi. ¹⁷ Bā paṇṇāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Ck add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambehi, Bā jappuhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhaṇ. ²⁵ Ck -ā. ²⁶ Ck nūti or tāti. ²⁷ so Ck Bā; asussusan ti - - - ṇṇū wanting in Ck. ²⁸ Bā viya. ²⁹ Ck omit tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācero. ³¹ Ck -an. ³² Ck -rīssa, omitting ti. ³³ Ck ukkaṇṭhi-, Bā ukkanitvā corr. to ukkaṇḍi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omīti na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Ck tīni, Bā kiṇi. ³⁸ Bā upanēyati.

'ti attano niyakaññhattaṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa, tathāyatana-
 sevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ sampajjati,
 mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātan ti yogayūññitabbayuttake²
 kāraṇe payogakoṭṭhāsabhūtaṃ paññaṃ³, sambhatassa⁴ 'ti rāsikatassa anu-
 rakkanam⁵, tāni tvaṃ ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5
 sabbāni tāta sevaesu, mayā vuttaṃ ovādaṃ hadaye katvā attano ghare dhanāni
 rakka, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi,
 taṃ dhanāni mā jhāpayi mā nāsayi, kīmkāraṇā: akammanā⁹ hiti ayutta-
 kammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbaṃ¹¹ dhanāni nāsetvā pacchā dug-
 gato na lāgāraṃ va sīdatīti,¹² yathā na lāgāraṃ mūlato paṭṭhāya jīramānaṃ 10
 appaṭṭiṭṭhaṃ patati evaṃ akāraṇena dhanāni nāsetvā apāyesu nibbatati.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā
 paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-
 thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

38. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15

idha dhammaṃ caritvāna rāja saggam gamissasi. 38.

39. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.

40. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.

41. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.

42. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20

43. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.

44. Dhammaṃ cara mahārāja samapabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.

45. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.

46. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
 idha dhammaṃ caritvāna rāja saggam gamissasi. 46. 25

47. Dhammaṃ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
 suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhamman ti mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ,
 dhammaṃ kālaas' eva vuṭṭhāya mātāpitunnaṃ mukhodakadantaṭṭhadānaṃ
 ādīm katvā sabbaṃ sarirapariharaṇaṃ²⁰ keronto ca²¹ pūreḥhi vadati, putta-
 dāresu 'ti puttadhītaro tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ 30

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga - - ko, Bd yoga - - tabbake, omitting yutta, B² yoge-.

³ Cks pañña. ⁴ B² sambhū-. ⁵ Bds -naṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bd adds naṃ.

⁸ Bd raddha-. ⁹ Bd -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bds sakam. ¹² Cks sīdati. ¹³

Bds -laṃ. ¹⁴ Bds samha-. ¹⁵ Bd raṭṭhesu. ¹⁶ Bd suciṇṇo. ¹⁷ Bd sukhānāvaho.

¹⁸ Ck Bd indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bd sabba sarirapaṭṭijagga-
 haraṇaṃ. ²¹ Bd va. ²² Bd nisevanto.

uggaṇhāpento vayappattakāle patirūpakulavasena¹ āvāhavihāma karonto samaṇ-
 vasa² dhanam dento puttēsu dhammaṇi carati nāma, bhariyaṇ samānento³
 anaticaranto issariyaṇ⁴ vossajjanto alamkāmaṇi anuppādento dāreṇsu dhammaṇi
 carati nāma, mittāmaccesū⁵ 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavattūhi saṅgaṇ-
 5 hanto⁶ avisaṇvādentō⁷ tesu⁸ dhammaṇi carati nāma, vāhanesū balesu
 cā 'ti hatthiassādinaṇi vāhanānaṇi balakāyassa⁹ dātābbaṇyuttakam dento sakkā-
 raṇi karonto¹⁰ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹¹ ayojento tesu dhammaṇi
 carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino danḍabalihi apī-
 lento va tesu dhammaṇi carati nāma, raṭṭhe¹² janapadesu cā 'ti raṭṭhaṇi
 10 ca janapadaṇi ca akāraṇena khamanto hitacittāṇi accupaṭṭhapento¹³ tattha adham-
 maṇi carati nāma apīlento pana hitacittena pharanto¹⁴ tattha dhammaṇi carati
 nāma, samaṇabrahmaṇesū cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
 dhammaṇi carati nāma, miḥapakkhiṇi¹⁵ 'ti sabbacattuppadasakunānaṇi abhayaṇi
 dento tesu dhammaṇi carati nāma, dhammo cinnō¹⁶ 'ti samacariyadhammo
 15 cinnō nisammacariyadhammo cinnō¹⁷, sukhāvaho¹⁸ 'ti tiṣṇu kusalasampadāsu¹⁹
 chasu kāmāggesu sukhaṇi āvati²⁰, sucinna²¹ 'ti idha cinnena kāyasu-
 caritādinā sucinna, divaṇi pattā 'ti devaḷokabrahmaḷokasamākkhātāṇi divaṇi
 gatā, tattha dibbayasapaṭilābhino jātā, mā dhammaṇi rāja pāmādo 'ti
 tasmā tvaṇi mahārāja jīvitam jahanto pi dhammaṇi mā pamajjīti.

20 Evaṇ dāsa dhammacariyagāthā²² vatvā uttarim pi ova-
 danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²³ vattapadā esā ca anusāsani

sappaṇṇe²⁴ sevi²⁵ kalyāṇi²⁶ samattaṇi sāmataṇi²⁷ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁸ vattapadā 'ti idam purimanayen' eva yojetabaṇi,
 25 sappaṇṇe sevi kalyāṇi²⁹ samattaṇi³⁰ sāmataṇi³¹ vidū ti mahārāja
 taṇi mayā vuttam ovādaṇi tvaṇi niccakkāle sappaṇṇo³² puggalasevi kalyāṇaguna-
 samattūnāgato hutvā samattaṇi paripuṇṇaṇi sāmāṇi vidū atthapaccakkhato va
 jāntvā yathānusiṭṭhaṇi³³ patipajjā 'ti.

Evaṇ M. ākāsagaṇṇaṇi otārento viya Buddhalībhāya dh.
 30 d. Mahājano mahāsakkāraṇi akāsi sādhu-kārasahassāni adāsi.
 Rājā tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho amaccā mama

¹ Bd -kusalā-. ² so Cks for samaṇa? Bds samaye. ³ Bd adds anavamaṇento.

⁴ Cks -rāyaṇi. ⁵ Bd omits sam. ⁶ Bd omits avi-. ⁷ Bd etesu. ⁸ Bd adds ca.

⁹ Bd omits s. k. ¹⁰ Bd -esu. ¹¹ Bd -esu. ¹² Cks apaccupa-. ¹³ Ck pa-, Bd

ramanto. ¹⁴ Bds suc-. ¹⁵ Bd sucattādhhammo in the place of sama - - - cinnō.

¹⁶ Cks sukhāvahati, Bd sukhānāvahati. ¹⁷ Bd adds ca. ¹⁸ Bd -tīti. ¹⁹ Bd

-āyo. ²⁰ Bds tattheva te, Cks tatthete. ²¹ so Cks for sappaṇṇa? Bd sabbāṇṇu?

²² so all three MSS. ²³ Bd samantāntaṇi corr. to sāmāṇi, Bds sāmāṇi. ²⁴ Ck

tatthete, Bd tattheva te. ²⁵ Bd adds ti. ²⁶ Pd sāmattaṇi. ²⁷ Bd sāmāṇi taṇi.

²⁸ so Cks for sappaṇṇa? Bd sappaṇṇu-. ²⁹ Bd -seṭṭhaṇi.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā³“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatitṭhānaṃ dammīti⁴“ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi, so tato paṭṭhāya⁵ senāpatitṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakuṇānaṃ mahanto sakkāro⁶
 ahoṣi, tayo pi janā⁷ atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass⁸ ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puṇṇāni katvā sagga-
 parāyano ahoṣi. Amaccā raṇṇo sarirakiccaṃ karetvā⁹ sakuṇā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsīti¹⁰“ vadimsu. M. „na mayhaṃ rajjen¹¹
 attho, tumhe appamattā r. karethā¹²“ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patiṭṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā¹³“ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araṇṇaṃ pāvīsi. Tass¹⁴
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti¹⁵.

S. raṇṇo ovādavaseṇa imaṃ dh. desetvā j. 5.: „Tadā rājā¹⁶
 Anando ahoṣi, Kuṇḍalinī Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo aham evā¹⁷“ ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veḷuvane
 v. Mahāmoggallānattherassa parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero¹⁸
 T-taṃ¹⁹ J. viharantaṃ²⁰ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovarake²¹ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veḷuvane vihāsi. Tadā therō Igilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena²² koṭṭipattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussadacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ²³
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakaṇaṃ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca²⁴ asukasmiṃ nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti²⁵“ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca²⁶ nirayādisu

¹ Ck - pala -- tuccena, C² - pala -- tudhena. ² B² addo tuṭho. ³ B² addo raṇṇo.

⁴ B² katvā. ⁵ B² -ttayī. ⁶ B² addo hi. ⁷ B² -tena. ⁸ C² -vārake. ⁹ Ck²
 -le. ¹⁰ B² asukā va upasikā. ¹¹ Ck² -vati. ¹² Ck² -ko ca, C² omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane paṣīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakaṇaṃ sakkāro
 mahanto ahoṣi, titthiyānaṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 „imasmim jīvante amhākaṃ upatthākā bhijjanti, sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan“ ti therassa mārānattham samānaguttakassa⁵ nāma
 corassa sahaṣṣaṃ adamsu. So „theram māressāmiti“ mahantena pari-
 varena Kālasilaṃ agamāsi. Thero tam āgacchantam disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro tam divasaṃ theram adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 riyaṃ vedaniyakammaṃ okāsaṃ labhi⁶, so kira pubbe bhariyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁷ puttāṃ asaṇṇānanta⁸ „corā evā“⁹ 'ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā⁹ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹⁰“ 'ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹¹ pothiyamānā¹²
 mayham űeva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karomiti¹³“, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁴ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā“ ti vatvā puna attano geham eva
 20 ānesi. Tam kammaṃ ettakaṃ kālāṃ okāsaṃ alabbhitvā bhaṣmā-
 paticchanno aggirāsi¹⁵ viya thatvā¹⁶ imā antimasariraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṃ nāsakki, Nando-
 pananda-Damana-Vejjantassa¹⁷ kampanasamatthā¹⁸ pi'ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā¹⁹. Coro therassa atthiṇi saṇcunnetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²⁰ nāma katvā „mato“ ti saṇṇāya saparivāro²¹
 pakkāmi. Thero pi²² satim labhitvā²³ jhānavethānena²⁴ sariraṃ
 veṭhetvā²⁵ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti“ parinibbānaṃ anujānāpetvā
 tath' eva parinibbāyī. Tam khaṇaṃ űeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 ahesuṃ²⁶, „amhākaṃ kirācariyo²⁷ parinibbuto“ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe²⁸ c' eva²⁹ nānādārūni³⁰ c' eva gahetvā āgamimsu, ekūna-

¹ B^d -niraye. ² B^d nippatto. ³ B^d -si. ⁴ B^d -vajjanti. ⁵ so C^k; B^d -rattassa.
⁶ B^d -ati. ⁷ C^k -tāya. ⁸ B^d etā. ⁹ C^k -ka. ¹⁰ C^k -mī, B^d pakkamā corr. to
 pakkamā. ¹¹ C^k ca, B^d omits va. ¹² B^d adds ca. ¹³ B^d a. me katan ti. ¹⁴
 B^d -etvā. ¹⁵ B^d agārāsi. ¹⁶ P^d adds sinerurājaṃ vijjitvā pathavi nimmujjitvā.
¹⁷ C^k B^d -ta. ¹⁸ C^k -ttham. ¹⁹ C^k patta, C^s pattaṃ. ²⁰ B^d -pitakaraṇaṃ.
²¹ B^d adds yasaparivāro. ²² B^d omits pi. ²³ B^d patila-. ²⁴ B^d -vedhanena.
²⁵ B^d vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B^d kira ā-. ²⁸ B^d gandha - - dhumehi,
 omitting dibba. ²⁹ B^d adds manussā. ³⁰ C^k -dāru, B^d -dārūni.

-ataratanacandanacitakā ahoṣi, S. therassa santike t̥hatvā sarīra-
nikkhepaṃ kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassaṃ
vassi, devānaṃ antare manussā manussānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
sattadivasāni sādhuḷiṇaṃ kiḷiṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
Veluvanadvārakoṭṭhake cetiyaṃ kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmoggallānatthero pana³ samīpe
parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴“. S. āgantvā „kāya nu t̥tha
bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhik-
khave Moggallāno idān' eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10
pi labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaṇiṇiṃ kucchimhi paṭi-
sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
chimhā nikkhami. Tasmim̐ khane dvādasayojanike Bārāṇasi-
nagare sabbāvudhāni pajjalim̐su. Purohito puttassa jātakkhane 15
balaṃ 'nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ disvā⁶
„iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“ ūtvā kālāssa⁷ eva rājakulaṃ
gantvā rājānaṃ sukhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
sukhaṃ“. ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti⁸ vutte „mā 20
bhāyi deva, na tumbhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁹
pajjalim̐su yeva, ajja¹⁰ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
ahoṣiti“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
tīti“. „Na kiñci mahārāja¹¹, so pana sakala-Jambudīpe agga-
dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹² 25
paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā
khīraṃmūlaṃ¹³ sahasaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
sanaṃ gantvā puttassa nāmagahaṇadivase jātakkhane āvudhāni¹⁴
pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁵ mahantena pari-
vārena vaḍḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahoṣi. 30
Ath' assa pitā sarīrasampattiṃ olokento¹⁶ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ B^d p̥hesuṃ. ² B^d -assa. ³ B^d omits pana. ⁴ B^d labhati. ⁵ B^d labhati.

⁶ B^d oloketvā. ⁷ B^d omits su-. ⁸ B^d omits pi. ⁹ B^d omits a-. ¹⁰ B^d -jāti.

¹¹ B^d taṃ. ¹² B^d adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ B^d adds
pana. ¹⁵ B^d -etvā.

gantvā disāpāmoḁkḁḁassa ācariyassa santike sippaṁ uggaṇḁhā¹ "ti āha. So „sādhū“ 'ti ācariyabhāgaṁ gaḁetvā mātāpitaro vanditvā tattha gantvā saḁassāṁ datvā sippaṁ paṭṭhāpetvā² sattāḁen' eva nipphattiṁ pāpuṇi. Ath' assa ācariyo tussitvā
5 attano santakaṁ khaggaratanaṁ sandhiyuttameṇḁḁakasiṇḁga-
dhanuṁ³ sandhiyuttatunḁhiraṁ⁴ attano sannāḁhakāḁcukaṁ⁵
unḁhisaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, aḁaṁ mahallako, idāni tvaṁ
ime māṇavaḁe sikkhāpeḁiṭi“ paṇcasatḁ māṇavaḁe pi tass' eva
niyyādesi. Bo. sabbaṁ gaḁetvā ācariyaṁ vanditvā Bārāṇasim
10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṁ vanditvā ṭḁḁitaṁ pitā
avoca: „uggaḁitaṁ te tāta sippaṁ“ 'ti. „Āma tātā“ 'ti. So
tassa vacanaṁ sutvā rājakulaṁ gantvā „putto me deva sippaṁ
sikkhitvā⁶ āgato, kiṁ karotiṭi“ āha. „Ācariya amḁhakaṁ⁷
upaṭṭhahatū“ 'ti. „Paribbayam assa jāṇātha⁸ devā“ 'ti.
15 „Devasikaṁ⁹ saḁassāṁ labhatū“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sāmpa-
ṭicchitvā geḁaṁ gantvā kumāraṁ pakkosaḁpetvā „tāta rājāṇaṁ
upaṭṭhahā“ 'ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṁ saḁassāṁ
labhitvā rājāṇaṁ upaṭṭhahi¹⁰. Rājapādamūliḁ ujjhāyimsu¹¹:
„mayāṁ Jotipālena katakammaṁ na passāma, devasikaṁ sa-
20 ḁassāṁ gaṇḁhati¹², mayam assa sippaṁ passitukāma¹³“ 'ti.
Rajā tesāṁ vacanaṁ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
„sādhū devā“ 'ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggaḁe sannipātāpetū“
'ti āha. Purohito gantvā tam atthaṁ raṇṇo ārocesi. Rājā
25 nagare bheriṁ carāpetvā dhanuggaḁe sannipātāpesi¹⁴. Saṭṭhi-
saḁassā dhanuggaḁā sannipatiṁsu. Rājā tesāṁ sannipātita-
bhāvaṁ ṇatvā va¹⁵ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṁ passantū“
'ti¹⁶ bheriṁ carāpetvā rājāṇgaṇaṁ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bḁ gaṇḁhihi. ² C* -ap-, Bḁ upatha-. ³ Bḁ sandhimonḁḁika-. ⁴ C* -tunḁhi-
raṁ, Bḁ -yuttaṁ tunḁḁilaṁ or tunḁhilaṁ. ⁵ C* -ḁamukḁaṁ, Bḁ -ḁakaccukaṁ.
⁶ Bḁ sikkhāpetvā. ⁷ Bḁ -tuti. ⁸ Bḁs amḁe. ⁹ so Bḁ; C* jāṇapa, C* jāna.
¹⁰ Bḁ so de-. ¹¹ Bḁ -ḁhati. ¹² C* upajjhā-, Bḁ ujjhāyimsu. ¹³ Bḁ -āti. ¹⁴ Bḁ
-maṇḁhā. ¹⁵ Bḁ -pātesī. ¹⁶ Bḁ omits va. ¹⁷ Bḁs add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“² ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakaṇcukaunhīsāni³ nivāsanantare ṭhapetvā khaggaṃ gāhāpetvā pakativesen⁴ eva⁵ rañño santikaṃ gantvā⁶ ekamantaṃ atṭhāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippariṃ dassetuṃ⁷ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁸ pana āgatattā amhākaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁹ dassāmā“¹⁰ ti katikaṃ karim̐su. Rājā Jotipālāni āmantetvā „sippariṃ dassēhiti“¹¹ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāṇiyaṃ ṭhito sātakaṃ apānetvā sannāhaṃ sannayha kaṇcukaṃ pavisitvā¹² unhīsaṃ sīse paṭi- 10 muñcivā meṇḍakasīṇadhanuṃhi pavālavannaṃ jiyāṃ āropetvā tunhīraṃ¹³ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nāracaṃ nakhapitṭhe parivattento¹⁴ sāniṃ vivarivā paṭhaviṃ bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹⁵ rañño apacitiṃ dassetvā atṭhāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹⁶. Rājā „dassehi Jotipāla sippariṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“¹⁷. Rājā pakkosāpesi. M. rājaṅgaṇe caturassapariṇchedabbhantare maṇḍapaṃ¹⁸ katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe ṭhapetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-dāyake ṭhapetvā sayāṃ vajiraggaṃ nāracaṃ gahetvā maṇḍalamajjhe ṭhatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹⁹ sare khipitvā maṃ vijjhantu²⁰, etehi khittakaṇḍāni vāressāmiti“²¹ āha. Rājā „evaṃ karoṭhā“²² ti āṇāpesi. „Mahārāja, mayāṃ 25 akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-dārako, na mayāṃ vijjhissāmā“²³ ti. M. „sace sakkotha vijjhatha maṃ“²⁴ ti āha. Te „sādhū“²⁵ ti²⁶ ekappahārena²⁷ kaṇḍāni khipim̐su. M.²⁸ tāni nārācena paharivā paharivāna²⁹ yathā vā

¹ Bā - āpetvā. ² Bā - tunhīrasannāhakaṇcukaunhīsādini. ³ Bā - na. ⁴ Bā āg-

⁵ Cā āg-. ⁶ Bā - tīti na. ⁷ Bā kaccukaṃ pavasetvā. ⁸ Bā tunhīsaṃ. ⁹ Bā parivatto gālitvā. ¹⁰ Bā add āgantvā. ¹¹ Bā vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bā maṇḍalaṃ. ¹³ Bā - neva. ¹⁴ Bā add ahāni. ¹⁵ Bā add sampaṭicchitvā.

¹⁶ Bā bodhisatto. ¹⁷ so Ck; Bā omits paharivā pa.

tathā vā pātesi, Bodhisatto kotṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena² tālaṃ³ daṇḍakena daṇḍakaṃ vājena vājāṃ anatikkamanto⁴ khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni, so tesāṃ khīṇabhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsentō va⁶ uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vag-
 ganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharanāni
 khipi¹⁰, evaṃ rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahoṣi.
 Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāṃ¹¹ etaṃ Jotipālā“¹² 'ti.
 „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“¹³ 'ti. „Añño p' etaṃ jānanta¹⁴
 atthi¹⁵“¹⁶. „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n' atthi devā“¹⁷
 'ti. „Aparaṃ dassēhi tātā“¹⁸ 'ti¹⁹. „Deva²⁰, ete tāva catūsu
 kaṇṇesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu,
 ahaṃ pana te catūsu²¹ kaṇṇesu ṭhite²² eken' eva sareṇa
 vijjhissāmi²³“²⁴. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaṃhiṃsu²⁵. M. catūsu
 kaṇṇesu catasso kadaliyo ṭhapetvā²⁶ nārācapuṃkkhake²⁷ ratta-
 suttakaṃ²⁸ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²⁹ khipi, nārāco
 taṃ³⁰ vijjhi³¹ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato
 paṭṭhamam³² viddham³³ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭiṭ-
 ṭhahi³⁴, kadaliyo suttaparikkhittā³⁵ aṭṭhaṃsu. Mahājano
 nādasahassāni³⁶ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāṃ³⁷ etaṃ³⁸
 tātā“³⁹ 'ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“⁴⁰ 'ti. „Aparaṃ pi dassē-
 hīti⁴¹“⁴². M. saralaṭṭhiṃ nāma sararajjūṃ nāma, saraveniṃ⁴³
 nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ⁴⁴ saraso-
 pānaṃ nāma sarapokkharanīṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ Ck^s bodhi kotṭhakaṃ. ² Ck^s ta-. ³ Bā adds vālena vālaṃ. ⁴ Bā at-
⁵ Bā repeats khipi-. ⁶ Bā omits va. ⁷ Bā adds gantvā. ⁸ Ck^s omit va-. ⁹ Bā
 -ento seleno accharaṃ paharanto. ¹⁰ Bā khipisu. ¹¹ Bā añño eva jānanto
¹² Bā adds vadati. ¹³ Bā so. ¹⁴ Ck^s pana te catūsu, C^s pana te catu. ¹⁵ Bā
 panetesu catūsu kannesu thitesu. ¹⁶ Bā -hanti. ¹⁷ C^s ṭhapāpetvā. ¹⁸ Bā
 nārācapokke. ¹⁹ Ck^s rattasuttaka. ²⁰ Bā kadalikhandhaṃ. ²¹ Bā adds kadali
²² Ck^s vijjhivā. ²³ Ck^s Bā patha-. ²⁴ Bā vijham. ²⁵ Bā paṭiṭṭhāsi. ²⁶ Bā suttam
 parikkhipivā. ²⁷ Bā unnāda-. ²⁸ Bā nāmetam sippaṃ. ²⁹ Bā dassēhi tātā ti.
³⁰ so Ck^s; Bā sarapavedhani. ³¹ Bā adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aṇṇehi asādhā-
 rane yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, uḍake catuṣsabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaṇṇāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatiṭṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatissakkāraṃ⁹ gaṇhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehi¹¹“ taṃ divasaṃ paribbayaṭṭhāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthi¹²“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ nēva datvā mahantena parivārena nahāyituṃ 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisinno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olovento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ param maraṇaṃ¹⁷ paṇṇāyati, majjhe
 kilesapariabhoggo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pānātipāto
 hi¹⁹ kilesapariabhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raṇṇā mayhaṃ senāpatiṭṭhānaṃ dinnāṃ, mahau-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puṭṭadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavattthuṃ kho pana vepullagataṃ duccajaṃ
 hoti, idāṃ²¹ eva nikkhamitvā ekako va²¹ araṇṇaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -paṭṭanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhaṭṭhānaṃ. ⁷ Cks kaṇḍhaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -ṭṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -kotiṣaṅkhyadhanaṃ. ¹³ Bā adds uṭṭhāya. ¹⁴ Cā ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cā paramāma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds paramā-paraṇaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena.

pabbajjāṃ pabbajitūṃ yuttāṃ mayhaṃ¹ ti M. sayanato² uṭ-
 ṭhāya kañci³ ajānāpetvā pāsādā oruyha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇaṃ pavisitvā Godhāvaritīre⁴ tiyojanikaṃ
 Kaviṭṭhavanaṃ⁵ sandhāya pāyāsi⁶. Tassa nikkhantabhāvaṃ
 5 nātva Sakko Vissakammaṃ⁷ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvaritīre Kaviṭṭhavane⁹ assamaṃ māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehīti¹⁰ āha. So tathā akāsi. M. taṃ ṭhānaṃ
 patvā ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇaṭṭhānena
 10 bhavitabban¹¹ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 paṇṇasālāṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā maṃ nikkhamanabhāvaṃ¹² aññāsi, maññe¹³“ ti cintetvā
 sātakaṃ apantvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹⁴ ca
 ajinacammaṃ ekamsagataṃ¹⁵ akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikajāṃ amse katvā kattaradaṇḍaṃ gahetvā paṇṇasālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruyha katipayavāre¹⁶ aparāparaṃ
 caṃkamaṃ¹⁷. Pabbajjāsiriyaṃ vanaṃ upasobhayamāno so kaṣiṇa-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁸ sattame divase aṭṭha samā-
 pattiyo pañca abhiññā ca¹⁹ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāhāro²⁰ eko²¹ va vihāsi. Mātāpitumittasuhajjañāti-
 vaggio²² pi 'ssa taṃ apassanto rodanto carati²³. Ath' eko
 vanacarako²⁴ Kaviṭṭhaka-assamapade²⁵ M-aṃ disvā sañjānitvā
 tassa mātāpitunnaṃ ārocesi, te rañño ārocayimṃsu. Rājā „etha,
 naṃ passissāmā²⁶“ ti mātāpitaro tassa²⁷ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakadesitena maggena²⁸ Godhāvaritīraṃ pāpuṇi.
 Bo. nadītīraṃ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ Bḍ mahāsatto sayanato, Ck² mahāsayanapitṭhaṃ. ² Bḍ kiñci. ³ Bḍ -rinadi-
 tire. ⁴ Ck² kapittha-, Bḍ kapithanavanaṃ. ⁵ Bḍ vāsiṭṭhapaṇṇasi, Bḍ pāvāsi. ⁶ Bḍ
 visu-. ⁷ Ck² nikkhamanto. ⁸ Bḍ kapittha-, cfr. vol. III p. 463. ⁹ Bḍ nikkhanta-
¹⁰ Bḍ omits maññe. ¹¹ Bḍ pārump-. ¹² Bḍ ekamsaṃ. ¹³ Bḍ -pāye-. ¹⁴ Bḍ
 -itvā. ¹⁵ Bḍ pappaji tato. ¹⁶ Bḍ -āyo, omitting ca. ¹⁷ Bḍ omits vana. ¹⁸
 Bḍ ekako. ¹⁹ Bḍ -jā - - vaggā. ²⁰ Bḍ -tā rodantā paridevantaṃ vīvaranti. ²¹
 Bḍ adds araṇṇaṃ pavisitvā. ²² Bḍ kapittha - - de nisinnaṃ. ²³ Bḍ omits ta-
²⁴ Bḍ vanacarikena maggadesakena.

assamaṃ pavesesi¹, tatrāpi tesaṃ ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavaṃ pakāsetvā dh. d. Rājānaṃ ādiṃ katvā sabbe va
 pabbajimsu. Bo. isigaṇaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahoṣi. Rājāno²
 raṭṭhavāsīhi saddhiṃ āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahoṣi, anupubbena anekasaḥassa⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkaṃ vā⁵ vyāpādatavakkaṃ vā⁶ vihiṃsāvitaṃ vā⁷
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁸,
 kasiṇaparikkamaṃ ācikkhati. Tass' ovāde ṭhatvā samāpattim⁹
 uppādetvā nipphattim patta Sālisaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kāḷadevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jeṭṭhante-
 vāsino ahesuṃ. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo¹⁰ paripūri, isigaṇassa
 vasanokāso n' atthi¹¹. Atha M. Sālisaram āmantetvā „Sālisara,
 ayaṃ assamo isigaṇassa na-ppahoti, tvaṃ imaṃ isigaṇaṃ¹¹
 gahetvāna¹¹ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹² vijite Lambacūlakam¹³ ni- 15
 gamaṃ upanissāya vasā¹⁴“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanaṃ sampaticchitvā anekasaḥassaṃ isigaṇaṃ gahetvā¹⁵
 tattha gantvā vasaṃ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁶. Bo. Meṇḍissaram āmantetvā¹⁷
 „imaṃ isigaṇaṃ ādāya Surattṭhajanapadassa¹⁸ sīmantare Sāto- 20
 dikā¹⁹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²⁰“ 'ti uyyojesi²¹. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbataṃ „mahāataviyaṃ²² Añjana-
 pabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²³“ 'ti pesesi. Ca-
 tutthavāre Kāḷadevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantirattṭhe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, taṃ upanissāya vasā²⁴“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kaviṭṭhassamo pūri²⁵, pañcasu ṭhānesu anekasaḥasso²⁶
 isigaṇo ahoṣi. Kisavaccho pana M-am āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ Ck^s -setvā. ² Bā aññepi rā-. ³ Bā^s -jimsu. ⁴ Bā anekasatasahassa. ⁵ Bā
 omits vā. ⁶ Bā -si. ⁷ Bā -lyo. ⁸ Bā kapīṭhakaṣa ārāmo. ⁹ Bā nappahoti.
¹⁰ Bā omits isī. ¹¹ Bā -tvā. ¹² Bā tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ Bā ka-
 lamba-. ¹⁴ Bā vasissāhi. ¹⁵ Ck^s -tvāna. ¹⁶ Bā paripūri. ¹⁷ Bā adda meṇḍi-
 sara tvaṃ. ¹⁸ Bā suratta-. ¹⁹ Ck^s se-, Bā sātodakā. ²⁰ Bā vasūhi. ²¹ Bā
 adda puna kapīṭhassamo paripūri. ²² Bā pappatamāha attā-, Bā pabbataṃ
 māha attā-. ²³ Bā kapīṭha ka ārāmo paripūri. ²⁴ Bā -a.

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatim upanissāya uyyāne vihāsi, Nārado Majjhimadesse¹ Arañjaragirināmake² pabbatajālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahoṣi. Tasminim kāle Daṇḍakirājā ekam laddhasakkāram gaṇikam thānā
 5 cāvesi, sā attano dhammatāya vicarantī uyyānam gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakaṇṇī bhavissati, imassa sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭham⁵ khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ baṇḍalakheḷam niṭṭhubhanti Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhitvā dantakaṭṭham⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gatā⁹, rājāpi tam saritvā¹⁰ pākatikam eva akāsi, sā mohamūlha hutvā „kāla-
 kaṇṇisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam akāsi. Tato nacirass¹¹ eva rājā purohitam thānato cāvesi, so tassā santikam gantvā „tvam kena kāraṇena puna thānam
 15 labhīti¹²“ pucchi. Ath¹³ assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre kalissa pavāhitattā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath¹⁴ eva tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna thāne thapesi. Ath¹⁵ assa aparabhāge paccanto kuppi¹⁶, so senāṇḍaparivuto yuddhāya nikkhami. Atha nam mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan¹⁷, ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre kalim¹⁸ pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹⁹ gahetvā „mayā saddhim gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā²⁰ uyyānam pavisitvā dantakaṭṭham²¹ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eṇa tassa jaṭantare khelaṇ ca dantakaṭṭhaṇ ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasminim pakkante senāpati²² gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni ni-
 haritvā sādhuḥkam nahāpetvā²³ „rañño kim²⁴“ bhavissatīti²⁵ pucchi²⁶. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pācchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva. ⁴ Bā imassupari. ⁵ Bā dāṇḍakotham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits si-. ⁸ Bā gami. ⁹ Bā adda puna. ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Ck -lim. ¹³ Bā adda sutvā. ¹⁴ Ck -hetū ti gantvā. ¹⁵ Ck -tiim. ¹⁶ Bā nahāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño. ¹⁸ Ck: pucchitvā.

kupitā, ito sattame divase sakalaratṭham aratṭham bhavissati,
 tvaṃ siṅham palāyitvā aññattha yāhiti¹. So bhītatasi-
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ agaṇhi². So
 nivattitvā attano gehaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭham agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ
 5 nātvā dve tarunatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhivā core gahe tvā nagaram eva
 paccāgami. Tasmiṃ āgāte devatā paṭhamāṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassogheṇa sabbakūpapesu avahaṭesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibhapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka-
 10 vassaṃ, māsakamatthake kahāpaṇavassaṃ, kahāpaṇamatthake
 dibbābharaṇavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hiraṇña-
 savannaḍbharaṇāni gaṇhituṃ ārabhiṃsu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjalitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍakhaṇḍikaṃ chijjiṃsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā
 15 vītaccikaṅgārā patiṃsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesāṃ upari satṭhihatthattānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanattānaṃ ara-
 tṭhaṃ ahosi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paṇḍavi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kaliṅgo¹¹
 20 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayīṃsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsirājā Khantivādītāpase aparajjhivā paṭhaviṃ
 pavatṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā saḥassabāhu Ajjuno ca Aṅgīrase aparajjhivā idāni
 Dandakīrājā Kisavacche aparajjhivā saha¹⁵ ratṭhena vināsaṃ
 25 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁶ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattatṭhānaṃ
 mayā na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁷ n' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so Ck; Bā nagaṇhi. ³ Bā ānehi ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ Bā sampajjalikaṃ. ⁶ Bā -nāni. ⁷ Bā
 bhijjiṃsu. ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati. ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhīmaratho. ¹³ Bā -pu. ¹⁴ Bā nālikīrājā. ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime paṇhe.

pucchissāmā“ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamimsu. Te' pana' „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahoṣi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpuṇimsu. Tasmim khane Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinno satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham' pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvisu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātum catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhayaohanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isigaṇehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturi-
 yasaddo¹⁰ ahoṣi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kimsaddo nām' eso¹¹“ ti āha. So
 pāṇiyaghaṭaṃ ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alamkatā kuṇḍalino suvatthā

veluriyamuttā tharukhaggabaddhā

25 rathesabhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,

katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹² ca alamkatatharūhi khaggaratanehi samannāgatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmim rathe tiṭṭhatha, ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānantīti.

¹ C^o tesam. ² C^o omits te pana. ³ C^o omits ti, but add tesam pana. ⁴ C^o jānāti. ⁵ B^d tam ime pañhe. ⁶ B^d adds issayo tattheva gaṇitvā pañcasu ṭhānesu maṇḍappaṃ kāretvā anekasahassā. ⁷ C^o omits ṭhāne. ⁸ B^d -rāpetvā. ⁹ B^d -re. ¹⁰ C^o -am, B^d adds mahā. ¹¹ B^d kim nāmeso saddo. ¹² C^o ko.
¹² B^d muttā

Te tassa vacanaṃ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.
Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyaṃ g. ā.:

1. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho paṇāyaṃ,
Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayaṃ,
susaññatān'² isinaṃ³ dassanāya 5
idhāgatā pucchitāyemha pañhe ti. 50.

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya ca pakato paññāto, susaṇṇa-
tānaṃ⁴ isinaṃ⁵ ti bhante, na mayā⁶ idha vanakīlādīnaṃ atthāya āgatā,
atha kho kāyādīhi susaṇṇatānaṃ silasampannānaṃ isīnaṃ dassanattāya idhā-
gatā, pucchitāyemha pañhe ti Sarabhaṅgasattthāraṃ pañhe pucchitum emha 10
agat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te' tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatṭṭhānaṃ nēva
āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadaṃ pavisi-
tvā isigaṇaṃ vanditvā sattthāraṃ⁸ pañhaṃ pucchathā“ 'ti tehi
saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākāsaṃ oloketvā Sakkaṃ devarājānaṃ
devagaṇaparivāraṃ Erāvaṇakkhandhagataṃ otarantaṃ disvā
tena sallapanto tatiyaṃ g. ā.:

2. Vehāsayaṃ tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno paṇṇarase va cando, (IV $\frac{384}{20}$) 20
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
kathaṃ naṃ jānanti manussaloke ti. 51.

Tattha vehāsayaṃ ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato,
addhapathe gaganamajjhe thito ti attho.

Taṃ sutvā Sakko catuttham g. ā.: • 25

3. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV $\frac{403}{27}$)
Maghavā ti naṃ¹³ āhu manussaloke,
sa devarājā idam ajja¹⁴ patto
susaññatān' isinaṃ¹⁵ dassanāya 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Ck^o -te, Bā^o -tānaṃ. ³ C^o isīnaṃ. ⁴ Ck^o -te. ⁵ Ck^o isī-. ⁶ Bā
adda idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so Ck^o; C^o udaccheve, Bā uda-
kaccheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adda abbhuggamtvā. ¹² Bā adda ākase tiṭṭhasi.
¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Ck^o idhamajja. ¹⁵ Ck^o -te isīnā, C^o -te isīnaṃ.

Tattha sa devarājā ti so ahañ Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānañ ajja āgato, dassanāyā 'ti dassanattāya vandanattāya Sara-bhaṇṇasatthārañ ca pañhañ pucchānatthāyā 'ti āha.

Atha nañ Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā”² 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamañ pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tiṇṇaṃ rājānaṃ devarājassa ca
 pañhe³ pucchānatthāya āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 ganaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isigaṇaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isigaṇaṃ upasamkamitvā añjaliṃ pagayha⁶ isigaṇaṃ vaṇṇetvā
 vandamāno pañcamāṃ g. ā.:

e. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhiguṇūpapaṇṇā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto

15 ye jīvalok' ettha manussasatthā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhaṇṇe amhehi tumhe dūre devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamāyanto evaṃ āha, i. v. l.: ime idha samāgatā amhakaṃ isayo
 dūre sutā yāva Brahmālokaṃ vissutā pākātā ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāva,
 iddhiguṇūpapaṇṇā¹⁰ ti pañcaviḍḍhena iddhiguṇena samānāgatā, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmiṃ jīvaloke manussasatthā.

Evaṃ isigaṇaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha nañ isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

e. Gandho isīnaṃ ciraḍakkhitānaṃ

25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkāmma¹³ saḥassanetta

gandho isīnaṃ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciraḍakkhitānaṃ ti ciraḍabbajitānaṃ, parakkāmma¹⁴ ti
 parakkāma¹⁵ aperi, saḥassanetta¹⁶ ti ālapanam etaṃ, Sakko hi amacca-
 30 saḥassehi¹⁷ cintitaṃ atthaṃ¹⁸ ekako¹⁹ va passeti, tasmā saḥassanetto ti

¹ C¹ idhammajja. ² B² pacchā āg-. ³ B² -am. ⁴ B² -lake. ⁵ B² āg-. ⁶ B² adds thito. ⁷ B² ayyare. ⁸ C² sutam. ⁹ C² omits ti. ¹⁰ B² -guṇo-.
¹¹ C² ayyā, B² ayyākā. ¹² C² yo, omitting ti. ¹³ B² paṭikkamma. ¹⁴ B² patikkammā. ¹⁵ B² -ssena. ¹⁶ B² omits atthaṃ. ¹⁷ B² ekameko.

vuccati, asuñēti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho, tumhe ca sucikāma, tena vo esa gandho khādattī¹.

Taṁ sutvā Sakko itaraṁ g. ā.:

7. Gandho isīnaṁ cira-dakkhitānaṁ
kāyā cuto gacchatu mālutena, 5
vicitrapuppham² surabhiṁ va mālāṁ
gandham etaṁ pāṭikamkhāma bhante,
na h' ettha devā paṭikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatū 'ti yathāsukhaṁ pavattatu, nāsāpuṭam no paharatū 'ti attho, pāṭikamkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmīṁ gandhe devā jegucchasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hi devā jigucchanti na sīlavante ti. 10

Evaṁ ca pana vatvā „bhante Anusissa, ahaṁ mahautena ussāhena pañhaṁ pucchitum āgato, okāsaṁ me karohīti“ āha. So tassa vacanaṁ sutvā utthāyāsanaṁ isigaṇaṁ okāsaṁ karonto gāthadvayam āha: 15

8. Purindado bhūtapati yasassī
devānaṁ indo Maghavā Sujampati
sa devārājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵
okāsaṁ ākamkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.
9. Ko n' ev' imesaṁ⁸ idha paṇḍitānaṁ 20
pañhe puṭho⁹ nipuṇe vyākariṣṣati,
tiṇṇaṁ ca raññaṁ manujādhipānaṁ
devānaṁ indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādini Sakkass' eva gānaṁmāni, so hi pure dānaṁ dinnattā purindado, bhūtesu¹⁰ jeṭṭhakattā bhupati, paṇḍivārasampadāya yasassī¹¹, 25 paramissaratāya devānaṁ indo, sattanaṁ vatasamādānaṁ sutthukatattā Sakko. purimajātivāsena Maghavā, Sujāya¹² patibhāvena Sujampati, rañjanatūya¹³ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṅhasukhumapañhe¹⁴, raññaṁ ti rājūnaṁ, imesaṁ catunnaṁ janānaṁ¹⁵ manam gahetvā ko imesaṁ paṇḍitānaṁ isi-

¹ C^o khādha-? B^d badha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -lino. ⁵ B^d asūrānappa-. ⁶ C^{ks} -si. ⁷ C^o -he, B^d pañhaṁ. ⁸ C^o novimesaṁ, B^d neva-tesaṁ. ⁹ C^{ks} puṭṭho. ¹⁰ C^{ks} santesu. ¹¹ C^o -dāya ssi, C^o -resampadāya sassaī, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukaṇṇāya. ¹³ C^o rañjantāya. ¹⁴ C^{ks} -haṁ. ¹⁵ B^d rājūnaṁ. ¹⁶ B^d -haṁ.

Tam sutvā isigaṇo „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
ṭhatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, ṭhapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetum samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isī Sarabhaṅgo tapassī

5 yato jāto¹ virato methunasmā

ācariyaputto suvinītarūpo

so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tatha² Sarabhaṅgo ti sare khīpitvā ākāse³ sarapāsādā⁴ aññi⁵ katvā puna
ekena sarena te sare pātentō bhaggavibhagge⁶ akāsīti Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ ssevītvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigaṇo Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isigaṇassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti“⁷. So „sādhū“
15 'ti sampatīcchitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,

yācanti taṃ isayo sādhurūpā,

Koṇḍañña eso manujesu dhammo

20 yaṃ vaddham⁸ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapatī, dhammo ti sabbhāvo, yaṃ
vaddham⁹ ti yaṃ pañhāya vuddhaṃ¹⁰ purisaṃ esa pañhaṃ¹¹ viśajjanabbhāvo¹²
nāma āgacchati, esa¹³ manujesu sabbhāvo, tasmā candasuriyasaṃsaṃ¹⁴ uttā-
pento viya pākaṭaṃ katvā devarañño pañhaṃ kathehīti

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto

yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,

ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissaṃ

ñatvā sayāṃ lokāṃ imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yāto. ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādini. ⁴ C -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo. ⁵ Bā kare-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddhaṃ. ⁹ Bā -hānam. ¹⁰ Bā -bhāro ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yaṃ kiñcīti na kevaḷaṃ tumbhākaṃ eva sadevakassa lokassa yaṃ
manasābhipatthitaṃ taṃ maṃ bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokaṇissitaṃ
vā paralokaṇissitaṃ vā² sabbapañhaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokāṃ sayāṃ
abhiññāya sacchikatvā kathessāmi ti sabbāññū pavāraṇaṃ pavāresi⁵.

Evāṃ tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamāṃ pañhaṃ yañcāsi abhipatthitaṃ: 61.
14. Kiṃ sū vadhitvā na kadāci socati, 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vaṇṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusāṃ khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsīti yaṃ tassa manasa abhipatthitaṃ āsi taṃ pucchēti
attho, etan ti etanī mayā pucchitā atthaṃ akkhāhi me ti ekagāthāya tayo 15
pañhe pucchi.

Tato⁹ pañhaṃ vyākaraṇto

15. Kodhaṃ vadhitvā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vaṇṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusāṃ khametha, 20
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodhaṃ vadhitva ti soranto hi paṭighācittena¹⁰ eva¹¹ socati, kodhā-
bhāva kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano¹² katagunamakkhanassa akataññūbhāvasamkhātassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vaṇṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamajjhimokkapaṭṭhānaṃ¹³ sabbesaṃ 25
pharusavacanāṃ khametha, santo ti porāṇakapanditā evaṃ kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹⁴ vacanaṃ titikkhituṃ
sādisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etam atthaṃ¹⁵. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹⁶ pana sādisassa¹⁷,

¹ Bā adda vo ² Ck^o omit para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Ck^o para. ⁵ Bā sampā-
⁶ Bā -uā. ⁷ Bā kiṃsu-. ⁸ so all three MSS. for isā? ⁹ Bā tatoparāṇi. ¹⁰
Bā -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā add: sarabhangā āha. ¹³ C^o Bā
sarabha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo c' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Koṇḍañña tumhehi¹ dve pañhā sukathitā, eko
cittāṃ me² na ganhāti kathaṃ sakkā attano³ hīnatarassa vacanāṃ adbhāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yaṃ p' etaṃ jātigottādīhi
hīnassa vacanāṃ khamā naṃ, etaṃ khantiṃ uttamaṃ ti porāṇakapaññitā va-
danti, yaṃ paṇ' etaṃ jātiādīhi seṭṭhassa bhāyena sadisassa kāraṇuttariya-
10 lakkhaṇe sārāmbhe ādinavadassanena khamanāṃ n' esā adbhāsanakhanti nāma
'ti attho.

Evam vutte Sakko M-aṃ āha⁴: „bhante paṭhamāṃ tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusāṃ khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhū' ti vatvā idāni 'yo c' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhū' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametiti“. Atha naṃ M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti nātvā pharusavacanāṃ adbhāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādi-
bhāvo nātuṃ tasmā purimaṃvuttan“ ti vatvā sattānaṃ aññatra
20 saṃvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādibhāvassa duviññeyyataṃ
pakāsento

1. Kathaṃ vijaññā catumaṭṭharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha catumaṭṭharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchanussabhāvaṃ,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalānaṃ rūpena uttamaṃ⁵ santo
pi caranti, imasmiṃ paṇ' atthe Majjhantikatherassa vatthuṃ kathetabbaṃ.

Taṃ sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yā. i. Ath' assa⁷ M.:

1. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājikā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne. ³ Bđ -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bđ adds santo. ⁶
Bđ -nena. ⁷ Ck atha.

yaṁ khantimā sappuriso labhetha,
khantibalass' ūpasamanti¹ verā ti g. ā. 67.

Tattha etamatthan ti etaṁ veravūpasamanāṁ nippatighabhūvasaṁ-
khātāṁ atthaṁ.

Evaṁ M-ena khantiguṇe kathite te rājāno cintayim̐su: 5
„Sakko attano pañhaṁ² pucchati, amhākaṁ pucchanokāsaṁ
na dassatīti“. Atha nesaṁ ajjhāsayaṁ viditvā³ attanābhisam-
khate⁴ cattāro pañhe t̐āpetvā va tesāṁ kaṁkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṁ
aūṇaṁ taṁ pucchāmi, tad imgha brūhi, 10
yathā ahū Daṇḍakī Nālīkīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesāṁ gatiṁ brūhi supāpakammaṇaṁ
katth' ūpapannā isinaṁ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṁ ti idaṁ mayā puṭṭhānaṁ tinnāṁ pañhānaṁ 15
vissajjanasamīkhātāṁ tava subhāsitaṁ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisam pi¹⁰ Vacchaṁ avakiriya Daṇḍakī
ucchinnamūlo sajano saratṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
22. Yo saññate pabbajite avañcasi¹³
dhammaṁ bhāpante samaṇe adūsake
taṁ Nālīkīraṁ sunakhā parattha 25
saṁgamma khādanti viphandamānaṁ. 70.
23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avanisiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bd upamanti. ² Bd -e. ³ Bd adds sakko. ⁴ Bd attano abhisamkhate. ⁵ Bd -am. ⁶ read: cāpi kalābu? ⁷ Bd cattāro janā ca abesaṁ in the place of yo - ahosi. ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bd vissajja-. ¹⁰ Bd kissaṁhi? Cks kissaṁhi. ¹¹ Cks -a ¹² Ck puli-, Bd phulli-. ¹³ so Cks; Bd acchedayī. ¹⁴ Bd satta-.

Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khantiṃ tapassim ciraḥbrahmacāriṃ. 71.

21. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khantiṃ vadantaṃ samaṇaṃ adūsakaṃ
5 Kalābu vicim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukaṃ bhayānakaṃ. 72.

22. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samaṇabrāhmaṇesu,
10 evaṃkaro saggam upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamamsalohitattā kisasariraṃ, avakiriya³ 'ti avakiritvā
nutṭhubhanadantakatṭhapātana⁴ tassa sarīre kalim pavāhetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajaṇo ti saṇṇisaṇṇo, Kukkulaṇāma⁵ nira-
yamhīti yojāṇasatappamāṇe kappena saṇṇhite unḥachārikaniraye, pulliṅgā-
15 nīti⁶ vitaccikaṇḍarā⁷ tassa kira tattha unḥakukkule nimuggassa navahi vana-
mukhehi unḥachārikā pavisaṇṇi⁸. sīḥ mahantaṃbantaṃ aṅgarā patanti yesaṃ⁹
patanakāle sariraṃ¹⁰ dīparukkhō viya jalati, balavedanā vattanti, taṃ¹¹ adhi-
vāsetuṃ asakkonto mahāraṇaṃ ravati, Sarabhaṇḍasatthā pathaviṃ bhinditvā taṃ
tathā¹² paccamaṇaṃ dassesi, mahājano bhayaasantaṃ āpajji, tassa atita-
20 bhavaṃ¹³ nātvā M. taṃ nirayaṃ antaradāpēsi, dhammaṃ bhaṇante ti
dasakusalakammupathadhammaṃ bhāṇante. samaṇe ti samitāpāpe, adūsake
niraparādhe, Nālikiraṇ ti evaṃnāmakarājānaṃ, paratthā¹⁴ 'ti paraloke niraye
nibbattaṃ. saṃgammā¹⁵ 'ti ito c' ito ca samāgantvā¹⁶ mahantaṃ sunakhā khā-
danti, tasmim kira Kālīṇgeraṭṭhe Dantapuranaṅgare Nālikire rajjaṃ kārayamāṇe
25 eko mahatāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āgama rāṇuyyāne vasaṃ
kappetvā mahājanassa dhammaṃ dehesi, dhammikatāpaso uyyāṇe vasaṇṇi raṇṇo
ārocayimāsu, rāja pana adhammiko adhammena rajjaṃ kāreti, so amaccesu
pasamsantesu aham pi dhammaṃ sunissāmi¹⁷ uyyāṇaṃ gantvā tāpasam vāditva
nisīdi, tāpaso raṇṇā saddhimiṃ paṭisaṇṇhāraṃ karonto kiṃ mahārāja dhammena
30 rajjaṃ kāresi jaṇaṃ¹⁸ na¹⁹ pīṇesi āha, so tassa kujjhivā²⁰ ayaṃ kūṭajatiḷo
ettakaṃ kalam nāgarāṇaṃ santike mamaṃ ōva aṇṇaṃ kaṭhesi maṇṇe hotu
jānissāmi²¹ eintevā sva ambhakaṃ gharadvaram āgaccheyyathā²² 'ti nimantevā
punadvase purāṇaguthassa cātiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhā-
bhājanāni guthassa pūrāpetvā dvāraṃ pidāhāpetvā musalāni ca lohadanda ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nutṭhabhitadanta-. ³ Cks -ma. ⁴ Cks pulli-, Bā phulli-.
⁵ Bā vitaccikaṇḍarā. ⁶ Cks -sati. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā sakalasarīre. ⁹ Bā so.
¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so Ck for atibhita-. ¹² Bā ativiyabhitaḥāvāṇi, Cā anibhita-
bhāvaṃ. ¹³ Bā adda chinditvā. ¹⁴ Cks jaṇa. ¹⁵ Bā na rathāṇi in the place
of janana

gahāpetvāna isīnāni sīsāni bhindāpetvā jaṁghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnāni pathaviṃ pavisitvā Sunakkamahānīraye nibbatti, tatr'
assa tiḍāvutikam sarīraṃ ahoṣi, aha naṃ mahantā hatthikuccehippamāṇā paṇḍa-
vannasunakkhā² anubandhitvā dasitvā navayojanāya jalitaayaapaṭhaviyaṃ pādetvā
mukhapūraṇā³ luṇḍantā vipphandamānāni khādimsu, M. pathaviṃ dvidhā⁴ 5
bhettvā⁵ taṃ nirayaṃ dassetvā mahājanassa bhittabhāvaṃ ūtvā puna antara-
dhāpesi; ahaḍḍuno ti saḥassabāhurājā, Aṅgīrasaṃ ti aṅgehi ramsīnāni
mercharanato evaṃ laddhanāmaṃ, hethayitvā ti vihethetvā visapīṭakandena
vijjhivā⁶ jīvitaḥkhaṇaṃ pāpetva, so kira⁷ Mahimsakaraṭṭhe Kekarājadhaniyaṃ⁸
rajjam karento miḡavaṃ gantvā miḡe vadhitvā aṅgāramasāni⁹ khādanto vīcari, 10
ath' ekadivasam miḡaṇam agamanatthāne kotthakaṃ katvā miḡe olokayamāno
atthāsi, tadā so tapaso tassa raṇṇo avidūre ekam kūrarukkhaṃ abhirūhitvā
phalaṃ ocinanto ocitaphalaṃ¹⁰ sakkam muñci, tassā viṣaṭṭhāya¹¹ taṃ thānam
patta miḡa palāyimsu, raja kujjhivā tīpasam visena sallena vijjhi, so patitvā
galanto¹² matthakena khadirakkhānum¹³ āsādetvā sūlagge yeva kalam akāsi, rājā 15
taṃ khaṇam ūeva dvidhābhinnam pathaviṃ pavisitvā Sattisulanīraye nibbatti,
tiḍāvutappamānaṃ sarīraṃ ahoṣi, tatra taṃ¹⁴ nirayapālā jalitehi āvudhehi
kottetvā¹⁵ jalitaṃ ayapabbatam āropenti, pabbatamatthake thitakale¹⁶ vāto
paharati, so vatappahārena patitva pariḡalati¹⁷, tasmim khaṇe hetthā nava-
yojanāya jalitaayaapaṭhavitto¹⁸ mahātālakkhandhappamānaṃ¹⁹ jalantaṃ²⁰ aya- 20
sūlam utthahati, so sūlaggaṃ matthaken' eva āsādetvā sūlavuto tīṭṭhati, tasmim
khaṇe pathavi jalati, sūlam jalati²¹, sarīraṃ²² jalati, so tatha mahāravāni
savanto paracati, M pathaviṃ dvidhā katvā nirayaṃ²³ dassetvā mahājanassa
bhittabhāvaṃ ūtvā antaradhāpesi, khaṇḍaso ti cattāro²⁴ cattaro hatthapāde
kannasāni ca khaṇḍākhandaṃ katvā, adūsakaṃ ti niraparādhāni, tatha che- 25
dāpetvā dvihi kasāpahārasahashehi²⁵ tālāpetvā jaṭāsū gahitaṃ²⁶ ākaḍḍhāpetvā
patikujjāṃ nīpajjāpetvā pitthiyaṃ paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamāppitam
akāsi, Kalābuvicim ti Kalābuvicim, katukan ti tikhinavedanam, evaṃ²⁷
māyaṃ upapajjitva chaṇṇam jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
raṇṇo vatthuni Khantivādajātake kathitaṃ eva, pāpīṭṭhatarāni cetthā²⁸ ti 30
etehi nirayehi pāpīṭṭhatarāni ca aññāni nirayāni sūtva, dhammaṃ care ti
Sakka devarāja paṇḍito kulaputto na kevalaṃ ete²⁹ cattāro nirayā ete yeva ca
rajjāno nirayikā aha kho aññe pi nirayā aññe pi rajjāno nirayeso npapannaṃ ti
viditva catupaccayadānadharmikarakkhāvaranasamvidhānasamikkhātāṃ samana-
brahmanesu dhammaṃ careyya. 35

¹ Bds -ghadisu. ² Bd -nnā-. ³ Ck repeats mukha-, C^s mukhapurammuka. ⁴
Ck hetva, Bd bhinditvā. ⁵ Bd adds aḍḍuno nāma rājā. ⁶ Bd kevaka. ⁷ Bds
anagatapakkamāsāni. ⁸ C^s ocati-, Bds ocinaphala. ⁹ Bd adds saddena. ¹⁰
Bd jarig-. ¹¹ Bds khadirakkaṇḍaṇḍa, C^s khārahānum. ¹² C^s tatrāyam. ¹³ Ck
kothhe-, Bd kotte-. ¹⁴ Bd patitakāle. ¹⁵ C^s -letti. ¹⁶ Bd -pathaviyā. ¹⁷ Ck
-nā, C^s -na. ¹⁸ Ck jal-, C^s jalintam, Bd jalitam. ¹⁹ Bd sūlāni jalanti. ²⁰
Bd tassa sa-. ²¹ Bd taṃ nī-. ²² Ck varo, Bd omits cattāro. ²³ Bd kasāhi pa-.
²⁴ Bd gahitvā corr. to gahetvā. ²⁵ Bds evarūpaṇi. ²⁶ Bd adds yeva.

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā ahesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto g. ā.:

36. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamvidham silavantam vadanti,
kathamvidham paññavantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
- 10 Tatha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham nu
purisaṃ patiladdhasirī² na jahāti.

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpam
15 na attahetu⁵ alikaṃ bhaṇāti
tathāvidham silavantam vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhicintayam⁶
nācchāhitam kamma⁷ karoti luddam (IV^{4,6}₂₄)
kālabhataṃ⁸ atthapadam na riñcati
20 tathāvidham paññavantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhitassa¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
- 25 30. Etehi sabbelhi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū samvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ sakkhilaṃ¹⁴ saṃhavācam (IV^{11,9}₁₉)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ B^d nu. ² B^d -sirī, C^k -sirīm. ³ C^s so. ⁴ E^d s dha. ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ B^d -tiyaṃ. ⁷ B^d -am. ⁸ B^d -gataṃ. ⁹ all three MSS -il.
¹⁰ C^k -bhaṇti, B^d -bhūti. ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² B^d dukkhī-
C^k dukkhī- corr. to -dukkhī-. ¹³ C^k -hipeto ¹⁴ C^k sakhī-.

Tattha kāyenā 'ti ādini tividhasucaritadvārasena vuttāni, na attahetu
 n' desanāsīsam, etaṃ attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
 hetu vā alikaṃ na katheti attho, kāmañ c'esa² attho vacāsaññato ti iminā va-
 siddho, musāvādino pana akattabbam pāpakammaṃ nāma n' atthi garuka-
 bhāvāpīpanattham puna evam āhā 'ti veditabbo³, gambhīrapañhan ti⁴ 5
 atthato ca pālito ca gambhīraṃ gūḷhaṃ paticchannam Sattubhastajātaka-
 l'mmagajātakesu āgatasadisam pañhaṃ, manasābhicintayan ti manasābhi-
 cintento atthapadam⁵ pativijjhita candasahassam utthāpento viya pākāṃ
 katvā yo kathetuṃ sakkoti attho, nācchītan ti na atīhitaṃ⁶ hitātikantaṃ
 luddam pharusam sahasakakammaṃ ca yo na karoti attho, imassa ca pan' 10
 atthassa vibhāvanattham

Na paṇḍitā attasukhassa hetu

pāpāni kammāni samācaranti⁷,

dukkhena phutthā khalitāpi santā⁸

chanda ca dosā na jahanti dhammaṃ ti

15

Bhūripaṇho kathetabbo, kalabhatan⁹ ti tattha dānam dātābbakāle silāṃ
 rakkanakāle¹⁰ uposathavasakale saṃnesu patitthāpabbajakāle¹¹ samava-
 dhammakaranakāle vipassanacarasim piṇḍanākaḷe¹² ca imāni¹³ dānāni sam-
 padento¹⁴ kālābhatan⁹ atthapadam na rūceti na galāpeti nāma, tathā-
 vidhan ti sabbaññu Buddhā ca Paṇḍekabuddha ca Bodhisatta ca paññavantaṃ 20
 kathenti evarupam puggalam kathenti, yo ve ti gāthāya parena attano kata-
 gunam janeti kataññu evaṃ natva pana yen' assa guṇo kato tassa guṇaṃ
 paṭikaronto katavedi nāma, dukkhitasā¹⁵ 'ti attano sahāyassa dukkhappattassa
 dukkham attani āropetvā yo tassa uppannam kiccaṃ sahatthā sakkaccaṃ karoti
 Buddhadayo evarupam sappurisaṃ kathenti, api ca sappurisa nāma kataññu 25
 katavedino hontiti Satapattajātaka-Cullahamsa-Mahāhamsajātakādini¹⁶ katha-
 tabbani¹⁷, etehi sabbehi Sakka yo etehi hetthāsvuttheti silādihi sabbehi pi
 guṇehi upeto okappanasiddhāya samannūgato mudu¹⁸ piyabhāni¹⁹ saṃvibhāgā-
 bhūtatattā samvibhāgi yācākaṃ vacanaṃ natvā²⁰ dānavasena vadaññu catuhi
 saṃgahavatthūhi tesam tesam saṃgahanato²¹ saṃgahakam madhura vacanātāya 30
 sakkhāni mettavacanātāya saṃhavaṇaṃ tathāvidham no puggalam²² adhigata-
 yasasobhaggaṃ khatā siri no jahāti, nassa siri vinassatīti.

¹ motto dālha - - na attahetu ti wanting in Cs. ² Bd ceva ³ Bd adds taṃ
 puggalam silavantaṃ vadanti. ⁴ Bd adds bho sakka yo gambhīrapañhaṃ. ⁵
 Bd attham. ⁶ Cs atīhitaṃ ⁷ Ck samāha-, Bd sammāca-. ⁸ Bd pīlītāpi-. Ck
 khalināntānisannā? C' balitattānisantā? ⁹ Bds kālāga-. ¹⁰ Ck Bd -na-. ¹¹
 Bds patitthānakāle pabbajitakāle. ¹² Ck piṇḍana-, Bd yujjana-. ¹³ Cks idāni.
¹⁴ Bd samādentento. ¹⁵ Ck Bd dukkhi-. ¹⁶ Cks -dīhi. ¹⁷ Cks -bbam. ¹⁸ Bd
 mudu ti ¹⁹ Bd adds saṃvibhāgi ti silasamvibhāgādāna. ²⁰ Bd sutvā. ²¹
 Bd -ganhato. ²² Bd tathāvidhanti tathāvidham mudupuggalam.

Evam M. gaganatale candam utthāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ vissaj-janañ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānam
 5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
 sīlam siri² cāpi satañ ca dhammā³
 paññā ca⁴ — kam seṭṭhataram vadanti. 79.
32. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III ^{34.9}/_{1.8})
 10 nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
 sīlam siri⁵ cāpi satañ ca dhammā⁶
 anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānam
 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
 kathamkaro kintikaro kiñ ācaram (IV ^{33.9}/_{2.5})
 15 kiñ sevamāno labhatīdha paññam,
 paññāya dāni paṭipadam vadehi,
 kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipuṇe bahussute,
 uggāhako vā⁸ paripucchako siyā,
 20 suṇeyya sakkacca sabhāsītāni,
 evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagaṇe avekkhati
 aniccato dukkhato rogato ca,
 evamvipassī pajahāti chandam
 25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītārāgo pavineyya⁹ dosam,
 mettam¹⁰ cittam bhāvaye¹¹ appamānam,
 sabbesu bhūtesu nidhāya daḍḍam (IV ^{43.2}/_{2.3})
 anindito Brahmam upeti thānan ti. 84.

¹ Cks omī ca. ² Ck siriñ, C^s Bā siriñ. ³ Bā -am. ⁴ Cks paññā vā, B^d paññāna. ⁵ Cks -riñ, Bā -riñ. ⁶ Bā -o. ⁷ Bā buddhe. ⁸ Bā -hato ca. ⁹ Bā pavineyya. ¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlan¹ vā issariyasīlan¹ vā sappurisdhamman¹ vā
 paññan¹ vā ti imesaṃ dhammānaṃ kataradhamman¹ setthataran¹ vadanti¹ pucchati,
 paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā esā paññā nāma sū² va seṭṭhā
 iti Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hi tārakā candaṃ parivārenti cando va⁴
 tuesan⁵ uttamo evaṃ sīlan¹ siri⁶ cāpi sataṇ ca dhammo ti ete tayo pi anvā- 5
 yikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantam eva anugacchanti⁸, paññāya eva parivārā
 honṭi⁹ attho, kathamkaro ti ādini aññamaññavevacanān⁹ eva⁹, katham
 karonto¹⁰ kiṃ nāma kammaṃ karonto kiṃ ācaranto kiṃ sevamāno bhajamāno¹¹
 idhaloke paññan¹² labhati, paññāyam eva patipadam vadehi, jānitukāmo 'mhi,
 kathamkaro macco paññavā nāma hoti¹³ pucchati, vaddhe¹³ ti paññāya vud- 10
 dhippatte paṇḍite nipuṇe sukhumaṅkaraṇajānanasamatthe, evamkaro ti¹⁴ yo
 puggalo evaṃvuttappakāre puggale sevati bhajati payirupāsati pālin ugganḥati
 punappuna attham pucchati pāsāne lekham khananto viya kaṇḍananāliyā siha-
 vasan¹⁵ paṭicchanto¹⁵ viya ohitasoto sakkaccam subhāsītāni sunāti yaṃ evam-
 karo macco paññavā hoti¹⁶ evaṃ M pācīnalokadhātuto suriyam utthāpento viya 15
 paññāya patipadam kuthetvā idāni tassā paññāya gunan¹⁷ kathan¹⁸ sa paññavā
 ti ādim āha, tattha kamagune ti kamakotṭhāse hutvā abhāvatthena¹⁸ aniccato
 dutthadhammikasamparāyikanan¹⁹ dukkhānan¹⁹ vatthubhāvena dukkhato atṭha-
 navutiya rogamukhanan²⁰ kāme nissaya uppattisambhavena rogato avekkhati²¹
 oloketi, so evaṃvipassī²² ete hi kāranehi kāmānan²³ anicceditam passanto kāme 20
 nissaya uppajjanakadukkhānan²⁴ anto n' atthi kāmānan²⁵ pahānam eva sukhan
 ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhayesu chandaṃ pajahati, sa vitarāgo ti
 Sakka so puggalo evaṃ vitarāgo navaāghatavatthuvasena uppajjanakabhāvan²⁶
 dosan²⁷ vinetvā²⁸ mettacittan²⁹ bhāveyya, appamānasattā rammanattā appamānan
 tam³⁰ bhāvetvā aparihīnajjhāno agarahito Brahma-loke uppajjati 25

Evam M-e kāmānan²³ dose²³ kathente yeva tesan²³ tinṇam
 pi rājūnan²⁴ sabalakāyānan²⁴ tadaṅgappahānena kāmagaṇarāgo²⁵
 pāhīno. Tam²⁶ natvā M. tesan²⁶ pahānsanavasena

37. Mahiddhiyan²⁷ āgamanan²⁷ ahosi

tava-m-Atṭhakā²⁸ Bhīmarathassa cāpi

30

Kālīngarājassa ca uggatassa,

sabbesan²⁹ vo kāmārāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ Bā -yasīri. ² Bā nāmesā. ³ Ck² tatha. ⁴ Bā ca. ⁵ Bā te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ Ck² -ko. ⁸ Bā omits paññā - - - gacchanti. ⁹ Ck² aññamaññamevacanānāneva.

¹⁰ Bā -karoti. ¹¹ Bā omits bha-. ¹² Ck² -ā. ¹³ Bā vuddhe ¹⁴ Ck² omit ti.

¹⁵ Ck² -channo, C² vaṭicchanto, Bā sampaticchanto ¹⁶ Bā -tthena ¹⁷ Ck² ape-,

C² āve-, Bā avekkhatīti. ¹⁸ Bā -ssati. ¹⁹ C² uppajjanadu-, Bā uppajjamānaka-.

²⁰ Bā -kasabhāvan. ²¹ Bā viditvā. ²² Bā -nan, omitting tam. ²³ Bā -am.

²⁴ Ck² -nampl. ²⁵ Bā pancakā-. ²⁶ all three MSS -ka.

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahatthaṃ mahāvippaṇṇāma mahājūṭikaṃ, tava
maṭṭhakā ti tava Atthakā¹, pahīno ti tadanāgappahānena pahīno.

Taṃ sutvā mahārājāno M-assa thutiṃ karontā²

38. Evam etaṃ³ paracittavedi:

5 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno,
karohi okāsaṃ anuggahāya
yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhaṃsu. 86.

Tattha anuggahāyā⁵ 'ti pabbajjattāyā⁶ ho okāsaṃ karohi yathā mayāṃ
pabbajitvā tava gatiṃ nippattiṃ abhisambhavema pāpuneyyāma tayā paṭi-
10 laddhaṃ⁷ guṇaṃ paṭivijjheyyāma⁸ 'ti vadimāsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaraṃ g. ā.:

39. Karohi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,
pharātha⁹ kāyaṃ vipulāya pītiyā
15 yathā gatiṃ me¹⁰ abhisambhavethā¹¹ 'ti. 87.

Tattha pharāthā¹² 'ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā¹³ 'ti.

Taṃ sutvā te¹⁴ saṃpaṭicchanta¹⁵.

40. Sabbāṃ karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tuvaṃ¹⁶ vakkhasi bhūripaṇṇā,
20 pharāma kāyaṃ vipulāyā pītiyā
yathā gatiṃ te abhisambhavemā¹⁷ 'ti g. āhaṃsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹⁸ M. pabbajjāṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

11. Katāyaṃ Vacchassa Kisassa pūjā,
25 gacchantu bhonto isayo¹⁹ sādhurūpā.
jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,
esā rati²⁰ pabbajitassa seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū²¹ 'ti attano attano vasanaṭṭhānēni gacchantu.

¹ Ck -ka. ² all three MSS. -to. ³ so all three MSS. for evam pi etaṃ?

⁴ Bā patividdha ⁵ Bā -viddhe-. ⁶ Bā phara-. ⁷ Ck gatimeva, Bā gati me.

⁸ Bā omits te. ⁹ Bā taṃ- corr. to sam-. ¹⁰ Ck yaṃ tvaṃ. ¹¹ Bā sabbaba-

¹² so all three MSS. for isi? ¹³ Ck -tiṃ, C* Bā -ti.

Isayo tassa' vacanaṃ sirasā sampaticchitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppatitvā sakatṭhānāni³ gamiṃsu. Sakko pi utṭhā-
yāsanaṃ M-assa thutiṃ katvā añjalim paggayha suriyaṃ na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapaṇiso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴: 5

19. Suvāna gāthā paramatthasaṃhitā⁵
subhāsītā isinā paṇḍitena
te vedajātā anumāḍamānā
pakkāmu devā⁶ devapurāṇaṃ yasassino. 90.

43. Gāthā imā atthavati suvaṇṇajānā 10
subhāsītā isinā paṇḍitena,

yo ko' imā atthikavā suṇeyya
labhettha pubbāpariyaṃ viśesaṃ,
laddhāna pubbāpariyaṃ viśesaṃ
adassanaṃ maccurājassa gacche ti. 91. 15

Tattha paramatthasaṃhitā⁷ ti⁸ aniccādīni dīpanena nibbānaṇissitā,
gāthā imā ti idaṃ S Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vaṇṇento āha, tattha atthavati ti nibbānadāyakatthena paramatthanissitā, su-
vaṇṇajānā ti supariśuddhavaṇṇajānā⁹, subhāsītā ti sukathitā, atthikavā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutvā sakkaccaṃ suṇeyya, pubbāpariyaṃ²⁰
ti pathamajjhānaṃ pubbaviśeso dutiyajjhānaṃ aparaviśeso tatiyajjhānaṃ apar-
viśeso ti evaṃ atthasaṃpatticatummaggavasena pubbāparabhāvena thitaṃ¹⁰
viśesaṃ, adassanaṃ ti pariyaśāne aparaviśesaṃ arahattaṃ labhitvā nibbānaṃ
papuṇeyya, nibbānappatto hi puṇḍalo maccurājassa adassanaṃ gato nāma hoti.

Evaṃ S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā „na bhikkhave idān' 25
eva pubbe pi Moggallānassa ālāhane pupphavassaṃ vassitī" vatvā
s. p. j. samodhānento

44. Sālissaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹¹ Kolito¹² 30

Sarabhaṅgo Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti āha. 92.

Sarabhaṅgajātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno. ² Cks paticch-. ³ Bd sakāni vasanaṭṭhānāni. ⁴ Bd
gāthāyo abhāsi. ⁵ Bd -saṇṇitā. ⁶ so Ck Bd for te? ⁷ Ck -mattham-, Bd
-saṇṇitā. ⁸ subhāsītā --- ti wanting in Ck. ⁹ Bd omits su. ¹⁰ Bd tam.

¹¹ Cks pana. ¹² Bds add nārado udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobhanam¹ ā. k. Vatthum Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana tam bhikkhum „saccaṃ kira tvaṃ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti² pucchitvā
 5 „saccaṃ bhante“ ti „kena ukkaṇṭhāpito sīti“ purāṇadūtiyākāya³ ti vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārikā, tvaṃ etaṃ nissāya jhānam nāsetvā tiṇi samvaccharāmi mūlho visaṇṇi⁴ nipajjitvā uppannāya saṇṇāya mahāparidevaṃ paridevīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiratthe⁵ brāhmaṇakule nibbat-
 10 titvā vayappatto sabbasippes⁶ nipphattim patvā isipabbajjam pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath' ekā migi⁷ tassa passāvaṭṭhāne sambhavamissakam tinam khādi⁸ udakam pivi, ettaken⁹ eva tasmim paṭibaddhacittā gabbham paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā¹⁰ assamasāmanante¹¹
 15 yeva carati. M. parigaṇhanto tam kāraṇam aññasi. Sā aparabhāge manussadārakam vijāyi, M. tam puttasiṇehena paṭijaggi, Isisiṅgo ti 'ssa nāman ahoṣi. Atha nam viññūbhāvaṃ pattam¹² pabbajetva attano mahallakakāle tam ādāya Nārivanam nāma gantvā „tāta imasmim Himavante imehi pupphehi sadisā itthiyo
 20 nāma honti, tā¹³ attano vasagate mahāvināsam pāpenti, tasmā vasam nāma gantum na vaṭṭatīti“ ovaḍitvā aparabhāge Brahma-lokaparāyano ahoṣi. Isisiṅgo pi jhānakīlam kīlanto Himavanta-padese vāsam kappesi ghoratapo, parimāritindriyo¹⁴ ahoṣi. Ath' assa silatejena Sakkabhavanam kampi. Sakko āvajjanto tam
 25 kāraṇam ñatvā „ayam mam Sakkattā cāveyya¹⁵“ ti „ekam accharam pesetvā sīlam assa bhindāpessāmiti“ sakaladevalokam upaparikkhanto attano adḍhateyyakoṭṭisaṃkhānam¹⁶ paricārikānam majjhe ekam Alambusam nāma accharam ṭhapetvā aññam
 30 tassa sīlabhedam kātum ānāpesi.

¹ Bd ukkaṇṭhitabbikkhum. ² Bd sīti. ³ Ck si. ⁴ Bd -o. ⁵ Ck -e. ⁶ Bd -ā. ⁷ Bd -itvā. ⁸ Bd katthaci agantvā, adding tattheva tiṇam khādi. ⁹ Bd assamassa-. ¹⁰ Bd viññūtappattam. ¹¹ Ck tam. ¹² (k) cāpe-. ¹³ Ck -sam-khātātam, Ck -saṃkhānam, Bd -saṃkhātānam.

Etam¹ attham āvikaronto S. imam² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññam parābhetvā Sudhammāyaṃ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettiimsāya devaputtānam piti- 5
kiccaśāhanena⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya taṃ
paṭibala ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyaṃ ti Sudhammāya devasabhāya
Pandukambalasilāsane nisinnō taṃ Alambusaṃ pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā taṃ⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isiṃ palobhike gaccha Isisiṅgaṃ Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti taṃ ālapati, idan⁶ tassā nāmaṃ, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissanena⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādharanena nāma-
nālapanto⁹ evam āha, isiṃ palobhike ti isiṇaṃ palobhanasamatthe,
Isisiṅgaṃ ti tassa kira matthake migasiṅgākārena dve cūla utthahimsu, tasmā
evam vuccati 15

Sakko¹⁰ „gaccha Isisiṅgaṃ upasaṃkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā“ ti Alambusaṃ ānāpesi.

3. Purāyaṃ ambe acceti¹¹ vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹²
tassa maggāni ācāra¹³ iti vacanaṃ ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayaṃ tūpaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho pan' esa dīghāyukatāya nibbānasaṃkhāte magge abhirato gunavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa ambe nātikkaṃati na abhibhavitvā imamhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa devalokagamanāni maggāni ācāra¹⁶, yathā
idha nāgacchati evaṃ karohi ti attho. 25

Taṃ sutvā Alambusā gāthadvayaṃ āha:

1. Devarāja kim eva tvaṃ, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isiṃ palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
2. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyāyo, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bd tam. ² Bds pathamaṃ. ³ so all three MSS. and Abhidhānappadīpikā
for -hū -hā? ⁴ Cks pūti-, Bd pitukiccaśāna-. ⁵ Cks naṃ. ⁶ Bd idaṇca. ⁷ Bd
-sena. ⁸ Bd -missena. ⁹ Bd guṇanāmena-. ¹⁰ Bd iti sakko. ¹¹ Bd nācceti.
¹² Bd buddho. ¹³ Bds ācāra. ¹⁴ Bd vu-. ¹⁵ Ck cāpesi, Bd cāvesi. ¹⁶ Bd āva.
¹⁷ Ck tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bd -bhake, Bs -bhane.

Tattha kimeva tvaṃ ti kiṃ nāma¹ etaṃ tvaṃ karosīti dīpeti, mameva tvaṃ² sikkhasīti³ imasmīṃ sakaladevaloke maṃ eva tvaṃ ikkhasi⁴ aññaṃ na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁵ paṇ⁶ ettha vyanjanasandhikaro, isiṃ palobhike gacchā⁷ 'ti kimkāraṇā mañ ñeva evaṃ vadasīti adhippāyo, pavarā⁸ cevā⁹ 'ti mayā uttaritarā c' eva, asoke ti okarahite, nandane ti nandijāne, pariyāyo ti vāro.

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi, santi aññāpi accharā,
tādisiyo pavarā c' eva asoke Naḍḍane vane. 98.
- 10 7. Na tā evaṃ pajānanti pāricariyaṃ pumaṃ gatā
yādisaṃ tvaṃ pajānāsi nāri sabbaṅgasobhane⁵. 99.
8. Tvaṃ eva gaccha kalyāṇi, itthiṇaṃ pavarā c' asi,
taṃ eva vaṇṇarūpena vasam ānāmayissasīti⁶. 100.

Tattha pumaṃ gatā ti purisaṃ upasaṃkantā samānā purisapalobhani-
15 pāricariyaṃ na jānanti, vaṇṇarūpenā⁷ 'ti sariravanneṃ⁸ eva ca rūpasampattiya
ca, ānāmayissasīti⁹ taṃ tāpasam attano vasam ānessasi.

Taṃ sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v' āhaṃ na gamissāmi devarājena pesitā,
vihemi⁸ c' etaṃ āsādum, uggatejo hi brāhmaṇo. 101.
- 20 10. Aneke nirayaṃ pattā isiṃ āsādiya⁹ janā
āpannā¹⁰ mohasaṃsāraṃ, tasmā lomāni haṃsaye ti. 102.

Tattha na vāhaṇ ti na ve ahaṃ, vihemi¹¹ ti¹² bhāyāmi, āpādun ti asā-
ditum, i. v. h.: nāhaṃ deva tayā pesitā na gamissāmi, na v' āhaṃ taṃ isiṃ
silabhedanattāya alliyitum¹³ bhāyāmi, uggatejo hi so ti, āsādityā ti āsādetvā
25 mohasaṃsāraṃ ti mohena¹⁴ saṃsāraṃ, mohena isiṃ palobhetvā saṃsāraṃ
āpannā¹⁵ vaṭṭadukkhe paṭiṭṭhitā sattā gaṇanapathaṃ atikkantā, tasmā ti tena
kāraṇenāhaṃ lomāni haṃsaye ti lomāni uṭṭhāpemi, tassa kirāhaṃ silaṃ
bhindissāmi¹⁶ cintayamānā me lomāni haṃsantīti vadati.

11. Idaṃ vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
30 missā missetum icchantī isisiṅgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvaṃ. ² so all three MSS. for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.

⁵ Bā -ne. ⁶ Bā ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bihemi? Bā viromi.

⁹ Bā -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bā viromi. ¹² Bā api cāhaṇ in the place of na

vihaṃ. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha. ¹⁵ Ck Bā -a, C⁹ -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisiṅgena rakkhitaṃ
bimbijālakasañchannaṃ samantā adḍhayaḥjanaṃ 104.
13. Pāto va pātaraśamhi udanhasamayam² pati
aggittham parimajjantaṃ Isisiṅgaṃ upāgamīti 105.
mā abhisambuddhagāthā.

5

Tattha pakkāmiti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
gabbhaṃ pavisitvā alamkaritvā Isisiṅgaṃ kilesena missetum icchānti pakkāmi,
bhikkhave sā accharā tassa assamaṃ gatā ti³, bimbijālakasañchannaṃ ti
rattakuravakavarena⁴ sañchannaṃ. pāto va pātaraśamhīti bhikkhave pātara-
savelāya pāto va page yeva kīvape⁵ ti udanhasamayam⁶ patīti⁷ suri- 10
yugamanavelāyam eva, aggittham ti aggisālaṃ rattipadhānaṃ⁸ anuyūñjitvā
pāto va nahātvā udakakīcaṃ katvā pannaśālāya thokaṃ jhānasukheṇa vitina-
metvā nikkhamitvā aggisālaṃ sammajjantaṃ⁹ isiṃ sā upāgami, itthivīlāsaṃ
dassenti¹⁰ tassa purato atthasi.

Atha naṃ tāpaso pucchamāno āha :

15

14. Kā nu vijju-r-ivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahatthābharaṇā¹¹ āmuttamanikuṇḍalā 106.
15. Ādiccavaṇṇasaṃkāsā hemaṇḍanagandhanī
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatitthitā, 20
kamanā¹² kamanīyā te harantī¹³ ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāśasamūpamā,
vimatthā tuyhaṃ sussoṇī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇṇakkhā nābhi te sādhusaṇṭhitā
purā kaṇhañjanassēva dūrato patidissati. 110. 25
19. Duvidhā jātā urajā avanṭā¹⁶ sādhupeccudā¹⁷
payodharā appatitā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eṇeyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasannibhā. 112.

¹ Bd tam. ² Bd unhesa-. ³ Bd omits ti. ⁴ Bd -vaṇṇena. ⁵ Bd atipage. ⁶ Bd udanhe-. ⁷ Cks pati. ⁸ C rattim-, Bd rattipatanam ⁹ Bd adds tam. ¹⁰ all three MSS. -i. ¹¹ Bd vicitta-. ¹² Bd gamanā. ¹³ Bd -ti, Cks -tiṃ. ¹⁴ Bd ca. ¹⁵ Bd adds atha naṃ tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bd avanṭā? ¹⁷ Cks pandu-. ¹⁸ Bd adaphālu-. ¹⁹ Bd kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumagga-parimajjitā
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apaṇḍarā lohitantā jīṇjukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidighā susammatthā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṅgaruhā tuyhaṃ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvataṃ kasigorakkhā vanijānaṃ ca yā gati
isīnaṃ ca parakkantaṃ saṇṇātānaṃ tapassinaṃ — 116.
25. Na te samasamaṃ passe asmiṃ puthuvimaṇḍale⁵,
10 ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānenu taṃ mayan ti. 117.

Tattha vicitrahatthābharanā⁶ ti vicitrehi⁶ hatthābharanehi samanū-
gatā, hema-candanagandhinī ti suvannavannacandanagandhivilepanā, saṇṇā-
tūru ti suvatthitaḡhanaūru sampannaurulakkhana⁷. vilākā ti saṅkhittamajjhā⁸,
mudukā ti mudusukhumalā⁹, suddhā ti nimmalā, suppatiṭṭhitā ti samam
15 pathaviṃ phussantā sutthu patirithā, Kamanā¹⁰ ti gacchamāna¹¹, kamanīya
ti kantā kāmabba-yuttakā, haranti¹² ōeva me mano ti ete evarūpā¹³
paramena itthivilāsena caṃkamaṇṇiyā tava pādā mama cittaṃ haranti yeva,
vimatthā ti visālā, sussonīti sundarasonī, akkhassā¹⁴ ti suvannaphalakam¹⁴
viya visālā te sonṇī vadati, uppalasseva kiṇṇakkhā¹⁵ ti nīluppalakannikā
20 viya, kanhaṇṇajanassevā¹⁶ ti sukhumakanhalomācitattā evaṃ āha, duvidha
ti gāthā thane vannaṃ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vattassa abhāva
avaṇṭā ure lagā eva hutvā sutthu nikkhantattā sadhupaccudā¹⁸ payassādhi-
ranato¹⁹ payodharā, appatītā ti na-ppatitā amilātātā²⁰ vā anabbhunnatātā²¹
vā na auto²² pavitthā ti appatitā, suvannaphalake ṭhapitasuvannamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisatāya addhalābusamānā thanā, eneyyakā yathā ti
enimigassa hi²⁴ dighā ca vattā ca givā sobhati evaṃ tava givā²⁵ thokam dighā
kambutalābhāsa²⁶ suvannāliṅgatalasannibhā givā ti attho, paṇḍarāvaranā
ti dantavarānā, catutthamanasannibhā ti catutthamano vuccati catuttha-
vatthubhuta²⁷ jivhā, abhṛattabhāvena jivhāsadin te otthapariyosānen ti vadati,
30 uddhaggā ti hetthimadantā, addhaggā ti uparimadantā, dumagga-pari-

¹ Ck jīṇjuka-, C jīṇḍhuka-. ² Ck susama-, Bd susamapathā. ³ Bds -kabyā?

⁴ Bd -itā. ⁵ Bd pathavi-. ⁶ Bd vicitt-. ⁷ Ck -ne. ⁸ Ck -majjhe, Bd -majjhā.

⁹ Ck -e. ¹⁰ C kāmānā, Bds gamanā. ¹¹ so all three MSS. ¹² Ck garahantiṃ.

¹³ Bd -peṇa. ¹⁴ Bd sundaravannassasuvannapassapalakam. ¹⁵ Bd kiṇṇikkhā. ¹⁶

Ck kanhāja-, C kanṭabhaja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vannaṃ-, Bd kathaṃ thane

vannayanto. ¹⁸ Ck paṇḍudā. ¹⁹ Bd -ssa-. ²⁰ Ck amiyāmānatāya. ²¹ C

-tatāya. Bd anubhunnatātāya ²² Ck add na ²³ Ck -mayācabundo. ²⁴ Ck

omit hi. ²⁵ Ck omit givā. ²⁶ Bd adds ti. ²⁷ C catutthabhūtā, Bd catuttha-

manavattubhūtā.

majjitā ti dantakathaparimajjitā¹ parisuddhā, duvijā ti dvijā, nelasambhūtā ti niddoesu hanumaṇṣapariyosānesu sambhūtā, apandārā ti kanhā, lohitanā² ti rattapariyantā, jīṇjukaphalasannibhā ti rattatthāne jīṇjukaphalasadisā, sudassanā ti passantūnān atittakarā³ jaṇcappasadasamanūgata, nātidīghā ti pamānayuttā, susammatthā ti sutthu sammatthā, kanakaggā⁴ samocitā ti kanakaggā⁴ vuccati suvannaphanikā taya⁵ gandhatelam⁶ ādāya paharitā⁷ suracitā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasiṇ⁹ ca gorakkhañ ca missaya jīvanasatte¹⁰ dasseti, ya gatīti¹¹ yattika¹² nipphatti, parakkantañ ti yattakañ isīnañ parakkantañ¹³, vitthārikatā¹⁴ imasmiñ Hinavante yattaka isayo vasantīti attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalilā- 10 vilasadisamataya¹⁵ taya¹⁶ samañ na passāmi, ko vā tvañ ti idañ tassā itthibhāvañ na jānanto pi purisavohārasena pucchī.

Evam pādato patthāya yāva kesā attano vaṇṇaṃ bhāsante tāpase Alambusā tunhī hutvā tassa kathāya yathānusandhiṃ gatāya tassa sammūlhabhāvaṃ ñatvā 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evaṃ gate sati,
ehi samma ramissāma ubho amhākaṃ assame,
ehi¹⁷ taṃ upagūhissaṃ ratīnaṃ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevaṃ gate satiti Kassapagotta evaṃ¹⁸ tava citta pivatte sati pañhakālo na hoti, sammā 'ti vayasā¹⁹, ratīnañ ti pañca- 20 kamaguparatiṇaṃ.

Evam vatvā Alambusā ciñtesī: „nāyaṃ mama tñitāya²⁰ batthapassam²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā itthimāyā²³ kusalatāya tāpasam kampetvā āgatamaggābhimukhī²³ pāyāsī. 25

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā:

27. Idañ vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇini
missā missetum icchantī Isisingaṃ Alambusā ti g. ā. 119.

¹ B^d dantaotthapari-. ² B^d lohitan. ³ B^d attitti-. ⁴ B^d -kabyā. ⁵ C^k -phani-kaya, B^d -palikatāya. ⁶ C^k -tela, C^s -kelaiñ, B^d -tesaṃ. ⁷ B^d -kū. ⁸ B^d suracitā. ⁹ C^k -i, C^s -i. ¹⁰ B^d jivanakasatte ¹¹ C^k gati, C^s gañi. ¹² B^d yattha. ¹³ C^k -ta. ¹⁴ B^d -ritakatvā? ¹⁵ B^d -līhā-. ¹⁶ B^d tassa ¹⁷ C^s adds ca, C^k ma. ¹⁸ ehi samma - - evaṃ wantiñ in B^d. ¹⁹ C^k vayasā, B^d piyavacanāñ mā lapanametañ. ²⁰ C^k tñitassa, B^d mayi tñitāya. ²¹ B^d -pāsam. ²² B^d gamissāmīti. ²³ B^d -khatī.

Atha nañ tāpaso gacchantim disvā „ayam gacchatī“
attano dandhaparakkamañ¹ mandagamañ chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamañ²
tam uttamāsu veñisu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇi³ palissaji⁴ sūsoḥhanā⁵
cavi tamhi⁶ brahmacariyā⁷ yathā tañ atha tositā. 121.
30. Mana-ā⁸ āgamā Indam vasantam Nandane vane,
10 tassā saukappam-ānāya Maghavā devakuñjaro
pallamkam palinī khippam sovaṇṇam sopavāhanam 122.
31. Sauttaracchadapañāsam⁹ saḥassapaṭṭiyattham¹⁰,
tam enam tattha dhāresi ure katvāna soḥhanā. 123.
32. Yathā ekamuhuttam va tiṇi vassāni dhārayi
15 vimado tihi vassehi paṭibujjhivāna¹¹ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harirukkhe¹² samantā¹³ aggiyāyanam
navapattavanam phullam kokilagaṇaghositam¹⁴. 125.
34. Samantā paviloketvā¹⁵ rudam assūni vattayi,
na juhe na jape mante, aggiuttam a hāpitam. 126.
20 35. Ko nu me pārīcariyāya pubbe cittam palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatam¹⁶
nānāratana-paripūram nāvam va gaṇhi añṇave ti. 127.

- Tuttha ajjhāpatto ti sampatto, tam udāvattam¹⁶ kalyāṇi¹⁷ tam
kese parāmasitvā thitam isim udāvattitvā nivattitvā kalyāṇadaṣṣanā sā suṭṭhu
25 soḥhanā, palissajiti āliṅgi, cavi tamhi¹⁷ brahmacariya yathā tam
atha tositā ti bhikkhave tassa isino tāvad eva jhanam antaradhāyi, tasmim
tamhā jhānā brahmacariya cavite yathā tam Sakkena paṭṭhitam¹⁸ tath' eva
ahosi, atha Sakka-sa paṭṭhanāsamiddhabhāvam¹⁹ viditvā sā devakaññā tositā,
tassa tena brahmacariyavināsa²⁰ sañjanitapiti pamojjakatā²¹ ti attho, manasā
30 āgamā ti sā tam aliṅgitvā thitā aho vata Sakko pallamkam peseyyā 'ti evam²²
pavattena manasā Indam āgamā, Nandane ti nandijanasamatthāyā
Nandanavanasaṁkhāte Tāvattisabbhavane vasantam, devakuñjaro ti Deva-

¹ Bā daddhu-. ² Bā daddha-. ³ Ck palissapi, Bā palissaji. ⁴ Bā sūsoḥhanā.

⁵ Bā tehi. ⁶ Ck -yāya. ⁷ Ck sā ma-. ⁸ Bā -sa. ⁹ Ck -sattatam, C -yattatam,
Bā yattakam. ¹⁰ Bā parivijjhivāna. ¹¹ Bā haritaru-. ¹² Bā samanna.

¹³ Ck -lā-. ¹⁴ Ck paṭi-. ¹⁵ so Ck; C tejjābhasam-, B tejjābhasambhū-. ¹⁶

all three MSS. -tta. ¹⁷ Bā tehi. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā -nāyassami-

²⁰ Bā -yāvanāsa-ve. ²¹ Bā -mejjā, omitting katā. ²² Ck eva.

settho, pahinīti¹ pesesi, pāhinīti² pi pātho, sopavāhanan ti sapari-
 vāraṇi, sauttaracchadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi paṭicchāditaṃ,
 saḥassapaṭṭiyatthatan ti saḥassadibbakojavatthataṃ³, tamenan tatthā 'ti
 taṃ Isisingaṃ tattha dibbapallāṃke nisinnā sā ure⁴ katvā dhāresi, tiṇi
 vassānīti⁵ ekaṃ⁶ muhuttaṃ viya manussaganaṇāya tīni vassāni taṃ ure 5
 nipajjāpetvā tattha nisinnaṃ⁷ dhāresi, vimado ti nimmodo vigatavisaññabhāvo,
 so hi tīni samvacharāni visañño sayitvā pacchā patiladdhasaṇño pabujjhi⁸,
 tasmiṃ pabujjhamāne hatthādhiphandanaṃ disvā va Alambusā tassa pabujjhana-
 bhavaṃ ūtvā pallāṃkaṃ antaradhāpetvā sayam pi antarahitā⁹ atthāsi,
 addasāsīti¹⁰ assamapadaṃ olokeno kena nu kho 'mhi silavināsanāṃ¹¹ 10
 pāpito ti cintetvā mahantena saddena paridevamāno addasa¹², harirukkhe¹³
 ti aggiyāyatanasamkhātāṃ¹⁴ aggisālāṃ samantā parivāretvā tthe haritapatte¹⁵
 rukke, navapattavanan ti tarunehi navapattehi samchannāṃ vanan,
 sudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁶ mante¹⁷ ti ayam assa pari-
 devanagāthā, ahapitan ti hāpitaṃ, akāro¹⁸ upasaggamattaṃ, pāricariyāyā 15
 'ti ko nu kilesapāricariyāya ito pubbe mama cittaṃ palobhayitvā paridevati,
 so¹⁹ me tejahasambhataṃ²⁰ ti hakāro²¹ nipātamattaṃ yo mama samana-
 tejena sambhataṃ²² jhānagunaṃ nanāratanaṇṇam²³ mahannave nāvāṃ viya
 saṃhi vināsam papesi ko nāmi eso ti paridevi²⁴.

Taṃ sutvā Alambusā cintesi: „sac' āhaṃ na kathessāmi 20
 ayaṃ me abhisapissati, haṇḍ' assa kathessāmīti“ sā dissa-
 mānena²⁵ kāyena tathavā

26. Ahaṇ te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhi²⁶ cittaṃ cittena, pamādā tvaṃ na bujjasitī g. ā. 128.

So tassā kathaṃ sutvā pitarā dinnaovādaṃ²⁷ saritvā 25
 „pitu vacaṇaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto 'mlhīti“ paridevanto
 catasso gāthā abhāsi:

27. Imāni kira maṃ tāto Kassapo auvāsate²⁸:

kamalāsaris' itthiyo²⁹, tāyo bujjhesi māṇava, 129.

30. Ure gaṇḍāyo bujjhesi, tāyo bujjhesi māṇava, 30

ice-ānūsāsi maṃ tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ Bd pā-, Cks pahinīti. ² Ck pahinīti, Cs pahinīti, Bd pahinīti. ³ Bd -kam.

⁴ Bd uttare. ⁵ Cks omīti vassānīti. ⁶ Bd eka. ⁷ Bd -nnā. ⁸ Bd -itvā adda-

sāsīti ⁹ Bd -itvā. ¹⁰ Bd adds so. ¹¹ Bd -nāsam. ¹² Bd -sāsi. ¹³ Bd

haritaru-. ¹⁴ Cks aggiyāyana-. ¹⁵ Bd -tta. ¹⁶ Bd jappe. ¹⁷ Cks -to. ¹⁸

Bd a-. ¹⁹ Cks ye. ²⁰ Cks -bhasamahatan, Bd -hasambhutan. ²¹ Cs bhākaro.

²² Bd -bhūtaṃ. ²³ Bd -pari puṇṇaṃ mahantaṃ. ²⁴ Bd -vatī. ²⁵ Ck disasa-

manena, Ck disassamānena, Bd disamānena. ²⁶ so Cs for -dhiṃ? Ck Bd -dhi.

²⁷ Bd dinnaṃ-. ²⁸ Bd -ti. ²⁹ Cks kamma-, Bd kamalāsiripittiso.

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsaṇaṃ,
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

40. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīviteṇa me,
puna vā tādiso hessaṃ, maraṇaṃ³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānti imāni vacanāni, kamalāsarisitthiyo⁴ ti kamalā⁵,
vuccati nāri phullatāya⁶, pupphasadisā itthiyo, tāyo bujjhesīti⁷ mānava
tāyo jāneyyāsi, ñatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹, yāni evarūpāni
vacanāni tadā maṃ tāto anusāsati imāni kira tānīti¹⁰, ure gaṇḍāyo ti
uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gaṇḍehi samannagatāyo, tāyo bujjhesīti¹² tāyo attano
10 vasagato¹³ vināsaṃ pāpentīti jāneyyāsi¹⁴, nākaṃ ti nākarim, jhāyāmīti
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīviteṇa me ti dhi-r-atthu garahitaṃ
mama jīvitaṃ¹⁶, jīviteṇa me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, natthajjhānaṃ¹⁸ uppādetvā vitarāgo bhavissāmi,
maraṇaṃ¹⁹ me bhavissatīti.

15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samanatejaṃ disvā jhānaṃ ca uppāditabhāvaṃ ñatvā Alam-
busā bhītā khamāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā dve gāthā²² abhāsi:

20 11. Tassa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhiṃ ca ñatvā avatthitaṃ
sirasā aggahi pāde Isisīgaṃ Alambusā. 133.

12. Mā me kujjhi²³ mahāvira, mā me kujjhi²⁴ mahāisi²⁵,
mahā attho mayā cinṇo tidasānaṃ yasassinaṃ,
tayā pakampitaṃ āsi sabbāṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhaddhe, yathāsukhaṃ gacchā²⁶

25 'ti vissajjento

13. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhaddhe sukhī hohi,
gaccha kaññe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.

Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bd vudh-. ² Bd svajjajjhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bd kamalāsiripittīyo

⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla, Bd phullatātāsaṃ. ⁷ Bd bujjha-. ⁸ Bd ā-. ⁹ Bd
malāpeyyāsīti. ¹⁰ Bd tāni ¹¹ Bd omits one dvīhi. ¹² Bd bujjhesīti mānava.

¹³ Bds vasāni-. ¹⁴ Bd omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-, Bd has sajjhā-. ¹⁶ Cks
omit ji-. ¹⁷ Bd adds vā ¹⁸ Bd natthajjhānā-. ¹⁹ Bd adds vā. ²⁰ Cks -gaṃ.

²¹ Bd adds puna. ²² Bd -āyo. ²³ Bd -a. ²⁴ Bd -e.

Tam attham pakāseṇo S. tisso gāthā abhāsi:

14. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
añjalim¹ paggaheṭvāna tamhā ṭhānā apakkami. 136.

45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhana³
saṭṭaracchadapaṇṇāso⁴ sahaṣṣapaṭṭiyatthato⁵
tam eva pallaṃkam āruya agā devāna santike. 137.

46. Tam okkam iva āyantiṃ⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
paṭito sumano vitto devindo⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamivā 'ti dīpaṃ⁸ viya, paṭito ti ādhi pi tuṭṭhākāro va
das-sito⁹, adadā varan ti āgantvā vanditvā ṭhitāya tuttho varaṃ adasi.

Sā tassa santikā¹⁰ varaṃ gaṇhantī osānagātham ā.:

47. Varaṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche, etaṃ¹² Sakka varaṃ vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varaṃ ado puna isipalobhikāya
na gaccheyyaṃ mā maṃ etadattūya pahīneyyāsi etaṃ varaṃ varemīti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiṇhale paṭiṭṭhahi): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isiṇṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāsi ahaṃ evā“ 'ti. Alam-
busajātakaṃ.

4. Saṃkhaṇḍajātaka.

. Ariyāvekāso sīti. Idam S. J. v. uposathakammaṃ ā. k.
Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatiṃ¹³ nāgasampattiṃ¹⁴ pahāya uposathaṃ upavasimsu yevā“ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamaheṣiyā kucchinhi nibbatti, Duyyo dhaṇo ti 'ssa nāmaṃ
karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁵ sippaṃ¹⁶ uggaṇhitvā
āgantvā pitaraṃ addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisinṇcitvā isi-

¹ Bā -i. ² Bā tassābhi. ³ C^s -ṇṇāso-, Bā -ṇṇoso-. ⁴ Bā saṃ-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bā dīpakāṃ. ⁹ C^s va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā -itaṃ. ¹² C^s evaṃ. ¹³ Cfr. B. & Cariyāp. by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^s -ti, Bā -ti. ¹⁵ C^k -ī, Bā -i. ¹⁶ Bā -yaṃ. ¹⁷ Bā sabbasippāni.

pabbajjam pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
 pitu santikam agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kaṣiṇaparikkammamattam pi kātuṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imam jaṭam bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapāladahato
 nāma nikkhantāya Kaṇṇapennāya⁶ natthi⁷ nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁸ paṇṇasālam katvā tattha⁹ vasanto kaṣiṇa-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhinnā¹⁰ nibbattetvā uṇṇhācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarajā mahantena
 parivārena Kaṇṇapennanadito¹¹ nikkhamitvā antaranatthā upa-
 sāmkaṃti, so tassa dhammāṃ deseti¹². Ath' assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gatattṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹³
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ natvā tassa dassanattṭhāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹⁴ khandhāvaram
 nivesetvā¹⁵ katipayehi amaccehi saddhim assanapadābhimukho
 pāyāsi. Tasmiṃ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 sunanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantāṃ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utṭhāya¹⁶ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma¹⁷ esa tumhākaṃ
 santikam āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarajā nāma¹⁸ esu“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhave nivesetvā¹⁹ lobham
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddham dā-
 25 petvā²⁰ attano nagaṃ eva gantvā catūsu dvāresu dānasālam²¹
 kāretvā²² sakala-Jambudīpaṃ khobhento²³ dānaṃ datvā siḷam
 rakkhitvā uposathakammaṃ²⁴ katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhave nibbattitvā Saṃkhapālanāgarajā

¹ Bā divase divase. ² Bā ā-. ³ Bā teneva. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Ck mahisaka-. ⁶ Bā kaṇṇapennāya. ⁷ Ck Bā upani-. ⁸ Ck omit tattha. ⁹ Bā -ññā. ¹⁰ Bā kaṇṇapennāya. ¹¹ Bā -si. ¹² Ck -vijjhā-, Bā anuvijjāpetvā. ¹³ Bā -tam. ¹⁴ Bā nivā-. ¹⁵ Bā utṭhāyāsanā. ¹⁶ Ck nibaddhāpetvā, Ck niṇṇāpetvā, Bā nibaddham dā-. ¹⁷ Bā -lāyo. ¹⁸ Bā kārapetvā. ¹⁹ Bā seṇkhobhanto. ²⁰ Bā -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiya vipphaṇṇasāri hutvā
tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāso vasi,
ath' assa nāgabhave vasantassa uposathavāso na sampajjati,
silavināsaṃ pāpunāti, so tato paṭṭhāya nāgabhanā nikkha-
mitvā Kaṇṇapennāya² avidūre mahāmaggassa ca ekapadika-
maggassa ca antare ekaṃ vammikāṃ parikkhipitvā uposathāṃ
adhiṭṭhāya samādinnaṃ „mama cammena atthikā³ camma-
maṃsādihi⁴ atthikā maṃsādini⁵ harantū“⁶ 'ti attānaṃ dāna-
mukhe vissajjtvā vammikamatthake nipanno samānadhamaṃ
karonto cātuddase⁷ pannaṃ vasiṭvā pāṭipade⁸ nāgabhanāṃ
gacchati. Tasmiṃ ekadivasaṃ evaṃ silaṃ samādiyitvā ni-
panne⁹ paccantaḡāmaṃsino soḷasa janā „maṃsaṃ āharissāma“
'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā¹⁰ kiñci alabhivā nivattā¹¹ taṃ
vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayāṃ ajja godhapotakaṃ
pi na labhimha, imaṃ nāḡārājānaṃ vadhitvā khādissāma“¹² 'ti
cintetvā „mahā kho paṇ' esa, gayhamāno palāyeyyāpi¹³, yathā
nipannaṃ eva taṃ¹⁴ bhogesu sūlehi vijjhivā dubbalaṃ katvā
gaṇhissāma“¹⁵ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikaṇāvappamāṇaṃ vattetvā¹⁶ ṭhapita-
sumanapupphadāmaṃ viya jīṇṇukaphalasannibhehi akkhīhi
jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁷ ativiya so-
bhati, so tesāṃ soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
rato sīsaṃ niharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
āgacchante disvā cintesi: „ajja¹⁸ mayhaṃ manoratho matthakaṃ
pāpuṇṇisati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe¹⁹ niyyādetvā viriyaṃ
adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā²⁰
chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
olokessāmi²¹“ attano silabhedabhayena dāhaṃ adhiṭṭhānaṃ²²

¹ C^s B^d repeat ga-. ² C^k -plunāya, B^d -vaṇṇāya. ³ B^d omits cammena atthikā.

⁴ C^k cammaṃ-. ⁵ B^d cammamāṃsā-. ⁶ C^k -sī. ⁷ C^s -pāde, B^d pāṭipade.

⁸ C^k -o. ⁹ B^d vicaranto. ¹⁰ B^d nikkhamantā. ¹¹ B^d -ti, B^s palāyeyyāte. ¹²

C^k evaṃ naṃ. ¹³ C^s vatte-. ¹⁴ B^d -to. ¹⁵ C^s B^d koṭe-. ¹⁶ B^d -eyyāmiti.

¹⁷ B^d omits adhi-.

adhitthāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikkhināsūlehi¹ atthasu thānesu vijjhitvā sakaṇṭakā²
 kālavettayatthiyo pahāramukhehi pavesetvā atthasu thānesu
 5 kāceh' ādāya³ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁴ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhīni ummiletvā te na
 olokesi, tassa atthahi kāceh' ādāya⁵ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam sīsam assa olambatīti⁶
 mahāmagge nipajjāpetvā taruṇasūlena nāsāpuṭe⁷ vijjhitvā
 10 rajjukaṃ pavesetvā sīsaṃ ukkhipitvā ca koṭiyaṃ⁸ laggetvā
 puna⁹ ukkhipitvā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmiṃ khaṇe Vide-
 haratṭhe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-aṃ tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam solasannam
 15 pi solasahi vāhagonehi saddhiṃ pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesaṃ nivāsanaṃ parupapāni bhariyānaṃ pi tesam
 vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanam gantvā
 tattha papañcam akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāraṃ upasaṃkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇam kathetvā taṃ
 20 ādāya nāgabhavanam gantvā tihi¹⁰ nāgakaṇṭhāsatehi saddhiṃ
 mahantam assa yasaṃ datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekaṃ¹¹ vassaṃ vasitvā ditte¹² kāmā
 paribhuñjitvā „icchāmi¹³ ahaṃ samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapadesaṃ¹⁴ gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bāraṇasim patvā¹⁵ rājuyyāne va-
 sitvā punadvase bhikkhāya nagaraṃ pavisitvā rājadvāraṃ aga-
 māsi¹⁶. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṃ

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cā kācehā ādāya, Bā kājēnādāya. ⁴ Cā -e. ⁵
 Bā kājehi ā-. ⁶ Bā nāsāpuṭam. ⁷ Bā kājako. ⁸ Bā adda pl. ⁹ Cā tīni.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bā gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā¹ aññatarasmiṃ nice āsane nisinno vanditvā tena sad-
dhiṃ sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvakāso si pasannanetto
maññe bhavam pabbajito kulambhā,
kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge
pabbaji² nikkhamma gharā sapaññā³ 'ti. 140. 5

Tattha ariyāvakāso sīti niddosasundarasarirāvakāso abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulambhā ti khattiyabrāh-
manakulā vā seṭṭhikulā vā pabbajito sīti maññāmi. kathan nū 'ti kena nu
kāraṇena kiṃ ārammaṇam katvā dhanañ ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 16
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho veditabbo:

1. Sayam vimānam naradeva disvā
mahānubhāvassa mahoragassa 15
disvāna puññānam mahāvīpākam
saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.
2. Na kāmakāmā na bhayā na dosā
vācam musā pabbajitā bhaṇanti,
akkhāhi me pucchito etam attham, 20
sutvāna me jāyihiti-ppasādo³. 142.
3. Vāṇija⁴ ratṭhādhipa gacchamāno
pathe addasāsīm hi milācaputte⁵
pavaṭṭakāyam⁶ uragāṃ mahantaṃ
ādāya gacchante pamodamāne⁷. *143. 25
4. So 'ham samāgama janinda tehi
saṃhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmi¹¹ bhīto:
kuhiṃ ayaṃ nīyati bhīmākāyo,
nāgena kiṃ kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā el-. ² Ck pabbajja ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti ⁵ Ck mehi jāyihiti-, Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vāṇijam. ⁷ Ck bhilāca- corr. to calāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaṭṭha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bā pah-. ¹¹ Bā avacasi, Ck avacasmiṃ.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanattham
pavattakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras² aṃñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayam gantvā sakam niketanam³
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ thokkhāma pamodamānā,
mayam hi vo sattavo pannagānam. 146.
8. Sace ayaṃ nīyati bhojanattham
10 pavattakāyo¹ urago mahanto
dadāni vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcatha bandhanasmā. 147.
9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū⁴ ca no uragā⁵ bhuttapubbā⁶,
15 karoma te taṃ vacanam Alāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
10. Tad assu⁷ te bandhanā mocayimisu
yaṃ natthuto paṭimokkh⁸ assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
20 pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puṇṇehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass⁹ ahaṃ piṭṭhito anvagañchim
dasaṅgulim añjaliṃ paggaheṭvā. 150.
- 25 12. Gacch¹⁰ eva¹¹ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesum,
dukkho hi luddehi punā samāgamo,
adassanam bhojaputtāna¹² gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadam vipasannam
30 nīlobhāsam ramaṇīyaṃ sutittham

¹ B^d pavaḍha-. ² B^d niketaṃ. ³ C^k -uñ. ⁴ B^d -o. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^k gaccheva. ⁷ C⁹ B^d -nam, C^k -namna

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittiṇṇabhayo³ patīto. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhaḥi maṃ pitaraṃ va putto
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.

15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pānadado sahāyo,
sakaṃ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ 'ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhaṭṭakajātakaṇṇo anekasatanāṭakasampatisam-
pannam kaṇṇamanivimānaṃ, puññaṇaṃ ti tena ketānaṃ puññaṇaṃ ma-
hantaṃ vipakaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāmaṃ ti na vatthukāmena na pi bhaya-
dosehi⁹ musā bhaṇanti, jāyihititī¹⁰ bhaṇte tumbhākaṃ vacanaṃ sutvā mayham
pi pasādo somanassaṃ jāyissati, vanijjan ti vanijjakammaṃ karissāmiti ga-
cchanto, pathe addasāsiṃ ti pañcannaṃ sakatasatānaṃ purato sukhayānake
msiditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasaṃ, pavaṭṭakāyaṃ¹¹ 20
ti vaḍḍhitakāyaṃ, ādāya 'ti atṭhaḥi kacehi¹² gahetvā, avacasmiṃ¹³ ti abbāsim.
bhimakāyo ti bhayaajanakakāyo, bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
pati, Videhaputtā¹⁴ 'ti Videharatṭhavasitāya¹⁵ Alāraṃ¹⁶ ālapimsu, vikopa-
yitvā ti chinditvā, mayam hi vo sattavo ti mayam pannaganam veṇiṇo
nāma, bhojaatṭhā¹⁷ ti¹⁸ khādanatṭhāya, mittāṇa no hohitī tvaṃ ambhākaṃ 25
mitta hohi, kaṭagūṇaṃ jāna. tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesaṃ soḷasavāhagone¹⁹ nivāsanapārurapanāni pasatam pasatam su-
vannamāsake bhariyānaṃ ca tesaṃ²⁰ vatthālamkāraṃ 'adāsim, aha Saṅkhaṭṭakajā-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhaḍḍāya kaṇṭakācītā kūlavetta-
latā²¹ koṭṭiyaṃ gahetvā ākaḍḍhituṃ ārabhimu, atthāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
disvā aklamanto va asinā tā latā chinditvā dārakānaṃ kaṇṇavedhato vaṭṭini-
harananiyāmena²² adukkhaṇento saṅkaṃ nīharim, tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse paṇimokkham tasmiṃ bandhana

¹ Bā sammonataṃ. ² Ck ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cā -ye. ⁴ Ck -issati,
Bā -issati. ⁵ Ck -ehi. ⁶ so all three MSS. for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkārān-
sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihitī, Ck jāyihitī.
Cā jāyihitī. ¹¹ Bā pavaḍḍha -. ¹² Bā kacehi. ¹³ so all three MSS. = avaca-
smiṃ. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adda bhojanatṭhāya.
¹⁸ Ck -goṇena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Ck; Bā sakaṇḍakacitakūlavettaḷatāya. ²¹
Bā atthihāra.

tañ uraṇaṃ mocayāsiṃsu, tassa nāsato saha pāsena nañ rajjukāṃ nīharāsiṃsū 'ti
 dīpeti, iti te uraṇaṃ vissajjettvā thokaṃ gantvā ayaṃ urago dubbalo matakāle
 nañ¹ gahetvā va gacchissāma² 'ti nīlāsiṃsu, punnehi³ so pi muhuttaṃ pā-
 cīnamukho⁴ gantvā assupunnehi nettehi mañ palokayi, tadassahañ⁵ ti tadā
 5 assa ahañ, gacchevā 'ti evaṃ tañ avacañ ti vadati, rahadañ ti Kaṇṇa-
 penṇadahañ⁶, samotatañ⁷ ti ubhayatīresu jamburukkhavetasarukkhehi⁸ ota-
 tañ⁹ vitatañ¹⁰, uttiṇṇabhayo patīto ti so kira tañ rahadañ¹¹ pavisanto,
 Alārassa¹² upaccākāraṃ dassetvā yāva naṅguṭṭhā otari, uḍake pavittṭhapa-
 vitṭhaṭṭhānaṃ¹³ ev' assa nibbanañ¹⁴ ahoṣi, tasmā nittiṇṇabhayo patito hatṭha-
 10 tutṭho pavēkkhi¹⁵, pavissa¹⁶ 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabhave pa-
 mādañ anāpajjivā mayi Kaṇṇapennatīrañ¹⁷ anatikkamante¹⁸ yeva dibbena
 parivāreṇa mama purato patur ahoṣi, upatṭhaṭṭhi upāgami, abbhantaro ti
 hadayaṃ nissasādiso. passa me ti tvañ mama bahūpakāro sakkārañ te kaṇ-
 sāmi passa me nivesanāni¹⁹ mama nāgabhaveṇa passa, Masakkasārañ
 15 viya²⁰ 'ti Masakkasāro vuccati osakkanaparisaṃsāraṇābhāveṇa ghanasāratāya²¹ ca
 Sinerupabbatarājā, ayaṃ pana tattha nāpitañ Tīvatīṃsabhavanāñ sandhāy'
 evaṃ āha.

Mahārāja evaṃ vatvā so nāgarājā uttarim attano bha-
 vanāñ vaṇṇento gāthadvayaṃ āha:

- 20 16. Tañ bhūmibhāgehi upetarūpañ,
 asakkharā²² c' eva mudū subhā ca
 nīcātiṇā²³ apparajā²⁴ ca²⁵ bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155.
 17. Anāvakuḷā²⁶ veḷuriyūpanilā,
 25 catuddisañ ambavanañ surammañ,
 pakkā ca pesi²⁷ ca phalā suphullā²⁸,
 niccotukā dhārayanti phalāniti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁹ yā tattha bhūmi pāsāpasakkhararāhiṭṭā³⁰, mudū
 30 subhā kañcanarajatamaṇimayā sattaratanaṇḍalīkākīṇā, nīcātiṇā³¹ ti indago-
 pakapittṭhisadāvaṇnehi nīcātiṇe³² samannāgatā, apparajā ti pāmasurāhiṭṭā,
 yattha jahanti sokañ ti yattha pavittṭhamattā va nissokā honti, anāva-

¹ Bā phāsañ. ² Bā gami-. ³ Bā pācīnābhī-. ⁴ Ck^o tadassahañ, Bā tadassāhañ.

⁵ Bā -veṇṇadahañ. ⁶ Bā -natañ. ⁷ Ck^o -rukkhove-, C^o -rukkhvece-, Bā jam-
 buka -rukkhavedisā-. ⁸ Ck^o -ta, Bā onatañ. ⁹ Bā vinatañ. ¹⁰ Bā dahanāñ.

¹¹ Bā a-. ¹² Bā omits one pavittṭha. ¹³ Bā nippanṇaṃ. ¹⁴ Ck^o pa-. ¹⁵ Bā
 -vaṇṇa-. ¹⁶ Bā -kknte ¹⁷ Bā -nanti. ¹⁸ Ck^o -tā. ¹⁹ Ck^o -ārā. ²⁰ Ck^o

-nañ, Bā nīce-. ²¹ Ck^o -jañ. ²² Ck^o va. ²³ so all three MSS. for anuk-
 kuḷā? ²⁴ Ck^o kesī, Bā pesi. ²⁵ Ck^o du-. ²⁶ Bā adds pāmasurāhiṭṭā. ²⁷ Bā

omits sakkhara ²⁸ Bā nīce-.

kulā ti na avakulā¹ akhanimā² ukkulabhāvarahitā³ va⁴ samasapṭhitā, veluri-
 . yuṇṇāṇīlā ti veluriyena upanīlā, tasmīn nāgabhave⁵ veluriyamayā pasanna-
 salilā nīlobhāsā anekavaṇṇakamaluppasasañchannā pokkharapiti attho, catuddi-
 san ti tassā pokkharaniyā catūsu disāsu, pakkā cā 'ti tasmīn ambavane am-
 barukkhe⁶ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁷ ca tarunaphalā ca phullitā yevā 5
 'ti attho, niccotukā⁸ ti channam pi utūnaṁ anurūpehi pupphaphalehi
 samannagatā ti.

18. Tesān vanānaṁ naradeva majjhe
 nivesanaṁ bhassarasannikāsaṁ
 rajataggaḷaṁ sovaṇṇamayān ulāraṁ 10
 obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā⁹ sovaṇṇamayā¹⁰ ulārā¹¹
 anekacittā¹² satataṁ sunimmitā¹³
 paripūra¹⁴ kaññāhi alaṁkatāhi
 suvaṇṇakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṁkhaṇḍo taramānarūpo
 pāsādam āruya¹⁵ anomavaṇṇo
 sahassathambhaṁ atulānubhāvaṁ
 yatth' assa bhariyā mahesī ahosi. 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
 ādāya veluriyamayaṁ mahagghaṁ
 subhaṁ maṇiṁ jātimaṇṭūpapannaṁ
 acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato maṁ urago hatthe gahe tvā¹⁶
 nisīdayī pamukhaṁ āsanasmaṁ¹⁷: 25
 idaṁ¹⁸ āsanaṁ atrabhavaṁ nisīdatu,
 bhavaṁ hi me¹⁹ aññataro garūnaṁ. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
 ādāya vāriṁ upasaṁkamtivā
 pādāni pakkhālayi²⁰ me janinda 30
 bhariyā ca²¹ bhattū patino piyassa. 162.

¹ Cks ā-. ² so C; Ck akkhamā, Bđ akhānuni ³ Bđ ukkulavikkula-. ⁴ Bđ
 va. ⁵ Bđ apparukkā. ⁶ Bđ adha-. ⁷ Cks -dukā. ⁸ so all three MSS. for
 -am? ⁹ Bđ -ā. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Cks -tvāna. ¹² Bđ -namhi ¹³ Bđ
 imam ¹⁴ Bđ ve. ¹⁵ Cks -si. ¹⁶ Bđ va.

21. Aparā ca nārī taramānarūpā
 paggayha sovaṇṇamayā¹ pātiyā
 anekasūpaṇṇaṃ vividhaṃ viyañjanaṃ
 upanāmayī bhatta manuññarūpaṇṇaṃ. 163.
- 5 22. Turiyehi maṃ Bhārata² bhuttavantaṃ
 upaṭṭhahūṃ bhattu mano viditvā
 tatuttariṃ maṃ nipatī mahantaṃ
 dibbehi kāmehi anappakehīti. 164.

Tattha nivesanaṃ ti pāsādo, bhassarasannikāsaṃ ti pabhassara-
 10 dassanaṃ, rajataggalaṃ ti rajatadvārakavāṭaṃ, maṇimayā ti evarūpā tattha
 kūtāgārā ca gabbhā ca, paripūrā ti sampunṇam³, so Saṃkhaṇḍapālo ti maha-
 rāja ahaṃ evaṃ tasmīṃ nāgabhaṇaṃ vaṇṇente taṃ daṭṭhukāmo ahoṣiṃ, atha
 maṃ⁴ tattha netvā so Saṃkhaṇḍapālo hatthe gahe tvā taramāno veluriyathambhehi
 ; sahassothambhaṃ pāsādaṃ āruya⁵ yasmīṃ thāne ssa mahesī ahoṣi taṃ thānaṃ
 15 isīti⁶ dīpeti, ekā cā 'ti mayi pāsādaṃ abhirūḷhe ekā itthi aññehi pi⁷ maṇi-
 jatimantehi upetaṃ sabbaṃ veluriyāsanaṃ tena nāgarājena avuttā va, abbhīhā-
 siti⁸ abbhīhari, attharīti vuttaṃ hoti, pamukhaṃ āsanasmiṃ ti pamukha-
 sanasmiṃ, uttamasane nisīdāpesīti attho. garūṇaṃ ti mātāpitunnāṃ me tvaṃ
 aññatāro ti vatvā nisīdāpeti, vividhaṃ viyañjanaṃ ti vividhavyañjanaṃ,
 20 bhattamanuññarūpaṇṇaṃ ti bhattaṃ manuññarūpaṇṇaṃ, Bhārata⁹ 'ti rājānaṃ
 ālapati, bhuttavantaṃ ti bhuttāvīṃ¹⁰ katabhattakiccaṃ upaṭṭhahanti, anekasa-
 tehi turiyehi gandhabbaṃ kurumāṇā upaṭṭhahimsu, bhattumano viditvā ti
 attano patino cittaṃ jānitvā, tatuttariṃ ti tato gandhabbakaranato uttariṃ
 maṃ nipatīti so nāgarāja maṃ¹¹ upasaṃkami, mahantaṃ dibbehi¹²
 25 mahantehi tūḷhehi dibbehi kāmehi tehi ca pana na appehi na appakehi¹³.

Evam upasaṃkamitvā ca pana

20. Bhariyā maṃ¹ etā tisatā Alāra
 sabb' atthamajjhā padumuttarābhā,
 Alāra etā² su te kāmakāro³
 30 dadāmi te tā paricārayassu⁴ 'ti gātham āha. 165.

Tattha sabb' atthamajjhā ti sabbā atthamajjhā⁵, pāṇinā gahitaṃ pa-
 mānamajjhā ti attho, atthakathāyaṃ pana sumajjhā ti pāṭho, padumutta-

¹ Bā su-. ² Bā -tha. ³ Bā sappannā. ⁴ Ck omīti maṃ. ⁵ Bā abhirūḷha.
⁶ so Ck; Bā netīti. ⁷ Bā omīti pi. ⁸ Ck abbhīhāsīti, Bā mabbhiyāsīti.
⁹ Bā -thā ¹⁰ Bā gantabbāni. ¹¹ Bā maṃ. ¹² Ck add mahantaṃ dibbehi. ¹³
 Bā anappakehi in the place of na appehi. ¹⁴ so Bā for -rā? Ck -karo. ¹⁵
 Bā -cāri-, Ck -vāra-. ¹⁶ Bā atta-

rābhā ti padumavannauttarābhā, padumavannacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū 'ti² pādapariārikā karohīti vatvā tīhi itthisatehi saddhiṃ mahāsam-
pattim³ mayham adāsi.

So āha⁴:

27. Saṃvaccharam dibbaras' ānubhuvā 5
tadass' aham⁵ uttarim paccabhāsim⁶:
nāgass' idam kinti⁷ kathaṃ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānaseṭṭham. 166.
28. Adhicca⁸ laddham⁹ pariṇāmajan te
sayamkataṃ udāhu¹⁰ devehi dinnam, 10
pucchāmi te¹¹ nāgarāja¹² tam attham,
kath' ajjhagamāsi¹³ vimānaseṭṭhan ti. 167.

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmaguṇarase¹⁴ ānubhavītvā, ta-
dassahan¹⁵ ti tadāssa¹⁶ aham, nāgassidan ti bhadrāmukhasa Saṅkha- 15
pālanāgassa idam sampattijātān, kin ti kin nāma kamam katvā laddham
katham etaṃ vimānaseṭṭham tvaṃ¹⁷ ajjhagamāsi¹⁸, iti nam aham pucchim,
adhicca laddham ti abhetunā laddham, pariṇāmajante ti kenaci tava
atthāya pariṇāmitattā pariṇāmato jātān, sayamkataṃ ti kārake pakkosittvā
ratanāni datvā kārītan ti 20

Tatoparā dvinuam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na pariṇāmajan me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idam vimānam. 168. 25
30. Kin te vataṃ¹⁹ kiṃ pana brahmacariyam
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
akkhāhi me nāgarāja²⁰ tam attham:²¹
kathan nu te laddham idam vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issaro 30
Duyyodhano nāma mahānubhāvo,

¹ B^d -iko. ² B^d add tā attano. ³ all three MSS. -i. ⁴ C^k aham. ⁵ B^d tada-
suteham. ⁶ C^k paccabhāsim, B^d pajhabhāsi. ⁷ C^k kiñel. ⁸ B^d avicca. ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ B^d tam. ¹¹ B^d -je. ¹² C^k tādajjha-. ¹³ B^d
dibbe-guṇe-. ¹⁴ B^d tadāsuhan, B^s tadassuham. ¹⁵ B^d tadāsu, B^s tadāssu. ¹⁶
C^k tam. ¹⁷ B^d pajha-. ¹⁸ B^d vattaṃ.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ saṃvidītvā
asassataṃ vipariṇāmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulaṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁵ bahuannapānaṃ 172.
34. Nacchehi gītehi upetarūpaṃ
ciraṭṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' āyaṃ,
appānubhāvā taṃ mahānubhāvāṃ
tejassināṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāthāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagaṃ dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāthāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
- 20 36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasjīṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjuṃ gahetvāna dāhaṃ ca pāsaṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -nā brā-? ³ B^{ds} add mālañca
gandhañca vilepanañca pacipayaṃ yānamupassayañca acchādanam sayanamathapaṇṇa-
pānaṃ sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ B^d vattaṃ. ⁵ B^d bahūta. ⁶ so
B^{ds}; C^s -tikā, C^k -tikā. ⁷ C^{ks} va. ⁸ C^{ks} kimmeva-, B^d kimeva dhāvudha.
⁹ B^d āgacchi ¹⁰ C^s kameva, B^d kiṃ meva. ¹¹ B^d dhāvudha. ¹² C^{ks} anvaga-
maṃ. ¹³ C^k ca ulāra, C^s calāra, B^d cālāra.

38. Bhettvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayiṃsu maṃ sampatiggayha² luddā.
 etādisaṃ³ dukkham ahaṃ titikkhiṃ
 uposathaṃ appatīkopayanto. 177.
39. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriyā ca⁵ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāgaṃ tapo karosi. 178.
40. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ^{4b} 11)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
41. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁶ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁷. 180.
42. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaṅgibhūto.
 pucchāmi taṃ nāgarāje taṃ atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
43. Alāra nāññatra⁸ manussalokā
 suddhī ca⁹ saṃvijjati saññāmo vā,
 ahaṃ ca laddhāna manussayoniṃ
 kāhāmi jātīmarāṇassa antaṃ. 182.
44. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antiḷe,
 annena pānena upatṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183. 25
45. Puttā ca dārā c' anujīvino¹² ca
 niccānusiṭṭhā upatitṭhate taṃ, 30

¹ Bā anti-. ² Bā samparipaggayha. ³ Cks -im. ⁴ Bā addasaṃsu. ⁵ Cks -yāya,
 Bā siriyā, omitting ca. ⁶ Ck sure-, Bā surohi-. ⁷ Ck -saṃsi, Ck pabhassi, Bā
 -āsi. ⁸ Cks na añ-. ⁹ Ck -iñca, Ck -imñca, Bā suddhivā. ¹⁰ Bā -ro va me
 vasato. ¹¹ Cks pha-, Bā pale-. ¹² Cks ca anu-, Bā ca manu-.

- kaccin¹ nu te nābhisamsittha² koci,
 piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Aḷāra. 184.
46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
 putto piyo paṭivihito va seyyo
 5 tato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
 cittaṃ hi te nāga mayī pasannaṃ. 185.
47. Maṇī mama⁴ vijjati lobitaṃko⁵
 dhanāhāro⁶ maniratanāṃ uḷāraṃ,
 ādāya taṃ gaccha sakāṃ niketaṃ
 10 laddhā dhanāṃ taṃ maṇim ussajassū⁷ 'ti. 186.
- Tattha kinte vatan ti kiṃ tava vatasamādānaṃ, brahmacariyaṃ ti
 seṭṭhacariyaṃ, opānabhūtaṃ ti catumahāpathe khatapokkharāṇī⁸ viya dham-
 mikasamanabrāhmaṇānaṃ yathāsukhaṃ paribhuñjitabbavibhavaṃ, na ca sassa-
 tāyaṃ ti ciraṭṭhitikāṃ samānaṃ pi katani⁹ mayhaṃ sassataṃ na hotīti me
 15 kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, haṇṭīti aṭṭhasu thānesu
 sūlehi vijjhantā kimkāraṇā haṇṭesu, kiṃ p'aticecā 'ti kiṃ sandhāya tvaṃ tadā
 tesāṃ hatthathāni¹⁰ āgañchi¹¹ vasaṃ upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputta
 idha vanibbakā ti vuttā, tejo nu te nānvagaṃ dantamūlaṃ ti kiṃ nu tava
 te¹² bhojaputte disvā tadā bhayaṃ mahantaṃ anvāgataṃ¹³ udāhu visaṃ danta-
 20 mūlaṃ na anvāgataṃ¹⁴, kilesaṃ ti dukkhaṃ, vanibbakānaṃ ti bhoja-
 puttānaṃ santike, bhojaputte nissāyā 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
 haṇṭuṃ ti mama visatejo aññassa tejena abhiantuṃ pi na sakkā, satan ti
 Buddhādīnaṃ dhammānīti silasamādhīpaññākhantīdayamettābhāvanāsam-
 khātadhammā¹⁵, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kiṃ ti katvā ti samudda-
 25 velā va¹⁶, tāni hi¹⁷ tehi samuddavelā viya¹⁸ sappurisehi jivikattha¹⁹ pi duracca-
 yānīti vaṇṇitāni, tasmā ahaṃ silabhedabhayaṇa khantimettāsamānāgato hutvā
 mama kopassa²⁰ silavelaṃ²¹ atikkamituṃ nādasin ti āha, imissā pana Saṅkha-
 palādharmadesanāya dāsa paramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
 cattabhāvo dānapārami, nāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna silassa abhinnaṭṭā
 30 silapārami, nāgabhavanato nikkhamitvā samaṇadhammakaraṇaṃ²² nekkhamma-
 pārami²³, idaṇ c' idaṇ ca kātuṃ vaṭṭatīti saṃvidahanaṃ paññāpārami, adhivā-
 sanaviriyaṃ viriyāpārami, adhivāsanakhanti khantipārami, saccasamādānaṃ
 saccapārami, mama silaṃ na bhīdissāmīti adhiṭṭhānaṃ²⁴ adhiṭṭhānapārami.

¹ Bā kiñci. ² Ck - siḍha, Bā - sambhūta. ³ Bā ca agāre. ⁴ Id mayhaṃ, Ck mama. ⁵ Bā - taigo. ⁶ so all three MSS. for -haro? ⁷ C māṇimusa-, Bā māṇimāssa-. ⁸ Ck Bā khaṇa-. ⁹ Bā cetāni. ¹⁰ Bā - ttaṃ? ¹¹ Bā - acchi. ¹² Bā tejo. ¹³ Bā anva-. ¹⁴ Bā - tāni dhammāni. ¹⁵ so Bā; Ck kintikatvā samuddavelaṃ, C - - velava. ¹⁶ Bā duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷ Ck - - samuddaṇṇa velāya-. ¹⁸ so Bā; Ck jivitaṃ. ¹⁹ Bā kopathassa, Bā gopayassa? ²⁰ Bā - lantāni. ²¹ Ck - dhamma-. ²² Bā nikkhama-. ²³ Bā omīte adhi.

anuddayabhāvo mettāpāramī, vedanāya majjhhattabhāvo upekkhāpāramī, athā-
 gamu ti ath' ekadivasam vammikamattake nīpannam diṣvā soḷasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dāhapāsāṇ ca sūlāni ca gahetvā mama santikaṃ āgatā, bhet-
 vānā 'ti mama sarīraṃ atthasu thānesu bhinditvā kaṇṭakalatā pavesetvā, nā-
 sam¹ atikassa¹ rajjun¹ ti tokaṃ gantvā sīsam² olambantaṃ diṣvā mahā-
 magge nipajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjun³ atikassa¹ kārakoti-
 yam⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṃ nayiṃsu, addasaṃsū 'ti samma
 Saṃkhaṇḍika te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jānighapadikamagge taṃ balena⁶
 vanna⁶ upetarūpaṃ passiṃsu, tvaṃ pana issariyasobhaggasiriyā ca paññāya ca
 bhāvito vaddhito, so tvaṃ evarūpo samāno⁷ kimatthaṃ tapaṃ karosi⁸, kim icchanto
 uposathāvāsam vasasi⁹, silaṃ rakksasīti¹⁰ pi pātho, ahaṃ ekāyane mahāmagge
 taṃ addasaṃ ti attho, abhipatthayaṃso ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayoniṃ patthemi tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṃ karomi¹¹,
 surosito ti suanulitto¹¹, ito ti imabhā nāgabhaṇā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaḥalanibbānasaṃkhātā¹³ viussdhi, saṃ-
 yamo ti silaṃ, idaṃ so manussaloko va¹⁴ Buddhapaccekaḥbuddhānaṃ uppattiṃ
 saṇḍhāyāha, kāhāmi¹⁵ attano appattisaṇḍhikabhāvaṃ¹⁵ karonto jātimaraṇassa
 antaṃ¹⁶ karissāmi¹⁷, evaṃ mahārāja so Saṃkhaṇḍiko manussalokaṃ vanna-
 sīti¹⁸, saṃvaḷceharo me ti evaṃ mahārāja tasmiṃ manussalokaṃ vanna-
 ahaṃ pabbajjāya sinehaṃ katvā etad avocaṃ, tattha upaṭṭhito 'smi¹⁹
 annapānehi²⁰ c' eva²¹ dibbehi ca kāmāgūnehi paricinnā mānito²¹, palemi²²
 paremi gacchāmi, cirappavuttho 'smi²³ ahaṃ manussalokato cirappavuttho.
 nābhisaṃseṭṭhā²⁴ 'ti kacci²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci taṃ nu akkoṣi
 paribhāsīti pucchati²⁷, nābhisaṃseṭṭhā²⁸ 'ti pātho, na kopesīti attho, pativi-
 hito ti patijaggito, maṇi mamaṃ ti sace samma²⁹ Alāro³⁰ gacchasi yeva
 evaṃ saṃte mama lohitaṃko³¹ dhanāharano³² sabbakāmadado maṇi sativijjati,
 taṃ ulāraṃ maniratanam ādāya tava gehaṃ gaccha, tattha imassānubhāvena
 yavadicchakaṃ laddhā dhanam puna imaṃ maṇiṃ ossajassu³³ ossajanto³³ ca
 aṇṇattha anussajjivā³⁴ attano udakacūṭiyaṃ ossajeyyāsīti³⁵ vatvā mayhaṃ
 maniratanam upanesīti vadati.

Evaṃ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṃ mahārāja taṃ³⁵ nāgarā-
 jānaṃ³⁶ 'samma nāhaṃ dhanen' atthiko,³ pabbajitum pana

¹ Rā antikaṃ. ² Bā sīramme. ³ Bā vaṭṭarajjuṇ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 ka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Ck vasi, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsiṃti. ¹¹ Bā suṭhu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Ck -laṃnibbānana-,
 Ck -laṃ nibbānaṃ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Ck -tikasaṃ-. ¹⁶ Bā jātijarāmarāṇassaṃ-
 taṃ. ¹⁷ Ck -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Ck -smiṃti, Bā -smiṃti. ²⁰ Bā -uena. ²¹
 Ck mānato, Bā hanito. ²² Ck phale-. ²³ -smiṃti. ²⁴ Ck nābhisaṃseṭṭha, Ck
 nābhisaṃseṭṭhā. ²⁵ Bā kaṇṭhi. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchī. ²⁸ Ck abhiya-
 jethā, Ck -tā, Bā nābhisaṃseṭṭhā. ²⁹ Ck mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā ussa-. ³⁴ Bā manussaṃseṭṭhā. ³⁵ Bā omits taṃ. ³⁶ Bā adds
 etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhīm nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam' nivattetvā Himavantaṃ pavisitvā'
pabbajito" ti vatvā rañño dhammakathaṃ kathento gātha-
dvayam ā.:

- 5 48. Diṭṭhā mayā mānusi-kāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādīnavam kāmagaṇesu disvā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.
49. Dumapphalān' eva' patanti mānavā³
10 daharā ca vuddhā⁴ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁵ pabbajito 'mhi rāja
apaṇṇakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhāyā 'ti kammaṇ ca phalaṇ ca nibbānaṇ ca saddahitvā. du-
mapphalāneva 'ti yathā rukkhaphalāni pakkāni pi apakkāni pi patanti tatha
15 daharā ca vuddhā ca patanti, apaṇṇakan ti aviruddham niyyānikam, sā-
" aññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjāya guṇam disvā pab-
ajito 'mhi mahārājā 'ti.

Tam sutvā rājā anantaram gātham āha:

50. Addhā have sevita-bbā sapaññā
20 bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna tavaṇ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kārāṇāni⁸ jānanti,
nāgaṇ⁹ ti tathā appamādevihāriṇi¹⁰ nāgarājānaṇ ca tava ca¹¹ vacanaṇi sutvā.

- 25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā.:

51. Addhā have sevita-bbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino,
nāgaṇ ca sutvāna mamaṇ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Ck^s omit tam. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Ck^s -pa-. ⁴ B^d vuddhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi tam? ⁶ B^ds kāmāmi. ⁷ Ck^s va, B^d omite ca. ⁸
C^s kārāṇakārāṇāni, C^s karāṇākārāṇāni. ⁹ B^d nāgaññā. ¹⁰ B^d -rīnaṇi. ¹¹
Ck^s tava, B^d tam, all three MSS. omitting ca.

Evam so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantam gantvā yāvajīvam cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷkūpago ahoṣi. Saṃkha-
pālo pi yāvajīvam uposathavāsaṃ vasi², rājā ca dānādīni puññāni
ḷaritvā yathākkammaṃ gato.

5

S. i, d. ā. j. s.: „Tadā pitā tāpaso Kassapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Anando, Alāro Sāriputto, Saṃkha-pālo aham evā“ ti. Saṃkha-
pālajātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amanta-yāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhaṃmapāramim 10
ā. k. Paccuppannavatthum Mahānārada-kassapa-jātaka-sadisam eva.

A. pana Bārāṇasī³ Sudassanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi, taṃ
Brahmadatto nāma rājā ca⁴ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiya
kucchimhi nibbatti, tassa⁵ punnacandasassirikaṃ⁶ mukhaṃ
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmaṃ karimisu. So viññū- 15
tam patto⁷ sutavitto⁸ savanasilo ahoṣi, tena naṃ Sutasomo
ti sañjānimisu. So vayappatto Takkaṣilāya⁹ sippaṃ¹⁰ uggahetvā
āgato pitu santikā setacchattaṃ labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantaṃ issariyaṃ ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthiṣaḥassāni ahesuṃ. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araññaṃ pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
So ekadivasaṃ kappakaṃ āmantetvā „yadā me samma sira-
sima phaliṃ¹¹ passeyyāsi atha me āroceyyāsi“ āha. Kap-
pako tassa vacanaṃ sampañicchitvā aparabhāge phaliṃ¹¹
disvā ārocetvā „tena hi naṃ samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe paṭiṭṭhāpehīti“ vutto¹² suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Taṃ disvā M. „jarāya me sarīraṃ
abhibhūtaṃ“ ti bhīto tam phaliṃ gahetvā va¹³ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavisitvā. ² Bā -itvā. ³ Cks -siyaṃ. ⁴ Bā omits ca. ⁵ Bā adds pana.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto ⁸ Ck -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanattḥāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiarmacasahassāni purohitapamukhāni
satṭhibrahmaṇasahassāni aññe ca² ratṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmim me phalitāṃ jātāṃ³, mahallako⁴ smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁴ jānāthā“⁵ ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parisaje⁶:

sirasmim phalitāṃ jātāṃ, pabbajjāni dāni roc⁶ ahaṃ⁶ ti. 191.

Tattha āmantayāmi jānāpemi, rocāhaṃ⁶ ti roremi āhaṃ, tassa me
bhonto pabbajanabhāvaṃ⁴ jānāthā⁵ ti.

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visādappatto⁷ hutvā

1. Abhumme kathan nu bhāṇasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissanti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avuddhim⁸, urasikampesīti urasmim ni-itam⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakaññā sandhāy¹¹ etāni vuttaṃ,
kathan nu te tā bhavissanti tāta tava bhariyāyo¹¹ tayi pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissanti¹², etā anāthā katvā tumbhakaṃ pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatiyaṃ gātham āha:

1. Paññāyihinti etā,

daharā, aññaṃ pi tā gamissanti,

saggaṇ ca¹⁴ patthayāno¹⁵

tena-m-ahaṃ¹⁶ pabbajissāmi. 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsaṃ kin
homi, sabbā p¹⁷ etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, taṃ etā gamissanti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanāṃ dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ C^s -ttaṃ-, B^d -tte- ² C^s añña. omitting ca. ³ B^d adds ahaṃ. ⁴ B^d
pappajita-. ⁵ C^s pārisajje ca, B^d parisajje ⁶ B^d rocāhaṃ. ⁷ B^d visādappatto.

⁸ C^s -ī, B^d avuddhi ⁹ B^d sunisālitatetaṃ. ¹⁰ C^k vā-. ¹¹ B^d -riyā, ¹² B^d -titi.

¹³ B^d nayuttā. ¹⁴ B^d cassa. ¹⁵ B^d payaṭṭhayamāno. ¹⁶ B^d tena ahaṃ. ¹⁷ C^s B^d
-e. ¹⁸ B^d -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to

āgantvā „saccaṃ kira tvaṃ tāta pabbajitukāmo“ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

4. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te ahaṃ³ mātā

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 194.

5

5. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yaṃ tām ahaṃ vijāyissam

yaṃ me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdham ti yaṃ etaṃ maya⁵ labhantiya puttāṃ jammaṃ
laddham ti dulladdham, yaṃ me ti yena kāraṇena mayi nānappakāraṃ⁶ vila-
pantiyā tvaṃ pabbajituṃ icchasi tena kāraṇena tādisassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma

B. evaṃ paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na 15
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesuṃ. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

a. Ko nāṃ¹⁰ eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yaṃ no amhe jīṇṇe¹¹

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

20

Tattha yaṃ no amhe ti yaṃ tvaṃ amhākaṃ putto samāno amhe¹²
jinne patijaggitabbakāle apatijaggitvā papāte silaṃ¹³ pavattento viya chaddetvā
anapekho pabbajasi, tena taṃ vadāmi: ko nāṃ¹⁴ eso tava dhammo ti adhippāyo.

Taṃ sutvā M. tuṇhī ahosi. Atha naṃ pitā „tāta Suta- 25
soma sace pi te mātāpitūsineho¹⁵ n' atthi puttadhītarō te bahū
taruṇā, ne¹⁶ tayā vinā vattitūṃ na sakkhissanti. tesāṃ vuddhip-
pattakāle¹⁷ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo. ² C^s Bā asi. ³ Bā homaham. ⁴ Bā asi, C^s ādi. ⁵ C^s adds taṃ
etaṃ. ⁶ Bā -raṇaṃ. ⁷ Bā omits mama. ⁸ C^s -rāya. ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ C^s -o. ¹² C^s add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne. ¹⁶ Bā vuḍhi.

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissanti kāyika-
cetasikadukkhaṃ paṭilabbhissanti maññamī.

Taṃ sutvā M. gātham āha :

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciram pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi tōta na kevaṇaṃ⁴ puttehi⁵ eva atha kho
tumhehi pi⁶ sabbasaṃkhārehi ciram pi katvā⁶ dīgham addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁷ va niyato, sakalasmin pi⁸ lokasaṃnivāse ekasaṃkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evaṃ M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suttvā tuṇhi ahoṣi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā goppakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnāṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karuṇā ca n' attī amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā 'ti g. ā. 199.

Tass' attho: sāmi Sutasoma amhe hi¹³ vjdhavā katvā gacchantassa appa-
25 makkassa pi sinehasā abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karuṇāya abhāvena kāruṇāya vā n' atthi yaṃ no evaṃ kandantiyo¹⁴ pahāya
pabbajasi

M. tāsāṃ pādamūle pavatṭetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁵
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināsaabhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi. ⁶ Bds omits cirampi katvā. ⁷ Bds vināsa-. ⁸
Cks add hīve. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bds omits dhamma. ¹¹ all three
MSS goppa-. ¹² Cs Bds vl. ¹³ Bds omits hi. ¹⁴ Bds vik-. ¹⁵ Bds omits taṃ.
¹⁶ Bds -vasaddaṃ.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmīti. 200.

Tattha saggaṇcā³ 'ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyāṃ⁴ pab-⁵
bajja nāma Buddhādihi vaṇṇitā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā⁵ 'ti
tā assāsesi.

Ath' assa aggamahesiyā ārocesuṃ, sā garubhārā pari-
puṇṇagabbhāpi samānā āgantvā M-aṃ vanditvā ekamante
ṭhitā tisso gāthā⁵ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santim⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yaṃ me ti yasmā mama vilapantiyā tvam anapekho pabbajasi
tasmā yaṃ mayā tava santikā aggamahesiṭṭhānam laddhaṃ taṃ dulladdham me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ santim¹⁰ pahāya anapekko pabba-²⁵
jasi tasmā yaṃ mayā tava bhariyattāni taṃ dulladdham me ti attho, yāva naṃ
ti yāva ahaṃ¹¹ taṃ gabbhaṃ vijāyāmi tava adhivāsehitī.

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā paṭhayamāno. ² Ck tena mayhaṃ, Bā tena ahaṃ. ³ Bā paṭhayanto. ⁴
Bā ayam. ⁵ Bā -āyo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipaṭi-
saudhi. ⁹ so Ck'; Bā -kathaya. ¹⁰ Bā kucchipaṭisaudhi. ¹¹ Bā yāvāhan.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ,
taṃ hitvā pabbajissāmīti. 204.

Tattha puttaṃ ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvaṃ pana
vijāyamanā puttaṃ vijāyissasi na dhītaṃ, sū tvaṃ sotthinā vijāyassu puttaṃ,
5 ahaṃ pana saddhiṃ taya taṃ puttaṃ hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokāṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākaṃ siri nāma n' atthīti“ ubho
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūri puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvaṃ Candē rudi'
mā soci vanatimiramattakkhi, (IV ²⁸³/₂₄)
āroha² ca pāsādaṃ,
anapekho ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvaṃ Candē ruditi⁴ bhadde Candā devī tvaṃ mā rodi
15 mā soci, vanatimiramattakkhīti⁵ girikāṇikasamānānette⁶, Pāliyaṃ pana
koviḷāratambakkhīti likhitaṃ, tassa⁷ koviḷārapupphaṃ⁸ viya tambanette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamanā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodanti nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kaṃ avajjhaṃ
ñātināṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma taṃ kopesi, ko te appiyaṃ akasi.
25 pekkhasi⁹ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁰ kīṃkāraṇā rodasīti adhippāyo.
ghātemi kaṃ avajjhaṃ¹¹ ti aghātetabbaṃ pi kaṃ attano ñātināṃ udikkha-
mānānaṃ¹² ñeva akkhāhi me ti pucchati

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jivitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bā vāra-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ, Bā -hiñ. ⁴ Cks rucci. ⁵ Cks -netta,
Bā -nnakapuppa-. ⁶ Bā -rarattakkhīti. ⁷ so Cks; Bā -ā. ⁸ Cks -ā. ⁹
Ck -siñ, Cā -si. ¹⁰ Bā -tañ. ¹¹ Bā taṃ avajjhaṃ ghātemi. ¹² Cks ude-.
¹³ Cks so. ¹⁴ Bā tata.

pitā te mañ tātā avaca:

anapekkho ahañ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tātā yo mañ imissā pathaviyā vijitāvī kopesi appiya-samudācārena me hadaye kopañ ca sokañ ca paveesi so tayā hantuñ na sakkā, mañ hi tātā tava pitā ahañ rajjasiriñ ca tañ ca pahāya araññāni pavisitvā 5 pabbajissāmīti avaca, idañ me rodanakāraṇaṇ ti.

So tassā vacanañ sutvā va' „amma, kin nāma tvañ kathesi, nanu evañ sante mayāñ anāthā² bhavissāmā“ 'ti paridevanto

18. Yo 'hañ pubbe niyyāmi

10

uyyānañ mattakuñjare³ ca yodhemi

Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass' attho: yo ahañ pubbe caturājaññayuttan⁴ sabbālaṇṇakārapatimanditañ rathan abhiruyha uyyānañ gaṇḍhāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca 15 assakilaḍḍhi kīlāmi sv-āhañ idāni Sutasome pabbajite kathan karissāmīti.

Ath' assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante disvā mātarañ upasaṇkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā“ 'ti pucchitvā tam atthañ sutvā „tena hi mā rodatha, ahañ tāt' assa⁸ pabbajituñ na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā 20 dhātiyā saddhiñ pāsādā oruyha pitu santikañ gantvā „tātā tvañ kira amhe akāmake pahāya 'pabbajāmīti' vadasi, ahañ te pabbajituñ na dassāmīti“ pitarañ gīvāya dāhañ gahetvā

19. Mātuc ca' me rudatyā¹⁰

jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa

25

hatthe pi te gahessañ,

na hi gañchisi¹¹ no akāmānañ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „ayam me paripanthakaro ti, kena nu kho nañ upāyena paṭikkamāpeyyan“ ti, tato dhātiñ oloketvā „amma dhāti hand' imañ maṇikkhandhapilāndhanañ¹² tav' eso 30

¹ Ck ca, Bā omits va ² Bā adds nāma. ³ Cks omit matta ⁴ Cks -ā, Bā catuñj-. ⁵ Cks ml. ⁶ C -a, Bā amhe. ⁷ Bā add tumhe. ⁸ Bā tāpassa, Bā tāvassa ⁹ Bā -tuñca. ¹⁰ Ck rudanītyā, Bā rudatyāsi. ¹¹ Bā gacchasi, Cks gañjisi. ¹² Cks -ampil-.

hoti¹. puttāṃ apanehi, mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttāṃ
hatthe gaheṭvā apanetuṃ asakkonto tassā lañcaṃ paṭijānitvā .

20. Uṭṭhehi tvaṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha,

5

mā me paripantham akā

saggam mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imaṃ kumaraṃ ti amma dhāti tvaṃ uṭṭhehi, imaṃ kumaraṃ
apanetva agantvā imaṃ maṇiṃ gaheṭvā aññattha naṃ abhiramehi

Sā lañcaṃ labhitvā³ kumāraṃ saññapetvā ādāya aññattha

10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ⁴

pabhaṃkaraṃ, ko nu me n' attho⁵,

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmi⁶ ti g. ā. 211.

15 Tass' attho: yan nuna ahaṃ imaṃ lañcatthāya gahūṃ taṃ pabhaṃkaraṃ
suppabhāsaṃ maṇiṃ jaheyyaṃ³, ko nu mayhaṃ Sutasomanarinde⁵ pabbajite
iminā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, ahaṃ tasmīṃ pabbajite imaṃ⁸
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kammaṃ ti.

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanam'⁹

20 mandan' ti saññaṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

kotṭhāgāraṃ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavi ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25

ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

kotṭhāgāraṃ ca mayhaṃ paripūraṃ,

paṭhavi ca mayhaṃ vijitā,

30

naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmi¹⁵. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gaheṭvā ³ B^d daḍḍeyyaṃ. ⁴ so C^k for me ten' attho? B^d
me imina attho, B^s -imīnattho. ⁵ B^d -me-. ⁶ C^s naṃ, B^d na. ⁷ B^d -miti
⁸ C^k add na. ⁹ B^d vana? C^s danaṃ. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^k add saṃ.
¹² C^k -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
uṭṭhāya vanditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahūtam
saṃkhātum no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹, 5
ramassu mā pabbaja⁴ devā 'ti. 214.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahūtam
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggaṃ ca patthayāno 10
tena aham³ pabbajissāmi. 215.

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattam nāma
kanitṭhabhātaram āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkūṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkāṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmi g. ā. 216. 20

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dipento itaram g. ā.

27. Idaṃ ca tuyham rucitam
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶, ti. 217. 25

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

- 28^a. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ Bd -mipi. ² Bd -ji. ³ Cks mayham. ⁴ Bd adds mahāsetto. ⁵ Bds -pak-
khitto. ⁶ Bd anabhirati. ⁷ Cks -mīti. ⁸ Bd paṭiccadīhi. ⁹ Bd āgissati, B^s vis-
sati. ¹⁰ Bds add me. ¹¹ Cks -ya. ¹² Bds āham. ¹³ Cks -kāmam. ¹⁴ Cks
omit tvaṃ. ¹⁵ Cks pabbajam, Bds pabbaja. ¹⁶ Bd kātun. ¹⁷ Bds cā.

Tattha na hi paccatitī idam n' eva tāva¹ mama pabbajjādhīppāyān
 sutva va imasmim̐ dasayojanike² Suddasananagare ca sakalanāpade ca na
 parcati, koci uddhane aggim̐ na jāleti³, amhesu pana dvisu pabbajjitesu anāthā
 ca raṭṭhāvāsino bhavissanti, tasma na hi sakkā tayā pabbajjitum, aham eva
 5 pabbajjissāmīti.

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁵ 'ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi ṭhatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti“ mahājanassa dh. desento⁶

29. Upaniyat' idam maññe (IV ²⁸⁴/₉)

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

15 evaṃ suparittake jīvite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upaniyat' idam maññe

parittaṃ udakaṃ va caṃgavāramhi⁶,

evaṃ suparittake jīvite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vaḍḍhayanti⁸ nirayaṃ

tiracchānayoṇiṃ ca pettivisayaṃ ca,

tanhābandhanabaddhā⁹

vaḍḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidam maññe ti tāta idam jīvitam upanīyatīti aham
 maññāmi, aññesu sutteṇ upasamharanatto upanayanatto¹⁰ idha pana pari-
 yādānatto. tasmā yathā parittaṃ udakaṃ rajakāṇaṃ khāracaṅgavāre¹¹ pak-
 khittaṃ sīghaṃ pariyādiyati tathā jīvitam pi, evaṃ suparittake jīvite tam
 parittakam āyusamkhāraṃ gahetvā vicarantānaṃ sattānaṃ na puññakiriyyāya
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātum vaṭṭatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjantīti ajaramāra viya hutvā gūthakalale sūkarā viya kāmāpamke

¹ so Bđ; Cks idam nevātava. ² Bđ dvādasa-. ³ Bđ jāleti, Cks jāleti. ⁴ Bđ pavattetvā. ⁵ Bđ kathamto. ⁶ Bđ caṃka-. ⁷ Bđ na ca papajjitum-. ⁸ Bđ vaḍḍhanti. ⁹ Bđ taphāyabandhanam-. ¹⁰ Bđ -niyya-. ¹¹ Bđ -caṃka-. ¹² Bđ papajji-. ¹³ Bđ ca.

nimujjantā¹ pamajjanti, asurakāyaṇ ti² kālakañjakaasurayoniṇ ca³ vadḍhen-
tīti⁴ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādam āruhya sattamāya bhūmiyā ṭhito khaggena cūlaṃ
chinditvā „ahaṃ tumbhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
gaṇhathā“ ti savetṭhanacūlaṃ mahājanassa antare khipi. Taṃ
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento⁵ vippavatṭento⁶ pari-
devi, tasmim ṭhāne mahantaṃ rajaggaṃ utṭhahi, paṭikkamitvā
ṭhitajano taṃ oloketvā „rañṇā“ cūlaṃ chinditvā savetṭhanacūlā⁷
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavattī uggaṭā“ ti paridevanto

32. Uhañṇate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi⁸ pāsāde,

mañṇe no kesā¹⁰ chinnā

yasassino dhammarājassa 'ti g. ā. 222.

15

Tattha uhañṇate ti utṭhahati, rajaggaṇ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito amhākaṃ ṭhitatṭhānato avidūre, Pupphakamhīti Pupphakapāsādassa
samūpe, mañṇe no ti amhākaṃ dhammarājassa kesā chinnā bhavissantīti
mañṇe.

M. pi paricārakaṃ¹¹ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpeivā alaṃkāraṃ sayana-
pitṭhe pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹² dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹³ vāmaṃsakūṭe¹⁴ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravithiṃ paṭipajji, gacchantam paṇa taṃ¹⁵ na koci 25
sañjāni. Ath' assa sattaṣaṭṭā khattiyakañṇā pāsādam abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharapaḥḥaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasasahassānaṃ itthiṇaṃ santikaṃ gantvā „tumbhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā¹⁶ bahi nikkhamiṃsu. Tasmim khaṇe 30

¹ Bā adds viya. ² Ck omits asu-. ³ Bā -kañcika-. ⁴ Ck vadḍhanti-. Bā
vadhanti-. ⁵ Bā -tt-. ⁶ Bā omits vi-. ⁷ Bā -o. ⁸ Bā -nā-. ⁹ Bā adds ca.
¹⁰ Ck -e. ¹¹ Bā -ikaṃ. ¹² Ck -ṭṭha, Bā -paṭā-. ¹³ Bā -ka-. ¹⁴ Bā vāma-
saṃsa- ¹⁵ Bā omits taṃ. ¹⁶ Bā adds va.

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaraṃ saṃ-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati,
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsādā-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5 33. Ayam assa pāsādo
 suvaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 223.
- 10 34. Ayam assa pāsādo
 sovaṇṇo³ pupphamalyavītikiṇṇo
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 224.
- 15 35. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 225.
- 20 36. Idam assa kūtāgāraṃ
 sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikiṇṇaṃ
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 226.
37. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo itthāgārehi. 227.
- 25 38. Ayam assa asokavanikā
 supupphitā sabbakālīkā rammā
 yamhi-m-anuvaricari rājā
 parikiṇṇo nātisaṃghena. 228.
- 30 39. Idam assa uyyānaṃ
 supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ Bd adds tadā ² Ck -e, Bd -a ³ C¹ -e, Bd -a.

- yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 229.
40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 5
parikiṇṇo nātisaṃghena. 230.
41. Idam assa kaṇikāravānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 10
parikiṇṇo itthāgārehi. 231.
42. Idam assa kaṇikāravānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo nātisaṃghena. 232. 15
43. Idam assa pāṭalivānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 233. 15
44. Idam assa pāṭalivānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 20
parikiṇṇo nātisaṃghena. 234.
45. Idam assa ambavanāṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ 25
yamhi-m-anuvarī rājā •
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.
46. Idam assa ambavanāṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anuvarī rājā 30
parikiṇṇo nātisaṃghena. 236.
47. Ayam assa pokkharāṇī
sañchannā aṇḍajehi vītikiṇṇā

yamhi-m-anu vicari rājā
parikiṇṇo itthāgārehi. 237.

48. Ayam assa pokkharanī
sañchannā aṇḍajehi vīṭikiṇṇā

5 yamhi-m-anu vicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vīṭikinno ti sovannapupphehi ca nānāmalayehi ca samokiṇṇo,
parikinno ti parivārīto, itthāgārehi¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, ñātisaṃghenā 'ti amacāpi idha ñātiyo eva, kūtāgāran ti sattara-
raṇavittito sayanakūtāgāragabbho, asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā niccapupphitā vā, uyyānan ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisaṃ uyyānaṃ, sabbakālikan ti tīsu² pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannaṃ kaṇikāraṇādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ suṭṭhu
sañchannā, aṇḍajehi vīṭikiṇṇā ti sakunasaṃghehi okiṇṇā.

Evam tesu tesu ṭhānesu paridevitvā mahājāno puna rājāñ-
gaṇaṃ āgantvā

49. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṃ imaṃ pahatvāna

kāsāyavattavasano

nāgo va ekako caratīti 239.

gāthaṃ vatvā attano gharavibhavaṃ pahāya puttadhīro
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṃ aga-
25 māsi, tathā mātāpitāro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nāṭa-
kitthiyo ti sakalanagāraṃ tucchāṃ viya ahoṣi, janapadavāsino
pi tesāṃ pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṃ⁶ parisaṃ
gahetvā himavantaḥhimukho pāyāsi. Ath' assa abhinikkha-
manaṃ ñatvā Sakko Vissakammaṃ⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma⁷, Sutasomarājā abhinikkhamanaṃ nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku-. ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyam. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

naṭṭhānaṃ laddhum¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṇḍātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavittthataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmiṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ niharitvā devalokam eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamāṃ sayāṃ pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajimsu,
 tiṃsayojanikatṭhānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ paṇ⁸ assa
 assamaṃ māpitanīyāmo ca bahunnaṃ pabbajitanīyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananīyāmo⁹ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātake āgatanāyena¹¹ eva vedītabbo. Tattha M. yassa yass¹²
 eva kāmavitakkādīmicchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasaṃkamitvā ākāse pallāṃkena nisīditvā ovaḍanto¹³ gātha-
 dvayaṃ abhāsi:

50. Māssu¹⁴ pubbe ratikīlītāni¹⁵
 hasitāni anussarīttho¹⁶,
 mā vo kāmā haniṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
51. Mettaṃ ca cittaṃ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca,¹⁷
 atha gaṇḍhittha¹⁸ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹⁹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭiyo ca kāyavācākilāvasena²⁰ pavatta-
 kilītāni ca, mā vo kāmā haniṃsū 'ti mā tumhe²¹ vatthukāmakilesakāmā²²
 haniṃsu, rammaṃ hīti Sudassanānagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-²³
 rittha, mettaṃ ti idaṃ desanāmettaṃ eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattārammaṇaṃ, gaṇḍhitthā²⁴ 'ti gamissa-
 tha²⁵, devapuraṃ ti Brahmālokaṃ

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gaṇṭvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kaṇṭhā-, Ck
 -kathā-. ⁵ Bā viṣu-. ⁶ Bā -dahiṭṭha-. ⁷ Bā ovāde-. ⁸ Bā māssu. ⁹ Bā
 -ittha. ¹⁰ Ck gaṇḍji-, Bā gacchi-. ¹¹ Bā -minan. ¹² Bā -khiḍā-. ¹³
 Ck -issati.

So pi isigaṇo tassa ovāde ṭhatvā Brahmaloṇa-parāyaṇo
 ahoṣīti sabbaṃ Haṭṭhipālaajātakāyaṇ' eva kaṭṭhetabbāṃ.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṇ' eva pubbe pi T. mahānekkham-
 maṃ nikkhami yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitāro mahārāja-
 5 kulāni ahesuṃ. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Sāriputto. kaṇiṭṭha-
 putto Rāhulo, dhātī Khujjuttarā, Kulavaddhanaseṭṭhi Kassapo, mahā-
 senagutto Moggallāno, Somadattakumāro Anando, Sutasomārājā aham
 evā" 'ti. Cullasutasomajātakāyaṇ. • Cattālīsaniṭṭhapaṭṭa vaṇṇanā
 niṭṭhitā.

XVIII. PAÑÑĀSANIPĀTA.

1. Naḷinikājātaka.

Uḍḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiya-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiya-kāyā“¹ ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etam nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttam vijāyi, Isisīṅgo t' ev' assa nāman
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kaṣiṇapari-
kammaṃ² uggahāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena⁵ kīḷi⁶, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahoṣi, tassa silatejena Sakkabhavanam kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ñatvā „upāyen' assa silam
bhidissāmīti“⁷ tīpi samvaccharāni sakala-Kāsiṇatṭhe vuṭṭhim
vāresi, ratṭham aggidaḍḍham viya ahoṣi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīṭhita manussa sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkosiṃsu. 20
Atha ne rājā vātapāne tṭhito „kim etan“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ Bḍ -ā. ² Bḍ adds vatvā. ³ Bḍ -ā uppādetvā. ⁴ Bḍ omits hi. ⁵ Bḍ adds so.

tīṇi saṁvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaraṭṭham¹ ud-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṃ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṃ samādiyivā uposathaṃ upavasanto vassāpetuṃ nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko aḍḍharattasamaye tassa sirigabbhaṃ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṃ katvā vehāsaṃ aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā „ko
 si tvaṃ“ ti pucchi. „Sakko 'ham asmiti“. „Ken' atthenā-
 gato sīti“. „Vassati te mahārāja rajje⁴ devo“ ti. „Na vassa-
 titi“. „Jānāsi pan' assa avassanākāraṇaṃ“ ti. „Na jānā-
 miti“. „Mahārāja Himavantapadese Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṃ deve vassante
 kujjhivā ākāsaṃ olokesi, tasmā devo na vassatīti“. „Idān'
 ettha kiṃ kātabban“ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti“.
 „Ko pan' assa tapaṃ bhindituṃ samattho“ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā⁵ samatthā, taṃ pakkositvā⁶ 'asukatṭhānaṃ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṃ bhindā' 'ti pesehīti“. Evaṃ so
 rājānaṃ anusāsivā sakatṭhānaṃ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṃ mantetvā dhītaraṃ pakkosāpetvā
 paṭhamam g. ā.:

1. Uḍḍayhate janapado raṭṭhaṃ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, taṃ me brāhmaṇam ānayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṃ mama anattakārīṃ brāhmaṇam attano vasaṃ
 ānehi, kilesarativasen' assa silaṃ bhindā 'ti.

Taṃ sutvā sā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nāhaṃ dukkhakkhamā rāja, nāhaṃ addhānakovidā,
 25 kathaṃ ahaṃ gamissāmi vanaṃ kuṇḍjarasevitaṃ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṃ mahārāja dukkhassa khamā na homi.
 addhānaṃ pi na jānāmi, sāhaṃ kathaṃ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

3. Phitaṃ janapadaṃ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṃghāṭayānena evaṃ gaccha Naḷiniye. 3.

¹ Bā adds pi. ² Bā vassam. ³ Bā raṭṭhe. ⁴ Bā mīlikā. ⁵ Bā pakkosāpetvā.

4. Hatthi assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vaṇṇarūpena vasaṁ taṁ ānayasasīti. 4.

Tattha dārusaṁghāṭayānenā 'ti amma Nalinike tvaṁ padasā na
gamissasi, phītaṁ pana subhikkhaṁ khemaṁ attano janapadaṁ hatthivāhanehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paṭicchannena vayhādina udakatthāne nāvāsa- 5
m-ghāṭena³ dārusaṁghāṭayānenā gaccha, vaṇṇarūpenā 'ti evaṁ akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vanna c' eva rūpasāmpadāya ca taṁ⁶ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ
ānayasasīti.

Evam so dhītarā⁷ saddhiṁ akathetabbam pi raṭṭhapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampatiṇchi. Ath' 10
assā sabbam dātābbyuttakam datvā amaccehi saddhiṁ uyyo-
jesi. Amaccā paccantaṁ gantvā tattha khandhāvaram nivā-
setvā rājadhītarāṁ ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṁ pavisitvā pubbaṇhasamaye tassa assamasamīpaṁ⁸
pāpuṇṇisu. Tasmiṁ khaṇe Bo. puttāṁ assanapade nivattetvā 15
sayam phalāphalattāya araṇṇam pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamaṁ āgantvā tassa pana dassanaṭṭhāne ṭhatvā
Nalinikāya taṁ dassetvā⁹ dve gāthā vadimsu:

„Kadalidhajapaṇṇāṇo ābhujiparivāraṇo¹⁰“

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹¹. 5. 20

„Eso aggi 'ssa saṁkhāto, eso dhūmo padissati,
maṇṇe no aggim hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṁkhātā dhajā paṇṇānam¹² assā 'ti kadalidhajapaṇṇāṇo,
ābhujiparivāraṇo¹³ ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṁkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇāṇena¹⁴ saṁkhāto paccakkhato jalati, maṇṇe no aggin ti 25
na aggim hāpeti juhati¹⁵ paricaratiti¹⁶ maṇṇe¹⁷.

Amaccāpi¹⁸ B-assa araṇṇam pavitṭhavelāyam eva assa-
mam parivāretvā ārakkhaṁ ṭhapetvā rājadhītarāṁ isivesam

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca rathavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.

⁵ Ck tañca. ⁶ Ck tu, Cs ta. ⁷ Bd assamāpadassasa-. ⁸ Bd dassanto. ⁹

Cks -jīm-, Bd -javārito. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -nā. ¹² Bd ābhujaparivārito.

Cks ābhūjītpariharāṇo. ¹³ Bd jhānena. ¹⁴ so Bd; Cks duggatim. ¹⁵

Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atthamsu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilantī camkamanakotiṃ⁶ otari. Tasmiṃ
 5 khape Isisiṅgo paṇṇasāladvāre paṇṇasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so taṃ āgacchantiṃ disvā bhītatasi to utthāya paṇṇasālani
 pavisitvā atthāsi. Sāpi⁸ 'ssa paṇṇasāladvāram gantvā kilī yeva.

S. taṃ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṃ ca disvāna āyantiṃ āmuttamanikuṇḍalam⁹
- 10 Isisiṅgo pāvisi bhīto assamam paṇṇachādanam. 7.
8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken¹⁰ assa kilati
 vidamsayanti āṅgāni guyham pakāsītāni¹¹ ca. 8.
9. Taṃ ca disvāna kilantiṃ paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abravīti. 9.
- 15 Tattha bheṇḍukenessā¹² 'ti assa Isisiṅgassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilati, vidamsayanti¹³ dassenti, guyham pakāsītāni¹⁴ ca 'ti guyham ca
 rahassaṅgam pakāsītāni¹⁵ ca pakātāni mukhahatthādini, abravīti¹⁶ so kira
 paṇṇasālāya thatvā cintesi: sac¹⁷ āyam yakkho bhavēyya paṇṇasālam pavisitva
 mañ¹⁸ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹⁹ yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā²⁰
 20 nikkhamitvā pucchissāmi nañ ti vatvā gātham²¹ āha.

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na taṃ ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṃgatan ti yassa tava rukkhasa evaṃgatikam
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena aditthapūbbatt:

25 rukkaphalen²² etena bhavitabban ti maññamāno evam pūcchi.

Ath²³ assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama²⁴ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo²⁵ tādīsā rukkḥā yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na mañ²⁶ ohāya gacchatīti g. ā. 11

¹ Bā -kena ² Ck -nam, C² -pāpuranam, Bā nivāsena pārūpanam. ³ Bā
 -bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā ge-throughout. ⁶ Bā -tīyam. ⁷ Bā pāsānapa-
⁸ Bā -līm. ⁹ Ck -kāni. ¹⁰ Bā adda pucchissāmi nanti, B² pucchissāmi nañ
 gāthamāha. ¹¹ Ck taṃ. ¹² Ck nacāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā. ¹⁴
 Ck omit pucchissāmi nanti vatvā gātham. ¹⁵ C² ca mañ, C² ca, omitting mañ
¹⁶ Ck -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na mañ

Tattha samipe Gandhamādana ti Gandhamādanapabbate mama assamasamipe, yassa tevaṅgatan ti yassa evaṅgataṃ, takāro sandhikaro¹.

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“ ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assaṃ³ imaṃ adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idaṃ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū 'ti g. ā. 12.

Tattha assamimaṃ ti assamaṃ imaṃ bhavaṃ pavisatu, adetu 'ti yathā-sannihitaṃ āhāraṃ bhuñjatu. pajjan ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhaṇ ti 10 madhuraphalāphalaṃ, paṭicca 'ti paṭigāṇha. idaṃ āsanaṃ ti pavittakāle evaṃ āha.

„Kin te idan“ ti tassā³ paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare⁴ nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁵ sarīraṃ appaṭicchannaṃ ahoṣi, tāpaso mātuḡāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vaṇo 15 eso“ ti saññāya evaṃ āha:

13. Kin te idaṃ ūrunaṃ antarasmiṃ
suppicchitaṃ kaṇha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ,
kose⁶ nu te uttamaṅgaṃ paviṭṭhan⁷ ti. 13. 20

Tattha suppicchitaṃ ti dvīruṇaṃ ūrunaṃ samāgamakale⁸ suphassitaṃ⁹ sippimukhasaṅṭhāneṃ¹⁰ subhalakkhaṇena hi¹¹ asamaṇṇagatāya taṃ ṭhānaṃ āvāṭadhātukaṃ hoti samannāgatāya abbhunnataṃ¹² sippipūṭamukhasaṅṭhānaṃ kanharivappakāsati¹³ ubhoṣu passesu kālakaṃ¹⁴ viya khāyati, kose⁶ nu te uttamaṅgaṃ paviṭṭhan ti tava uttamaṅgaṃ lūgasanṭhānaṃ na 25 paññāyati. kin nu taṃ tava sarīrasaṅkhāte kose paviṭṭhan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayaṃ āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanaṃ caraṃ
āsādayiṃ acchaṃ sugborarūpaṃ¹⁵,

¹ Ck -karena, Cs -karona, Bḍ byañjanasandhikāro. ² Bḍ musāvādāni. ³ Ck Bḍ tassa. ⁴ Bḍ kaṭṭhatthare, ⁵ Bḍ -kate. ⁶ Ck -so. ⁷ Ck -ṭṭho. ⁸ Bḍ -gamana-. ⁹ Bḍ -phu-. ¹⁰ Bḍ sippipūṭamukha-, Bḍ sippibalamukha-. ¹¹ Bḍ -ṇe ti. ¹² so Ck; Bḍ abbhontaraṃ. ¹³ Ck -kāṣṭi, Bḍ -kāṣanti. ¹⁴ Ck kālakaṃ. ¹⁵ Ck omīti su.

so mañ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja mañ abbahi¹ uttamañgam. 14.

15. Sv-āyañ vaṇo khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālañ na labhāmi sātañ,
5 paho bhavañ kaṇḍum imañ vinetuñ,
kurute² bhavañ yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghaṭṭesim³, āgacchantañ disvā leḍḍunā paharin⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
samppatto, panujjā 'ti atha mañ pātervā, abbahiti⁶ mukhena mama utta-
10 mañgam luñcivā pakkāmi, tato paṭṭhāya imasmīn tñāne vaṇo jāto, svāyañ ti
so ayañ tato paṭṭhāya mayheñ vaṇo khajjati c'eva kaṇḍuñ ca karoti, tappae-
cayā cāhañ⁷ sabbakālañ kāyikacetasikasukhañ na labhāmi, paho⁸ ti pahū⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavañ mayā yācito idañ¹⁰ brāhmaṇassa
atthan karotu idañ me dukkhañ harā¹¹ 'ti vadati.

- 15 So tassā musāvādañ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo”¹²
evañ sukhañ hoti karissāmīti¹³ tañ padesañ oloketvā anan-
tarañ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹⁴ mahā ca,
20 karomi te kiñci kasāyayogañ¹⁵
yathā bhavañ paramasukhī bhaveyyā¹⁶ 'ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimāṇsarahito, panna-
gandho¹⁶ ti thokañ duggandho, kasāyayogañ¹⁷ ti ahañ kecikeciṭṭhaka-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekañ kasāyayogañ¹⁷ karomīti.

- 25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū tena¹⁹ vinehi kaṇḍukañ
yathā ahañ paramasukhī bhaveyya ti. 17.

¹ B^d -bu-. ² B^d karutañ. ³ B^d ghāto-. ⁴ C^k -rañ. ⁵ B^d adda mamañ. ⁶ C^k avyabhi, B^d abbhiti. ⁷ B^d khohañ. ⁸ C^k -ū. ⁹ B^d -o. ¹⁰ B^d imañ. ¹¹ B^d -āhi. B^e -rāpehi. ¹² B^d te. ¹³ so C^k; B^d vaṇṇa- corr. to vaṇa-. ¹⁴ C^k kā-. ¹⁵ C^k -yya. ¹⁶ B^d vaṇṇa corr. to vaṇa-. ¹⁷ C^k kā-. ¹⁸ so C^k; B^d keciṭṭhaka. ¹⁹ B^d ghaṭṭena mudukena.

Tattha kamantīti bho brahmacāri imasmīm mama vaṇe n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādīni osadhāni kamantī, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yaṃ pana te etaṃ mudu aṅgaḷetaṃ
rena ghaṭṭiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti, tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍuṃ ti

5

So „saccaṃ esā bhaṇatīti“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena silaṃ bhijjati jhānaṃ antaradhāyatīti“ ajānanto mātu-
gāmassa aditṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunaṃ patisevi³, tāvad ev'
assa silaṃ bhijji⁴ jhānaṃ parihāyi, so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saraṃ oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisiditvā puna pi
taṃ tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānaṃ pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavaṃ abhiramasī⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalaṃ pahūtaṃ,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vālā ti g. ā. 18.

Tattha katamena 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavaṃ
ti ālapanam etaṃ.

Tato Naḷinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyaṃ⁹ disāyaṃ

Khemā nadī Himavantā pabhāti,

tassā tire assamo mayha¹⁰ rammo,

aho bhavaṃ assamaṃ mayhaṃ¹¹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ^{4.6.6}/₉)

25

uddālakā pāṭaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītaṃ

aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹⁰ passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēṭṭha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ Bḍ ghaṭṭay-. ² Bḍ tasmā vi-. ³ Bḍ paṭisevati. ⁴ Cks -itvā. ⁵ Bḍ kiñci.

⁶ Bḍ -misaṃ. ⁷ Bḍ kiñci. ⁸ Cks ujuttarāyaṃ. ⁹ all three MSS. mayhaṃ.

¹⁰ C³ Bḍ -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasen' upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū⁴ 'ti. 22.

Tattha uttarāyan ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantato pavattati, aho ti patthanaṃ nipāto, uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisaḥbhigītaṃ ti sabbadā⁴ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā⁵ 'ti
ettha mama assame pāsādikā tālarukkhā ca tesam yeva vaṇṇādīhi⁶ sampanna
kandasamkkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁷ pahūtamettā⁸ 'ti nānārukkha-
phalāphalā⁹ ca rukkhavallimūlā ca pahūtā ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā ṭhapitaṃ
15 bahū madhurasam mūlaphalaṃ¹⁰ atthi, te mayi cirāyante mūlaphalāphalaṃ
hareyyum, te tato mama mūlaphalāphalaṃ mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhīm āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi āha.

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā¹¹ adhivāsāpetum g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle,
ubho va gacchāmasse assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁰ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasse ti mamaṃ¹¹ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma.

- 25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā pan' assa maṃ¹² disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakotiya¹³ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmim anāgate yeva mayā gantum vaṭṭati,
āgamanakammam pi me niṭṭhitaṃ¹⁴ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ B^d -aṃ. ² C^k -tamatta, C^e B^d -tamatte corr. to -tāmetha. ³ so all three MSS. for cā. ⁴ B^d samantato. ⁵ B^d vaṇṇagandhādī. ⁶ B^e phalā ca, B^d mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - - -. ⁷ B^d only one phalā. ⁸ B^d bahū madhū rasaphalāphalaṃ. ⁹ B^d adds tāva. ¹⁰ so all three MSS for -lāto? ¹¹ C^k maṃ. ¹² C^k mama. ¹³ C^k -yāya.

24. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissanti mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyitum, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmaṇīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
aham te taṃ¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvaṃ te puccheyyāsi, te taṃ mama
santikaṃ nayissanti.

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā paṇṇasālato nikkha-
mitvā olokantam' eva „tvaṃ nivattā“ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārāṇasīṃ saṃpāpunīmsu.
Sakko pi taṃ divasaṃ eva tussitvā sakalaratṭhe devaṃ
vassāpesi². Isisīṅgatāpasassāpi³ tāya pakkantamattāya sarīre⁴
dāho uppajji, so kampanto paṇṇasālāṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārupitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttāṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā paṇṇasālāṃ
pavisitvā⁵ nipannakam disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakaṃ ābhataṃ, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca' aggi
tapaṇi pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tvaṃ brahmabhūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si' anābhatodako
ahāpitaaggi si' asiddhabhojano'
na me tvaṃ ālapasi mam' ajja,
natṭhan nu kiṃ cetasikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bd te sam. ² Bds taṃ olokentam. ³ Bd -ti. ⁴ Cks -go-. ⁵ Bds evamkāye.
⁶ Bd adde taṃ ⁷ Bd va. ⁸ Bd abhitaaggi pi. ⁹ C' asitṭha-, Bd āsitṭha. ¹⁰ so
Cks for -kañ ca? Bd -ka.

Tattha bhinnānāti araṇṇato uddhaṇi, na hāpito ti na jalito, bhinnānāti pubbe tayā mamāgamanavelāya kaṭṭhāni uddhaṇa' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti², tapanīti³ visīvanaaggittṥasamkhātā⁴ tapanī pi te samitā va⁵ saṁvidahitā va hoti, pīṭhan ti mama āsanatṥāya pīṭhan ca
 5 paññattam eva hoti, udakaṇ cā 'ti pādadhovanodakaṇ ca upaṭṭhitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvaṁ hi⁷ ito puratṥā seṭṭhabhūto imasmīn araṇṇe abhīramasi, abhinnaṇaṇṇa sīti so dāni ajja anuddhaṇaṇṇa⁸, asiddha-
 bhojano⁹ ti na te kiñci amhākaṁ kandaṁulāni vā pannaṁ vā seditam, mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvaṁ ālapasi, naṭṭhannu kin ti kin
 10 te naṭṭham, kin cetasikadukkhāṁ, akkhāhi me kīpannakāraṇaṁ ti pucchati.

So pitu vacanaṁ sutvā taṁ kāraṇaṁ kathento ā.:

23. Idhāgamā jaṭilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidigho na punātirasso
 15 sukaṇḥakaṇḥacchadanehi¹⁰ bhoto. 28.
29. Amassu jāto apurāṇavannī,
 ādhārarūpaṇ ca paṇ' assa kaṇṭhe¹¹,
 dv' āssa gaṇḍā ure¹² sujātā
 sovaṇṇapiṇḍūpanibhā¹³ pabhassarā¹⁴. 29.
- 20 30. Mukhaṇ ca tassa bhusadassaneyyaṁ¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitaggā,
 te jotare carato mānavassa
 suttaṇ ca yaṁ saṁyamanāṁ jaṭānaṁ. 30.
31. Aññā ca tassa¹⁷ saṁnāmanā cātasso
 25 nīlāpi tā lohitaḥ ca satā
 tā piṁsare¹⁸ carato mānavassa
 cirīṭisaṁghā-r-iva¹⁹ pāvusaṁhi. 31.
32. Na mekhalaṁ muñjamayaṁ dhareti,
 na santacaṁ²⁰ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca ² Bc jābāti. ³ Cks -niyā ti. ⁴ Bc visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ Bc adds sayameva ⁶ Bcs upaṭṭhāpi-. ⁷ Bc tuvaṁpi. ⁸ Ck anuṭṭhava-, Cc anuddhava-. ⁹ Bc asīṭha-. ¹⁰ Cc Bc omit one kaṇḥa. ¹¹ Cc -o, Bc -kaṇṭhe. ¹² read: duv' āssa gaṇḍā urato? Bc dveyyamāgaṇḍhā-. ¹³ Bc suvaṇṇapiṇḍu-. ¹⁴ Cks -bhāssare. ¹⁵ Bc bhūsaṁ-, Cks bhuja-. ¹⁶ Cks -osu, Bc -āsu. ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ Cks piṁsare, Bcs piṁsare. ¹⁹ Ck viriṭṭi-, Cc elpīṭṭi, Bc tirīṭṭi-. ²⁰ so Cc; Ck santamaṁ, Bc saṇḥare, Bc saṇḥare corr. to santare. ²¹ Cks vo. ²² Cks -ssu

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv³ antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni⁴ ca avaṇṭakāni
heṭṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccam kilim⁵ karonti, 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁶
parosataṃ velliṭaggā sugandhā,
dvedhāsīro sādhu vibhattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yadā ca so parikati tā⁷ jaṭāyo
vaṇṇena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritam va
tath⁸ eva saṃkhāti⁹ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo¹⁰ 15
n¹¹ etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyati erito mālutena
vaṇaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ¹² dassaneyyaṃ 20
khittaṇ ca nassa¹³ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā¹⁴
suddhā samā saṃkhavarūpapannā
mano pasādenti vivariyamānā, * 25
na ha¹⁵ dūna so sākaṃ akkhādi tehi¹⁶. 38.
39. Akakkasaṃ agalitaṃ¹⁷ muhuṃ muduṃ¹⁸
[ujuṃ] anuddhataṃ¹⁹ acapalam assa bhāsitaṃ,

¹ Ck^s sū. ² B^d jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? ³ Ck^s abila-, B^d akhila-.
⁴ B^d kilāṃ. ⁵ B^d bhusaṇ-, Ck^s bhuja-. ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d sarivāyati
corr. to -vāti, B^s -vāti. ⁸ so B^d; Ck^s suci-. ⁹ B^d ta-. ¹⁰ C^s bha, B^d hi ¹¹
Ck^s kehi. ¹² C^s agala, C^s agala, B^d aggaṭṭitaṃ. ¹³ Ck^s muhuṃ. ¹⁴ B^d -taṃ.

- rudam manuṇṇam karavīkasussaram
hadayaṅgamaṃ raṇjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākya
na nūna sajjhāyamatippayutto.
5 icchāmi kho taṃ punar eva datṭhum
mittam¹ hi me māṇav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham —
ten' eva maṃ uttariyāna³ māṇavo
10 vivariya ūrum⁴ jaghanena piḷayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocare va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravattāṅgulikāssa sobhare. 42.
- 15 43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayaṃ¹⁰ upatṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā¹¹ pabhassarā¹²
20 suvaṇṇakambūtalavattasucchavi
hatthā mudū, tehi maṃ samphusitvā¹³
ito gato, te maṃ dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹⁴ nūna so khārididham ahāsi¹⁵,
na nūna¹⁶ katṭhāni sayam abhañji¹⁷,
25 na nūna so¹⁸ hanti dume kuṭhāriyā¹⁹,
na pi 'ssa²⁰ hatthesu khilāni²¹ atthi. 45.
46. Accho ca²² kho tassa vaṇam akāsi,
so maṃ bravi: sukhitaṃ maṃ karohi,

¹ Rd -o, B^s -ā. ² Cks -ū, Bd -u. ³ Cks -yāya. ⁴ Cks ūru. ⁵ Cks āhanti.
⁶ Bds -ri-. ⁷ Cks va. ⁸ Cks nagh-, Bds nakhaṣsa. ⁹ Rd palissajanto, Cks
pajalissajanto. ¹⁰ C^s marayaṃ, Bd ramayaṃ, B^s ramayaṃ? ¹¹ Cks pabbā-
sarā. ¹² Cks mamamphu-. ¹³ Bd omite ha. ¹⁴ Cks abhāsi, Rd ahoṣi. ¹⁵
Bd addo so. ¹⁶ Bd abhu-. ¹⁷ Bd kumā-. ¹⁸ Bd hīssa. ¹⁹ B^s khilāni, Cks
khiṇāni. ²⁰ Cks ajjeva.

- t' āhaṃ¹ kariṃ², tena mamāpi³ sokhyaṃ,
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpā va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udae ramitvā 5
punappunañ c' assa kuṭṭhā vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttañ⁵ na pi yañña tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva ua passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁶ vasate brahmacāri,
taṃ mañ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahañ amariṃ assamamhi. 49.
50. Vicitrappupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā 15
dijābhigghuṭṭhañ⁷ dijasamghasevitaṃ,
taṃ mañ disaṃ⁸ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50.

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁹ assamapadaṃ āgato, sudassaneyyo
ti sutṭhu dassaneyyo, sutanū ti sutṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetiti 20
attano sarirappabhāya assamapadaṃ ekobhāsaṃ viya pūreti, sukaṇṇhakaṇ-
hacchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhacchadanehi bha-
maravannehi kesehi sukaṇṇhasāsaṃ sumajjitamanimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruṇo jeva, apurāṇavannitī acirapabba-
jito, ādhārarūpañca paṇassa kaṇṭhe ti kaṇṭhe ca paṇ' assa amhākani 25
bhikkhābhājanaṭṭhapanapaṇṇadhārasadisāṃ¹⁰ pīlandhanaṃ atthēti muttābharanaṃ¹¹
sandhāya vadati, gaṇḍā¹² ti thūno sandhāyāha, uṇesujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pāṭho, pabhassarā ti pabhāsampannā, pabhāsare ti pi pāṭho,
obhāsayantīti attho, bhūsadassaneyyaṃ¹³ ti atīviya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹⁴ ti sikhakūḍale¹⁵ sandhāya vadati, suttañcā¹⁶ ti yañ tassa jāṭā- 30
bandhanaṃsuttaṃ¹⁷ taṃ pi jotati¹⁸ pabhañ ce muṇcati, saññāmaṇi¹⁹
catasso ti imiṇā maṇisuvannaṇapavārajaṭamayaṇi pi cattāri pīlandhanāni

¹ Cks nāham, Bd tāmehaṃ. ² all three MSS. kari. ³ Bd -si. ⁴ Cks -hanti.
⁵ read: disā? ⁶ Cks -ghuṭṭā, Bd -ghuṭṭhaṃ. ⁷ Bds vanaṃ. ⁸ Bd idaṃ. ⁹
Bds -pattādhāra-. ¹⁰ Bds muttāhāraṃ. ¹¹ Bd kaṇḍā. ¹² Cks bhuja-, Bd bhasaṃ-.
¹³ Bd kiñci-. ¹⁴ Bd -lani. ¹⁵ Cks -aṇṇsu-. ¹⁶ Bd -teti-. ¹⁷ Bd ayamāni.

dasseti, tā piṇṣare¹ ti tāni pilaḍḍhanāni pāvusena va vaṭṭe² deve cirīti-
 saṃbhā³ viya viravanti⁴, mekhale⁵ ti mekhalāṃ, ayam eva vā pāṭho;
 idam⁶ nivattakāṇācāciraṃ⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i. v. h.
 tāta yathā mayāṃ tinamayāṃ vā vākamayāṃ vā vākaciraṃ¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇaciraṃ dhāretiti, akhīlakāṇitī¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kaṇṭakāni¹⁵, kaṭṭisamohitānīti kaṭṭiyaṃ nibaddhāni¹⁶, niccaṃ kilīṃ¹⁷
 karontīti aghattitāni pi niccaṃ kilīkilāyanti¹⁸, ahantātā¹⁹ ti ambho²⁰ tāta,
 kiṃ rukkhaphalāni²¹ tānīti tāni tassa²² mānavassa²³ suttārūḥhānī kaṭṭiyaṃ
 baddhāni katararukkhaphalāni nāmā 'ti manisaṃbhāni²⁴ sandhāyāha, jaṭā ti
 10 jaṭāmaṇḍalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavaṭṭiyo sandhāyāha, vellitaggā ti
 kuṇṭitaggā²⁵, dvedhāsiro ti tassa sisarā dvedhā katvā baddhānāni jaṭānāni
 vassena²⁶ suṭṭhu vibhattarūpaṇi, tathā ti yathā tassa mānavassa jaṭā tathā
 tumhehi mama na baddhā²⁷, aho vata mamāpi tathā assū 'ti paṭthento²⁸,
 upetarūpā ti upetasabhāvā, vātasameritāṃ vā ti yathā nāma nūluppalaṃ
 15 vātena samīritāṃ tath' eva ayarī imasmiṃ vassanāṇe assamo saṃvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama²⁹ kāye paṃko n' etādiso tassa, so hi dassaniyo c'
 eva sugandho ca, aggagimhesū 'ti vasantasamaye, nihanīti paharati, kiṃ
 rukkhaphalaṃ nu kho tan ti katararukkhassa nu kho taṃ phalaṃ, saṃ-
 khavarūpapaṇṇā³⁰ ti sudhotasamkhapaṭṭibhāgā, sākamakhāḍḍitī³¹ nūna so
 20 mānavo mayāṃ viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni c' eva mūlaphalāni ca na
 khādi, ambhākaṃ hi tāni khādantānaṃ³² sākapapaṇṇapaṇḍantā³³ ti dipeti,
 akakkasaṃ ti tāta tassa bhāsitaṃ aphaṇṇasāṃ agāṭitaṃ, punappuna vadā-
 tassāpi madhuratāya muhūṃ muduṃ³⁴ amammaṇatāya³⁵ ujum ācikkhittatāya³⁶
 anuddhataṃ³⁷ paṭiṭṭhitatāya acapalaṃ³⁸, rudāṃ ti bhāsamānassa paṇ' assa³⁹
 25 saraṃsaṃkhātāṃ rudam pi manoharaṃ karavikassa viya sussaṃsaṃ sumadhuraṃ,
 raṇṇajayatevā 'ti mama mano raṇṇeti⁴⁰ yeva, bindussaro ti piṇḍitassaro,
 mānavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittāṃ⁴¹ ahū, susandhi sab-
 battha vimaṭṭhiṃ māṇaṃ vaṇṇaṃ ti tāta tassa mānavassa ūrūṇaṃ antare ekaṃ
 vaṇṇaṃ atthi, taṃ susandhiṃ suphussitaṃ⁴² sippiputaṃ mukhasadisaṃ sabbattha vi-
 30 maṭṭhaṃ samantato maṭṭhaṃ, puthu⁴³ ti mahantaṃ, sujātaṃ ti susaṇṭhitaṃ,

¹ Ck tā piṇṣare, Bā tā pi sare. ² Bā pavuṭṭhe. ³ Ck cirī-, Bā tirittisaṃbhāgā,
 Bā tirati-, Ck -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalāṃ, Bā mekhalāṃ. ⁶ Ck
 idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā saṃhare? Bā sandhare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ Cā ciraṃ.
¹¹ Bā omits ka-. ¹² Ck omit so. ¹³ Ck ābala-. Bā akhī-. ¹⁴ Ck akāmaṇi,
 Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhaṇṭhakāni, Bā nippaṇṇāni, Cā nibaṇṭa-. ¹⁶ Bā bandhāni.
¹⁷ Bā kilīṃ. ¹⁸ Bā nicca kelaṃ kilī-. ¹⁹ Ck ahantā. ²⁰ Ck amhe. ²¹ Ck
 -kkhe-. ²² Ck ssa. ²³ Ck paṇṇāmaṇassa, Cā -nacassa. ²⁴ so Ck; Cā -ṇi, Bā -ti.
²⁵ Ck kuṇḍinaggā. ²⁶ Bā bandhānaṃ vassena, omittit jaṭānaṃ. ²⁷ Bā maṇi-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti paṭthento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
 yādiso mama. ³⁰ Bā saṃkhā-. ³¹ Bā -maṃkhāḍḍititina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
 saṇṇikāpaṇṇapaṇḍantā. ³⁴ Ck muhūṃ. ³⁵ so Ck; Bā apamussatāya, Bā
 āpapussatāya. ³⁶ so Ck; Bā āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -taṃ. ³⁸ all
 three MSS. -phalaṃ ³⁹ Bā omits paṇassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
 -phuṇṇasitaṃ, Ck -passitaṃ. ⁴³ Ck -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakūḷasannibham, uttariyānā² 'ti uttaritvā avattharitvā, pīlayīti pīlesi³, tapantīti tassa mānavassa sarīrato niccharantā suvaṇṇapaṇṇā⁴ raṁsiyo jalanti⁵ obhāseṇti⁶ virocenti⁷ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomassadisā ti añjanasadihehi romehi⁸ samannāgatā, vicitravaṭṭaṅgulikāssa⁹ sobhare¹⁰ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhaṇa-
vicitrāhi¹¹ pavāṇamkurasadisāhi¹² vaṭṭaṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akaḷka-
saṅgo ti kacchupīḷakādirahitaṅgapaccaṅgo, ramāyaṇ upaṭṭhahīti maṇi
ramayanto¹³ upaṭṭhāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
vannakambutalavaṭṭasucchavīti suvaṇṇamayam ādāsatalam viya vaṭṭa ca succhavī
ca parimaṇḍalā e' eva sundaracchavī cā 'ti attho, samphussitvā ti sutthu
phussitvā attano hatthasamphassaṇṇa mama sarīre pharāpetvā¹⁴, ito gato ti
mama olokontass' eva ito gato, te maṇi dāhantīti te tassa hatthasamphassā
idāni maṇi dāhanti, tathā hi tassa gatakalato paṭṭhāya mama sarīre dāho
urūhito, ten' amhi domanassappatto nīpanno¹⁵ ti, khārividhan ti tāta nūna
so mānavo na khārībharāṇi ukkhipitvā vicari, khīlānīti¹⁶ khīṇāni¹⁷, ayam
eva vā pātho, sokhyan ti sukhaṇ, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpā vā
'ti tāta ayaṇ tava māluvaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññāni
parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikinnā viya ākulavyākulā jātā,
pūnappunāmicassā¹⁸ 'ti tāta ahaṇ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā panna-
sālato nikkhamitvā udakaṇi pavisitvā ramitvā vinitadarathā¹⁹ punappuna imam
eva kuṭiyāni²⁰ pavisāmā 'ti vadati, mantā²¹ ti ajja mama tassa gatakalato
paṭṭhāya n' eva mantā paṭibhanti²² na²³ upaṭṭhahantīti²⁴ na ruccanti, na
aggihuttam na pi yaṇnam tatrā 'ti²⁵ mahābrahmuno ārāhanatthāya
kattabbam havyadhūmādiyaññakiriyāpi²⁶ me na paṭibhāti²⁷ na ruccati, na
cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁸ diṣāyan²⁹
yassan³⁰ diṣāyaṇ, vanan ti tassa mānavassa assamaṇi parivāretvā tītavanam.

Tass' evaṇ vilapantassa taṇ vippalāpaṇ sutvā M. „ekāya
itthiyā imassa sīlam bhiṇṇam bhavissatīti“ nātva taṇ ovaḍanto
cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā³¹ haṇ jotirase vanamhi
gandhabbadevaccharasamghasevite

30

¹ Ck^s khura-. ² Bds paṭīpi-. ³ C^s Bd -a. ⁴ Bd -tā. ⁵ Bd -anti. ⁶ Bd lo-.
⁷ Ck^s -kassa, Bd -tassa. ⁸ Bd -ṇe. ⁹ Ck^s -ṇaṇvicitrāhi. ¹⁰ C^s -sehi. ¹¹
Ck^s add maṇi. ¹² Bd parāmasitvā. ¹³ Bd omits nī-. ¹⁴ Ck^s khīṇā-, Bd
khiṇā-. ¹⁵ so C^s; Bd kīṇāni, Ck^s omits khīṇāni. ¹⁶ C^s vassā. ¹⁷ Bds vīgata-.
¹⁸ Bd -i. ¹⁹ Bd namaḷlamantā. ²⁰ Ck^s -hanti. ²¹ Ck^s naṇi. ²² Bd -anti.
²³ Ck^s piyamūnatantanti. ²⁴ Ck^s bhavyā-, Bd kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ Bd
adds na upaṭṭhahati. ²⁶ Ck^s yassa, Bd yassā. ²⁷ Ck^s diṣan for diṣa? ²⁸ Bd
yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmi?

- isīṇaṃ āvāse sanantanamhi
n' etādisaṃ aratīṃ pāpunetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
nātiṣu mittesu karonti pemaṃ,
5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivittṭho¹
yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Saṃvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunam,
sā ca metti asaṅgantu' asaṃvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacārini
10 sace tuvaṃ sallape brahmacārīnā
sampannasassaṃ va mahodakena
tapogunaṃ khippanu imaṃ pahassasi'. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacārini
punap-pi ce sallape brahmacārīnā
15 sampannasassaṃ va mahodakena
usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi'. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
virūparūpena manussaloke.
na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
20 āsajjanam⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmā⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattāni, jotirase ti hūya-
mānassa jotino rainsiobhāsīte¹⁰, sanantanambhīti¹¹ porāṇike, pāpunethā¹²
'ti pāpuneyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yaṃ aratīṃ¹³ tvaṃ patto
etādisaṃ na pāpuneyya paṇḍito kulaputto. puttum¹⁴ na arahatīti attṭho, bha-
25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayaṃ h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi, tattha yessaṃ honti te attano
nāti-u ca mittesu ca pemaṃ karonti, ayaṇ ca jammo migassīṇo kissavāni-
vittṭho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma karaniena tasmiṃ mātugāme mittasāññāya nivittṭho.
so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇiṇe vadḍhitattā kutomhi āgato ti āgatattā-

¹ B^d kissavānīnivittṭho, C^k kissarivānīnivittṭho. ² C^k yā ca metti asaṅgantuṃ, B^d
aveva mitto asaṅgantu. ³ C^k pabha-, B^d hessasi? B^s pahissasi. ⁴ B^d puna pi.
⁵ B^d pahissasi, C^k pabha-. ⁶ C^k na tādiso cetha. ⁷ B^d āsajja nam corr. to
āpa-. ⁸ B^d na-. ⁹ so all three MSS. for imasmi? ¹⁰ C^k -tena. ¹¹ C^k
sanantambhīti, B^d sanantarambhīti corr. to -tanamhīti. ¹² B^d -pittṭhā, ¹³ B^d
anabhiratīti. ¹⁴ B^d puttum corr. to pattum, C^k vattum. ¹⁵ B^d ayaññetha.
¹⁶ C^k kissarini-. ¹⁷ C^k omitt ti.

nam¹ eva na jānāti pag eva nātimitte ti², punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna saṁvāseṇa saṁsevanena sandhiyanti⁴, sā ca mettīti⁵ sā
 eva mettī⁶ asaṅgantu⁷ asamāgacchantaṁ purisassa tena asamāgamanasāṁ-
 khātena asaṁvāseṇa jīrati vinassati, sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ puna pi
 taṁ dakkhasi tena vā sallapiassasi atha yathā nāma sunipphanṇaṁ sassaṁ mahō-
 ghena hariyati evaṁ imaṁ attano tapogūṇaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samanatejaṁ, virūparūpenā 'ti vividharūpena. i. v. h.: tāta
 manussalokasmīm hi etāni yakkhinisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapaṭicchā-
 nena¹⁰ attano rūpena attano vasaṁgate khādītum caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevetha, tādisaṁ hi bhūtāṁ āsajjanāṁ¹¹ patvā nassati brahmācārī, dīṭṭho si
 tāya¹² yakkhinīyā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovadī¹³.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhūto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettaṁ
 bhāvehi karuṇaṁ“ muditaṁ¹⁴ upekkhaṇaṁ¹⁵ ti brahmavihārabhāva-
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā puna jhānaṁ nibbattesī¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale patitṭhahi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyaikā¹⁷ ahoṣi, Isisīṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, piṭṭa ahaṁ evā“ 'ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā 'ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhūṁ ā. k. So kir' ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 ḍāya caranto ekaṁ alamkatapaṭiyattam uttamarūpadharam ithim olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetum asakkonto vihāram eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantamigapaṭi-
 bhāgo¹⁹ kiso dhamanisanthataगतatto uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṭhe cittaṁ sādāṁ alabhanto ācariyavattādini pahāya uddesapari-
 pucchākammaṭṭhānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvuso pasannindriyo²¹, vipasannamukhavaṇṇo idāni, na²² tathā,

¹ Bā attano gatathā-. ² Bā hi. ³ Bā tāta. ⁴ Bā add ghaṭṭiyanti ⁵ Bā
 sveva mitto ti. ⁶ Bā sova mitto. ⁷ Bā asaṅgantu, Cks asaṅgantum. ⁸ Cks
 omit ti. ⁹ Cks pabha-, Bā pahi-. ¹⁰ Cks add ca. ¹¹ Bā āsajjasam ¹² Cks Bā
 tā ¹³ Bā -dīti. ¹⁴ Bā kārūṇaṁ corr. to kārūṇam, Cks karūṇā. ¹⁵ Cks -tā.
¹⁶ Bā jhānabhīṇā-, Cks jhānaṁ pabha-. ¹⁷ Cks -ti-. ¹⁸ so all three MSS. 2.
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl. der Vetālap. in Beiträge z. Kunde d. ig-
 Sprachen IV. ¹⁹ Bā bhanda- ²⁰ Bā -yobhikkhūhi ²¹ Bā santindr-. ²² Bā no-

kin nu kho kāraṇan¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti' āha. Atha nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-dhammasavanam manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābham labhitvā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno assumukham nēti janam² pahāya saddhāya³ pabbajitvā kimkāraṇā kilesavasaṃ yāsi, kilesā nām⁴ ete gaṇḍupādapāṇam⁵ upādāya sabbabālajanasādhāraṇā, ye tesam vatthubbhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo, aṭṭhikamkalūpamā kāmā, mamsapesūpamā kāmā⁶, tīṇukkūpamā kāmā⁷, aṅgārakāsūpamā kāmā, supinakūpamā kāmā, yācitakūpamā⁸ rukkhaphalūpamā⁹ sattisūlūpamā¹⁰ sappasirūpamā¹¹ kāmā, tvaṃ nāma eva rūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anattakāraṇānaṃ¹² kilesānaṃ vasaṃ gato¹³ ti¹⁴ ovaditvā attano katham¹⁵ gāhāpetuṃ asakkontā Satthu santikaṃ dhammasabham netvā „kiṃ bhikkhave anicchamāṇakam bhikkhuṃ ānāyitthā¹⁶ ti vutte „ayaṃ kira ukkaṇṭhito¹⁷ ti āhaṃsu. S. „saccaṃ kira¹⁸ ti pucchitvā „saccaṃ bhante¹⁹ ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā rajjāṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne tassa vasaṃ āgantvā cittaṃ nivāretvā na ayuttam karimsū²⁰ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Aritṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi. Bo. tassa aggamaheṣiyā kucchimhi nibbati, Sivikumāro t' ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto¹⁰ vijāyi, Ahipārako¹¹ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi sahāyakā hutvā abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā sippaṃ uggaṇḥitvā āgamimsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmim yeva nagare Tirīṭṭavacchassa¹² nāma¹³ asītikoṭṭidhanavibhavassa seṭṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā subhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadivase Ummadantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-mānusakavaṇṇā devaccharā viya abhirūpā¹⁴ ahoṣi, ye ye puthujjanā taṃ passanti te te sakabhāvena¹⁵ saṇṭhātum¹⁶ na

¹ Ck^s -ṇenā. ² Ck^s saddhā, B^d omits sa-. ³ Ck^s -ṇa, B^d -ṇakarim. ⁴ B^d tīṇikkūpamā kāmā, cfr M. N. 1,130; Ck^s omit tīṇu-. ⁵ B^d adds kāmā. ⁶ B^d viśasapabbhirū-. ⁷ Ck^s -raṇkānaṃ, B^d -raṇānaṃ. ⁸ B^d sīti. ⁹ B^d gātāṃ. ¹⁰ Ck^s -am. ¹¹ B^d abhi- throughout. ¹² B^d tiriva-. ¹³ all three MSS. nāmaṃ. ¹⁴ B^d abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vaṇṇāya samannāgatā. ¹⁵ Ck^s saka-bhā-. ¹⁶ B^d sandhāretum.

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupatthāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 ithiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. ⁵
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te seṭṭhigeham
 gantvā katasakkārasampanā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khane Ummadanti sabbālamkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupatthāpetum asakkontā
 kilesamadammattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṃ na ¹⁰
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu, ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe unmattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā niharathā“
 'ti niharāpesi. Te mamkubhūtā rājanivesanam gantvā Umma- ¹⁵
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumbākam anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā, kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam ²⁰
 bandhi. Atha nam pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahoṣīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasīyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadivase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alamkāṭā kilantiyo disvā ²⁵
 tādisam vattham nivāsetvā kilitukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi mam ekasim adḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam natvā dassantīti“ vatvā

¹ Ck^o omīti surā. ² Rd titīti-. ³ Bā add^o brahmaṇe. ⁴ C^o -jamā, Rd
 bhuñjāha, R^o bhuñjamānā. ⁵ Bā add^o bhattam. ⁶ Ck^o -i, Rd bhittiyādisu. ⁷
 Rd -sissanti, R^o -sissantikim. ⁸ Bā^o kudhā. ⁹ Rd ānā- ¹⁰ Bā^o add na. ¹¹
 Bā add^o sā. ¹² Bā^o add nissandena.

- tehi anuññātā ekaṃ kulam upasāṃkamitvā „kusumbharattavattkena bhatim karomīti“ āha. Atha naṃ te „tīni saṃvaccharāṇi kamme kate tava guṇāguṇaṃ¹ ñatvā dassāma“ ‘ti vadimsu. Sā „sādhū“ ‘ti paṭisunītvā kammaṃ paṭipajji. Te
- 5 tassā guṇaṃ ñatvā aparipunṇesu yeva tīsu saṃvaccharesu tassā ghanakusumbharattavattkena² saddhim aññaṃ pi vatthaṃ datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyitvā nivāsehitī“ taṃ pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattthaṃ tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
- 10 sāvako acchinnacīvaro sākhābhaṅgaṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca taṃ padesaṃ pāpuṇi. Sā taṃ disvā „ayaṃ bhadanto acchinnacīvaro bhavati³, pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsanaṃ dullabhaṃ jātan ‘ti’ vatthaṃ dvidhā phāletvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmiti“ cintetvā uttaritvā attano nivāsanaṃ nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā therāṃ vanditvā
- 15 vatthaṃ phāletvā tass’ ekakoṭṭhāsaṃ⁴ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhābhaṅgaṃ chaḍḍetvā tass’ ekaṃ kaṇṇaṃ nivāsetvā ekaṃ pārupitvā nikkhami, ath’ assa vatthobhāseṇa sakalasarīraṃ taruṇasuriyo viya ekobhāsaṃ ahosi.
- 20 Sā taṃ disvā „ayaṃ⁵ ayyo paṭhamaṃ na sobhi⁶ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass’ eva⁷ dassāmiti“ dutiyaṃ pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante ahaṃ bhava caranti uttamarūpa-dharā bhaveyyaṃ, maṃ disvā koci puriso sakabhāvena saṇṭhātum⁸ mā asakkhi⁹, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
- 25 ‘ti patthanaṃ ṭhapesi. Thero anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcaranti¹⁰ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahosi. — Atha tasmim nagare kattikachapaṇaṃ gho-sayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaraṃ sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhaṭṭhānaṃ gacchanto taṃ āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bd ghanakaku-. ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adde taṃ. ⁵ Bds sū taṃ koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bds -ati. ⁸ Bds etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -iti. ¹¹ Bds sañsaranti.

Ummadanti, ajja kattikacchaṇo¹, rājā nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upaṭṭhāpetum na sakkhissatīti² āha. Sā gacchantaṃ³ „ahaṃ jānissāmīti⁴. Tasmiṃ gate dāsim⁵ āṇāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5 kāle mayhaṃ āroceyyāsīti⁶. Atha suriye atthaṃgate uggate punnacande⁷ devanagare⁸ viya alaṃkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu⁹ rājā sabbālaṃkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccaganaṇapavuto mahantena yasena nagaraṃ padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10 agamāsi, taṃ pana gehaṃ manosilāvannaṇapākāraparikkhittaṃ alaṃkataṃ dvārattālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikaṃ. Tasmiṃ khane dāsi Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ gāhāpetvā kinnarililāya⁷ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño pupphāni khipi. So taṃ ulloketvā⁸ kilesamadamatto satim 15 paccupaṭṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass⁹ etaṃ gehaṃ¹⁰ ti sañjānitum pi nāsakkhi. Atha sārathim āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu 'daṃ Sunanda
pākarena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n' ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n' ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id' eva¹¹ puṭṭho: 25
avāvaṭṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudaṃ ti kassa nu¹⁰ idaṃ, paṇḍumayenā¹¹ ti rattiṭṭhi-kāmayena¹², dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati, aggīti¹³ analajālakkhandho¹⁴,

¹ C^o kattikarattikacchaṇo, B^d -ratti gāro chaṇo. ² B^d gaccha tvaṃ sāmi. ³ C^o -am. ⁴ C^o -o. ⁵ B^d -raṇ. ⁶ B^d jālitesu. ⁷ B^d lilāya. ⁸ B^d disvā olo-. ⁹ C^o idheva, B^d imeva. ¹⁰ C^o omīti nu. ¹¹ B^d rattiṭṭhakapākāramayena. ¹² C^o aggaṭi, B^d accitī. ¹³ C^o nalajā-.

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayaṃ, avāvaṭā ti apetaḥharanā² apariggahitā³,
bhattā ti yadvā assā sāmiko atthi, idaṃ akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Ahaṃ hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḥhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda,
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadanti⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pitito ca taṃ jānāmiti vadati.
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmiti vadati, iddho ti samiddho.
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰, subāḥhiko¹¹ ti suṭṭhu aḍḍho, nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena, ayaṃ hi¹² yo naṃ passati taṃ ummādeti satim assa
paccupaṭṭhapetuṃ na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmaṃ assā thomento anantaraṃ g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmaṃ idaṃ imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhū,
20 tathā¹⁴ hi mayhaṃ apalokayanti
ummattakaṃ Ummadanti akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pitara ca, mayhaṃ ti upa-
yogathe sampadānaṃ, apalokayanti mayā apalokitā sayāṃ maṃ apaloka-
yanti maṃ ummattakaṃ akāsīti attho.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ nātva vātapānaṃ thaketvā siri-
gabbhaṃ eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato paṭṭhāya
nagarapadakkhiṇakaraṇe¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathīyaṃ
āmantetvā „samma Sunanda rathaṃ nivattehīti“ vatvā „ayaṃ

¹ B^d adds kā. ² B^d -varanā. ³ B^d -ggahā. ⁴ B^d -āyo. ⁵ C^k tassā. ⁶ B^d taveva. ⁷ C^k pi-, C^s thi-, B^d phi-. ⁸ B^d suvaḍḍhito, B^s suvaddhito. ⁹ B^d umaddantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹⁰ B^d puppito. ¹¹ B^d suvaḍḍhito. ¹² B^d ayañhi, C^k ahañhi. ¹³ so all three MSS. for aho? ¹⁴ B^d tadā. ¹⁵ B^d tassā. ¹⁶ C^k -ṇaika-, B^d -ṇakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikan⁴ ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā' puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī, 5
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ⁵
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Aḷārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayanti⁶ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano 10
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahatī⁷ sāmā⁸ āmuttamanikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁹ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā 15
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tiriṭṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajjissati¹⁰ 20
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālaṃ¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamanikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahasaṃ va parājito. 69.

¹ Ck so, Bđ yā ² Bđ tadahumaññāhaṃ, B^o akhaññātaṃ. ⁴ Ck sa-, C^o sā-. ⁵ Bđ brahmāhi. ⁶ C^o samāsemigamandā. ⁷ Bđ phandā. ⁸ Bđ -dhīra-. ⁹ Bđ -jālura-. ¹⁰ Ck^o -dissati ¹¹ Ck phu-, C^o pu-. ¹² Ck phā-. ¹³ Bđ yadadda-santaṃ. ¹⁴ Ck^o -tiṃ, Bđ -ti. ¹⁵ B^o -laṃ.

14. Sakko ca¹ me varam dajjā, so ca labbhetha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyam Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha punnamāse ti punnacandāya rattiyā, migamandalocanā ti
5 kaṇḍasantāsena palāyitvā vanantare thatvā luddam olokontiyā migiyā viya man-
dāni locanāni assā ti migamandalocanā, upāvisīti padumavaṇṇena karata-
lena pupphāni khipitvā mam olokonti vātapāne nisīdi, puṇḍarikattacaṅgīti
rattapadumapattavaṇṇasarirā, dve puṇṇamāyō ti aham tadā tasmim chaṇa-
divase tam⁴ pārāpatapādasamānavapnam rattavattathanivattam diāvā tassā mu-
10 kham⁵ olokonto ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasenaṇāpatino nive-
sane ti dvinnam⁶ punnacandānam uggaṭattā dve puṇṇamāyō amaññim, alāra-
pam bhehīti visālapakhumehi⁷, subhehīti pariuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasim khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavantaṇṇaṇṇa suphullitavane⁸ vīṇam ādāya tantissarena attano saram
15 samśandenti⁹ kimpurisā kimpurisassa manam harati¹⁰ evam harateva me
mano ti vippalapati, brahātīti¹¹ ulārū, sāmā ti suvaṇṇasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccikavasanā, ekapaṭṭanivattā ti attho, bhantā vudikkhatīti
sanhakeśā¹² puthunālāṭṭa āyatabhamū visālakkhī tuṅganāsā rattoṭṭhī¹³ setadantā
tikhinadāthā suvaṭṭagivā tanubāhu susaṇṇhitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 soni¹⁴ suvaṇṇakadalissamānarūpā¹⁵ sā¹⁶ uttamitthi tasmim khane mam udik-
khanīti bhayena vanam pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhanīti bhanta-
migivā¹⁷ mam udikkhatīti vadati, bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttīyā¹⁸ ti suphassītechekekakaraṇā¹⁹ upaṇṇissati man ti sā subhā nārī
kadā nu mam tehi tamhanakhehi sīsato paṭṭhāya sannatena vīrena²⁰ karaṇa
25 paritosessatīti pathento vilapati, kaṇḍanamāluraṇṇachadā²¹ ti kaṇḍanamaya-
uracchedālāmākārā, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti batthapādātalaaggaṇakhaṭṭhamāṇsesu lākhārasatta-
samānavanṇā, bindutthanīti udakabubbulaṇṇapaṇḍalatthanī, tato ti yadā
tam tittṭhanim addasam tato paṭṭhāya, sakassa cītassā²² ti attano cittassa
30 anissaro jāto²³ mhitī adhippāyo, kiñcanan²⁴ ti kiñci, ayam²⁵ asukā nāmā
ti na jānāmi, ummattako jāto²⁶ mhitī vadati, diṭṭhā ti diāvāna²⁷, supāmiti
n²⁸ eva rattindivam²⁹ niddam labhāmi, so ca labbhethā³⁰ ti yam me Sakko
varam dadeyya so ca me varo labheyya³¹, labheyya³² c' āham varan ti attho.

- Atha te amaccā³³ Ahipārakassāpi ārocayāmsu: „sāmi rājā
35 nagaram padakkhiṇam karonto tumhākam gharadvāram gantvā³⁴

¹ B^d ce. ² B^d -am. ³ B^d dvirattam. ⁴ B^d mukhassa sukhām. ⁵ C^k -pa-
mukhehi. ⁶ B^d supuppita-. ⁷ B^d -dati ⁸ C^k haranti. ⁹ B^d brahāti. ¹⁰ B^d
kanha-. ¹¹ C^k ratto, B^d rattāti. ¹² C^k -soni, C^o -yonī, B^d -yonī. ¹³ C^k
-noruyā. ¹⁴ C^k omīti sā. ¹⁵ B^d bhanda-. ¹⁶ B^d -dhīra-. ¹⁷ C^k supā-, B^d
suphuyita-. ¹⁸ B^d dhīrena. ¹⁹ B^d -jālura. ²⁰ B^d kañci-. ²¹ B^d aññam. ²²
so C^k; ditthāti diāvāna wanting in B^d. ²³ so C^k; B^d rattindivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ C^k omit atha-. ²⁶ B^d patvā.

nivattitvā pāsādaṃ abhirūḷho¹ ti'. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dassesi³“ pucchi. „Sāmi, eko mahodaro mahādāṭṭhiko rathe ṭhatvā āgato puriso atthi, ahan taṃ rājā⁴ vā rājako⁵ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁶ vutto⁷, vātapāne ṭhatvā pupphāni khipim⁸,
 5 so tāvad eva nivattitvā gato⁹ ti. So taṃ sutvā „nāsito 'mhi tayā“ ti punadivase pāto va rājanivesanaṃ āruya siri-gabbhadvāre ṭhatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vipplāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, rañño ca mamaṃ ca agunaṃ mocetvā imassa mayā
 10 jīvitam dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ daḷha-mantaṃ¹⁰ upaṭṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-cetiyarukkho atthi, tvaṃ kañci¹¹ ajānāpetvā atthaṅgate sūriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda, ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: 'deva-
 15 rāja, amhākaṃ rājā nagare chaṇe vattamāne akilītvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vipplapanto nipanno, mayaṃ tattha kāra-naṃ na jānāma, rājā¹² devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharam sahaṣsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹³, idaṃ¹⁴ nāma nissāya rājā vipplapatīti ācikkha¹⁵, rañño no jīvitadānaṃ dethā'
 20 'ti yācissāmi, tvaṃ tasmim khaṇe saraṃ parivattetvā¹⁶ 'senā-pati, tumhākaṃ rañño vyādhi nāma n' atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁷ labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitam icchasi Ummadantiṃ assa dehīti' katheyyāsīti¹⁸ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi.
 25 So gantvā tasmim rukkhe nisīditvā punadivase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācīti¹⁹ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ 'ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ B^d -rūyhatīti. ² B^d kiñci. ³ B^d adde ti. ⁴ B^d rājapurisoti, C^k rājako.

⁵ C^k omīti pana. ⁶ C^k -e. ⁷ B^d -i. ⁸ B^d -mittam, B^e duṭṭhamantaṃ. ⁹

B^d ki-. ¹⁰ C^k omīti rājā. ¹¹ B^d kīreti. ¹² C^k B^d imaṃ. ¹³ B^d -atha. ¹⁴

B^d paṭivattitvātāta. ¹⁵ B^d naṃ. ¹⁶ B^d vadeyyāsīti. ¹⁷ B^d -to.

upatṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāraṃ² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravi:
rañño mano Ummadantiyā niviṭṭho,
dadāmi te taṃ, parivārayasū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumbhakaṃ vīlāpakāraṇaṃ jānanatthaṃ balikammaṃ
katvā namassantassa, taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumbhakaṃ paricārīkaṃ
10 katvā dadāmi ti.

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantiti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji, dhamme paṭiṭṭhāya anantaraṃ g. ā.:

- 15 16. Puññā⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jaññā,
bhūso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññato ca dhamseyyaṃ, tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi, mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya, tato ayuttaṃ rañña
katan ti garaheyya, taṃ ca mama datva pacchā piyabhariyaṃ aditṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assā 'ti attho.

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

- 25 17. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi¹⁰ kammaṃ katassa jaññā
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ sajjāhi¹¹. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹² karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññimsu aññe¹³,

¹ Ck^s -ahetvā. ² so all three MSS for rājā dvāraṃ? ³ B^d idametad. ⁴ B^d
-cāra- ⁵ Ck^s puññāñ. ⁶ B^d me. ⁷ Ck^s adhiṭṭhā. ⁸ B^d imaṃ. ⁹ Ck^s adhiṭṭhā,
C^s aditṭhe, B^d aditṭhā. ¹⁰ B^d adds rājā sja. ¹¹ B^d kammaṃ. ¹² so all three
MSS. for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā² piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlitā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
sammohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tuvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karoḥi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79.
24. Aññātakam⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme ṭhitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha • 25
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha'¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā ti

Bd amñe te koci. ² Bd name sā. ³ Ck adhi-. ⁴ Cks upehi. ⁵ Bd siva, Bc
lvi. ⁶ Bd na. ⁷ Bd -uñ. ⁸ Bd adds athassa abhipārakassa āha. ⁹ Cks
aññākatam. ¹⁰ Bd vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bd adds rājā āha. ¹² Bd koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
26. Addhā piyā mayha janinda esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
5 yaṃ te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā vanathaṃ saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
sukhena vā attasukhaṃ dahāti³
yath' ev' idaṃ⁴ mayha tathā paresaṃ
10 so⁵ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁶ nu te ko dha⁷ naro pathavyā
saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁸ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁹ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
20 na kāmayāsi naraviriyasettḥa
cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba¹⁰,
mayā pamuttaṃ¹¹ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
cajāsi katte ahitāya ty-āssa
25 mahā ca te upavādo pi assa
na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahissaṃ upavādam etaṃ
nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹² sabbaṃ,
mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
30 yathāsukhaṃ Sibba¹³ karoḥi kāmaṃ. 89.

¹ C^k adhi-, adding abhipāreko āha. ² C^k -āti. ³ C^k idā, B^d idhaṃ. ⁴ B^d yo. ⁵ C^k -ā. ⁶ B^d koci.. ⁷ B^d so nunāhaṃ. ⁸ C^k vyādhi. ⁹ B^d asibya, B^e sibya, ¹⁰ C^e pavuttaṃ. ¹¹ B^d -haṇ ca. ¹² B^d sivi.

84. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyati garahaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tamhā
āpo suvuṭṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
85. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto² 5
dhammātisāraṃ va³ manovighātaṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabhaṃ
pathavi yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
86. Dhammātisāraṃ va³ manovighātaṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ, 10
eko p' imaṃ hārayissāmi⁵ bhāraṃ
dhamme ṭhito kañci na tāpayanto⁶. 92.
87. Saggūpagaṃ puññakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno 15
rāja va yaññe dhanam brāhmaṇānaṃ. 93.
88. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyum devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁷ abhisamparāyaṃ. 94. 20
89. Na h' et' adhammaṃ⁸ Sivrāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ sajaḥi. 95.
90. Addhā tuvaṃ katte hitesi mayhaṃ, 25
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
91. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kānapālo, 30

¹ Ck -ṭṭhī va, Bđ -ṭhivi. ² Bđ ettho. ³ Bđ -raṇ ca. ⁴ so Ck for upa-? Bđ accuttarissāmi. ⁵ Ck kāra-. ⁶ Bđ kiñci ahāpayanto. ⁷ Ck māssa. ⁸ Ck na benadh-, Bđ na hetamdh-. ⁹ Bđ vaje. ¹⁰ Ck āhu-, Ck āhū-, Bđ āhūneyyo.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṃ¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro aruṇe³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto ciraṃ eva jīva,
16 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad im̐ha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammañ te desayissāmi sataṃ āsevitam ahaṃ. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 13 46. Akkodhanassa vijite t̐hitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha s̐tacchāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocayāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhū⁸,
ye vāpi⁹ ñatvā na sayam karonti,
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḡavo (III $\frac{1+1}{17}$)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbaṃ raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavañ ce taramānānaṃ ujum̐ gacchati puṇḡavo
sabbā tā ujum̐ gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ C^{ks} saccaṃ. ² all three MSS. -ka. ³ C^{ks} -o. ⁴ C^{ks} tav. ⁵ B^d -navā. ⁶ B^d ā-. ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhūṃ asamekkha kammaṃ?

⁹ C^k yoyavāpi, C^s yo vāpi. ¹⁰ B^d -aigate. ¹¹ read hot'. ¹² B^d ujum̐-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhaviṃ sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraṇṇaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanaṃ 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikaṇṇa
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya,
majjhe Sivīnaṃ usalho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato raṭṭhapālo
dhammaṃ Sivīnaṃ apacāyamāno
so dhammam evānuvicintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niecaṃ avyasaṇaṃ³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, pañṇā hi tava tādisī. 112.
57. Etaṃ te⁴ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi,
dhammaṃ pamajja khattiyo raṭṭhā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya (supra.p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggaṃ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhīsu⁷ khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo ciṇṇo sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saindadevā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu. ² Bđ vattiya. ³ Cks avyasaṇiṃ, Bđ abyāsanaṃ. ⁴ Cks me. ⁵ Bđ rāja. ⁶ Cks -ti. ⁷ Bđ dhammaṃ cara mahārāja indo devā sabrahmakā.

Tattha sabbāpīti janīna aham p' etaṃ ekako va paṭicchādetvā ānessāmi
 tasmā thapetvā taṃ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammaassa katassa
 ākāramattam pi na jaññā na jānissanti², bhusehīti tāya saddhiṃ abhīramanto
 attano tanhāvanatham bhusañ karohi vaḍḍhehi, manoratham pūrehīti, sajjāhīti
 5 manoratham pana pūretvā sace te na ruccati jatha nañ sajjāhi, mayham eva
 paṭicchāpehi³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammañ
 karonto so parhā mā idha aññe idaṃ pāpakammañ maññīmsu mā jānantū ti
 maññe ti cinteti, duccintitam⁵ etaṃ tassa, kimkāraṇā: karontam eva hi nañ
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccakabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca nañ passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmiñ sakalāya pi pathaviyā na me Ummadanti piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhañ ti mahārāja sace tañ tvañ idha na ānessi
 atha yathā siho kilesaparījāhe uppanne sihapotikāya vasanaṭṭhānañ mañigumañ
 upeti evaṃ tassā vasanaṭṭhānañ gaccha, gantvā tattha attano patthanañ¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalan ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puṭṭhā¹² samānā na sukhavipākādāyakakammañ pariceajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohena mūlha sukhena mattā pāpakammañ nāma¹³ na samācaranti,
 yathāasukhañ Sibba¹⁴ karohi kāmañ ti sāmī Sivirāja, attano dāsīñ parī-
 varentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvañ yathāasukhañ yathājjhāsayāñ kāmañ
 20 karohi, attano icchañ pūrehīti, na tena so jīvati ti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhitī pāpañ karoti katvā ca kiñ¹⁶ mañ devamanussā vakkhanti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammaena diḥhañ kālāñ jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca nañ kiñ imassa pāparañño rajjena varam aesa vālukaghaṭaṃ
 gale bandhītvā maraṇan ti lāmakena cakkhunā olokenti, aññāta kan ti mahārāja
 25 aññesañ santakañ tehi sāmikehi padinnadānañ ye attano dhamma thitā paṭic-
 chanti te tattha¹⁸ paṭicchakā ca dāyakā ca sabbe pi sukhapphalañ eva kammañ
 karonti, paṭiggāhake hi paṭigaṇhante tañ dānañ dāyakassa mahantañ vipākāñ¹⁹
 deti ti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena²⁰ 'ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena piḷito tañ dukkhañ parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīte khīpati parassa vā²⁰ sukhena attano sukhañ dahati tañ parassa
 sukhañ gahetvā attanī pakkhīpati attano dukkhañ harissāmi ti parañ dukkhitañ
 karoti attanañ sukhessāmi ti parasukhañ nāseti na so dhammañ jñāti, yo
 pana evañ jñāti yath' e²¹ idaṃ mayham sukhadukkhāñ tathā paresa ti sa-vedī
 dhammañ so dhammañ jñāti nāma, ayam etissa gāthāya attho, piyena te
 35 dammi ti piyena kāraṇabhūtena piyañ phalañ patthento dammi ti attho, piyañ
 labhanti ti samsāre samsarantā piyam eva labhanti, kāma hetukan ti samma

¹ B^d añña sabbāpi janā, C^k aññe sabbo pi jano. ² so all three MSS. for -issati? ³ C^k -echādehi, B^d paṭidehi. ⁴ all three MSS. -am. ⁵ B^d duci-. C^k duccaritañ. ⁶ C^k va. ⁷ C^k konu. ⁸ C^k yā, C^e viyā, ⁹ C^k etañ. ¹⁰ C^k -hessati ¹¹ B^d manañ. ¹² so all three MSS. ¹³ B^d adds manasā. ¹⁴ B^d sivi. ¹⁵ C^e B^d -cā-. ¹⁶ B^d kam. ¹⁷ B^d ra-, B^e da-. ¹⁸ B^d nattha. ¹⁹ B^d vipphārañ ²⁰ C^k omīti vā.

Abipāraka kāmahetukanā ayuttakanā katvā¹ attānaṃ² vadhissāmīti³ me parivattakko uppaṇṇissati⁴, mayhaṃ satīti ti mama santakanā, mama santi⁵ pi pāṭho, mama santikāyā⁶ ti evaṃ maññamāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho, sabbajanassā⁷ 'ti sabbe⁸ seniye⁹ sannipādetvā tassa sabbajanassā¹⁰ 'ti⁹ ayaṃ mayhaṃ ahitā ti pariccajissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggahattā¹⁰ 5 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādhānā, katte ti taṃ eva aparena nāmena ālapati, so hi raṭṭho hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā 'ti evaṃ akiccekārīti nagare tava koci pakkho pi na bhavēyya, nindan ti na kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasānissati vā dosaṃ vā pana āropento garahissati tan p' ahaṃ nindaṃ pasānisaṃ garahaṃ 10 ca sabbāṃ saḥissāmi, sabbam etaṃ mamāgacchatū 'ti vadati, tamhā ti yo ete nindādayo na ganbhāti tamhā purisā issariyasamkhātā sīri ca paññāsamkhātā lakkhī ca thalaṭṭhānato suvuttāḥissamkhātā āpo viya apeti na paṭiṭṭhāti, etto ti ito mama tassā pariccattakāraṇato, dhammātisāram vā ti dhammaṃ atikkamitvā pavattati¹³ akusalaṃ vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15 paticchissāmi¹⁴, thāvarānaṃ tasānaṃ ti yathā mahāpāṭhavī khīnāsavānaṃ ca puthujjanānaṃ ca na kiñci na paṭicchatī sabbāṃ adhivāseti tath' evāhaṃ pi sabbam etaṃ paṭicchissāmi adhivāsessāmīti dipeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁵ vā' itaṃ attano dukkhabhāraṃ hāreyissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme ṭhito ti vinicchayadhamme pavēdhamme¹⁸ tividhasucaṭṭadhamme ṭhito hutvā, saggū- 20 pagan ti devaputūṇakamunaṃ nāma etaṃ saggūpagam hoti, yaññie¹⁹ dhanan ti yaññadhanānā, ayaṃ eva vā pāṭho, Ummadantīti Ummadantī pi mama sahāyikā tvaṃ pi sahāyako, pītaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalaṃ devabrahmuno²¹ sabbe -raṭṭhavāsino maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyuṃ, na hetadhamman²² ti na hi etaṃ 25 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yasmā mayā sā²³ tuyhaṃ dinnā²⁴ tasmā etaṃ adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhādīnaṃ khantimettabhūvanāsīlācārassamkhātāni dhammāni suvaṇṇitāni, tāni²⁶ samuddavelā vā durac- ceyāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evaṃ ahaṃ pi sīlavelaṃ²⁷ nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhunēyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30 pahūnasakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca³⁰ kāmāpālo ti tvaṃ deva mama dhāraṇato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dahanato vidhātā icchita-

¹ Ck^s akatvā, B^d ayuttam katvā. ² B^s adds na. ³ B^d pavissāmīti. ⁴ B^d uppa-
jati. ⁵ so Ck^s for santim? B^d mayhaṃ pasinti, B^s mayhaṃ seti. ⁶ so Ck^s; B^d
santakāyā. ⁷ B^d -ā. ⁸ Ck^s B^d -yo, C^s seniyo. ⁹ B^d -nassa, omitting ti.
¹⁰ B^d -hitattā. ¹¹ B^d āneyyāsi, Ck^s anāpeyyāsi, B^s aneyyāsi. ¹² Ck^s kaccā. ¹³
Ck^s -ā. ¹⁴ C^s sampatissacchissāmi, B^d paccuttarissāmīti sampaticchissāmi dhāra-
yissāmi, B^s paccuparissāmīti sampaticchā dhāressāmi. ¹⁵ B^d ekako. ¹⁶ Ck^s kār-,
B^s tār-. ¹⁷ Ck^s ehiss-, B^d vah or gah-, B^s pah-. ¹⁸ B^d -ṇiyadh-. ¹⁹ Ck^s -ā.
²⁰ Ck^s brahmano, C^s brāhmano. ²¹ so Ck^s for -māno; B^d brahmano, omitting
deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ Ck^s omit sā. ²⁴ Ck^s -am. ²⁵ B^d ne-
vadissati. ²⁶ B^d omits tāni. ²⁷ Ck^s sīlani-. ²⁸ B^s -missāmīti. ²⁹ B^d omits
pahuna. ³⁰ B^d vasi. ³¹ B^d -sukhassāpi.

- patthitānañi kāmānañi pālanato kāmāpālo, tayi¹ hutā ti tuyhañi diñña²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiñ paññechā⁴ 'ti; evaṃ Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayhañi attho ti paññikkhipati, gūthapatitā⁵ sākuṇika⁶
 paricchiñ piṭṭhipādena paharivā aṭaviyañ khipantā viya ubbo pi nañ jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya tañi santajjento addhā hīti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti piṭā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena tañi evaṃ ālapati, i. v. h.: addhā
 tvañi ito pubbe mayhañi sabbañi dhammañi acari hita eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 paṭipakkho hutvā bahun¹² katheṣi, mā evaṃ vippalapi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke aruṇe yeva sotthiñi kattā¹³, sace hi ahañi viya añño
 10 rājā tava bhāriyāya paṭibaddhacitto abhaviṣsa aṇto aruṇe yeva tava sīsañi chīndā-
 petvā tañi attano ghare kareyya, ahañi pana akusalabhayen' eva na karomi,
 tunhī hohi, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so tañi sutvā puna pi kiñci
 vattuñi asakkonto rañño thutivasena tvañi nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvañi ñeva sakala-Jambudīpe sabbesañi narindānañi seṭṭho tvañi anuttaro tvañi
 15 vinicchayadhammapavenidhammasucaritadhammānañi¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesañi¹⁷ vidahitattā dhammavidū tvañi sumedho¹⁸ tvañi yañi dhammañi gōpesi
 ten' eva gutto, cirañi jīva dhammañi ca me desehi dhammapāla dhammagopaka
 rāja pavara¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadinigghā²⁰ 'ti ādim ā., tattha iñghā
 'ti codanatthe nīpāto, yasmā mañi tvañi codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitañi, sādhu ti suṇḍaro²¹ pasattho vinicchayapaveni-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitañi jahanto pi akicceñi na
 karoti tasmā sādhu, paññāpavā ti nāpasampanno, mittānañi adubbho ti
 mittassa adubbhanabhavo²², thitadhammassā²³ 'ti paṭiṭṭhitatividhadhammassa,
 āsethā²⁴ 'ti āseyyum nisideyyum, desanāsisañi ev' etañi²⁵, cattāro iriyāpathe su-
 25 kham kappeyyun ti ayañi pan' etha attho, sītacchāyāya²⁶ 'ti puttadārāñi-
 mittānañi sītacchāyāya, sañghare ti sañghare attano gehe adhammabalidanā-
 dīhi anupaddutasukhañi passeyyun²⁷ ti dasseti, na vāhametan ti samma Ahi-
 pāraka yañi etañi²⁸ asamekkhivā katañi asādhukammañi etañi ahañi na roca-
 yañi, ye vāpi nātvaṇa ti ye vā pana rājāno nātva tulyayitvā tīretvāosayañi
 30 karonti tes' āhañi kammañi rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmiñ pan'
 atthe tvañi mayhañi imā dve upamā suñohi, jīmhañi ti vañkañi, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁹ tasmīñ jeṭṭhakaṇṇasabbe, pagevā³⁰ 'ti tasmīñ adhammañi
 carante itarā pajā peṇṇ eva carati ativiya karotīti attho, dhammiko ti
 cattārī agatigamanāni pahāya dhammena r. kāreti³¹, amarattan ti devattam,
 35 ratanañi ti saviññāpakaratanañi³², vatthiyañi ti kāsikavattam eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagattasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanañi
 manikañcā³³ 'ti sattavidharatanañi ca māñikkamayabhaṇḍaṇi ca³⁴, abhipāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ B^o kāmēna. ⁴ Cks -a. ⁵ B^o bhūmiyañ pa-. ⁶ Cks
 -ka, B^o -ñānañi. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ Ck^o kattā va,
 B^o kattā ca. ⁹ B^o adds vadhimeva. ¹⁰ B^o idāni. ¹¹ Cks -u. ¹² Cks katvā. ¹³
 B^o ettāya. ¹⁴ Cks nūnā. ¹⁵ B^o -paveniya-. ¹⁶ Cks -guttosañi. ¹⁷ B^o adds so.
¹⁸ Ck^o carā, C^o pacarā, B^o javarā. ¹⁹ Cks add ti. ²⁰ Cks -bhāge. ²¹ B^o eva cetāni.
²² Cks vase-. ²³ B^o yathā tañi. ²⁴ Cks neneti. ²⁵ B^o -ento. ²⁶ B^o saviññāpa-
 kāviññāpakaratanañi. ²⁷ Ck^o māñi-, B^o mahagghabhaṇḍakañca.

yaṇṭīti alaṇkarontā¹ rakkhanti, na tassā 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṇi careyya², usabho 'smīti yasmā ahaṇi Sivinaṇi majjhe jeṭṭhakarājā
hutvā jāto tasmā cakkavattirajjakaraṇaṃ³ pi visamaṇi na carāmiti attho, netā
ti mahārājānaṇi⁴ kusalesu paṭiṭṭhapetvā devanagaraṇi netā hitakāraṇena tassa
pitā⁵ Sivirājā kira dhammarājā⁶ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena 5
raṭṭhaṇi pālanato⁷ raṭṭhapālo, apacāyamāno ti Sivinaṇi porāṇakarājūnaṇi
paveṇidhanaṇi apacāyamāno, so ti so ahaṇi tam eva dhammaṇi cintemi⁸
manasikaromi, na vatte ti⁹ tena kāraṇena attano cittassa vasa na vattāmi;
evaṇi M-assa dhammakathaṇi sutvā Ahipārako thutini karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasi¹⁰ ti attanā¹¹ kathitadhammaṇi¹² na-ppamajjasi tatth' 10
eva vattesi, dhammaṇi pamajjā 'ti¹³ dhammaṇi pammussitvā¹⁴ agāṭivasena
gantvā¹⁵; evaṇi so tattha¹⁶ thutini katvā dhammacariyāya niyojento¹⁷ uttariṇi
dasagāthā¹⁸ abhāsi, tā¹⁹ heṭṭhā Tesakuṇṇajātake vaṇṇitā va.

Evaṇi Ahipārakasenaṇipatinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṇi vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahi): „Tadā Sunanda-sārathi ānando ahoṣi, Ahipārako Sāriputto,
Ummadanti Uppalavaṇṇa, sesapariṣā Buddhapariṣā, Sivirājā ahaṇi evā“
'ti. Ummadanti-jātakaṇi.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinnu daṇḍaṇi kimājinaṇi ti. Idaṇi S. J. v. paṇṇāpāra-
miṇi ā. k. Vatthuṇi Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idāṇi eva pubbo pi T. paṇṇavā parappavādamaddano
yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoti-vibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamaḥāsālassa¹⁷ kule nibbatti¹⁸, Bodhikumāro. ti
'ssa nāmaṇi karimsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁹ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavantapadesaṇi pavisitvā paribbājaka-pabbajjaṇi

¹ Bds ālokaṇkarontā. ² Cks mareyyuṇi. ³ Bd -kār-. ⁴ Bds mahājānaṇi. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī. ⁷ Bd raṭṭhapālayanaṭṭhā. ⁸ Bd anucintayanto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasiṭṭi. ¹³ Bd sammussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammaṇi-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te. ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yaṇi.

pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-samayē Himavantā oruḥha cārikaṃ caranto anupubbena Bārāṇasim¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbājakasāruppena nagare bhikkhāya caranto rājadvāraṃ pāpuṇi.

5 Tam enaṃ sihapañjare ṭhito rājā disvā tassa upasame paṣitvā taṃ attano bhavanaṃ pavesetvā rājapallaṃke nisīdāpetvā katapaṭṭisanthāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānaggarasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gahe tvā cintesi: „idaṃ rājakulaṃ nāma bahudosāṃ bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho

10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre ṭhitaṃ rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍaṃ gahe tvā tassa dātukāmatakāraṃ⁶ dassesi. Rājā ṇatvā sunakhassa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nitthāpesi. Rājāpi tassa⁷

15 paṭiññāṃ gahe tvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ^c assa dve tayo vāre upaṭṭhānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M. niccaṃ rājapallaṃke yeva nisīdati, rājabhojanaṃ eva bhuñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāṇi atitāni. Tassa pana rañño pañca

20 amaccā atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsanti, tesu eko ahetuvādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi

25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³ pubbekaten^c eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā¹⁴ nāma n^c atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹⁵ „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmetabbo¹⁶“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyuttā

¹ C^{ks} jyaṇ. ² C^{ks} -mittā honti. ³ C^k nitta-. ⁴ B^d piṅgāla-. ⁵ B^d mahāsatto

⁶ C^{ks} -makākāraṇ. ⁷ B^d sso. ⁸ C^{ks} attano nagare. ⁹ B^d tasmiṇ vāsāpesi

¹⁰ C^k he-, B^d ahetukavādi. ¹¹ C^{ks} -ṇamittavādi. ¹² B^d khetta-. ¹³ B^d -nānaṃ.

¹⁴ C^c -kaṃgatā, B^d -kaṃgato. ¹⁵ B^d kātabbo.

lañcakhādakā, hutvā assāmikaṃ sāmikaṃ¹ karonti. Ath' eka-
divasaṃ eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-aṃ bhikkhāya rājagehaṃ
pavisantaṃ disvā vanditvā „bhante, tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcaṃ gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjhūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa 5
hatthato lañcaṃ gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūṇṇavasena vinicchayaṃ gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikaṃ nēva sāmikaṃ akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhu-kāram adāsi. Rājā
taṃ saddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
atthaṃ sutvā katabhattakiccaṃ M-aṃ upanīṣitvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārāja“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti“ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etaṃ ambhakaṃ kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūṇṇena kātum vaṭṭati. tumhe sakala-
divasaṃ mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁴
vinicchayaṭṭhānaṃ gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha,
bhutvā uyyānaṃ gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi⁵
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā
okāsaṃ⁶ na⁷ labhiṃsu, te pi amaccā lañcaṃ alabhaṃtā dug-
gaṭā hutvā cintayimsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kālato⁸ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa naṃ rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinitvā, marāpema“ 'ti te 25
rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākaṃ
anattakāmo“ ti asaddhahantena rañña¹⁰ „sīlavā esa nāṇa-
sampanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva ,

¹ Bā adds sāmikaṃ assāmikaṃ ² Bā te. ³ Bā vudhi. ⁴ Bā -ssati ⁵ Bā -o
⁶ Ck lañcaṃ. ⁷ Ck alabh- in the place of na labh-. ⁸ Ck -cchinakā-, l'd
-cchanakā-. ⁹ Bā -pessāmā. ¹⁰ Ck -tenam rañño. ¹¹ Bā adds hi. ¹² C
katā, Bā katvā.

pañca jane kātum na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahatha
 tassa idhāgatakāle parisam oloketthā² 'ti āhaṃsu. Rājā
 „sādhū“ 'ti sihapañjare ʒhito tam āgacchantam olokeno
 parivāram disvā attano aññāpena, aṭṭakārakamanusse tassa
 5 parivāro ti maññamāno bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
 „kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
 „Oḷārikaṃ aparādham apassantā naṃ³ katham gaṇhāpessamā⁴“
 'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāram assa hāpetha, tam
 parihāyantaṃ disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
 10 sayam eva palāyissatīti“⁵. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
 tassa parihāram hāpesi. Paṭhamadivasam tāva tam tuccha-
 pallaṃke yeva nisidāpesum, so pallaṃkaṃ disvā va rañño pari-
 bhinnabhāvaṃ ñatvā uyyānaṃ gantvā tam divasam eva
 pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁶ ñatvā pakkamissāmiti“⁷ na
 15 pakkāmi, ath' assa punadivase tucchapallaṃke nisinnassa
 rañño pakkabhataṇ ca aññā ca gahetvā missakabhattaṃ
 adaṃsu, tatiyadivase mahātalaṃ pavisitum ʒadtvā sopānasīse
 yeva ʒhapetvā missakabhattaṃ adaṃsu, so tam ādāya uyyā-
 naṃ gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
 20 ʒhapetvā kaṇājakabhattaṃ adaṃsu⁸, tam pi gahetvā uyyānaṃ
 gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
 Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁹ pi na pakkamati, kin
 ti“ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattaṭṭhāya
 pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
 25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
 naṃ mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
 ʒhapetvā „sve antaradvāre ʒhatva pavisantass' eva sīsam
 chinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
 kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
 30 „sādhū“ 'ti sampatiçchitvā „sve āgantvā evaṃ karissamā“ 'ti

¹ Bā sakkā. ² Bā omits tam. ³ Bā -hāmā. ⁴ so Cks for ekamīsenā? Bā pi-
 kantena. ⁵ Cks -missatīti. ⁶ Bā adds eo. ⁷ Cks -to. ⁸ Bā add naṃ. ⁹ Bā
 -sain. ¹⁰ Bā ki-.

aññamaññaṃ vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyaṃ bhuttaḥhojāno sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarirato sedā
 mucciṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparaṃ parivatti.
 Atha naṃ aggamahesī upanipajji, so tāya saddhīm sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karotha, api nu³ me koci aparādho
 atthitī“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesim, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahum dh. d., ekāparādho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho ānatto, tena kāraṇena socāmiti“. Atha naṃ sā⁵ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁶ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddam okkami. Tasmim khaṇe koleyyako
 piṅgalasunakho⁷ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātum vaṭṭatīti“ cintevā punadvase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggam⁸ olokento nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre⁹ atthaṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹⁰,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivarjtvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcamacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹¹ ṭhapesi, mā tvaṃ nalāṭena maccum
 gahetvā āgami¹², siṅhaṃ¹³ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya tam atthaṃ ñatvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ B^d -am-su. ² B^d muñc-. ³ B^d add kho. ⁴ B^d te pana naṃ mātītvā ⁵
 B^d adda ssa. ⁶ B^d socittā. ⁷ B^d siṅgāla-. ⁸ C^k -mattam. ⁹ so C^k for antara-
 dvāre? B^d ānantare. ¹⁰ C^s āgañchi, B^d agamāsi. ¹¹ B^d dvārantare. ¹² B^d
 agamāsi. ¹³ B^d siṅgam.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ sannipādetvā kammaṣajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahetvā gamanasajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṃ“ ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmiti“ paṇṇasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakoṭṭiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā. :

1. Kin nu daṇḍaṃ kiṃ ajinaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanaṃ
 10 kiṃ aṃkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghāṭiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṃ ti. 124.

Tass' attho: bhante, 1 ubbe tvaṃ amhākaṃ gharāṃ āgacchanto daṇḍādīni
 gaṇhāsi, ajja pana kena kūraṇena daṇḍaṃ ca ajinaṃ ca chattupāhanaṃ ca
 mattikapasibbākolambanaṃ² aṃkusaṃ ca mattikapattaṃ ca saṃghāṭiṃ cā 'ti sabbe
 15 p' ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi, katarāṃ nu disaṃ patthesi, kattha gantu-
 kāmo sīti pucchhi

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakammaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi naṃ“ ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṅgalena³ abhinikūjitaṃ⁴. 125.
 3. Sv-āyaṃ ditto⁵ va nadati sukkadāṭṭhaṃ vīdasayaṃ⁶
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁷ maṃ patīti. 126.

Tattha abhinikūjitaṃ⁸ ti etena⁹ tava sunakhena evaṃ mahāvīravena
 viravitaṃ na jānāmi, ditto⁵ vā 'ti dappito¹⁰ viya, sabhāriyassā⁷ 'ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹¹ amaccānaṃ āṇattabhāvaṃ katha-
 tassa sutvā tvaṃ kiṃ¹² aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹³ te vadho āṇatto
 idha māgacchīti¹⁴ ditto⁵ va nadatīti, vītasaddhassa¹⁵ mampatīti maṃ
 antare vīgasaddhassa¹⁶ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosaṃ sampatīchitvā¹⁷ khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ Idā add bhavēyya. ² Bā -na, Bc -ka. ³ Bā siṅgā-. ⁴ Ck abhinikūjitaṃ
 tor nikūjitaṃ? Bā -nābhinikūjitaṃ. ⁵ Bā ditto. ⁶ Bā vīdh-. ⁷ Ck -sabbassa,
 Cc bhītasaddhassa? Bā vīgasaddhassa. ⁸ Ck -kūjī-. ⁹ Bc evaṃ. ¹⁰ Bā dippa-,
 Bc dammi-. ¹¹ Ck -ānam. ¹² Bā kiṃ tvaṃ. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Cc -gañchīti.
¹⁵ Ck vīyasaddhasaddhassa. Cc vīnasaddhassa, Bā vīgasaddhassa. ¹⁶ Bā -sadd-
 dassa. ¹⁷ Bā add taṃ.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsaṣi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasīdāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā 'ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ āṇattarū ayaṃ me doso esa paṇā-
ham idāni adbhikatarāṃ tava² pasīdāmi idh' eva vasa mā āññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhiṃ na vasantitī“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāseto ā.:

5. Sabbaseto pure āsi,⁴ tato pi⁵ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajām' ahaṃ. 129.
7. Vitasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v' anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannam eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁶ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁷ migo sākhasito yathā. 133.
11. Accābhikkhaṇasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanāya ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁸. 135.
13. Aticiraṃnivāsena piyo bhavati appiyo, (IV ²¹⁷/₁₈)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te hōma appiyā ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja paṭhamam eva tava nivesane mama
odano⁹ sabbaseto ahoṣi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi tam eva maṃ dāpesiṭi attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idānīti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti āññāssa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kālo, abbhantaraṃ ti paṭhamam mama 30

¹ Bā saccaṃ mayā evaṃ. ² Ck^s va. ³ Bā -i. ⁴ Ck^s vi. ⁵ Bā dahadaṃ. ⁶
Ck^s -saṣa. ⁷ Bā jīyyare. ⁸ Ck^s -ne. ⁹ Bā adda pi sabalo. ¹⁰ Bā agupañ-
ṇussa for āññ-.

abbhantaram āsi¹ alaṇṇakataṃ mahātalaṃ² ussitasetacchatte rājapallamaṃ ke yeva
 maṃ nisīdāpesuṃ, majjhe 'ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gaheṭvā nikkajjhanaṃ³ na hoti, anukhaṇe ti sace pi anūdakaṃ
 udapānaṃ patto puriso udakaṃ apassanto kalalaṃ viyūhitaṃ anukhaṇeyya tathāpi
 5 taṃ vāri kaddamagandhiyaṃ bhaveyya amanuññaṭāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhaṃ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuñña aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhaṃ, rahadaṇ⁶
 ti gambhīraṃ mahārāhadaṃ, bhajantan ti attānaṃ bhajantam eva bhajeyya⁷,
 abhajantan ti paccatthikaṃ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānaṃ bhajantaṃ hīcittam puggalaṃ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāma 'ti, manussapāpiṭṭho ti mānussalāmakko patikiṭṭho⁸ sabba-
 pacchimako, sākhassito ti makkaṭṭo, accābhikkhanasamaṃsāggā ti ativiya
 abhinhasamaṃsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaṇḍam yācanaṃ
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticiraṇivāseṇa mayi mettīm bhīdi, tasmā ti
 15 yasmā accābhikkhaṇasamaṃsaggena asamosaraṇeṇa ca mittā jīranti tasmā, cirā-
 ciraṇ ti cirakālaṃ vītināmetvā cirāṃ⁹ na gaccheyya na upasamaṃkameyya¹⁰.
 yācan ti yācītabbhaṇḍakam yuttakālena yāceyya, na jīrare¹¹ ti evaṃ mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiyā na homa tāva¹² āmantetvā
 evam gacchāma 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evaṃ ce¹³ yācamānānaṃ añjaliṃ nāvabujjhasi
 parivārakānaṃ sattānaṃ vacanaṃ na karosi no
 evaṃ taṃ abhiyācāma puna kayirāsi pariyāyan ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imaṃ¹⁴ yācantena mayā kata-
 25 añjaliṃ na jānāsi, na patiganhāsīti attho, pariyāyan ti puna idhāgamanāya
 ekaṃ vāraṃ kāreyyāsīti yāceti

Bodhisatto āha:

15. Evaṃ ce no viharataṃ antarāyo na hessati
 tuyhaṃ cāpi¹⁵ mahārāja mayhaṃ ca¹⁶ raṭṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorrattānam accaye ti. 138.

Tattha evaṃ ce no ti sace mahārāja evaṃ nānaṃ hutvā viharantānaṃ am-
 hākaṃ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhaṃ cā²⁰ 'ti sace tuyhaṃ vā mayhaṃ vā²¹
 jīvītaṃ pavattissatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyāma.

¹ Ck asi, Bđ āsanaṃ. ² Ck -thalaṃ, Bđ -talamhi. ³ Bđ nikkajjhamaṇo. ⁴ Ck
 -pāsa, C' -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapaccayā. ⁶ Bđ dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
 Bđ -kuṭṭho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bđ jīyyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bđ
 evaṃ te. ¹⁴ Bđ evaṃ. ¹⁵ Bđ vāpi. ¹⁶ Bđ mayhaṃ vā. ¹⁷ Bđ -ghana. ¹⁸
 Cks -āma. ¹⁹ Cks -yaṃ. ²⁰ Bđ -mā. ²¹ Cks omīti vā, Bđ omīti mayhaṃ vā.

Evañ vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi ma-
 hārājā“ 'ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiñ sabhāgaṭṭhāne
 bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Hima-
 vantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā
 ekaṃ paccantagāmaṃ¹ nissāya araññe vihaṣi². Tassa pana
 gatakālato paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilo-
 paṃ karontā cintayimsu: „sace Mahābodhiparibbājako punā-
 gamissati jīvitāṃ no n' atthi, kin nu khv-assa“ anāgamana-
 kāraṇaṃ kareyyāma³“ 'ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā
 paṭibaddhaṭṭhānaṃ nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv-
 assa“ idha paṭibaddhaṭṭhānaṃ“ ti, tato „rañño aggamaheṣitī“
 natvā „ṭhānaṃ kho pan' etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya
 āgaccheyya, paṭigacc' eva⁴ naṃ mārāpessāma⁵“ 'ti te rājānaṃ
 etad aṇḍum: „deva ime divase nagare ekā⁶ kathā suyyatīti“.
 „Kimkathā nāma⁷“ 'ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁸ devī ca
 aññaṃaññaṃ sāsanapaṭisaṇaṃ pesessatīti“⁹. „Kin ti
 katvā“ 'ti. „Tena kira deviyā pesitaṃ: 'sakkhasi' nu kho
 attano balena rājānaṃ mārāpetvā mama setacchattaṃ dātum'
 ti, tāya pi 'ssa pesitaṃ: 'rañño māraṇaṃ nāma mama bhāro.
 khippaṃ āgacchatū' ti“. Rājā tesāṃ punappuna kathentānaṃ
 saddahitvā „idāni kiṃ katabban“ ti pucchitvā „deviṃ māre-
 tum vaṭṭatīti“ vutte anupaparikkhitvā¹⁰ va „tena hi taṃ tumhe
 māretvā khaṇḍākhāṇḍiyaṃ¹¹ chinditvā vaccakūpe khipathā“
 'ti ā. Te tathā karimsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pā-
 kaṭo ahoṣi. Ath' assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā
 mātā māritā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahā-
 bhayappatto ahoṣi. M. paramparāya taṃ pavattiṃ sutvā
 cintesi: „ṭhāpetvā maṃ añño kumāre saññāpetvā pitaraṃ
 khamāpetum samatto nāma n' atthi, rañño ca jīvitāṃ das-
 sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta-
 gāmaṃ pavisitvā manussehi dinnāṃ makkaṭamaṃsaṃ khādītva

¹ Bā vasi. ² Bā khassa. ³ Bā -kacceva. ⁴ Ck -am. ⁵ Bā adds kira. ⁶ Bā
 pesentīti. ⁷ Bā sakkā. ⁸ Ck -ttā. ⁹ Bā -kaṃ.

tassa cammaṃ yācitvā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandham
 katvā nivāsesi pi pārūpīti² pi amse ṭhapesi, kimkāraṇā³: „ba-
 hūpakāro⁴ me“ ti vacanattāya. So taṃ cammaṃ ādāya anu-
 pubbena Bārāṇasīṃ gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
 5 ghātakammaṃ nāma dāruṇaṃ, taṃ vo na kātabbān ti,
 ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ
 samagge karissāmi⁵ c' eva āgato, tumhe mayā⁶ pahita-
 sāsanena āgaccheyyāthā“⁷ ti kumāre ovaḍḍitvā antonagare
 uyyānaṃ pavisitvā makkaṭṭacammaṃ attharhitvā silāpatte nisīdi.
 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi.
 Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁸ te amacce ādāya tattha
 gantvā M-aṃ vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātum ārabhi.
 M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭṭacammaṃ eva parimajji.
 Atha naṃ evaṃ āha: „bhante, tumhe maṃ apaṭṭhapetvā⁹
 15 makkaṭṭacammaṃ eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁸ bahū-
 pakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro,
 ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ, ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ
 āhari vasaṇaṭṭhānam saumajji abhisamācārikavattapaṭivattam
 me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
 20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharhitvā nisīdāmi c' eva
 nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesam
 vādabhindanattāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā
 taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹
 nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicarin“¹¹ ti ā., taṃ amse
 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ,¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“¹³ ā.,
 tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanaṭṭhānaṃ
 sammajjatīti“ ā., nipannakāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-
 kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁴ me akāsi¹⁴ti
 ā., chātākāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Bā adda gahetvā. ² Bā -pesitī. ³ Bā add cammaṃ. ⁴ Bā -1aṭh. ⁵ Ck^o
 mayari. ⁶ Bā adda hutvā. ⁷ Bā akathetvā. ⁸ Ck^o mahā. ⁹ C^o Bā tasca. ¹⁰ Ck^o
 nivatta-. Bā nivuttha-. ¹¹ Bā -ran. ¹² Bā -tassa. ¹³ Bā sampajja-. ¹⁴ Ck^o
 vattāvattapaṭi-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṃsaṃ khādin¹⁴ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkaṭaṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khāditvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṃ paharivā
 parihāsaṃ³ akaṃsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattahāya mama cammaṃ gahetvā⁵ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tava āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsaṃ⁶“ „Mitta-
 dūbhikamassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena⁷ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā:

16. Udīraṇā ce⁸ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati

akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idha⁹ pāpena lippati. 139.

17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.

18. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, channaiṃ abhijā-
 tinaṃ taṃ taṃ abhijātīṃ upagamanena, bhāvāya manuvattatīti bhāvena anu-
 vattatīti karaṇatthe sampadānaṃ, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbaṃ pāpaṃ vā kattabbaṃ kusaṇaṃ vā, kubbatīti
 karoti, kuv-idhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattatīti pariṇamati tattha sukhaṃ dukkhaṃ paṭisaṃvedeti
 akāmako pāpakaṃ vā puññaṃ vā karotīti vadaṃ, ayaṃ tava udīraṇā sacce¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sacce hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsītatho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpako ahetuappaccayā¹⁸ sattā sam-
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṃ paṭisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ Bā -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ Bā ādāya. ⁴ Ck pariha-, Bā
 -hāsatīti. ⁵ Bā adds saddhīm. ⁶ Bā te. ⁷ Cks -gacca. ⁸ Bā kvacidha? ⁹
 Cks -e for -eva? ¹⁰ Cks ve. ¹¹ Ck sāte, Ck sāce. ¹² Bā -no. ¹³ Cks papako.
¹⁴ Bā -no. ¹⁵ Bā akate pāpe na lippati. ¹⁶ Ck hā-. ¹⁷ Bā ca. ¹⁸ Bā
 ahetuka-. ¹⁹ Bā -ti. ²⁰ so B; Cks codayantīti, Bā omits vo-.

nañ saccaṃ ce suhato vānaro mayā, ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiya
'ti sace hi tvañ attano vādassa aparādhāñ jāneyyāsi na mañ garaheyyāsi, kiñ-
kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā⁷ ayañ mama vādañ karotīti mañ pa-
sañseyyāsi, attano pana vādañ ajānanto mañ garahatīti⁸.

5 Evañ M. tañ niggaṇhitvā appaṭibhānañ⁹ akāsi. So pi
rājā parisati¹⁰ mañkubhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa
vādañ bhinditvā issarakāraṇavādiñ āmantetvā¹¹ „tvam
āvuso mañ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādañ¹²
sārato paccesi¹³“ vatvā ā.:

10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jivitañ

iddhivyaśanabhāvañ ca kammañ kalyāṇapāpakañ
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.

20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁴ na ca pāpako¹⁵

bhoto ce vacanañ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.

15 21. Attano ce hi vādassa¹⁶ aparādhāñ vijāṇiya

na mañ tvañ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Tattha kappeti jivitañ ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvañ ka-
siya jiva tvañ gorakkhenā¹⁷ ti evaṃ sabbalokassa jivitañ¹⁸ sañvidahati¹⁹ vicāreti²⁰
iddhivyaśanabhāvañ²¹ ti issariyādiḥḥedā iddhiyo ca nātivināśādikañ
20 vyasañbhāvañ ca sesaṇ ca kalyāṇapāpañ²² kammañ yadi²³ issaro va²⁴
kappeti²⁵ karoti, niddesakārīti yadi tassa niddesañ ānattim eva²⁶ yo koci
puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakañ karoti tassa issareṇa katattā issaro
va tena papena lippati, sesaṇ purimañ²⁷ eva veditabbam, yathā ca idha
evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va²⁸ muggarañ gaḥetvā ambañ pātento
viya issarakāraṇaṇ²⁹ eva issarakāraṇavādañ³⁰ bhinditvā pubbe-
katavādiñ āmantetvā „tvam āvuso mañ kiñ paribhāsasi
yadi pubbekatavādañ saccaṃ maññasi³¹“ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetu³² sukhadukkhāñ ugaḥcchati

30 porāṇakam katañ pāpañ tam eso muccate iṇaṃ,

porāṇakam iṇamokkha, kuvidha³³ pāpena lippati. 145.

¹ Cks kasmā. ² Ck -sīti. ³ Bđ -ṇaṃ. ⁴ Bđ paribhāsati. ⁵ Cks omīti āmantetvā.

⁶ Cks -nimmitavādañ. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks omīti jivitañ. ⁹ Cks -hāti. ¹⁰ Bđ vitar-

¹¹ Cks -ṇaṃ. ¹² Bds add ṣabbañ. ¹³ Cks ca. ¹⁴ Cks -ati. ¹⁵ Bds adds seso.

¹⁶ Bđ ca. ¹⁷ Cks -ṇaṃ. ¹⁸ Cks -tañhetu. ¹⁹ Bđ kvāñciva, B² kociḍha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ² suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhāve katakamman² 5
kāraṇen¹ eva, tameso muccate inān ti yo vadhabandhanādibhi dukkhaṃ pā-
punāti yadī so yaṃ tena porāṇakaṃ katam pāpaṃ taṃ idāni ipaṃ muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakaṃ mokkha³, anenā hi makkaṭena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṭo samāno hutvā⁴ khādite bhavissāmi, sv-āyaṃ idha
makkaṭattān patto mayā⁵ paribbājakattān pattaṃ maretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpena lippatīti.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādīm abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthiti
maññamāno kasmaṃ maṃ paribhāsaṃti⁸“ śantajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev⁹ upādāya¹⁰ rūpaṃ sambhoti pāṇinam
yato ca rūpaṃ sambhoti tathā¹¹ eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹² vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹³ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹⁴ pāpena lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁵ na ca pāpako
bhoto ce¹⁶ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti paṭhaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tathā¹¹ eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumabābhūtikko hi ayaṃ puriso yadā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
paṭhavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni saṃkamanti āsandipaṇḍamā purisaṃ matan
ādāya gacchanti yāva ālāhaṇā pādāni paññāyanti kāpotakāni atṭhīni bhavanti 30

¹ Ck^s -e. ² B^d -e. ³ B^d esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha ipato mokkha. ⁴ B^d
add maretvā. ⁵ Ck^s mayā. ⁶ B^d thatvā. ⁷ B^d katā for gatā? ⁸ B^d -hāsiti.
⁹ Ck^s ye up-. ¹⁰ Ck^s -aṃ. ¹¹ Ck^s -tāyaṃ. ¹² B^d kvacīdha, B^s kocīdha. ¹³
Ck^s -pe. ¹⁴ Ck^s te. ¹⁵ B^d anupag-. ¹⁶ B^d -nātassa. ¹⁷ B^d adds tadā. ¹⁸ B^d
omits pa-. ¹⁹ Ck^s -ehi. ²⁰ B^d omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattanā² yadidaṃ dānaṃ tesāṃ tucchā musāvīlāpo³
 ye keci atthikavādaṃ vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bhedaṃ ucchijjanti
 vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ dīṭṭhiṃ patitṭhāpeti, idheva⁷ 'ti
 imasmīṃ yeva loke jīvo jīvati, pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatth'eva paraloke vinassati ucchijjati, evaṃ
 ucchijjamāne lokasmīṃ ko idha pāpeṇa lippati.

Iti so tassa pi vādaṃ bhinditvā khattavijjāvādīṃ
 āmantetvā „tvam āvuso 'mātāpitaro māretvā attano attho kā-
 tabbo' ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁹ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:
 mātaraṃ pītaraṃ haññe atho⁸ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pātho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nāmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍita
 mayāṃ attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsema¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā
 evaṃ āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹⁴ kori attho siyā na kiñci pari-
 vajjeyya sabbāṃ haneyya vā¹⁵ 'ti vadanti, tvam pi tesāṃ aññataro ti.

Evam tassa pi laddhiṃ patitṭhāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāsento ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
 na tassa sākhaṃ bhañjeyya¹⁶, mittadūbhī hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā 'ti¹⁷ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁸ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁹ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha, ambho khattavidhā²⁰, amhākaṃ pana ācariyā evaṃ vaṇṇayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākhaṃ vā paṇṇam vā na bhañjeyya²¹;

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tucchā-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo.

⁴ Cks -e. ⁵ Bā adds ucchajjati. ⁶ Cks -aṃ. ⁷ Bā vic-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks
 me ¹⁰ Bā -vijjā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khattī-. ¹² Ck Bā -a. ¹³ Cks -e. ¹⁴
 Cks haneyyathā. ¹⁵ Bā bhindeyya. ¹⁶ Bā -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e. ¹⁸ Ck me,
 Cks ve. ¹⁹ Bā -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya.

kittāranāṃ mittaḍḍhā-hi pāpakaṃ tvaṃ pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-
uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho ahoṣi, tasmā sace
p' esa mayā hāto² tathāpi attho me sambalenā³ ti⁴ ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādam bhīnditvā⁵ pañcaṣu pi tesu nippa-
bheṣu⁶ nippaṭibhānesu⁷ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvaṃ
ime pañca ratthavilopake mahācore gahetvā vicarasi, aho si⁸
bālo⁹, evarūpānaṃ pi¹⁰ saṃsaggena puriso diṭṭhadhammikaṃ pi
samparāyikaṃ pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“¹¹ ti vatvā rañño
dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10

obekati¹² ca ucchedi¹³ yo ca khattavidho naro, 157.

35. Eke asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kareyya tādiso pāpāni attho aññaṃ pi kāraye,

asappurisaṃsaggo dukkhanto¹⁴ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā eke pañca diṭṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam¹⁵ pi pāpāni kareyya yo c' assa¹⁶ vacanaṃ suṇāti taṃ aññaṃ pi kāraye,
dukkhanto¹⁷ ti evarūpehi asappurisehi saddhīm saṃsaggo idhaloke¹⁸ pa¹⁹ para-
loke pi dukkhanto²⁰ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthaṃsa pakāsanatthaṃ
yāni kāmāni bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālato²¹ ti suttam āhari-
tabbaṃ, Godhajātaka-Saṅgijavātaka-Akittijātakādīhi²² pi cāyam attho diṭṭetabbo. 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vaḍḍhento ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asaṃkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇim²³ ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsāyitvā²⁴ yenakāmaṃ paleti. 159.

37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse²⁵

chadanaṃ katvā²⁶ vañcayanti²⁷ manusse

anāsakā²⁸ thaṇḍilaseyyakā ca,

rajojalāṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā nisinnesu. ⁵ Bā omits si.
⁶ Ck -ā. ⁷ Ck bi. ⁸ Ck -i, Bā kaṭavi, B' katti. ⁹ Bā dukkhandho. ¹⁰ Bā
vāyāni, omitting casa. ¹¹ Ck -loka, omitting pi. ¹² Ck -kaṇ-kaṇ-, Bā
-akatti-. ¹³ Bā urepi, B' urepi. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Ck -ye. ¹⁶ all
three MSS.

pariyāyabhattañ ca apānakattaṃ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.

38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakāraṃ⁶ attakāraṃ [ca]
ye tucchaṃ samavaṇṇayum, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
10 kareyya tādiso pāpaṃ atho aññaṃ⁷ pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyaṃ nāssa⁹ kammaṃ kalyāṇapāpakam¹⁰
na bhare vaḍḍhakiṃ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyaṃ atthi kammaṃ kalyāṇapāpakam
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati¹¹ vaḍḍhakiṃ. 165.
43. Yadi vassasataṃ devo na vasse na himaṃ pate
ucchijjeyya ayaṃ loko vinasseyya ayaṃ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himaṃ cānuphusīyati¹²
tasmā sassāni paccanti ratṭhañ ca pallate ciraṃ¹³. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḍgavo (supra ²²²/₂₁)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭham dukkham seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taraṇānānaṃ ujum gacchati puṇḍgavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi¹⁴ dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭham sukham seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkhassa phalino āmaṃ chindati yo phalaṃ
rāsaṃ c' assa na jānāti bijaṃ c' assa vinasānti. 172.

¹ Bā - carā. ² Ck^o - e. ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ 30 Ck^o Bā
abetañca avindiye. ⁶ Ck^o pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā jabbati. ⁹ Ck^o - ssiyyasi.
Ck^o - siyyasi, Bā cānuphusīyati. ¹⁰ Bā pāleti ciraṃ. ¹¹ Ck^o omīti pi.

50. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkhassa phalino pakkaṃ chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bjaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkhūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175. 5
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhīhi so rājā² viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame hiṃsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalikare³ sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāravarakhettaññū saṃgāme katanissame⁴
ussite hiṃsayāṃ⁵ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo hiṃsaṃ⁵ saññate⁶ brahmacārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180. 15
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na hiṃseyya puttadāre samaṃ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmaṇte sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
i. v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahoṣi, tassa nañguṭṭhamattam
eva dighaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito aṣyūthaṃ upeti, tattha urāṇikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrāhmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chādanāṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacanā¹⁴ hitakāmā viya-
hutvā lokaṃ vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesāṃ chādanāṃ dassanattaṃ vuttāṃ,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharemā 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ thaṇḍilaseyyakā ti, aññesaṃ rajojallaṃ chādanāṃ, aññesaṃ ukkuṭi-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkuṭikā gacchanti, aññesaṃ 'sattāha- 30

¹ C* bhisaṃ, C* bhisaṃ. ² C* -ne-. ³ Bds -niyame. ⁴ all three MSS.
hiṃsayāṃ. ⁵ C* Bds hiṃsaṃ. ⁶ Bds samiyame. ⁷ Bds -riyo. ⁸ C* pavane, C*
pavasate. ⁹ Bds -āsu. ¹⁰ Bds āsu. ¹¹ C* -sakkhimhi. ¹² Bds ura-. ¹³ C*
omit ta-. ¹⁴ Bds -nādhī. ¹⁵ Bds -anti. ¹⁶ C* kañci.

dasādhādivārabhojanasamkhātā¹ pariyaṃbhattarā chadanāṃ, apare apānakattā
hontī, mayam pāṇiyam na pīvām² 'ti vadanti, arahanto vadānā³ ti pāpa-
cārā⁴ hutvāpi mayam arahanto ti vadantā vicaranti, ete⁵ ti mahārāja ime vā
pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁶ dīṭṭhigatikā nāma sabbe pi ete asaṃpurisā,
5 yāhū⁷ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyam nāssa⁸ 'ti mahārāja sace
ñānasampannam⁹ kāyikacetasikam viriyam na bhavēyya, nabhare ti evam
sante vaḍḍhakīn vā aññe vā kārake rājā na poseyya, na pi yantāññi na pi
tehi sattabhūmikapāsādādīni yantāni kareyya¹⁰, kīṃkāraṇā: viriyassa c' eva
kammassa ca abbhāvā, uccijjēyyā¹¹ 'ti mahārāja yadi ettakam kalam n' eva¹²
10 devo vasēyya na himam pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayaṃ loko uccijj-
jēyya, ucchedavādinā kathitaniyāmena pana ucchedo nāma n' atthi, pallate¹³
ti pālayati¹⁴, gavañce ti catasso gāthā rañño dhammadesanattam eva vuttā,
tathā mahārukkhasā¹⁵ 'ti ādikā, tattha mahārukkhasā¹⁶ 'ti madhuraambaruk-
khasā, adhammenā¹⁷ 'ti agatigamanena, rasaṃ ca na jānātīti adhammiko
15 rājā ratṭhassa rasaṃ ojaṃ na jānāti āyasampattīn na, labhati, vinassatīti
suññam hoti, manussā gāmanigame chaḍḍetvā paccantaṃ pabbatavisāmaṃ
bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlata-
capaṇṇapuppaphalādīhi¹⁸ c' eva sappinavanitādīhi ca osadhehi virujjhati,
nāssa¹⁹ tāni sampajjanti, adhammikaṇāñño hi pathavi nirojā hoti, tassā
20 nirojatāya osadhānaṃ viriyam²⁰ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametūn na sakkonti,
iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti²¹ nigamavāsikuṭimbike, himsan²²
ti himsanto²³ pīlanto²⁴, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpanamukhathela-
pathavāññijā²⁵ te himsanto, ojadānabalikare²⁶ ti tato tato²⁷ bhaṇḍāharaṇa-
sumkadhānavasena ojadānaṃ c' eva²⁸ chabbhāgaḍasabbhāgādībhedam balin ca
25 karonte, sa kosenā²⁹ 'ti so ete himsanto adhammikaṇārājā dhanadhaññā pariha-
yanto kosena virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmin imasmin³⁰
thāne vijjibitum vaṭṭatīti evam pahāravaraṇaṃ khettaṃ jānante³¹ dhanuggahe,
saṃgāme katanissame³² ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussīte ti
uggate paññāte³³ mahāmatte, himsan³⁴ ti evarūpe sayam vā himsanto parehi
30 vā himsāpento³⁵, balenā³⁶ 'ti balakāyena³⁷, tathāvidham hi rājānaṃ ayaṃ
bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti āvasesāpi
yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti, tatheva itāyo him-
san ti yathā ca negamādayo tath' eva esitaguṇe³⁸ pabbajite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāhaṃ - tā, Bc sattāhadayāhaphāṇitabho-. ² Bc pāpācārā. ³ Ck yepine. ⁴ Ck yāc-. ⁵ Bc yamāhu. ⁶ Bc nassa. ⁷ Bc sampayuttam. ⁸ Bc kā-. ⁹ Ck na. ¹⁰ Ck pallate, Bc pālīte, Bc pālayate. ¹¹ Ck pālayati. ¹² Ck mūlenaca-, Bc mūlakacapatta-. ¹³ Bc nassa. ¹⁴ Bc oja. ¹⁵ Ck omīti ti, Bc reads negamehīti. ¹⁶ Ck Bc hisan. ¹⁷ Cc Bc his-. ¹⁸ Bc pīlanto. ¹⁹ Bc ayaṃnaṃ mukhānamūthalaññā-. ²⁰ Bc -kāre. ²¹ Ck only one text. ²² Bc ojaṇameva. ²³ Bc omits one im-. ²⁴ Ck -to. ²⁵ Bc -niyaṃ. ²⁶ Ck omits te. ²⁷ Ck hisan, Bc hisayan. ²⁸ Ck himsāpento, Cc himsanto. ²⁹ Bc add tam. ³⁰ Ck isita-.

dīhi himsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bhedā apāyam eva upeti. sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūstikaṃ ti attano bāhuchāyāya vaḍḍhitaṃ puttadhītāhi ca² samvaḍḍhaṃ³ silavatibhariyaṃ mittapattirūpakānaṃ corānaṃ vacanaṃ gahetvā māreti, luddaṃ pasavate thānaṃ ti so attano nirayūpapattitū pasavati nippādeti, puttehi⁴ cā⁵ 'ti imaṃsīm yeva attabbāve attano puttehi saddhīm virujjhatīti; evaṃ assa so tesaṃ pañcannaṃ janānaṃ kathaṃ gahetvā deviyā māritabhāvaṃ puttānaṃ viruddhabhāvaṃ⁶ sandhimukhe⁷ coraṃ cūlāya gaṇhanto viya kathesi, M-assa hi tesaṃ amaccānaṃ niggaṇhanaṃ ca dhammaḍḍesanaṃ ca deviyā tehi⁸ māritabhāvassa ca⁹ āvikaṇṇapattāṇāṃ ca tattha¹⁰ anupubbena kathaṃ āharitvā¹¹ okāsaṃ katvā etaṃ atthaṃ kathesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādhaṃ jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpānaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāseti vatvā ovadanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikaṃ balinā apilento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya, 15 aṭṭhāne aṭṭhamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaparibhāse¹² pariharanto¹³ paccaye ca tesaṃ dento¹⁴ isayo na vihimseyya, dhītaro yuttaṭṭhāne¹⁵ paṭiṭṭhapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyaṃ issariya-voṇṇaḥkaḥkārādānassammānanādīhi anuggaṇhanto¹⁶ puttadāre samaṃ¹⁷ careyya¹⁸ 'ti. aa tādiso ti so tādiso rāja paveniṃ abhiniditvā dhammena 20 samena r. karento rājāpāya rājatejena sāmante¹⁹ sampakampeti tāseti caletī²⁰, Indo vā²¹ 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttaṃ, yathā assure jetvā abhigaṇhitvā²² thitakāseto paṭṭhāya asurādhipo ti samkhaṃ gato Indo te²³ attano sapatta-bhūto²⁴ assure kampesi²⁵ tathā kampetīti

Evam M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko- 25 sāpetvā ovaditvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasika-kammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante 30 tumhesu²⁶ ca deviyā ca aparajjhanto ime²⁷ nissāya etesaṃ²⁸ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁹, ime pañcāpi

¹ Ck^o Bā hisanto ² Ck^o vā. Bā omits ca. ³ Bā samvaḍḍhaṃ, Ck^o savaddhaṃ.

⁴ Ck^o virujjha-. ⁵ Ck^o -o. ⁶ Ck^o teme, C^o te. ⁷ Bā omits ca. ⁸ C^o tasmā, C^o tassaṃ.

⁹ Ck^o -sā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Bā dadanto. ¹² Ck^o putta-. ¹³ C^o anuga-

¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck^o samanesamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā abhikhaṇ-

¹⁸ Bā vā. ¹⁹ Ck^o sampatibhūto, C^o sammatibhūto, B^o sampatta-

²⁰ bhūto. ²¹ Ck^o -ti. ²² Ck^o -he. ²³ Ck^o -esaraṃ. ²⁴ Bā omits e-

²⁵ ali three MSS. kari, Bā adds ito.

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi
tesaṃ¹ hatthapāde chedāpemi“ ti. „Idam pi kātun na labbhā“
ti. Rājā „sādhū bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe²
katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ ava-
5 mānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasitvā
„appamatto hohīti“ rājānaṃ ovaditvā Himavantam eva gantvā
jhānābhiññaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā
Brahmalokūpago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. paññavā yeva
0 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā
Purāṇakassapa⁵- Makkhaligosāla- Pakudhakaccāna⁶- Ajitakesakambali-
Nigaṇṭhanāthaputtā ahesuṃ, piṅgalasunakho⁷ Ānando, Mahābodhi-
paribbājako aham evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakam. Paṇṇāsani-
pāṭavaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Ck^s nam. ² so Ck; Cc B₂ sabbassaharaṇe. ³ so Ck^s; B₂ -gomayāsiñcanehi.

⁴ B₂ -ā. ⁵ so all three MSS. for pūraṇa-, see E. Müller, Pali Proper Names
in J. P. T. S. 1858, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 290. ⁶ Ck^s kakudha-, cfr. Sp.
Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11 ⁷ B₂ siṅgāla-.

XIX. CHAṬṬHINIPĀTA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā sataṃ dammīti. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramiṃ² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramiṃ³
vaṇṇetanam⁴ bhikkhūnam majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān’ eva 5
pubbe pi T. mahābhinnikkhamanam nikkhanto yevā” ’ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchismiṃ nibbatti, nāmagahaṇadivase c’ assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁵, Sonakumāro ti ’ssa nāmaṃ karimsu. 10
Te ubbo pi ekato vadḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkasilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayasippaṃ ca desacārittaṃ ca jānissāmā”
’ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisimsu. • Tam divasaṃ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā” ’ti pāyāsaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁶ gacchantā⁷ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññāttāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññāttāsane suddhavatthaṃ atthaṭam ahoi Sonakassa ratta-
kāmbalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvā „ajja”⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1. Cfr. IV p. 37. III p. 238. ¹ Bā ta-. ² Bā nikkhama-. ³ Bā vaṇṇayan-.

⁴ Bā vj-. ⁵ Bā paññāpetvā. ⁶ Bā -a. ⁷ Bā add me.

makumāro Bārāṇasiyaṃ¹ rājā bhavissati, mayhaṃ pana senā-
 patitṭhānaṃ dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabhattakiccā
 uyyānaṃ eva āgamaṃsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa
 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam, amaccādayo sasi-
 5 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham viśajjesuṃ, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānaṃ gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpatte sasisaṃ pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi, so turīyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayaṃ⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitṭhānaṃ dassati, na kho pana mayhaṃ issariyen⁶ attho,
 etasmiṃ gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamaṇṭe
 paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānaṃ pavisitvā M-aṃ ni-
 pannakam divā turīyāni paggaṇhāpesi⁷, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokaṃ nipajjitvā utṭhāya silāpatte pallaṅkena nisīdi,
 atha naṃ purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim aputtakam rājakulan“ ti. „Evaṃ devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha naṃ te⁸ tatth⁹ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā¹⁰ mahantena parivārena nagaram pava-
 20 sesuṃ, so nagaram padakkhiṇaṃ katvā pāsādam abhiruṇha¹¹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāraṃ na sari. So pi tasmaṃ
 nagaram pavitṭhe¹² āgantvā silāpatte nisīdi, ath¹³ assa purato
 bandhanā¹⁴ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsaṃ pati, so taṃ
 divā va „yath¹⁵ ev¹⁶ etaṃ tathā mama pi sarīraṃ jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanaṃ paṭṭhapetvā pacceka-
 bodhiṃ pāpuṇi, taṃ khaṇaṃ ñev¹⁷ assa gihiliṅgaṃ antaradhāyi,
 pabbajitaliṅgaṃ patur ahoṣi, so „n¹⁸ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānaṃ udānento Nandamūlakapabbhāraṃ agamāsi. M. pi
 cattālīsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena saritvā „khaṇ
 30 nu kho me sabhāyo Sonako“ ti¹⁹ punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā - si. ² Bā - caṣi-. ³ Bā - titi. ⁴ Bā - tho. ⁵ Bā - ajja. ⁶ Ch turīyaṃ
 nigg-. ⁷ Bā omite te. ⁸ Bā abhirūhi-. ⁹ Bā - rūyiso. ¹⁰ Bā addo paccā.

¹¹ Bā vaṇḍa for vaṇḍā. ¹² Bā add sonakam.

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabhivā alamkatamahātale
rājapallamke nisinno gandhabbanāṭanaccakāḍiparivuto¹ sam-
pattim anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukaṭṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa satam dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahasaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ⁴
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhāmaṃ g. ā.:

Kassa⁵ sutvā sātāṃ dammi sahasaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ,
ko me Sonakam akkhāti⁷ sahāyaṃ paṃsukūḷitaṃ ti⁸.

Ath’ assa mukhato luṇcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti⁹ 10
sabbā orodhā gāyimsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino¹⁰ pi taṃ eva gītaṃ gāyimsu, rājāpi punappuna taṃ eva
gītaṃ¹¹ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ samvaccharānaṃ accayena
tassa¹² bahū¹³ puttadhītaro ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹⁴ nāma ahosi. Tadā¹⁵ Sonakāpaccekabuddho „Arinda- 15
mārajā maṃ daṭṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādīnavaṃ’¹⁶
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti¹⁷
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁸ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁹ eko va satta-
vassiko pañcācūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane²⁰ dārūni uddharanto punappuna²¹ gītaṃ gāyi. Atha 20
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ²² aññaṃ agāyitvā ekam
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²³, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²⁴
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto keci diṭṭhapubbo“ ti²⁵. „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti. 25
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath’ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā., uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā -bhavanto. ³ Bā dassāmi. ⁴ Bā ta-.

⁵ Bā diṭṭhi. ⁶ Bā -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - ti wanting in Ck. ⁸ Bā -dā ⁹

Bā omīti gi-. ¹⁰ Bā panassa. ¹¹ Ck -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā

kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāseuāgantvā. ¹⁶ Ck adda rājā, Cc rāja. ¹⁷ Bā

-nap. ¹⁸ Bā adda taṃ. ¹⁹ Bā adda katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add

taṃ. ²² Ck omits ti

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ rañña
 saddhiṃ gāhi¹, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kin te
 dāruhi, vegena yāhiti“. So „sādhū“ 'ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
 hitvā vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva
 5 hothā“ 'ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
 paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi², ajja taṃ daḍḍabhaṇvato mo-
 cessāmiti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
 vārika, 'eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ³ gāyissāmiti
 āgantvā rājadvāre ṭhito' ti rañño ārocehi⁴“ ā. So vegena
 10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ 'ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
 mayā saddhiṃ gītaṃ⁵ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
 hi gāyassū“ 'ti. „Deva na imasmim ṭhāne gāyāmi, nagare⁶
 pana bheriṇ carāpetvā mahājanam sannipātāpetha, mahājana-
 majje gāyissāmiti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
 15 pallamkamajje nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanam dāpetvā
 „idāni tava gītaṃ gāyassū“ 'ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
 yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmiti“. Tato rājā paṭhamam
 gāyanto

1. Kassa⁷ sutvā sataṃ dammi sahasaṃ daṭṭhu⁸ Sonakam,
 20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
 vasanaṭṭhānam sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū 'ti⁹ asu-
 kaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho ti diṣvā ārocentassa kassa⁷ sahasaṃ dammitī.

Evam rañña paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
 25 paṭigītabhāvaṃ pakāṣento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravi māṇavako daharo pañcacūlako¹⁰:
 mayham sutvā sataṃ dehi sahasaṃ daṭṭhu⁶ Sonakam,
 aham¹¹ Sonakam akkhissaṃ sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
 30 sataṃ dammitī vadasi¹³, tam pi mayham eva dehi, yaṃ diṣvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kera, Bd -rotu. ³ Bd gītaṃ paṭigītaṃ. ⁴ Bd -ramaṇhe.
⁵ Bd ta-. ⁶ Bds diṭṭha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bd -itī. ⁹ Bd diṭṭhanti. ¹⁰ Cks add ti.
¹¹ Bg ahante. ¹² Cks nam. ¹³ Bd -ti.

sahassaṃ dammāni vadasi¹ tam pi mayham eva dhoti, ahaṃ te taṃ piyasahāyaṃ idān' eva paccakkhato va yaṃ so ti ācikkhissan ti, itoparaṃ suviññeyyaṃ, sambandhagāthā pālinayen' eva vedittabā.

3. Katarasmiṃ [so²] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujjuvāsā⁵ mahāsālā nilobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññonānissitā,
tesaṃ mūlasmiṃ Sonako⁶ jhāyati anupādāno⁷
upādānesu lokesu⁸ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā,
kārapetvā samaṃ maggaṃ agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiṃ gantvāna vicaranto brahāvane
āsinaṃ Sonakaṃ dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujjuvāsā⁵ ti ujukkandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā⁴ ti nilameghasādisā, rammā ti ramaṇiyā, aññonānissitā ti
sākkhāhi sākkham mūlā⁶ ca mūlaṃ saṃsibbivā⁷ (hita, tesaṃ ti evarūpānaṃ tava
uyyānavane sālānaṃ heṭṭhā⁸, jhāyatīti lakkhanūpani⁹ jhānaārammaṇūpani¹⁰ jhāna-
saṃkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmūpādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū¹¹ ti ekādasahi āgāhi dayhamānesu satesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sitalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamūle silāpaṭṭe
nisīno esa te sahāyo kañcanapaṭimā viya sobhamāno patimānetīti, tato ca
ti bhikkhave tato so Arindamo rājā tassa vacanaṃ sutvā Sonakapaccakeka-
buddhaṃ paṭissamīti caturaṅgiyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujjukam eva āgantvā tasmīṃ mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikaṃ 25
gantvā taṃ āsinaṃ addakkhi, so taṃ avanditvā¹¹ ekamantaṃ nisīditvā attano¹²
kilesābhiraṭṭatā¹³ taṃ kapaṇo ti maññamāno imaṃ g. ā :

8. Kapaṇo vatāyaṃ bhikkhu muṇḍo saṃghātipāruto
amātiko apītiko rukkhamaṇasmiṃ jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmitāpītiko kārūññappatto jhāyatīti¹⁴.

30

9. Imaṃ vākyam nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rājā¹⁵ kapaṇo hoti dhammaṃ¹⁶ kāyena phassayaṃ¹⁷. 9.

¹ Bā -ti. ² Ck^o yo. ³ Ck^o tattha so. ⁴ Ck^o tam. ⁵ Ck^o ujjuvāsā. ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in Ck^o; and has been added in Bā. ⁸ Ck^o sīmbitvā, C^o sībbitvā, Bā saṃsibbivā. ⁹ Bā adde sandhāya. ¹⁰ Bā nādi-
vira-. ¹¹ Bā va-. ¹² Bā -nā. ¹³ Ck^o -rattā, C^o -ratta. ¹⁴ Ck^o -sīti. ¹⁵
Bā -ja. ¹⁶ Ck^o -a. ¹⁷ Ck^o pa-, Bā pu-, B^o phu-

10. Yo ca dhanimaṇi niraṁkatvā adhammaṁ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha imaṇi ti tassa kilesābhīratassa pabbajjaṇi arocentassa¹ imaṇi
pabbajjāgarahanavacanaṁ² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṁ pakāseṇto
5 etaṁ abravī. phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamagadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kapaṇo nāma na hoti ti dassento evaṁ ā. niraṁkatvā ti attabbhāvato
niharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṇi pāpānaṇi karaṇena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānaṁ⁷ patitthābhāvena pāpaparāyano.

Evaṁ so B-aṁ garahi, so attañño garahitabbhāvaṁ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṁ kathetvā tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṁ, Kāsiraṇṇā ti maṁ vidū.
kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā⁸ 'ti g. ā. 11.

Tattha kacci⁷ ambhakaṁ tāva na kiñci aphāsukaṁ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmiṇi uyyāne vasato sukhavithāro ti pucchi.

Atha naṁ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṁ
dha aññatṛāpi vasantassa mama aphāsukaṁ nāma n' atthitī“
vatvā tassa samaṇabhadragāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṁ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paraniṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa ratṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamaṁ¹⁴ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi dayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Ck^s ār., B^d ār. corr. to ar-. ² B^d jjaṁgarahava-. ³ Ck^s pa-, B^d phu-.
⁴ B^d phussayanto, Ck^s passanto. ⁵ B^d add pāpa parāyano ti. ⁶ B^d ka-.
B^d kiñci. ⁷ Ck^s bhadrā pi, read bhadram api adhanassa throughout. ⁸ B^d C^s
op-. ⁹ Ck^s ratumhenekālo-, C^s ratumhenakālo-, B^d -kumbhi-. ¹⁰ B^d -a-. ¹¹ B^d -a-.
Ck^s bhutt-. ¹² C^s B^d -ampi. ¹³ B^d adda pi.

17. Chattham¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
raṭṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahiratha². 17.
18. Sattamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitam maggam ye c' aññe pāripantikā³
pattacīvaram ādāya sotthim gacchanti subbatā. 18. 5
19. Atthamam¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yam yam disam pakkamati anapekho va gacchatīti. 19.

17. Chattham anāgārassa¹ ti uḥhārāja gharāvāsān pabhāya anāgāriyabhāvaṃ
pattacīvaram adhanassa akhīṇanassa bhikkhuno sabbakālaṃ bhadram eva, na tesān
ti maggaṃ tesān adhanānaṃ bhikkhūnaṃ na koṭṭhāgāre dhanadhaṇṇāni upenti¹ 10
na kumhāyān na pacchiyān, te pana subbatā parinīṭṭhitān paresān ghare
pakkamānānaṃ saṃghātipārutā kapālam ādāya gharapaṭipāṭiyā esantā⁵ pari-
yesantā⁶ tena tato laddhena⁷ taṃ āhāraṃ navannaṃ pāṭikulyānaṃ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitaṃ vuttīyā⁸ yāpenti, anavajjo⁹ piṇḍo¹⁰ bhut-
tabbo¹¹ ti vejjakammādikāya anesānāya vā kuhanālapānānemittikātanippesi-
katālabhena lābhaṃ nijigimsanā¹² ti evarūpena micchājīvaṃ vā¹³ uppādītā-
pi¹⁴ cattāro paccayā dhammena samena uppādītāpi apaccavekkhitvā paribhutta¹⁵
vā¹⁶ sāvajjapiṇḍo nāma, anesānaṃ pabhāya micchājīvaṃ vajjetvā dhammena
samena uppādītā paṭisaṃkhā yoniso cīvaraṃ paṭisevāmīti vutte nayena paccavekkhitvā¹⁷
anavajjo¹⁸ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo²⁰
paribhuñjitabbo yaṃ ca evarūpaṃ anavajjaṃ¹⁹ piṇḍaṃ bhuñjamānaṃ paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesa na uparodhati na pījeti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannaplūdo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapiṇḍo
nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍo nibbutapiṇḍo nāma, kimkāraṇā: so hi 25
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmiparibhogo ti imesu ca-
tūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena¹⁹ bhuñjati taṇhādāsavyatān²⁰ atīto
sāmi hutvā paribhuñjati na taṃ tappaccayā koci appamattako pi
kilesa uparodhatīti, muttassa raṭṭhe carato ti upaṭṭhākakulādisu alagga-
mānassa²¹ chinnavalāhakaassa viya Rāhumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmanigamādisu carantassa rūgasaṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²² saṃsaṭṭho viharati sahasokī sahanandi²³ ekacco mātāpitūsu
alaggaṃānaso vīcarati eko nagaravāsīdāhara²⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ Bā adda pl. ² Oke abhī. ³ Bā ahi-. ⁴ Bā parigaṇhikā. ⁵ Oke op-. ⁶ Oke
etassa, Bā esanā. ⁷ Bā -sanā. ⁸ Bā add piṇḍena. ⁹ Oke -im. ¹⁰ Bā -a. ¹¹
Oke pa. ¹² Cā pl. ¹³ Bā bhettabbo, Oke bhuttabbo. ¹⁴ so Cā; Oke -nakatā, Bā
jigimsanā. ¹⁵ Oke omīte vā. ¹⁶ Oke -cāhi, Bā -tāya pl. ¹⁷ Bā -tto ¹⁸ Bā
omīte vā. ¹⁹ Bā add paribhutto vā. ²⁰ Bā -a. ²¹ Bā adda taṃ. ²² Bā taṇhā-
yadāsabyān. ²³ Bā -hasassa. ²⁴ Bā -esu. ²⁵ Oke -ki nandi, Cā -sokī saṃ-
ganandi, Bā sahasokī sahanandi, Bā -sokīm honandi. ²⁶ Bā nagaragāmaśāsi.

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakule⁴ nikkhīpati, atha nagaramhi jāyhamāne asukakule nāma aggi utthito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakuṇavattam pūreti
 5 kāyapaṭibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍayhatha, ten' assa pañcamam hi⁵ bhadram eva, vilumpamānamhīdi viluppamānamhi ayam eva vā paṭho, ahīrathā⁶ 'ti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭham vilumpamānesu⁷ coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitam vilumpati⁸ hīrati⁹ tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci abīratha
 10 tassa¹⁰ chaṭṭham pi bhadram eva, ye caññe paṇipanthikā¹¹ ti ye pi aṇṇe tesu tesu ṭhānesu sumkagahaṇaṭṭhāya ṭhapitā paṇipanthikā¹² tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anupakāram sumkikānam asumkārāham mattikāpattam c' eva katadaḥhikammaparibhaṇḍam¹³ paṇeukūlacīvaran ca appagghānī kāyabandhanaparissāvanasūciṇvāsīsatthakāni cā 'ti sabbe pi aṭṭha parikkhāre¹⁴ kāyapaṭibaddhe katvā maggaṃ paṭipanno kenaci aviheṭṭhiyāmaṇo¹⁵ sotthim gacchati, subbato ti¹⁶ lobhaniyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikāpi kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapaṭibaddhato¹⁷ atirekassa vihāre paṭisāmitassa
 20 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanaṭṭhūnam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disam gantukāmo hoti taṃ gacchanto anapekkho va gacchati¹⁸. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvinnam kulaputtānam vuddhataro¹⁹ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho aṭṭha samanabhadrakāni²⁰ ka-
 thesi, tato uttarim pana satam pi saḥassam pi aparimāṇāni
 25 samanabhadrakāni²¹ esa kathetum samattho yeva, rājā pana kāmābhīratattā tam²² katham paṭicchinditvā²³ „mayham samanabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitāni²⁴ pakāseṇto āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²⁵ tvaṃ bhikkhu paṇāsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²⁶ Sonaka. 20.
 21. Piyā me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loke labhāmase ti. 21.

¹ Ck^o so. ² B^d adds coro. ³ B^d adhikāni. ⁴ B^d pl. ⁵ B^d ahinda. ⁶ B^d viluppa-. ⁷ Ck^o virati, B^d harati. ⁸ Ck^o hīrathassa, B^d ahir-. ⁹ B^d paṇipanthikā ¹⁰ B^d -daḥha-, Ck^o -dajhīcevarabhaṇḍam, B^d -dajhīkammapparibhaṇḍam. ¹¹ Ck^o -ra, C^o -rā. ¹² B^d -hedha- ¹³ Ck^o pubbako, Ck^o omit ti. ¹⁴ so Ck^o; B^d -baddhato. ¹⁵ B^d -titi. ¹⁶ Ck^o bu-. ¹⁷ B^d -bhadragāthāyo. ¹⁸ B^d -bhadra-gāthani. ¹⁹ B^d tassa. ²⁰ C^o B^d pacchi. ²¹ B^d -muttataṃ. ²² B^d bahūni samanabhadraṇi yo. ²³ B^d gāhā.

Tattha vaṇṇeṇā 'ti kāraṇeṇa.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhaya
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahañṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattim tattha divā tath' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipaṃ Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṇṇaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇī⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhinaṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhīno udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na paṇḍato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi¹² dakkhinaṃ¹³ 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹⁴ agati¹⁵ yattha pakkhinaṃ,
so ca tath' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁶ makarā susū
pasayhakārā khādīmsu phandamānaṃ vipakkhinaṃ¹⁷. 31.
32. Evam eva tuvaṃ rāja¹⁸ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁹ ce²⁰ na vamiṣṣanti²¹ kākapañṇāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā,
tvaṃ ca pañṇāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Ck - ecclā. ² Ck pahi-, Bđ - hantvāna. ³ Ck pi idhe-, Bđ midhe-. ⁴ Ck
pipasāhāgīrayodakaṃ, Bđ pīvaṅgīkarasodakaṃ, Bp pīvaṃ gaṅgīra-, read: -tho-
dakaṃ? ⁵ Ck - vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bđ tañca-, Ck
ohāripi. ⁸ Bđ ajjhagāhayi, Ck ajjhagāhāsi. ⁹ Ck - tiṃ. ¹⁰ so Ck; C udāpatvā,
Bđ udāṃ patvā; read udāpattha? ¹¹ Ck - ranto. ¹² C' - nā. ¹³ Bđ vajjhagā-
gacchi, Bp vajjhagāgacchi. ¹⁴ Ck - la. ¹⁵ Ck - itaṃ, Bđ - itaṃ, Bp - ikaṃ. ¹⁶
Ck Bđ - jā. ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Ck ve. ¹⁹ Ck ga-

Tattha pāpānīti mahārāja tvaṃ kāmaggiddho, na¹ ca² kāme mīssāya
kāyadurcaritādīni pāpāni katvā yattha supīnake pi dībbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti³ taṃ duggatīm upapajjanti⁴ attho, pahatvānā⁵ 'ti kholapīṇḍaṃ
viya pahāya, akutoḅbhayā⁶ ti rāgādīsu kutoci anāgatabhayā, ekodibhāvādhi-
5 gatā⁷ ti ekodibhāvaṃ ekavihārikam adhigatā, na te ti te evaṇḍā pabbajitā
duggatīm na gacchanti, upamante ti mahārāja dībbamānusakā kāme patthen-
tassa hatthikuṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ karissāmi, taṃ
sunohīti attho, kuṇapapa⁸ ti hatthikalebaram⁹, mahapṇave ti gambhīra-
puthule¹⁰ uḍake eko kira mahāvāraṇo Gaṇḍātīre caranto Gaṇḍāya patitvā utta-
10 ritum asakkonto tatth' eva¹¹ mato Gaṇḍāya vuyhi. taṃ sandhīy¹² etaṃ vuttaṃ,
vāyaso ti ākāseṇa gacchanto eko kāko, yānañca vatidan ti so evaṃ cintetvā
tattha nilijitvā¹³ idapaṃ mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ ettha nilīno sukhaṃ carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum na
vaṭṭatīti samuṭṭhānam akāsi, tattha rattin ti tassa¹⁴ rattin ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato ahoṣi, na paṭitthā¹⁵ 'ti na uddetva¹⁶ pakkāmi, otaraṇitī¹⁷
samuddābhimukhi otaramānā, ohāraṇitī pi pāṭho, sā samuddābhimukhi ava-
haramānā¹⁸ ti attho, agati yatthā¹⁹ 'ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
khaṇarikkhīṇo ti parikkhīṇabhakkho, uḍapatvā²⁰ ti khīṇe camme ca māṃse
ca aṭṭheasmāghāte ōmivegeṇa bhīno uḍake nimujji, aha so kāko uḍake patitthā-
20 tum asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agati yattha pakkhinan
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhinan agati tattha so evaṃ uppatito, paccihinan
disaṃ gantvā tattha patitthāṃ alabbhivā²¹ taṇo puratthimaṃ tato uttarāṃ tato
dakkhiṇaṃ ti cataaso pi disā gantvā attano patitthānaṃ na ajjhagacchīti²²
adhigañchīti²³ attho, aha vāyaso evaṃ uppatitvā paccimādisū²⁴ ekekaṃ
25 disaṃ agañchi, dīpaṃ pana na ajjhagāmā²⁵ ti evaṃ p' ettha attho datthabbo.
pāpatthā²⁶ ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva
patito, susū ti susunāmaka²⁷ caṇḍamacchā, pasayhakārā²⁸ ti anicchamānakam
yeva balakkāreṇa, vipakkhinan²⁹ ti viddhamasitapakkhakaṃ³⁰, giddhā ce
vamissanti³¹ yadi giṇṇhā hutvā kāme na vamiṣanti³² na chaḍḍessanti
30 kākapaṇḍāya te samānapaṇḍā³³ ti³⁴, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho³⁵, atthasandassanīti atthapakāsikā³⁶, tvañca paṇḍāyase³⁷ 'ti
paṇḍāyasesasi, i. v. h.: mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dīno, taṃ pana
tvaṃ yadi kāhasi devātoke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṃke nimuggo
jivitaṇṇariyosāne nīraye nibbattissasīti, evaṃ tvaṃ eva tena kārapena vā akāra-

¹ Ck² add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ B⁴ -varam. ⁴ Ck⁵ re-
puthulodake. ⁵ Ck⁶ tassā. ⁶ Ck⁷ palittā, C⁸ patitvā, B⁹ paletvā, B¹⁰ phaletthā.
⁷ B¹¹ uppatetvā, B¹² uppadhotvā. ⁸ Ck¹³ ohārāni, C¹⁴ ohārānīti. ⁹ B¹⁵ avaharaṇi.
¹⁰ so Ck¹⁶; B¹⁷ uḍakam patvā corr. to ndam-? ¹¹ Ck¹⁸ ajjhabhāgacchātīti, C¹⁹
ajjhabhāgāñchīti, B²⁰ ajjhabhāgacchīti altered to -gāñchīti. ¹² B²¹ nāddigac-
cheti. ¹³ B²² mādisāsu. ¹⁴ Ck²³ susukānāmeke, C²⁴ -kā. ¹⁵ Ck²⁵ pakkham; B²⁶ vi-
pakkhakaṃ. ¹⁶ B²⁷ viddhamasitapakkhakaṃ. ¹⁷ Ck²⁸ ga-. ¹⁸ B²⁹ -te ti kākassa-
māna-. ¹⁹ B³⁰ omits ti. ²⁰ Ck³¹ omits a-. ²¹ Ck³² -iti.

pena vā sagge¹ vā nīraye¹ vā paññāyīssasi, ahaṃ pana bhavēhi² mutto appaṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccakabuddhena naḍi dassitā, taya
vuyhamānaṃ hatthikunapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
paṃ khādītva pāṇiyam pīvanakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassana-kālo das-
sito, kuṇapassa naḍiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa hatthikunape paṭiṭṭhaṃ alabhītva vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḍi
viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, naḍiyā vuyhamānaṃ hatthikunapaṃ viya
saṃsāro paṭicakāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khādītva
pāṇiyam pīvanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇaṃ⁶ paribbuñjītva somanassika-
kālo⁷ kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ⁸ viya puthuj-
janaṃ⁹ kāmaguṇe laggass' eva savanavasena aṭṭhatimsārammaṇadassanaṃ, ku-
nape¹⁰ buddhaṃ pavitṭhe¹¹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹² labhituṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpapaṇāyanaṃ kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabhītva mahānīraye mahāvīnaṃ pattaṃ ti¹³.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

sa. Ekavācam pi dvevācam bhaṇeyya anukampako

taduttariṃ¹⁴ na bhāseyya dāso ayirassa¹⁵ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ aḡabhantaṃ hi tato¹⁶ uttariṃ bhā-
samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaḡhante
pi aḡabhante pi kathiya yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹⁷ na bhāseyyā 'ti.

sa. Idam vatvāna pakkāmi Sōnako amitabuddhimā

vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyān ti 35.

abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idam vatvāna 'ti bhikkhave so paccakabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idam vatvā iddhiyā uppatitvā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva diṇno te mayā ovādo appamatto hohīti evam
anusāsivāna khattiyān pakkāmi.

Bo. pi taṃ ākāseṇa gacchantam yāva dassanapathā¹⁸
olokento ṭhatvā tasmiṃ cakkhupathe atṭe¹⁹ saṃvegān paṭi-
labhitvā cintesi: „ayam brāhmaṇo hīnājacco²⁰ samāno asam-
bhinnakhattiyavamse²¹ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idam. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck pīvana-, Cs pi
pana-. ⁶ Bd -pe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭiṭṭhitaḡhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇājacco. ¹⁸ Ck -ṇno -so, Cs -ṇne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi aji' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti" so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayaṃ ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā',
rajaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Aji' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā' tē. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro tiye rājārāhaṃ¹ abhi-
siñcitvā rājanaṃ karonti, sūtā veyyattimāgatā² ti sūtā ca ye ca aññe³
10 veyyattabbhāvaṃ⁴ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ aji'⁵ suve vā ti idaṃ ko⁶ jānitum
samattho.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dighāvu raṭṭhavaddhana¹⁰,
15 taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādim katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dighāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
20 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dighāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Aji' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
suvannakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūlā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Ck^o sudā-, B^d sutāveyatta-. ² Ck^o mahaṃ, B^d nāhaṃ. ³ B^d anvagā. ⁴ B^d
rājā-. ⁵ Ck^o sudā-, B^d sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ B^d sudā-, Ck^o
sutā va aññe ca. ⁷ B^d byatta-. ⁸ B^d add vā. ⁹ B^d adde na. ¹⁰ B^d -vaḍḍhana.
¹¹ B^d uttānatthasam-. ¹² Ck^o co. ¹³ Ck^o saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Ck^o -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Saṭṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Saṭṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Saṭṭhi dhenusahassāni rohaṇṇā⁴ puṇḡavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Solasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitrahatthābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā ahaṃ tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraṇṇakam nāgam poto anveti pacchato
jessantaṃ giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ taṃ anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subhara te bhavissāmi, na te hessāmi dubbhara. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānam dhaṇḍesinaṃ 25
vohāro tattha gaṇḥeyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyakaro mamaṃ¹¹,
imaṃ kuṇḍaram pāpetha pāsādam rativaddhanaṃ. 60.

¹ C^k dīghavāyano, C^s sīghavāhito, B^d sīghavāhaṇā, B^s sīghavāhaṇā. ² B^d in-
driyācāpa-, C^k illiyācāpa-. ³ B^d -e. ⁴ C^k -haṇṇā. ⁵ B^d vicitravatthā-. ⁶
C^k B^d mātā. ⁷ B^d pu-. ⁸ B^d byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyūṇ.
¹⁰ C^k -līṇ. ¹¹ B^d mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacum⁴ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayā⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsiraṇṇo ahaṃ putto Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi⁷ vo.
10 Taṃ tattha avacum kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā patitṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahaṃ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 67.
68. Tassa⁸ te sāgataṃ⁹ rājā sihassēva giribbajāṃ,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no¹⁰ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi taṃ siḡhaṃ āneṭha, ālapitti saṭṭhi gāmasa-
hassānīti ādini vadanto ālapi, sabbālaṃkārabhūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sisupagādīhi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappatena paṭicchannasārīrā, gāmaṇīyehi ti hatthācariyehi, ajāṇīyā vā ti
kāraṇākāraṇā¹⁰ jānanakā vā¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratṭhena¹² Sindhu-
nadiṭṭe jātā, gāmaṇīyehi ti assācariyehi, illiyācāpadhārīhi ti¹³ illīvudhaṃ
ca¹⁴ cāpāvudhaṃ ca dhārentehi, dipā aṭṭho pi veyyagghā ti dipicamma-
25 vyagghacammaparivārā¹⁵, gāmaṇīyehi ti rathikehi, vammīhi ti¹⁶ samuaddha-
vammehi¹⁷, rohaṇṇā ti rattavaṇṇā, puṇḡavūsabhā ti usabhasasi-
khātena jeṭṭhkapuṇḡavena samannāgatā, daharasseva me ti aṭṭha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'haṃ
tayā vinā jīvituṃ na sakkhīssāmi a., poto ti tarunapotaṃ, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanau
pariyesanānaṃ, vohāro ti tasmīṃ ohārento²¹ heṭṭhā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ Rd kammusa-, B² kammussa-. ² B² -issanti. ³ C² Rd ceso. ⁴ C² ālapuṃ.

⁵ B² adds kumārōāha. ⁶ B² maṃ maṃ, B² memaṃ. ⁷ B² tattha. ⁸ B² svā.

⁹ C² so. ¹⁰ B² -ṇaṃ. ¹¹ B² vijānanakā ca, C² -ko vā. ¹² B² jātiyā sin-

dhuratiṭṭhe. ¹³ B² Indriyā-. ¹⁴ B² Indriyāvu-. ¹⁵ C² -pārā. ¹⁶ B² cariyehi

vammīhi, C² vammīhi. ¹⁷ C² -cammehi. ¹⁸ B² adds tāta mama. ¹⁹ B²

adds me. ²⁰ B² mātā. ²¹ B² vicitravohāro in the place of tasmīṃ -.

'vā udekarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmīn samudde, vāṇijā vya-
 santi siyā ti atha te vāṇijā vyasanasampattā bhaveyyum, siyū¹ ti vā pāṭho.
 puttakalitti puttalāmako puttakālakapṇi, kumāro puna kiñci vattum na viśahi²,
 atha rājā amacce āṇāpento iman ti ādim ā., tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharanabhūsitahatthāyo ti attho, yathā
 ti yathā iecchanti tathā³, evaṃ vatvā M. tatth' eva tam abbisiṇcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantaṃ parisiṭtvā rama-
 ṇiye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjati pabbajjtvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumāraṃ Bārāṇasīn pavasesi, so nagaraṃ padakkhi-
 naṃ katvā pāsādaṃ abhīrūhi⁴, tam atthaṃ pakāsento S. tato ti ādim ā., tam
 disvā avacum kaṇṇā ti tam mahantena sīrisobbhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nāṭakithiyo avorum, mama⁵ bharathā 'ti maṃ
 iecchatha, paṭhakaṃ ti rāgādikilesapamkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgaṇṭakārahitaṃ, teh' eva gahanehi agahanaṃ, mahāpathan ti sagga-
 mokkhaṇṭakārahitaṃ mahāmaggaṃ paṭipanno, yena 'ti yena micchāmaggaṃ dugga-
 tiṃ gacchati tam ahaṃ paṭipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tāva amhe
 pahāya pabbajjito, ayam pi komesu viharantarūpo⁶, sace naṃ nābhiraṃmessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramanākāram assa karissāma⁷ 'ti, atha naṃ abhi-
 nandantiyo osānagātham āhaṃsu, tattha giribbajan ti sīhapotikānaṃ⁸ vasa-
 natthānaṃ kañcanaguhaṃ, kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tāva āgataṃ suā-
 gataṃ⁹. tvaṇno ti tvaṃ sabbāsam pi amhākam issaro sāmīti.

Evaṃ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhiṃsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahoṣi, so yasa-
 matto¹⁰ pītaṃ na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīṇṇaṃ¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhiniikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pacekebuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahoṣi, Arindamarājā aham evā“ 'ti.
 Sonakajātakaṃ.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnaṃ rājānaṃ ti. Idam S. Jīvakaṃbavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ B^d siḥan. ² B^d -hat. ³ B^d add karonti. ⁴ B^d -ruyhi. ⁵ B^d mamaṃ.
⁶ so C^k; B^d virattacittarūpo. ⁷ C^k -ikaṃ. ⁸ C^k omit su-. ⁹ B^d pavattimsu.
¹⁰ B^d yasasampatto. ¹¹ B^d omit pana. ¹² B^d ā-. ¹³ all three MSS. -tuttvā.

tassa vacanena pitarāṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne
bhinnaparissassa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi“¹ mañcasivikāya
Sāvattim² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhaviṃ pavittṭhabhāvāṃ
suvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhaviṃ
5 pavisitvā avīciparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko
dhammarājā ghātito, aham pi nu kho paṭhaviṃ pavisissāmi“ bhito
rajjasiriyā cīttassādaṃ alabhi³, „thokaṃ niddāyissāmi“ niddaṃ upa-
gatamatto navayojanabahalāya⁴ ayapaṭhaviyaṃ⁵ pādetvā ayasūlehi
koṭṭiyamāno⁶ viya sunakhehi luñcitvā khajjamāno viya bheravaravena
10 viravanto⁷ utthāsi, ath' ekadivasāṃ komudiya cātumāsiniya amacca-
gaṇaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pitu yaso ito“ mahanta-
taro, tathārūpaṃ⁸ nāmāhaṃ dhammarājāṃ¹⁰ Devadattaṃ nissāya
ghātesin“ ti cintesi, tass' evaṃ cintentass' eva kāye dāho uppajji,
sakalasariraṃ sedatintaṃ ahosi, tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
15 vinodetīti“ cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ añño n' atthitī“ cintetvā¹¹
„ahaṃ T-assa mahāparādḥiko, ko nu kho maṃ¹² netvā dassessatīti“
cintento „na añño koci aññatra Jivakā“ ti sallakkhetvā tassa gaṇetvā
gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiya vata bho dosinā rattitī“ uṇṇaṃ
udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
20 seyyamā“¹³ ti vatvā purāṇasāvākādīhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesāṃ
vacanaṃ anādiyitvā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā
„taṃ devo“¹⁴ Bhagavantaṃ¹⁵ payirupāsātū“ ti rutte hatthiyānāni kappā-
petvā¹⁶ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena
katapaṭisanthāro sandiṭṭhikaṃ sāmaññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
25 dhurasāmaññaphaladhammadeśanaṃ¹⁷ sutvā suttapariyosāne upāsa-
kattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya
dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhiṃ saṃsaggaṃ katvā
madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahinabhayo
vigatalomahaṃso hutvā cīttassādaṃ paṭilabhi¹⁷, sukhena¹⁸ cāttāro
30 iriyāpathe kappesi. Ath' ekadivasāṃ dh. k. 3.: „āvuso, Ajātasattu
pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya cīttassa
daṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-assa
āgama kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anu-
bhotīti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā

¹ Bā -mañ. ² Ck -iyaṃ. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā
ayamahāpaṭhaviyaṃ, Cks paṭhaviṃ. ⁶ Bā koṭṭi-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca.
⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā natvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ.
¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, Ck kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṇ-
¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukhena.

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhāṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi,
jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karīṃsu. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññaṃaññasahāyaka²
hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamīṃsu. Atha rājā puttassa uparajjāṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahoṣi. Ath' ekadivasāṃ uparājā pitu
uyyānakīlaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ dievā tasmīṃ 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisaḍḍiso³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti“⁵ cintetvā B-assa taṃ atthaṃ ārocesi. Bo. „samma,
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15
etaṃ kātum, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā rañño⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsiṃsu. Bo. taṃ
pavattim ātāvā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjāṃ pabbajitvā jhānābhīññaṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmīṃ gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavī. „Saṃkiccakumāro kira
isipabbajjāṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajīṃsu, so mahatā isigaṇṇena parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhūto cittaśādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto
viya ahoṣi. So B-āṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petum sakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññāssa-. ³ Bds bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
gaṇhasāmiṃti. ⁶ Cks omit rañño. ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī, Bds -ino.

¹⁰ Cks anuvibh-.

- abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac' assa² vasa-
 natṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ 'ti cintesi. So tato paṭṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vannaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁶“ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nāṃ uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpaṭṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷“ 'ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸“ 'ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hotha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁰“ ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā¹¹ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseṇa S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmadaṭṭaṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isinaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi¹, khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsinaṃ rattavaḍḍhanaṃ
 vālavijjaniṃ uñhisāṃ khaggaṃ² chattaṃ upāhanaṃ³ 72.
5. Oruya rājā yānaṃhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsinaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccāṃ upasaṃkami. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
 taṃ kathaṃ vitisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinno va yathā⁴ kālāṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isin pucchāmi Saṃkiccāṃ isinaṃ sādhusammataṃ
 āsinaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bd sacetassa. ³ Bd add tassa. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd omits ca. ⁶ C* āg-, C* ag-. ⁷ Bd niyyāti. ⁸ Bd -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bd atha.

9. Kam gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammācārino,
atīcīṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnaṃ
disvā, athassa³ 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa pativedoṣi yassāseṭṭhi vadanto,
ārocesīti attho, yassāseṭṭhi mahārāja yassa tvaṃ anukampako muduetṭho āsi⁴ 5
yassa abhiṇhaṃ vaṇṇaṃ payirudhāsi so ayaṃ Saṃkheco isinaṃ antare sādhu
laṭṭhakó⁵ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatṭe isigaṇaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinno, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā
aleggā tumbhakaṃ anāgacchantānaṃ eva⁶ pakkameyyuṃ⁷ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ silādigūṇānaṃ esitattā⁸ gavesitattā⁹ mahesinaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā¹⁰ 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānavāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāyūyā Saṃkhecatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayuttan
ti so mañcittasuvannaṇḍaṇḍaṃ vālavijaniṃ kañcanamayaṃ uṇhisapaṭṭaṃ supari-
khitṭaṃ mañgalakhaḍḍaṃ setacchattāṃ sovaṇṇapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabhaṇḍāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā 'ti, paṭicchadanti tad¹¹ eva
rājakakudhabhaṇḍaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapaṇassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññiathā¹² 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchituṃ kālo ti jāni¹³, Pāliyaṃ pana yathā¹⁴ kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālanurūpeṇa pañhapucchanaṃ¹⁵ amaññiathā¹⁶ 'ti attho, paccapajjathā¹⁷ 'ti 20
paṭipajji, peccā¹⁸ 'ti paṭigantvā, paralokassa vā nāmaṃ etaṃ¹⁹, tasmā paraloke²⁰
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo²¹ atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tamme²² akkhāhīti tasmā me²³ akkhāhi²⁴: kam gatiṃ²⁵ pitughātaka
gacchanti katarasmiṃ nīraṇe paccantīti pucchati, so taṃ sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tāva adāsi.

25

S. tam atthaṃ āvikaṇṭo āha:

10. Isi avaca Saṃkheco Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapaṇassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggāṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁶ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²⁷. 80.

Ta. uppathenā 'ti corehi pariyuṭṭhitamaggena, maggamanusāsatiṭi
khemāṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakārassa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yam. ³ Bd ahoṣi. ⁴ Bd laddhako. ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -oyya. ⁷ Cks mahantaṃ - guṇaṃ esitattaṃ. ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bd tam ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmetametaṃ, Bd nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bds yamme. ¹⁷ Cks ce. ¹⁸ Bds omīti tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bd na-. ²¹ Cks -tiṃ, omitting ti.

purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya, yo dhamman ti yo sucarita-
dhammaṃ ācikkhati, na so ti so puriso nirayādiḥhedam duggatiṃ na gaccheyya.
uppathasadiṣo hi mahārāja adhammo maggasadiṣo sucariṭṭadhammo, tvaṃ pana
pubbe pītaraṃ ghātetvā rājā homiṭi mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito, mama
5 vacanaṃ akatvā pītaraṃ māretvā¹ idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaronā
nāma coramaggaṃ² paṭipannaṃ viya mahāvyaṣaṇaṃ pāpuṇanti.

Evam assa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento ā.:

18. Dhammo patho³ mahārāja adhammo pana uppatho,
adhammo nirayaṃ neti
- 10 dhammo pāpeti suggatiṃ. 81. (IV $\frac{496}{16}$).
14. Adhammacārino rāja narā visamajjivino
yaṃ gatiṃ pecca gacchanti niraye te suṇohi me: 82.
15. Saṇḍivo Kālasutto ca Saṃghāto dve ca Roruvā
athāparo Mahāvici Tapano ca Patāpano. 83.
- 16 18. Icc-ete aṭṭha nirayā akkhātā duratikkamā
ākiṇṇā luddakammehi paccekā soḷas⁴ ussādā 84.
17. Kadariyātapanā. ghorā accimantā mahabbhaya
lomahaṃsanarūpā ca bhesmā⁵ paṭibhayaṃ dukkhā 85.
18. Catukkaṇṇā catudvārā vibhattā bhāgasā mitā
- 20 ayopākārapariyantā ayaṣā paṭikujjitā. 86.
19. Tesāṃ ayomayā bhūmi jalitā tejasā yutā,
samantā yojanasataṃ phuṭā tiṭṭhanti sabbadā. 87.
20. Ete patanti niraye uddhapādā avamsirā
isīnaṃ ativattāro⁶ saṇḍātānaṃ tapassināṃ. 88.
- 25 21. Te bhūnahuno⁷ paccanti⁸ macchābhilā⁹ katā yathā
saṃvacchare aṣaṃkheyye narā kibbisakārino. 89.
22. Dayhamānena gattena niccaṃ santarabāhiraṃ
nirayā nādhigacchanti dvāraṃ nikkhamanesino. 90.
23. Puratthimena¹⁰ dhāvanti tato dhāvanti pacchato,
20 uttarena pi dhāvanti tato dhāvanti dakkhiṇaṃ,
yaṃ yaṃ dvāraṃ gacchanti taṃ taṃ devā pithiyare¹⁰. 91.

¹ Bā ghātetvā. ² Bā -a. ³ Cā Bā pantho. ⁴ Bā bhesmā. ⁵ Cā -cattāro.

⁶ Cā guṇāhuno. ⁷ Bā paccanti. ⁸ Bā macchābhilā, Cā -bīla. ⁹ Cā add pi.

¹⁰ Bā pithiyare.

24. Bahūni vassasahassāni¹ janā nirayavāsino²
bāhā paggayha kandanti patvā dukkhaṃ anappakaṃ. 92
25. Āsīvisam va kupitaṃ tejasim³ duratikkamaṃ
na sādthurūpe⁴ āside⁵ na saññatānaṃ tapassinaṃ. 93.
26. Atikāyo mahissāso Ajjuno Kekakādhipo
sahassabāhu ucchinno isim āsajja Gotamaṃ. 94. 5
27. Arajāṃ⁶ rajasā Vacchaṃ Kisam avakiriya Daṇḍakī
tālo va mūlato⁷ chinno, sa rājā vibhavaṃ gato. 95.
28. Upahacca⁸ manam⁹ Mejjho¹⁰
Mātaṅgasmim yasassine¹¹ (IV ⁴⁶⁰/₂₇) 10
apārisajjo ucchinno, Mejjhāraññaṃ¹² tadā ahu. 96.
29. Kaṇhadīpāyan¹³ āsajja isim Andhakavenhuyo¹⁴
aññaññaṃ¹⁵ musale hantvā sampattā Yamasādanaṃ¹⁶. 97.
30. Athāyaṃ isinā satto¹⁷ antalikkhacaro¹⁸ pure (III ⁴⁶⁰/₁)
pāvekkhi paṭhavim Cecco hīnatto patta pariyaṃ¹⁹. 98. 15
31. Tasmā hi chandāgamaṇaṃ na-ppasaṃsanti paṇḍitā,
aduttḥacitto bhāseyya giram saccupasaṃhitaṃ, 99. (III ⁴⁶⁰/₃)
32. Manasā ce paduttḥena yo naro pekkhate²⁰ munim
vijjācarapaṇaṃpannaṃ gantā²¹ so nirayaṃ adho. 100.
33. Ye vaddhe²² paribhāsenti²³ pharusūpakkamā janā
anapaccā adāyādā tālāvattu²⁴ bhavanti te. 101. 20
34. Yo ca pabbajitaṃ hanti katakiccaṃ mahesinaṃ
sa Kālasutte niraye cirarattāya paccati. 102.
35. Yo ca rājā adhammatṭho raṭṭhaviddhamsano mago
tāpayitvā janapadaṃ Tapane²⁵ pecca, paccati. 103. 25
36. So²⁶ ca vassasahassāni sataṃ divyāni paccati²⁷
accisaṃghapareto so dukkhaṃ vedeti vedanaṃ. 104.

¹ Cks sataśahassāni. ² Bds -gāmino. ³ Bd -si. ⁴ Cks -po. ⁵ Cks āside, Bd nāside. ⁶ Cks -jā. ⁷ Bd samūlo. ⁸ Ck -gaccha, Cs -gacca. ⁹ Bd mā-. ¹⁰ Bd ma-. ¹¹ Ck Bd -no. ¹² Bds -vīndayo, Cs -venūhuyo, Ck -venhuso. ¹³ Ck aññañña, Bds aññañña. ¹⁴ all three MSS. -sādhanaṃ. ¹⁵ Cks santo. ¹⁶ Cks -kkhe-. ¹⁷ so all three MSS. for patva paryayaṃ. ¹⁸ Cks -to. ¹⁹ Cks hantā, Bd gantvā. ²⁰ Bd vudhe, Bds buddhe. ²¹ Bd -santi. ²² Bd tāla-. ²³ Bd tā-. ²⁴ Cks yo. ²⁵ Bd pucati.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabbassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam santarabāhiraṃ
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaraṃ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkaṇ ca sattīhi hananti nittacaṃ
andham karitvā muttakarīsabhakkham,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidham naraṃ. 108.
41. Tattaṃ pakatṭhitam⁶ ayogulaṃ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṃsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgamma khādanti vipphandamānaṃ
jivham vibhajja vighāsaṃ¹¹ salohitam¹². 110.
43. Taṃ daḍḍhakolaṃ¹³ paribhinnagattaṃ
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesaṃ¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmiṃ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaraṃ hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayaṃ
25 bhusam āpajjate¹⁹ dukkham attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāraṃ janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ pīḷayanti punappunaṃ. 113.

¹ Bā lomehi ca. ² Bā tuṇḍatṭito. ³ Bā -āya. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Ck na -, Bā nīsi- corr. to nīsu-. ⁶ Bā pakkatthitam, Ck jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā phāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Ck; Bā vivate, Bā vivaṇe. ¹⁰ Bā cābalā corr. to sa-balā? Ck giddhā. ¹¹ Ck vigha-. ¹² Ck vilobhi-. ¹³ so Ck; Bā vadhakālaṃ, Ck daṇḍakolaṃ. ¹⁴ Ck nippota-. ¹⁵ Bā te-. ¹⁶ Ck yo keci. ¹⁷ Bā pīṭi-. ¹⁸ Bā hatvā. ¹⁹ Ck āsajjate. ²⁰ Ck pā-, Bā vā-.

46. Tam passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaṇṇaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsaṃ rahadam ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Tam enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtiṇaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpi hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati,
etādisaṃ Brahmadatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇiṇadiṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇiṇaṃ nadim. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanam uggatā. 121.
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikhiṇakaṇṭake
nāriyo ca aticāriṇiyo¹⁷ narā ca paradāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jagganti saṃvarim¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisamūdakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ, atimaṇṇati 25
sassuṃ vā sasuraṃ vāpi jeṭṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bḍ taṃ passavaṃ pakka gattā. ² Bḍ pāyanti. ³ Bḍ jighacchaṃ. ⁴ so Cks; Bḍ puti. ⁵ Bḍ -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bḍ tetvāna. ⁸ Bḍ saṃgiddhā, Bḍ saṃ-
viddhā. ⁹ Bḍ putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti. ¹¹ so C¹; C² Bḍ pi hi. ¹² Cks -ūti.
¹³ Bḍ mātugho. ¹⁴ Bḍ gabbhapātayo, Cks gabbhāpatiniyo. ¹⁵ C² dubhatom-
hilambanti, Bḍ ubhato abhilampanti. ¹⁶ Bḍ etaṃ te. ¹⁷ Bḍ -cāriyo. ¹⁸ Cks
vigatā. ¹⁹ Bḍ sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pavajjanti? ²¹ Cks -oti.
²² Cks seṭṭhaṃ. ²³ Bḍ nandanaṃ.

59. Sa' vyāmamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetum na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avanne vaṇṇakārakā³ 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadiṃ³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārīnaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhimā vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appaṭṭi-
bhayo sugatimaggo, visamajivīno ti adhammena kappitajīvika¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi, sunohi me ti M. raññā pitughātaka-
naṃ nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi paṭhamam tām adassetvā¹⁷ aṭṭha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetum evam ā., kimkāraṇa: paṭhamamhi tas-
samiṃ dassiyamāne rājā phalītena hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā diṭṭhānugatikā hutvā ahaṃ vīya aññe pi bahupāpa-
20 kammino atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmiti saṅgātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. paṭhamam iddhibalena paṭhaviṃ dvidhā
katvā pacchā dassesi, tesaṃ vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇḍikāni chiṇṇā²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvantī etthā 'ti
Saṅgīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparam anubandhitvā pabaritvā jalitapaṭha-
viyaṃ patite jalitāni kālasuttaṃ pādetvā jalitapharasuṃ gahetvā sayam unna-
dantā mahantena aṭṭassarena²³ viravante aṭṭhamse soḷasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghātenti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapaṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apamevanakārakā, C^o apamevaṇa-. ³ Ck khārā-. ⁴ Ck^o tamkā. ⁵ Ck^o omit ca. ⁶ Ck -na, C^o -nā. ⁷ B^d -kārakam. ⁸ B^do rajjuyā.
⁹ B^do chandā. ¹⁰ B^do gatā. ¹¹ Ck^o ayo, B^do nirayussadan. ¹² B^do paṭho, C^o
pattho. ¹³ B^d -tha. ¹⁴ Ck^o omit ti. ¹⁵ Ck^o kappika-. ¹⁶ Ck^o -ye, B^do nīp-
patta nirayaṃ. ¹⁷ Ck^o apassetvā. ¹⁸ B^d mahāni-. ¹⁹ C^o B^d a-. ²⁰ Ck^o -lohi.
²¹ B^d chindāchindam. ²² B^do adde satte. ²³ Ck^o aṭṭha-. ²⁴ Ck^o -to, B^d -to corr.
to -tā. ²⁵ B^d -a. ²⁶ Ck^o ghātenti, B^d saṃghātenti. ²⁷ Ck^o sante.

kaṭṭo pavasetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuṭṭhāya
 asanī viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakarapīyam⁴ tīlām⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tīṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhite pi tath' eva gantvā
 puratthimadisāya tīṭṭhāti, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ uccukhaṃ-
 ḍāni⁷ viya piṇṇi, evaṃ ta. bahūni vassasatassahassāni dukkhaṃ anubhonti, dve 5
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo cā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 saṃṭṭhāhi rattalohitajālāhi⁹ puṇṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vaṇamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁶ vaṇamukhehi khāradhūmo pavisitvā piṭṭhaṃ viya sarī-
 raṃ sedeti, ubhayathāpi¹⁷ paccantā sattā mahāviraṃ viravanti dve pi¹⁸ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁹ pana sattānaṃ vā²⁰ tesāṃ dukkhassa vā²¹ vicī-
 antaraṃ n' atthi etthā 'ti Avicī, mahanto Avicīti Mahāavicī, ta.²² hi pu-
 ratthimādīhi bhittīhi jālā utṭhahitvā pacchimādīsu paṭṭhaññati tā ca bhittīyo
 vinivijjhivā²³ parato²⁴ yojanasatam gaṇhāti, heṭṭhā utṭhitāpi²⁵ upari paṭṭhaññati
 upari utṭhitā heṭṭhā paṭṭhaññati, evaṃ tāv' ettha jālānaṃ vicī nāma n' atthi, 15
 tassa pana auto yojanasatam ṭhānaṃ khīravallipīṭṭhassa pūrtanāli viya sattehi
 nīrantaraṃ pūr²⁶taṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamāṇaṃ n' atthi, na ca
 aññamaññānaṃ²⁷ bādhenti²⁸ sakasakaṭṭhāne²⁹ yeva paccanti³⁰, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vicī nāma n' atthi, yathā pana jīvhaḃge cha madhubindūni sattamaṃsa tam-
 balohabinduno anuḍḍhaṇabalavatāya³¹ abbohārikāni honti tathā ta. anuḍḍhaṇa- 20
 balavatāya³² seṣā cha akusalavipākupekā abbohārikā³³ honti, dukkhaṃ eva
 nīrantaraṃ paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vicī nāma n' atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhattīhi³⁴ vikkhambhato³⁵ aṭṭhārasādhikayojanasato³⁶ āvaṭṭato catuppuṇ-
 sādhikayojanasato³⁷ saha usadehi dasayojanasahasso ti³⁸ evaṃ aṣa mahantatā
 veditabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁹, ativiya tāpetīti Patāpano⁴⁰, ta. 25
 Tapanasmiṃ⁴¹ tāva satte⁴² tālakkhandhappamāṇe⁴³ jalitaayasūle nisīdāpentī,
 tato heṭṭhā paṭṭhavi jalati sūlaṃ⁴⁴ jalati, evaṃ so nīrayo⁴⁵ niccale⁴⁶ satte tapati,
 itarasmiṃ pana sabbasatte⁴⁷ jalantehi āvudhehi paharivā jalitaṃ ayapabbataṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthako ṭhitakāle kammappaccayo vāto paharati, te ta.
 saṃṭṭhātuṃ asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha heṭṭhā paṭṭhaviyā⁴⁸ 30
 jalitāni ayaṣulāni utṭhahanti, te tāni matthaken' eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bđ -lam. ² Bđ adde jalito ³ Bđ viravanto. ⁴ Cks -ya, Bđ saṃṭhā-?
⁵ Ck -tīlo, Cc tīle. ⁶ Cks -to, Bđ ucchayante ⁷ Bđ ucca-. ⁸ Cks omit cā. ⁹ Cks
 -rohīrajālehi. ¹⁰ Ck -dhūpena, Cc -dūpena. ¹¹ Bđ tesu. ¹² Cks -o. ¹³ Cks
 -nañca. ¹⁴ Cks dayh-. ¹⁵ Bđ paccantānaṃ navahi ¹⁶ Ck -tāpi, Bđ -ttāpi.
¹⁷ Cks add ea. ¹⁸ Cks pā. ¹⁹ Bđ tatra. ²⁰ Bđ vavajhi-, Bc pavijjhi-. ²¹ Bds
 purato. ²² Bđ omits pi. ²³ Cks -ññehi. ²⁴ Bđ byāpādhenti. ²⁵ Bđ only one
 saka. ²⁶ Cks -enti. ²⁷ Bđ -da-. ²⁸ Cks -kāni. ²⁹ Bđ -bhittīhi. ³⁰ Bds
 -bhanato. ³¹ Bđ -katiyo-. ³² Bc kanavayo-, Bđ -kanavayo-. ³³ Bds -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-. ³⁵ Bđ mahatā-. ³⁶ Bđ tā-. ³⁷ Bđ tāpente satte, Bc
 only tāpente for tāva satte. ³⁸ Ck -ṇo. ³⁹ Bđ sulāni. ⁴⁰ Cks -e. ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bds nibbattasatta. ⁴³ Bđ ayapathavīto pappatani.

sarirā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetīti, B. pana ete niraye dassento
 pathamanā Saṅghivāni dassetvā ta. paccante nerayikasatte diṣvā mahājanassa
 mahābhaye uppanne taṃ antaradhāpetvā puna paṭhavim dvidhā katvā Kāla-
 suttam dassesi. ta. pi paccamāne satte diṣvā mahājanassa mahābhaye uppanne
 5 tam pi antaradhāpesīti, evaṃ paṭipāṭiyā dassesi, tato rājānaṃ āmantetvā mahā-
 rāja tayā imeṣu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte diṣvā appamādaṃ kātuṃ
 vaṭṭhīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānaṃ kiccaṃ kathetuṃ iecce ti
 ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyhaṃ kathitā porāṇakehi ca kathitā yeva,
 ākiṇṇā ti paripupṇā³, paccēkā soḷasussadā ti etesaṃ nirayānaṃ ekekassa
 10 catūsu dvāresu ekekasmimhi cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussadanirayā ti
 sabbe pi sataṃ⁴ aṭṭhavīsati⁵ ussadanirayā aṭṭha ca mahānirayā ti chattiṃsa-
 nirayasataṃ, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānaṃ tapanā⁷, balava-
 dukkhatāya ghorā, kappanibbattānaṃ⁸ accānaṃ atthitāya accimanto, bha-
 yassa mahantatāya⁹ mahabbhaya¹⁰, dīṭṭhamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
 15 haṃsenti¹² lomahaṃsanarūpā vā¹³, bhīṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayaajanana-
 tāya paṭibhaya¹⁵, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi catuṣṣaṃ¹⁵
 mañjūsasadiṣā, vibhātā ti catudvārasena vibhātā, bhāgasō mitā ti dvāra-
 vithūnaṃ vasena koṭṭhase¹⁶ ṭhapetvā mitā, ayaṣā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸
 pi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhantīti sabbe pi
 20 ettakaṃ thānaṃ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā
 punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā
 vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katā-
 parādhā²² paccanti, tasmi evam āha, te bhūnahuno ti te tēnaṃ ativattāro
 attano vaḍḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsatattā²³ macchā viyā²⁴ paccanti,
 25 asaṃkheyye²⁵ ti gaṇetum asakkuṇeyye, kibbisakārino ti dūruṇakamma-
 kārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanaṃ esantāpi gavesantāpi nikkha-
 manadvāraṃ nādhigacchanti, puratthimenā²⁶ ti yadā taṃ dvāraṃ apārutahi
 hoti atha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chavīdāni jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷
 pattānaṃ pi²⁸ etesaṃ²⁹ taṃ pithiyati³⁰, paccāhimaṃ apārutahi viya khāyati,
 30 esa nayo sabbattha, na sādhurūpe ti vuttappakāraṃ sappāṃ viya sādhu-
 rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammena vā ghaṭṭento upa-
 gaccheyya, kimkāraṇā: saṅghātānaṃ tapassīnaṃ āsāditattā³³ aṭṭhasu mahānirayesu
 mahādukkhassa anubhaviṃbbattā³⁴, idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṃ dukkhaṃ
 pattā te dassetuṃ atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo,

¹ Cks etam. ² Bā adds ca. ³ Bā parikiṇṇā. ⁴ Cks yaṃtaṃ. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omīti vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā haṃsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -raṇi. ¹⁶ Bā adds gahetvā. ¹⁷ Cks omīti pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bā phuṭā. ²⁰ Bā uddhaṃpādā avarisā ti evaṃ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bā -parādhāva. ²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -naṭṭa. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vittattā.

mahissāso ti mahādhannuggaho, sahasabāhū¹ 'ti pañcahi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena² āropetabbam dhanum āropanasamatthabāhu, Kekādhīpo³ 'ti
 Kekarattādhīpati⁴, vibhavam gato⁵ ti vināsapatto, vatthūni Sarabhañgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan⁶ 'ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātaṅgasmin ti
 Mātaṅgapaṇḍite, vatthum Mātaṅgajātaka vaṇṇitaṃ, Kaṇhadīpāyanaśājjā⁷ 'ti
 Kaṇhadīpāyanam āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁸, vatthum Ghatajātaka⁹
 vitthāritāni, isinā ti Kapiatāpasena, pāvekkhīti pavittāho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hinatto ti parihīnatābhāvo antarahitaiddhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyam maranakkālaṃ patvā, vatthum Cetiyaajātaka kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isisu aparajjhītvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati tasmā, chan-
 dāga¹⁰ man ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, padutthenā¹¹ 'ti kud-
 dhenā¹² entā¹³ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaniyena kammena adho
 nirayaṃ¹⁴ va gacchatī. Pāliyaṃ pana nirayassudan ti likhitaṃ, tam tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatīti a., vaddhe¹⁵ ti vavovaddhe ca guṇavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavante pi apacraṃ vā dāyadam vā na labhenti a., tālavatthū¹⁶ 'ti diṭṭha-
 dhamme¹⁷ pi chinnamūlatālo viya mahāvināsaṃ patvā niraye nibbantaṃ, hantīti
 māreti, cīrarattāyā¹⁸ 'ti ciraṃ, evaṃ M. isivijehakānaṃ paccananiraye dassetvā
 upari adhammikaṛājūnaṃ paccananiraye dassento yo cā¹⁹ 'ti ādimā, ta. rattha-
 viddhamasano ti chandādivasena gantvā ratthassa viddhamasano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃghaparikkhito, tejobhakkhassā²⁰ 'ti aggim eva khādan-
 tassa, gattāntīti tigāvute²¹ sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni lomehi ca nakhehi cā²² 'ti
 etehi saddhīm sabbāni ekajālā²³ eva honti, tuttaddito²⁴ ti ānañjakāraṇam²⁵
 kāriyamāno tuttehi²⁶ viddho nāgo yathā nadati, idāni pitugbhātikādānaṃ paccana-
 niraye dassetuṃ yo²⁷ lobhā ti ādimā, ta. lobhā ti yassadhanalobhena, dosā
 ti dutthacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkam
 nibharitvā tigāvutam assa sarīraṃ nittacāṃ katvā jallitāya lohapaṭṭhaviya²⁸ pātetvā
 tikkiphehi²⁹ ayaśūlehi koṭṭetvā³⁰ cuṇṇavicuṇṇam karonti, andham karitvā ti
 mahārāja tam pitugbhātakam nirayapālā lohapaṭṭhaviyaṃ uttānaṃ pātetvā jallitehi
 ayaśūlehi akkhūni bhinditvā³¹ andham karitvā mukhe uṇham muttakariṣaṃ
 pakkhipitvā palālapīṭham viya³² samvattetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitaṃ³³ ayogulāṃ cā³⁴ 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalālā³⁵ c' eva jallitāyogulāṃ ca khādāpenti, so pana tam āhariyamānaṃ
 disvā mukhaṃ pidheti³⁶, ath' assa dīge cīratāpīte³⁷ Jalamaṇe phāle³⁸ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā³⁹ vivaritvā rajjubaddham ayabalaṃ khipitvā jivhaṃ

¹ Rd -ohi. ² Bd kotak-. ³ Ck upāhacca manan, Bd upahacca mānan. ⁴ Bd
 nirayapālakaṛājūnaṃ. ⁵ Ck ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bd vuḍhe.
⁸ Ck nālā-. Bd tālavatthun. ⁹ Ck gāvāsare, C' gāvute-. Bd tigāvute. ¹⁰ Bd
 tuṇḍatitto, B' tuṇḍaditto? ¹¹ Bd ānañjanakā-. ¹² Bd tuṇḍ-. ¹³ Ck ye. ¹⁴
 Bd -yam. ¹⁵ Bd tikkehi. ¹⁶ Bd -entā. ¹⁷ Ck -dantā. ¹⁸ Bd add nam. ¹⁹
 Bd pakkudhitaṃ. ²⁰ Ck chakamkathim. ²¹ Ck pakkatṭhigūthakalālā, Bd pakkadhitam
 gudhakalālā, B' pakkatṭhitaṃgūthakalālā. ²² Ck pideti. ²³ Ck cīrarattāpīte.
²⁴ Bd hale, Ck thāle. ²⁵ Bd -itva.

niharitvā tasmiṃ vatte¹ vivaṭṭe mukhe taṃ ayogulaṃ saṃsaṃvayanti pakkhipanti,
 rakkhassā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² ba-
 lassa nikkadḍhitvā ayasamkūhi³ paṭhaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasoṇaṃ sabala-
 vappā sunakkhā ca lohatuṇḍā⁵ gijjhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākāreṇa koṭṭhāse
 katvā vipphandanaṇaṃ vissandamaṇaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vigha-
 santā¹⁰ bhakkhayaṇṭīti attho, taṃ daḍḍhakoḷaṇ¹¹ ti taṃ pitughātakam jhā-
 yamaṇaṃ tālaṃ¹² viya jalitasariraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinna-
 gattān¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggarehi paharantā, ratī hi nesaṇ
 10 ti tesaṃ nirayapālānaṃ sā rati kilā hoti, dukkhina paṇitāre ti itare pana
 nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitu-
 ghātikānaṃ paccananirayaṃ diṣvā rājā bhittasato ahoṣi, aṭṭa nam M. saṃpassā-
 setvā mātughātikānaṃ paccananirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamaṇive-
 sanaṃ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphaleṇa upa-
 15 gato, amanussa ti nirayapālā, hantāraṃ janayantiyā ti mātughātikaṃ,
 vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veḡhetvā ayayautena piḡenti, taṃ taṃ mātū-
 ghātikaṃ pāyenti¹⁷ ti tassa piḡiyamaṇassa ruhiṃ galitvā ayakapallaṃ pūreti,
 aṭṭa nam yantato niharanti, tāvad ev' assa sariraṃ pakatikaṃ hoti, taṃ paṭha-
 viyaṃ uttanaṃ nipajjapetvā vilinaṃ tambaloḡaṃ viya pakkatṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ
 20 pāyenti¹⁹, oḡayha tiḡṭṭhatīti bahūni vasesasahasāṇi ayayantena²⁰ piḡetvā je-
 guccaduggandhapatikkūle mahante gūthakaddamaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ
 oḡayha oḡayhitvā tiḡṭṭhati, a tikāyā ti ekadoḡikanāvappamaṇasarirā²¹, ayomukhā
 ti ayasūcimukhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādiṃ katvā yāvattṭhiṃ pi
 bhettvā²³ aṭṭhiṃjāṃ khādanti, pagiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalaṃ
 25 ca khādant' eva adhomaggādīhi²⁶ pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāma-
 passādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalasariraṃ²⁷ chiddā-
 vacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātū-
 ghātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasāsako nimuggo va hoti, taṃ ca kupa-
 paṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ hutvā vāyati, mattiḡho ti mātighātiko,
 30 Khuradbhāraṇaṃ nikkhamā 'ti Khuradbhāraṇirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ niraya-
 pālā mahantaṃ mahante khure uparidhāre katvā³¹ saṇṭharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck' ayaṃ samkūhi, C' ayaṃ samñhi. ⁴ Ck' vi, Bā vivaṭṭa. ⁵ Ck' -taṇḍi, C' -tuṇḍa, Bā -kuṇḍā. ⁶ Bā omits viṣ-. ⁷ Ck' omits sa. ⁸ Ck' vighāsaṃ. ⁹ Bā -tā. ¹⁰ Bā viyasatto. ¹¹ Bā -tālaṇ. ¹² so Ck'; Bā kālaṇ. ¹³ Bā paribhi-. ¹⁴ Ck' adde viya. ¹⁵ so Bā; Ck' vāla-bhiti. ¹⁶ so Ck' Bā; C' avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Ck' pakkatṭhantaṃ. Bā pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā -ehi. ²¹ Ck' -piḡaṃ nā-. ²² Bā bhe-tvāna. ²³ Ck' yāva vaṭṭhiṃhi hetvā, C' yāvattṭhimahetvā, Bā yāva aṭṭhi vibhetvā, Bā yāva aṭṭhi pi bhettvā. ²⁴ Bā saṃgi-. ²⁵ C' gathitā, Ck' gamitā. ²⁶ Bā -mukhādīhi. ²⁷ Ck' -rā. ²⁸ Ck' kūpaṃ, Bā vaccekūpaṃ in the place of taṭṭa - -. ²⁹ Bā putikaṃ. ³⁰ Bā add kira. ³¹ Ck' urasārekatvā, Bā upadhāritvā, Bā upari-dhāretvā? ³² Bā saṇṭha-, Ck' tattharatti.

bhāpātānāni¹ khārabhesajjāni² pīvitvā gabbhapātītā³ gabbhapātīniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tē tikkhīnakhuradhārā sukhaṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranīrayaṃ atikka-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimiḥātaka āvibhaviṣṣati, evaṃ gabbha- 5
pātīniṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticārīniyo ca paccanti taṃ
Koṭṭisimbaliṇīrayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādīm ā, ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubhosu tīreṣu tāsāṃ simbalinaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te paḍḍalitaṣaṇḍā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesaṃ⁸ sarīrato uṭṭhitaḍḍāya pana saddhīm te⁹ yojanaubbedhā 10
honti, ete sajanṭīti te paradārīkā sattā nānāvīdhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹⁰
ete simbalīnīraye abhirūhanti, te patantīti te bahūni vassasahasāni rukka-
vāṇaṃ lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹¹ vihatā vivattā hutvā pari-
vattā¹² adhosīsakā patanti, puthū ti bahū, vinivīdhaṇḍā ti tesaṃ tato
pataḍḍāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭahitvā tesaṃ matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesaṃ adhomaggena¹³ nikkhamanti, te evaṃ sūleṣu viddhā viravattā¹⁴
sayanti, dīghan ti supine pi niddaṃ alabhantā dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁵
ratyā vivasane ti rattinaṃ accayena, ciraḷāṭikkamenā¹⁶ ti a., pavajjantīti
saṭṭhiyojanaṃ jalitaṃ lohakumbhīṃ kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloḥaraṣa-
puppaṃ lohakumbhīṃ nirayapālehi khittā¹⁷ pavāsanti¹⁸, dussilā ti paradārīkā, 20
itoparaṃ¹⁹ sāmikavattasassuvattādīni²⁰ apūrentīnaṃ²¹ paccanaṭṭhānaṃ pakā-
sento yā cā²² ti ādīm ā, ta. atimaññatīti Bhisaḷātaka kathitaṃ²³ sāmika-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṃ ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṇi,
nanaṇḍaraṇa²⁴ ti sāmikassa bhagīniṃ, etesaṃ pi aṇṇatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikkammaṇāhāpanabhojanādībhedāṃ vattaṃ apūrentī tesu hirottappaṇi 25
anupaṭṭhapentī te atimaññatī nāma, sāpi niraye nibbattati, vaṃkenā²⁵ ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribbāsītva
niraye nibbattāya lohapāṭhaviyaṃ nipaḍḍāpetvā ayasamkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jīvaggāṃ nibbahanti rajjibandhanena sambandhanaṃ²⁶
ākāḍḍhanti, kimīnaṃ ti kimibharitaṃ, i. v. h. mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkāḍḍhitaṃ attanā vyāmena vyāmamattaṃ²⁷ jīvhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitaḷākoṭṭhitaṭṭhāne²⁸ saṇṭhehi mahādonippamānehi²⁹ kimīhi³⁰ bharitaṃ
passati viññāpetum na sakkotīti nirayapāle yācitukāmo pi kiñci vattum
na sakkoti. Tapane³¹ ti evaṃ sā ta. bahūni vassasahasāni paccitvā puna
Tapanaṃ mahānīraye³² paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanaṇīraye dassento 35

¹ Bde - nāhi. ² Bde kha-. ³ Ck - pa-, Bde adds kā. ⁴ Ck - bandhā, Bde - bandhantā.

⁵ Bde dukkhamāṇaṃ. ⁶ Ck koṭṭa-, Bde kaṇḍakāṇḍipallī-. ⁷ Ck - tomhila-, Ck toma-
hila-. ⁸ Ck add sarīraṃ. ⁹ Bde omits te. ¹⁰ Bde koṭṭi-. ¹¹ Bde - dhe gaheṭvā.

¹² Ck - e. ¹³ Bde ciraṇatā. ¹⁴ Bde attho. ¹⁵ Ck khittāṃ. ¹⁶ Bde paccanti.

¹⁷ Bde tatopa-. ¹⁸ Ck - vattasassuravattā-, Ck - vattasassuravattā-. ¹⁹ Ck - tīti. ²⁰

Ck vā. ²¹ Bde vutta. ²² Bde - dan. ²³ so Ck; Bde sab-. ²⁴ Ck - mettā, Ck

- mettā. ²⁵ Bde koṭṭi-. ²⁶ Bde - nika-. ²⁷ Bde omits ki-. ²⁸ Bde tā-. ²⁹

orabbhikā ti ādīm ā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuññakarakā, khāra-
nadin ti ete orabbhikādayo etehi sattādihi haññamānā Vetaraṇim patantīti a.,
sesāni orabbhikādinam paccanaṭṭhānāni Nimiṭṭake āvibhavissanti, kūṭakārīti
kūṭavinicchayassa c' eva tulākūṭādinā ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
5 kūṭavinicchayakūṭaṭṭakarakakūṭa agghāpanikānam paccananirayaṇi Nimiṭṭake āvi-
bhavissanti, vantan ti vamtakam, durattānan ti duggatattabhāvanam, i. v. h.:
mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamanā³, tato
taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānam mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānan ti, ayo-
10 mukham⁴ nipaṭṭhāpitaṃ nikkadḍhitajivham⁵ ito e' ito ca phandamānam⁶, mi-
geṇā⁷ ti ekacaramigena⁸, pakkhinā⁹ ti tathārūpen' eva, gantā¹⁰ te ti gan-
tāro¹⁰ te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ, Pāḷiyam pana nirayaṃ adho
ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayo Nimiṭṭake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇam¹¹ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.:

- es. Santo ca¹² uddham gacchanti suciṇṇen' idha kammanā¹³,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.
es. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ raṭṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ
20 yathā taṃ suciṇṇam¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta. santo ti kāyādihi upasanta, uddham ti devalokam, saindā¹⁷ ti ta.
ta. indehi saddhim, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse passa
Sakkaṃ passa 'ti evaṃ sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmiti tasmā taṃ bhaṇāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāya pāpātipātādini pañca verāni pahāya dānādini puññāni karohi²⁰, yathā
taṃ suciṇṇam nānutappeyyā 'ti yathā taṃ dānādipuññakammaṃ suciṇṇam
pitughātakammappaccayam²¹ vippeṭṭhāram paṭicchādetum samatthātāya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇam cara, bahum puññaṃ karohi ti a.

¹ Ck avanne vaṇa-, Cc avanēvaṇa-. ² Cks omīti kā-. ³ Cks -va. ⁴ Ck vama-
tanti, Cc vamananti, Bc vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bds adhomukham. ⁶
Ck Bc -hā. ⁷ Bc vipa-. ⁸ Bc oteclra-, Ck okatara-. ⁹ Bc gathā. ¹⁰ Bc
gantvā. ¹¹ Bds devaloka-. ¹² va. ¹³ Bds -unā. ¹⁴ Bc sahindā-. ¹⁵ Cks
omīti su. ¹⁶ Cks gacchā, Bc peccā, read: yathā na taṃ nānutappeyya pecca?
¹⁷ Bds sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bds sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bc karothā ti.
²¹ Cks -kammāpa-.

So M-ssa dhammakathaṃ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasitvā attano vasaṇaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isiṃṇo Buddha- 6
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā" 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINĪPĀTA.

1. Kusajātaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhitabikkhūm
ā. k. So kira Sāvattthivāsi-kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajito,
5 ekadivasam Sāvattthiyam piṇḍāya caranto ekaṃ alaṃkataitthim su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhibhūto anabhirato vihāsi
dīghakesanakhō kisasarīro kilīṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukajāto dhamā-
nisanthataḡatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ
pañca pubbanimittāni paṇḍāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyam okkamati ubhohi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābhiramati evam evam sāsana cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni² paṇḍāyanti saddhāpupphāni
milāyanti silavatthāni kilissanti maṃkubbhāvātāya c' eva ayasavasena
ca dubbaṇṇiyam okkamati kilesasedā muccanti³ aṇḍārukkhamūla-
15 suṇḍāgāresu nābhiramanti, tassa pi tāni⁴ paṇḍāyimsu. Atha naṃ
Satthu santikaṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesuṃ. S.
saccaṃ „kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko ahosi, mātugāmo nāṃ' esa' pāpo, tasmiṃ paṭibaddha-
cittataṃ vinehi⁵, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṃ pāpupimsu“
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatīrājadhāniyam⁶ O k k ā k o nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisaḥassānaṃ jeṭ-

¹ Bā muñc-. ² Bā omits pubba. ³ Bā tassapittānimittāni. ⁴ Cka -esā. ⁵ Bā
vinodehi. ⁶ Bā -yā.

1. *thikā* *Silavatī* *nāma* *aggamaheṣī* *ahosi*, *sā* *n'* *eva* *puttaṃ* *na*
dhītaraṃ *labhati*, *nāgarā* *c'* *eva* *raṭṭhavāsino* *ca* *rājanive-*
*sanadvāre*¹ *sannipatitvā* „*raṭṭhaṃ*² *nassissati* *vinassissatīti*“
upakkosiṃsu. *Rājā* *sīhapañjaraṃ* *ugghāṭetvā* „*mayi* *r. kārente*
adhammakāro *nāma* *n'* *atthi*, *kasmā* *upakkosatha*“ *'ti* *pucchi*.⁵
 „*Saccaṃ* *deva* *adhammakāro*³ *n'* *atthi*⁴, *vaṃsānuraṃbhako* *pana*⁵
vo *putto* *na* *vijjati*, *añño* *r. gaheṭvā* *raṭṭhaṃ* *nāsessati*, *tasmā*
dhammena *r. kāreṭuṃ* *sammatthaṃ* *puttaṃ* *patthethā*“ *'ti*. „*Put-*
taṃ *patthento* *kiṃ* *karomīti*“. „*Paṭhamāṃ* *tāva* *ekāṃ*⁶ *sattā-*
haṃ *cullanāṭakaṃ* *dhammanāṭakaṃ* *katvā* *vissajjetha*, *sace* *10*
*taṃ*⁶ *puttaṃ* *labhissati*⁷ *sādhū*, *noce* *atha* *majjhimanāṭakaṃ*
vissajjetha, *tato* *jetṭhanāṭakaṃ* *vissajjetha*, *avassaṃ* *ettikāsu*
itthisu *ekā* *puññavati* *puttaṃ* *labhissatīti*“. *Rājā* *tesaṃ* *va-*
*canena*⁸ *tathā* *katva* *sattame* *sattame* *divase* *yathāsukhaṃ*
abhiramitvā *āgatāgata*⁹ *pucchi*: „*kacci*¹⁰ *vo* *putto* *laddho*“ *ti*.¹⁵
Sabbā „*na* *labhāma* *devā*“ *'ti* *āhaṃsu*. *Rājā* „*na* *me* *putto*
upapajjissatīti“ *anattamaṇo* *ahosi*. *Nāgarā* *puna* *tath'* *eva*
upakkosiṃsu. *Rājā* „*kiṃ* *upakkosatha*, *mayā* *tumhākaṃ* *va-*
canena *nāṭakāni* *vissaṭṭhāni*, *ekāpi* *puttaṃ* *na* *labhi*, *idāni* *kiṃ*
karomīti“ *ā*. „*Deva* *etā* *dussilā* *bhaviṣṣanti* *nippuññā*, *n'* *atthi* *20*
*etāsaṃ*¹¹ *puttalābhāya* *puññaṃ*¹², *tumhe* *etāsu* *puttaṃ* *alabhan-*
tīsu *mā* *appossukkataṃ* *āpajjatha*, *aggamaheṣī* *vo*¹³ *Silavatī*
devī *silasampannā*, *taṃ* *vissajjetha*, *tassā* *putto* *upapajjissatīti*“. *So*
 „*sādhū*“ *'ti* *sampañcchitvā* „*ito* *kira* *sattame* *divase* *rājā*
Silavatīṃ *devīm* *dhammanāṭakaṃ* *katvā* *vissajjessati*, *purisā* *25*
sannipatantū“ *'ti* *bheriṃ* *carāpetvā* *sattame* *divase* *devīm* *alaṃ-*
kārāpetvā *rājanivesanā* *otāretvā* *vissajjesi*. *Tassā* *silatejēna*
Sakkabhavanaṃ *uṇhākāraṃ* *dassesī*. *Sakko* „*kin* *nu* *kho*“ *ti*
*āvajjanto*¹⁴ *deviyā* *puttapatthanabhāvaṃ*¹⁵ *ñatvā* „*etissā* *mayā*

¹ *Ck* omitt *rāja*. ² *Bd* add *te*. ³ *Bd* adds *nāma*. ⁴ *Bd* adds *api* *ca*. ⁵ *Ck*
etaṃ. ⁶ *Ck* tā *sace* *naṃ*, *C* *sace* *tha*, *Bd* *sace* *tā*. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
Bd *vacanaṃ* *utvā*. ⁹ *Bd* -*tānaṃ*. ¹⁰ *Bd* *kiñci*. ¹¹ *Bd* -*su*. ¹² *Ck* -*ā*. ¹³
Bd *te*. ¹⁴ *Ck* -*ento*. ¹⁵ *Ck* *puttaṃ*-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānuccha-
viko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tā-
vatimsabbhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo⁴
ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
5 „mārisa⁵ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁶ aggama-
hesiyā kucchismiṃ⁷ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁸ sam-
paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁹
putto bhavissasīti¹⁰“ vatvā „mā kho pan' assā⁹ koci sīlaṃ
bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
10 agamāsi. Mahājano pi nahātālaṃkato „ahaṃ devīṃ gaṇhissā-
mīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana diśvā „tvam kasmā
āgato sīti¹²“ parihāsaṃ akāsi. Sakko pi „kiṃ maṃ¹¹ garahatha,
sace pi me sarīraṃ jīṇṇaṃ rāgo pana na jīrati, sace Sīlavatīṃ
labhissāmi ādāya naṃ gamissāmi¹³ āgato 'mhitī¹⁴“ vatvā attano
15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, aṇṇo tassa tejena purato
bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ¹⁵ nive-
sanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahe tvā pakkāmi. Atha naṃ
ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo
evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
20 jānātīti¹⁶. Devī pi „mahallako maṃ gahe tvā gacchatīti¹⁷“ aṭṭi-
yati¹⁸ harāyati jigucchati¹⁹. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu
kho devīṃ gahe tvā gacchatīti¹⁷“ olovento taṃ diśvā anattamano
ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi²⁰ vivaṭṭadvāraṃ paññattakattṭhat-
25 tharikaṃ²¹. Atha paṃ sā „idaṃ vo²² nivesanaṃ²³ ti puochi.
So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mhā dve janā,
ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā
kattṭhattharikāya nipajjā²⁴“ ti vatvā²⁵ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭatī. ² Bā etissā anu-. ³ Ck nibbattidhammo. ⁴ Ck -sā. ⁵ Bā uk-.
⁶ Bā -imhi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bā -da-
tuhi. ¹¹ Bā addo tumhe. ¹² Ck -kāraṇṇo. ¹³ Bā na aṭṭiyati na. ¹⁴ Bā
omīti ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cc manesi. ¹⁶ Bā addo katvā. ¹⁷ Bā vo. ¹⁸ Bā
-āhi. ¹⁹ Bā addo so.

parāmasi¹, dibbasamphassam pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
 dibbasamphassapharanena saññaṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
 ānubhāvena Tāvatisabbhavanam netvā alamkatavimāne dibba-
 sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
 pattiṃ disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“⁴ s
 aññāsi. Sakko pi tasmim samaye pāricchattakamūle dibbanā-
 takaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
 gantvā vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Atha naṃ Sakko „varāṃ
 te devi demi⁴, gaṇhāhīti“⁵ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
 hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁶, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
 pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
 paññavā, tesu⁷ paṭhamam katarāṃ icchasīti“. „Paññavantaṃ
 devā“⁸ 'ti. So „sādhū“⁹ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
 vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
 nāma viṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
 raññā saddhiṃ ekasayane nipajjāpetvā aṅgutthaken⁸ assā
 nābhim parāmasi, tasmim khaṇe B. tassā kucchimhi paṭisan-
 dhim gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
 gabbhassa patitthitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
 disvā „kena nītāsīti“⁹ pucchi. „Sakkena devā“¹⁰ 'ti. „Ahaṃ 20
 paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
 taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti“. „Saddaha deva, Sakko
 maṃ gahetvā devalokaṃ nesīti“. „Na⁷ saddahāmi devīti¹⁰“.
 Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā“
 'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci jabbhatīti“¹¹ na sad- 25
 dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
 saddahitvā „bbhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
 laddho“¹¹ ti pucchi. „Laddho mahāraja, gabbho me patitthito“
 ti. So tuṭṭho tassā gabbhapharihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
 saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāmaṃ akatvā kusa- 30

¹ Bā - santo. ² Ck phā-. ³ taṇḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C. ⁴ Bā
 dassāmi. ⁵ Bā adda putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adda
 na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - -. ¹¹ Bā - ti.

tiṇaṇāmaṃ eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle
 itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, tassa
 Jayampatīti nāmaṃ kariṃsu. Te mahantena yasena vaḍḍhiṃsu.
 B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
 5 ñāya sabbasippesu nipphattiṃ pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassa-
 kāle rājā r. dātukāmo devin āmantetvā „bhadda puttassa te
 r. datvā nātakāni upatṭhapessāma², jivanta yeva naṃ rajje
 patitṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
 raḍḍho dhītaraṃ icchasi tam assa³ ānetvā aggamaheṣiṃ karissāma,
 10 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“
 'ti sampaṭicchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattiṃ ārocetvā cit-
 tam jānāhīti“ ekaṃ paricārikaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ
 pavattiṃ ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
 rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
 15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ
 me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitara upatṭhahitvā tesaṃ
 accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva
 rajjen' attho na nātakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
 jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
 20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanaṃ pesesi, so pi
 paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
 cintesi: „mātāpitūhi saddhiṃ ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na
 yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajetṭhakaṃ pak-
 kosāpetvā bahuṃ suvaṇṇaṃ datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
 25 hīti“ uyyojetvā tasmim pakkante aññaṃ suvaṇṇaṃ gahetvā
 sayam itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhanti¹⁰.
 Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇaniyasobhaṃ ahosi. Atha naṃ M.
 khomaṃ nivāsāpetvā sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-
 jetṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² taṃ garahitvā „gaccha am-
 30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B⁴ has added sipparā. ² B⁴ has added mayam. ³ B⁴ tassetam. ⁴ B⁴ -no.

⁵ B⁴ adde nāma. ⁶ C⁴ -rūpaṃ. ⁷ B⁴ -yo. ⁸ B⁴ samijhasi. ⁹ C⁴ ta-, C⁴ pāpesi.

¹⁰ C⁴ ābhate rūpake, C⁴ ahamte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B⁴ adde gantvā.

pavittho taṃ diṣvā „kumārena saddhiṃ abhiraṃitū ekā dev-
 vaccharā āgatā bhaviṣṣatīti“ hatthaṃ pasāretūṃ avisahanto nikkha-
 mitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā tñitā¹, upagantūṃ
 na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“
 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ² 5
 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā³ attanā⁴ kataṃ ālamkārapetvā rathe
 tñapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 'gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ
 pahīni. Sā, amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahā-
 puñño sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁵ labhissati,
 tumhe⁶ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne tñapāpetvā⁷ sakala- 10
 Jambudīpaṃ carantā yassa rañño evarūpaṃ dhītaraṃ passatha
 tass' etaṃ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhiṃ āvāhaṃ ka-
 rissatīti' divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā⁹ 'ti ā. Te „sādhū“
 'ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā
 yaṃ yaṃ¹⁰ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15
 janassa samosaraṇatñhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālaṃkārehi¹⁰
 alaṃkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge tñapetvā¹¹
 sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante
 titthanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saññā¹²
 akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20
 sobhati, kin nu kho ettha tñitā kuto vā āgatā, amhākaṃ na-
 gare evarūpā n' atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā
 amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya 'asukā¹⁵ rājadhītā
 viya asukā¹⁶ amaccadhītā¹⁶ viyā' ti vadeyyuṃ¹⁶, addhā idha
 evarūpā n' atthīti“ taṃ ādāya aññaṃ nagaraṃ gacchanti. 25
 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddarattñe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpu-
 nīṃsu, ta. Maddarañño satta dhītaro uttamarūpadharā de-
 vaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajeṭṭhikā Pabhāvati nāma, tassā

¹ Bā ekikā devadhītā, Cā ekikā va tñitā. ² Cā rūpaṃ. ³ Bā nikkhi- corr. to nikkhi-. ⁴ Bā -no. ⁵ Bā omits ku-. ⁶ Bā adds evarūpaṃ labhantaṃ gaṇ-
 hīssatha. ⁷ Bā tñape-. ⁸ Cā tñha-. ⁹ Bā only one yaṃ. ¹⁰ Cā vanta-,
 Cā vatta-, Bā vatthālaṅk-. ¹¹ Bā adds amaccā. ¹² Cā saññāya. ¹³ Bā -to.
¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ Cā -a. ¹⁶ Cā Bā -kā-. ¹⁷ Cā -yya. ¹⁸ Bā etc. ¹⁹ Cā
 sāgalam.

sarīrato bālasuriyassa viya pabhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccā nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabhāvatīm
 bhojetvā tassā sīsam nahāpanattham atthahi vaṇṇadāsīhi attha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakathāya gacchantī titt-
 hamagge thitam tam rūpakam disvā „Pabhāvatīti“ saññāya
 „ayaṃ dubbinīti² 'sīsam nahāyissāmīti' amhe udakathāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge thitā“³ ti kujihitvā
 „are kulalajjāpanike⁴, purimataram āgantvā idhā thitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā⁵ hatthena gaṇḍapasse⁶
 pahari, hatthatalam bhijjanappamāṇam⁷ jātam, tato „suvaṇṇa-
 rūpakan“ ti ūtvā hasamānā⁸ vaṇṇadāsīnam santikam gacchantī
 „passatha' me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁹ saññāya¹⁰ pahāram
 adāsīm, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalam mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha nam rājadūtā gahetvā „tvam
 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kam¹¹ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaram Pabhāvatīm¹², idam rūpaṃ¹³
 tassā soḷasam pi kalam nāgghatīti¹⁴“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāram gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre thitā“ ti rañño
 20 paṭihāresum. Rājā āsanā vuṭṭhāya thitako va „pakkosathā¹⁵“
 'ti ā. Te pavisitvā rājānam vanditvā „mahārāja amhākam rājā
 tumhākam ārogyam pucchatīti“ vatvā katasakkārasamānā
 „kimattham āgatā¹⁶“ ti vutte „amhākam rañño putto sihas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhākam
 25 santikam pahīni, tumhākam kira dhītaram Pabhāvatīm tassa
 detha, imaṃ ca¹⁷ suvaṇṇarūpakam¹⁸ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti tam rūpakam tassa adāmsu. So pi „eva rūpeṇa
 mahārājena saddhiṃ vivāhamāṇgalam bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ B² adds anto gabbhe.² B² adds ambehi.³ B² gantvā.⁴ Ck² gaddha.B² gaṇḍa- corr. to kaṇḍa.⁵ B² -paṇi corr. to -nam viya.⁶ B² adds tāsam.⁷ B² -thetam.⁸ B² ya.⁹ B² saññāsi.¹⁰ Ck² kiṃ.¹¹ B² -kiṃ.¹² B²¹³ B² na ag-¹⁴ B² -sāpetā.¹⁵ B² -tatthā.¹⁶ Ck² idaṃca.¹⁷ Ck² -rūpaṃ.

sampaticchī. Atha naṃ dūtā āhaṃsu; „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatitī“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
raṃ akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
titi“ ekābhadvihaccayen⁵ eva Maddarājānaṃ ā: „mahārāja
sunisaṃ datṭhukāṃ⁶ amhā“⁷ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālamkārapatimaṇḍitā dhātigana-
parivāre⁸ āgantvā sassum⁹ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāhaṃ pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
miti“¹⁰ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho paṇ' amhākaṃ kule paveniyā¹¹
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmiṃ cāritte vattissati nes-
sāma naṃ“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa paṭiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti¹², sace esā tathā karissasi nessāma naṃ“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ¹³ datvā taṃ¹⁴ ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alamkārapetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹⁵ Pabhāvatim aggamahesiṃ kāretvā¹⁶
„Kusarājassa āpā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro paṇiṇimsu yesaṃ

¹ C^o papañcetum, B^d papañcaṃ kātum, C^k vāñcetum. ² B^d adds naṃ. ³ B^d pāpuṇi. ⁴ C^k -dittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^o pavame-, B^d kulepave-. ⁸ B^d paṭiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labhanti. ⁹ B^d dhaṇaṃ. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^o omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abhisekaṃ rājānaṃ datvā. ¹² B^d adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhiṃ mittabhāvaṃ ākaṃkhanta
 putte upatthāke katvā pahīṇiṃsu. B-assa nāṭakaparivāro
 mahā ahosi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim' pana divā
 passitum na labhati, sāpi taṃ divā passitum na labhati, ubhin-
⁵ nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatīyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahosi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So kaṭipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te² rucci,³ yāv' ekaṃ puttam labhi'
 tāva āgamehīti⁴“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
¹⁰ naṃ⁵ ā.: „tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimenḍavesena tittha,
 ahaṃ taṃ ta. ānessāmi, atha naṃ akkhini pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁶. So „sādhū“ 'ti sampaticehitvā
 hatthisālaṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā⁷“ ti tattha
¹⁵ netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ 'ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim,⁸ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā⁹ te hattham
 chindāpessamīti¹⁰“ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhiṃ parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
²⁰ assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddham sassū saññāpesi. Pun' ekadivasam
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṃ
 te mā¹¹ ruccīti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
²⁵ rissati¹³, tvaṃ sihapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti¹⁴, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavasaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārāpesi. Pabhāvatim¹⁵ ādāya sihapañjare thatvā
 „passa¹⁶ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁷“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa-. ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck -atl. ⁵ Bā -māhīti. ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hīti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā raññā kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti. ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passattha ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahoṣi. Taṁ divasaṁ
 pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane
 nisīditvā yathādhīpāyena Pabhāvatīm oloketvā¹ hatthavikārādi-
 vasena cīttaruciyaṁ kīlaṁ² dassesi. Hatthimhi atikkante rāja-
 mātā Pabhāvatīm pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma³
 ayye, pacchimāsane⁴ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya
 dubbhīto mayhaṁ hatthavikārādīni dassesi, kasmā evarūpaṁ
 alakkhikaṁ rañño pacchimāsane⁵ nisīdāpesun“ ti. „Amma
 rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi:
 „ayaṁ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṁ rājā ti pi na⁶
 maññati, kacci⁷ nu kho eso va⁸ Kusarājā, addhā hi so virūpo
 bhavissati, ten' eva maṁ na dassentīti“ sā khujjaṁ kaṇṇa-
 mūle ā.: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṁ purimāsane nisinnako
 rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṁ panāhaṁ jāniṣṣāmīti“.
 „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṁ hatthipiṭṭhito ota-⁹
 rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante ṭhitā
 paṭhamam M-aṁ otarantaṁ addasa pacchā Jayampatikumāraṁ.
 M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṁ disvā „iminā¹⁰ kārāṇena
 esā āgatā bhavissatīti“ natvā¹¹ pakkosāpetvā „imaṁ antaraṁ¹²
 mā kathehīti“ dāhaṁ vatvā¹³ uyyojesi. Sā gantvā „purimā-¹⁴
 sane nisunno paṭhamam otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṁ¹⁵
 saddahi. Puna rājā¹⁶ dāṭṭhukāmo hutvā mātaraṁ yāci. Sā
 paṭikkhipitum asakkonti „tena hi aññātakavesena uyyānaṁ
 gacchāhīti“ ā. So uyyānaṁ gantvā pokkharaniyaṁ galappa-
 māṇam udakaṁ pavisitvā paduminipapṇena¹⁷ sīsam chādetvā¹⁸
 pupphitapadumena mukhaṁ avattharitvā¹⁹ atṭhāsi. Mātāpi
 'ssa Pabhāvatīm uyyānaṁ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe
 passa, sakuṇe passa, mige passa“ 'ti palobhayamānā pokkharani-
 tīraṁ pesesi²⁰. Sā pañcavidhapadumasañchannaṁ pokkha-

¹ Bā -ento. ² Bā keḷim. ³ Bā pacchāsane. ⁴ Bā -pesun niharāpehinam. ⁵
 Cā pacca, Bā kim. ⁶ Cā ca. ⁷ Bā adda nāma. ⁸ Bā adda taṁ. ⁹ Bā adda
 pabhāvatīyā. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā adda sutvā. ¹² Bā saddahi M. pi naṁ puna.
¹³ Bā -ppattena. ¹⁴ Bā avāritvā. ¹⁵ Bā pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharaniṃ
 otarivā kilanti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipaṇṇaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth' eva visaṇṇitaṃ pattā, ath' assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saṇṇaṃ paṭilabhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c' ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṇi ca assacchakaṇekena pahaṭā, ayaṇi c' eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisiditvā uppaṇdesi, kim me gāyaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvaṇti aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjam karoṭha, ajj' eva gamissā-
 mīti“ ā. Te raṇṇo ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā' phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“⁷. Ath' assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaraṃ pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasen' eva⁸ virūpo ahoṣi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavithiyā ca heṭṭhimavithiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā⁹ ekass' ekā va dhītā
 ahoṣi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikaṃ jeṭṭhassa
 ānesuṃ¹⁰, kaniṭṭho ādārāharane¹¹ bhātu santike yeva vasi.
 Ath' ekadivasaṃ tasmim ghare atirasakapūve paciṃsu, B.
 araṇṇaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹² bhājetvā
 25 khādīṃsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹³, B-assa bhātujāyā¹⁴ „cūlapatino aññaṃ pūvaṃ
 paciṃsāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araṇṇato āgacchi¹⁵, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicinītu-. ² C° Bā -resi. ³ Bā gaṇhīti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C° assa. ⁸ Bā adde cintetvā. ⁹ C° pubbe-.
¹⁰ Bā jeṭṭhakassa adāsiṃsu. ¹¹ so C°; Bā dārakabhāvena. ¹² Bā -so. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ C° jāyatu. ¹⁵ C° ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ kim karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā mātu gharaṃ gantvā navavilīnaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sappiṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante“⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me sariraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶, iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti⁷. Iti sā imissā pubbatthapaṇṇāya vasena⁸ taṃ na icchi. B. pi taṃ pūvaṃ tasmiṃ patte⁹ osidāpetvā patthanaṃ¹⁰ ṭhapesi: „bhante imaṃ yojanasataṃ¹¹ vasantim pi ānetvā mama pāda-¹² paricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹³ so kuddho hutvā¹⁴ pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammaṃ vasena virūpe ahoṣī¹⁵. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi, nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁶ oloketum¹⁷ pi na sakkhimsu, Pabhāvatirahitaṃ assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-¹⁸ chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhaviṣṣa-¹⁹ tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-²⁰ bhāvatīm ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“²¹ ti²² paṭhamam g. ā. :

¹ Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapaṇṇaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāmi¹⁸ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma¹⁹ ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
nāma me ayuttan ti pitu vā bhātu vā aniyādetaṃ mātu niyyādetto evam ā. ²⁵

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
veyyāsi, mātugāmo nāma asuddhāsaya¹⁰“ ti vatvā nānaggara-
sabhojanassa¹¹ suvaṇṇakaroṭiṃ pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssamīti. ² Bā -ritvā patte paccakabuddhassa pūresi. ³ Bā mucel. ⁴ Bā adds iminā dānapalena. ⁵ Ck Bā -saṃjātaṃ. ⁶ Bā -yyuraṃ, Ck -yya. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā sappiṇa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bā adds kāraṇaṃ. ¹² Bā gantvā. ¹³ Bā adds sā ca taṃ na icchīti. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinnase-
sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adds vadauto. ¹⁷ Bā raṭṭhaṃ. ¹⁸ Bā aparī-
suddhahadayo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhūñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissāmiti“¹ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadam³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayaḥjanāni gantvā bhattaṃ bhūñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsayaḥjanāni gantvā ekāheṇ⁴ eva yojanasatikāṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁵ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmīṃ pavatṭha-

10 matte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapitṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthi⁶ disvā pakkosāpetvā⁷ nīdāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁸, tasmīṃ niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ bhojesi, so

15 tuṭṭho tassā saddhiṃ karotiṇā kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth⁹ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ¹⁰ no atthīti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitūṃ detha, gandhabbaṃ vo¹¹ kariessāmiti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā¹² paṭippassaddhadaratho utṭhāya

20 vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ sunantū“¹³ ‘ti vīṇaṃ vādento gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹⁴ „ayaṃ na aññassa vīṇāya¹⁵“ saddo, nissamaṃ sayāṃ Kusarājā maṃ atthāya āgato¹⁶ ‘ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atthiṇa madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakkosāpetvā mama gandhabbaṃ kariessāmiti“ cintesi. B. „na sakkā

25 idha vasamānena Pabhāvatīṃ datṭhuṃ, atṭṭhānaṃ etaṃ“¹⁷ ‘ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹⁸ bhuttagehe yeva pātaraṇaṃ bhūñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ¹⁹ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivāsen²⁰ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passē-. ² hadayamaṣṣaphalissati - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañña. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, C Bā itthiṃ. ⁶ Bā adds so kilantatīya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ aṭṭhāsi. ⁷ Bā gandhabba-. ⁸ Bā te gītath. ⁹ Bā adds sokath niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayāṃ.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“¹ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍaṃ cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi²,
 sakiṃ āviddham³ eva yāva majjhantikā tikkam āgami⁴ yeva.
 So nānāvapṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samutṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁵. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“⁶ 'ti⁷ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā gehaṃ pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā⁸ kukulaṃ agamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“⁹ ti. „Ahaṃ tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi ketaṃ katānīti“. „Antevāsina me devā“¹⁰ 'ti. „Na te
 antevāsi, ācariyo te so, tassa santike sippaṃ sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imaṃ c' assa
 sahaṣsaṃ dehīti“¹¹ sahaṣsaṃ dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“¹² ā. So tāni tāsāṃ santikaṃ haritvā¹³ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānīti“¹⁴ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gaheṭvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpaṃ passitvā „imaṃ na aññena kataṃ,
 Kusarājen' eva katan“¹⁵ ti nātvā kujjhitvā „iminā mayhaṃ 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“¹⁶ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddhabhāvaṃ¹⁷ nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idaṃ
 tena kataṃ, kumbhakārena kataṃ, gaṇhāhi na“¹⁸ ti avaha-
 sīmsu. Sā tena katabhāvaṃ tassa ca āgatabhāvaṃ tāsāṃ na
 kathesi. Kumbhakāro sahaṣsaṃ B-assa dātvā „tāta rājā te 25
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāhaṃ tāsāṃ harissāmi“¹⁹ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatiṃ dāṭṭhun“²⁰ ti taṃ sahaṣsaṃ tass' eva dātvā rāju-
 paṭṭhākassa²¹ naḷakārassa santikaṃ gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā²² tālavaṇṇaṃ katvā tatth' eva setacchattaṃ 30

¹ Cks av-; Bā āvijjhi yeva. ² so Cks; Bā ābhami. ³ Bā -yo nāma samijjhati.

⁴ Bā -titi. ⁵ Bā natvā. ⁶ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁷ Bā adds atthāya.

āpānabhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā ṭhitam Pabbhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro tañ ca aññañ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣsam datvā „imāni",
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti³“ ā. So pi B-ena
 Pabbhāvatīyā atthāya katatālavaṇṇam tassā yeva' adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabbhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvam natvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yam khipi. Atha nam sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣsam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“
 ti sahaṣsam tass' eva datvā rājamālākārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvam upagantvā nānāvidham mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabbhāvatīyā atthāya nānārūpacitraṃ ekaṃ cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro tam sabbam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito paṭṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣsam dehīti“ sahaṣsam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabbhāva-
 tiyā atthāya kataṃ mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhim nānārūpāni
 disvā tena katabhāvam natvā kujjhītvā bhūmiyam khipi.
 Sesā bhaginiyo tam tath' eva avahasimsu⁴. Mālākāro pi sa-
 25 haṣsam haritvā⁵ B-assa datvā tam pavattim ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanaṭṭhānan“ ti sahaṣsam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvam⁶ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa atthimamsam adāsi. So tam
 30 tathā sampādesi yathāssa⁷ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bā vatthum. ² Bā -si. ³ Cks imāni. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apas. Bā avasa-
 himsu. ⁶ Bā āha-. ⁷ Bā -sika-. ⁸ Bā athassu.

Rājā naṃ ghāyitvā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ
 pacasīti“² pucchi. „N' atthi deva, api³ kho pana me antevāsi-
 kassa aṭṭhimaṃsaṃ pacanattāya dinnam, tass' eso⁴ gandho
 bhavissatīti“. Rājā taṃ⁵ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge
 ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisahassāni khobhetvā⁶ phari. ⁵
 Rājā rasatanhāya bajjhivā⁷ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava
 antevāsinā mamaṃ ca⁸ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ
 mayhaṃ āhara, so manā dhītānaṃ haratū“⁹ 'ti ā. Sūdo
 gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho mat-
 thahaṃ patto, idān' āhaṃ Pabhāvatim datṭhum labhissāmīti“ ¹⁰
 tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass' eva datvā punadvase bhattaṃ saṃ-
 pādetvā rañño bhattachājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatta-
 kācaṃ¹⁰ sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi.
 Sā taṃ kācaṃ ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi:
 „ayaṃ attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattaḃbaṃ ¹⁵
 karoti¹¹, sace paṇāhaṃ¹² tuṃhi bhavissāmi 'idāni maṃ esā
 rocetīti' saññī hutvā katthaci agantvā¹³ maṃ olokeno idh'
 eva vasissati, idān' eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttaṃ
 pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹⁴ sā dvāraṃ addhavi-
 vaṭaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ ²⁰
 uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjubhūtena hamaṃ mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹⁴ Kusāvatim Kusa¹⁵

na icchāmi¹⁶ dubbappaṃ ahaṃ vasantaṃ ti. 2. ²⁵

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittaṇa yo pi te sīsaṃ
 bhindeyya¹⁷ tassa p' etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena¹⁷ pana cittaṇa¹⁸ maṃ
 atthāya evaṃ¹⁹ taṃ mahantaṃ kācaṃ haranto²⁰ divā ca ratto²¹ ca nisīthakāle

¹ Ck ko, B⁴ te. ² Ck -titi. ³ B⁴ adda ca. ⁴ B⁴ tassevaso. ⁵ B⁴ omit taṃ.

⁶ B⁴ khobhantaṃ. ⁷ Ck bandhivā. ⁸ B⁴ mama. ⁹ B⁴ māha-. ¹⁰ Ck

-kāvaṃ, B⁴ -kājaṃ. ¹¹ B⁴ dāsakammaṃ karoti akattaḃbaṃ kammameva karoti.

¹² B⁴ adda katipāhaṃ. ¹³ Ck B⁴ āg-. ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ B⁴ kusee,

Ck -saṃ, Ck -sau. ¹⁶ Ck -ma; read n'. ¹⁷ Ck -ke, B⁴ anujjubhūtena. ¹⁸ Ck

citto. ¹⁹ Ck evaṃkaṃ, B⁴ etaṃ. ²⁰ B⁴ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhavesasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
geraṃ Kusāvatim eva paṭigaccha, aññam attanā sadiṣṭhā² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiṇiṃ aggamaheṣiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbaṇṇam
ahaṃ vasantam ti ahaṃ pana taṃ dubbaṇṇam dussaṇṭhitaṃ idha³ vasantam na
5 icchāmiti.

So „Pabhāvatiyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

1. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatim,
Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava⁵
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna ratṭhaṃ tava dassane rato. 3.
2. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
3. Suvannaśīrasasane jātarūpasumekhale
sussoni tava kāmāhi⁶ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta. ramāmiti abhīramāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūharūpo ti kilesa-
sammūho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇaśīrasasane ti suvaṇṇakhacitavathavasane, rajjenamatthiko
rajjena atthiko.

Evam vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vipphaṇṇasāri bhāviṣsa-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana rañjitvā va kathesi, sacce kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusarājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁷ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁸ anto⁹ atṭhāsī. So pi bhattakācam āharitvā rājadhitaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhaṃvāpan
gahetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabbhāvaṃ
30 mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayāṃ bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti¹⁰.

¹ C^k anubhūtena, C^o anububbūtena. ² C^k -sati. ³ C^k -tiṃ, B^d -ti. ⁴ C^k -ti,
B^d -ti? ⁵ B^d kāmāna. ⁶ C^k kovi. ⁷ C^o danto. ⁸ B^d adāy gabbhe. ⁹ B^d -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi:
 „atthi nu kho Pabbāvatīyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vi-
 maṃsisāmi nan“ ti so rājadhītaro bhojetvā bhattakācam ādāya
 nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā
 bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññi hutvā avakujjo pati. 5
 Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena
 otthaṭaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe agga-
 rājā maṃ nissāya rattindiyāṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumāla-
 tāya bhattakācena avatthaṭo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gab-
 bhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10
 retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶
 tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsitvā gabbhaṃ pavisitvā
 dvāraṃ addhāvivaṭaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
 akāmaṃ rājā kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6. 15

Tattha abbhū ti abhūti avadḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno
 pi vipphaṭṭasāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
 lābham ettha pasamsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkitvā thaddhava-
 canaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāṇasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
 vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāṇo nūna te hadaye ohito mudulekkhane,
 yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatte. ² Bā nitthā. ³ Bā nikkhantassa sa-. ⁴ Bā seti. ⁵ Ck Bā mukhaṃ. ⁶ Bā adde khunanti corr. to niṭṭhanti. ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avadḍhanti, Cc adḍhīti, Bā abbhutitī avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhataraṃ na, Cc thaddhataraṃ na. ¹⁰ Ck bādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Ck -titi. ¹² Cc bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā maṃ bhūkuṭiṃ katvā rājaṣṭri udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thūpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ maṃ rājaṣṭri udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kusā² ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkhaṇena samannāgate, yo 'ti yo
aḥaṃ tiro raṭṭhaṃ³ āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātaṃ⁴ na
labhāmi so⁴ evaṃ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava badeye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭiṃ katvā ti kodhena valivisaṃsaṃ⁶ nālāraṃ⁷ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmiṃ khaṇe ahaṃ⁸ Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi⁹ti vadati, umhayamānā⁷ ti paṭṭhākāraṃ dassetvā hasamānā,
rājā homi⁹ti tasmiṃ khaṇe ahaṃ Kusāvatinagare r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṃ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṃ kari bhadda ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ ativiya alliyitvā
katheti⁸, musāvādaṃ katvā upāyena taṃ ito palāpessāmi⁹“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṃ saccaṃ nemittānaṃ bhavissati
n'eva me tvaṃ pati assa kāmaṃ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṃ pati bhavissati na bhavissati⁹
bahunimittapaṭṭhakā pucchitā te kāmaṃ kira maṃ sattadhā chindantu n'eva
me tvaṃ pati bhavissati vadāmi⁹ti.

20 Taṃ sutvā rājā taṃ paṭibāhanto „bhadda mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aññatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n'atthi¹¹ti vyākariṃsu, ahaṃ pi attano nāna-
mimittena evaṃ evaṃ¹¹ kathemīti¹²“ katvā anantaram g. ā.:

25 13. Sace hi vacanaṃ saccaṃ aññesaṃ yadi vā mamaṃ¹²
na c'eva te¹³ pati atthi añño sīhassarā Kusā² ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aññesaṃ nemittānaṃ vacanaṃ yadi vā mama vacanaṃ
saccaṃ tava añño pati nāma n'atthi¹¹ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā imaṃ lajjāpetuṃ, pa-
lāyatu vā mā vā kim me iminā¹⁵“ 'ti dvāraṃ pidhāya attānaṃ
30 na dassesi. So pi kācaṃ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṃ
daṭṭhuṃ na labhi¹⁶, bhattakārakakammaṃ karonto ativiya kila-

¹ Ck² -naṃ. ² B² rathā. ³ B² kṛtūṃ. ⁴ Ck² yo. ⁵ B² -pā. ⁶ Ck² valiel-
⁷ Ck² -naṃ. ⁸ B² -si. ⁹ Ck² -ati. ¹⁰ B² -akā. ¹¹ B² eva. ¹² B² mama. ¹³
Ck² nevamete, B² na cevatte. ¹⁴ Ck² omits hi. ¹⁵ B² labhati.

mati, bhuttapātārāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammanapiṭṭhiyaṃ sayati, pāto vuttāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasaṃ bhattagehadvārena gacchanti¹
 khujjaṃ dievā pakkosi. Sā Pabbhāvatīyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantūṃ na visahanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā ʔitā „ko
 eso“ ti vatvā „tumhākaṃ saddaṃ na suṇāmiti“ ā. Atha naṃ
 „khujje“ vā pi sāmini⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kālaṃ
 tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanaṃ attam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv¹⁰ etaṃ api
 me Pabbhāvatīyaṃ muduṃ katvā dassetuṃ sakkhissasīti¹¹ ā. Sā
 „sādhū“ ti sampatiṇṇi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
 sakkhissasīti khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassā-
 miti“ pālabbhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbhāvatī. 14.
 15. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbhāvatī. 15.
 16. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabbhāvatī. 16.
 17. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbhāvatī. 17. 20
 18. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatīm
 sace maṃ nāganāsūru pāṇi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkhaṃ gīvante ti tava gīvaṃ sabbasuvannamayam¹² eva kāressā-
 miti attho, nekkhaṃ gīvaṃ te karissāmiti¹³ pi pāṇo, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanaṃ bandhessāmiti¹⁴ ā, olokeyyā¹⁵ ti sace tava vacanena maṃ Pabbhā- 25
 vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁶ olokāpetuṃ sakkhissasīti ā, ālapeyyā¹⁷ ti
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁸ ti hasitavasena¹⁹ parihāseyya²⁰,
 pamhāpeyyā²¹ ti mahāhasitavasena parihāseyya²².

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmiti. ⁶ Bā adds ubho pi. ⁷ Ck -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pāṇiṇā,
¹² Bā sabbasuvannamayam. ¹³ Ck kāressāmiti. ¹⁴ Bā piḷaddhissāmiti. ¹⁵ Bā tassā.
¹⁶ Bā umhā. ¹⁷ Bā māndaha-. ¹⁸ Ck -ha-. ¹⁹ Ck
 -bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-
pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakka-
man“ ti vatvā taṃ karaṇiyaṃ tīretvā Pabbāvatīyā santi-
kaṃ gantvā tassā vasaṇagabbhaṃ sodhenti viya paharaṇa-
yoggaṃ leddukhaṇḍaṃ pi asasetvā antamaso pādukaṃ pi niharitvā
sakalaṃ² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ
katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabbāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭha-
kaṃ attharitvā „ehi amma, sise ṭe ūkā vicinissāmiti“ taṃ
tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sise ūkā bahū“ ti sakasisato ūkā
gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sise ūkā“ ti piya-
kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathenti

10. Na hi nūnāyaṃ rājaṇi Kuse sātamaṃ pi vindati

ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattihike⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaṇi pubbe Kusāvatinagare Kusānarindassa
santike mālāgandhavilepanavattālaṃkārasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na
vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dīnnapubbam na bhavissati.
kīṇkāraṇa: itthiyo nāma ekaṃ divasam pi ankaṃ¹² avattharitvā nīpannasāmi-
kamhi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-
kattaṃ ca bhatakattaṃ¹⁵ ca upagata etasmīṃ¹⁶ purise mūlena anattihike¹⁷ ke-
valaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante
paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ anuma tasmīṃ sineho u' atthi
sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kīlmatitī²¹ tassa kīṇeld eva dātum
arahaṃti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā
anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-
rajjumhi²⁴ olambantī atthāsi. Pabbāvatī naṃ gahetum asakkonti
dvāramūle ṭhatvā akkosanti itaraṃ g. ā.:

¹ B^d -haccayena. ² B^d -a. ³ C^k uccāsanaṃ. ⁴ C^k gato. ⁵ C^k vetanena, B^d vetanena. ⁶ C^k atthike, B^d anattihiko. ⁷ C^k ekāya-, C^k ekāse-. ⁸ B^d -ra-
divasena. ⁹ C^k omīti na-. ¹⁰ B^d adda tena. ¹¹ B^d etassā. ¹² so C^k. B^d
agāre. ¹³ C^k -kamhi, B^d -kampi. ¹⁴ C^k gato. ¹⁵ B^d bhattāṇi. ¹⁶ C^k
ekasmīṃ. ¹⁷ C^k -ko. ¹⁸ B^d taṃ. ¹⁹ B^d karoti. ²⁰ B^d omīti te. ²¹ C^k
-ati. ²² C^k -itvā, C^k kujjitvā. ²³ B^d adda ssaṃ. ²⁴ C^k āviñjana-. B^d āvic-
chana-.

30. Na hi nūṇāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanam
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇān ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suttu nisitena tikkhena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjum² gahetvā ʔhitā va „nippuññe“³ 5
dubbinṭe tava rūpaṃ kassa⁴ kim karissati, kim⁵ mayam tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā⁶ “ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgaṇṇitaṃ nāma gajji:

31. Mā naṃ rūpena pāmesi⁷ ārohana Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10

32. Mā naṃ rūpena pāmesi⁸ ārohana Pabbhāvati,
mahādhano ti katvāna —pe— 22.

33. Mā — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.

34. Mā — — mahārattḥo ti katvāna —pe— 24.

35. Mā — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15

36. Mā — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.

37. Mā — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.

38. Mā — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.

39. Mā — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.

40. Mā — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20

41. Mā — — satasippo ti katvāna —pe— 31.

42. Mā — — khattiyo⁹ ti pi¹⁰ katvāna —pe— 32.

43. Mā naṃ rūpena pāmesi ārohana Pabbhāvati,

Kusarājā ti katvāna¹¹ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpena pāmesi ārohana Pabbhāvattī are Pabbhāvati 25
mā tvaṃ eṭaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohapariṇāhena¹² pamiṇi¹³,
māssu¹⁴ evaṃ pamāṇaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubbāvo so ti evaṃ hadaye
katvā rucire piyadassano karassu tassa¹⁵ piyaṃ, ānubbāvo yeva hi 'ssa¹⁶ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁷ mahādhano ti mahābhogo, mahāb-

¹ Cks omitt sā. ² Bā āvīcchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omitt kassa. ⁵ Bā
omitt kim. ⁶ Bā pāpessī. ⁷ Cks -yāyo. ⁸ Cks omitt pi. ⁹ Cks vatvāna. ¹⁰ Cks
-pariṇāha mahā thāmo mahārohana, Bā āropena pariṇāhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā pameṇi. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yonamahissā. ¹⁵ Bā adda mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaghanassaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, satasippo ti paresaṃ
 5 santike asikkhitvā attano balen' eva nipphannaanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveṇiyam⁵ jātaasambhinna-khattiyo, Kusarājā ti Sakka-dattiyakusatīna-samānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthi jānitvā etassa piyaṃ karohi, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khuḷḷe ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmīti“⁸ khuḷḷaṃ tajjesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamaṇā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nārocemi⁹, hotu ajja rañño āroccassāmīti“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“¹⁰ ti khuḷḷaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanaena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitara passissāmīti“¹². Tasmim khane Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ ñatvā „rājā sattamāse Pabhāvatim daṭṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmīti“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹³ pāhento¹⁴ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁵ chaḍḍetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim¹⁶ gaṇhantū“¹⁷ ti ekekassa visum visum sāsanāni paṇiṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññamaññassa āgata-kāraṇaṃ na jānanti¹⁸, te „tvam
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ ñatvā kujjhivā „ekaṃ“¹⁹ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppāṇdeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesaṃ²⁰ pi amhākaṃ Pabhāvatim vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanāni paṇiṇitvā na-garaṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhittatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“²¹ ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ B^d omits mahabbalo - - . ² B^d -ssaro corr. to -saro. ³ C^k madhūriya. ⁴ madhu - - wanting in C^s. ⁵ C^k -mu-. ⁶ so C^s; C^k -nanti, B^d hatthe mā ve guṇanti. ⁷ B^d taṃ. ⁸ B^d jānāpessāmīti. ⁹ C^k nārocemi, B^d nāroceti. ¹⁰ B^d omits na. ¹¹ B^d adds ti. ¹² B^d -aṇ. ¹³ C^k -tā, C^s -te. ¹⁴ C^k -jā, C^s -jā corr. to -jaṇ. ¹⁵ B^d omits pa-. ¹⁶ C^k -tā. ¹⁷ C^k etam. ¹⁸ C^k sabbe.

„deva satta p' ime' Pabbhāvatiṃ nissāya āgatā, 'sace na dasasi pākāraṃ bhinditvā nagaraṃ pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesāṃ Pabbhāvatiṃ pesemā'“ 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammitā¹, 5
purā maddanti pākāraṃ ānent' etaṃ Pabbhāvatiṃ ti 34.

g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabbhāvatiṃ ti sāsanāni pahipiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāraṃ na maddanti tāva nesāṃ Pabbhāvatiṃ peseti mahārājā 'ti. 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabbhāvatiṃ pesessāmi sesā yuddhaṃ karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu⁷, vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessāmiti“ vadanto anantaraṃ g. ā: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabbhāvatiṃ
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.

Ta. Sā kathā sakalanivesane pākāta ahoṣi, paricārīkā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti“ Pabbhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā ānā vuttāya bhaginihi parivutā mātu sirigabbhaṃ
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahī⁸ rājaputtī sāmā koseyyavāsini⁹
assupunṇehi netthehi dāsigaṇapurakkhatā ti. * 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini⁹ suvaṇṇakhacitakoseyya-nivāsana.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā parideva-mānā ā:.

¹ Bā satta rājāno pi. ² Bā pesissāmā. ³ Bā -ikā. ⁴ Bā dappitā corr. to gabbitā? ⁵ Bā adds yāva. ⁶ Bā adds āgatā. ⁷ so all three MSS. for labhantu?

⁸ Bā adds khattiyānaṃ. ⁹ Bā āvutṭhahī corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
āḍasadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhita khattiyehi
gayha vako³ gacchati yena kāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahiti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukoṭṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chiṇṇaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajara nūna hessanti bhakkhayitvā Pabbāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁸ hariyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitā assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabbāvatīti. 44.

Ta. kakkūpanisevitaṃ ti sāsapakakkulopakakkumattika kakkuttilakakku-
haliddikakkū mukhacuppāsa¹⁴ ti imehi pañcabi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ O^{ks} tā. ² O^{ks} man. ³ B^d vañko. ⁴ so O^{ks} for lambahiti. ⁵ B^d sambhassati?
⁶ B^d -kotitaṃ. ⁷ B^d -pāhi. ⁸ B^d dhañko. ⁹ C^o B^d -āni. ¹⁰ O^{ks} hari-. ¹¹ B^d
harisu. ¹² O^{ks} -pāya. ¹³ so O^{ks} for nā = nāni? ¹⁴ B^d man. ¹⁵ B^d -ye. ¹⁶
B^d āsuri. ¹⁷ B^d -ko. ¹⁸ O^{ks} omī kakkū after loṇa.

ādāssadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitaṃ katvā¹ oloketvā maṇḍitaṃ, subhan ti subhamukhaṃ, viraḥan ti vīgatarajaṃ nimmalāṃ, anaṇḍaṇan ti vaṇḍepīlakāḍḍosarahitaṃ², chuddhaṃ³ ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitaṃ araṇṇe vane ṭhassatīti paridevi, asite ti kūlake, vellitaḡge ti natagge, sīvathī- 5 kāyā⁴ ti susānambhī, parikaḍḍhayantīti⁵ evarūpe mama keṣe manussamaṇi-sakhāḍḍakajjīhā pādehi paharitvā nūna parikaḍḍhiṣṣanti⁶, gayhā vako⁷ gacchatī yena kāmaṃ ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁸ gahetvā luṇcitvā khāḍanto yena kāmaṃ gacchatī, tālūpanibhe ti sūvaṇṇatālaphalasādisē, kāṣikacandanenā⁹ ti sukhumaḡcandanena sevite¹⁰ nisevite, thanesu me ti 10 amma mama susāne patitāya evarūpe thane diṣvā mukhena ḡsatvā tesu me thanesu attano tanujo mātu taruṇaputto viya nūna siḡālo lambissati, soṇin ti kaṭṭiputhulakaṃ¹¹, sukoṭṭhītan¹² ti gohanukena paharitvā sukoṭṭhitaṃ¹³, avatṭhaṇ ti chaḍḍitaṃ, bhakkhayitvā ti amma ete ettakā nūna mama maṇḡsaṃ khāḍitvā aḡjarāmarā bhavissanti¹⁴, hariyimsū¹⁵ ti¹⁶ amma sace 15 khaṇḡsa mayī paṭibaddhaḡcittā mama maṇḡsaṃ hareyyum aṭha tumhe aṭṭhīni yaḡcāṇaṇupathe¹⁷ dahātha nam¹⁸ jaṃghamaḡgaṃ mahāmaḡgaṇāṃ¹⁹ antare dāheyyāṇā²⁰ ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitaṭṭhāne mālavatṭhūni kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti hima-pāṣāṭṭhikame phagguṃmāse²¹, sareyyāthā²² ti tesāṃ pupphānaṃ caṇḡgo- 20 ṭakaṃ²³ pūretvā urūsū ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sareyyāthā²⁴ ti.

Iti sā maraṇabhayaṭajjitā mātu santike vilapi. Madda-rājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh' eva āgacchatu²⁰“ ti āṇāpesi. Tassa āgamaṇaṃ sakalarājagehe 25 pākāṭaṃ²⁰ ahoṣi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā mātā²² utṭhāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udaṭṭhāsi²³ khattiyā devavaṇṇinī

diṣvā asiṇ²⁴ ca sūpaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā -kaḍḍhiṣṣanti. ⁵ Bā ākaḍḍhi-.
⁶ Bā dhaṇko. ⁷ Cks -taṃ, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭṭiphalakaṃ. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā
 suvaḍḍhi-. ¹¹ Bā -ṣṣanti. ¹² Ck hariyimsuṇi, C² hariyimsuṇi, Bā hariṣuṇi.
¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamaḡga jaṃghamaḡga-. ¹⁶ Bā
 paggaṇa-. ¹⁷ Bā sūvaṇṇacaṇko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaḍḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.
²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utṭhāsi. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks
 suṇi, Bā suṇiṇi.

Ta. udaṭṭhāsetti¹ āsanā vutthāya rañño santikaṃ gantvā aṭṭhāsi, aṭṭhācā² 'ti antepurambī alaṃkatamahātale rañño parato nikkhittaṃ pharasuṃ ca gaṇṭhikaṃ³ ca diṣvā vilapanti.

46. Iminā nūna asinā⁴ susaññāṃ tanumajjhimaṃ

5 dhitarāṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmiṃ thāne asi nāma jāto, susaññāṃ tanumajjhimaṃ ti suṭṭhu saññātāṃ tauumajjhimaṃ.

Atha naṃ rājā saññapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalañje avinaṭṭhe yeva maccum⁵ naḷeṇādāya āgatā, idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁶ labhatu⁷ 'ti. Sā tassa vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapanti ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁸,

sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.

15 48. Evam āpajjati¹² poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²²/₂₄)

yo ve¹³ hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.

49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ

Kusena jātāṃ khattiyāṃ suvaṇṇamaṇimekhalāṃ

pūjitā nātisaṃghehi na gañchisi¹⁴ Yamakkhayaṃ. 49.

20 50. Yatth' assu bheri nadati kuñjaro ca¹⁵ nikuñjati¹⁶

khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 50.

51. Asso ca siṃsati¹⁷ dvāre kumāro c' uparodati

khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 51.

52. Mayūraakoñcābhīrude kokilābhīnikuñjite¹⁸ etc. 52.

25 Ta. puttakīti¹⁹ sām ālapati, i. v. h.: amma kiṃ idha karissasi²⁰ sāmi-kassa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjiti²¹ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ na²² akāsi sā²³ ajja lohitasañchannā²⁴ gañchisi²⁵ Yamasādanaṃ²⁶ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^o vutth-. ² Ck^o omit a-. ³ Ck^o sut-, C^o sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck^o mayiṇā, C^o masiṇā. ⁶ Ck^o -u, C^o macca. ⁷ B^d ādisaṃ-. ⁸ B^d puttika. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² B^d ge. ¹³ Ck^o gacchisi, C^o gañjisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Ck^o va. ¹⁵ B^d nikuñj-. ¹⁶ so Ck; C^o siṃsati, B^d siṃsati; read hīmsati? ¹⁷ B^d -kuñjite. ¹⁸ B^d -iketi. ¹⁹ Ck^o -sajti, C^o -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck^o naṃ, C^o tam. ²² Ck^o omit sā. ²³ Ck^o -am. ²⁴ C^o gañjisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
ajja vāresīti amma sace tvañ cittaवासam āgantvā Kusanarindañ paṭiccalad-
dhañ attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
khayañ ti evañ sante Yamanivesanañ na gaccheyyāsī, tato ti yamhi khatti-
yakule ayañ vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāraṇakuñcanādena ca
ninnāditā Kusāvātīrājakulā kiñ nu kho sukhatarāñ disvā idhāgatāsīti a.,
himsatīti³ hessatī⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
datīti nānatūriyāni gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhini kuñjite⁷ ti
Kusarājakule sāyapātāñ⁸ pavattañ gītavādītūpahārañ paṭippharanti⁹ viya ko-
kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sāmāttikāhi gāthāhi¹¹ tāya saddhim sallapitvā „sace ajja
Kusanarinda idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
tarañ dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

ss. Kahan nu sattudamano¹² pararatthappamaddano

Kuso solārapaññāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha solārapaññāno¹⁵ ti ulārapañño.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā
mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
ālārikakammañ katvā vasanabhāvañ“ ti cintetvā

ss. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararatthappamaddano 20

Kuso solārapaññāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhisatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayañ maraṇabhaya bhītā vilapatitī²¹“
cintetvā

ss. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kiñ na jānemu tañ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūlā aññānā lutvā, kiñ na jānemū 'ti kena kāraṇena na
jāneyyāma, so hi antarāmagge tthito va amhākañ sāsanañ peseyya samussita-
dhaṇassa caturāṅgini senā paññāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena katheṣīti.

¹ Ck -nā, C^o macca-, B^d maccurājānañ bhavanam. ² B^d atarayissasi. ³ so
Ck; B^d sīsati cor. to hasīsa-. ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Ck^s -amba-,
B^d -appa-. ⁶ Ck^s add tā. ⁷ Ck^s -lāhi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck sāyana-
pānañ, B^d sāyampātāñ. ⁹ C^o -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck B^d -kujite. ¹¹ Ck^s omit
gā-. ¹² B^d sattumaddano. ¹³ B^d so ulā-, C^o sālūra-. ¹⁴ B^d yo. ¹⁵ Ck sālūra-,
C^o sālūra-. ¹⁶ Ck tāvassa, C^o sāvassa, B^d tassā. ¹⁷ B^d so. ¹⁸ B^d -maddano.
¹⁹ Ck^s sālā-. ²⁰ B^d yo te. ²¹ Ck vilapanti, C^o vilapantīti. ²² B^d andha. ²³
Ck^s ca ²⁴ Ck^s -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati, tassa idhāgantvā sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹, dassessāmi naṃ“ ti cintetvā mātaraṃ hatthe gahetvā sihapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ pasāretvā dassenti:

- 5 56. Eso ālariko poso kumārīpuramantare
dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta. kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhānantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhitvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovati.

- So kira tadā „ajja mama macoratho matthakaṃ pā-
10 puṇissati, addhā maraṇabhayaatajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovitvā paṭisāmessāmīti“ u-
dakaṃ āharitvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthinī¹¹,
15 kathaṃ Maddakule jātā dāsāṃ kayirāsī¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. veṇī¹³ tacchikā¹⁴, adū si kulagatthinī¹⁵ udāhu tvaṃ kuladūsikā, kāmukaṃ ti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ dāsāṃ¹⁶ kareyyāsīti.

- Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthinī¹⁹,
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasīti kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti.

- 25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇenti āha:
59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti visatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasīti. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -aṇ. ⁶ C^{ks} taccham, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhi. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ C^{ks} -āds ca. ¹⁰ C^{ks} venu. ¹¹ C^{ks} venī. ¹² Bā -vaddhinī. ¹³ C^{ks} -asi. ¹⁴ C^{ks} veniti. ¹⁵ Bā veniti. ¹⁶ C^{ks} -ukā. ¹⁷ Bā -viddhinī. ¹⁸ C^{ks} dāsikaṃ, Bā dāsāṃ katvā. ¹⁹ C^{ks} -titi, C^{ks} pabhāti, Bā pabhāvatī. ²⁰ C^{ks} venī, Bā venī. ²¹ Bā -viddhinī. ²² Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiñ
Okkākaputto bhaddan te tvañ nu dāso ti maññasi. 60.
61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiñ etc. 61.
62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiñ etc. 62.
63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiñ etc.¹ 63. 5
64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vappito. Ath'
assā⁵ mātā „ayam asambhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti
saddahitvā rañño santikañ gantvā tam atthañ ārocesi. So
vegena Pabhāvatiyā santikañ āgantvā⁷ „saccañ kira amma 10
Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava
dhītānañ ālārikattañ karontassā“ ti. So tassa asaddahanto
khujjañ pucchitvā yathābhūtañ sutvā dhītarañ garahanto:

65. Taggha te dukkatañ¹¹ bāle yañ khattiyam mahabbalañ
nāgañ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15
na tañ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekainse nipāto va¹⁴.

Evam dhītarañ garahitvā vegena tassa santikañ gantvā
katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayam dassento:

66. Aparādhañ mahārāja tvañ no khama rathesabha 20
yañ tañ aññāta-vesena na nāsīmā¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Tam sutvā M. „sac' āhañ pharusam vakkhāmi idh' ev'
assa hadayam phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhā-
janantare ṭhito itarañ g. ā.:

67. Mādisassa na tañ channañ yo 'hañ ālāriko bhava, 25
tvañ ñeva me paṣīdassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthārañ labhitvā pāsādañ āru-
yha¹⁶ Pabhāvatim pakkosivā khamāpanatthāya pesetum:

¹ this verse is wanting in B^d. ² B^d duhanti. ³ C^k -tiñ. ⁴ B^d pañcabi. ⁵ C^k assa. ⁶ B^d -ti. ⁷ B^d gantvā. ⁸ B^d tātati. ⁹ B^d ajjaṣsa. ¹⁰ B^d -so. ¹¹ B^d -tañ. ¹² C^k -a, B^d -o. ¹³ B^d -siāg-. ¹⁴ B^d -seneva. ¹⁵ C^s -ha. ¹⁶ B^d abhīrūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājam mahabbalam,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanam sutvā bhaginihi c' eva paṇḍarīkāhi ca
parivutā tassa santikam agamāsi. So pi kammakāra-
vesena¹ 5
thito va tassā attano santikam āgamanam² ñatvā „ajja Pabbhā-
vatiyā mānam bhinditvā pādamūle nam kalale nipajjāpessāmīti“
sabbam³ attanā⁴ ābhataudakam⁵ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattam⁶
thānam madditvā ekakalalam akāsi. * Sā tassa santikam gantvā
tassa padesu patitvā kalalapitṭhe nipannā tam khamāpesi.

10 Tam attham āvikaronto⁷ Satthā:

69. Pitussa vacanam sutvā devavaṇṇi Pabbhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājam mahabbalan ti g. ā. 69. .

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā, Kusarājan ti Kusarājam⁸ pāde aggahe-
si, gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁹ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccam te paṭijānāmi, mahārāja sunohi me,
na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 71.

72. Evañ ce yācamānāya vacanam me na kāhasi

20 idāni mam tato hantvā khattiyānam padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyā, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccam¹¹ te paṭijānāmīti mahārāja ettakam kalam mayā tava appiyam eva
katam idam te aham saccam¹¹ paṭijānāmi, aparam pi sunohi me¹² ito paṭṭhā-
yāham pana tuyham appiyam na karissāmi, evañ ce¹³ ti sace evam yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanam na karissasīti¹⁴.

Tam sutvā rājā „sac' aham imam 'tvaṃ ñeva jānissasīti'
vakkhāmi hadayam assā phalissati assāsessāmi nan“ ti
cintetvā ā.:

73. Evañ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,

30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabbhāvati. 73.

¹ Bā -vasena, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -tam-. ⁴
Bā pakāseento. ⁵ Bā -jam corr. to -jassa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā mam.
⁹ C^k nī, C^s ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^k ti. ¹¹ C^k
sabbam. ¹² Bā adds ti. ¹³ C^s evam me. ¹⁴ C^k -si. ¹⁵ C^k Bā -asmim.

74. Saccam te paṭijānāmi rājaputti suṇohi me:

na cāpi appiṇaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahum dukkhaṃ titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum taṃ Pabhāvatīti. 75.

Ta, kim na kāmāmiti klīkārāpā tava vacanaṃ na karissāmīti, vi- 5
kuddho tyasmiti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabbhāvaṃ
ca idāni appiṇaakaraṇaṃ ca ubhayaṃ te idam saccam eva paṭijānāmi, tava
kāmaṃ ti tava kāmena taṃ icchamāno, titikkhissan ti adhivāsemi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena tam netum samatto pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikaṃ¹⁰ viya taṃ attano 10
parivāraṃ disvā khattiyamānaṃ uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyaṃ aṇṇe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho
viya rājāṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhāvaṃ jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jivagāhaṃ gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitte samāhite,

atha dakkhatha me vegam vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta, nānācitte ti nānālamkāracitte, samāhite ti asse sandhāya vuttaṃ,
susikkhite nibbisevane ti attho, aha dakkhatha me vegan ti aha me
parakkamaṃ passissatha. 20

„Sattūnaṃ gaṇhaṇeṃ nāma mayhaṃ bhāro, gaccha tvaṃ
nahātvā alamkaritvā pāsādaṃ abhirūha“ 'ti taṃ uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihāraकरणात्ताम amacce paṇiṇi. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāṇiṃ parikkhipitvā kappake upaṭṭha-
pesum. So katamassukammo sīsaṃ nahāto sabbālamkārapati- 25
maṇḍito amaccādi parivuto „pāsādaṃ abhirūhissāmīti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitattānaṃ¹⁴ pakampittha¹⁵.
So „idāni me parakkamaṃ passathā“ 'ti ā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṃ ca tattha udikkhiṃsu raṇṇo Maddassa thūpure¹⁶ 30
vijambhamānaṃ sīhaṃ va pothentaṃ¹⁷ diguṇaṃ¹⁸ bhūjan ti. 77.

¹ C^o kāmāma, C^k kāmāmi. ² C^o titikkhiyaṃ, C^k tidukkhiyaṃ. ³ B^d -lani. ⁴
C^k -inti, B^d intī. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulam. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d aha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^k -o. ¹² B^d -tento. ¹³ B^d -tesi. ¹⁴
C^o sabbalokitattāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvī-.

T. a.: tañ ca ta. vijambhantañ appoṭhentañ¹ rañño antepure² vāta-pānāni vivaritvā itthiyo udikkhimisū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alaṃkatavāraṇaṃ pesesi. So⁴ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
 5 „Pabhāvatim ānethā“ 'ti tam pi pacchato nisīdāpetvā catu-
 raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
 naṃ oloketvā „aham Kusrājā, jivatthikā⁵ udarena nipajjantū“
 'ti tikkhattum sīhanādaṃ naditvā sattumathanaṃ⁶ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

- 10 78. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
 saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Kuso. 78.
 79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
 khattiyāpi palāyimisū Kusasaddabhayaṭṭhitā⁷. 79.
 80. Hatthāruha⁸ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁹ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁴. 80.
 81. Tasmim saṅgāmasāsasmim passitvā haṭṭhamānaso⁹
 Kussa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
 82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
 hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puram. 82.
 20 83. Jivagāhaṃ gaheṭvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
 sasurass¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
 84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava,
 kāmaṃ karohi te tayā, muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimisū¹⁶ 'ti satthiṃ paccupaṭṭhāpetum asakkontā vipallatthacittā
 25 bhijjimisū, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddam nissāya jātena
 bhayena upaddutā mūḥacittā, aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ aṇṇamaṇṇam
 chindanti, chindimisū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmim ti evaṃ B-assa saddasavena¹⁸ eva¹⁹
 bhinne tasmim saṅgāmaṇṇe taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭhahadayo
 Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma maṇikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puram ti
 30 Nagarasamkhātaṃ puram, bandhitvā ti tesaṃ yeva uttarisāṭakena pacchā-
 bāhaṃ bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchaṃ
 rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukatā yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appoṭe-. ² Bā anto-. ³ Cks omit so. ⁴ Cks jivika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.
⁶ Bā -yaṭṭhitā, Ck -yamṭhitā. ⁷ Bā -rohā. ⁸ Ck bundan-, Bā chindan-. ⁹ Ck
 paṭṭha-, Bā tuṭṭha-. ¹⁰ Ck viditvā, Bā jivāna. ¹¹ Cks satta. ¹² Cks -ssa. ¹³
 Cks vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ Ck vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Cks ne. ¹⁶ Bā vipa-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck saddamvaṇ-, Bā -ṇeva
 saṅgāma-. ¹⁹ Cks omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuih' eva' sattavo ete, na h' ete' mayhañ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā², muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva amhākañ issaro.

Evañ vutte M. „kiñ imehi māritehi, mā nesañ āgamanam 5
nirattakam hotu², Pabbāvatīyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhītaro atthi tā nesañ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁴ te dhītaro satta⁴devakaññāsama subhā,
dadāhi tesam ekekañ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.

Atha nañ rājā āha:

87. Amhākañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesam issaro,
tvañ ñeva no mahārājā², dehi nesañ yad icchasīti. 87.

Ta, tvanno sabbesam ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadañ tvañ etesañ
ca sattannañ rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesam no issaro, yadicchasīti
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehi. 15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Tam atthañ pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekañ adā sihassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhītaro. 88.
89. Piṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sihassare Kuse
sakarattṭhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabbāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatiñ Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatiñ
samānavanṇarūpena n' aññamaññātirocisum¹³. 91. 25
92. Mātā puttana saṅgañchi¹⁴, ubhaya ca jayampati
samaggā te tadā 'āsum, phitañ dharañim āvasun ti. 92.

Ta piṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'ti idāni appamattā bhavēyyāthā
'ti Kusanarindena ovaḍitā¹⁶ agamañsu, agamañsīti ketipāhañ vasitvā amhākam

¹ C* tuyhevatṭha. ² Bā hite. ³ C* Bā -ja. ⁴ C* no. ⁵ Bā hotūti. ⁶ C* ime. ⁷ Bā tāvā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ C* yasvāyam, C* sassavāyam, Bā yasa yañ dātum tava. ¹⁰ Bā evañ vutte so. ¹¹ Bā paṇitā. ¹² C* sakā-. ¹³ C* na añ-, C* Bā omit n, Bā aññamaññāni paṭirocisu. ¹⁴ C* -ñji, Bā -cchi. ¹⁵ C* piṇita, C* piṇā, Bā paṇitā. ¹⁶ C* -itvā.

rattham gamissāmīti sasuram āpucchitvā gato, ekarathe yantā ti dve pi ekaratham abhiruyha gacchantā, samānavannarūpenā 'ti vanne ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññam aññātirocisun ti eko ekam nātikkamī², maniratanānubhāvena kira M. abhirūpo ahoṣi suvaṇṇavaṇṇo sobhaggappatto, sañ-
 5 gañchīti³ M-assa āgamanam sutvā bahum paṇṇākāram ādāya paecuggamanam katvā samāgañchīti⁴, so pi mātaraṃ saddhīm yeva nagaram padakkhiṇam katvā alamkatapāsādatalam abhirūhi, jayampatitī te pi ubho⁵ jayampatikā samaggā ahesum, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvam samaggā sammodamānā phitam dharammā ajjhāvasimsū 'ti.

- 10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosān ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitara mahārājakulāni ahesum, kaṇiṭṭho Anando, khujjā Khujjuttarā, Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddhaparisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

- 15 Devatā nu sīti. Idam S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmājātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imam bhikkhum ujjhāyatha⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitara posimsū⁷“ 'ti vatvā a. ā.:

- A. Bārāṇasī Brahmavaddhanam nāma nagaram ahoṣi. Ta.
 20 Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asīti koṭṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttam pattheti⁸“ vuttā⁹ patthesi. Atha B. Brahmālokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāma karimsu. Tassa padasāgamana-
 25 kāle añño pi satto Brahmālokā cavitvā tassā yeva kucchimsim¹⁰ paṭisandhim gaṇhi, tassa jātassa¹¹ Nandakumāro ti nāma karimsu. Tesam uggahitavedānam sabbasippe nipphattim pattānam¹² rūpasampadam disvā brāhmaṇo brāhmaṇim āmantetvā „bhoti puttam Sonakumāram gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampatichitvā puttassa tam attham

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^o -ñjīti, C^k Bā -ecchīti. ⁴ C^o -ñjī, Bā -ecchī. ⁵ C^k ubhayo. ⁶ N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁷ Bā -yittha. ⁸ Bā adds yevā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Bā -lmhi. ¹¹ Bā omits jā-. ¹² Bā adds vāya-pattānam

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
 yāvajīvam tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
 pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam' attham āro-
 cesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhivā
 Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvam kuṭumbam paṭi- 5
 pajjā³“ 'ti vatvā „nāham bhātara chadditakilesaṃ⁴ sīse-
 na ukkhipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātara va saddhim
 pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
 maṇḍa⁶ pana mayaṃ sabbe va⁷ pabbajissāma⁸“ 'ti cintevā
 „tātā⁹, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
 pabbajissāma¹⁰“ 'ti raṇṇo ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe
 vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā ṇāṭṭinaṃ dātabbayuttakaṃ
 datvā cattāro pi janā Brahnavaddhananagarā nikkhamitvā
 Himavanta-padese pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
 maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
 Ubho pi bhātaro mātāpitāro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
 katṭhaṇ ca mukhadhovanaṇ ca datvā paṇṇasālaṇ ca pariveṇaṇ
 ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upatṭhāpetvā araṇṇato madhura-
 phalāni āharitvā mātāpitāro khādāpentī uṇhena vā sītena vā
 vārinā¹¹ nahāpentī, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam 20
 karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
 phalāphalān' eva mātāpitāro khādāpessāmīti¹²“ hiyyo ca para-
 maḥo¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
 mātāpitāro khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā
 uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
 dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha nam te¹⁴ „tāta,
 kaṇiṭṭhena te ābhatāni mayaṃ pāto va khādītva uposathikā
 jātā, idāni no attho n' atthīti“ vadanti, iti tassa phalāphalāni
 paribhogam na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath'

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kileṣ, Bā -kheṣam. ⁵ Bā
 -vi, Ck oṇit pi. ⁶ Bā -am. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva ¹⁰
 Ck-saheva, C saseca. ¹¹ Bā pāṇīyena. ¹² Ck -mi, Bā -miti pūro gantvā.
¹³ so Ck; Bā parabito, C bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te. ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya' dūraṃ gantvāpi² āharati,
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitāro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanam patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanam akaranto ayuttam' karoti, paṇapessāmi'
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitāro paṭijaggissāmi¹⁰“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānam vacanam na ka-
 rosi, ahaṃ jeṭṭho, mātāpitāro mamam eva¹¹ bhārā¹², ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasitum na lacchasi, aññattha
 yāhiti“ tassa accharam pahari. So tena paṇamito¹³ tassa
 15 santike ṭhātum asakkonto taṃ vanditvā mātāpitāro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālam pavisitvā
 kasiṇam oloketvā taṃ divasam eva pañcābhiññā¹⁴ atṭha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaram
 20 khamāpetum pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakam¹⁵
 āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁶ devatānam vasena (add na?) kameyya¹⁷ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā¹⁸ khamāpeyyam, evam pi me¹⁹
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānam ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evaṃ sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpam²⁰ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²¹ „eko

¹ Bā -ātāya. ² Bā gantvā paṭṭā. ³ Ck² pana. ⁴ Bā omits vā. ⁵ Ck Bā -dupa-
 C² omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bā vāressāmi. ⁸ Ck² -ā. ⁹ so Ck; C² paṇā-
 Bā palā-, read paṇāmessāmi? ¹⁰ Ck² -ssanti. ¹¹ Bā me va. ¹² Bā -o. ¹³ so
 C²; Ck paṇāmite, Bā palāpito. ¹⁴ Bā -āyo. ¹⁵ Bā anotattato uda-. ¹⁶ Bā
 bhātaram. ¹⁷ Bā khamāpeyyam. ¹⁸ Bā āharitvā. ¹⁹ so Ck² for ce? Bā omits
 me. ²⁰ Bā -pe. ²¹ Bā adds ṭhito.

kira vo tāpaso datṭhukāmo¹ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kim pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhavissatīti“² bhattaṃ³ pahīni, bhattaṃ na icchi, taṇḍulam pahīni⁴, vatthāni pahīni⁵, mūle⁶ pahīni, mūlam⁷ na icchi, atha tassa santike dūtaṃ pesesi⁸, „kimatthaṃ kirāgato sīti“⁹ so dūtena puṭṭho¹⁰ „rājānaṃ upatṭhāhituṃ āgato 'mhīti“¹¹ ā., rājā¹² sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammaṃ¹³ karotū“¹⁴ 'ti pāhesi¹⁵, so taṃ sutvā „aham tumhikāṃ rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“¹⁶ ā., taṃ sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹⁷ upāyaṃ jānissanti“¹⁸ taṃ¹⁹ pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“²⁰ 'ti pucchi²¹. „Āma mahārājā“²² 'ti. „Kathaṃ gaṇhissathā“²³ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhīhāya pivanamattam pi lohitaṃ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ²⁴ akatvā attano²⁵ iddhiyā va gahetvā dassāmi²⁶, kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj' eva nikkhamituṃ vaṭṭatīti“²⁷. So tassa²⁸ saddahitvā senāṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassituṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ²⁹ nivāreti³⁰, magge khāṇukaṇṭa-³¹ 20 kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kaṣiṇamaṇḍalaṃ viya samaṃ³² katvā sayāṃ ākāse cammaṃ³³ paṭtharitvā pallaṃ-kena nisinno senāya purato³⁴ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya paṭhamāṃ Kosalaratṭhaṃ gantvā nagarassa avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā³⁵ „yuddhaṃ vā no detu vāse vā vattatū“³⁶ 25 'ti³⁷ Kosalarañño dūtaṃ pāhesi, so kujjhitvā³⁸ „kim ahaṃ na rājā ti, yuddhaṃ dammīti“³⁹ senaṃ purakkhatvā⁴⁰ nikkhami⁴¹,⁴²

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tamulam.

⁵ Bā pahīni. ⁶ Ck^o onit eī. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ Bā tāpasassa kammaṃ. ⁹

Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedaṃ. ¹³ Bā adds api

ca. ¹⁴ Bā adds vacanaṃ. ¹⁵ C^o vā na, Bā sitaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ Ck^o visammasamaṃ. ¹⁸ Bā campakhaṇḍaṃ. ¹⁹ Bā parivutō. ²⁰ Bā nivā-

²¹ Bā detuṃ setacchattaṃ vā no detuṃ ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūpakkhī-

tvā. ²⁴ Bā -itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhiṃsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen⁴ eva sampaticchi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁵ atthāṃsu. N-to pi⁶ „mā bhāyi mahārājā“⁷ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārāja mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojaraṇṇo vasavattī⁸ kohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁹ saddahitvā „sādhū“¹⁰ 'ti sampaticchi, atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ netvā¹¹ „mahārāja, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“¹² 'ti, so¹³ „sādhū“¹⁴ 'ti sampaticchitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgarattham¹⁵ gantvā Aṅgaṇ¹⁶ ca gahetvā Magadharatthe Magadhan ti eten¹⁷ upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahmavaddhananagaram eva gato, r. gaṇhanto pan' esaṃ¹⁸ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari sattadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhim¹⁹ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti“²⁰ Uttarakurumbi piṇḍāya caritvā Himavati²¹ Kañcanaguhadvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase²² attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na²³ mayhaṃ mātāpitūhi na²⁴ aññehi dinno, Nandatāpasam²⁵ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja, sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“²⁶ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ ñatvā āgantvā purato ākāse atthāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi, sace

¹ B^d yujhi-, C^k yuddhi-. ² B^d -no. ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^e nirupānāyā corr. to -pāyā, B^d nirupassāhā, C^k nirupāya. ⁵ C^e adds manojari, B^d manojassa santike gantvā. ⁶ C^k -i, B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ko ānetvā. ⁹ C^k te, C^e omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^e agaṇ, B^d aṅgarattham, omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^e -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^e naṃ. ¹⁷ B^d nanda tassa puññānaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudipe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so tam vi-māmsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhiṇā, katham jānemu tam mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento duti-
yam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhimā, evam jānāhi Bhārata⁴ 'ti. 94.
Tattha Bhārata⁴ 'ti raṭṭhabhūradhāritāya nam⁵ evam ālapi 10
Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam
bahūpakāro, mahantena yasena tam santappessāmīti⁶ cin-
teta ā.

3. Katarūpam idam bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 15
4. "Tato vātātāpe ghore sītacchāyam bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānam⁸ bhavam akā. 96.
5. Tato phītāni⁹ raṭṭhāni vasino te bhavam akā,
tato ekasatam khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.
6. Paṭṭi¹¹ assu mayam bhoto, vara tam¹² bhañ ñam¹³ icchasi, 20
hatthiyānam assaratham nāriyo ca alaṃkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.
7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹⁴ mayam bhoto dadāmase.
atha vā Assakāvanti¹⁵ sumanā danma te mayam. 99.
8. Upaddham vāpi rajassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasi. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajānīyam¹⁶ katasabhāvam, veyyāvaccan
ti kāyaveyyāvāṭṭikakammam¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks. ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C^s -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanam. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānam. ⁹ Ck pi-, C^s Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yante. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks haimñam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ C^s -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C^s kāyāvāṭṭika-, Bđ kāya-veyyāvāṭṭikammam. ¹⁷ Bđ anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyan ti sātālacchāyaṃ, vasiuo te ti te
ratthavasino amhākaṃ vasavattino¹, khatte² ti khattiye, aṭṭhakathāyaṃ pana
ayam eva vā pāṭho, patitassu mayan ti tuṭṭhā mayam, vara taṃ bhaṇṇa-
micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmaṃ, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānan ti ādihi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti,
Assakāvantiṃ⁶ ti Assakarattham vā⁷ Avantirattham vā⁸, rajjena⁹ 'ti sace
hi sakalena Jambudīparajjena attho tam pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹
tumbhākaṃ rathassa purato dhāvissāmiti dipeti, yadicchasi¹⁰ etesu mayā
vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa āṇāpehi.

- 10 Tam sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
„Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-
hīti“ vatvā:

- 15 10. Bhoto ca¹² ratthe vijite araṇṇe atthi assamo,
pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammantī assame. 102.
11. Tes' ahaṃ pubbacariyesu puṇṇaṃ na labhāmi kātave,
bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
Sonaṃ yācāmu¹⁴ saṃvaran ti. 103.

- 20 Ta. ratthe ti rajje, vijite ti āṇāpavattiṭṭhāne, assamo ti Himavanta-
raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmīn assame vassati, tesāhaṃ ti
tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasānikkhātaṃ puṇṇaṃ kātum na
labhāmi, bhāta me S-to nāma maṃ ekasmiṃ āparādhe mā idha vassīti maṃ
paṇāmesi¹⁵, ajjhācāraṃ¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṃ adhiācāraṃ parisaṃ¹⁷
25 parivaraṃ katvā S-taṃ saṃvaraṃ yācemu, āyatīn¹⁸ yācāma¹⁹ 'ti a., yācemu saṃ-
varan¹⁹ ti pi pāṭho, mayam tayā saddhīm Sonaṃ yāceyyāma khamāpeyyāma,
imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

12. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
30 etaṃ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Ck^s -tti, C^s -tta. ² Ck^s khetto, B^d khatye. ³ B^d bhuñjam-. ⁴ C^k bhāti-
tibhā, C^s bhāṇṭibhā corr. to bhāṇṭibhā, B^d omits bhāti. ⁵ B^d vade ⁶ C^k
-vantiṭan, B^d -vanti ⁷ C^k va. ⁸ C^k omits avanti-. ⁹ Ck^s -tthehi. ¹⁰ C^s bhi,
B^d pi. ¹¹ Ck^s attho. ¹² B^d tava. ¹³ B^d ajjhavar-. ¹⁴ B^d yācemu. ¹⁵ B^d
palāpesi. ¹⁶ B^d adds avivaraṃ. ¹⁷ C^k pharisa, B^d sa. ¹⁸ B^d -tisavaraṃ.
¹⁹ C^k yevaraṃ.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manojo alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapati¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha nañ rathī³,
ābandhanāni gañhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamañ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentū 'ti hatthāroha hatthī assāroha ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathika⁵ tvaṃ pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanānīti batthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gañhatha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiñ assame Kosiye gatto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamañ rammañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasatañ⁹ khattiye
gahetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvīsattiakkhobhīṇisaṃkkena¹² balakāyena saddhiṃ 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena aṭṭhasabhavitthataṃ maggaṃ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharitvā ta. pallaṃkena nīdītvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nīdītvā gacchantena¹⁴ rañhā saddhiṃ dhamma-
yuttakaṃ kathento situṇḍādi-parissaya¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭṭha 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattamāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -i. ² so Cks; Bđ pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bđ rathaṃ saṇḍhamyāsārathī. ⁴ Bđ rathaṃ saṇḍha sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bđ sārathī. ⁶ Bđ saṇḍhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Cks aggamā, Bđ āgamā. ⁹ Bđ -te, Cks -ta. ¹⁰ Bđ -giyā senāya. ¹¹ Bđ āgamāti. ¹² Bđ -sañ-khātena. ¹³ Bđ -tassa. ¹⁴ Cks -te. ¹⁵ Bđ situṇ-. ¹⁶ Bđ vārento. ¹⁷ Cks -sattamāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
hīti“ dibbena cakkhunā olokento „catuvīsatiakkhohiṇipari-
vārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetum
āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi’ ca
5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ
ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ
ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-
parāyaṇā bhaveyyum, iddhipāṭihāriyaṃ nesaṃ dassessāmīti“
so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃ aṅkāse kācaṃ
10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharitum rañño avidūre ākāseṇa
pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantāṃ disvā attānaṃ dassetum
avisahanto nisinnaṭṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Hima-
vantaṃ pāvisi. Manojarājā pana naṃ ramaṇiyena isivesena⁷
tathā āgacchantāṃ disvā:

15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁸ ti kadambarukkhamayo, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃ-
saṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati, udahārassā ‘ti udakaṃ āharitum
gacchantassa esa¹¹ kāco evam eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

20 Evaṃ vutte Mahāsatto gāthadvayam āha:

17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.

18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitara pubbekatam anussaran ti. 110.

25 Ta. sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ silācārasampanno, eko tāpaso ahaṃ
ti vadati, bharāmi¹⁴ posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekatan ti
tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ vissāsaṃ kattukāmo anan-
taraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Ck^s -sūsu. ³ C^s vambe-, Bā -bhento. ⁴ Ck^s antaraṃ
Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattathato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-
mayo. ⁹ Ck^s e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭaṃ. ¹¹
Bā kassa eka. ¹² Bā sahīpappato. ¹³ Ck^s etaṃ.

10. Icchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.
Tattha assaman ti tumhākañ assamapadañ.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggam
māpetvā: 5

10. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibhañ
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jañghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaññañ supupphitakoviḷārasañchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idam vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse āntalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ¹ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
pañṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino, 15
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāise. 115.

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna pañṇadvārañhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāṇiyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāṇiyaghaṭe pāṇiyamālake ṭhapetvā mahājāno pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjanañ⁹ ādāya assamapadañ sammajjitvā pañṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jñāpesīti a., u pāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāṇiyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa, avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālañkārapati-
mañḍito ekasatarājaparivuto N-tañ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchī, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² Cks padvārañhi. ³ Bā anotattatho. ⁴ Bā -jjetvā.
⁵ Bā -tthañ āg-. ⁶ Bā -āsu. ⁷ Bā nava-. ⁸ Cks māse-. ⁹ C^s sammajñ-, Bā
sammajja-. ¹⁰ Bā nice. ¹¹ Bā -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam attham pakāsento S. ā.:

25. Tañ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasaṃghapariubbhāṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bheri mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayantā² rathesabham, 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalam. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭham va khadiraṅgārasannibham
mukham cāru r-ivābhāti⁴, ko eti siriyā jalam. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattam sasalākāṃ manoramaṃ
ādiccaraṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalam. 121.
30. Kassa aṃkaṃ pariggayha vālavijānim uttamaṃ
carati varapaṇḍassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattāni ājāniyā ca vammittā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyā jalam. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyā jalam. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyā jalam. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇi¹¹ aperiyaṇtā sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojō¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaraṃ eti assanaṃ brahmacāriṇaṃ. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇi¹² aperiyaṇtā sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ vīya paṭipannānīti etāni turīyaṇi kassa
purato āgacchantīti a., hāsayantā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭenā 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā uphāsaṭṭena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruṇo kalāpasannaddho ti sannaddhasaratuphīro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭham vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ vīya.
khadiraṅgārasannibhaṇi ti vitaccekakhadiraṅgāravappaṇaṃ¹⁵, ādiccaraṃsā-
varaṇaṃ ti ādiccaraṃsīnaṃ āvaraṇaṃ, aṃkaṃ pariggayhā 'ti aṃkaṃ pa-
riggaḥetvā¹⁶ parikkhīpivā ti a., vālavijānimuttamaṃ¹⁷ ti vālavijāniṃ¹⁸

¹ Bā -taṃriva. ² Bā -o. ³ Bā -am. ⁴ Cā vā-, Bā mukhañcaruclā-. ⁵ Cā
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Cā -assārathāpattī-, Cā
-assārathāpattī-. ⁹ Cā -ṇinī, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cā -bbhaṇi, Bā
-bbhaṇi. ¹² Cā -rājamānojo, Bā -rājamānojo. ¹³ Cā -bbhaṇiṃ, Cā -bbhaṇi. ¹⁴
Cā; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adde passath, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijanti

uttamam¹, caratīti sañcarati, chattānti ājāniyapīṭṭhe nisinnānam dhārita-
chattādhicchattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturaṅginīti etehi hatthiādīhi catūhi augehi samannāgatā⁴,
akkhobhanīti khobhetum na sakkā, sāgarasasevā⁵ 'ti sāgarassa ūmyo viya
aparlyantā, rājābhīrājā⁶ ti ekasatānam rājūnam pūjito⁷ tesam vā adhiko 5
rājābhīrājā⁸, jayataṃ patīti jayappattānaṃ tāvatimsānaṃ jeṭṭhako, ajjhā-
varan ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabbhāvaṃ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino

sabbe pañjalikā hutvā isīnam ajjhupāgamun ti. 129.

10

Te isīnam ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sīrasī patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnaṃ saṅgīkaṃ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantaṃ nisinno paṭisanthāraṃ
karonto:

15

38. Kacci⁹ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁹ bhoto anāmayaṃ,

kacci⁹ uñchena⁶ yāpetha, kacci⁹ mūlaphalā bahū. 130.

39. Kacci ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,

vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayaṃ ā.

20

Tatoparam tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalaṃ c⁹ eva no rāja atho rāja anāmayaṃ,

atho uñchena⁶ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.

41. Atho ḍaṃsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimsapā¹⁰,

vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 133.

25

42. Bahūni c⁹ assa¹² pūgāni assame sammataṃ idha¹³,

nābhijānāmi uppannaṃ ābādhaṃ amanoramaṃ. 134.

43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgataṃ, (IV ⁴³⁴/₅)

issaro si anupatto, yaṃ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135.

30

¹ Cks -mā. ² Cks -kirantīti. ³ Bā -kiranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bā pū-
rato. ⁶ Bā rājādhi-. ⁷ Bā kiñel. ⁸ Cks uñj-, Bā ucch-. ⁹ Bā omite ca. ¹⁰
Bā sarisapā. ¹¹ Bā saṅgītigāthā. ¹² so Ck for cassu? Cā Bā vassa. ¹³ Bā
sappato mama. ¹⁴ Bā idhanti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇiyam sītam ābhatam girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikam āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākāṭā⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ pan' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedayā 'ti yaṃ imasmim thāne tava abhiructaṃ atthi
taṃ no kathehi vadati, khuddakappāni⁶ etāni nānārukkaphalāni⁷ khudda-
madhupaṭibhāgāni⁸ madhurāni. varam varam⁹ ti ito uttamuttamaṃ¹⁰ gahetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yenā mayam
āpucchitā taṃ ambehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvata
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpīti ambhakaṃ
tāva sabbaṃ kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹¹ tāva¹² vacanaṃ supotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayam hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavaṃ S-to suṇātu.

- Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitaro ca bhātaraṃ ca
20 vanditvā parisāya¹³ saddhim sallapanto ā:
48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṃ ca rājā Manojo anumaññantu¹⁴ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samitāro¹⁵ yakkhāni¹⁶ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isiṃ vakkhāmi subbataṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁷ bāhu¹⁸ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janettiṃ¹⁹ ca bhattukāmassa me sato
vīra puñṇam idaṃ thānaṃ²⁰, mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ Bḍ varāvaram. ² Bḍ omite ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bḍ sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bḍ
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bḍ varāmvaren. ⁹ Bḍ uttamam u-. ¹⁰ Bḍ tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bḍ sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bḍ yevassantisamittāro. ¹⁵ Ck yakkharāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bḍ -nā,
Ck -ṇe, Cs -ṇo corr. to -ne. ¹⁷ Cs bahu, Bḍ bāhum. ¹⁸ Ck janetti, Cs janenetti,
Bḍ janetti. ¹⁹ Bḍ dhīrapuñṇa pidaṃ thānaṃ, Cks cara puñṇamidaṃ thāna.

49. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, maṃ' etaṃ upanissaja',
 utthānapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
 mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
50. Tath' eva santi manujā dhamme dhammapadaṃ vidū
 maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Utthānapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
 taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū⁴ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
 rontū 'ti a., samītāro⁵ ti samāgatā, araṇṇe bhūtabhavyānīti asmiṃ
 Himavanta⁶ araṇṇe yaṇi bhūtāni c' eva buddhimariyadā⁷ pattāni bhavyāni ca taruṇa-
 devatāni, tāni pi⁸ sabbāni mama vacanaṃ suṇantū 'ti a., namo katvānā 'ti
 idam so parisāya saṇṇāṃ datvā tasmiṃ vanasapade nibbatta devatā namakkāraṃ
 katvā va ā., t. a.: aḷḷa bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
 āgatāhi bhavittabbaṃ, ayaṃ vo namakkāro, tumhe pi mayāṃ sahāyā hothā 'ti
 so devatānaṃ añjaliṃ paggaṇhitvā paṇisaṃ saṇṇāpetvā isiṃ vakkhāmiti ādīṃ 15
 ā., ta. isiṃ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
 honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁹ bāhū ti sammato tena⁹ khamitum arahathā
 'ti dīpeti, vīra 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ thānaṃ ti
 idam mātāpituupattānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṃvattatūnikakāraṇaṃ taṃ karon-
 taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpituupattānaṃ 20
 nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā nātaṃ c' eva vannaṃ ca, upanissajā
 'ti idam mayhaṃ nissaja viṣṣajehi dehi, utthānapāricariyāya¹⁰ 'ti utthānena
 c' eva pāricariyāya¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
 idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesaṃ
 vattaṃ upattānaṃ katvā devaloke aparimānaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
 tvaṃ dāyako hohiti vadati, tathēvā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aṇṇe pi
 manujā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idam jeṭṭhapaṇḍitibhā-
 vasaṃkhātāṃ dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁵ kin ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
 sukhāvahaṃ ti utthānena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpitudannaṃ sukhāvahaṃ,
 taṃ maṃ ti taṃ maṃ eṇaṃ samuṇāpaṭipannaṃ pā bhātā S-ṭo tamhā puṇṇā 30
 ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
 mama piyadasanaṭṭāya ariyasaṃkhātassa devalokassa maggāvaraṇo²⁰ nāma
 hoti.

¹ Bā -sajju. ² so all three MSS. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck amanuṇṇantū. ⁵
 Bā sapītāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
 adds me. ⁹ Bā -ṇa. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
 mama tvaṃ saggāṃ lokaṃ dādo. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
 Bā va-. ¹⁶ Bā ādevakassa. ¹⁷ Bā pāda-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
 maggassa āvaro ²⁰ Ck -vāraṇo. Bā -varaṇaṃ.

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanaṃ sutam, idāni mama pi suṇāthā“ 'ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanaṃ bhāturu¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja porāṇaṃ parihāpayam
5 adhammacāri jeṭṭhesu² nirayaṃ so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittena ca sampannā na te gacchanti duggatim. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhagini nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyivā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā⁵ 'ti. 150.

Ta. bhātura⁶ ajjhāvarā⁷ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁸ vacanaṃ suṇantu, parihāpayan ti parihāpento,
15 dhammassā 'ti jeṭṭhāpacāyadhammapavēḍidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittena cā 'ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vāhitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātara nāma, nāviko viyā 'ti yathā nāvāgarubhāraṃ⁹
ādiyivā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinaṃ netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbabhaṇḍaṃ jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ āeva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhimi Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Taṃ sutvā sabbe¹⁰ pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā¹¹ ti ajja amhehi nātan“ ti N-taṃ
25 pahāya M-assa nissitā¹² hutvā tassa thutim karontā¹³ dve gāthā
abbhāsimu:

59. Adhigat' amha¹⁴ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹⁵
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidam'sayi. 151.
60. Yathā udadhim ādicco vāsudevo pabhaṃkaro
30 pāṇinaṃ pavidam'seti rūpaṃ kalyāṇapāpakaṃ
evaṃ eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidam'sayiti. 152.

¹ Ck -tar. ² Ck jeṭṭho. ³ Ck -tha. ⁴ B^d dhammassa. ⁵ Ck -tar-. ⁶ read
tāva? ⁷ B^d nāvāya. ⁸ B^d -o. ⁹ B^d -ttaṃ sannissitā. ¹⁰ Ck B^d -o. ¹¹ so
Ck; B^d adhigamā. ¹² B^d jātadevato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jeṭṭhāpacāyanadhammapa-
ticchādake tame vattamānā² ajja jātavedato³ jñāma va nāma⁴ adhigatā, eva-
eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidaṃsayiti
a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammappakkāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kālāṃ N-tassa pāṭihāriyāni diavā tasmim
pasannacitte te rājāno nānabalena tasmim pasādaṃ bhinditvā
attano kathaṃ gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
Atha naṃ N-to „bhātā⁷ me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
sabbe p' ine rājāno bhinditvā attano pakkhe kari⁸, ṭhapetvā 10
imaṃ aṇṇo⁹ mayhaṃ paṭisaraṇaṃ n' atthi, imaṃ eva yācissā-
mīti¹⁰“ cintetvā g. ā.:

Evam me yācamānassa aṇjaliṃ nāvabujjhasi¹¹,
tva baddhaṇcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya paggaḥitaṃ 15
aṇjaliṃ nāvabujjhatha na paṭigaṇhatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha ahaṃ
pana tumhākaṃ baddhaṇcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattindivam aulasa-
bhāvena vuṭṭhito¹¹ ahaṃ tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
atithaddhaṃ¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanattham¹⁵ nig- 20
gahavaseṇa¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
tasmim pasādaṃ uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
paṭijaggitum labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāseto ā.:

es. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
ariyo ariyasamācāro, bālhaṃ tvaṃ mama ruccasi. 154. 25

es. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ suṇottha vacanaṃ mama:
nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayhaṃ kudācanaṃ. 155.

es. Taṃ maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvahaṃ
Nando ajjhāvaraṃ²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

¹ Bā adhigamā. ² Bā -ne. ³ Bā jātavedato. ⁴ Bā jñāma laṃ paññānaṃ. ⁵
C¹ vā-. ⁶ C¹ sujātano. ⁷ Bā karavaṭṭha. ⁸ Bā raṇṇo. ⁹ Bā -bujjhatha. ¹⁰
Bā paṭhacaro. ¹¹ Bā adde paricārako. ¹² bhagīni sātthabandhanā v. 57 - - - -
nandapaṇḍite wanting in C¹. ¹³ Bā doṣo. ¹⁴ C¹ anitabbaṃ? ¹⁵ Bā -pahā-
nattham. ¹⁶ Bā adde vā. ¹⁷ Bā -tīti. ¹⁸ C¹ va. ¹⁹ C¹ āhu. ²⁰ C¹ -caraṃ.

55. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ

Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kaṃ Nando⁵ upatīṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bālhaṃ ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. supothā⁷ 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 supotha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhakaṃ paṭṭjagganabhāro na kadāci mama
bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amanñitvā va maṃ tumhe upatīṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upatīṭṭhānāyā⁸ 'ti tumhe upatīṭṭhatuṃ maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upatīṭṭhahā⁹ 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumbhakaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ¹⁰ yo¹¹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāṃ¹² Nandaṃ vo vadatha¹³ taṃ¹⁴ mama kaṃtīṭṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹⁵
tumhesu kaṃ esa upatīṭṭhati¹⁶ ubbo pi hi mayaṃ tumbhakaṃ puttā yevā¹⁷ 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kaṇitṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na viśahāmi,
mayaṃ hi taṃ nissitā idāni pana tayā anuññātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁸ la-
bheyyan“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

56. Tayā tāta anuññātā Sona taṃ nissitā mayaṃ,
upaghātuṃ labhe Nandaṃ
muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

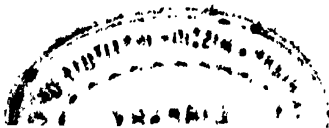
20 Atha nam M. „tona hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁹ gaccha
puttaṃ Nandaṃ āliṅgitvā sīsaṃ²⁰ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehiti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajjhe²¹ yeva āliṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

25 57. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ
cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.

58. Yadā suttāpi²² suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ
udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.

59. Yadā ca paṭibujjhivā Nandaṃ passāmi nāgataṃ
30 bhiyyo āvisatī soko dōmanassaṃ cānappakaṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omīti maṃ. ⁷ Ck upatīṭṭhū. ⁸ Ck -riṇaṃ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omīti taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upatīṭṭhatuṃ. ¹⁵ Bā upasamghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmaṃ.

70. Sāhañ ajja cirassam¹ pi Nandañ passāmi āgatañ,
bhattuc-ca² mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharañ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yañ³ Nando pāvisi gharañ
labhatu tāta Nando tañ: mañ Nando upatiṭṭhatu⁴ 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhatañ assatthapallavañ kampaṭi evaṃ ci-
rassam Nandañ disvāna ajja mama hadayañ kampaṭi, soppante⁵ ti tāta
Sona yadāhañ suttā⁶ supīnena Nandañ āgatañ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuca² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando paṇṇasālañ pavisatu⁷, yañ ti yasmā pitu⁸ suttu piyo
tasmā puna imamahā gharā na vip̐pavaseyya⁹ Nando tan ti Nando yañ icchati¹⁰
tañ labhatu, mañ Nando ti tāta Sona tava pitarāñ tvañ upaṭṭhaha Nando
mañ upatiṭṭhatu.

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanañ sampaticchitvā „Nanda
tayā jetṭhakakotṭhāso laddho, mātā nāma atigunakārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaḍitvā mātu guṇaṃ pakāsento 15
dve gāthā abhāsi:

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no¹
maggo saggassa lokassa mātā tañ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā tañ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rasadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā tan ti mama mātā mañ na¹¹
icchati tañ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññanissitā
puññadāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā 25
tassā āsane nisinnakāle „Nanda tvañ dukkarakārikañ māta-
rañ labhi, ubho pi mayā mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
tañ dāni tvañ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹⁴“ vatvā parisamajjhe yeva mātu duk-
karakārikattañ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck sam. ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks sottā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yañti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vip̐paseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bā yañ. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, Cks -ggi.

74. Ākamkhamānā puttaphalaṃ devatāya pamassati
nakkhattāni ca pucchati utusamvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷiṇi hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Samvaccharaṃ vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitenā¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tōsentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dāraḥkaṃ
appajānantaṃ (add: poseti), posenti tena vuccati. 170.
- 10 79. Yaṇ ca mātu dhanāṃ hoti yaṇ ca hoti pitū dhaṇaṃ
ubhayaṃ etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaññati,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyaṃ puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaññati. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
mātaraṃ aparicaritvāna kicchāṃ vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutāṃ,
pitaraṃ aparicaritvāna kicchāṃ vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
25 mātaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
pitaraṃ paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṃ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅghā loka rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅghā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ² so both MSS. ³ so both MSS. for -va/jaṇ? ⁴ so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

99. Labbhettha māṇaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇā,
yasmā ca saṅgaḥā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
99. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitāro pubbācariyā ti vuccare. 182.
99. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā,
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183. 5
99. Annena-m-atho¹ pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ² dhovanena ca, 184.
99. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātānaṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me appajjati⁷ 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyāti⁸, pucchati⁹ kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusamvaccharāni cā 'ti chaṇṇaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ¹⁰ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ¹¹ utumhi appāyuko kativassāya
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusam-
vaccharāni ca pucchati, utusinātāya¹² ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo¹³ ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁴ gabbhāvakkamaṃ ti hoti kucchiyaṃ gabbho
patitthāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaṇīni hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹⁵ seneho uppajjati¹⁶ tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayanti¹⁷ janetti ca vuccati, āṇapāpuraṇena¹⁸ cā 'ti
thanantare¹⁹ nipaṇḍetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī āṇasaṃkhātē²⁰ eva
pāpuraṇena²¹, toseti²² saññāpeti hāseti, mama²³ katvā ti āgaṇḍuputtassa
me²⁴ upari vāto paharati ātapa²⁵ pharati²⁶ evaṃ mamaṃkāraṇaṃ²⁷ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṃ dhanam 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sāragabbhādīsu mātā gopeti, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādīsu appamatto hohi²⁸
aduñ c' aduñ ca²⁹ kammaṃ karohi³⁰ sikkhāpentī ti mātā vihaṇṇatī kilamati,
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttānaṃ³¹ nīsithe³² parādāresu pamattāni
sāyaṃ anāgacchantāṃ nītvā assupunṇehi netthehi maggaṃ oloketi vihaṇṇatī 30
kilamati, kicchā bhato ti kicchena bhato paṭijjaggitto, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apatiṭṭhāpiti³³ dhanāpiti³⁴ dhanampi³⁵, ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) -- anukampakā wanting in Bā. ² Bā omits m. ³ Ck -na.
⁴ Cks -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bā -yām. ⁷ Bā āyāti. ⁸ Cks katamāni. ⁹
Bā -sanhātāya. ¹⁰ so Cks; Bā -tāya. ¹¹ Cks -ttamāpa-. ¹² Bā jāyati. ¹³ Bā -vu-.
¹⁴ Bā tadanantare. ¹⁵ Bā mapā. ¹⁶ Ck agaddhiputtasame, C agāṇḍiputtasame,
Bā adhiputtassa me. ¹⁷ Bā ātā-. ¹⁸ Bā dhammakā-. ¹⁹ Bā hotiti. ²⁰ Ck
duduñcaduñca, Bā aduñ ca aduñ ca. ²¹ Cks nīsitā, Bā nīsiye. ²² Bā -nāsiti.
²³ Bā adde adāsi.

- dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apaṭṭjaggentānaṃ nassatīti me sutan
ti, kicchaṃ vā so ti itti dhanam vāssa nassati dukkhaṃ vā so¹ nigacchati,
labbhāmetan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitassa labbhā², sakkā laddhuṃ tādīsenā³ 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātābbaṃ piyavacanaṃ bhaṇṭabbaṃ uppannakkicca-
sādhanaवासena attho caritabbo jeṭṭhāpacāyanaḍḍhammesu ta. ta. parisamajjhe vā
rahogatānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā⁴ kātābbā na raho abhivādanādiṇi
katvā parisatiṃ na kātābbāni⁵ sabbattha samānen⁶ eva bhavitābbaṃ. ete ca
saṅgahā nassū⁷ 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyuṃ, samavekkhan-
10 tīti sammānyena kāraṇena pekkhanti, maḥattān ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁸ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapaṭṭiggāhā yassa kassaci sakkhassa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā⁹ 'ti kālakiriyaṃ pariyosāne ito, gantvā
sagge ca modati pamodati.
- 15 Evaṃ M. Sineruṃ pavatṭento viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdimāsu. Atha
ne pañcasu silesu patitṭhāpetvā „dānādisu appamattā¹⁰ hothā“
'ti ovaḍitvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyosāne devanagaraṃ pūrayimāsu. S-to N-to pi yāvata-
20 yukaṃ mātāpitāro paricaritvā Brahmaloḥa-parāyaṇā ahesuṃ.
- S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphalā patṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to
Ānando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā¹¹ asīti mahātherā ca aṇṇa-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisā, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā¹² 'ti. Sona-Nanda-jātakaṃ. Sattatinipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā¹³.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānattā? ⁴ C¹²
-ti? ⁵ C¹ na. ⁶ C¹ -ja. ⁷ Bā -pāṭajātakaṃ niṭṭhitāṃ-Kusajātakaṃ Sona ca
dve jātakāni Sattatinipātaṃhi therehi saṅgahakārehi saṅgītā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullaḥamsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veļuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgaṃ ā. k. Devadattena hi T-assa jīvītā voropetum payojitesu dhanuggaḥesu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“ 5 Bhagavaṇtaṃ jīvītā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubbhāvo“ ti vutte Devadatto⁴ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇaṃ Gotamaṃ jīvītā voropehi“⁵, aham eva s-am G-am jīvītā voropessāmi“⁶ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyā⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbataṃ abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silaṃ pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jīvītā voropessāmi“¹³ dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā taṃ silaṃ paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādaṃ paharitvā ruhiraṃ¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādaṃ satthakena phāletvā duṭṭhalohitaṃ vāmetvā¹⁸ pūtimaṃsaṃ apanetvā¹⁹ bhesajjaṃ ālīpītvā²⁰ nīrogaṃ²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasaṃghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhaliṅhāya²⁵ vicari²⁶. Atha naṃ disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattaṃ²⁷ sarīraṃ disvā koci maṇussabhūto upasaṃkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi“²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds taṃ.

⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bd -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-

⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS. -ti. ¹³

Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā. ¹⁵ so Cks; Bd Sdr sampaṭi-

¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰

Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS. ut-. ²² Cks purimasadisaṃ, B° puna

divasam, Sdr purisadiso. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr

-liṅhāya. ²⁶ Sdr nagaraṃ pāvīsi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpaṃsobhaga-

²⁸ Bd Sdr mahāha-

pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatīti³ so gantvā tam attham raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ 'ti sampatiçchitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṃ mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavīthiyaṃ
 5 vissajjehīti“⁵ ā Devadatto pi nam⁶ „aññesu divasesu batthi kittakam suraṃ pivatīti“⁷ pucchitvā „attha ghaṭe“⁸ ti vutte „sve“⁹ solasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṃ¹⁰ abhimukhaṃ kareyyāsīti¹¹ ā. So „sādhū“¹² 'ti sampatiçchi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹³: „sve Nālāgiriṃ mattakam katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
 10 sabbakiccāni katvā antaravīthiṃ mā paṭipajjimsū“¹⁴ 'ti. Devadatto pi rājanivesanā¹⁵ oruyha hatthisālāṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhaṇe uccaṭṭhāniyaṃ“¹⁶ nicaṭṭhāne¹⁷ kātum samatthā¹⁸, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgiriṃ tikhiṇasurāya solasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttomarehi¹⁹ vijjhivā²⁰ kuṇḍhā-
 15 petvā hatthisālāṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavīthiṃ abhimukhaṃ²¹ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā²² 'ti ā. Te „sādhū“²³ 'ti sampatiçchimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā²⁴ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-māmakā upāsakā tam uttvā S-raṃ upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhiṃ ekato hutvā sve
 20 tumhehi paṭipannavīthiyaṃ Nālāgiriṃ vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hotha, mayam vihāre yeva Buddhapamukhassa saṃghassa²⁵ bhikkhaṃ dassāma“²⁶ 'ti vadimsu. S. „sve piṇḍāya“²⁷ pavississāmiti²⁸ avatvā „ahaṃ sve Nālāgiriṃ dametvā paṭihāriyaṃ katvā“²⁹ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā³⁰ va bhikkhu-
 25 saṃghaparivuto nagaṛā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi³¹, Rājagahavāsino pi bahūni³² bhattabhājanāni gahetvā Veluvanam eva āga-
 missanti, sve vihāre bhattaggaṃ bhavissatīti³³ iminā kāraṇena tesam adhivāsesi. Te T-assa³⁴ adhivāsanam veditvā bhattabhājanāni āharitvā³⁵
 „vihāre yeva dānam dassāma“³⁶ 'ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
 30 dh. desetvā majjhimayāme³⁷ paṇhe³⁸ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakoṭṭhāse³⁹ sīhaseyyam kappetvā dutiyakoṭṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr. add manussagbhātako ² Sdr. ajānanto, omitting so ³ Ck. na. ⁴ Bā Sdr. add bhante. ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr. tam. ⁶ Bā Sdr. -iyaṃ. ⁷ Sdr. -petvā. ⁸ Sdr. -nato. ⁹ Bā Sdr. -nato. ¹⁰ Sdr. adds pi nicaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nicaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātum samatthā. ¹² Bā kuṇḍhā-, Sdr. tuṭṭhato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr. vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr. -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sdr. -itā. ¹⁶ Bā Sdr. bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sdr. add na ¹⁸ Sdr. paṭihāriyaka. ¹⁹ Sdr. caritvā. ²⁰ Bā āgamaṣṣāmiti. ²¹ Ck. -u, Ck. -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sdr. adds devadātāya. ²⁴ Bā Sdr. -am. ²⁵ Sdr. path-.

pattiyā vitināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākeruṇāsamāpattim samāpajjitvā
 bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgīridamane³ caturāsitiyā pānasahasā-
 nam dhammābhisamayam disvā pabhātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴
 āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵
 aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhiṃ Rāja- 5
 gahaṃ pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū
 Veluvane sannipatiṃsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹
 pāvīsi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjīṃsu¹¹, mahanto samā-
 gamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³
 tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīlāhāya 10
 Nālāgīridamanam passissāmā“ ti pāsādahammiyagelacchadanāni abhi-
 ruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādīṭṭhikā¹⁶ „Nālāgīri caṇḍo
 pharuso¹⁷, Buddhādīnaṃ guṇaṃ na jānāti¹⁸, so ajja s-assa G-assa
 suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ¹⁹ viddhamsetvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²¹
 paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“ ti pāsādādisu²² aṭṭhaṃsu. Hatthi 15
 pi Bhagavantaṃ āgacchantāṃ disvā manusse tāśento gehāni viddham-
 sento sakatāni saṃcuṇṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahatṭhakappaṇvālo
 paḍbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhidhāvi, taṃ disvā bhikkhū
 Bh-aṃ etad avocum: „ayaṃ bkante Nālāgīri caṇḍo pharuso manussa-
 ghātako²³ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyaṃ Buddhādīnaṃ 20
 guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“ ti.
 „Mā bhikkhave bhāyatha²⁴, paṭibalo²⁵ ahaṃ Nālāgīriṃ dametum“ ti.
 Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāoi: „bhante pitu uppannakiccaṃ²⁶
 nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etam²⁷ damemīti“. Atha naṃ S.
 „Sāriputta, Buddhabalaṃ nāma aññaṃ, sāvakaḥaṃ aññaṃ, tiṭṭha 25
 tvaṃ“ ti paṭibāhi. Evaṃ²⁸ yebhuyyena asītimahāthera yāciṃsu. S.
 sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhi-
 vāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamaṃ maṃ māreṭū“ ti T-tass'
 atthāya jīvitaṃ paricajjitvā²⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S.
 „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujaṇe. ³ Bā Sdr -nena, B^s damena. ⁴ Bā Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -he. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds pīṇāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sammānā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhiṃ. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr adds manussaghatko. ¹⁸ Cks -tīti. ¹⁹ Bā Sdr sarīraṃ. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rupakāpā-. ²³ Bā Sdr -ṭako. ²⁴ Bā Sdr -litha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kicca, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako¹ kappuṭṭhānagghisadiso, pathamaṃ maṃ
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatū² 'ti thero avaca,
 yāvattatīyaṃ vuccamāno pi ca tath' eva aṭṭhāsi³ na paṭikkamati⁴.
 Atha naṃ Bh.⁵ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare ṭha-
 6 pesi⁶. Tasmim̐ khaṇe ekā itthi Nālāgiriṃ disvā maraṇabhayaabhītā
 palāyaṇāpā⁷ amkena gahitadārakaṃ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁸ dārakassa santikaṃ āgami⁹.
 dārako mahāravaṃ ravi. S. Nālāgiriṃ odissakamettāya¹⁰ pharivā
 sumadhuraṃ brahmassaraṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṃ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹¹ pāyetvā mattaṃ karontā¹² na aññaṃ gaṇhissatīti ka-
 riṃsu, maṃ gaṇhissatīti¹³ kariṃsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamento¹⁴
 vicari, ito ehi¹⁵“ pakkosi. So Satthu vacanaṃ sutvā akkhini ummi-
 letvā Bh-to rūpasiriṃ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejasa
 pacchinnasurāmado¹⁶ soḍaṃ olambetvā¹⁷ kaṇṇe cāleno¹⁸, gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṃ S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahatthi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo, ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁹ pharuso mā ma-
 nussaghātako²⁰ bhava, mettacittaṃ paṭilabbhā²¹ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṃ pasāretvā kumbhaṃ²² parāmasitvā²³

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁴ hi nāgahatassa²⁵ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²⁶.
 Mā ca mado mā ca pamādo²⁷,
 na hi pamattā sugatim̐ vajanti,
 25 tena tvaṃ ōeva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatim̐ gamissasīti²⁸ dh. d.

Tassa sakalasarīraṃ pītiyā niranatararaṃ phuṭaṃ²⁹ ahoṣi, sace³⁰
 tiracchānagato na³¹ bhaviṣṣa sotāpannaphalaṃ adhiḡamiṣṣa³². Manussā
 taṃ pāṭihāriyaṃ disvā unnadiṃsu appoṭhesuṃ³³, sañjātasomanassa³⁴
 30 nānābharaṇāni khipiṃsu, tāni hatthissa sarīraṃ paṭicchedāyimiṃsu, tato

¹ Bā Sār -ṭako. ² Bā akāsi, Sār thito. ³ Bā Sār -mi. ⁴ Sār saṭṭhā. ⁵ Bā Sār tha-. ⁶ Ck^o -naṃ. ⁷ Bā Sār add nivattitvā. ⁸ Bā Sār agamāsi. ⁹ Bā udissataṃ me-, Sār uddassa me-. ¹⁰ Ck^o -tesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Ck^o -ssati, Bā Sār add pana. ¹³ Bā Sār -manto. ¹⁴ Ck^o paṭicchanna-. ¹⁵ Sār olabanto. ¹⁶ Ck^o omiṭ mā. ¹⁷ Bā Sār -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sār -bhambhe. ¹⁹ Sār adds imaṃ gāthamāha. ²⁰ Ck^o ti, Sār ni. ²¹ so Ck^o Bā; Ck^o -hattassa. ²² Ck^o paraiṇyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sār adds evaṃ. ²⁵ Sār phuṭṭhaṃ. ²⁶ Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sār -ssati. ²⁹ Ck^o appoṭhesu, Bā appoṭesu³⁰ Sār apphotayimiṃsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītipānasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu sīlesu *paṭiṭṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvīsi. tato paṭṭhāya⁵
ca danto⁴ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veḷuvanam eva gato.¹⁰
Nagaravāsino bahuannapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam 'divasāṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamuṭṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmā⁸
Anandena⁸ 'T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattum paṭibāhiyaṃāno pi nāpagato⁹,¹⁵
aho dukkarakārako āvuso therō¹⁰, 'ti. S. „Ānandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbam mayā etthā“ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatta pi mam' atthāya jīvitam pariccajiti“ vatvā¹² a. ā.:

A.¹⁴ Mahimsakarattṭhe¹⁴ Sakulaṇagare¹⁵ Sakuḷo¹⁶ nāma²⁰
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakune bandhitvā nagare
vikkinanto¹⁷ jīvikam¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvattato
dvādasayojo¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumāsaro ahoṣi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakunaṃsaṃgho osari²¹,²⁵
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
tarattṭha hamaṃsarā jā channavutihaṃsasahasaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahoṣi. Ath' ekadivasam²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Ck^o pāyimsu. ² so Ck^o; B^o Sār -iko, Bā paṭikuto. ³ B^o Sār danta. ⁴ Bā Sār
-dhesi. ⁵ Bā Sār nēva, Ck^o va. ⁶ Ck^o -tā. ⁷ Bā sannisinnā, Sār sannipattitvā.
⁸ Ck^o āyasmā ānando. ⁹ Sār anapagato. ¹⁰ Sār āyasmā ānando. ¹¹ Sār ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sār adda tūṇhi ahoṣi tēhi yācito.
¹³ Sār adda bhikkhave. ¹⁴ Ck^o mahisara-, Sār mahisaka-. ¹⁵ Bā Sār sāgala-.
¹⁶ Bā Sār sāgalo. ¹⁷ Ck^o Bā Sār viki-. ¹⁸ Bā Sār -taṃ. ¹⁹ Sār -niko. ²⁰
Bā Sār -ssiyo. ²¹ Sār oṭari, Bā -ā oṭarimsu. ²² Bā Sār -si. ²³ Bā C^o
-parivāro. ²⁴ Sār pariva-. ²⁵ Ck^o sukhumo. ²⁶ Bā Sār ekadā.

payā suvaṇṇaḥmāsā Mānusiyaśaraṁ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmim yathāsukhaṁ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṁ⁴ gantvā dhata-
 raṭṭhaśa ārocesuṁ: „mahārāja manuśśapthe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocaro, ta. gocaraṁ gaṇhituṁ gacchāmā“
 5 'ti. So „manuśśapatho nāma sāsaṁko“⁶, mā vo rucēti“⁷ pa-
 ṭikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tumhākaṁ rucēti
 gacchāmā“⁹ 'ti saparivāro taṁ saraṁ agamāsi. So ākāśā¹⁰
 otaranto pādaṁ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṁ ayaśatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṁ“¹³ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṁ chijji¹⁴ dutiyavāre māsaṁ¹⁵ tatiyavāre nahāruṁ¹⁶,
 pāso atṭhim āhacca atṭhāsi, lobitaṁ pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavatīṁsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṁ baddharāvaṁ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me uttrastā¹⁹ hutvā gocaraṁ agaṇhitvā chātajjhataṁ va
 15 palāyantaṁ²⁰ dubbalatāya samudde paṭissantīti“²¹ so vedanaṁ
 adhivāsetvā²¹ nātīnaṁ yāvadatthaṁ caritvā²² hamsakīlaṁ²³ kī-
 lanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṁ²⁵ ravi, taṁ sutvā
 va te hamsā maraṇabhayaṭajjita²⁶ Citrakūṭābhīmukhā²⁷ pakka-
 miṁsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho hamsasenāpati „kacci
 20 nu kho idaṁ bhayaṁ mahārājassa uppannaṁ, jānissāmi naṁ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa hamsagaṇassa
 antare M-aṁ adisvā majjhimahamsagaṇaṁ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissamsayaṁ tass' ev' etaṁ³² bhayaṁ uppannaṁ“³³ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sā gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitruccitrakūṭaṁ, Bā su-
 hitaṁ citta-, Sār cittaṁkūṭaṁ, omitting sucitra. ⁵ Bā manuśśi-. ⁶ Sār sa-
 patibhaya. ⁷ Sār rucēti, Bā rucētiṭṭhāti. ⁸ Bā Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Ck Sār Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-, cfr 252 ¹² Bā kaḍḍha-,
 Bā kaḍḍhe-. Sār ghate-. ¹³ Ck chindi ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Ck omit
 mahāruṁ, Bā add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa. ¹⁸ Bā bandharavaṁ, Sār bandhanaravaṁ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sār cittutrāsā. ²⁰ Ck -ti ²¹ Sār add yava. ²² Bā khāditvā,
 Sār gocaraṁ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār hamsānaṁ. ²⁴ Ck omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṁ, Sār bandharavam ²⁶ Bā Sār add hutva ²⁷ Bā Sār citta- ²⁸ Sār
 pakkhandimsu. ²⁹ Ck pi. ³⁰ Sār -ṇassa viciniṭvā. ³¹ Sār add taṁ. ³²
 Sār tassevatāni.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitaṃakkhitaṃ
dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipaṇṇaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja²,
ahaṃ mama jīvitaṃ pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmīti“
vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha
naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamam³ g. ā.:

1. Sumukha anupacinantā⁴ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶. pakka-
mantīti ete channavutthiṃsasahassa nātivihāṅgamā maṃ⁷ chaddetvā gacchanti
tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evaṃ hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṃ idani kiñci sahayakiccaṃ kātuṃ sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakāreṇa papañcaṃ akatvā gacch' evā⁹ ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukkhitaṃ taṃ upāsītva dukkhitam¹⁰ taṃ katham¹¹ jahe. 2. 15
3. Maranaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitaṃ vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maranaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasa,
sā katham¹⁶ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5.
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tūyhaṃ ca pakkhima
nātinam¹⁹ vāvasiṭṭhānam ubhinnaṃ jivitakkhaye. 6.
7. Yan na kaṇṇadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ pāṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathan nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjhāsi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ pāṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandham disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anapavinantā, Cs anapavinantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavinantā, Cs napavīn-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapana-
⁶ all four MSS. -to. ⁷ Cks omit maṃ. ⁸ Bds Sdr vāsān-. ⁹ Sdr adds sumukho
āha. ¹⁰ Cks omit dukkhi. ¹¹ Bds Sdr tadeva. ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti
tato M. āha. ¹⁴ Bds kiṃ. ¹⁵ all four MSS. bandh-. ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷
Cks ava. ¹⁸ Sdr -si. ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca. ²⁰ Sdr kataṃ, Bds
kathān-. ²¹ Sdr sañcaja, Bds sañcacaṃ. ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks
dasseti, Bds dassetaṃ.

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno'
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitaṃ
bhattiṇ ca tayi sampassaṃ² nāvakaṃkhāmi³ jivitaṃ. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jivitassāpi hetu dhammam anussaraṃ⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca viditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ tādhaṃ¹⁰ nātinam mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutaṃ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinam
paccadissatha¹³ nesādo āturānaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā dijā
tunhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratṭhe ca disvāna samuḍḍente¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijjadhipe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ. 16.
17. Ekaṃ ca baddhaṃ āsīnaṃ abaddhaṃ ca punāparaṃ
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnavāṃ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjhabhāsatha
pavaddhakāye,¹⁹ āsīne dijasamghaganādhipe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ balī pakkhi na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV⁴²⁹₁₀)
qhāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijamitta²¹ sakhā pāpasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck aṃ-, C² avakkhāto, B² apekkhanto. ² C² S² samphassaṃ. ³ Cks -khāva, B² -khi. ⁴ Cks -e. ⁵ S² -ranti tato M. āha. ⁶ Cks kha ⁷ S² kāyaṃ. ⁸ Cks gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C² khandhaṃ, B² S² khaṇḍaṃ. ¹¹ B² vuddhi-. ¹² B² -vaṃ. ¹³ Cks pabbadi-, B² S² paccudi-. ¹⁴ B² abhisam- eikkhi, Cks abhisamikkha. ¹⁵ Cks navasañcōpa, B² sañcalesuṃ, B² sañcesum, S² sañcesu. ¹⁶ Cks -ddante, S² -ddente. ¹⁷ Cks paṇḍa-, B² pañca-, B² pacchā-, S² mañca-. ¹⁸ Cks -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C² pavattakāye, B² pavattha-. ²⁰ S² -siti sumukho āha. ²¹ B² dijamitto, Cks dijomitto, cfr. IV⁴²⁹₁₃. ²² S² -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaḡo¹ nāddasa² pāsam oḡḡitaṃ,
padaṃ h' etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
18. Yādā parābhavo hoti poṣo jīvitasamkhaye (IV ⁴²³/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsaṃ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imasam gāthānaṃ sambandho Pāliyaṣeṇ' eva¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja ahaṃ ito gaccheyyāṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanaṇa vā amaro siyāhi, ahaṃ ito gato pi agato pi maraṇato¹³ amutto va,
ito pubbe pana sukkitaṃ taṃ upāsitvā idāni dukkhitaṃ kathaṃ jaheyyaṃ ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhim maraṇaṃ
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dviṣa¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhim maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyaṃ na me tam
varaṃ ti a., ruccate ti yā va tava gati nippatti¹⁷ sa va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tava dalhena vālapāseṇa²⁰ baddhassa 15
parahatthazatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paṇṇa-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā 'ti pakkhasampanna²³, ubhinnaṃ
ti amhākaṃ dvinnāṃ jīvitakkhaye 'sati tvāhi mama vā tava va avasitthaṇṇāti-
naṃ²⁴ vā kam atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamaṇe, kaṇ-
canadepicchā²⁶ 'ti kaṇcanadvepicchā²⁷, ayam eva vā pātho kaṇcanasadiṣa- 20
ubhayapakkhā 'ti a., tamasā ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pātho.
purinassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā 'ti a., i v. h.:
taji pānaṃ cajante pi²⁹ acajante pi³⁰ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāna-
saṇcājanam taṃ³¹ andhena tamasi kataṃ viya kiṇcid evarūpakammaṃ apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pānaṣaṇcājane³² tvam pānaṃ saṇcājanto 25
kam atthaṃ joteyyāsiti³³, dhammo apacito santo ti kiṃ nu dhammo pūjito
mānito³⁴ sammāno, atthaṃ dasseti³⁵ vuddhim³⁶ dasseti, apekkaṇāno ti
apekkhanto, dhammā catthan³⁷ ti dhammato ca³⁸ atthaṃ samutthitaṃ

¹ Bā Sār vihaṇḡo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bāṣ vati. ⁵ Sār -danti s. ā.

⁶ Sār -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamahaṃ maṇṇe, C apitthevamahaṃ maṇṇe,

Bā apitvaṃ vaṇi mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sār gatā? ⁹ Sār va-, Bā

bu- ¹⁰ Bā Sār -nayeneva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -na. ¹⁴

Sār ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sār omits tava gati. ¹⁸

Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omits mama. ²⁰ Sār vālamayapāsana. ²¹ Sār

metayānassa, Ck metanāyassa, Cc cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bā -ain.

²⁴ Bā Sār -tthānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depicchā. ²⁷ Cks -dopicchā

²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenā. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bā Sār saṇcājanto, omitting

pāna. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsiti, Sār kimatthaṃ mabbijjoteyyositi. ³³ Bā Sār

add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhi, Sār vudhi. ³⁶ Cks Bā vatthan.

³⁷ Ck va.

passanto, bhaddhān ti sineham, sataṃ dhammo ti paṇḍitānaṃ sabhāvo, yo mitto ti yo mitto āpadāsu mittān na¹ caje, tassa arajantassa² esa sabhāvo nāma addhā satān dhammo vidito³ pākaṇo jāto, kāmaṃ karassu⁴ 'ti etaṃ kāmān mayā icchitam mama karassu, apī tvevaṃ gate kāle ti apī tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmiṃ thāne pāsena baddho⁵, paramasaṃvutaṃ ti parama-paripunnān, icceva⁶ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmi evaṃ ka-thentānaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paecadissathā⁷ 'ti kāsāvāni vāsetvā rattamāle⁸ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁹ va⁸ adiesatha, āturānaṃ ti gilānānaṃ maru viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattum
 10 āyantaṃ passitvā. hitā ti dīgharattamā aññamaññassa hitā muducittā, na ca sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesuṃ, Sumukho pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ pathamaṃ¹¹ paharatu¹¹ 'ti cintetvā M-aṃ paecchato katvā nisīdi, dhataratthe ti haṃse, samuddente¹² ti maraṇa-bhayena ito e' ito ca uppatante diavā, āsajjā¹² 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paecakampitthā¹² 'ti baddha na baddhā ti cintento upadhārento ākampiṭṭha, vegaṃ hāpetvā sanikaṃ agamāsi. āsajja baddhaṃ ti nibbaddhaṃ M-aṃ upagantvā nisinnān Sumukhaṃ, ādinavaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ oloketuṃ diavā, vimato¹³ ti kin nu kko abaddho baddhassa santike nisinnō kāraṇaṃ pucchissāmi ti vimati jāto¹³ hutvā ti a., paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale samajhatthē kañcanaṇaṃ ti a., pavaddhakāye ti vad-dhitakāye mahāsaṃsāre, yannu¹⁴ 'ti yaṃ tāva eso mahāpāse baddho pi na kurute disaṃ ti palāyanaṭṭhāya ekaṃ disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttan ti adhippāyo, baḷi ti balasampanno hutvāpi, pakkhiti taṃ ālapati, ohāyū¹⁵ 'ti chaḍḍetva, yantū sesasakunā gacchanti, avahīyasīti ohīyyasi, dijjāmittā¹⁶ 'ti dijjānaṃ amitta
 25 yāva kālassa pariāyaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, katham paṇāyaṃ ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-māno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsam na¹⁶ addasa¹⁷, padān hetan ti yasama-hattaṃ vā nānamahattaṃ vā pattānaṃ attano apadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padam kāraṇaṃ, tasmā te āpadān¹⁹ bodhuṃ arahanti, parābhavo ti avadhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūḷhamāsa²⁰ 'ti tesu pāsasu yo²¹ gūḷho²⁰ paticchanno pāso taṃ²² āsajja bajjhanti, aṭṭhevaṃ ti atha evaṃ jīvitaḥkhaṇe bajjhant' eva²³ 'ti a.

Iti so taṃ²³ kathāsallāpena muduhadayān katvā M-assa jīvitaṃ yācanto:

¹ Sdr a. ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihividito. ⁴ so C; Ck Bd Sdr bandho. ⁵ Bd Sdr -vaṃ. ⁶ B Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg-. ⁸ Cks ca. ⁹ Bd abhiñcakkhā, B Sdr abhiñcikkhā. ¹⁰ Cks nañcasāñcopā, Bd nasaccesu-, B naca sañcetun-, Sdr nacalañcesunti. ¹¹ Sdr omits pa-. ¹² Cks haṃsasamud-dente. ¹³ so Cks B; Sdr mati-. ¹⁴ Bds Sdr bhajati. ¹⁵ Bd Sdr add pi. ¹⁶ Bd pāsanaṃ, Cks omīti na. ¹⁷ Bd adassa, Sdr addasaṃ. ¹⁸ so C; Ck ap-, Bd apadān-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sdr guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ, B pācā taṃ. ²³ Ck saṃtānaṃ, C saṃtaṃ so, Bd so, omittān taṃ.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitaṃ dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyaṃ ti api nu ayaṃ, sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasi³ Cittakūṭaṃ⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujaneyyāsi, jīvi-
taṃ dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhitvā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṃ,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciran ti g. ā. 26.

Tato Sumukho catasso gāthā abbāsi:

27. N' evāham⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitaṃ, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.

28. Ārohapariṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.

29. Tad iṃgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijjadhipaṃ. 29. 15

30. Tāvad eva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
metti ca dhataratṭhehi yāvajīvāya te siyā ti. 30.

Ta. etaṃ ti yaṃ aññatra etassa jīvitaṃ mama jīvitaṃ etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasamā ti samāna homa, niminā tuvaṃ ti parivattehi tvaṃ, tavāsmasū
ti tava ambesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehīti vadati, 20
tavadevā 'ti tattako yeva, yācanāya ca 'ti yā mama yācana sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahaḍayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmaccā ca bhaccā¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25

32. Na ca¹⁷ te tādīsā mittā bahuṇṇaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pānasādhāraṇo sakhā. 32.

33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr samivā-. ² Cks -esi, Bds Sdr -āsi. ³ Bds Sdr -āsi. ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku-. ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ Cks -yaṃ. ¹¹ Ck Sdr -nā. ¹² so Cks
Bds jiratti, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ Bds Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā. ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta, no ti nipātamattān, tayā muttan ti imān hi tvaṃ ñeva muñcasi
nāma tasmā imān tayā muttan ito Citrakūṭapabbata-gatān¹ mahantā nātisaṃghā
ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
vijjatīti vijjanti, pāṇasādhārāno ti sādharmaṇāpāno avibhattajīvitā⁴, yathā
5 tvaṃ etassa sakhā etādisā aññesaṃ bahunnaṃ mittā⁵ nāma na vijjanti, tava-
nugo ti etān⁶ dukkhīnaṃ ādāya purato gacchantassa tava ayaṃ anugo hotu,

Evān vatvā pana nesādaputto pamacittena M-aṃ upasaṃ-
kamitvā bandhanaṃ chinditvā ālīngitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
tīre taruṇadabbapitṭhe⁸ nisīdāpetvā, pāde baddhapāsaṃ mudu-
10 cittena saṇikaṃ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehaṃ
paccupaṭṭhāpetvā mettacittena udakaṃ ādāya lohitaṃ dhovitvā
punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
sirā sirāhi¹⁰ maṃsaṃ maṃsena cammaṃ cammena ghaṭṭitaṃ¹¹,
tāvad eva pādo sāmruḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
Atha Sumukho attānaṃ nissāya M-assa sukhitaḥhāvaṃ diṣvā¹⁵
jātasomanasso¹⁶ nesādaṣṣa thutim akāsi.

Tam atthaṃ pakāseṃto Satthā āha:

34. So patīto pamuttēna bhattunā bhattugāraṇo
20 ajiḥhabhāsatha vakkaṅgo vācaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇaṃ: 34.
35. Evān luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttān diṣvā dijjāhipan ti. 35.

Tattha vakkaṅgo ti vaṇikagīvo.

Evān luddakā 'ti imān¹⁷ thutim katvā Sumukho B-aṃ ā:
25 „mahārāja, iminā amhākaṃ mahāupakāro kato, ayaṃ hi am-
hākaṃ vacanaṃ akatvā kilāhaṃse no¹⁸ katvā issarānaṃ dento
bahun dhanāṃ labheyya, māretvā¹⁹ maṃsaṃ vikkīpanto pi
labhetha²⁰, attano pana jīvitāṃ anoloketvā amhākaṃ vacanaṃ

¹ Bds -taṃ gantvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -taṃ-. ⁴ Bd -vako, Sdr
-viko. ⁵ Cks -ānaṃ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸
Bds -dabbatipapitṭhe, Sdr -dabbhatīna-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā ¹⁰ so Cks;
Bds -rehi, Sdr sirāsīrā. ¹¹ so Sdr; Bds -kaṃ, Ck saṇikaṃ, Cs saṇikaṃ. ¹² Bd
sammāruḷho. ¹³ Bd Sdr succhavi. ¹⁴ Sdr vīditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶
Bd Sdr omī imān. Bd has imān pana. ¹⁷ B -so nā. ¹⁸ Sdr adda vā. ¹⁹
Ck labheta. Bd mūlaṃ pīlāheta, Sdr bahūdhanān labheteva.

kari, imaṃ rañño santikaṃ netvā sukhajīvikāṃ karomā" 'ti. M. sampaticehi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhīm kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvam kimatthaṃ pāse¹ oḍḍesi²“ pucchitvā „dhanatthan“ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ³“ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā rañño 5 dassehi, bahum⁴ te dhanam dāpessāmīti⁵“ ā.

36. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā tvam api⁷ lacchase lābham yathāyaṃ⁸ dhataraṭṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati⁹. 36.

37. Khippam antepuram netvā rañño dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹⁰ ubhayato ṭhite 37. 10

38. Dhataratṭhā¹¹ mahārāja haṃsādhipatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 38.

39. Asamsayaṃ imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo patito sumano vitto¹² bahum dassati te dhanam ti. 39.

Ta. anusikkhāmīti anusasāmi, pāpaṃ ti lāmakam, rañño dassehi 15 no ti ambe ubho pi rañño dassehi, B-assa pañhapabhāvadassanatthaṃ¹⁷ attano mittadhammassa āvibhāvanatthaṃ luddassa dhanalābhatthaṃ rañño sile patitṭhāpanatthaṃ cā 'ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā, dhataratṭhā¹³ ti netvā ca pana rañño evaṃ ācikkheyyāsi¹⁴; mahārāja ime dhataratṭhakule jāta dve haṃsādhipatino¹⁵, etesu ayaṃ rāja itaro senāpatiti, iti naṃ sikkhāpesi, patito ti ādini 20 tīni pi tuṭṭhākāravacanaṃ¹⁶ eva¹⁶.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ¹⁷ ruccatu¹⁸. rājāno nāma calacittā, keḷihamse¹⁹ vā vo²⁰ kareyyum māra-peyyum vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitapāpiṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā 25 mama pādesu pātesim²¹, rājāno nāma puñṇavanta ca pañña-vanta ca subhāsita dubbhāsitaṇṇū²² ca, khippaṃ amhe rañño dassehi²³“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhittha, ahaṃ āvuso²³

¹ Bā Sār -sam. ² Bā Sār omīti tuvaṃ. ³ Bā bahumam. ⁴ Bā pēssāmīti. ⁵ Ck add ca. ⁶ Ck tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kaje. ¹⁰ Ck Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā paññābhāva-, Sār paññānubhāvaṃ-. ¹³ Ck -o. ¹⁴ Ck -sīti. ¹⁵ Ck jāto vehāsādhi-. ¹⁶ Bā tuṭṭha-. ¹⁷ Ck rājā-, Sār rañño evaṃ dassanaṃ. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kila- altered to kiḷā-. Sār kila-. ²⁰ Ck omīti vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -taṃ dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassam.

tumhākaṃ ruciya¹ nemi² ubho pi kācaṃ³ āropetvā rājakulaṃ
gantvā rañño dassetvā raññā putt⁴ho yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce⁵ ubhayato t⁶hite. 40.
41. Dhatarat⁷thā⁸ mahārāja haṃsādhipatino ime,
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁹. 41.
42. Kathaṃ pan¹⁰ ime vihagā¹¹ tava ha¹²ttattham¹³ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā¹⁴. 42.
43. Vihitā sant¹⁵ ime pāsā¹⁶ pallalesu janādhipa
yaṃ yadā yatanaṃ maññe dijānaṃ paṇarodhanaṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarājā abajj¹⁷hatha,
taṃ abaddho upāsino mamāyaṃ ajjhabhāsatha : 44.
15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁸ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan¹⁹ āyaṃ cajitvāna jīvitaṃ jīvitaraho
anutthunanto āsino bhattu yācittha jīvitaṃ. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam²⁰ aham ajjhagam²¹,
20 tato taṃ pāmuñcim²² pāsā anuññāsim²³ sukkena ca. 47.
48. So patito pamuttana bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkāṅgo vācaṃ kaṇṇasukkhaṃ bhaṇaṃ. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
yuthāham ajja paṇḍāmi muttaṃ disvā dijādhipaṃ. 49.
25 50. Ehi²⁴ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api lacchase
lābhaṃ yathāyaṃ dhatarat²⁵tho pāpāṃ kiñci na dakkhati. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassehi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce²⁶ ubhayato t²⁷hite. 51.
52. Dhatarat²⁸thā²⁹ mahārāja haṃsādhipatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
53. Asaṃsayāṃ imaṃ disvā haṃsarājāṃ narādhipo
patito sumano vitto³⁰ bahun³¹ dassati te dhanam. 53.

¹ Bā rucayā. ² Bā Sdr kājaṃ. ³ Bā kāje, Sdr kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sdr -a.
⁵ Sdr adde taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sdr vihaṅgā. ⁷ Sdr hatthatt³²ham.
Bā Sdr -re idha a-. ⁸ Sdr haṃsā. ⁹ Bā Sdr att³³he. ¹⁰ Bā Sdr pā-. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks
add ca. ¹³ Sdr rak³⁴khati. ¹⁴ Bā Sdr kāje. ¹⁵ Cks Sdr -o. ¹⁶ Cks citto.

54. Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā.
 etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
 55. So 'yaṃ evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko,
 mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavaṃ. 55.
 56. Upāyanam hi¹ te deva nāññaṃ passāmi edisaṃ
 sabbasākunikagāme', taṃ passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā³ upapādayati yam so avaca tam karonto kāyakammaṇa
sappādesi, gantvā⁴ ti haṁsarājena nisinnakākaṇṇi⁴ uccataram senāpatinā⁵
nisinnakāṇṇi⁴ thoḁaṁ uccam kāvā ubbo pi⁶ ukkhipitvā⁷ haṁsarajā ca senā-
pati ca rājānam passituṁ gacchanti ussaratha ussarathā⁸ ti janam ussārento
10 evarūpā⁸ sobhagaggappattā suvaṇṇavannahaṁsarājjāno⁹ na dīṭṭhapubbā⁹ ti¹⁰ ma-
nusseṣu passasinsantesu¹¹ khippam antepurāṁ gantvā, adassayīti haṁsa-
rājāno tumhe dathum āgātā ti rañño ārocetvā tena tuṭṭhacittena āgacchantū¹²
15 ti¹³ pakkosaṇṇi¹³ atharihavā dasayi¹⁴, hatthaththan¹⁵ ti¹⁶ hatthe atthai¹⁶
pattan¹⁷ ti¹⁸ vuttam hoti, mahāntānaṁ ti yasamahantaṁ pattānaṁ suvaṇṇa-
vannānaṁ dhataratṭhaṁsaṇānaṁ issare¹⁷ sāmino kathaiṁ tvam luddo hutvā
adhiḁato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pātho, etesaṁ issariyaṁ
tvam¹⁹ kathaiṁ ajjhagā¹⁹ ti a., vihitā ti yojitā, yaṁ yadā yatanaṁ maññe
ti mahārāja yaṁ yaṁ samosaramatṭhānaṁ dījanāṁ paṇarodhanaṁ jīvitaḁkha-
yakaṁ maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādisaṁ ti mānusiya²⁰
20 sare tathāvidham paṇerodhanaṁ mayā vihitam pāsāṁ, tan ti taṁ etaṁ ta
baddham, upasāno ti attano jīvitaṁ āgaṇetvā upagantvā nisino, mamāyaṁ
ti maṁ ayaṁ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhiṁ kathesi, sudukkaraṁ ti
tasmiṁ khane esa amhādisehi anariyehi sudukkaraṁ akāsi, kiṁ²² tan ti dahate
bhāvamuttamaṁ ti attano uttamaṁ ajjhāsayāṁ dahati vidahi pakāsaya²³,
25 attanāyaṁ ti attano ayaṁ, anutthunanto ti bhattu gune vaṇṇento tassa
jivitaṁ²⁴ maṁ yaṁ, tassā²⁵ ti tassa tatha²⁵ yācantaṣa, sukhena cā²⁶ ti yathā-
sukhaṁ Citrakūṭaṁ²⁶ gantvā ṇātisaṁghaṁ passathā²⁷ ti ca anujāṇiṁ, etthevā²⁸
ti²⁹ mayā paṇa ime dve etha²⁷ Mānusiyaṁ sare yeva Cittakūṭagamaṇaya anu-
matā ahesuṁ, evaṁgato ti satthuṭṭhagato, janyaṁyeyātha maddavaṁ ti
30 attani mettacittāṁ jaṇesi, upāyaṇa²⁹ ti paṇṇākāṇaṁ. sabbasākuṇika-

¹ B^d upayānañca, S^dr upayanañca, C^ks upāsanañ hi. ² C^ks sabbe - - kagāme.

³ Rd Sār -unā. ⁴ Rd -kāiā-. Sār -kāpānkoṭim. ⁵ Rd Sār -ti. ⁶ Rd Sār pi tē

⁷ Sār pa-. ⁸ Bā Sār add nāma. ⁹ Sār -nāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayena.

¹¹ Bā Sār bisampatteau. ¹² Bā Sār -atū. ¹³ Bā Sār -to. ¹⁴ Ck dassasi.

Rā Sdr dāssasi. 15 Ckē batthapattān. Bā batthattān. Sdr batthattān. 16

Bd Sdr hatthuen āgatarā 17 Bd Sdr -ra 18 Bds Sdr isuara - - gā 19 Cks omit

tvam. 20 Bā mānuṣiye Sdr mānuṣiye 21 Bā Sdr aīhappa 22 Sdr ka

21 Ba manussiya, Sar manussiya. 22 Ba Sar ajjhabh-. 23 Sar ka,
Ba omiṭṭa kikkant. 24 Ba bati. 25 Bā bati. 26 Bā Sār add maṇṇā ti. 27 Cka

23 *Bd* -hatl - - setl. 24 *Bas* *Sar* add munca tl. 25 *Cks*

26 Rd Sār citta-. 27 Cks etc in the place of dve ettha.

Uk upayan, Bd Sdr upayānan

gāme ti sabbasmim pi sākunikagāme ahañi aññāñi tava evarūpañi kenaci
sākunikena ābhatapubbañi upāyanāñi¹ na passāmi, tañ passa² 'ti tañ mayā
ābhatañ upāyanāñi¹ passa manuḍādhīpā³ 'ti.

Evāñ so ṭhitako va Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā hañsarañño mahārahañ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakañ dāpetvā tesam ta. nisinnānañ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādīni⁴ dāpetvā niṭṭhite pana⁵ bhojanakicce
añjalim paggayha M-añ dhammakatṭhañ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthārañ tāva akāsi.

- 10 Tam atthañ pakāsento Satthā āha:
57. Disvā nisinnañ rājānañ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukhañ bhaṇaṃ: '57.
58. Kacci⁶ nu bhoto kusalañ, kacci⁶ bhoto anāmayāñ,
kacci⁶ raṭṭhañ idaṃ phītañ dhammena-m-anusissati⁷. 58.
15 59. Kusalañ c' eva me hañsa, atho hañsa anāmayāñ,
atho raṭṭhañ idaṃ phītañ dhammena-m-anusissati⁸. 59.
60. Kacci⁶ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁶ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁹. 60.
61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁹. 61.
62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā¹⁰. 62.
63. Atho. pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.
25 Ta. rājānañ ti Sakulārājānañ¹⁰, vakkaṅgo ti hañsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yudhādīsu atthesu, nāvakaṃkhanti¹³ ti uraṃ¹⁴ datvā
pariccajantā kacci⁶ attano jīvitam na patthenti jīvitam cājivā tav' ev' atthañ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanañ¹⁴ sampaticchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sār upāyanāñ. ² Ck⁶ -pāñiyādīni, C⁶ -pāñiyādīni, Bā -pāñitādīni, Sār
-pāñitādīni, B² -phāñitā-. ³ Ck⁶ pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -sāsati, Sār
-sasati, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sār -sasahanti, adding m. āha.
⁷ Sār jiviteri, adding rājā āha. ⁸ Sār -tanti, adding m. āha. ⁹ Sār -gāti
rājāha. ¹⁰ Ck⁶ sakupa-, Bā Sār sāgalarā-. ¹¹ Ck⁶ -sīti, Bā -sasasati, Sār
-sasasati. ¹² Ck⁶ -sasasati, Bā -sasati, wanting in Sār. ¹³ Ck⁶ udarañ, C⁶
upadarañ. ¹⁴ Bā Sār -na.

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasam anuvattati na attano cittavasenāvattatī² pucchati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhim kathento ā.:

5

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthathataṁ⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṁ tasmiṁ paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna daṇḍena samapothayi⁶,
evam etesaṁ jammānaṁ pākatikaṁ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṁsati⁸ 10
na cāyaṁ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṁ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṁ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68. 15
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṁ
bhoto sakāse āgamaṇaṁ etassa dhanam¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṁ c' ev' idaṁ bhavataṁ patito¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahuṁ vittaṁ¹⁵ labhataṁ yāvat' icchitī¹⁶. 70.

Ta. mahāsattuhatthathataṁ gato¹⁷ ti mahantassa sattuno hat- 20
thatthataṁ¹⁸ gato, āpatitvāna 'ti upadhāvitvā, pākatikaṁ ti pakatikam,
ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṁ hi jammānaṁ tāvad eva evaṁ pakatikam
hoti sakuṇe daṇḍena pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā¹⁹ va dhanam²⁰ labhantīti²¹,
kiñcirasamāsu 'ti kiñci amhesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṁ osakkitha²⁴, pubbe 25
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmiṁ kāle, etadatthāyā
ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṁ, dhanam icchatā ti etassa dhanam

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na-. ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṁ kiñci, B° bhaga-
vantaṁ, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṁ, Sār habhattha. ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -thayi.
⁷ read: pakati hoti -? Sār -evā ti hamsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāsati. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṁca. ¹¹ Cks vitta-. ¹²
Cks -akā, Sār -āti rājā āha. ¹³ Ck panito, C° piṇḍito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi. ¹⁵ B° Sār cittaṁ. ¹⁶ Bā Sār yāvadī-. ¹⁷ Bā -kaṁgato, Sār
hatthathagatā. ¹⁸ Bā hatthatha, B° hatthatham, Sār hatthattha. ¹⁹ Bā Sār
pāpeto. ²⁰ Bā vettanaṁ, B° Sār vetanaṁ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adda idaṁ vuttaṁ hoti ete saba. ²³ Bā bandhanā, Sār bardhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār osakkitha. ²⁵ Cks vā pātho maṁ.

icchantena tena tava santikam amhākam āgamanam¹ cintitām, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññatarāṃ amaccam oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“³ 'ti vutte „imam nesādam kappitakesa-
massum nahātānulittam sabbālamkārapatimaṇḍitam kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa saṃvacchare⁴
satasahassasutthānakam⁵ gāmam dve „vithiyo“ gahetvā ṭhitam⁶
geham rathavaram⁷ aññāñ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādbipo
ajjhabhāsatha vakkaṅgam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti ḡ. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmīti“ setacchattam
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁸ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb'atth'issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c' aññam upakappati
etaṃ dadāmi vo vittaṃ issaram vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu. yam caññam upakappatīti puññakammatāya¹³ dānattham vā chattan
ussāpetvā r. eva upabhotthum va yam vā aññam tumhākam ruceati tam karotha,
etaṃ¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhim setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

q

Atha M. raññā dinnam setacchattam puna¹⁵ tass' eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsaraññā tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana pana ayam Sumukho madhurakatho ti

¹ Sdr ga-. ² Sdr -tanvevi-. ³ Bā repeats sam-. ⁴ Bā Sdr add katvā. ⁵
Bāe iuthiyo. ⁶ so Cks; Bāe tammahantam, Sdr mahantam. ⁷ Bā Sdr -rañca. ⁸
so Cc; Ck -dīnam, Bā -dhīnam, Sdr -pākinam. ⁹ so all four MSS. for vaso?
¹⁰ Bā Sdr kiñci-. ¹¹ Cks vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sdr -kamatāya.
¹⁴ Cks evam. ¹⁵ Sdr puna.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakatham sossāmīti“ so tena
saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i. v. h.: yadi ca me āyaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja⁴ nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattuṃ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākam eva⁵ yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁶ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesāṃ ubbinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbaṃ pessena manujādhipā 'ti. 77.

Ta nāgarajārivantaraṃ ti selāyabbhantaraṃ pavitṭho nāgarajā viya,
pativattuṃ ti tumhākaṃ dvinnāṃ antare vattuṃ na sakkomi, na meso ti 15
sace vadēyyaṃ¹ na me so vinayo bhavēyya, amhākaṃ eva² 'ti⁶ channavuttiya⁷
haṇṇasabhaṣṣaṇaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁸ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kārāṇehi pūjārahā c' eva paṇḍitaśāraha ca, pessena⁹ 'ti pessa-
vacanakaṇa⁹ sevakena.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹, aṇṇena tumhādisena maḍhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabbaṃ¹² ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹³: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹¹ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāṇṇaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ passeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^s Bā Sdr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bā Sdr add amhākañceva. ⁷
Bā Sdr -ti. ⁸ Bā peyenā. ⁹ Bā veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena,
Ck pessaṇavacanakaṇa. ¹⁰ Ck thānetuṃ, C^s thātuṃ. ¹¹ Bā Sdr -ti. ¹² Cks
to saddo. ¹³ Cks nado. ¹⁴ Sdr i-.

Ta dhammenā ti sabhāvena kāraṇena, akatattassā 'ti asampādita-
attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā, aggapakatimā ti aggasabhāvo,
uttamattavo ti uttamasatto, yāvatattāhi yavatā mayā dīṭṭhā nāma atthi,
nānāna ti tasmīn mayā dīṭṭhaṭṭhāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi, tuṭṭho
5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā paṭhamam eva tum-
hākaṃ dassanena tuṭṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tuṭṭho smi,
ciraṃ passeyya vo ti iec-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati.

Tato M. rājānaṃ paṇḍitaṃ āha:

- 10 81. Yam kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
pattā nissamsayaṃ ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
83. Tesāṃ sokavighātāya tayā anumatā mayāṃ
15 taṃ padakkhiṇato katvā nāti passem⁶ arindama⁶. 83.
84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanā siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu⁸ 'ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissamsayaṃ tyamhā
ti mayā nissamsayena tayā pattā yeva, bhattirasmāsu yā tava 'ti yā tava
20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayā tayā asamsayena pattā yeva, na ca vip-
yuttā vippravutthāpi sahaṃsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduṇ ca nūna
sumahā ti etaṃ ca ekāṃsen⁹ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
ti amhehi dvihi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ chiddaṃ, asma-
kan ti amhākaṃ dvivisaṃ adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
25 passemarindamā 'ti⁹ passeyyāma arindama. bhavataṃ ti bhoto dassanena,
eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esā¹¹ nātisaṃghassaṃkhatā¹² nātivissāsanā
siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesāṃ gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
pañcavidhe dussile ādīnavaṃ sile ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
30 „imaṃ silaṃ rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
gahavatthūhi janaṃ¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaḍitvā Cittakūṭaṃ agamāsi.

¹ Bā Sdr -assa. ² all three MSS. smim. ³ Bā Sdr add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nāti, Bā Sdr -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sdr
vāpi. ⁸ Sdr katarāṃ. ⁹ Bā Sdr -murin-. ¹⁰ Bā Sdr vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
pisāsaṃ. ¹² Cks nātisaṃghassaṃ-. ¹³ Sdr -nāti. ¹⁴ Sdr -esi. ¹⁵ Bā Sdr
rakkhatha. ¹⁶ Sdr -etha, Bā -esi. ¹⁷ Sdr mahārājanaṃ

Tam attham pakāsento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhatarattho hamsarājā narādhipam
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamum. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akarum² hamsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5
87. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti aruṇḍagamanavelāyam eva madhupānādini³ pari-
bhuñjitvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavaṇṇehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavaṇṇehi⁵ oṭaritvā rājānaṃ padakkhiṇaṃ katvā vebhāsam 10
uppatitvā raññā anjalim paggayha gacchatha sāmino ti vutte sihapanjarena
nikkhamitvā⁶ uttamaṇa javena gantvā nātigaṇaṃ upāgamimsu⁷, parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁸ ti saddam akāmsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁹ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā tam bhattā-
raṇi samantā parivārayimsu, laddhapaccayā ti laddhapattitthā. 15

Evam parivāretvā pana te hamsā „katham mutto si ma-
hārājā“ ti pucchimsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājajaluddaputtehi¹⁰ katakammaṇ ca kathesi. Tam sutvā
tuttho¹¹ hamsagaṇo¹² „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jivantū“ ti thutim akāsi. 20

Tam attham pakāsento Satthā osānagātham ā :

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamsā yathā¹⁰ dhataratthā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
niḥphattino vuddhiyuttā, dhataratthā ti hamsarājā¹¹, Sumukho raññā¹² e¹³ eva 25
luddaputtena cā ti dvīhi evaṃ ubho pi te dhataratthā kalyāṇamittasampannā.
yathā nātisaṃgham upāgamum nātisaṃghupagamanaśāṃkhāto nesam attho pa-
dakkhiṇo jāto evaṃ aññesam pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti.

¹ Bā-manvāya, Sā-manvāya, Bā-manvāya. ² Ck-nim-. ³ Bā-jālamadhu-
pāṇitādini, Sā-madhulājapāṇitādini. ⁴ Bā-tālapaṇṇehi, Sā-pattehi. ⁵
Bā-Sā-nikkhamitvā. ⁶ Sā-upasāṅkamimsu. ⁷ Bā-Sā-keke. ⁸ Ck-sakulārājā-
Bā-sāgarājā, Sā-sāgararājā ca luddakena ca. ⁹ Sā-ā. ¹⁰ Ck-add pi.
¹¹ so Bā; Ck-add sumukhādīhi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Anundo mam' atthāya jīvitam pariccajīti" vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo² ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Ānando⁴, navutihaṃsasahasassā⁵ Buddha-parisā, haṃsarājā aham evā" 'ti. Cullahaṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veļuvane v. therassa⁷ jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva, idha pana S. atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasiyam Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
 10 nāma aggamaheśi ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahasaparivuto
 Cittakūṭe vihāsi. Ath' ekadivasam Khemā devī paccūsa-
 samaye supinakam⁹ addasa: suvaṇṇavaṇṇahaṃsā āgantvā rāja-
 pallaṃke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
 sum, deviyā¹¹ sādhu-kāram datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
 15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
 kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen'
 utthāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhatha" 'ti vatvā
 hattham pasārentī yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
 cārikāyo „kuhiṃ haṃsā" ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
 20 khaṇe supinakabhāvaṃ¹⁴ ūtvā cintesi: „aham abhūtam na
 passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
 kho pana 'suvāṇṇahaṃsānam dh. sotukām' amhiti' rājānam
 vakkhāmi 'amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
 sānam ca kathā 'hāma abhūtā yevā' 'ti vatvā nirussukko¹⁵
 25 bhavissati 'dohaḷo' ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyesissati,
 evaṃ me manoratho ijjhiessatīti" sā gilānālayam dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpatī
 ca ānandatthero ahosi ca. ⁵ Bd Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhaṭaraṭṭho pana
 lokapātho evaṃ haretha jātakaṃ ti iti jātakaṭṭhakathā asittinī. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bd anandattherassa. ⁸ Bd saṃyamaassa. ⁹ Bd -nam. ¹⁰ Bd -saddena. ¹¹
 Ck -viṃ, Cc -viyā, Rd -viyā. ¹² Ck -tiā. ¹³ Ck vibhāyi. ¹⁴ Bd supinabh-
¹⁵ Ck nirussako. ¹⁶ Bd yena ke-.

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno
tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ puc-
chitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesse
nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukaṃ“ ti pucchi. „Deva,
aphāsukaṃ n' atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa“² 5
devi yaṃ icchasi, siḡhaṃ te upanāmessāmīti“. „Mahārāja
aham ekassa suvaṇṇahamsassa setacchatte³ rājapallāṃke ni-
sinnassa gandhamālādīhi pūjaṃ katvā sādhuḷāraṃ dadamānā⁴
dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ
noce jīvitāṃ me n' atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nik-
khamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devi
‘suvaṇṇahamsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīviṃsāmi,
alabhantiyā me jīvitāṃ n' atthīti’ vadati, atthi nu kho su-
vaṇṇavannaṃ hamsā“ ti. „Deva amhehi n' eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyūn“ ti. „Brāhmaṇā devā“
ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho
ācariyasuvaṇṇahamsā“ ti. „Āma mahārāja amhākaṃ ‘macchā
kakkāṭakā kacchapā migā morā hamsā ti ete tiracchānagatā
suvaṇṇavannaṃ’ hontīti’ āgataṃ⁸, ‘ta. dhataratṭhakulāhamsā’⁹ 20
nāma paṇḍitā nāpasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta su-
vaṇṇavannaṃ hontīti“. Rājā attamano hutvā „kahaṃ nu kho
ācariyadhataratṭhahamsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma
mahārājā“ ti. Atha „ke jānissanti“ „luddaputtā“ ti vutte
sabbe attano vijjite luddake sannipādetvā¹⁰ pucchi: „tātā¹¹ su- 25
vaṇṇavannaṃ dhataratṭhakule¹² hamsā nāma khaṃ vasantīti“.
Ath' eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹³
kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesaṃ gahaṇū-
pāyaṃ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bd samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd
-ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰
Ck āha-. Bd āgata. ¹¹ Cks dhataratṭhahamsakulā. ¹² Bd -tāpetvā. ¹³ Bd -a.
¹⁴ Bd adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
 cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
 rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
 gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
 5 uttarena² tigāvutappamānaṃ khemaṃ³ nāma saraṃ khaṇāpetvā⁴
 udakassa pūretvā nānādhānāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañ-
 channaṃ⁵ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁶ nesādaṃ paṭicchāpetvā
 manussānaṃ upagantuṃ adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁷ abhayaṃ
 vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁸ nānāsakuṇā⁹ otarissanti, te pi
 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
 chissanti, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
 Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi¹⁰ vuttappakāraṃ saraṃ kā-
 retvā¹¹ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā
 „tvaṃ ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
 15 posessāmi, tvaṃ appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
 paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
 gatasakuṇe¹² mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu
 mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
 saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raṇṇā vuttanayen¹³ eva
 20 ta. paṭipajji¹⁴, „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
 sādo tv-eva¹⁵ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā
 sakuṇā otarīṃsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
 ghosena nānāhaṃsā āgamīṃsu: paṭhamāṃ tāva tipahaṃsā
 āgamīṃsu¹⁶, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁷, tesaṃ gh. mano-
 silāhaṃsā¹⁸, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁹, tesaṃ gh. pākahaṃsā²⁰.
 Tesu āgatesu Khemako raṇṇo ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
 haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
 sānaṃ āgatattā idāni katipāhena suvaṇṇahaṃsā āgamissanti,

¹ Jd^o avīdūrena. ² Ck^o tigāvutamatto tigāvutappamāna-, B^o tigāvuttamattoligā-
 vuttappamānaṃ-. ³ B^o kārepetvā. ⁴ Ck^o -ā. ⁵ B^o -a. ⁶ Ck^o hl. ⁷ Ck^o
 omit taṃ sutvā. ⁸ B^o addo dasadīśā. ⁹ B^o -se. ¹⁰ B^o kārepetvā. ¹¹ Jd^o
 -tesa-. ¹² B^o paṭipajgi. ¹³ B^o tevassa. ¹⁴ Jd^o -aṃsu. ¹⁵ B^o addo āgamīṃsu.
¹⁶ Ck^o -lā vaṇṇā, B^o addo āgamīṃsu.

mā cintayittha devā“ 'ti. Tam sutvā rājā' „aññena ta, na gantabbam, yo gacchissati' hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti“ nagare bheriṇ carāpesi, tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kaṇṇanaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakuleṇa saddhiṃ 5 tesam' sarīravanno ca viseso, pākahaṃsaraṇṇo pana dhītā suvaṇṇavannā ahoṣi, so tam „dhataratṭhamahissarassa anurūpā“ ti tassa pādaparicārikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahoṣi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni añña-maññaṃ viṣṣāsikāni jātāni. Ath' ekadivasam B-assa parivāra- 10 haṃsā pākahaṃse pucchiṃsu: „tumhe ime divase' kahaṃ gocaraṃ gaṇhathā“ 'ti. „Mayam Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma; tumhe pana kulhiṃ āhiṇḍatha“, „asukam nāmā“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saraṃ na gacchatha', so hi saro ramaṇīyo nānāsakupaṣamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasañchanno 15 nānādhaññaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito' catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaḡhosano, koci naṃ' upa-saṃkāmituṃ samattho nāma n' atthi paḡ eva aññaṃ upadda-vaṃ kātuṃ, evarūpo so saro“ ti khemaṃ saraṃ vaṇṇayīṃsu. Te tesam' vacanaṃ sutvā „Bārāṇasisaṃsiṃ kira evarūpo khemo 20 nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace' anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyāma“ 'ti Sumukhassa kathesuṃ, Su-raṇṇo ārocesi, so cintesi: „maṇussa nāma bahumāyā' upāya-kusalā, bhavittabbam ettha kāraṇena, ettakaṃ kalam esa' 25 n' atthi, idāni amhākaṃ gahaṇatthāya kato bhaviṣṣatīti“ so Su-aṃ ā.: „mā te ta. gamaṇaṃ ruccatu', na so saro tehi sudhammatāya kato, amhākaṃ gahaṇatthaṃ kato, maṇussa nāma' kharamantā upāyakusalā, tumhe sake' yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² B adds tattha. ³ Cks tesam saddhiṃ. ⁴ B -su divasesu.

⁵ asukam - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ B omits naṃ. ⁸ Cks te. ⁹ Cks omit sace. ¹⁰ B adds kharamanto, B kharamantā. ¹¹ B eso.

¹² Bds -tha. ¹³ Bds add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā¹ 'ti. Suvannaḥaṃsā „khemam saram gantukām²
 amhā³ 'ti dutiyam pi Su-assa ārocesum, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ⁴
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā⁵ 'ti navutisahassa-
 5 haṃsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā haṃsakilaṃ kilivā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „saṃma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhitum vāyama⁶,
 mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti⁷ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ⁸
 10 uyyojesi. So ta. gantvā caṭṭipañjare nisīditvā haṃsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁹ sālim khādanto āga-
 māsi, sesā ito c' ito ca khādanta vicarimsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhitum vaṭṭatīti¹⁰ cin-
 15 tetvā punadivase haṃsesu saram anotiṇṇesu yeva caṭṭipañjare
 nisiuno taṃ thānaṃ gantvā avidūre pañjare¹¹ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmim khane M. navuti-
 haṃsasahassaparivuto¹² biyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, neādo pañjarachiddena¹³ olo-
 20 kento tassa rūpaggappattaṃ¹⁴ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakatappamānasarīro¹⁵ suvaṇṇavanno tihi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājīyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijhitvā¹⁶ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakañcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti¹⁷ cintesi. Haṃsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakilaṃ kilivā haṃsagaṇapari-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹⁸ g. gaṇhi.
 Sattame¹⁹ divase Khemako kāḷaassavāḷanayaṃ²⁰ dajhaṃ mahā-
 rajjūṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsaṃ katvā „sve haṃsarājā imasmiṃ

¹ C¹ nātakānaṃ. ² B² -atha. ³ C¹ omītaṃ. ⁴ B² sampadānacārī. ⁵ B² pañcarena. ⁶ B² parikkhitto. ⁷ C¹ -re-. ⁸ B² rūpasobhagga-. ⁹ B² sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so C¹; B² nippajji-. ¹¹ B² pañca. ¹² B² chaṭṭhe. ¹³ C¹ -vāḷa
 dajhaṃ.

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ nātvā anto udake yaṭṭhipāsaṃ
oḍḍi. Punadivase haṃsarājā otaranto pādaṃ pāse pavesento yeva
otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi naṃ“ ti vegaṃ janetvā kaḍ-
ḍhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
dutiyaavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyaavāre nahāruṃ
chijji, catutthavāre paṇ' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
hinaṅgaṭā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
danā pavattimsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
vissāmi nātakā me utraṣṭā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
palāyanta¹¹ samudde patissantīti“ so vedanaṃ adhiṇāsetvā
pāsavase¹² vattetvā sāliṃ caranto¹³ viya hutvā tesāṃ yāva-
dattāṃ caritvā haṃsakilaṃ kiḷanakaḷe mahantena saddena
baddharavaṃ ravi, taṃ sutvā haṃsā purimanayen' eva pakka-
mimsu. Su. pi heṭṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinitvā tīsu
koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
naṃ“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitāṃ
pariccajjitvā tūme mocessāmi“ vadanto otaritvā M-aṃ assa-
sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹⁴ haṃsasahasessu
maṃ chaḍḍetvā palātesu¹⁵ ayaṃ¹⁶ ekako va āgato, kin nu kho
luddaputtassa āgatakaḷe maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
ti vimāṃsanavasena lohitaṃ akkhaṇṇaṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁷
yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkāṇā bhayameritā, (IV ⁴²⁴/₁₆)
harittaca¹⁸ hemavaṇṇa¹⁹ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi baddhe sahāyatā,
mā anighāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā 'ti. 91.

¹ C^o B^o tattathato, B^o tattato. ² B^o kaḍḍhanto. ³ C^o poṭhesi, B^o pādesi, B^o pādesi. ⁴ C^o omīti pa-. ⁵ C^o chiddi. ⁶ B^o -vaṇṇaṃ-. ⁷ so C^o for chijjeyyūṃ? B^o pādo chijjeyya. ⁸ B^o hinaṅgaṇaṃ. ⁹ catuttrastā. ¹⁰ C^o pāsāṃ-. ¹¹ B^o khād-. ¹² B^o -ti. ¹³ B^o palāyantesu. ¹⁴ B^o adda sumukho. ¹⁵ B^o -ento
¹⁶ C^o -ā. ¹⁷ B^o --o.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālītā¹, tatṭhapaḍe
haritī pi hemaṇṇa ti pi suvaṇṇassa² eva nāmaṇ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo,
tena taṁ evaṇṇāpi, Sumukhā³ 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava⁴
nātayo⁵ anolokentā⁶ nīrālaya hutvā, patevā⁷ 'ti uppatāhi yeva. mā anīghāya
5 'ti ito gantvā pattaḍḍāya niddukkhābhāvāya viriyam mā hāpeṣi.

Taṁ sutvā Su. „ayaṁ haṁsarājā mama bhāvaṁ⁸ na jānāti,
anuppiyabhāṇimitto⁹ ti maṁ sallakkheti, sassinehabhāvaṁ¹⁰ assa
dassessāmīti¹¹“ catasso gāthā abhāsi:

1. Nāhaṁ dukkhaṇareto pi¹² dhataratṭha tavaṁ¹³ jahe,
10 jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissati. 92.
2. Nāhaṁ dukkhaṇareto pi¹⁴ dhataratṭha tavaṁ¹⁵ jahe,
na maṁ anariyaśamyutte¹⁶ kamme yojetum arahasi. 93.
3. Sakumāro sakhā ty-asmi śacitte samite ṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṁ haṁsānaṁ pavaruttama. 94.
- 15 4. Kathaṁ ahaṁ vikattissaṁ¹⁷ nātimajje ito gato,
taṁ hitvā patataṁ seṭṭha kin te vakkhāmi¹⁸ ito gato,
idha pāṇaṁ cajjissāmi, na anariyaṁ kattun¹⁹ ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṁ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena puṭṭho pi taṁ
na jāhāmi, anariyaśamyutte ti mittadūbbikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena śamyutte, kamme ti taṁ jahitvā pakkamanakamme, sakumāro ti²⁰
ekadivase yeva paṭisandhiṁ gahe tvā ekadivase aṇḍakosaṁ padāletvā ekato
vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṁ te dakkhipakkhissamo²¹ piyasa-
hāyo, śacitte ti tava sake citta ahaṁ ṭhito²² tava vasa vattāmi tayi jivante
jīvāmi²³ a., samcitta²⁴ ti pi paṭho, tava citta ahaṁ saṇṭhito suṭṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṁsānaṁ antare saṇṇāto, vikattissaṁ²⁵ ti kuhiṁ haṁsarājā ti
pucchito ahaṁ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmi²⁶ tava pavattim pucchante
haṁsagane kin vakkhāmi.

Evam Su-eṇa²⁷ catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa
gūṇaṁ pakāseto M. ā.:

5. Eṣo hi dhammo Sumukha yaṁ tvaṁ ariyapathe ṭhito
30 yo bhattāraṁ sakhāraṁ maṁ na paricattum ussahe. 96.

¹ C^o B^d ca-. ² C^o tena. ³ B^d nātakāyo. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d mittabhāvaṁ. ⁶
C^o -e, B^d anukampiyabhāvaṇṇimitto. ⁷ B^d sineha-. ⁸ B^d adda cātanta. ⁹ C^o
ti. ¹⁰ B^d tavaṁ. ¹¹ all three MSS. -yamaṇa-. ¹² so C^o for vikattihi-? B^d
vikitti-. ¹³ B^d adda sāmānakumāro. ¹⁴ C^o -nakkhi-, B^d -nasmīn-. ¹⁵ B^d
hito. ¹⁶ B^d -mi na jivante na jivāmi. ¹⁷ C^o sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Taṃ hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evaṃbhūtaṃ jīvitaṃ ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmīkaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittuttrāso mayhaṃ
na jāyati, Cittakūṭapabbate hamsaganamajjhe tthito viya³ homi, mayhaṃ ti mama⁴
jivitaṃ maṃ labhāpessasi.

Evaṃ tesāṃ kathentānaṃ⁵ luddaputto sarapariyante tthito
haṃse tthi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
saṭṭhānaṃ olokeno B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁶ bandhitvā muggaraṃ gahetvā⁷ 10
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁸
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁹ upasaṃkami.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadi⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Taṃ āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
aṭṭhāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayam vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitam¹²
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta. ariyavattinaṃ¹³ ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vaim, aparibrūhayīti¹⁴ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁵ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁶ atibrūhesi¹⁷ mahāsaddaṃ nicchāresi, aṭṭhāsi sace nesādo rājānaṃ
pabāriessati ahaṃ pabāraṃ paṭicchissāmīti¹⁸ jivitaṃ pariccajittvā purato aṭṭhāsi,
vissāsayam ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhitaṃ¹⁹ rājānaṃ, mā²⁰
bhāyīti tīmaṃ vacanena vissāsento, tādisā ti tumhādisā nāpaviriyaṃ sampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ²¹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitam ti
kāraṇanissitaṃ, tena pariyāpadānena²² 'ti tena mayā payuttana²³ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti muccissasi.

Evaṃ Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa sāntikaṃ gantvā²⁴ 30
madhuraṃ mānusiṃ vācam nicchārento „samma tvaṃ konāmo“.

¹ Bā teva. ² Bā samman. ³ Cks omit evaṃ --. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā
-lam. ⁶ so Cks; Bā omits gantvā -- na. ⁷ Bā evaṃ. ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpadi. ¹⁰ Cks -tu-. ¹¹ Cks -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Cks -sīti. ¹⁴ Cks āhata. ¹⁵
Bā vadanto. ¹⁶ Bā -si. ¹⁷ Bā sampa-. ¹⁸ Bā bhi-, Cks hi-. ¹⁹ Cks -ga,
Bā nāpaviriya-. ²⁰ Bā vuttana.

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutīm karoti, ta. mānusiñ ti manussavācam, ariyañ ti sundarañ niddosañ, cājanto ti viśajjento, i. v. h.: samma tvañ diḥ samāno ajja mayā² mānusiñ vācam bhāsanto niddosañ bruvāno³ mānusiñ girañ cājanto paccakkhato diṭṭho, ito pubbe pana idañ acchariyañ mayā⁴ n' eva sutāñ na diṭṭhan ti, kiñnu tāyañ 5 ti yañ etañ⁵ tvañ upāsaya kiñ nu te ayañ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁶ puṭṭho Su. „ayañ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvattamā mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijamitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10
tam āpade pariccattum n' ussahe vihaṅgādhipaṇ⁷. 104.
17. Mahāgaṇāyā⁸ bhaddā me mā eko vyasaṇaṃ agā,
tathā tañ samma nesāda: bhaddāyañ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samatto 'mi, mahāgaṇāyā¹¹ 'ti mahato haṃsa-
gaṇassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevake vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasaṇaṃ agā, 15
tathā tañ ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva tañ, sammā 'ti vayasā, bhaddā-
yañ¹⁵ abhito rame ti bhaddā ayañ mama, ahañ assa ca abhito rame santike
raṃāmi na ukkaṇṭhāmi.

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-
manassappatto pahaṭṭhalomo „sa" āhañ etañ sīlādiguṇa- 20
yuttaṃ haṃsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñ-
cissāmi, rājā mañ yad icchati tañ karotu, ahañ etañ Su-
assa dāyañ katvā viśajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṇṇa yo piṇḍam apacāyasi,
cajāmi te tañ bhaddāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhañ ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhaṇasaṃskhātēna ācāraariyānaṃ
vattēna samannāgato, piṇḍamapacāyasi¹⁹ bhattu santikā laddhaṃ piṇḍam²⁰
pūjesi, gacchatu²¹ bho ti dve pi janā assamukhe nāṭṭeṇṇa²² saḥāyamānā²³
yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati. ² Bds adde saddhīm. ³ Bds brūhanto. ⁴ Cks omit yañ. ⁵
so Cks; Bds ekañ tuṭṭhacittēna so. ⁶ Cks diḥ. ⁷ Cks -pa, Bds vihaṅgādhi-
paṇ. ⁸ Bds -yañ. ⁹ Bds -rañ, Cks bhaddārañ. ¹⁰ Cks atthito, Cks abhito. ¹¹
Bds -yañ. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bds -to. ¹⁵ Cks bhaddārañ. ¹⁶ Bds
nesādo tañ. ¹⁷ Bds -ttamasi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks
ñāti. ²¹ so Cks; Cks bhāyamānā, Bds saḥāyāmānā.

Evam vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
 yatthim nāmetvā pamkapiṭṭhe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
 ukkhipitvā sarato nīharitvā taruṇadabbatipapiṭṭhe nisidāpetvā
 pāde baddhapāsaṃ saṇikaṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
 5 paccupaṭṭhāpetvā mettena² cittena udakaṃ ādāya lohitaṃ puñ-
 jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
 siram⁴ māmsena māmsaṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
 pākatiko ahosi, itarena nibbiseso B. sukhaṃ hutvā pakati-
 bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitaḥbhāvaṃ
 10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākaṃ mahāupakāro
 kato, amhehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
 mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesam santikaṃ netvā
 bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
 vikkhiṇitvā dhanam labhissat' eva, pucchissāmi tāva nan⁹ ti,
 15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhinam
 patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhiṇam. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhinam
 anissaro muñcaṃ amhe theyyam kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
 haṃsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso oḍḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
 hutvā amhe muñcanto yēṇāsi āpatto¹¹ tassa santikaṃ gaṇhanto theyyam kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhim,
 Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhiti¹³ vatvā deviyā
 25 diṭṭhasupinato¹⁴ paṭṭhāya yāva rañña¹⁵ tesam āgatabhāvaṃ
 sutvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhitum
 vāyama, mahantaṃ te yasam dassāmi¹⁶ vatvā paribbayaṃ
 datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
 sutvā Su. „iminā nesādena attano jīvitam āgaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bds metta. ³ Bds dhovitvā. ⁴ Cks siram sirā. ⁵ Bds upakāraṃ,
 Hs upakāro. ⁶ Bds pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājarāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck ananto, Cs ānanto. ¹² Bds -ā. ¹³ Ck -tā, Bds diṭṭhasi-
 supīnakālato. ¹⁴ Cks -o.

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayaṃ ito va Cittakūtaṃ
gamissāma n' eva dhatarattharaṇṇo paṇṇānubhāvo na¹ mayhaṃ
mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ
lacchati na rājā pañcasu silesu patitthahissati² na deviyā mano-
ratho matthakaṃ pāpunissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante⁴
amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no⁵ dassehi, so amhe
yathārucim⁶ karissatīti⁷“.

Imam atthaṃ pakāsent⁸:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya.

tattha saṃyamāno⁹ rājā yathābhīṇaṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta. tassevā. 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmim nīvesane,
yathābhīṇaṃ ti yathādhīppayaṃ yathārucim.

Taṃ sutvā vesādo „mā vo bhante¹ rājadassanaṃ rucci²,
rājāno nāma sappatibhaya, kelīhaṃse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ
vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā ambhakaṃ cintayi,³
ahaṃ tādissa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janesim,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇū⁴,
khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho⁵
naya, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṇ ca ka-
ronto dhataratthassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama⁶
khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratthaṃ⁷ pu-
rato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippaṃ netvā
raṇṇo dassehīti⁸ ā. So⁹ tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājā-
naṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti¹⁰ sañ-
jātasomanasso mudūhi latāhi¹¹ pañjare katvā padumehi chā-
detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.¹²

Tam atthaṃ pakāsent¹³ Satthā āha:

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁶ hemavaṇṇe harittace

ubbohaththehi saṃgayha pañjare ajjhāvodahi. 110.

¹ Cks omit na. ² Cks patitthāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -siti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante. ⁸ Bā -itta. ⁹ Bā -tadubbhasitaṇṇū. ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhanaena. ¹¹ Cks add maṃ. ¹² so Cks Bā; Ck to sū corr.
to sū for sāto? ¹³ Bā labhāhi. ¹⁴ Bā -vaṃ. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhi ubho bhassaravaṇṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi ṭhapesi, bhassaravaṇṇine ti pabbhāsam-
pannavāṇṇe.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhataratṭha-
hamso pākaraḥajamaṃsadhitarāṃ³ attano bhariyaṃ saritvā Su-aṃ
ānantetvā kilesavasena vilapi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyamaṇo dhataratṭho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūruyā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attānaṃ vadhissati. 112.
25. Pākamaṃsā ca Sumukha Suhemā hemaṣuttacā⁴
koṇḍī⁵ samuddatire va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

Ta. bhāyāmiti maraṇaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavannāya, lak-
15 khaṇūruyā ti lakkhaṇasampannaūruyā, vadham aṇṇāyā 'ti vadham jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ hutvā, vadhissati¹⁰ kim me piyasāmi¹⁰ mate jīvitena 'ti
marissati¹¹ pākamaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemaṣuttacā¹² ti
hemaṣadisaṇḍaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā loṇisaṃkhatāṃ¹⁵ samuddam
otaritva mate patimhi koṇḍisaṃkhatā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Tam sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovadituṃ yutto mātū-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utṭhāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyaṃ“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakāṃ
bālo āmakapakkāṃ va lolo andho va āmisāṃ. 115.

¹ B^d -re-. ² C^k tam. ³ B^d pākamaṃsarājā-. ⁴ C^k suvomaṃ hemaṣuttavā. ⁵
C^k koḍi, C^s koḍi, B^d koḍi. ⁶ C^k ca ⁷ B^d rucca-. ⁸ C^k -ā corr. to -am,
B^d -ato. ⁹ C^k -ā. ¹⁰ C^k -lye. ¹¹ B^d add pākamaṃsā ti. ¹² C^k -yuttavā.
¹³ C^k -rakattacā. ¹⁴ C^k rucchīti, B^d rucca-. ¹⁵ B^d loṇa-. ¹⁶ C^k koḍi-.
¹⁷ B^d -aṃ ¹⁸ C^k omīti āha. ¹⁹ B^d mahāsatto. ²⁰ C^k ca ²¹ C^k -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ mañ, kiccākiccam na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116.
29. Addhummatto udiresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo, bahū sādharāṇā h' etā soḍḍānam va surāgharam. 117.
30. Māyā c' esā marīci ca⁴ soko rogo c' upaddavo. (II ²³⁰/₁₉) 5 kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ guhāsayo⁵, tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti haṃsalokassa, appameyyo ti gunehi metum⁸ asakkuneyyo, mahāgaṇitī mahantena gaṇena samannagato gaṇasatthā, ekittthin ti yañ evarūpo bhavañ ekañ itthim anuso- 10 ceyya idaṃ anusoranam na paññāvato-m-iva, tenāham ajja tañ bālo ti maññānti adhippāyen' evam ā., ādetitī gaṇhāti, chekapāpakan ti sundarā-sundaram, āmakapakkam ti āmakā ca pakkā ca, lolo ti rasalolo, i. v. h. : mahārāja yathā nāma vāto padumasarādini paharivā sugandham pi samkāraṭṭhā-nādiñ paharivā duggandham pīti ubhayañ chekapāpakañ gandham ādiyati 15 yathā ca bālo kumārako ambajambūnañ heṭṭhā nisinnu hattham pasāretvā patita-pattitañ āmam pi pakkam pi phalañ gahevā khādati yathā ca rasalolo andho bhatte upanīte yañ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati evaṃ itthiyo nāma kilesavasena addham pi dugzatatam pi kulīnam pi akulīnam pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhenti bhajanti⁹, tādisānañ pāpadhammānañ 20 itthinañ kāraṇā¹⁰ vippalapasi mahārāja 'ti, atthesū 'ti' kāraṇākāraṇesu, mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ man ti mama upaṭṭhāsi, kālapariyā-yan¹² ti evarūpañ maraṇakālañ patto jīvasmīn kāle idaṃ kattabbañ idaṃ na kattabbañ idaṃ vattabbañ idaṃ na vattabbañ ti na jānāsi devā 'ti, ad- 25 dhummatto ti addhamattako¹³ maññe hutvā, udiresīti yathā suraṃ pivī- tvānā 'ti matto puriso yañ vā tañ vā lapati evaṃ¹⁴ lapasīti a., seyyā¹⁴ ti varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nām' etā vañcanatṭhena māyā agayhūpaṇatṭhena marīci sokādiñam paccayattā soko, rogo cupaddavo ti rogādi¹⁵ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabhāvena kharā, tā hi¹⁶ nissāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30 sariraguhāyañ puna vasaṇakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni- dānañ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahevā ti suttena p' esa attho dipetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryāyam. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^o va. ⁵ Bā -ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^o mahantattā. ⁸ Bā pame. ⁹ C^o add kāsānañ vā. ¹⁰ C^o kiñkāraṇā. ¹¹ Bā -ti. ¹² C^o -kiriyañ. ¹³ Bā adhuma-. ¹⁴ Bā -o. ¹⁵ Bā omits cupaddavo --. ¹⁶ so Bā; C^o tā, C^o ti ¹⁷ Bā bajhanato. ¹⁸ C^o -i, C^o -ī. ¹⁹ C^o casanakaṃ. ²⁰ C^o etadevāti.

Tato dhatarattho mātugāme paṭibaddhacittatāya „tvam mātugamassa guṇaṃ na jānāsi, paṇḍitā etaṃ¹ jānanti; na eta² garahitabbā“ ti dipento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaṇṇātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
5 mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu patiṭṭhitā,
bijāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁵ poso pāṇaṃ āsajja pāṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
10 tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayāṃ⁶ patto bhayaṃ⁷ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁸ atthe yuñjanti dūyuyje. -122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyaṃ⁹. 123.
- 15 36. Mā no ajja vikantiṃsu¹⁰ rañño sūdā mahānase,
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ velum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi¹¹ na icchi¹² uddetum¹³, sayāṃ bandhaṃ¹⁴ upāgami,
so p' ajja¹⁵ saṃsayāṃ patto
atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.
- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātugāmasaṃkhatāṃ vatthuṃ paṇṇāvuddhehi¹⁶ nātaṃ
tesaṃ eva pakataṃ na bālānaṃ, mahābhūtā ti mahāguṇā mahānisaṃsā, upa-
pajjimsu¹⁷ ti paṭhamakāppikakāle itthilīṅgassa paṭhamāṃ pātubhūtattā paṇa-
maṃ nibbatta¹⁸ ti a., tyāsū¹⁹ ti Su-a tāsu itthiyo kāyavacchiddā ca paṇihitā
ohitā thapitā kāmāgūnaratī ca patiṭṭhitā, bijānīti Buddhapacceka-buddhaariya-
25 sāvakakavattīdibijāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye eṭṭe sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsaṃ yeva kucchimhi saṃvaddhā ti dipeti, nibbide²⁰ ti nib-
bindeyya, pāṇamāsa²¹ pāṇibhīti attano pāṇehi pi tāsaṃ pāṇaṃ āśedevā
attano jīvitaṃ cājanto pi tā labhivā ko nibbindeyyā²² ti a., rañño²³ ti na
añño, Su-a mayā Cittakūṭatale haṃsaganamajjhe nisīnena²⁴ taṃ adiesā
30 kahaṃ Su. ti vutte esa mātugāmaṃ gahetvā Kaṇṇanaguhāyaṃ uttamaratīṃ²⁵
„nubhoti vadaṃti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṃ

¹ Bā eva. ² Ck² notari, Bā na hi tā. ³ B² na hotā. ⁴ Ck² saṃ vaddhehūṃ tva
paṇṇātaṃ, Ck² saṃ vaddhehūpaṇṇātaṃ, Bā yaṃ bu-. ⁵ Bā nibbije, ⁶ Bā
sayāṃ. ⁷ Bā camahatāno, Ck² mabbhattāno. ⁸ Bā attha-. ⁹ Ck² -katti-.
¹⁰ Ck² si. ¹¹ Bā icchasi. ¹² Ck² eṭṭe. ¹³ Ck² baddhaṃ, ¹⁴ Ck² saṃja. ¹⁵ Ck²
-vudhehi. ¹⁶ Bā -je. ¹⁷ Ck² nā-. ¹⁸ Ck² -nne. ¹⁹ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena
 maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipuṇā mati jāyate
 ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasam-
 sayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adhivāseti², mahantā no ti ye
 pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca ṭhāne⁴ ṭhitā mahantā no⁵ te duiyūñje
 atthe yuñjanti ghaṇanti⁶ vāyamañti, tasmā mā bhāyi dhiro hohīti taṃ ussāhento
 evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadaṃ esa sūro paṭibhāti etadattthāya
 sūramantinaṃ icchanti, attapariyāyan ti attaparittāṇam pi ca kātum sakko-
 sīti⁸ pi adhippāyo, vikantiṃsū'ti⁹ chindimsu i. v. h : Sum ukhatvaṃ mayā
 attano anantare ṭhāne ṭhapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṃsatthāya
 na kantanti¹⁰ tathā karohīti, tādiso hi ambhakaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti
 sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhati
 tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamañ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā,
 mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evaṃ luddaputtēna
 mayā saddhīm mutto viśeṣajitto samāno pi uddittum¹³ na icchi, sayan ti rājā-
 naṃ daṭṭhukāmo hutvā sayam eva bandham¹⁴ upagato ti evam idaṃ ambhakaṃ
 bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasamsayaṃ
 patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni ambhakaṃ muccekanākāraṇaṃ¹⁸
 gaṇhe yathā mucceama¹⁹ tathā vāyama, vāto va¹⁹ gandhamādetitī²⁰ ādini vadanto
 itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Ēvaṃ M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-am appaṭibhānaṃ
 katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇ-
 hanto g. ā.:

sa. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ,
 tava pariyaṇadānena mama paṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta. so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogan ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ
 payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitān ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu,
 tava -- nena 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyaṇadānena²⁴ 'ti pi pāṭho
 parittānena 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvita-
 paṇesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhīto. ² Bd -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bd adds atthe yuñ-
 janti duiyūje ti. ⁶ Bd -enti. ⁷ Cks -sa. ⁸ Bd -citi. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks
 katt-. Bd vikantimsu. ¹¹ Bd omits mā. ¹² Cks sīti. ¹³ Cks oḍ-. ¹⁴ Bd
 dham, Ck baddham, Cs vaddham corr. to baddham or bandham. ¹⁵ Bd kaṃ.
¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bd muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Ck -dediti, Bd -dehiti.
²¹ Bd -garahanat-. ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran. ²⁴ Ck -dhātenā. ²⁵ Bd santi-.
²⁶ Bd -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaabhīto, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva naṃ“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā,
5 ahaṃ yogaṃ payuṇjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ,
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

Iti tesāṃ sakunabhāsāya kathanānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - im paṇḍita accha-
10 riyaḥbhutajātena paṇḍalinā mahājanena anugammamāno⁵, so
rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

40. So luddo hamsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh⁶ āyaṃ āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- maṃ ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taraṭṭhāyaṃ ti āyaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha.

Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „kip-
paṃ āgacchatu“ ti vatvā amaccagāṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājapallāṃke nisinnā Khemakaṃ hamsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḍhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sappunṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

41. Te disvā puññasāṇikāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ¹⁰ assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

Ta. puññasāṇikāse ti attano puññasaddise, lakkhaññasammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū⁹ ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimāpadena
30 sambandho, dethā¹⁰ ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā. ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bd adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -so. ⁵ Ck -gammāno, Bd -gacchamāno. ⁶ Bds nivedetha. ⁷ Bd adds detha luddassa ti tassa. ⁸ Bds lakkhaṇa-. ⁹ Cks saññamāno, Bd samyamāno. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa. ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiṛiyā² atthu, yāvanto ti yattakaṃ
eva icchatī tattakaṃ hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāraṃ kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, naṃ alaṃkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha naṃ
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassuṃ nahātānu- 5
littaṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā rañño dassesuṃ. Ath'
assa rājā samvacchare sataśahassuttūhānake dvādasagāme
ājaññayuttaṃ⁴ rathaṃ alaṃkatamahāgehaṃ cā 'ti mahantaṃ
yasaṃ dāpesi. So mahantaṃ yasaṃ labhitvā attano kammaṃ⁵
pakāsetuṃ „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānito, 10
ayaṃ pana navutihaṃsasatasahassānaṃ rājā dhatarattho nāma,
ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha naṃ rājā „kathaṃ
te samma ete gahitā“ ti pucchī.

Tam atthaṃ pakāseto Suttā āha:

45. Disvā luddaṃ pasannattaṃ¹ Kāsirājā tadābravi²: 15
yad' āyaṃ³ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
46. Kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ pāsahattho upāgami,
okinnaṃ nātisaṃghehi nimajjhimam¹⁰ kathaṃ gahīti. 132.

Ta. pasannattān ti pasannabhāvaṃ somanassappattaṃ, yadāyaṃ¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yadi ayaṃ amhākaṃ pokkharanī navutihaṃsasahashehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ ti evaṃ sante tvaṃ tesāṃ ruciṇaṃ
piyadassanānaṃ haṃsānaṃ majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃgheṇa okinnaṃ, ni-
majjhimam ti n' eva majjhimam n' eva¹⁴ kaṇṭṭhaṃ uttamaṃ haṃsarājānaṃ
kathaṃ pāsahattho upāgami kathaṃ gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattaṇṇā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padam etassa anvesaṃ appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padam addakkhim carato ādanesanaṃ¹⁷,
tatthāhaṃ odahim pāsaṃ, ev' etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bā; Cks kāmam. ³ Bā pīti-, Cks pīsom-. ⁴ Bā -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bā kho ⁷ Cks -antaṃ. ⁸ Bā tadabravi. ⁹ Bā yadyāyaṃ. ¹⁰ so all three
MSS. for nimma-? ¹¹ Cks yantvāyaṃ, Bā yadvāyaṃ? Bā yadyāyaṃ. ¹² Cks
cayassa, Bā samma. ¹³ Bā evaṃ. ¹⁴ Cks omīti neva. ¹⁵ Bā upāga-. ¹⁶
Bā ghaṭa-. ¹⁷ Bā ādānesanaṃ.

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahaṇaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pāṭho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyaṃ akkantaṭṭhānānīti, bhavassito² ti cātipañjaranissito³, athassā⁴ 'ti atha chaṭṭhe divase⁵ ādānesanaṃ⁶ carantassa padam addakkhīn, evetan ti evaṃ etaṃ, dijaṃ aggaṇhi ti sabbaṃ gahitopāyaṃ ācikkhī.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁷ sakunā, atha ēko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyatthaṃ⁸ ādu kin nu jigimsasīti⁹. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallatthaṃ, ādu kin nu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kin itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesīti pucchati.

Tato luddo „na me deva cittaṃ vipallatthaṃ nāpi ahaṃ itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram samhacca¹⁴ tiṭṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.
49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ aṭṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta. lohitakā ti rattavappā, tālā ti rājīyo, uramsamhacca¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannaṣappaṭibhāgā tisso lohitakā rājīyo givaṃ parikkhipitvā uram āhacca tiṭṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbāsampaṇno, āturaṃ ti gilānaṃ dukkhitam aṭṭhāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ṇatvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgāmanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisaṇṭhāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kathento aṭṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Ck^o upāhato, B^o upāgato. ² B^o bhavi-, B^o ghaṭa-. ³ Ck^o cādi-, B^o cāti-

⁴ B^o adda etassa. ⁵ B^o ādānesaram, Ck^o -nessam. ⁶ Ck^o me. ⁷ B^o -yattaṃ,

Ck^o -yatham, C^o -yataṃ. ⁸ Ck^o jhiṇṇīti, C^o chigimsa-, B^o jḡṇsa-. ⁹ Ck^o -yatan,

B^o -yattan. ¹⁰ Ck^o jhiṇ-, C^o chig-, B^o jḡṇsa-. ¹¹ B^o āpi oa. ¹² Ck^o kālāṇ.

¹³ B^o -niyā. ¹⁴ Ck^o urasammā, C^o urasamvācca, B^o urāṇasamvācca, B^o urasam-

haṇṇa. ¹⁵ Ck^o baddham. ¹⁶ Ck^o brumāno, B^o brahmano. ¹⁷ B^o vadanto. ¹⁸

Ck^o urasamvāccā, C^o urasam-. ¹⁹ Ck^o mam. ²⁰ B^o upā-

Evam raññā „kiṃ te abbāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ
kathento ā.:

54. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayaṃ. 142.
55. Sutā ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹,
bhāsem' atthavatīm vācaṃ sacce² c' assa patiṭṭhito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitam pi subhāsitan ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivārena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasā aparēna³ tumbhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāśacārīno mayan⁵ ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
ambhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, sacceccassā 'ti sacce⁶
pana tvaṃ sacce patiṭṭhito assa atthavatīm kāraṇaṃfessitaṃ vācaṃ bhāseyyāma,
asaccassā 'ti vacīsaccarabitasā tava subhāsitaṃ muṇḍassa dantasuci⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁸ brāhmaṇānaṃ vācaṇā⁹ imaṃ Khemin' akārayi,
20 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharāṇiṃ vippasannodakaṃ sucim
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha paṅkkinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakaṃ
ubho sandhiṃ ṭṭikkamma asātaṃ upapajjati. 148.

Ta. taṃ ti tvaṃ, Khemin¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharāṇiṃ, ghuṭṭhaṃ
ti catūsu kaṇṇesu ṭhatvā ghoṣāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā ṭhitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū.
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppalasāllādikaṃ adanaṃ¹⁷, idaṃ

¹ Ck' attā-, Bd' catta-. ² Ck' sacce. ³ Bds' apathena. ⁴ Bds' pathaṃ. ⁵ Ck' vayan. ⁶ Ck' sacce, C' sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck' -naṃ. ⁹ Bd' -am.
¹⁰ Ck' modanaṃ, Bd' khā-. ¹¹ Bd' -tambā. ¹² Bd' bandhanasmā. ¹³ Bd' ekan.
¹⁴ Bds' -an. ¹⁵ so Ck'; Bds' dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Ck' -cādan-, Bds' -khā-
danam. ¹⁷ Bds' khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharanīm ogahitvā āgatānaṃ santikā idaṃ abhayaṃ
sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharanīm āgat' amhā ti a., te te
ti te mayaṃ tava pāseṇa baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
lobhan ti icchāsāṃkhātāṃ pāpakāṃ lobham, ubho sandhīṃ ti ubhayaṃ
devaloke ca manussaloke ca paṭisaṃdhīm, imaṃ eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
caranto puggalo sugatipaṭisaṃdhim atikkamitvā, asātaṃ ti nīrayaṃ upapaṭṭhatīti.

Evam paṭisaṃmajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo²
gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitāṃ sotukāmo
gaṇhāpesiṃ ti“ pakāseṇto ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahīṃ,
sutā ca paṇḍitā ty-attha nipuṇā atthacintakā⁴. 149.
62. Appe⁵ atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁶ idhāgatā,
tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. Nāparajjhāmā³ ti mārento avarajjhati⁵ nāma mayaṃ na mārema, 15
lobhāvaṃaggahīṃ ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
aggahīṃ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
tiecbhāṇānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇaṇissitāṃ, tathā ti tena
kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
sandhikaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“¹² ti
vatvā ā.: 25

63. N' eva bhītā¹³ Kāṣipati upanītasmiṃ jīvite,
bhāseṃ' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālāpariyāyaṃ¹⁴. 151.
64. Yo¹⁵ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
sutena vā sutam kiṇe¹⁶ ki anariyataraṃ tato. 152.
65. Yo ca ariyarudaṃ bhāse anariyadhamaṃ¹⁷ avassito
ubho so dhamasate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyatthe¹⁸ pattasāṃsayam,
vāyameth' eva kiccesu, saṃvare vivaraṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² C, Bđ maṃsaṃ. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyuṃ. ⁶ so Cks; Bđ avirajjhati, B² avirujjhati. ⁷ C² -vā.
B² -va. ⁸ Bđ nāhaṃ. ⁹ Bđ sutā atthaṃ. ¹⁰ Bds desetum. ¹¹ Bds add subhāsitāṃ
sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -pariyayam. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B²
kilyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev³ ete tidivaṃ gatā. 155.
68. Idam sutvā Kāsiṃpatī dhammaṃ attani pālāya
dhataratṭhaṇ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttamaṇ ti. 156.

- 5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikam⁵ upanīte, kālapariyāyan ti maraṇakālavāraṃ pattā samānā⁴ bhāsiesāma⁵ na hi dhammakathikam bandhivā maraṇabhayena tajjivā dhammaṃ suṇanti, ayuttan te kataṃ, migenā 'ti suṭṭhusikkhāpitena dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā ca, sutena 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisādisena padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikam, kiṇe⁶ ti dhammaṃ sossāmiti⁷ pāsabandhanena vā yo⁸ kiṇeyya bādheyya, tato ti tesam kiriyato uttariṃ aṇṇam anariyatarāṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti mukheṇa ariyavacanāṃ suṇdaravacanāṃ bhāsati, dhammavassito ti kammena⁹ anariyadhammaṃ¹⁰ avassito, ubbo ti devaḷokā ca manussaḷokā cā 'ti ubha-
15 yambā, idha cevā 'ti idha upapanno¹¹ pi parattha upapanno¹¹ pi evarūpo dvīhi sugatīrokehi dhammitvā nirayam eva upaṇajjati, pattasamāyāyan ti jīvī-
tasamāsayamāṇam¹² pi dukkham patvā na kilameyya, samvare - - cā 'ti attano chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya, vaddhā ti guṇavaddhā paṇḍitā, abbatikkantā ti imaṃ manussaḷokam¹⁴ atikkantā, pariyāyan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā, evete ti evam ete, idam ti idam mayā vuttaṃ attha-
nissitam vacanam, dhammaṃ ti pavaniḍhammam¹⁵ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakam pajjam¹⁶ āsanaṇ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭham yasassinam 157.
- 25 70. Taṇ ca senāpatim dhiram nipuṇam atthacintakam
yo sukhe sukhito¹⁷ raṇṇo dukkhite hoti dukkhito. 158.
71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhuttuno
yathāyam Sumukho raṇṇo pāpasādhāraṇo sakhā ti. 159.

- Ta. udakan ti pādadhovanam, pajjam ti pādabbhañjanam, sukhe ti
30 sukhampi sati.

Raṇṇo vacanam sutvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbañjayimsu.

¹ Cks abbhā-. ² read -pariyāyan. ³ Cks -kē. ⁴ Bds add na. ⁵ Cks -mi. ⁶ Bds kiṇyā, Bds kiṇyā. ⁷ Bds desessā-. ⁸ Cks so. ⁹ Cks kammanam. ¹⁰ Bds -yamāhamma. ¹¹ Cks uppa-. ¹² Bds -sayamāpannam. ¹³ Bds dvārānāni. ¹⁴ Cks omī abba - -. ¹⁵ Bds -ṇiya-. ¹⁶ Bds majjam. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Cks -anti. ²⁰ Cks asanātu, Bds bhasmātu, Cks asmātu.

Satthā tam attham pakāsento āha :

72. Piṭṭhañ ca sabbasovaṇṇam aṭṭhapādam manoramam
matṭham¹ kāsikavatthinam² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchañ ca sabbasovaṇṇam veyyagghaparisibbitam³
Sumukho ajja pāvekkhi dhataratṭhass' anantarā. 161. 5
74. Tesam kañcanapattehi⁴ puthū ādāya Kāsiyo
hamsānam abhihāreyyūm aggarañño pavāsitan ti. 162.

Ta, matṭhan ti karaṇaparimitṭhitam, kāsikavatthinam⁵ ti kāsika-
vatthena atthaṭam, kocchan ti majjhe saṁkhattavyagghacammāparisibbitam⁶
maṅgalādivase aggamaheṣiṇā nīṣḍanapīṭhakaṁ, kañcanapattehi⁷ suvaṇṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujanā, Kāsiyo ti Kāṣirāṭṭhavāsino, abhihāreyyūn
ti upanāmesūn, aggarañño pavāsitan ti aṭṭhasatasaṇṇapātīm⁸ pakkhittam
hamsarañño paṇḍakaratthāya Kāṣirañño pesitam nānaggarasabhojanam.

Evam upanīte pana tasmīm Kāṣirajā tesam saṅghattham
sayam suvaṇṇapātīm gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khāditvā madhurodakam⁹ pivimsu, atha M. rañño abhihārañ ca
pasādañ ca¹⁰ disvā paṭisanthāram akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha :

75. Disvā abhihātam aggam Kāṣirājena pesitam
kusalo khattadhammānam tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoṭo kusalam kacci¹⁰ bhoṭo anāmayam, (IV $\frac{427}{268}$ V $\frac{348}{13}$)
kacci ratṭham idam phitam dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalam c' eva me hamsa atho hamsa anāmayam.
atho ratṭham idam phitam dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoṭo amaccesu doso koci na vijjati, 25
kaccin nu te tav' atthesu nāvakaṁkhanti jīvitam. 166.
79. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam' atthesu nāvakaṁkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sāsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168.
81. Atho me sāsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169.

¹ Ck^s matṭha, B^d paṭha, B^s matṭham. ² B^d -vattinam, B^s -vatthiṇnam Ck^s
patthiṇnam for paṭṭinam? ³ B^d -parisuppiṭam, Ck^s -sibbitā. ⁴ B^d -mattehi.
⁵ Ck^s -patṭinam, C^s -patthiṇnam, B^d vattinam. ⁶ Ck^s -ta. ⁷ B^d -satapaleśu-,
B^s -vaṇṇapalapātīm. ⁸ Ck^s madhukam. ⁹ Ck^s abhikārapasā. ¹⁰ B^d kiñci
throughout. ¹¹ B^d -sāsati, B^s -sāsati. ¹² B^d -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānurvattāmi⁵, adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhaṃhi khattiya,
10 kacci matto madaniye paralokaṃ⁷ na santasi⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhaṃhi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹: 175.
88. Dānaṃ silaṃ pariccāgaṃ ajjvaṃ maddavaṃ tapani
akkodhaṃ avihimsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanam 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani.
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakam. 177.
90. Sumukho ca acintetvā vissaji pharusam giram
bhāvadossam anaññāya asmāc' āyam vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusam vācam nicchāresi ayoniso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idam¹² paññavattam ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti taṃ bahuaggapānabhojanam disvā, pesitan ti āharāpetva
upanītam, khattadhammānaṃ ti paṭhamakārakesu paṭisanthāradhammānaṃ,
tato pucchī anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoṭo ti anupaṭipāṭiyā puc-
chi, tā pana chaḡāthā heṭṭhāvuttattā yeva, anuppīlan¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
25 yante uccum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ, samenamanusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusīyati¹⁶, santo ti silādiguṇayuttā sappurisa, niraṃkatvā ti
chaḡḡetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghaṃ ti anāgataṃ attano jīvītapavattim kacci
dīghaṃ ti na samavekkhaṃhi āyusamkhārānaṃ parittabhāvaṃ jānīsīti pucchati,
30 madaniye ti madāvasa¹⁸ rūpādīrammaṇe, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰.
i. v. h. : kacci rūpādīsu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādīsu dasavattukācetanādānaṃ pañcasīladassasīlādīlānaṃ deyya-

¹ Bā anupī-. ² Bā -sāsati. ³ Bā -sāsāmi. ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck meva-, Bā dham-
menevamanu-. ⁶ Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam,
Bā aham. ¹⁰ Bā -mā. ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī-. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sāsati. ¹⁷ Ck nāga-
tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck -tasati. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammān cāgo pariccāgo ujubbhāvo ajjavān mudubbhāvo maddavān uposathakammañ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karuṇāpubbabbhāgo avihimsā adhivāsanaṁ khañti avirodho avirodhanān, acintetvā ti mama imaṁ guṇasampattiṁ² acintetvā, bhāvadossan ti cittadosaṁ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākaṁ pi cittadoso nāma n' atthi, yam esa jāneyya taṁ ajānitvā pharusāṁ kakkhalān 5 girāṁ viśeṣeṣi, ayoṇiso ti anupāyena, yānasamāsū 'ti yāni vajjāni amhesu na santi³ tāni vadati, na idaṁ ti tasmāssa⁴ idaṁ vacanān paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na pañño viya upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-sādito, so me⁶ kuddho, khañāpessāmi nan“ ti cintetvā ā.: 10

99. Atthi me taṁ atisāraṁ vegena manujādhipa

dhataraṭṭhe ca baddhasmiṁ dukkham me vipulaṁ ahu. 180.

99. Tvam pitā viya⁷ puttānaṁ bhūtānaṁ dharaṇī-r-iva⁸

asmākaṁ adhipannānaṁ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṁ ti pakkhalitaṁ⁹, vegena 'ti ahaṁ etaṁ kathaṁ kathento 15 vegena sahasā katheṣiṁ, dukkhaṁ ti cetasikadukkhaṁ mama vipulaṁ ahoṣi, tasmā kōdhavasena-yaṁ¹⁰ mayā vuttaṁ taṁ me khaṁa¹¹ mahārājā 'ti, puttānaṁ ti tvaṁ amhākaṁ puttānaṁ pitā viya, dharaṇī-r-ivā 'ti [pāṇabhūtānaṁ paṭhavi viya ca tvaṁ amhākaṁ avassayo, adhipannānaṁ ti dosena aparādheṇa ajjhot-thaṭṭānaṁ, khamassū 'ti idaṁ so āsanaṁ oruṇa pakkhehi añjaliṁ katvā ā. 20

Atha naṁ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹² nisidāpetvā accayena¹³ desanaṁ patigaṇhanto ā.:

99. Etan te anumodāma yaṁ bhāvaṁ na nigūhasi,

khilaṁ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma 'ti etaṁ te dosam khamāma, yaṁ ti yasmā tvaṁ attano 25 cittaṁ pattechannabhāvaṁ na gūhasi, khilaṁ ti cittaṁ khaṇṇukaṁ.

Idaṁ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa ca ujubbhāve pasāditvā „pasannena nāma pasannākāro kātabbo“ ti ubhinnaṁ pi tesaṁ attano rajjasiriṁ niyyādentō ā.:

99. Yaṁ kiñci ratanaṁ atthi Kāsirājanivesane

30

rajataṁ jātārūpaṁ ca muttā veḷuriyā bahū 183.

¹ Bā akodho, Cā adhikkodho. ² Cā guṇaṁ-. ³ Bā vijjanti. ⁴ Bā tasmā mama.

⁵ Cā himayā. ⁶ Cā semeke, Cā seme. ⁷ Cā va. ⁸ Bā -pīviya. ⁹ Bā adda kathaṁ. ¹⁰ Cā taṁ. ¹¹ Bā khamatha, Cā tasmā khaṁa. ¹² Cā puttapiṭhe, Cā puṇṇapiṭhe. ¹³ Bā -ya.

96. Maṇayo¹ saṃkhamuttañ ca vatthakaṃ² haricandanāṃ
ajinaṃ³ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṃ kālāyaśaṃ⁴ baḥuṃ⁵,
etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issaraṃ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthāti nidaḥitaṃ, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo¹ ti
5 maṇiphaṇḍakāṇi, saṃkhamuttañcā² 'ti dakkhiṇavaṭṭasaṃkharatanaṃ³ ca
āmalavaṭṭamuttaratanaṃ⁴ ca, vatthakaṃ⁵ ti sukhumaśāśiyavattāṇi, ajinaṃ ti
ajinamigacammaṃ, lohaṃ kālāyaśaṃ⁶ ti tambaloḥaṇ ca kālaloḥaṇ ca, issaraṃ
ti kañcanamāleṇa setacchattena saddhiṃ dvādasayojanike Bārāṇasīnagare rajjāni.

Evañ ca pana vatvā ubho pi⁷ te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṃ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-ambhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṃ¹⁰ tvaṃ no ācariyo bhava. 185.
98. Ācariya samanūñātā tayā anumatā mayāṃ,
taṃ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindama¹¹ 'ti. 186.

15 Ta. dhammesu¹ ti kusalakammāpathadhammesu, ācariyo ti tvaṃ ambehi
vyattataro tasmā no² ācariyo hohi, api ca dasaṇṇaṃ rājadharmmānaṃ aka-
thitattā³ Sumukhassa dosaṃ dassetvā accayapaṭiggahapaṇa⁴ katvāpi tvaṃ
ambhākaṃ ācariyo va⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena⁶ ācariyo bhavā⁷ 'ti a,
passem arindama¹¹ 'ti passemu Arindama.

20 So tesāṃ saṃgamaṇaṃ anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva aruṇaṃ utthahi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

99. Sabbarattīṃ cintayitvā mantayitvā yathātathāṃ
Kāsīrājā anuññāsi hamsānaṃ pavaruttamaṃ¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathāṃ ti yaṃ kiñci atthaṃ¹⁸ tehi saddhiṃ cintetabbaṃ ca
mantetabbaṃ ca sabbaṃ taṃ cintetvā ca mantetvā cā¹⁹ 'ti a., anuññāsi ti
gacchathā²⁰ 'ti anuññāsi.

Evaṃ tena anuññāto B. rājānaṃ „appamatto dhammena
r. kārehi²¹“ vatvā²² paūcasu silesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesāṃ

¹ Bā iyo. ² Ck - ikam. ³ Ck apitam, Bā ajinnam. ⁴ Ck kalam-, Bā kala-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā - iyo. ⁷ Bā dakkhiṇāvattam-. ⁸ Bā āmalakavattam-. ⁹ Ck
- iyan Bā ikan. ¹⁰ Ck kala-, Bā kālāyaṇ, ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā - murind-. ¹³ Ck sa-
mano tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Ck - mmākaṭhi-. ¹⁵ Ck parigg-, C
periggahapaṇa, Bā paṭiggahapaṇa. ¹⁶ Ck ca. ¹⁷ Ck - patena, Bā ācariyasi-. ¹⁸
Ck - mo. ¹⁹ Ck atthi. ²⁰ Bā ovaḍitvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakaṇ¹ ca upanetvā²
 niṭṭhitāhāraṁ gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
 caṅgoṭakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukham ukkhipi,
 atha ne sihapañjaram ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmīno“ ti vissajjesum. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsirājassa bhavanā te⁴ vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsaṁ pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅgoṭakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
 cintayi mahārāja, appamatto amhākaṁ ovāde vatteyyāsīti“
 rājānaṁ samassāsetvā Sumukham ādāya Cittakūṭam eva gato,
 tāni pi kho navutihaṁsasahassāni Kañcanaguhato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresum, te nātiganaparivutā Cittakūṭatalaṁ pavisimsu. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarum⁷ haṁsā, puthusaddo ajāyatha. 189.

102. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190. 20

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddaṁ nicchāresum, keke ti
 attano sabbhāvena keke ti saddam akaṁsu, bhāttugāravā parikarimsu⁹ 'ti
 bhāttuno pamuttābhāvena gantvā attānaṁ (bhāttāraṁ?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapatitṭhā.

Evam parivāretvā ca pana te haṁsā „katham mutto si 25
 mahārāja“ 'ti pucchiṁsu. M. Sumukham nissāya muttabhāvaṁ
 Saṁyamarājaputtehi katakammaṇ ca kathesi, tam sutvā tuṭṭhā
 haṁsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhita niddukkhā naciraṁ jīvantū“ 'ti āhaṁsu.

¹ Ck^s madhudakaṇ. ² B^s -nāmetvā. ³ B^d ukkhipetvā. ⁴ B^d bhavanato.
 B^d -kato. ⁵ B^d -nnā, B^s nipannā. ⁶ Ck^s -ti samakarum. ⁷ Ck^s -kīresum.

Tam attham pakāsento Satthā āha¹:

109. Evaṃ mittavatam atthā sabbe honti padakkhiṇā
hamāsa yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Tam Cullahamsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, Khemā devī
Khemā bhikkhunī, rājā Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Sumukho
Anando, dhataratṭho aham evā“ ti. Mahāhamasajātakam.

3. Sudhābhojarajātaka.

Naguttame⁴ ti. Idam S. J. v. ekam dānājḥāsayaṃ bhik-
10 khūṃ ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
katham sutvā pasannacitto pabbajitvā silesu paripūrakārī⁵ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhata-
tum Buddhadhammasaṃghupatṭhāne appamatto ācārasampanno dānā-
jḥāsayo ahosi, sārāṇīyadhammapūrako attanā laddham paṭiggāhakesu
15 vijjamānesu chinnabhatto hutvā deti yeva, tassa⁶ so dānājḥāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghe pākato ahosi. Ath' ekadivasam⁷ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānājḥāsayo dānābhirato attanā
laddham pasatamattam⁷ pāṇiyam pi lobham chinditvā sabrahmacārīnam
deti, Bodhisattas' ev' assa ajḥāsayo“ ti. S. tam katham dibbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. c.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānasīlo
maccharī tiṇaggena tejābindum pi adātā ahosi, atha tam aham dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalam vaṇṇetvā dāne patitṭhāpesim, so
pasatamattam udakam pi labhitvā 'adatvā na pivissāmīti' mama santike
25 varam aggahesi, tassa phalena dānājḥāsayo dānābhirato“ ti vatvā⁸ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati aḍḍho ahosi asītikoṭivibhavo.
Ath' assa rājā setṭhiṭṭhānam adāsi. So rājpūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasam attano sampattim oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atītabhaven' eva⁹ niddāyantena
30 kāyaduccaritādīni karontena¹⁰ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parama - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi. ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bds neva nīṇami o: neva kiṇāmi, Bds na guttame girivare. ⁵ Bds
paripūri-, Cks paripūra-. ⁶ Bds tasmā ⁷ Bds pasaṇa-. ⁸ Bds add tuṇhi' ahosi
tehi yācīto. ⁹ Cks atītabhāvenā, Bds atītabhāvenā. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patiṭṭhaṃ kātum
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭidhanaṃ atthi, taṃ gaṇhā“³ 'ti vatvā „na mayhaṃ tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato² pi yad icchasi gaṇhā“
 'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam³ dātum labhā- 5
 mīti“ ā. Atha raññā „yathārucim karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
 sālā⁴ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvaṃ dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsaṃ mā ucchinditthā⁵“ 'ti putte anusāsitvā⁶ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁷
 tassa putto Mātali hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi⁸ Maccharikoṣiyo nāma
 ahosi asītikotiṭṭhāvāso yeva, so „mama pitupitāmahaṃ jālā 15
 ahesum, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, ahaṃ pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmiti“ cintetvā
 dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsaṃ nāsayi, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena paridevimsu. Taṃ sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa⁹ ucchinno“ ti naṃ
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānaṃ¹⁰ ṭhānam nivāre-
 tum ārakkhaṃ ṭhapesi, 'te nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāraṃ na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹¹, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
 kañjikadutiyaṃ¹² sakunḍakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹³ thullavatthāni nivāseti, paṇnachattaṃ matthake kāretvā
 jaragoṇāyuttajajjararathakena¹⁴ yāti, iti tassa asappurisassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā-. ⁴ Bā -āyo. ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā laddho seṭṭhiṭṭhānam in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamsa. ¹⁰ Bā add āgatānam. ¹¹ Bā sambari. ¹²
 Bā kiñciyam bilāṇḍadutiyaṃ ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakhena laddhanāḷikeram viya ahosi. So ekadivasam rājupatthānam gacchanto „anusetthim ādāya gamissāmīti“ tassa geham agamāsi, tasmīñ ca khaṇe anusetthi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacupṇehi
 5 saṃkhatam pāyāsam bhuñjamāno nisunno ahosi¹, so Macchariyakosjyam disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāsetthi imasmim pallamke nisīda² pāyāsam bhuñjissāmā“³ ti⁴ ā. So⁵ tassa pāyāsam disvā va mukhe kheḷo uppajji. bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac⁶ āham bhuñjissāmi setthino⁷ mama geham
 10 āgatakāle paṭisakkāro katabbo bhavissati, evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“⁸ ā., atha⁹ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“¹⁰ na icchi, anusetthimhi¹¹ bhuñjante pana¹² olokento mukhe sañjāyamānena¹³ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhim rājaniveśanam
 15 gantvā¹⁴ puna¹⁵ attano¹⁶ geham anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac¹⁷ āham ‘pāyāsam bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissantī, na kassaci kathessāmīti“¹⁸ so rattindivam pāyāsam eva cinto vītināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci akathetvā va pipāsam adhvāsesi, anukkamena adhvāsetum asak-
 20 konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyam¹⁹ upagūhitvā nipajji. Atha nam bhariyā upasamkamitvā²⁰ hatthena
 25 piṭṭhim parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“²¹ ti pucchi, „tav²² eva sarīre aphāsukaṃ karohi“. „Mama aphāsukaṃ n’ atthīti“. „Sami, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu²³ pūttehi avamāno kato, atha vāpi kaci tanhā uppanā“²⁴ ti. „Āma²⁵ tanhā²⁶ uppanā“²⁷ ti, „kathehi sāmi“, sakkhissasi nam rakkhitun“²⁸ ti. „Rakkhitaḅbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

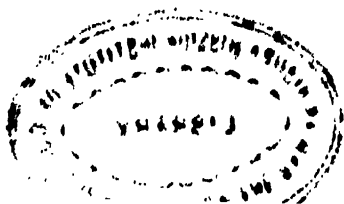
¹ Bā hoti. ² Ck. -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Ck. omīti so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds nam. ⁷ Ck. omīti an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajjā-. ¹⁰ Bā adds rājanam rājaniveśanato otarītvā. ¹¹ Bā omīti puna. ¹² Bā sayanam. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a-. ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Ck. omīti ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabhayena kathetum na ussahi, tāya pana punap-
 puna piḷiyamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasam anu-
 setthim sappimadhusakkharacunnehi samkhataṃ pāyasaṃ bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisaṃ pāyasaṃ bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi-
 vāsīnaṃ pahonakaṃ pāyasaṃ pacissāmīti.“ Ath' assa sīse
 daḍḍena paharaṇakālo viya ahoṣi. So tassā kujjhivā „jānaṃ'
 ahaṃ tava mahaddhanabhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ'
 atthi pāyasaṃ pacitvā nāgarānaṃ dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnaṃ pahonakaṃ katvā pacāmīti“. „Kin te tehi“, 10
 attano santakaṃ khādantū“ 'ti. „Tena hi ito c' ito ca satta-
 gharavāsīnaṃ³ pahonakaṃ katvā“ ti. „Kin te tehi“⁵. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariṇassā“ ti. „Kin te tenā“⁶ 'ti.
 „Tena hi bandhujanass' eva⁷ pacāmīti“. „Kin te etenā“ 'ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass' eva⁸ te pacāmi sāmīti“⁹.
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe¹⁰ pacante bahū paccāsimṃsanti,
 mayhaṃ pana patthaṃ¹¹ taṇḍulānaṃ ca catubhāgaṃ khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakaṃ¹² madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanaṃ¹³ dehi, araṇṇaṃ pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbaṃ ceṭakena¹⁴ gāhāpetvā gaccha¹⁵
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ 'ti¹⁶ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḅuṇṭhikaṃ katvā aññatakavesena¹⁷ tattha gantvā nadītīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanaṃ kāretvā dārudakaṃ āharāpetvā
 „tvaṃ gantvā ekasmiṃ¹⁸ magge ṭhatvā kañcid¹⁹ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“
 taṃ pesetvā aggiṃ katvā pāyasaṃ paci. Tasmiṃ khaṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanaṃ alaṃkatadevanagaraṃ²⁰ satṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kinte etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵ Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bā add pahonakaṃ katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva pahonakaṃ katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭṭhaṃ. ¹² Bā add sappissa karaṇḍikam. ¹³ Cks panabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omīt gaccha. ¹⁶ Bā -naṃ tiṭṭhāhiti. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṃdeva-.

yojanaṃ Suvannaṇvithim¹ yojanasahassussitam² Vejayantam
 pañcayojanasatikam Sudhammaṃ³ satthiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsanam pañcayojanāvattam⁴ Kañcanamālasatthattam aḍḍha-
 teyyakotisamkhādevaccharāalamkatapaṭiyattam⁵ attabhāvan ti
 5 imam attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayam
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārānasiyam setthibhūtena pavattita-
 dānam addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesam nibbattim divvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vamsassa ucchinnabhāvam
 passi, ath' assa etad ahosi: „ayam asappuriso maccharī hutvā
 n' ev' attanā paribhuñjati na paresam deti, mama tena vamsa
 ucchinno, kālam katvā niraye nibbattissati, ovadam assa datvā
 mama vamsam patitthāpetvā etassa imasmim devanagare nib-
 15 battanākāram karissāmti“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapatham gacchissāma⁸, Maccharikosikena⁹ amhākam
 vamsa ucchinno: dānasālā jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na
 paresam deti, idāni pana pāyasaṃ paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aṇṇassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araṇṇam
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalam jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth' eva māreyya¹⁴, mama paṭhamam gantvā pāyasaṃ
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayam tāva brāhmaṇavesena¹⁵ tam upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārānasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 nam Maccharikosiyō „kim ummatto si¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kim¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanam¹⁸
 asuṇanto viya „kim kathesīti“ tam upagacchat' eva. So pi

¹ Ck -vittim, C^o -vithi, B^d vittinam. ² B^d -ssubbedham. ³ B^d -asabham. ⁴
 B^d -ttam. ⁵ B^d -khātā-. ⁶ B^d -etvā. ⁷ B^d adds tassa putto mātali tassa
 putto pañcasikhō ti. ⁸ B^d gami-. ⁹ B^d -yena. ¹⁰ B^d omits pari. ¹¹ Ck^s
 omit pāyāso. ¹² B^d api ca ¹³ Ck^s savehi, B^d omits sabbehi. ¹⁴ so Ck^s; B^d
 māreyya, read: vāreyya? ¹⁵ B^d -vaṇṇena. ¹⁶ Ck^s ti, B^d omits si. ¹⁷ B^d ti.
¹⁸ B^d adds sutvā.

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatthānena¹ bhavitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5 maṇanimantanāṃ, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi, tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so „aham te ekasittham⁶ pi⁷ na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁸ mama yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁹ yācitvā va laddhakaṃ¹⁰, tvaṃ aññato¹¹ tavāhāraṃ pariyesā¹² 'ti¹³ bhariyaṃ¹⁴ yācitvā¹⁵ 10 laddhabhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
na cāpi me sannicayo ca atthi,
sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹⁵ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekam silokam kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni, bhuñja ca¹⁶
ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
n' ekāsī¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakaṃ ti appakaṃ pi majjhe chetvā [dve kot- 25 thase karitvā ekakoṭṭhāsān datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na - ti appaṃ vā bahum vā din-naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalam evā 'ti.

¹ Bā -ṇānaṃ-. ² Bā -anti. ³ Bā -mitti. ⁴ Bā niccharāyassīti. ⁵ Bā pū-. ⁶ Bā -sītham. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitāni. ⁹ so Cks; Bā va me laddham kiṃ. ¹⁰ Bā aññam. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks ya. ¹³ so Bā for duvinnu? Cks vidunnaṃ. ¹⁴ Bā adds tani. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck -yā, Ck -ya. ¹⁸ Bā -yha. ¹⁹ Cks -si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“ ¹ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena' upasaṃkamitvā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutaṃ hoti moghañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim ²eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.
 5. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca ³, ariyamaggam samārūha ⁴,
 10 n' ekāsi ⁵ labhate sukhan ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanuppadanaviriyaṃ.

So tassa vacanaṃ sutvā ⁶kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamitvā tath' eva

- 15 kathaṃ pavattetvā ⁷tassa ⁸vārentassa vārentass' eva
 6. Saccaṃ tassa hutaṃ hoti saccaṃ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim
 n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.

7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayam ⁹āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamitvā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasaṇ ca yo juhati ¹⁰bahukāya Gayāya ca
 25 Done Timbarutitthasmim siṅhasote mahāvahe 199.

9-10. Atra c' assa hutaṃ hoti atra c' assa samīhitaṃ atithismim yo - - sukhan ti imā gāthā abhāsi. 200-201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādīnaṃ baliṃ ¹¹karomīti samuddalonipokkharanīdisu ¹²yaṃ kiñci saraṇi upagantvā juhati ¹³tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -amhi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūyha. ⁵ Cks -si, Bs -pi. ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poso. ¹¹ Bā phalikammaṃ. ¹² Bā -nādisu. ¹³ Bā -titi

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Donanāmake ca Tim-
barūnāmake ca titthe, oīghasote mahante vārivahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi
etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samibhitañ ca hoti saphalañ sukhū-
drayan⁴ sampajjati, atithismim yo nisinnasmim neko bhuñjati bhojanam ettha
vattabham eva n' atthi, tena tam vadāmi Kosiya dānani ca dehi sayañ ca⁵
bhuñja ariyanam dānābhīratānam Buddhādīnam maggañ abhīrūha na hi⁶
ekāsīti⁷ eko va bhuñjamāno sukhañ nāma⁸ labhatīti⁹

So tassāpi⁹ vacanam sutvā pabbatakūṭena otthaṭo¹⁰ viya
kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Mātali
gantvā Suriyassa santike¹² nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹³
nayena upasamkamitvā tath' eva katham pavattetvā tassa
vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisam hi so niggilati¹² dīghasuttam sabandhanam
atithismim yo nisinnasmim eko¹³ - - sukhañ ti 202-3.
gāthadvayam āha.

15

Maccharikosiyo tam sutvā dukkha yogena nitthunanto
„tena hi nisīda, thokañ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā
Mātalissa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu ni-
sinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha nam Kosiyo ud-
dhanā otāretvā „tumbhākañ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te¹⁶
yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-
pattāni āharimso. Kosiyo tāni disvā „tumbhākañ etesu pattesu
dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnam pattāni āharathā“ 'ti.
Te tāni āharimso, ekekapattam yodhaphalakappamānam¹⁸ ahoṣi.
So sabbesam dabbhiyā pāyāsam adāsi, sabbantimassa dānakāle¹⁹
pi ukkhaliyā unam¹⁹ na paññāyi²⁰. Pañcannam pi datvā
sayam ukkhalim gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho
utthāya attabhāvaṃ jahitvā sunakho hutvā tesam purato pas-
sāvaṃ karonto āgamāsi²¹, brāhmaṇā attano pāyāsam pattena
pidahimso, Kosiyaṃ hatthapiṭṭhe passāvabindu²² pati, brāh- 30

¹ Bā gatāya. ² Cks na jivahe, B vārasahe ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyam.
⁵ Bā -rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na ⁸ Cks -sīti ⁹ Bā
tassa. ¹⁰ C ottharo, B ottako. ¹¹ Bā add kasirena. ¹² Cks yo, Bā nigi-
¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -ttēyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā- ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā
yāvapha-. ¹⁹ Bā talam. ²⁰ Bā paññāpiy, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²
Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gaheṭvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hattham dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hattham dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayham thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayam piṇḍapatipiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hattham dhovitvā āgamiṣṣāmīti“ nadim otari. Tasmim
 khane sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so tam passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍam ādāya tājento āgacchi, so
 10 assājāniyamatto hutvā tam anubandhanto,² nānāvaṇṇo ahosi,
 kālo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabhaya bhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 ṭhitā. So tesam tam iddhiṃ disvā:

- 15 13. Uḷāraṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacam vaṇṇanibham vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko nu tumhe ti. 204.
 Tam sutvā Sakko devarājā:
 20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ paṇa Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasam vaṇṇento:

- 25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambārāni ca
 suttam etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.
 So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucchi⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbantatīti“ das-
 30 sento:

¹ Bā vassa ² Ck ambandhato. ³ Ck so. ⁴ Ck va. ⁵ Bā add sakka. ⁶
 Bā add sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
idh' eva' nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ nirayaṃ vajantīti 207.

imaṃ gāthaṃ vatvā dhamme t̥hitānaṃ devalokapaṭilābhaṃ 5
dassetuṃ:

17. Ye kic' ime suggaṭṭiṃ āsasānā²
dhamme t̥hitā saṃyamaṃ saṃvibhāge'¹
idh' eva nikkhippa sarīradehaṃ
kāyassa bhedaṃ sugaṭṭiṃ vajantīti g. ā. 208. 10

Ta. āsasānā³ ti āsiṃsantā, ye keci sugaṭṭiṃ āsiṃsanti sabbe te saṃ-
yamasamkhāte dasasīladhamme saṃvibhāgasamkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasamkhātānaṃ dehaṃ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṃ sugaṭṭiṃ
vajantīti a

Evam vatvā ca „Kosiya, no mayaṃ tava santike pāyā- 15
satthāya āgatā, kāruṇṇena pana taṃ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṃ:

18. Tvaṃ no si'⁴ nāti purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṃ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṃ mā pāpadhammo ti ayaṃ amhākaṃ nāti pāpadhammo
mā nirayaṃ agamā ti etadattham āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete, maṃ nirayā
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṃ vo⁶ hitakāmā yaṃ maṃ samanūsāsatha⁷.
so 'haṃ tathā karissāmi sabbam vuttam⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṃ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Ck^s add te. ² Ck^s assānā, Bds āsiyamānā. ³ Ck^s assānā, C^s āssānā, Bds āsisa-
mānā, B^s āsiṃsamānā. ⁴ Ck^s omit sl. ⁵ Bds kosiyo. ⁶ Ck^s te. ⁷ Bds samanū-
bhāsatha. ⁸ Ck^s utto, C^s vutto. ⁹ Bds eso-. ¹⁰ Bds upa-. ¹¹ Bds cāpā-. ¹²
Bds -yyam.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye'. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ^a

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yañ man ti yena mañ samanūsāsatha tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vājatha tath' eva karissāmi, upāra-māmīti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito patthāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi, na cāpi datvā ti udakapasatam pi cāhaṃ labhivā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikhīyissanti⁷, yathodhikānīti vatthukāmākilesakāmasena yathāthitakoṭṭhāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyaṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhim tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṃ dhanam datvā
tasmiṃ khane nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañṇasālaṃ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaraṃ pāpuni.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālaṃ¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdimsu. Tasmiṃ
khane Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatisabhavanaṃ
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāraṃ katvā pāricchattakapupphaṃ chattaṃ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natṭhānaṃ¹³ Kañcanaguhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
taṃ pupphaṃ disvā yācīmsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahāmp'ye, C^s pahāmp'ye. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmattā ti ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi. ⁸ Bds -vantato. ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahuri-. ¹¹ Bds omit kūṭa. ¹² Bd -kena. ¹³ Cks omit ṭhānaṃ.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhipālita²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Suciṃ sugandhaṃ tidasehi sakkataṃ
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitāṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idaṃ. 214.
24. Tato catasso kanakattacūpamā 10
utthāya nariyo⁵ pamadādhipā⁶ muninī
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravuṃ⁷ Nārada devabrāhmaṇaṃ⁸ : 215.
25. Sace anuddiṭṭhaṃ tayā mahāmuni
pupphaṃ imaṃ pārieḥattassa brahme 15
dadāhi no. sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216.
26. Taṃ yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi :
na mayham atth' atthi imehi koci naṃ. 20
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217.

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarabhipālita¹³ ti Sakkena rakkhita, sabbalokagu ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-samattho, dumavarasākhamādiyā 'ti sākḥāya jātatā dumavarassa Sākhaṇ ti laddhaṇāmapupphaṃ¹⁴ gahetvā, sakkataṇ ti katasekkhāraṇi, amaravarehī 25 Sakkaṇi sandhāya vuttaṇi, aṇṇatra devehīti thapetvā deve ca iddhimante ca aṇṇehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdhaṇ, tadārahaṃ hidan ti tesāṃ yeva hidan¹⁵ araḥaṇi anuechavikaṇi, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacū, utthāya 'ti ayyo mālāgandhavilepanādiṭṭhivirato¹⁶ pupphaṃ na piḷandhissati ekaṃsīṇi padese chaddessati, etaṃ yācītvā pupphaṃ piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30 pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhipā¹⁸ ti pama-dānaṃ uttamā, muninī ti isiṇi, anuddiṭṭhaṇ ti asukassa nāma dassāmiṭṭi anuddiṭṭhaṇ¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittaḡati ijjhātu patthita-

¹ Ck hirivare. ² Cks varāhi-. ³ Bā omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bā nā-

⁶ Bā pamudādhipā, Bs pamadāyīpā, Cks -pani. ⁷ Ck -vui, Bā -vu. ⁸ Bds

-dānde-. ⁹ Cks ijjha. ¹⁰ Ck Bds hoti, Cs hosi. ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bā

piḷaddheyathā, Bs yā piḷandhetha. ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bā -nāmaṇ-. ¹⁵ Ck hitam.

¹⁶ Ck -panābhavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C. ¹⁸ Bds pamu-

¹⁹ Bā -ā

patthitassa lābhī hohiti¹ assa² maṅgalāni vadanti, yatheva vāsavo ti yathā
amhākaṃ piṭā Vasavo icchītechitaṃ deti tath' eva no tvam pi hohiti, taṃ ti
taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṃkalahaṃ ti nānāgāhaṃ kalaha-
vaddhanaṃ kathaṃ udiresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
5 atthi, pativirato ahaṃ mālādhāraṇato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākaṃ
antare jeṭṭhikā, sā piṭayathā³ 'ti sā etaṃ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

17. Tvaṃ no 'ttamo vābhisamekkha⁵ Nārada
yass' icchasi tassam anuppayecchasu.
10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
sā yeva no hohiti seṭṭhasammata⁶ ti⁶. 218

Ta. tvaṃ nottamo⁷ ti uttamamahamū tvaṃ eva no upadhārehi

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

18. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte,
15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. a. 219.

T. a: bhadda⁹ sugatte, idaṃ tumhehi vuttaṃ vacanaṃ mama ayuttam,
evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭhaṃ sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vad-
20 dhito bhavissati, ko ca bāhitapāpo brahmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vadḍheyya,
evarūpassa hi kalahavaḍḍhanaṃ nāma ayuttam, tasmā ito gantvā attano pitaram
bhūtādhipaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
jānāthā 'ti

Tato Satthā:

25 29. Tā Nāradena paramappakopitā
udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta. paramappakopitā ti puppham adentena ativiya kopitā tassa kupitā
30 hutvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa - ti Sakkassa
santikaṃ gantvā, kā nū 'ti amhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks labhī hohi. ² Bds tassa thuti ³ Bd piladdheyyatā, Bs pilandeyyathā. ⁴
Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko.
⁹ Bd sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bd hīnāti, Bs bhītā. ¹¹ Bd kathentena. ¹²
Bd uddiseyya, Bs udisseyya. ¹³ Bd pattā ¹⁴ Bds -saṃ.

Evam pucchitvā ṭhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalaham udirayīti. 221.

5

Ta. tādisvā ti bhikkhave cataasso pi attano santikam āgatā disvā, āyattamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvatacittā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi paggahitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādisiyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva kalaham udirayīti imam nānāgāham viggaham kathesi vadḍhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokam carako⁸ mahāmuni

dhamme ṭhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gautvāna bhūtādhipam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. āhamsu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo

Tam sutvā Sakko „imā cataasso pi mayham dhītarō, sac' āham etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhis-santi, na sakkā ayam aṭṭo vinicchinitum, imā Himavante Kosiyatāpasassa santikam pesessāmi, so etāsam aṭṭam vinicchi- 20 nissatīti“ cintetvā „aham tumhākam aṭṭam na vinicchīnāmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāham attano sudhābhojanam pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantānam deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattam labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahārāññacaro mahāmuni

nādatvā¹² bhattam varagatte bhuñjati,

viceyya dānāni dadāti Kosiyo,

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS. for disva. ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -ena. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. ⁶ Ck ca. ⁷ Bds nedhā ⁸ Bds -lokacarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for -tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraṇṇācāro ti mahāraṇṇāvāsī

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
5 Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapaṇabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammatī ti vasatī, dakkhiṇaṃ g. Himavantassa dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:
34. Sa Mātali devavarena pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanaṃ
sa khippaṃ eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudhaṃ adā⁶ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devaṛajassa vacanaṃ sampañjī-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudhaṃ adā, dadamāno
ca rattinṃ padhānaṃ anuyuñjitvā paccūsasamaye agginṃ paricaritvā vibhātāya rattiyā
udentaṃ suriyaṃ namassamānassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanaṃ patitṭhāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

20 35. Udaggihuttam upatitṭhato⁷ hi me
pabhaṃkaraṃ lokatamonud⁸ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁹ Vāsavo,
ko n¹⁰ eva me pāṇisu kiṃsudh¹¹ odahi. 226.
36. Saṃkhūpamaṃ setam atulyadassanaṃ
25 sucim sugandham piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditṭhapuṣbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kiṃsudh¹² odahīti. 227.

Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttaṃ paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇṇasādvāre thitvā pabhaṃkaraṃ lokatamonudaṃ uttamaṃ ādiccaṃ
30 upatitṭhato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ [mama pāṇisu kiṃsudhaṃ¹⁰ kiṃ nām¹¹ etaṃ odahi, saṃkhūpamaṃ
ti ādihi thitako sudhaṃ vanneti.

¹ Bds so. ² Bd -tupasmini, Bs -tapasmini. ³ Bd so. ⁴ Bd sukhaṃ, Cks sudaṃ.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tṭhito, Bd upatṭhato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāva.

Tato Mātali āha:

87. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
sudh' ābhihāsim¹ turito mahāmuni,
jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
bhuñjassu bhattuttamaṃ, mā vicārayi⁴. 228. 5
88. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake:
khudaṃ pipāsaṃ aratīm duraklamaṃ⁵
kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
sītuphatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhihāsin⁵ ti idam sudhabhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a., mā vicārayīti⁶
na bhuñjāmi ti appaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcaṃ kara⁷, pāpāke ti ayam
sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti paṭhamaṃ tāva chāta-
bhāvaṃ hanti⁹ dutiyaṃ pāṇiyapipāsaṃ tatiyaṃ ukkaṇṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ¹⁰ kilantabhāvaṃ chatthaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
nāhaṃ aṭṭhamam vivādam pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ uṇhaṃ dvā-
dasamaṃ tandiṃ ālasiyabhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto:

89. Na kappatī¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
- „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
idam vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha: 25
90. Thīhātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹³
mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
sabbe ca¹⁵ te maccharipañcamādhama¹⁶,
tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsin. ² so all three MSS for -im? ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
thakkhamaṃ, Bā darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsin. ⁶ Ck picā-, Bā habhivārayiti.
⁷ Bā -ri. ⁸ Bā hanati ⁹ Bā omit klamaṃ. ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
-ti. ¹² Cks came. ¹³ all three MSS. pa-. ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
Bā -māgamā. ¹⁷ Bā nasmi.

41. So 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavannaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammata ti. 232.

5 Ta. pubbe ti pathamam adatvā², athavā iti me pubbe vatuttamān, idam
pubbe va mayā vatam³ samādinnaṃ ti dasseti. na cāpi ekāsanaṃ ti ekakassa
āsanam na ariyehi Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dibbamānusakasukhaṃ na
labhati, thīghātakā ti itthighātakā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantīti⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇcamā ti
10 maccharipaṇcamo etesaṃ ti maccharipaṇcamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, taṇmāti yasamā⁷ ahaṃ pañcamaadhamabhāvabhayena⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye⁹ na paribhuñjissāmi itaṃ vatam samādiyāmi¹⁰, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusam pavannaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vaṇṇitaṃ, sucisaccasammata ti ete okappaniyasaddhāya samannāgata
15 vadaññū vigatamaccharā purisā suci c' eva¹¹ uttamasammata ca hontīti a.

Tam sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khāṇe
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimadisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
42. Ato muta¹ devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Siri Hiri tato
tam asamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā disvā² sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv' aggino
kaññā catasso caturo¹⁴ catuddisā
ice-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravarā va osadhī,
pucchāmi taṃ kaṇcanavellivigahe¹⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235,

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vatam, Cks catam. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came. ⁶ Ck suvan-, Cs savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -maṃ adhammi-,
Bā pañcamaadhamā-. ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā -ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā caturo. ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āham¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam mam sudhāya varapañña bhājaya. 236.
46. Yassāham icchāmi sukham mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Sirīti mam jānahi⁴ jūhat⁵ uttama,
tam mam sudhāya varapañña bhājaya 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ 'ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvājatipamudito, sāman ti pi pātho, 10
tā devatā sāman disvā ti a., caturō⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pātho caturiyena samannāgatā ti a., tāravāra ti tāranam varā, kañcana- - gabe ti kañcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri aham, tavantimāgatā ti tava santikam āgatā, bhājaya 'ti yathā mam sudhā bhajati⁸ tathā karohi, sudham me dehīti
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttamā 'ti agginī jūhantānam uttama. 15

Tam sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paguṇā sakammanā¹⁰
tayā vihīnā na labhanti kiñcanam,
tay-idam na sādhu yadidam tayā kataṁ. 238. 20
48. Passāmi posam alasam mahagghasam
sudukkulinam pi arūpimam naram,
tayānugutto Siri jātimam api
peseti¹¹ dāsam viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tau tam asaccam avibhajjasevinim 25
jānāmi mūlham vidurānupātinim¹²,
na tādīsī arahati āsanūdakam
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇenā 'ti vedattaya-
samkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paguṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākārena 30
padhānagunassamannāgatā, kiñcanam ti kiñci appamattakam pi yasam vā sukham
vā na labhanti, yadidan ti yam etam issariyatthāya sippādīni uggahetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks -sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, Cs bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nīpā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṁ tayā vekallaṁ kataṁ taṁ¹ te na sādhu, arūpimaṁ ti virūpaṁ, tayānu-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāmapīti jātisampannam pi sippavijjācarāṇa-
buddhikammehi sampannam pi², pesetīti pesanakāraṁ³ karoti, taṁ taṁ ti
tasmā taṁ, asaccaṁ ti sabhāvasaṁkhāte sacce avattanatāya⁴ asaccaṁ uttama-
5 bhāvarahitaṁ, avibhajjasevinin ti avibhajtvā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
samppanne pi itare pi sevamānaṁ, vidurānupātinin ti paṇḍitānupātinin
paṇḍite⁵ pāteva⁶ pothetvā⁷ viheṭhetvā caramānaṁ, kuto sudhā ti tādisāya
niggunāya kuto sudhābhojanānaṁ, na me ruceasi gaccha mā idha tiṭṭhā⁸ 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya' saddhim salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāthā paṭimuttakuṇḍalā
cittaṅgaḍā⁹ kambuvimaṭṭhadhārini,
osittavaṇṇaṁ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṁ aṭṭayha mañjarim. 241.
- 15 51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhārini¹¹
virādhitaṁ mandam iva udikkhasi.
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta cittaṅgaḍā¹² ti citrehi āṅgaḍehi samaṇāṅgaṭā, kambu--nīti karana-
20 pariniṭṭhānena¹³ vimaṭṭhasuvannānaṁ kārādhārini, osittavaṇṇaṁ ti avasitta-
udakadhāravannaṁ dibbadukūlaṁ, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
kusaggirattaṁ ti kusatipaggisikkhāvannaṁ, aṭṭayha mañjarin ti sapallavaṁ
asokakapnikam kaṇṇe pi'andhitvā ti vuttam hoti, saracāpadhārini¹⁴ ti luddhena,
virādhitaṁ ti viraddhapahāra, maṇḍamivā 'ti yathā sā migi bhīta¹⁵ vanante¹⁶
25 thatvā taṁ mandam oloketi evaṁ olokesi

Tato sā:

52. Na me dūtiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgaṭā,
30 taṁ maṁ sudhāya varapaṇṇa bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta Masakkasārappabhavamhīti¹⁷ Tāvatiṁsabhavane sambhavā.

¹ Cks - omīt taṁ. ² Bā omits sippa - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakam. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bds -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hantā, Bā sandā. ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -niṭṭhena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhi-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvaṃ kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsaṃ¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināsakārīti³“ dīpento ā.

53. Āsāya yanti vāṇijā dhanesino,
nāvaṃ samāruyha parenti annave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnādhanaṃ enti vinaṭṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khettāni kāsanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itipipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamaṃ. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsāṃ purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḥhitā pūna
disā panassanti aladdha kiñcanaṃ. 246. 15
56. Jahitva⁴ dhaññaṃ ca dhanaṃ ca nātaka
āsāya saggādhimaṇā sukhesino
tapanti lūkkham pi tapaṃ cirantaraṃ,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammatā ime, 20
Āse sudhāya⁵ vinayassu attani,
na tādisī arahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentiṭi pakkhandanti, jīnādhana ti jīnadhana, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiecaṃ upāyena karonti, itipipātenā 'ti visavā-tamūsisakalabhasukapūnakasetaṭṭhikarogādīnaṃ sassupaddavānaṃ aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalaṃ na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakakammaṃ tvaṃ eva karosīti vadati, aṭṭakārāni yuddhabhūmisu purisākāre, Āsaṃ purakkhatvā ti issariyaṃ⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḥhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanaṃ hutvā, panassanti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaṃ ti kiñci issariyaṃ

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā saṃ. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsaṃ, B^s -ya tāsāṃ. ¹⁰ Bd^s panayanti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābhanū tvameva karosīti vadati, sagga dhimanā
ti saggam adhigantumanā¹, lūkhan ti nirojan pañcatapādikaṃ kāyakila-
mathaṃ, cīrantaran ti cīrakālaṃ, āsāvisamvādikasammata ime ti evaṃ ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasma tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata³
⁵ visamvādikā ti saṃkham gatā. Ase ti taṃ ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

ss. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmavhayanam⁴ d'sam pati,
¹⁰ pucchāmi taṃ kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmavhayanam⁴ ti aparā
ti ca pacchimā ti ca evaṃ dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam dīsam
pati daddallamānā titthasi⁵.

¹⁵ Tato sā gātham āha:
ss. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

²⁰ Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotthāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekantapattiyāyanasabhavāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattāya devatāy' etam nāmaṃ.

Atha naṃ Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanaṃ
²⁵ saddahitvā taṃ taṃ karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaraṃ karontā, taṃ sabbaṃ tayā kāritaṃ nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

ss. Dānaṃ damaṇ cāgam aho pi saṃiyamaṃ
ādāya saddhāya karonti h' ekadā,

¹ all three MSS. -tummanā. ² Bds -sāya. ³ Cks dighamñā-; Bd dissaññe-.

⁴ Ck jighamñā-, Bd dighaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷

Ck -sāyanā, Ck -sāyanā, Bd vacanumattiyāyanā. ⁸ Bd omits sā. ⁹ Bd -jjakot-

thasa-, Cks -gevasena. ¹⁰ Bd -ddha. ¹¹ Bd yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bd -to ¹³ in Bd imesatta - evam āha come after v. 62 and
before tattha dhananti

theyyam musākūṭam atho pi pesuṇaṃ¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
sīlūpapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252.
62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalaṃ pi riñcasi⁶,
na tādisi arahasi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253.

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukam puññacetanam, dāmaṃ ti indriyadamaṃ⁸,
cāgaṃ ti deyyaparicegaṃ⁹, sāmīyamāṇaṃ ti silaṃ, ādāya saddhaya¹⁰ 'ti etāni
dānādāni¹⁰ mahānisaṃsāni katabbānīti vadatam vacanaṃ saddhaya ādiyitvā
karonti ekadā, kūṭaṇ ti tulākūṭādikaṃ katvā¹¹ gāmakūṭādikaṃ¹² vā karonti,
heke ti eke manussa evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādini 15
kattabbānīti kesañci vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākāṇ' etāni na kattabbānīti vadatam vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya, tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati tanhā, satanho¹⁶
ti a, chandaṇaṃ ti chandarāgaṃ, saddhaṇ ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā¹⁶ ahaṃ tumhākaṃ imaṃ nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā¹⁷
pattiyāyitvā kulithiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁸ asukā nāma tumhesu
patibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca¹⁹ paradāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²⁰ paradārasevinīti yasmā taṃ tam pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalaṃ jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpaṃ karosi kusalaṃ riñcasi²¹, n' atthi tayā samānā lokavi-
vasikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²².

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato ṭhitāya
Hiriya saddhiṃ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaṇṇarattim aruṇasmi²³ ūhate
yā dissati uttamarūpavaṇṇini

¹ Ck -nañ. ² Cks sā- ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulithiyāsu.
Bā -ontī. ⁵ Bā ni riccasi. ⁶ Cks jā-. ⁷ Bā -damaṇaṃ. ⁸ Bā deyyadhamma-
⁹ Bā etāya ādāna-. ¹⁰ Bā vā. ¹¹ Bā adds kammam. ¹² Bā āp-. ¹³ Cks teva.
¹⁴ Cks omit satanho. ¹⁵ Bā tasmā. ¹⁶ Cks -isā. ¹⁷ Cs pati-, Bā paṭi-. ¹⁸ Bā
va. ¹⁹ Cks -, ²⁰ Bā riccasi. ²¹ Ck -titi. ²² all three MSS. -ini.

tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitapattamālīnī

6 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va³ girāṃ na muñcasīti. 255.

Ta. diphaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti arune uggate, yā ti yā puratthima disā rattaṣuvannatāya uttamarūpadharā hutvā dissati, kālā nidāghe-ri-vā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya, aggijā-ti-vā⁴ 'ti aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ pathamajātā viyā 'ti a., lohitapattamālīnīti lohitavannehi pattehi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī vāteritā vilasamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nama tvaṃ tiṭṭhasi, bhāsesamānā vā⁷ 'ti mayā saddhiṃ bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca girāṃ muñcasi.

Tato sā gātham āha:

15 65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācitum,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ, sudham pītī sā ahaṃ sudhābhojanaṃ tam yācitum pi na sakkomi, kinikāraṇā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴ yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaranasadiṣā¹⁶ hoti. nillajjā¹⁷ viya hotti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25 66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye,
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Rd aggijālari-va, B* -jāri-va. Cks -jānica? ² Bds igā-. ³ Bd bhāsesamānāri-va. Cks bhāsemimātāva. ⁴ Cks agga-, Rd aggijālari-va, B* -jāri-va. ⁵ Cks agga-, Bd aggijālā, B* -jāte. ⁶ Bd nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesīmanācā, Cs bhāsesīmanāvā, Bd bhāsesamānāri-va. ⁸ Bd ahoṣi. ⁹ Cs Bd -haṃ. ¹⁰ Bds haṃ. ¹¹ Bds -nitthiyā, Cks yācanatthikā. ¹² so all three MSS. ¹³ Cks -nan. ¹⁴ Cks -natthiyā, omitted ti. ¹⁵ Bd tasmā. ¹⁶ Bds rahassaṭṭhigavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bd nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā¹ kañcanavelliviggāhe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjijā,
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

Ta. dhammenā 'ti sabhavana, āyena 'ti kārāṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā ḷabbhati. ten' eva kārāṇena itarā tisso na
labhiṃsu, taṃ tan ti tasma taṃ, yamiechasi² na kevalaṃ nimantemi² yeva
yaṃ ca sudham icchasi tam pi daṃmi te, kañcanavelliviggāhe ti kañca-
narāsissarīkasaṃsāre³, pūjijā⁴ na kevalaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sacce sudhaya⁶ 10
avasesaṃ bhavissatī aham pi bhuñjissami

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī raṃmaṃ pāvisi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalaṃ ariyapūjitaṃ 15
apāpasattūpanisevitam sadā. 259.
69. Rukkhaḡgahanā¹⁰ bahuk⁷ ettha pupphitā
ambā piyālā panasā ca kimsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk⁷ ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvāritā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261. 25
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā
sāmākanivāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk⁷ ettha sālīyo
paviḡhaya ābhujino pi¹¹ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharāṇī sivā
akakkasā apabbharā sādu appaṭṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sanniratā khemino bahubhojanā
siṅgusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āliggagarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise ² Bđ -esi. ³ Bds -sadiśe. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit
su- ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvisiya as-, Bđ pāvisiyas-, read: pāvisi
raṃma assamaṃ? ⁹ Bđ udakañvantam. ¹⁰ Ck -ggahanā, Cs -ggahanā, Bđ
rukkhagahanā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasa. ¹² Bds manuṇṇa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bđ sādumapp-. ¹⁵ Bđ siṅgupavaṅgā vaṅkula. ¹⁶ Ck pāthīnā, Bđ pāṭiṇā

71. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojunā
hamṣā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā
kuṇālakā bahucitrā sikhandijivajivakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
5 sihā vyaggā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavaṇā mahisā rohitā rurū
eṇṇyā varāhā c' eva gaṇino nikasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha bilārā sasakannikā³. 267.
77. Chamāgiri⁴ pupphavicitrasanthā⁵
10 dijābhigghuttā dijasanṅghasevitā ti. 268.

Ta jutimā⁶ ti ānubhāvasampannena, pavisiyassaman ti pavisi assa-
man, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññavantan⁷ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannān, phalan ti anekaphalasampannān, ariya-- ti nīvanadosa-
rahitehi jhānalābhihi ariyehi piṇṇitam pasatthān, rukkhaggahanā⁸ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhagahanā⁹, sobhañjanā¹⁰ ti siggurukkhā¹¹, loddamatho
pi padmakā¹² ti loddarukkhā ca padmarukkhā¹³ ca, kekā ca bhaṇṇā cā¹⁴ ti
evannāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁵ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghatakā.
mucalindaketaka ti mucalindū ca pañcavidhaketakā ca, harenukā ti apa-
rannajā ti, veluka ti vamsacorakā, venū¹⁶ ti araññamāsā timbarurukkhā, ci-
20 nakā ti khuddakarājamāsā, mocā ti atthikadali, sāliyo ti nānappakara-
jātassarān upanissāya jāta nānāsāliyo, pavihayo ti nānappakara vihayo.
ābhujino ti bhujapattā, tanḍulā ti nikkundakathusa sayān jātanandulasān,
tassa cā¹⁷ ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradsābhāge, pokkharanīti
pañcavidhapadumasañchannajātassapokkharanī, akakāsā ti macchapittasevā-
25 lādikkakasarahitā, apabbharā ti acchinna¹⁸ samatitthā¹⁹, appatigan-
dhiyā ti appaṭikkūlaganḍhena sugandhena udakena samannāgatā, tatthā²⁰ ti
tassā pokkharaniyā, khemino ti²¹ abhayā siṅgū ti ādini tesān macchānam
nāmāni, kuṇālakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhandīti utthitasikhā
morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyanti ti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavaṇā, gaṇino ti gakanā, kannikā²² ti
kaṇṇikamigā²³, chamāgiri²⁴ ti bhūmīyam patthatā pītthipāsānā, puppha-
cā ti vicitrupupphasanthatā, dijābhigghuttā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghuttā, evarūpā yattha bhūmipabbatā²⁵ ti

Evam Bh. Kosiya²⁶ assaman vaṇnesi. Idāni²⁷ Hirideviyā
35 ta. pavisanādini dassetuṃ āha:

¹ Cks palāsājā, Bā palasādā, Bp pallasadā. ² so C; Ck nika-, Bā niṅga-. ³ Cks
-akā. ⁴ Bā udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphāpagarukkhagahanā ti. C
-gahanā ti. ⁷ Cks -a, Bā siṅgarukkhā. ⁸ Bā -padukā. ⁹ Bā paduru. ¹⁰ Cks
karotīti. ¹¹ Bā keṇu. ¹² Bā -talā. ¹³ Bā supatīthā. ¹⁴ Cks add khemino
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bā tattha ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā niladumābhilambitā
vijjumaḥāmegha-r-ivānupajjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayam
suciṃ sugandham ajinūpasevitaṃ
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi:¹
nisīda kalyāṇi sukha-y-idam² āsanam. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭṭajinaṃdharo³
navehi pattehi sayam sahūdakaṃ
sudh⁴ ābhihāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā taṃ patiggaṃya ubbohi pāṇihi
icc-abravi attamanā jaṭṭadharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya⁵ brahme tidivaṃ⁶ jītāvinī. 271. 15
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimatā
udiritā vaṇṇamadena mattā
sakāse gantvāna saḥassacakkhuno:
ayam sudhā Vāsava, dehi me jayam. 272.
82. Tam ena⁷ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ
sā pañjali devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisi⁸. 273. 90

Ta. suttacā ti suchavi, niladumābhilambitā ti nīlesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, taṃ tam⁶ niladumasākhā parāmasaṇṭī-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa taṃ assamaṃ pavisi, tassā 25
ti tassā Hiriya, susambandhasiraṃ ti susambandhasīsam⁷, kusāmayan
ti usirādimissakakusatinamayaṃ, sugandhan ti usīrena c' eva aññaṇa ca
sugandhatinena missakattā sugandham, ajinūpasevitaṃ ti upari atthathena
ajinena upasevitaṃ, atricchakocchaṃ ti evarūpaṃ kocchāsanaṃ pannasāla-
dvāre attharitvā, sukha-yidam āsanam ti sukham nisīda idam āsanam, yaṃ ti 30
yāvadattham, icchamānāya 'ti sudham icchantiyā, navehi pattehi ti taṃ
khanam űeva pokkharanito ābhatehi allapadumīnipattehi, sayan⁸ ti sahatthena,

¹ so all three MSS. read sukhedaṃ. ² Bds -jutiṇḍharo. ³ Bd -am. ⁴ Ck-
te-. ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks tl. ⁷ Bd suthusampannasīsam. ⁸ Cks sāyan.

sahūḍakan ti dakkhinodakasahitani, sudhābhihāsīti sudham abhihari,
turito ti somanassavegena turito, haṇḍā 'ti vavassaggatthe¹ nipāto, jītāvi-
niti jāyappattā butvā, anumatā ti idāni yathāruciṃ gacchā 'ti anuññatā, udī-
rītā ti tidasapuram gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññan ti devadhītarāṃ, uttaman ti pavaram. sāpañj - - tā ti pañjalihī²
develi ca manussehi ca pūjitā, yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte kocche sā upāvisi tadā tam ta, nisinnam Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evaṃ Sakko tam pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānam adatvā imissā va sudham adāsīti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā:

83. Tam eva samsī punar⁴ eva Mātalim
sahassanetto tidasānam indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Asāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 89)
Hiri sudham 'kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. samsī 'ti abhāsi⁶, vākyam mama 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Asāya Saddhā-Siriya cā 'ti Asāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanam sampaticchitvā Vajayantaratham āruhya
agamāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

84. Tam suplavattham⁷ udatārayi ratham
25 daddallamānam upakiriyasādisam
jambonadisam tapaneyyasannibham
alanikatham kañcanacittasantikam⁸. 275.
85. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikivyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā lamghamay' ettha pakkiho
mig' ettha veluriyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth' assarājaharayo ayojayaṃ
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ Bḍ upanagga. ² Cks añj-. ³ Cs -lī, Ck Bḍ -lī. ⁴ Bḍ -nad. ⁵ Bḍ aladdhā.
⁶ f k ahāsi. Ck ahāsi. ⁷ Bḍ sulabbhavatthum. ⁸ so Cks; Bḍ -sannibham. ⁹
Bḍ kiṃpurisa in the place of kiki. ¹⁰ Cks -yā-. ¹¹ Cks -sā.

alanikate kañcanajāluracchade
āveḷine saddagame¹ asaṃgite. 277.

87. Tam yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
dasa disā imā abhinādayittha
nabhaṇ ca selaṇ ca vanaspatīni ca
sasāgarāṃ pavyathayittha mediniṃ. 278.

88. Sa klhippam eva upagamma assamaṇi
pāvāramekaṇisaṇakato katañjali
bahussutaṃ vaddhaṃ vinītavantāṃ
icc-abravī Mātali devabrāhmaṇāṃ: 279.

10

89. Indassa vākyaṃ nisāmehi Kosiya,
dūto ahaṃ, pucchati taṃ purindado:
Asāya Saddhā- Siriyā ca Kosiya
Hiriṃ sudhaṃ kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. tam suplavatthaṃ² ti tam Vejayanataratham sukhena plavanatthaṃ, 15
udatārāyīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādīsaṇ
ti upakaraṇabhanḍehi sadisaṇ, yathā tassa aggisikhāsamānavannāni³ jalanti tattha
eva jalitaṇ ti a, jambunadīsaṇ ti jambunadasamkhātāratasuvannamayam
isaṇ, kañcanacittasantikaṇ⁴ ti kañcanamayena sattaratanacittena aṭṭha-
maḷgalena samannāgataṇ, suvannacandettā⁵ 'ti suvannamayā candakā 20
ettā rathe, hatthīti suvannarajataṇimayā hatthī⁶, gavādisu pi es' eva nayo,
laṃghimayettā pakkhiyo⁷ ti ettā rathe laṃghamayā nānāratanamayā
pakkhiyo⁸ paṭipāṭiyā ca thitā, yudhāyutā ti attano attano yūdhena⁹ saddhiṃ
yuttā hutvā dassita, assarājaharayo¹⁰ ti harivannamanomayaassarājāno, su-
sunāgasādise¹¹ ti balasampattiya taruṇanāgasādise¹², kañcanajāluracchade 25
ti kañcanajālamayena uracchadālaṃkārena samannāgate, āveḷine ti āvelasaṃ-
khātehi¹³ kaṇṇālaṃkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṃ vinā sadda-
matten' eva gamanasīle, asaṃgite ti nissāṅge sīghajave, evarūpe assarāje
tattha yojesun ti a, abhinādayitthā¹⁴ ti yānasaddena ekaninnādaṇ akāsi.
vanaspatīni cā 'ti vanaspatīni ca vanasaṇḍe cā 'ti 30
kampayittha, ta. ākūsaṭṭhaviṃśanākampanena nabhakampanaṃ veditabbam, pā-
vāramekaṇisaṇakato ti ekaṇisaṇakataṇapavaradibbavatto, vaddhaṇ ti gunavuddham,
vinītavantāṇ ti vinītena ācāravattena samannāgataṇ, iccābravīti ratham
ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṇi abravī. devabrāhmaṇaṇ ti devasamaṇi¹⁵
brāhmaṇāṇi. 35

¹ Cks -hame. ² Bds -ttun. ³ Bd adds upakaranāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
so all three MSS. ⁶ Bd -ino. ⁷ Bd pakkhigaṇāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
rājā-. ¹⁰ Bds -sū. ¹¹ Cks -li-. ¹² Bd setha.

So tassa vacanaṃ sutvā:

10. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali
Saddhā aniccā pana devasārathi
Āsā visaṃvādikasammata hi me

5 Hiri ca ariyamhi guṇe patiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, anicca ti Saddhā pana taṃ taṃ p'ettha¹ [vatthum pahāya aññasimim aññasimim² uppajjamānato³ hutvā abhāvākarena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, visaṃ - - matā ti Āsā pana yaṃ dhanatthfā nāvāya samuddan: pakkhanditvā
10 vinatthapabbatā⁵ enti tasmā visaṃvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hiri pana hir⁶ottappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyagune patiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha:

91 Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā
jinnā ca yā yā ca sabhattuitthiyo
15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ
hiriya nivārenti sacittam attano. 282.

92. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte
parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ
hiriya nivattanti jahitva⁷ jivitaṃ
20 te sampaticchanti punā hirimaṇā. 283.

93. Velā yathā sāgaravegavārini⁸
hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī,
taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ
Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinna ti vidh¹⁰avā, sabhattū¹¹ ti sassāmikā tarunithiyo, attano ti tā sabbāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditva ayuttam etam amhākaṃ ti hiriya sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jivitaṃ ti ye hirimanto honti attano jivitaṃ cajitvā hiriya nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirimaṇā puna attano sāmikaṃ sampaticchanti amittahatthato mocetvā ganhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivāriṇī, āyaṃ eva vā

¹ Bds omit pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-, Bs abhātā-. ⁵ Cks -ttā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā. ⁸ Bd -dhārini. ⁹ so Cks; Bd omits hi; read -ya hi? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pātho, taṁ ti taṁ Hiriṇi, ariyapūjitaṁ ti' ariyehi Buddhādīhi pūjitaṁ.
Indassa taṁ vedayā 'ti yasmā evaṁ mahāguṇā ariyapūjita c' esā tasmā taṁ
evaṁ uttamā nāma' esā ti Indassa kathehi.

Taṁ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṁ Kosiya diṭṭhim odahi

5

Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.

Hir' āyaṁ devesu hi seṭṭhasammata

dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṇ¹ ti Hiri mahāguṇā ariyapūjita ti laddhiṁ, odahīti hadaye
pavesesi, seṭṭhasammata ti tava santike sudhāya laddhakālate patthāya 10
Indassa santike kaṭṭhānāsaṇaṁ labhivā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammata jāyatha.

Evaṁ tasmīṁ kathente yeva Kosiyaassa taṁ khaṇaṁ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṁ Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kin te ma- 15
nussalokena, devalokaṁ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṁ samakkama⁶

rathaṁ samāruya mānāyitaṁ imaṁ⁷.

Indo ca taṁ Inda-sagotta kaṁkhati,

ajj' eva tvaṁ Indasahavyataṁ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mānāyitaṁ ti piyaṁ mānāpaṁ, Indasagottaṁ ti purimabhava
Indena sagottāṇi⁸, kaṁkhati ti tavāgamanāṁ icchantu kaṁkhati.

Iti tasmīṁ Kosiyaena saddhiṁ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruya dibbarathe atṭhāsi.
Atha naṁ Mātali Sakkassa santikaṁ nesi., Sakko taṁ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṁ Urideviṁ tassa aggamahesiṁ
katvā adāsi, aparimāṇaṁ assa issariyaṁ ahosi.

Taṁ atthaṁ viditvā „anomasattānaṁ kammaṁ nāma evaṁ vi-
sujjhatī“ S. osānagāthaṁ āha:

96. Evaṁ samijjhanti apāpakammino,

30

atho suciṇṇassa phalaṁ na nassati,

¹ so all three MSS. ² B^d nassanadham-. ³ C^k no? B^d omits te. ⁴ B^d ca-
vanadham-. ⁵ B^d sampatto. ⁶ B^d apakkama. ⁷ B^d idam. ⁸ B^d samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta apāpakammino ti apāpakammā¹ sattā evam visujjhanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmim Himavantapadesa tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānam² sudhābhojanam addasaṃsu, sabbevate ti sabbe pi tam dānam anumoditva cittam pasādetvā Indasahavyatam gatā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān³ eva pubbe p⁴ etam adānābhīratam thaddhamacchariyam⁵ samānam aham damesim evā⁶ ‘ti vatvā j. s.: „Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahoṣi,⁷ Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno, Nārado Sāriputto, Sakko aham evā⁸ ‘ti. Sudhābhojanajātakaṃ⁹.

4. Kuṇālaajātaḥa.

Evamakkhāyaṭṭi. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷite
15 pañcasate bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā^{*} kira Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇim nāma nadiṃ eken¹ eva āvaraṇena bandhāpetvā sassāni karenti. Atha Jeṭṭhamūlamāse sassesu milāyantesu ubhayannagaravāsinaṃ² pi kammakarā³ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadimsu: „idam udakaṃ ubhato⁴
20 nīharyamānaṃ⁵ n⁶ eva tūnīhakaṃ na amhākaṃ pahossati⁷, amhākaṃ pana sassuṃ ekaudaken⁸ eva nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ dethā⁹ ‘ti. Ka-vāsino vadimsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu mayam rattasuvanṇaṇilamanikālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma pacchipasibbakādihatthā tumhākaṃ gharadvāre vicarituṃ, amhākaṃ pi
25 sassam eken¹⁰ eva udakena nippajjissati, idam udakaṃ amhākaṃ dethā¹¹ ‘ti. „Na mayam dasāṃmā¹² ‘ti. „Mayam pi na dassāma¹³ ‘ti. Evam katham¹⁴ vadḍhetvā eko utṭhāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aññassā ‘ti evam aññamaññam paharivā rājakulānam jātim ghaṭetvā¹⁵ kalahaṃ vadḍhesuṃ¹⁶. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹⁷ gahetvā

¹ Bd -a ² Bd -ri ³ Bd -kaṃ, asīti nipātavannanā nīṭhitā. 4. K. = Kuṇālo, s. = sakuno Ka = Kapilavatthu. Ko. = Koliyanagara Bhl. = bhikkhave. P. = Punnamukho, ph. = phussakokilo. * cfr. Dhammapada p. 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412 Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁴ Bd -vāsikānam. ⁵ Bd kasikamma-. ⁶ Bd -yato. ⁷ Ck nīha-, C^o tiha-, Bd har-. ⁸ Bd pahoti. ⁹ Bd kalahaṃ. ¹⁰ Bd ghaṭetvā ghaṭetvā. ¹¹ Bd pavatte-. ¹² Bd -vāsino sākiyadarake.

gacchatha, ye soṇasigālādayo viya attano bhaginihi saddhiṃ vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākāṃ kiṃ karissan-
 tīti¹. Sākiyakanimmakarā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha, ye anāthā niggaṭikā² tiracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākāṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmīṃ kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ.
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginihi saddhiṃ sani-
 vāsikānaṃ³ thāmaṇ ca balaṇ ca dassessāmā⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkavāsānaṃ⁵ thāmaṇ ca balaṇ ca dasses-
 sāmā⁶“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare panācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakathāya nadim gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭāni okā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭāni mama cumbaṭāni“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsīno dāsakanmakarā⁸ c’ eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ti vadanti, imañhā paṇa nayā purimaṇayo va bahūsu atṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā ti sv-eva¹⁰ gahetabbo. Te paṇa sāyaṇhe yuddha-
 sajjā nikkhamiṃsantīti. Tasmīṃ samaye Bh. Sāvatthiyaṃ viharanto
 paccūsasamaye lokāṃ volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹¹
 addasa. disvā¹² „mayi gate esa kalaho vūpasamissati nu kho no“ ti
 upadhārento „ahaṃ ettha gantvā kalahavūpasamattham tiṇi jātakāni
 katthessāmi, tato kalaho vūpasamissati, aha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttam dassessāmi¹³. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsīno aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁴. ahaṃ te pabbajessāmi, mahanto samūgamo bhavissatīti“ san-
 nitṭhānaṃ katvā¹⁵ sarīrapaṭijaggaṇaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapātapaṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭito nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā¹⁶ sayam eva pattacīvaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkam ābhujitvā¹⁷ tesam saṃvegaṇaṇattham disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaraṃsiyo vissajjento nisīdi, aha tesam saṃviggā-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannaṇabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsīno Bh-taṃ disvā „ambhākāṃ nātisetṭho S. āgato, diṭṭho nu
 kho ambhākāṃ kalahakaraṇabhāro¹⁸“ ti cintetvā „na kho paṇa sakkā
 S-rī āgate amhehi parassa sarīre sattham pādetum. Ko-vāsīno amhe

¹ Bđ -tha ti niggaṭitā. ² Cks vasiṭakānaṃ. ³ Bđ koliyārūkkhanagaravāsīnaṃ
⁴ Ck sukhatāya ⁵ Bđ sevakagāmahho-. ⁶ Bđ so va. ⁷ Bđ -hasamaye. ⁸ Cks
 -tthim. ⁹ Bđ nikkhante. ¹⁰ Bđ adda ca. ¹¹ Suttanipāta p. 173, Cks dasses-
¹² Cks dassanti. ¹³ Bds add pātova ¹⁴ Cks -ci-. ¹⁵ Bđ ābhujj-. ¹⁶ Cks -ham-.

- hanantu vā pacantu vā" ti āyudhāni chaḍḍesum. Ko-vāsino pi tath' eva akamsu. Atha Bh. otaritvā ramanīye padese vālikāpulīne pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo, te pi
 rājāno¹ Bh-tam vanditvā nisīdimsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā" ti pucchitvā „n' eva bhante nadīdassanattāyā
 na² kīlanattāyā³ imasmim pana thāne saṁgāmaṁ paccupatthāpetvā
 āgat' amhā" ti. „Kim nissāya vo kalaho mahārājā" ti. „Udakaṁ
 nissāya⁴ bhante" ti. „Udakaṁ kim agghati mahārājā" ti. „Appam⁵
 bhante" ti. „Paṭhavi nāma kim agghati m." ti. „Anagghā bh." ti.
 10 „Khattiyā kim agghantīti". „Khattiyā nāma anagghā bh." ti.
 „Appagghaṁ udakaṁ nissāya kasmā mahagghe khattiye nāsetha m."
 ti „kalahasim hi assādo nāma n' atthi, kalahasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kālasihena saddhim baddhāghāto⁶ sakalam pi
 imam kappam anupatto yevā" ti vatvā Phandanajātakaṁ kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṁ, parapattiyā⁷
 hutvāpi ekassa sasassa⁸ kathāya tiyojanasahassavittathe Himavante
 catuppadaḡaṇa⁹ mahāsamuddam pakkhandino ahesum, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabbaṁ" ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe¹⁰ passati, kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa¹¹, laṭukikāpi sakunikā hatthināgaṁ ghātesitī" vatvā
 Laṭukikaj. kathesi. Evaṁ kalahavūpasamanattāya tīṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „samaggānaṁ
 hi mahārāja koci oṭāram¹² nāma passitum na sakkotīti" vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „samaggānaṁ mahārāja koci vivarām¹³ passi-
 25 tum nāsakkhi, yadā pana aṇṇamaṇṇaṁ vivādam akamsu atha ne eko¹⁴
 nesādaputto jīvitakkhayaṁ pāpetvā ādāya guto, vivāde assādo nāma
 n' atthitī" vatvā Vattakaj. kathesi. Evaṁ imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttam kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgaṁ issa mayam aṇṇamaṇṇaṁ vadhitvā lohitanadiṁ pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham, sace pana S. āgāraṁ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāram¹⁵ catumahādīparajjam¹⁶ hatthagataṁ abha-
 vissa atirekasahassā¹⁷ kho pan' assa puttā abhavissamsu¹⁸ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa¹⁹, tam kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana. ⁴ Cks omit ni-. ⁵ Bds appaggham. ⁶ Bd bandhā-. ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -ṇadayo.
¹⁰ Bd anathu. ¹¹ Bd adds anatham passati. ¹² Bd okāram. ¹³ Bd vivādām.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bd dipaparivāram, Bs dvīpasahassadīpa parivāram. ¹⁶ Bd adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bd -ro ca ācāssa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti
 ubhayanagaravāsino aḍḍhateyyāni aḍḍhateyyāni² kumārasatāni adamsu,
 Bh. te pabbājetvā mahāvanam agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nāgaresu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāram karimsu. Tesam⁴
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānam anabhirati uppajji,
 purāṇadutiyaikāyo pi tesam anabhirati jānanatthāya tam tam vatvā
 sāsanaṃ pesesi⁵, te atirekatarāṃ ukkaṇṭhiṃsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ nātvā „ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathamrūpā nu kho tesam dhamma-
 kathā⁶ sappāyā⁷“ ti upadhārento Kuṇāḷadhammadesanaṃ passi. Ath⁸
 assa etad ahoṣi: „aham⁹ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇāla-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā¹⁰ sotā-
 pattimaggaṃ dassāmīti¹¹“ so pubbaṇhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṃ
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhataṃ piṇḍapāṭapaṭi-
 kanto bhattakiccavelāyam eva te¹² pañcasate bhikkhū āmantetvā¹³
 „diṭṭhapubbo vo bhī. ramaṇīyo Himavantaṃ padeso¹⁴“ ti pucchi. „No
 hi idam¹⁵ bhante¹⁶“ ti. „Gacchissatha pana Himavatacārikaṃ¹⁷“ ti.
 „Bhaṇte aniddhimantā¹⁸ mayam, katham gamissāma¹⁹“ ti. „Sace pana
 vo koci gaḥetvā gaccheyya gaccheyyātha²⁰“ ti. „Ama bhante²¹“ ti.
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gaḥetvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantaṃ padese Kañcanaṃ pabbat-
 taṃ²² Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbataṃ ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānadiyo²³ Kaṇṇamuṇḍakam Rathakāram Sihappa-
 pātama Chaddantaṃ Tiyaḅḅalaṃ²⁴ Anotattaṃ Kuṇāḷadahan ti sattadahe
 dassesi, Himavanto nāma mahā²⁵ pañcaṇṇaṇasatubbedho tiyojana-
 hassavittthato, tassa imam ramaṇīyam ekadesam²⁶ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsani²⁷ siḥavyagghahatthikulādini catuppādāni pi
 ekadesato dassesi²⁸, ta. āramāraṇeyyakādīm Puppaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe sakunasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantaṃ pu-
 ratthimāpasse suvaṇṇatalam pacchimāpasse hīṅgulatalam dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādīnam²⁹ diṭṭhakāḷato paṭṭhāya tesam bhikkhūnam
 purāṇadutiyaikāsu chandarāgo pahīno³⁰. Atha S. te bhikkhū gaḥetvā

¹ Cks only one ad-. ² Bds -lavatthupure. ³ Cks -sum. ⁴ Bds dhammi-. ⁵
 Cks omit aham. ⁶ Bds vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bds hetam. ⁹ Bds adds
 vutte. ¹⁰ Bds -to. ¹¹ Bds adds ratanap. ¹² Bds adds satta mahāsara. ¹³ Bds
 kiyaṅgalam. ¹⁴ Bds add pathavīto. ¹⁵ Bds ekam-. ¹⁶ Bds -vāsani. ¹⁷ Bds
 -ti. ¹⁸ Bds -piyakānam. ¹⁹ Bds bahino.

ākāsato otaritvā Himavantassa pacchimapasse saṭṭhiyojanike sīlātale¹
 sattayojanikassa kappatṭhikasālarukkhassa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 annavakuccehi khobhetvā jalamāno suriyo viya nisiditvā madhurassa-
 5 raṃ nicchārento te bhikkhū āmantesi: „bhi, imasmim Himavante tum-
 hehi aditṭhapubbaṃ pucchathā“ ti. Tasmim khaṇe dve citrakokilā
 ubhosu koṭṭisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majjhe attano sāmikam
 nisidāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato
 aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyāṃ katvā evaṃ taṃ
 10 citrakokilāṃ parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū taṃ sakuna-
 saṃgham disvā S-raṃ pucchimsu: „ke nāṃ“ ete bhante sakunā“ ti.
 „Bhi, mama esa“ porāṇako vāṃso, mayā ṭhapitapaveṇi⁶ mam pubbe
 evaṃ parivārim-su“, tadā paṇ⁷ esa sakunagaṇo mabā ahoṣi. aḍḍhuḍ-
 ḍhāni dijakāṇṇāsahasāni mam⁸ parivārimsu, anupubbena⁹ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Kathamrūpe“¹⁰ pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijakāṇṇā tumhe paricariṃsū“ ti. Atha nesaṃ S., tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim upatṭhapāpetvā atitāni āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹¹ gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokanṇasīhavyagghadīpiacchakokataracchaddārakākada-
 limigabilārasasakannikānucarite¹² ākinṇanelamaṇḍalamahāvāra-
 hanāgākulakapērusaṃghādhiṇutthe¹³ issammiḡasākhammiḡasa-
 rabhammiḡaenimmiḡavātammimigapasadammiḡapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasaniseṇite¹⁴ amajjamañjaridharabrahmaṭṭhapup-
 25 phapuphitagganekapādapaganavitate¹⁵ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajīvajivakacelāvakaḥhikākaravikamattavihaṇ-
 gasatasampaghuṭṭhe¹⁶ añjanamanosilāharitālāhiṇḡulakahemāra-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadese¹⁷ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bā mano. ² Bā -nikāya. ³ Bā -sīlatalāya. ⁴ Bā gahetvā. ⁵ Bā heṭṭhā.
⁶ Ck eka, Bā esa mama. ⁷ Ck pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Ck mama. ¹⁰ Bā
 adde pana. ¹¹ Bā katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bā -malla-. ¹³ Bā -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Ck kapṇakā-. ¹⁴ Bā -nānākulakareṇu-vuṭṭhe. ¹⁵
 Bā -pūrisālū-. ¹⁶ Bā -pahatṭhapupphapussitaggā-vitate. ¹⁷ Bā -kurura-, Ck
 -cakura-, Bā -sarabhūta-, Ck -karavira-, Bā satatāṃsam-. ¹⁸ Bā -kanakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya¹ cittapattacchadano, tass' eva khalu bho
 K-assa s-assa adḍhuddhāni itthisahassāni paricārīkā dijakaññāyo.
 Atha khalu bho dve dijakaññāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā
 taṃ K-am s-am majjhe nisīdāpetvā udḍenti, „mā naṃ K-am
 s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā²“ 'ti. Pañ- 5
 casatadijakaññāyo³ heṭṭhato heṭṭhato ḍenti⁴, „sac' āyaṃ K. s.
 āsanā paripatissati⁵ mayan taṃ pakkhehi paṭiggahessāmā⁶“ 'ti⁷.
 Pañcasatā dijakaññāyo upaṇḍari⁸ ḍenti, „mā naṃ K-am s-am
 ātapo paritāpīti⁹“. Pañcasatā dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti¹⁰
 „mā naṃ K-am s-am sītaṃ vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā 10
 vāto vā ussāvo vā upapphusīti¹¹“. Pañcasatā dijakaññāyo purato
 purato ḍenti¹², „mā naṃ K-am s-am gopālakā vā pasu-
 pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā
 kaṭṭhena vā kaṭhalena¹³ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā
 satthena vā sakkharāhi¹⁴ vā pahāraṃ adamsu¹⁵, māyaṃ K. s. 15
 gacchehi vā latāhi vā rukkehi vā¹⁶ thambhehi vā pāsāṇehi vā
 balavantehi vā pakkhīhi saṃgāmesīti¹⁷“. Pañcasatā dijakaññāyo
 pacchato ḍenti¹⁸ saṇhāhi sakkhīlāhi mañjūhi¹⁹ madhurāhi vā-
 cāhi samudācarantiyo, „māyaṃ²⁰ K. s. āsane pariyyukkaṇṭhīti²¹“.
 Pañcasatā dijakaññāyo²² disodisaṃ ḍenti²³ nekarukkhaividha- 20
 vikatiphalam āharantiyo, „māyaṃ K. s. khudāya parikilamitthā²⁴
 'ti. Atha khalu bho dijakaññāyo taṃ K-am s-am ārāmaṇ'
 eva ārāmaṇ uyyānen' eva uyyānaṃ nadītiṭṭhen' eva n-am
 pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen'
 eva j-am labujavanen' eva l-am nālikeraśaṇḍādiyen' eva²⁵ 25
 n-im²⁶ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²⁷. Atha khalu
 bho K. s. tāhi dijakaññāhi divasaṃ²⁸ paribbūlho²⁹ evam apa-

¹ B^d -ethā. ² B^d adda mukhe. ³ C^k naccenti, B^d heṭhako ḍenti. ⁴ C^k -ṭṭa-
 sati. ⁵ B^d -mi, omitting ti. ⁶ C^k evarūpari. ⁷ so C^k for -tāpayīti? B^d
 -tāpeti. ⁸ C^k naccenti, B^d naḍenti. ⁹ C^k naccenti. ¹⁰ B^d kaṭhalāya. ¹¹ C^k
 -āyā. ¹² C^k addamsu. ¹³ B^d adda sakkhehi vā. ¹⁴ C^k -messasīti. ¹⁵ C^k
 naccenti. ¹⁶ B^d maññāhi. ¹⁷ C^k mā saṃ, B^d yā maṃ. ¹⁸ C^k omīti di-
¹⁹ so C^k; B^d -sañcāriyeneva. ²⁰ B^d -sañcāri. ²¹ B^d rati-. ²² C^k -se
²³ C^k -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhutthiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṃgamāyo“ ti.

Tatrāyaṃ atthavaṇṇanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathiyati: sabbosadhadharaṇidhare ti vitthāro, ta. sabbosa-
 dhadharaṇidhare ti sabbosadhadharaṇimhi mūlatapattapupphādīsabbosa-
 dhadharāya¹ dharaṇiyā samannāgato ti a., sabbosadhayutto vā dharaṇidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharaṇidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmiṃ vanasaṇḍo ti vuttam hoti, sēsapadāyojanāya pi es' eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pillandhanattāya⁴ uppannapupphēhi c' eva
 pillandhanamalyehi ca vitate, rurū 'ti suvaṇṇavaṇṇā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalam vuccati taruṇā bhīmjakacchācamaṇḍa-
 lam⁶, mahāvārāḥ ti mahāhatthino, ākūṇṇanamaṇḍalamahāvārāheṇa gocari-
 kādibhedena dasevidhena nāgakulena c' eva kaṇerusaṃghena⁷ c' adhivutthe⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kālasihā, vātammiḡā ti pasātammiḡā¹⁰ ti citramiḡā,
 purisallū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhīniyo, kimpurisā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinnaradaṇḍamānavakontasakupakappapāpurādibhedā kinnarā, amajja-
 mañjaridharabrahmaṭṭhapupphapupphitaggane kapādapagaṇavitate
 ti makuladharehi c' eva mañjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphēhi¹²
 20 c' anekehi pādapaṇehi ca vitate, vāraṇā nāna hatthiliṅgasakupā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakupā yeva, hemaṇ ca kaṇṇanaṇ cā 'ti dve suvaṇṇajātīyo,
 etehi añjanādīhi nekadhātusatehi anekehi vaṇṇadhāturājīhi¹⁵ vinaddhapattimaṇḍi-
 tappadeso, bho ti dhammālepanamattam etaṃ, citto ti mukhatuṇḍake¹⁶ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuddhānīti¹⁹ tīpi sahasāni pañcasatānīti a.,
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāto gamanamaggo, ubbāhettha²⁰ ti
 bādhayittha²¹, upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā
 nan ti padassa sāmvasen' attho veditabbo, saṃgāmesīti saṃgami, saṇhā-
 hīti matṭhāhi²², sakhilāhīti²³ piyāhi, mañjūhīti sakhilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gandhakarapaṇavasena paricaran'tiyo
 30 nekarukkhavividhaviḷakati phalan ti nekehi rukkehi vividhaviḷakati phalan,
 ārameneva ārāmaṇ ti pupphārāmādisu aññatarena ārāmen' eva aññam āra-
 maṇ nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nālikirasañjādīyena²⁵ ti nāli-
 kiravanen' eva aññam nālikiravanam abhisambhotiti evaṃ netvā tattha nam

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalattāya. ⁵ so C; C' upadrañ-
 chā? Bā uddā. ⁶ so C; C' bhīmjakacchācā-, Bā taruṇabhigacchācā-, Bā
 bhīmjakcchācā-. ⁷ Bā kaṇṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Bā issammigā etc. ¹⁰ Bā
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 etc. ¹⁵ Bā -rūṭhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā uparibhogehi. ¹⁸ Cks -o. ¹⁹ Bā addo
 aḍḍhacattutthāni. ²⁰ Bā -ethā. ²¹ Bā bāhitha. ²² Cks mayāhi, Bā mathāhi.
²³ Cks saddhimābhihi. ²⁴ Cks salīlāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khilpam űeva ratattāya¹ pāpūanti, divasaṃ² paribbūho ti sakaladivasaṃ
vūho³, apasādeti⁴ ti tā kira evaṃ divasaṃ pi paricaritvā nivāsarukke
otāretvā parivāretvā rukkasākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanaṃ
labheyyāma⁵ 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasaṇaṭṭhānaṃ gami-
sāma⁶ 'ti vasaṇti, Kuṇḍalarāja pana tā uyyojento nassathā⁷ 'ti ādi vacanehi⁸
apasādeti, ta.⁹ vīnassathā¹⁰ 'ti sabbatobhāgena nassatha gebe dhanadhaññādīnaṃ
nānaena coriyo bahumāyatiyo dhuttiyo naṭṭhasattīya¹¹ asatiyo anavaṭṭhitattā-
tāya lahucittāyo katavināsaena mittadūbbhīya appatikāriyo ti.

Evaṃ ca pana vatvā „iti kho bhi. ahaṃ tiracchānagato pi
itthinaṃ akataññutaṃ bahumāyataṃ anācāratam¹² dussilataṃ ca jānāmi, 10
tadā p' ahaṃ¹³ tāsāṃ vasa avattitvā tā yeva attano vasa vattemi¹⁴“
imāya kathāya¹⁵ tesāṃ bhikkhūnaṃ anabhiratiṃ haritvā S. tuṇhi ahoṣi.
Tasmiṃ khaṇe dve kālakokilā sāmikāṃ daṇḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā taṃ padesaṃ āgamimsu, tāpi divā
te S-ram pucchimsu. S. „pubbe bhi. mama sahāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo¹⁶ ahoṣi, tassāyaṃ vāma¹⁷“ ti vatvā purimanāyen¹⁸
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva¹⁹ khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābbhāge susukhumasunipūṇagiriṇṇapabbhavā²⁰ haritupayantiyo²¹ ti.

Ta. suṭṭhusukhumasaṇbasakkhīlatāya²² susukhumasunipūṇā²³ giri²⁴ etā- 20
saṃ pabbhavā²⁵ ti giriṇṇapabbhavā²⁶ Himavantaṃ sandamānā, haritūpaṇṇasa-
oghatāya harita-Kuṇḍaladehaṃ upogamanena upayantiyo ti sukhumasunipūṇa-
giriṇṇapabbhavā²⁷ haritupayantiyo²⁸ evarūpā nadiyo yasmiṃ santi²⁹ ti a. Idāni yaṃ
Kuṇḍaladehaṃ tā upayanti ta.³⁰ pupphāni vaṇṇento āha:

Uppalakumudapadumanaḷinasatapattasogandhikamandālaka- 25
sampattivirūḷhasucigandhamanuññapāvākappadese³¹ ti.

Ta. uppalaṇ ti nīluppalaṇ, naḷinaṇ ti setapadumaṇ, satapattaṇ ti
paripuṇṇasatapattapadumaṇ, sampattiṇi etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manūññena ca hadayabandhanasamatthatāya pāvakena³² ca 30
padeseṇa samannāgato ti a. Idāni tasmiṃ dāhe rukkhādayo vaṇṇento āha:

¹ Bā ratī. ² Ck^s -sa. ³ Bā paribbūho. ⁴ Bā adda nassathā ti gacchatha. ⁵
Ck^s -ra. ⁶ Bā pāham. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ C^s Bā pu-. ⁹ Ck^s evaṃ. ¹⁰ Ck^s
-ppabhāvā, Bā -patava. ¹¹ Ck^s bhari-, C^s bhartūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipūṇā in the place of tattha. ¹² Bā -sallatāya. ¹³ Ck^s -po. ¹⁴ Ck^s giri,
Bā giri. ¹⁵ Ck^s pabbhāvo, Bā pabbhavo. ¹⁶ Ck^s -bbhāvā. ¹⁷ Ck^s -bbhāvā. ¹⁸ Ck^s
haritūlayantiyo, C^s haritūlapayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Ck^s -dālava-
²¹ Bā māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasavajulapunnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalālacampakāsokanāgarukkhathirītibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyañgudevadārukacoca-
 gahane¹ kakudhakuṭṭajasaṃkolakaccikārakannikārakanaverako-
 5 raṇḍakoviḷārakimsukayodhivanamallikamanañḡaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārikatālīsatagarausIrakotṭhakacchavitate atimuttaka-
 saṃkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappḍese haṃsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhinadite vijjādharaśiddhasamaṇatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinnaramahoragānu-
 cinṇappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇamukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragiro vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa aḍḍhuḍḍhāni
 15 itthisatāni paricārikā dijakaññāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaññāyo kaṭṭhaṃ mukhena ḍasitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ majjhe
 nisidāpetvā uḍḍenti, „mā naṃ P-aṃ ph-laṃ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā³“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo hetṭhato
 ḍenti,⁴ „sac' āyaṃ P. ph.⁵ āsanā paripatisati⁶ mayāṃ taṃ
 20 pakkhehi paṭiggahessāma⁷“ 'ti. Paññāsa dijakaññāyo uparūpari-
 ḍenti,⁸ „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ ātāpo paritāpti⁹“. Paññāsa
 dijakaññāyo ubhatopasse ḍenti,¹⁰ „mā naṃ P-aṃ ph-aṃ sītaṃ
 vā uṇhaṃ vā tiṇaṃ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti¹¹“. Paññāsa dijakaññāyo purato¹² ḍenti,¹³ „mā naṃ P-aṃ
 25 ph-aṃ gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭṭhalena¹⁴ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satṭhena vā sakkharāhi vā pahāraṃ
 adamsu, māyaṃ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹⁵ saṃ-
 30 gāmesīti¹⁶“. Paññāsa dijakaññāyo pacchato¹⁷ ḍenti saṇḍāhi sa-

¹ B⁴ kurā- ketakavidisamaññulapunnāgabahūla-piyaññāhasanasaralācampakāsoka-
 kālāgalupaduka- dārupatecagahāṇe. ² B⁴ tatthevayakkha-. ³ B⁴ -ethā. ⁴ C⁴
 naccenti. ⁵ B⁴ adde sakūṇo. ⁶ C⁴ -paṭi-. ⁷ C⁴ repeat pu-. ⁸ C⁴ naccenti.
⁹ C⁴ kalena, B⁴ kathaḷāya. ¹⁰ C⁴ -ehi, B⁴ -lhi. ¹¹ C⁴ repeat pa-.

khilāhi maññūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
 P. ph. āsane pariyukkanthi²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
 disaṃ denti nekarukkhaviḍḍhaviḍḍhakatiphalaṃ āharantiyo, „mā-
 yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā³ ‘ti. Atha khalu bho dija-
 kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ āraṃeṇ’ eva āraṃaṃ uyyāneṇ’ eva⁴
 uyyānaṃ nadittitthen’ eva n-aṃ pabbatasikhareṇ’ eva p-aṃ
 ambavanen’ eva a-aṃ jambuvanen’ eva j-aṃ lambujavanen’
 eva l-aṃ nālīkerasañjādiyen’ eva⁵ n-iṃ⁶ khippam eva abhi-
 sambhonti⁷ ratatthāya⁸. ‘Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
 kaññāhi divasaṃ paribbūlho⁹ evaṃ pasaṃsati: „sādhū sādhū¹⁰
 bhaginiyo, etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
 dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhaddāraṃ paricareyyāthā¹³ ‘ti. Atha
 khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten’ upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
 kho K-assa s-assa paricārīkā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
 dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten’ upasaṃkamimsu¹⁵,
 upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocum: „ayaṃ samma
 P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
 nāma tavam¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyāma¹⁷ ‘ti. „App-
 eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten’ upasaṃkami,
 upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-
 mantāṃ nisinno kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
 „kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
 sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁸, amanāpabbhāṇīnaṃ pi
 kira samma K-la itthīnaṃ manāpabbhāṇīnā bhavitabbaṃ ki-
 maṅga pana manāpabbhāṇīnaṃ“ ti. Evarū vutte¹⁹ K. s. taṃ²⁰
 P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
 vasala, vinasā tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
 jāyāyācitenā²¹ ‘ti, evaṃ apasādito va²² pana P. ph. tato h’

¹ Bā maññūhi. ² C^{ks} pari-. ³ C^k -jātadiyeneva, C^s -jādiy-, B^{ds} -sañcārī-
 kenova. ⁴ C^k -sañjātādi, B^{ds} -sañcārān. ⁵ B^d -bhenti. ⁶ B^d rati. ⁷ C^{ks}
 divasapari-, B^d divasāmpari-. ⁸ C^{ks} -pa. ⁹ C^k -dhītā. ¹⁰ B^d paṭi-. ¹¹ C^k
 addassu, C^s addasāsu, B^d addasāsuṃ. ¹² B^d omits upa-. ¹³ B^d taṃ. ¹⁴ B^d
 adda sl. ¹⁵ B^d -o. ¹⁶ so C^{ks}; B^d jāyājineuā. ¹⁷ B^d ca.

eva' paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva' kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabālā vedanā vattanti' maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:

5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imama ābādhā' vuṭṭhaheyyā" 'ti, ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamimsu. Addasā' kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ' vasaliyo bhattā" 'ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,

10 app-eva nāma tamhā ābādhā' vuṭṭhaheyyā" 'ti', evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasa-
liyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-
cittiyo' katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmamaṅgamaṃyo" ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ

15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā" 'ti, „haṃ samma K-lā" 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vuṭṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapuppā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹²,
tirīṭṭi ekarukkhaṭṭi, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti ete-
saṃ oghena ghātāya¹³ samannāgate vane, devadārukacocagahahe¹⁴ ti
devadārurukkhehi c' eva kadālhi ca gahane, kacchikārā ti ekā rukkhajātī,
kapikārā ti mahāpuppā, kaṇṇikārā ti khuddakapuppā, kimsukā ti vi-
25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamanaṅganamānavajja-
bhaṇḍisurucirabhaṇḍinimālamālyadhare ti mallikānaṃ ca anaṅgaṇānaṃ
anavajjānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaṇḍinaṃ pupphehi malyadhāraya-
māne, dhanukārītī dhanupātālī, tālīsā ti tālīsapattarukkā, kacchavitate¹⁷
ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatakacche¹⁷, saṃkusuṃmitalatā¹⁸ ti
30 tesu tesu jhānesu suṭṭhukusuṃmitalatamuttakohi¹⁹ c' eva nānāvidhalatāhi ca²⁰
vitatapattimaṇḍitappadesa, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-
dharādīnaṃ gaṇehi adhivutthe, P-mukho ti²¹ mukhaparipuṇṇatāya P-kho²²,

¹ Bā yeva. ² Bā adds acāyena. ³ Bā pav-. ⁴ Bā adds naṃ, Bā na. ⁵ Bā -sa. ⁶ Bā tumhaṃ. ⁷ Bā add na. ⁸ Bā si. ⁹ Bā -āyo. ¹⁰ Ck² haṃ. ¹¹ Ck² yāyā-. ¹² so Ck² for asano yeva? Bā asanāyeva. ¹³ Bā satatagha-. ¹⁴ Ck² -cova-. ¹⁵ Bā vāttaghaṭṭā. ¹⁶ Ck² yutikā, C² suyūthikā. ¹⁷ Bā gacche-. ¹⁸ Ck² -late. ¹⁹ Bā adhi-. ²⁰ Ck² -latā omitting ca. ²¹ Ck² omitt p-mukho ti. ²² Ck² -khā.

parehi puṭṭhatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mettānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho paṇāpuyuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā² 'ti sakaladivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, itī so piyakathāṃ kathetvā uyyojeti³, kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayasā, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāmā 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanāṃ labheyyāma, appevanāmā 'ti
apī nāma labheyyāma, vakkhāmi nan ti, sujātānaṃ ti samānajatīkānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu⁴ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁵ 'ti jāyājītena⁶, ayaṃ vā pāṭho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattāya⁷
apasādeti, tato heva⁸ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva paṭinivatti, so
nivattitvā saparivāro attano vasanaṭṭhānaṃ eva agamāsi, appeva nāmā 'ti
saṃsayaaparivattakko imamaḥ ābādā vuttāhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamīṃsu, tumhaṃ⁹ ti tumhākaṃ, app-eva nāmā 'ti tamhā ābādā 15
vuttāhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayaṃ hi idāṃ' esa
marissatīti ūtvā tumhākaṃ pādapariārikā bhavitum āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamīti imā itthiyo sūmikassa matakāle āgatā¹⁰ paṭikkulā bhavissamā 'ti taṃ pahāya
āgatā¹¹ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹² karissāmīti cintetvā nāgabalo M. ākāse¹³ uppatitvā yena so ten' upa- 20
saṃkamī, han ti nīpāto, jivasi sammā 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jivāmīti vadanto haṃ sammā 'ti āha, piyāpesi ti pāyesi, paṭippassambhīti
rūpasanto.

Tāpi dijakāṇṇāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹⁴ khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁵, attano paricārikāhi saddhim vasa,
aham pi attano vasanaṭṭhānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹⁶ maṃ bāhagilānaṃ pahāya palātā¹⁷, na me etāhi dhut-
tihi¹⁸ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
maṇosilātalaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁹ nisīdi,
ekasimim passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosanaṇḍari²⁰: „ajja K. sakunaṇḍajā Himavati²¹ manosilāsane
nisīditvā Buddhāliṅhāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adda tayā. ⁴ Bā jāyājītenā. ⁵ Cā Bā jāyā-. ⁶
Oā āhanattāya, Cā ābhanat-, Bā abhanat-, Bā abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Cā
tiyahan, Cā tuyhan. ⁹ Bā adda ti ahaṃ, Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adda samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasatihi. ¹⁶ Bā
-lātala. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā¹ yebhuyyena² sanni-
 patimsu, bahū nāgasupaṇṇagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ
 atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasa-
 hassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halaṃ sutvā „dh. suṇissāmīti“⁵ saporivāro jāgantvā ekamantaṃ
 nisīdi. Nārado pi pañcābhiññātāpaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadese viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā
 „sahāyo kira me K. itthinaṃ agunaṃ kathessati“⁶, mayāpi taṃ
 desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti⁷ tāpasasahassena⁸ saddhim iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraññāpene itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-aṃ⁹ kāya-
 sakkhim katvā kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaṇṇā¹⁰ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha Kaṇhā¹¹
 dvepitikā¹² pañcapatikā ya¹³ chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹⁴
 yā yadidāṃ kavandhe piṭhasappimhīti¹⁵. Bhavati ca paṇ' uttar'
 ettha¹⁶ vākyam:

20 1. Ath' Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatapāvī nāma samaṇi su-
 25 sānamajjhe vasanti¹⁹ catutthabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasanti bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavī²⁵ lomasundarī²⁶ Eja-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -ppāvijjādhārādīnaṃ pi, Bc -vijjhātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks suvissāmīti. ⁶ Bā adds mahāsamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaṇṇātaṃ, Cks gelaṇṇātaṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bc rañ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pitha-, Cks piṭṭha-. ¹⁵ Cc pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā siba-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akārī. ¹⁹ all three MSS. -j. ²⁰ Cks omīti sā. ²¹ so C;
 Ck tulāputtākena, Bā sūrāvuttakena, Bc surādhū-. ²² Bā kākavanti; see III
 p. 90. ²³ Bā nevati-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuraṅgadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmāyamānā Chalaṅgakumēra²-dhanantevāsina³ pāpam akāsi, Evaṃ h' etaṃ⁴ mayā nātāṃ: Brahmaḍattassa mātaraṃ ohāya Kosalarājā⁵ Pañcālacaṇḍena pāpam akāsi. Etā ca aṇṇā ca akaṃsu pāpāṃ, tasmāhaṃ itthiṇaṃ na vissasē na-ppasaṃse, mahi yathā jagati-samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁶ aphaṇḍanā⁷ 5 akuppā tath' itthiyo⁸, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano

vālāmigo⁹ pañcahattho⁹ suruddho

pasayhakhādī parahimsane rato

tath' itthiyo¹⁰, tāyo⁸ na vissase naro. 289. 10

Na khalu¹¹ s. P-kha vesiyo nāriyo gamaniyo¹², na h' etā bandha-kiyo¹³ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesiyo nāriyo gamaniyo ti, corā viya veṇikatā madir' iva diddhā¹⁴ vāṇijā¹⁵ viya vācāsanthu-tiyo¹⁶ issāsīṅgam iva parivattāyo uruga-m-iva dujjivhāyo sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhasi viya duttosā¹⁷ Yamo 15 v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁸ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhi¹⁹ anilo viya yenakāmaṃcarā²⁰ Neru viya avisesakārā visarukkho²¹ viya nicca-phāṭṭāyo²² ti. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyāṃ:

3. Yathā coro yathā diddho²³ vāṇijo va²⁴ vikatthani²⁵

issāsīṅgam ivāvattā²⁶ dujjivhaurago yathā²⁷ 290. 20

4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā

rakkhasi viya duttosā Yamo v' ekantahāriyo²⁸ 291.

5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvasamākatā²⁹

visarukkho viya pañcadhā³⁰ nāsayanti ghare bhogam

ratanān' antakaritthiyo³¹ ti. 292. 25

Ta. gilānāvuttṭhitan ti paṭhamāṃ gilānaṃ parchāvuttṭhitaṃ³², diṭṭhā mayā ti. piṭṭe kira Brahmaḍatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalarajjāṃ gahetvā Kosalarājānaṃ māretvā tassa aggamaheśiṃ sannisinnaḡabbhaṃ gahetvā

¹ C^{ks} elamārakaṃ, B² elakakumāraṃ. ² C^o B² -raṃdha-. ³ B² evāñhi-. ⁴ so C^{ks}; B² -jaṃ. ⁵ C^o sabbāsaha, C^k sabbāsahā. ⁶ C^k athanānā. ⁷ C^k tali-, tathi-, B² dat-. ⁸ C^o vālā-. ⁹ B² pañcāvuddho, B² -vudho, C^k pañcahatthe. ¹⁰ C^k ratthitthiyo, C^o tthitthiyo, B² tattitttiyo. ¹¹ B² adds kho. ¹² so all three MSS. ¹³ C^{ks} na hetāvavandhakiyo. ¹⁴ so C^o; C^k madirā viya viṣagiddhā, B² madirā varitṭhā. ¹⁵ B² -o. ¹⁶ C^k vācāsanthutiyo. ¹⁷ C^k dutto, C^o dhutto. ¹⁸ all three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ C^{ks} -māvacarā. ²¹ B² -ā. ²² C^{ks} -līniyo. ²³ B² rītho. ²⁴ B² ti. ²⁵ C^k vitatthati, B² vikattani. ²⁶ B² isīṅgamiva parivattā. ²⁷ B² dujjivhā. ²⁸ avisea - - - wanting in C^o. ²⁹ so C^o; C^k -samāpakā ti, B² -samāgatā. ³⁰ so C^o; C^k pañcadā, B² niccaphalo. ³¹ C^k ratanattakaritthiyo, B² ratanānautaritthiyo. ³² C^k pañcā-, B² paccānuva-.

- 6 Bārāṇasīṃ gantvā taṃ attano agraṃmahesīṃ akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaraṃ
 vijjāsi, rañño pana² pakatīyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhaddo
 varaṃ gaṇhā³ 'ti ā., sā gaṇitakam katvā tḥapeṣi, tassā pana kumārīkāya Kaṇhā
 ti nāmaṃ karāṃsu, ath' assā veyappattāya mātā⁴: amma pītārā te varo dinno,
 5 taṃ ahaṃ gaṇetvā tḥapeṣiṃ, tava ruccanakaṃ varaṃ gaṇhā 'ti ā., sā: mayhaṃ⁵
 avijjāmanāṃ⁶ n' atthi, patīṃ gaṇapattihāya⁷ me sayamvaraṃ kārehiṭi kilesa-
 bahulatāya hirottappam bhinditvā mātaraṃ ā., sā rañño ārocesi, rājā: yathā-
 ruciṃ⁸ patigāṇhātū 'ti vatvā sayamvaraṃ ghoṣāpeṣi. rājāṇaṃ sabbāṃkārā-
 patimaṇḍitā bahupurisā sannipatīṃsu, Kaṇhā pupphasamuggaṃ ādīya uttara-
 10 sīhapañjare tḥitā olokeṇti ekam pi na rocesi, tadā Paṇḍurājagottato¹⁰ Ajjuno
 Nakulo Bhūmaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Paṇḍurājaputtā¹²
 Takkaṇḍīya diṣṭāpāṃkakkhassa ācariyassa santike sippaṃ gaṇetvā¹³ desacārittaṃ
 jānissāma¹⁴ 'ti vicarantā Bārāṇasīṃ pattā¹⁵ antonagare kolāhalaṃ sutvā pucchitvā
 taṃ atthaṃ ṇatvā mayam pi gamissāma¹⁶ 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁷
 15 pi ta. gantvā paṭipāṭiyā atṭhaṃsu, Kaṇhā te diṣvā pañcasu tḥitesu paṭibaddha-
 citā hutvā pañcannam pi sīsesu mālācumbatākāni khīpītvā: amma ime pañca
 jane vāremīti¹⁸ ā., sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasīti¹⁹
 avatvā anattamaṇo va kimjātikā kassa puttā ti pucchitvā Paṇḍurājaputtabhāvaṃ²⁰
 ṇatvā tesāṃ sakkāraṃ katvā taṃ pādapaṇcārīkaṃ adāsi, sā sattabbhūmakapāsāde
 20 te²¹ kilesavaseṇa saṅgaṇhi, eko pan' assā paṇcārīko khujjo pīṭhāpāpi atthi,
 sā pañca rājaputte kilesavaseṇa saṅgaṇhitvā tesāṃ bahinikkhantakāle okāsaṃ
 labhitvā kilesena anuḍḍhamānā khujjena saddhīṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-
 dhiṃ kathenti: mayhaṃ tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesāṃ
 galabhītena tava pāde makkhāpessāmīti²² vadati, itaresu pi jeṭṭhabhāṭikena
 25 mīsaṃbhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitam pi
 tav' atthāya paṇcattaraṃ mama pītu accayena tuyhaṃ yeva r. dāpessāmīti²³ va-
 dāti, itarehi saddhīṃ mīsaṃbhūtakāle pi es' eva nayo, te ayaṃ²⁴ anhe piyāyati
 issariyaṃ ca no etaṃ mīsaṃ jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasaṃ
 ābādhikā ahoṣi, atha naṃ te parivāretvā eko sīvaṃ sambāhanto nīsidī sesā
 30 ekekaṃ hatthaṃ ca pādāṃ ca, khujjo pana pādāmūle nīsidī, sā sīsaṃ sambāha-
 mānassa jeṭṭhabhāṭikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi
 jivamānā tuyhaṃ jīviessāmīti pītu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmīti sīseṇa saññāṃ
 dadamānā taṃ saṅgaṇhi, itaresaṃ pi hatthapādāhi tath' eva saññāṃ adāsi,
 khujjassa pana: tvam ṇeva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīviessāmīti jīvāya
 35 saññāṃ adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya taṃ atthaṃ
 jānīṃsu, tesu sesā attano dīnnaṣaṇṇāyo²⁵ jānīṃsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Ck^o omīti sā. ² Ck^o omīti pana. ³ Bā -bāhi. ⁴ Bā addo taṃ āha. ⁵ Bā omīti āha. ⁶ Bā addo aññāṃ. ⁷ so Ck^o; Bā addo dhanap. ⁸ Bā gaṇhana-.
⁹ Bā -iteṃ. ¹⁰ Ck^o paṇḍarājā bhoggano, C^o paṇḍarājā bhō. ¹¹ Bā sīhe-. ¹² Ck^o paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā addo paṇḍurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehi. ¹⁷ Ck^o -tīti. ¹⁸ Ck^o -da ti. ¹⁹ Bā -māsi. ²⁰ Bā pāpessā-
 roiti. ²¹ Ck^o te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapāḍajivhāvīkāre diśvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānam pi imāya saññāya
 dīnam¹ bhaviṣṣati khujjena cāpi saddhīm etiṣṣā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhāro gaheṭvā bhiṃ nikkhamitvā pucchī: dīṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāraṃ dassentiṃti, āma dīṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāma 'ti, idaṃ
 nāma³ ettha kāraṇaṃ: tumhākaṃ hatthapāḍehi dīnnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti⁴ 5
 ambhākaṃ pi ten' eva kāraṇena adāsiṃti, khujjassa jivhāvīkārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāma 'ti, aha nesaṃ ācikkhītvā imināpi saddhīm
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁵, tesu asaddhahantesu khujjaṃ pakkosītvā pucchī,
 so sabbaṃ pavattīṃ kathesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachandarāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussīlo, ambhāse nāma jātesampane sobhaggappatte pa- 10
 hāya eva rūpeṇa jegucchapaṭikkūleṇa khujjena saddhīm pāpakammaṃ karoti, ko
 nāma paṇḍitaṃ jēto evaṃ nīlajjāhi pāpadhammāhi itthīhi saddhīm ramīṣattī
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahītvā alaṃ no gharāvāseṇā 'ti: pañca janā
 Himavantaṃ pavīṣitvā kaṣiṇaparikkamaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K. sakuparājā Ajjunakumāro ahoṣi, tasmā⁶ attena dīṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 dīṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dve pitikā⁷ ti Kosalarañño⁸ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā, yakāro nipātamatto, paṭibaddhantīyā⁹ ti
 paṭibaddhamānā¹⁰, kavandhe¹¹ ti¹¹ tassa kira gīvāya¹² onamitva¹³ uraṃ
 ellīnā tasmā chinneṣo viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmanena 'ti khujjena vāmanakena¹⁵, aparāṇi pi dīṭṭhapubbāni
 dassento puna dīṭṭhā ti ādim āha, ta. paṭhamavattusmiṃ tava ayaṃ vibhāvanā:
 atīte kira Bārāpaṇiṃ nissāya Saccatapāvī¹⁶ nāma setasamaṇi susāne paṇṇa-
 sālaṃ karetvā ta. vasamānā cattārī¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalanā-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākātā ahoṣi, B-sivāsino khipitvāpi¹⁸ khalī- 25
 tvāpi namo Saccatapāvīyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chapakāle paṭhamadivase
 tava suvaṇṇakāraṇaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 maṇṇasurāgaṇḍhamālādīni netvā²² surāpānaṃ ārabhiṃsu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāvīyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthīyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasamvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā., aha naṃ so: dubbuddhi
 tuṇhi hoṃ²⁶ sahasseṇa abbhutaṃ kara²⁷ aha te²⁸ Saccatapāvīṃ²⁹ ito sattame
 divase alaṃ katapaṭṭiyattaṃ imasmiṃ thāne nisīno suravīṭṭhaṃ³⁰ gāhāpetvā suraṃ

¹ so Bā; Ck -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bā add āma jānāma ti. ⁴ Bā adds
 vatvā. ⁵ Bā tattha. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Ck paṭibaddhantibaddhayā. ⁹ Ck paṭibaddhamānā, Bā -bandhamānā. ¹⁰ Ck
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Ck pi. ¹² Bā gīvā. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Ck pañcapatimaticcā,
 Ck pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bā add idaṃ vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Ck -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā adds divasāni. ¹⁸ Ck omit pi. ¹⁹ all
 three MSS. pāpiyā. ²⁰ Bā gaṇābandhena. ²¹ Bā katvā. ²² Bā āharētvā. ²³
 Ck -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Ck omit ka-. ²⁶
 Bā adds ti. ²⁷ Bā karoti. ²⁸ Bā taṃ. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Ck for -vittakaṃ?
 Bā -dhiṭṭhakaṃ.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhīm sahasseṇa abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesaṃ suvaṇṇakārāṇaṃ ārocetvā punadivase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā 'tassā vasaṇatthānassa avidūre suriyaṃ namassanto aṭṭhāsi, sā bhikkhāya² gacchamānā taṃ diśvā: mahid-
- 5 dhiko tāpaso bhavissati ahaṇ tāva -susāṇapasse vasāmi ayaṃ majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena³ santadhammena vandissāmi naṇ ti upasāṃkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadivase pi tath' eva akāsi, tatiya-
- divase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadivase kacci⁴ bhikkhāya na kilamasīti paṭisanthāram akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
- 10 tuṭṭhā pakkāmi, pañcamadivase bahutarāṃ paṭisanthāraṃ labhītvā thokaṃ nīsi-
- ditvā gatā, chaṭṭhadivase pana taṃ āgantvā vandi⁵ vā nisinnaṃ: bhagini kiṇ nu kho ajja Bārāṇasīyaṃ mahāgītavādītasaddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha
- nāgare chaṇo ghuṭṭho ta. kilāntānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo
- ti ajānanto viya hutvā: bhagini kaṭibhattāni atikkamasīti pucchī, cattāri ayya⁶
- 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so muḍā abhāsi⁷, deva-
- sikaṃ h' esa⁸ rattinī bhuñjati, so⁹: kati te¹⁰ bhagini vassāni pabbajitāyā 'ti
- pucchitvā tāya dvādassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto¹¹ idaṃ¹²
- chaṭṭhaṃ vassan ti ā., aha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo
- ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹³ tumhākaṃ pana¹⁴ atthīti vutte mayāṃ pi n'
- 20 atthīti vatvā: bhagini mayāṃ n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukhaṃ
- kiṃ amhākaṃ yeva uḥho nirayo mahājanassa kiriyāṃ karoma ahaṃ gihī¹⁵ bha-
- vissāmi atthi me¹⁶ mātu santakaṃ¹⁷ dhanāṃ na sakkomi dukkhaṃ anubhavitun
- ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāyā¹⁸ tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā:
- ayya ahaṃ pi ukkaṇṭhitā sace maṃ na chaḍḍetha¹⁹ ahaṃ pi gihīṇī bhavissā-
- 25 mīti ā., aha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti
- taṃ nagaraṃ pavesetvā saṃvasitvā surāpānamāṇḍapaṃ gantvā tāya surāvittha-
- kaṃ²⁰ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasasajito²¹, sā taṃ paṭeca puttadhitāhi
- vaḍḍhi, tadā K. putto²² ahosi, so taṃ kārānaṃ āharitvā dassento diṭṭhā ti
- ādim ā.
- 30 Dutiyavatthusmiṃ²³ atītakathāya catukkanipāte Kākātījātakavaṇṇana²⁴
- vittharītā, tadā pana K. Garuḷo ahosi, tasmā attanā diṭṭham pakāseṇto diṭṭha
- mayā ti ādim ā., tatiyavatthusmiṃ²⁵ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā
- r. gahetvā tassa aggamaheṣiṇ gabbhinīṃ²⁶ ādāya Bārāṇasīṇi paccāgantvā tassa
- gabbhinībhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣiṇ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁷ su-
- 35 vaṇṇarūpakasādisaṃ puttaṃ vijāyitvā: vuddhippattaṃ pi naṃ Bārāṇasīrājā esa

¹ Bā adds taṃ. ² C^s -tare, Bā^s -passabbhantare ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.

⁵ C^s bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ C^s omīti te. ⁹ Bā kati vassāni

ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ C^s omīti natthi aud ti. ¹² Bā pi. ¹³ C^s -i,

Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ C^s -ti. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C^s

-cittakam, Bā -dhiṭṭhakam. ¹⁹ C^s -mājito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā surādhuttako.

²¹ Bā^s tatiya-. ²² efr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā^s catukka-. ²⁴ Bā

sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dārakaṃ pilotikaṃ attharittvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehitī ā, dhātī³ tathā katva nahātvā⁴ paccāgami, Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa elapālassa
tasmiṃ padese elakā vārentassa⁵ ekū elikā taṃ kumāraṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyevā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesī, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dārakaṃ disvā
puttasinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā attano bhariyāya adāsi, sā pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇiṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi, tato paṭṭhāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmiṃ paṭijaggīyamāne sabbū elikā marissanti 10
kiṃ noṭṭiminā ti taṃ ekasmiṃ mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsā-
cuppena mukhaṃ nibbivaraṃ līpittvā⁷ nadiyā visajjesi, tam enaṃ vuyhamānaṃ
heṭṭhātthi rājanivesane jīṇapaṭisaṃkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre ṭhapetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dārakaṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttāsineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi, taṃ sattaṭṭhavaṣṣakālo paṭṭhāya
mātāpīṭaro rājakulaṃ gacchantā ādāya gacchanti, soḷasavassakālo paṭṭhāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jīṇapaṭisaṃkhāraṇaṃ¹¹ karoti, rañño, ca aggamahesiyā
Kuraṅgavī¹² nāma dhītā ahoṣi uttamarūpadharā, sā tassa diṭṭhakālo paṭ-
ṭhāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇapaṭṭhā- 20
naṃ eva āgacchati, tesāṃ abhinhadassanaṃ¹³ aññamaññaṃ paṭibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva paticchannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kāle paricāri-
kāyo¹⁴ rañño ārocesuṃ, rājā kujjhitvā amacce sannipādetvā: iminā caṇḍāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā, amaccā: maha-
parādho esa nānāvidhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ kuretvā paccā naṃ māretuṃ vaṭṭa- 25
titi vadāsu, tasmiṃ khaṇe kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adbhimucci, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasaṃkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismiṃ nibbattā Kosalarāñño putto ahaṃ
putto me mato ti tumhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etaṃ tumhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko elapālako 30
paṭijaggi so attano elikāsu marantisu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
anāhakaṃ²⁰ gebe jīṇapaṭisaṃkhārako caṇḍālo disvā pāsesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattim suttvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alarūkārāpetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^o B^d omīti mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^o cāti? C^o dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā.

⁵ B^d -ke cārentassa. ⁶ C^o tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d vili-. ⁸

B^d makaci. ⁹ B^d tasmā. ¹⁰ B^d sava. ¹¹ B^d gehajīṇapaṭisaṃkhā.

¹² B^d kuraṅgadevī. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds suttvā, B^o nētvā. ¹⁵ B^d idam.

¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇaṃ. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^d tum-. ²¹ C^o

dhāti, B^d -tiyo.

māritattā *Ēlakamāro*¹ ti nāmañ karimsu², ath' assa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti tañ³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviñ⁴ ādāya gantvā rajje patiṭṭhāsi, ath' assa Bārāpasirājā anuggahitasippo syan ti sippasikkhāpanattam Chalaṅgakumārañ nāma ācariyam⁵ katvā pesesi, so tassa

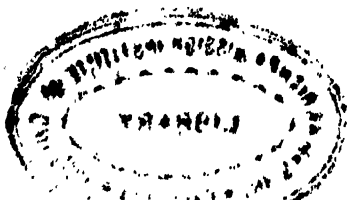
5 ācariyo me ti senāpatiṭṭhānam adāsi, aparabhāge Kuraṅgavi⁶ tena saddhīm anācāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁷ Dhauantevāsī nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyā⁸ vatthālamkāradīni pesesi, sā tenāpi saddhīm pāpam akāsi, K. tañ kāraṇam āharitvā dassento diṭṭhā mayā ti ādīm āha.

Ta. Iomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁹, Chalaṅgakumāra-
 10 dhauantevāsīnā ti *Ēlakamāraka*⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārasenā-
 patinā¹⁰ ca tassa¹¹ eva¹¹ paricārikena dhauantevāsīnā ca saddhīm pāpam akāsi,
 evaṃ anācārā¹² iṭṭhiyo dussilā pāpadhammā, tenāhañ tā¹³ na-ppasamevāmiti,
 idam M. atitāñ āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā
 attanā diṭṭhakāraṇam āharī.

15 Pañcamavattusomim pi atite Kosalarājā Bārāpasirajjāñ gahetvā B-sirañño
 aggamaheṣiñ gabbhinim pi aggamaheṣiñ katvā sakanagarañ eva gato, sū aparā-
 bhāge puttāñ vijāyi. rājā aputtakattā tañ puttasiñehena poṇṇitvā¹⁴ sabbasippāni
 sikkhāpetvā vayappattañ attano pitu santakam r. gaṇhā 'ti pesesi, so tattha
 gantvā r. karesi, ath' assa mātā puttāñ passitukām' ambhīti Kosalarājānañ
 20 āpucchitvā mahāparivārā Bārāpasinā gacchanti¹⁵ dvinnam paṭṭhānam antare
 ekasmiñ nigame nivāsam gaṇhi, ta. eko Pañcālacaṇḍo nāma brāhmaṇakumāro
 atthi abhirūpo, so tassā paṇṇākāram uṇanesi¹⁶, sā tañ diṣvā va paṭṭhaddha-
 cittā tena saddhīm pāpakammañ¹⁷ katvā katipāhañ tatth' eva vitṭāmetvā
 B-sin gantvā puttāñ diṣvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigame ni-
 25 vāsam gahetvā katipāhañ tena saddhīm anācāram caritvā Kosalanagarañ gatā,
 sā tato paṭṭhāya natṭassa¹⁸ eva tañ tañ kāraṇam vatvā puttassa santikañ gac-
 chissāmīti¹⁹ rājānañ āpucchitvā gacchanti ca āgacchanti ca tasmim nigame
 addhamāsamattam tena saddhīm anācāram caritvā sampuṇṇamukhaṭṭhiyo nāma²⁰
 dussilā musāvādiñyo ti, idam pi atitāñ dassento²⁰ evaṃ h' etan ti²¹
 30 ādīm āha.

Ta. Brahmādattassa mātarañ ti Bārāpasirajjāñ karentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātarañ, tadā kira K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, tasmā tañ
 attanā ñātañ kāraṇam dassento evaṃ ā. Etācā 'ti samma Puṇṇamukha etā
 ca pañca iṭṭhiyo pāpam akāmsu, na aññā ti saññam mā karī, aha kho etā ca
 35 aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmiñ ṭhāne ṭhatvā loke aticārininam
 vatthūni kathetabbāni, jagatīti yathā jagatisamkhātā mahi samānarattā ti
 paṭigabhāvena sabbesu samarattā²² butvā sā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā

¹ Bds *Ēlakumāro*. ² Bds *akāmsu*. ³ Cks omīti tañ. ⁴ Bds *kuraṅgadevi*. ⁵ Ck *ārā*. ⁶ Ck *Bd -iko*. ⁷ Ed *kuraṅgadeviyā*. ⁸ Cks *-udārā*. ⁹ Bds *Ēlakumāra-*
kañ. ¹⁰ Cks *-kumārāso-*. ¹¹ Bd *-asseva*. ¹² Cks *-ra*. ¹³ Cks tañ. ¹⁴ Bds
-etvā. ¹⁵ Ck *-ati*, Ed *-auto*. ¹⁶ Bds *-nāmesī*. ¹⁷ Bd *pāpam*. ¹⁸ Bds *gac-*
chāmīti. ¹⁹ Bds *nāmetā*. ²⁰ Bds *add mahāsetto*. ²¹ Ck *hetanathī*, C *hetā-*
nanti. ²² Pds *saṃāna-*.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca paṭiṭṭhā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbessam uttamādhamañ paṭiṭṭhā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 nacī⁴ saddhīm pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppattī⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassa-
 dāvasena¹⁰ sahati, sace tāsañ koci puriso citte paṭiṭṭhito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khañtamañ na phandanti¹² na kolāhalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppattī na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretum, vālamigo ti duṭṭhamigo, pañcabattho¹⁴ ti mukhasa
 o' eva catunnañ ca caraṇānañ vasañ' etañ vuttañ, suruddho ti suluddo su-
 pharusō, tath' itthiyo ti yathā sihasa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro batthapādā 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthināñ rūpasaddagandharasapoṭṭhabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ gaṇhanto tēhi pañcahi pi gaṇhāti tathāpi¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ gaṇhamānā rūpādīhi āvudhehi pabaritvā gaṇhanti, yathā so kakkhaḷo
 passya khādāti evaṃ etāpi kakkhaḷā passya khādikā¹⁷, tathā h' etā thirasiḷe
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā silavināsañ pāpenti, yathā so 15
 parahiṃsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahiṃsane¹⁸ ratā, tāyo¹⁹ ti tā
 evaṃ agūṇasamannāgatā, tāsu²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti gaṇikāyo,
 i. v. h.: samma P-kha yān' etañi itthināñ vesiyo ti ādīni nāmāni na etañi
 tāsañ sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhiḷāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhiḷāyo ti²⁸ sāmīkaghāṭikāyo,
 av-āyam attho Mahāhamsajātakena dīpetabbo, vuttañ h' etañ:

Māyā c' eṣā maricivā soko rogo c' upaddavo (supra p. 387)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tāsu yo vissase poṣo so naresu narādhamo ti, 35

veṇīkatā ti katavepiyo, yathā hi molīm bandhivā āṭaviyañ thītacoro janāni 35
 vilumpati evaṃ etāpi kilesavasāni³⁰ netvā dhanāni³¹ vilumpanti, madiriva
 diddha³² ti visamīssasurā viya, yathā sā³³ vikāraṇi dasseti evaṃ eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccākiereṇa ajānantiyo aññasmiñ kattabbe aññam eva
 karonti vayoṇikāraṇi³⁴ dassenti, vācāsanthutīyo³⁵ ti yathā vāṇijo attano 40
 bhaṇassa vaṇṇam eva bhaṇati evaṃ etāpi attano agūṇaṇi paṭicchādetvā guṇam
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmīgassa³⁷ siṅgañ parivattitvā
 ittham evaṃ lahucittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā³⁹ ti urago

¹ Ck^o omīti ti. ² B^d kathañ. ³ Ck^o -nañ. ⁴ Ck^o na kenaci. ⁵ Ck^o add na.

⁶ Ck^o omīti sā. ⁷ Ck^o pandati, B^d omīti ph-. ⁸ B^d adda na calati. ⁹ B^d

sabbesu purisesu. ¹⁰ Ck^o nalok-. ¹¹ B^d tassā, Ck^o omīti tassa. ¹² B^d -ati.

¹³ B^d -oti. ¹⁴ B^d pañcāvudho. ¹⁵ Ck^o mukhe ceva. ¹⁶ B^d tathā tāpi. ¹⁷

B^d -itā. ¹⁸ B^d -sāya. ¹⁹ Ck^o ta-. ²⁰ B^d omīti tā-. ²¹ so B^d; Ck^o gamani,

Ck^o gamatiyo. ²² B^d sabhāvanāmāni. ²³ Ck^o vess-. ²⁴ B^d ba-. ²⁵ B^d vadhiṭāyo.

²⁶ Ck^o adda na. ²⁷ Ck^o -antīti. ²⁸ Ck^o omīti ti. ²⁹ B^d -ā. ³⁰ B^d -vanañ. ³¹

B^d janāni. ³² B^d -rāvaritṭhā. ³³ B^d yathassā. ³⁴ Ck^o yovi-, B^d viparītākārañ.

³⁵ Ck^o -satthū-, B^d -sañha-. ³⁶ B^d vipa-. ³⁷ B^d isimi-. ³⁸ B^d vi.

viya musāvādītāya duggībhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūṭha-
 kūpo evaṃ yathālaṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-
 paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhāṃ janeti evaṃ etāpi vissāsena upasevi-
 yamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppurāṃ evaṃ etāpi
 5 methunena vijāyanaṃ alambhārenā 'ti tīhi duppurā, ten' evāha: tūppaṃ bhī.
 dhammānaṃ attito mātugāmo ti ādi, rakkhāsi viyā 'ti yathā rakkhāsi nāma
 mānsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetuṃ bahum pi dhanāṃ paṭikkhipitvā
 mānsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na
 tussanti dhanāṃ agaṇetvā methunam eva patthenti, Yamo vā 'ti yathā Yamo
 10 ekantaḥaro³ na kiñci pariḥarati evaṃ etāpi jāṭisampannādīsu na kiñci pariḥaranti
 sabbaṃ kilesavasena silavināsaṃ pāpetvā duttiyacittavāre nīrayaṃ upanenti,
 sikkhivā 'ti yathā sikkhī suḷḷaṃ pi asuḷḷaṃ pi sabbaṃ bhikkhayaṃ tath' eva
 tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yena kāmāmaṃcarā
 ti bhāmmatthe karapavacanaṃ, yathā etāsaṃ kāmo hoti tatth' eva dhāvanti,
 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tari upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇapaṇṇāpi⁵
 honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakārā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasādisaṃ katvā
 passaṃti, visarukkho ti ambasadiso kimpakkarukkho, so niceṇa eva phalaṃ
 vaṇṇādisampaṇṇaṃ ca⁷ hoti, tena taṃ nīrāsāṃkā paribhuñjitvā maraṇti, evaṃ
 etāpi⁸ rūpādivasena⁹ niceṇaphalitā¹⁰ ramaṇīyā viya khāyanti, sevīyamānā pa-
 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pāṇenti, tena vuttaṃ:

Āyatini¹² dosaṃ nānūyā¹³ yo kāme paṭisevati

vipākante haṇanti naṃ kimpakkam iva bhakkhitaṃ ti

yathā vā visarukkho niceṇaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi silādivi-
 nāsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi¹⁷ āco pi pattam pi puppham pi
 25 phalam pi viṣam evā 'ti niceṇaphalo tath' etāsaṃ¹⁸ rūpaṃ pi - pe- poṭṭhabbaṃ
 pi viṣam evā 'ti visarukkho viya niceṇaphalītāyo ti, punaruttaraṃ¹⁹ ti
 gāthābandhanaṃ tam atthaṃ pākāṭataraṃ²⁰ kātuṃ evaṃ āha, ta. ratanā nta-
 karitthīyo²⁰ ti sāmīkehi dukkhasambhātānaṃ ratanānaṃ antarāyakaṃ itthīyo
 tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

30 Itoparaṃ nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṃ dassento
 āha, cattār' imāni samāsa P-kha yāni kīce jāte anattācarāni²¹ bha-
 vanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenuṃ yānaṃ bhariyaṃ
 cattārī etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsaya²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bds -māro. ⁴ Ck -a. ⁵ Bds -āva. ⁶ Bds
 -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bds ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -dīdassanavasena. ¹⁰ Bds
 -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck āyati, Bds āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -latti.
¹⁵ Ck anantā va, Ck anattā vaho, Bds an attā ca. ¹⁶ Bds -sāvasena. ¹⁷ Bds
 tathavattāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bds -tām. ²⁰ Bds -nantika-. ²¹ Bds anattā-
 kāri. ²² Cks omit kīce jāte anattākarī tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

6. Gopani dhenum ca yāna¹
bhariyaṃ nātikule na vāsaye,
bhajanti² ratham ajānakā³,
ativāhena hananti puṅgavam, 293.
7. Dohena hananti vacchakam,
bhariyā nātikule padussatīti. 294.

5

Cha imāni samma P-kha yāni⁴ kiece jāte anathacarāni bhavanti:
agunani dhanum nātikule⁵ ca bhariyā cāram⁶ nāvā⁷ akkhabhaggaṇ
ca⁸ yānam dūremitto pāpasahāyako⁹ ca kiece jāte anathacarāni¹⁰
bhavantīti. Aṭṭhahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
jānāti¹¹: daliddatā āturatā jīṇṇakatā surasoṇḍakatā muddhatā¹² pa-
mattatā sabbakiecesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādanena¹⁴,
imehi khalu s. P-kha aṭṭhahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
vati ca pan' uttar' ettha¹⁵ vākyam:

8. Daliddam āturam cāpi jīṇṇakam surasoṇḍakam 15
pamattam muddhapattam ca¹⁶ rattam¹⁷ kiecesu¹⁸ hāpanam
sabbakāmapadānena¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosam āharati²⁰: āramaga-
manasilā ca hoti uyyānasilā²¹ ca hoti nadititthagamanasilā ca hoti
nātikulagamanasilā ca hoti parakulagamanasilā ca hoti adāsadussa- 20
maṇḍanānuyogam²² anuyuttasilā ca hoti majjapāyini ca hoti nillokanasilā
ca hoti padvārathāyini²³ ca hoti, imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
itthi padosam āharatīti. Bhavati ca pan' uttar' ettha²⁴ vākyam:

9. Arāmasilā²⁵ uyyānam²⁶ nadī nātiparakulam²⁷ 25
dussamaṇḍanam²⁸ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini²⁹
10. yā ca nillokanasilā yā ca padvārathāyini³⁰
navahi etehi ṭhānehi padosam āharat' itthiyo³¹. 297.

Cattālisāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisam accāvadati³² vijam-
bhati vānamati vilasati vilajjati nakhena nakham ghaṭṭeti pādena
pādam akkamati³³ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakam ullaṅgheti 30

¹ read: gavaṇ ca - - yana ca? ² B^d bhuñjanti, C^k bhajanti for bhañj-? ³ B^d aya. ⁴ B^d adds vatthūni. ⁵ C^k -lā. ⁶ so C^k for cūrā? B^d vāram, C^s parām. ⁷ C^k nāvam. ⁸ B^d arikkha bhaṅgaṇca. ⁹ C^s pāpasabhācako. ¹⁰ B^d -karāni. ¹¹ B^d add bhavati ca manuttarettha vākyam. ¹² B^d muthatā, B^s muddatā. ¹³ B^d sabbadhamma. ¹⁴ so B^d; C^k anuppāpadena, C^s anuppapāna. ¹⁵ C^k panu-. ¹⁶ B^d -ttaraṇca. ¹⁷ C^k rathanam. ¹⁸ B^d sabbaki-. ¹⁹ so C^k; B^d panidhanena. ²⁰ B^d -anti. ²¹ B^d -gamanasilā. ²² B^d adāya-. ²³ C^s pañcadva-, B^d padvārāyini. ²⁴ B^d ma-. ²⁵ B^d add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ B^d adāyadu-. ²⁸ B^s ada-
sidu-. ²⁹ B^d -na-. ³⁰ C^k -ttha-, ³¹ B^d -rant- ³² B^d ajjhārati. ³³ B^d -mi

olaṅgheti¹ kilāti kilāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyācati⁴ katam anukaroti uccam bhāsati nīcam bhāsati avic-
 cam bhāsati vivīccam bhāsati naccena gītena vādītena rodītena vilasi-
 tena vibhūsitena jagghati pekkhati paṭicāleti guyhabhaṇḍakam sañ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīm dasseti akkhiṃ nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikhati⁷ jivham nillājeti⁸ dussam muṇcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muṇcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcaviśāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-ssarati āgataṃ nābhinandati avañṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattam tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumiyajātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurisassaddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīni atī-
 cārīni kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamanasamkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcaviśāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 tīti²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyaṃ:

11. Pavāsam assa [vaṇṇeti] gataṃ nānusocati,
 disvā patim āgataṃ nābhinandati,
 • bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhāsati,
 25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.
 12. Anattam tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 atthaṃ ca hāpeti akiccakārīni,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī,
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bā ulaṅghāpesu. ² Ck bhojā-, Cb bhujā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
 -ṇati, Bā nikkhaṇati. ⁶ Bā upalikhati. ⁷ Bā omits jivham pa-. ⁸ Bā nille-
 lati. ⁹ Bā paṭib-. ¹⁰ Cks sirasam. ¹¹ Bā -sehi. ¹² Bā aghācarati. ¹³ Bds
 -ttham, Cb pavusam, Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omit tassa bh. v. ¹⁵ Cks para-
¹⁶ Bā kukupiya-, Bb kukammiya-. ¹⁷ Cks omit tīti. ¹⁸ Bā adde abhinham
 dvāre tīṭhati kacchāni aṅgaṇi thanāni dasseti disoddisam gamtvā pekkhati. ¹⁹
 Bds -visati. ²⁰ Bds -antīti. ²¹ so all three MSS. ²² so Cks for anattamassa,
 Bā anattam tassaeva. ²³ all three MSS. -ti.

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kumkumī,
dighañ ca assasati dukkha vediti³.
uccārapassāvañ abhiñha⁴ gacchati, ete etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵.
saddaṃ nisāmeti parassa bhāsato. 5
nihatabhogā ca karoti santhavaṃ, ete etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kasirābhaṭaṃ dhanam
vittaṃ vināseti dukkhena sambhaṭaṃ,
paṭivissakehi ca karoti santhavaṃ, ete etc. 302.
16. Nikkhaṇṭapādā visikhānucārinī 10
niccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravāl⁶, ete etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāni kacchāni ca⁷ dassayanti.
disodisaṃ pekkhati bhantacittā, ete etc. 304. 15
18. Sabbā nadi vāṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbittiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakeṃ¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aṇṇaṃ aladdhā¹² piṭhasappināpi [saddhim]. 306.
20. Narāṇaṃ āramakaraṇaṃ nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ piṭikarāpi vesiya¹⁴,
na vissase, titthasamā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. goṇaṃ dhenun ti līṅgavipallāsena vuttanī, nātikule padussatīti
ta, sā nibbhaya hutva tarunakālato paṭṭhāya vissāsekehi dāsādīhi saddhiṃ anā-
cāraṃ carati, nātakā nātvaṃpi niggahaṃ na karonti attāno akittinī pariharamānā
ajānanti viya honti, anattacārinīti¹⁵ anāsiṃsitabbaatthā¹⁶, akiccekārinīti¹⁷ a.,
agunān ti jiyārahitaṃ, pāpasahāyako ti dummitto, daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es' eva nayo, ta. daliddo alamkāradīnaṃ abhāvato kilesena
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti taṃ avajānātīti¹⁸, gilāno pi¹⁹ vatthukāmākilesakāme²⁰
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti, Jarājīṇno kāyikavārasikakhiḍḍāratisamattho na hoti,

¹ Ck parāvattakā-, C^s parāvattakā-, B^d parivattakā-. ² read: hoti. ³ B^d vedayati.
⁴ read: -ha. ⁵ Ck B^d atikicca-. ⁶ B^d apetaḡā. ⁷ Ck vi. ⁸ Ck -ta, B^d -natī.
⁹ Ck^s -ñā. ¹⁰ Ck^s -kā ¹¹ so B^d; Ck^s omit no. ¹² Ck^s alatta. ¹³ B^d
-tthānā. ¹⁴ B^d cesiyā. ¹⁵ so all three MSS. for anattacarāni-? ¹⁶ so C^s
for -atthāni?; Ck -attāni, B^d anācaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ B^d -nāti. ¹⁹ B^d ti, Ck^s piya. ²⁰ B^d adds hi 28*

surāsoṇḍo tassā hatthe¹ pilaṇḍhanādini pi surāgharam űeva paveseti, muddho²
andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāṣisoṇḍo⁴ hutvā gharadāsihi⁵ saddhīm
saṁvasati, bhariyam pana akkosati paribhāsati tena tam⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
anuvattantaṁ ayaṁ nittejo mam eva anuvattatīti tam akkosati paribhāsati, yo pana⁸
5 sabbadhamam anuppādeti kuṭumbam paṭicchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
sāram hatthe katvā tam dāsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
gharato pi tam nikkadḍhissati⁹, muddha pattaṁ ti muddhabhāvappattaṁ, rattaṁ
ti pamattaṁ, padosa maharati¹⁰ sāmike padosaṁ āharati dussati pāpakammaṁ
karotīti a., āramagamanaṣilā ti sāmikam¹⁰ anāpucchā va abhinham pupphā-
10 rāmadāsu aññataram gantvā ta. anācāram caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-
tāyā¹¹ balikammaṁ katan ti ādini vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana
addhā esā ta. anācāram caratīti puna tassā gantuṁ na deti, evam sabbattha
attho veditabbo, parakulam ti sandiṭṭhasambhattādīnam gehaṁ, tam sā¹²
asukakule me vadḍhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi tam sodhe-
15 mīti ādini vatvā gacchati, nillokanasilā ti vātapānantarādīhi olokanasilā¹⁴,
padvāṭṭatthāyini¹⁵ ti attano āṅgapaccaigāni dassenti padvāre titthati, accāva-
datīti¹⁶ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁷ sāmikassa santike ṭhitā ca¹⁷
aññassa nimittam dassetīti a., vijambhatīti¹⁸ aham tam diṣvā vijambhissāmi¹⁸
tāyā saññāyā okāssa atthitam vā natthitam vā¹⁹ jāneyyāsīti paṭhamam eva
20 katasaṁketā va hutvā akatasamketā vāpi evam esa mayi bajjhissatīti sāmikassa
passe ṭhitā va vijambhati²⁰ vijambhanam²⁰ dasseti, vīnamatīti kiñcid eva
bhūmiyam pāetvā tam ukkhipanti viya onamitvā piṭṭhīm dasseti, vilasatīti
gamanādīhi iriyāpathehi alamkārena vilāsam dasseti, vilajjati²¹ vilajjanti viya
vatthena sariram chādeti kavāṇam vā bhittam vā aliyati, nakhena²² ti pādana-
25 khena pādanakham natthanakhena natthanakham²³ ghaṭṭeti, kaṭṭhena²⁴ ti
dandakena, dārakan ti attano vā puttam aññassa vā puttam gahetvā ukkhi-
pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakan kilāpeti, cumbanādisu pi
es²⁵ eva nayo, dadātīti ṭassa kiñcid eva phalam vā puppham vā deti, yāca-
tīti tam eva paṭiyāceti, anukarotīti dārakena katan anukaroti, uccan ti
30 mahāsaddavasena vā thomanavasena²⁶ vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²⁷
vā amanāpavacana vā²⁸ paribhāvavacana²⁹ vā nīcam, avīccan ti
bahujaṇamaññhe apaṭicchane³⁰, vivīccan ti raho paṭicchannam, naccenā³¹ ti
etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaraṇena³² rattim deve vas-
sante vātapānena hatthim āropetvā seṭṭhiputtana nītāyā purohitabrahmaṇiyā
35 vatthum kathetabbam, jagghatīti mahāhasitam hasati³³, evam pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e, Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu soṇḍo. ⁵ Cks an-. ⁶ Bā
nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikkadḍhati. ¹⁰ Bā adds
āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā
accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a. vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamh-. ¹⁹ Bā atthi-
bhāvam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijamh-. ²¹ Bā omits hattha -. ²²
Ck thomasavasena. ²³ Ck mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵
Cks -bhavanavasena, Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti, kacchan ti upakacchakañ, palikkhatiti¹ dantehi likhati sirasan ti kesavattim eva, kesānañ mocanabandhane pi² parapurisānañ nimittam karoti³ aniyāmetvā vā⁴ kocid eva sārājissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavatīti⁶ ayañ mayi paduṭṭhā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā bhavatī⁷, pavāsan ti asukagāme payuttadhañāñ nassati gaccha tañ sādhehi vyavahārañ⁸ karohīti ādīni vatvā tasmīñ gate anācārañ caritukāmā pavāsañ vanneti, anātthan ti avadḍhiñ, akiccan ti akattabbayuttakañ, paridāhitvā ti gāhañ nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito e' ito ca parivattamānā, kumkumiyajātā ti kolāhalajātā pādāmūle nīpanne upatṭhāpeti dipañ jālāpeti nānappa-kārakañ kolāhalam karoti tassa kilesaratīñ nāseti dukkhañ vedayatīti sīsañ 10 me rujjatīti ādīni vadati, vilomamācaratīti āhārañ sītañ icchantassa unhañ detīti ādīnañ vasena paccanikavutti hoti, nihatabhoga ti sāmikena dukkhañ¹⁰ sambhātānañ bhogañāñ surālolatādihi vināsikā, santhavañ¹¹ ti kilesavasena santhavañ¹¹ karoti, nikkhanta-pādā ti jārassa upadhāranatthāya nikkhanta-pādā, sāmike patimbi agāraven' eva ca paduṭṭhamānasatāya ca aticārīñ hoti, 15 sabbittthiyo ti thapetvā vipassanāya tanukatakilesā sesā sabbā itthiyo pāpañ kareyyuñ, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a., nivātake ti raho mantanake paribhedake khañāñ¹³ vā raho vā ti pāpakaranatthāya okāsañ vā paṭicchannatthānañ vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātamattañ, alattā¹⁵ ti aladdhā ayañ eva vā pāḥo. aññañ sampannapurisañ¹⁶ alabhitvā pīṭhasappi- 20 nāpi tato patikkhātarenāpi¹⁷ pāpakañ kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhiratikārikāsū¹⁹, aniggahāsū 'ti niggahena vinetuñ asakkuneyyāsu, titthasamā ti yathā tittham uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantam vāreti tathā etāpi raho va khane vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhipanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyañ Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama- 25 rūpadharo, tassa devasikañ amaccā²² gandhakaraṇḍakasahassañ āharanti, ten' assa nivesane paribhaṇḍañ katvā gandhakaraṇḍake phāletvā gandhadārūni katvā āhārañ pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā aho si nāmena Kinnarā²⁵ nāma. purohito pi 'ssa samavayo Pañcālacaṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ aho si, raṇṇo pana pāsādañ nissāya 30 antopākāre jamburukkho nibbatti. tassa sākha-pākāramatthake olambanti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath' ekudivasāñ Kinnarā devī vātapānena oloketi tañ disvā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omīti niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā add paduṭṭhā. ⁶ Bā -antīti. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ Ck Bā -a. ¹¹ Bā saṇṭha-. ¹² Ck -no pi, C -no ti. ¹³ Ck mattanakkhatañ, C man-pakkhaṇa. ¹⁴ Bā -yyuñ. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ Ck Bā -nnañ. ¹⁷ Bā paṭikkulata-. ¹⁸ Ck add āramakārāsu, C -karāsu. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three MSS. for kañci? ²¹ Bā kinnaro. ²² Bā -ccasahassañ. ²³ Bā paccati. ²⁴ Bā pīssa. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

cittā hutvā rattim rājānaṃ ratiyā saṃgaṇhitvā tasmim niddam okkante
 saṇikam utthāya nānaggarasabhojanaṃ suvaṇṇasarakke pakkhipitvā
 ucchaṅge¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambun āruya
 sākḥāya oruya pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgatamaggen'
 5 eva pāsādaṃ āruya gandhehi sariraṃ ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhim ni-
 pajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasam nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ
 pavisanto jambucchāyā sayitaṃ paramakārūṇāppattaṃ pīṭhasappim
 disvā purohitaṃ āha: „pass' etaṃ² manussapetaṃ“ ti. „Āma devā“
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpaṃ paṭṭikkulāṃ kāci itthi chandarā-
 gavasena upagaccheyyā“ ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānaṃ
 janetvā „ayaṃ rājā kiṃ kathesi, attano deviyā mama santikaṃ
 āgamaṇaṃ na jānāti maṇṇe“ ti jamburukkhaṃ aṇḍalim paggaḥetvā
 „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, tḥapetvā tam⁴ aṇṇo etaṃ
 15 kāraṇaṃ na jānātīti“ ā. Purohito tassa kiriyāṃ disvā cintesi: „addhā
 raṇṇo aggamahehi jamburukkhenāgantvā⁴ iminā saddhim pāpam karo-
 tīti“ so rājānaṃ pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarirasam-
 phasso kīdiso hotīti“. „Samma aṇṇaṃ na passāmi, majjhimaṃ yāme
 pan' assā sariraṃ sīṭalaṃ hotīti“⁵. „Tena hi deva tiṭṭhatu aṇṇo
 20 itthi, aggamahehi te Kinnarā devī iminā saddhim pāpam karotīti“.
 „Samma kiṃ vadesi, evarūpā paramavilāsaṇṇaṃ⁶ kiṃ iminā parama-
 jegucchena saddhim abhiramissatīti“. „Tena hi naṃ deva parigaṇḍhā-
 hīti“. So „sādhū“ ti rattim bhuttasāyamaṇo tāya saddhim nipajjitvā
 „parigaṇḍhissāmi tan“ ti pakatīyā niddūpagamanavelāya niddupagato
 25 viya ahoṣi, sāpi utthāya tath' eva akāsi, rājā tassā anupadaṃ yeva
 gantvā jambucchāyaṃ nissāya aṭṭhāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam⁷ aticirāyitvā āgatā“ ti⁸ hatthena kaṇṇasakkhaliyaṃ⁹ pahari,
 atha naṃ „mā¹⁰ kujjhi sāmi, raṇṇo niddūpagamaṇaṃ olokesiṃ“ ti
 vatvā tassa gehe pādapaṇḍarīkā viya ahoṣi, tena¹¹ pan' assā pahā-
 30 rena sihamukhaṇḍalaṃ kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamaṇḍale pati, rājā
 „vattissati¹² ettakan“ ti tam gahetvā gato, sāpi tena saddhim ati-
 caritvā purimaniyāmena' eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam¹³ sabbā-
 laṃkāraṃ alaṃkaritvā etū“ ti āṇāpesi, sā „sihaṇḍalaṃ me suvaṇṇa-
 35 kāraṇaṃ santikeya“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakaṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bā ekam. ³ Bā hitam. ⁴ Bā -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bā -sasampannā. ⁷ Bā adds aṭṭha. ⁸ Bā āgacchati. ⁹ Bā -saṇḍhā-. ¹⁰ Bā adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bā vatt-. ¹³ Cks -a.

āgamāsi, rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvaṇṇakārassa san-
 tike“ ti suvaṇṇakāraṃ pakkositvā¹ „kīṃkāraṇaṃ imassā“² kuṇḍalaṃ na
 desīti³ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhivā „pāpe caṇḍālī“⁴
 mādisena te suvaṇṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipivā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttani, gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kinnarādeviyā“⁵ kujjhi⁶, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva, sace pi itthinaṃ dussīlabbhavaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakam c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aṇṇā-
 takavesena janapadaṃ carāma“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r. 10
 paticchāpetvā tena saddhiṃ cārikaṃ pakkāmi, te saṃyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭṭimbiko puttass' atthāya maṅ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārikaṃ paṭicchannayāne nisidāpetvā mahantena
 parivārena gacchati, taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārikaṃ tayā saddhiṃ pāpam karetuṃ sakkā“⁹ ti, „kīṃ kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā samma“ ti, purohito „tena hi passa devā“
 'ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāniṃ¹¹ parikkhipivā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā sayam maggapasse rodanto nisīdi, atha naṃ kuṭṭimbiko
 disvā „tāta kasmā rodasīti“ pucchi, „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netuṃ maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali, esā antosāṇiyaṃ kilamati, kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta, gantuṃ na sakkā, na jānāmi kīṃ bhavissatīti“. „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi, bahū itthiyo, ekā gamissatīti“, „tena hi
 ayam eva kumārikā gacchatu, etissāpi maṅgalaṃ bhavissatīti“, so
 cintesi: „saccaṃ vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva iminā nimittena, sā 25
 puttadhītāhi vaddhissatīti“ taṃ eva pāpesi¹², „sā ta. pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpam akāsi, rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi, atha naṃ katakiccaṃ nikkhamitvā āgataṃ pucchimsu: „kīṃ
 vijātā“ ti, „suvaṇṇavaṇṇaṃ puttan“ ti, kuṭṭimbiko taṃ ādāya pāyāsi,
 purohito pi raṇṇo santikaṃ gantvā „ditthā“¹³ te deva kumārikāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aṇṇāpi, api pana te kiñci dinnan“ ti, „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti, „nāssa taṃ dassāmīti“ vegena gantvā yānakam
 gaṇhitvā „kīṃ etan“ ti vutte „ayam me“¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsake
 ṭhapitamuddikaṃ gaḥetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikan“ ti, sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā. ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adda rājānaṃ. ⁹ Bā sakkomī. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omit
 gantvā. ¹¹ Ck sāniṃ, Bā sādhaṇa. ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakhena vijjhivā „gaṇha corā“² 'ti adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aññattha gamissāma devā“⁴ 'ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bha-
 5 vissanti. kin no etāhi. nivattāmā“⁵ 'ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā „evam“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evam pāpadhammā pakati etāsaṃ. khama⁸ deva Kinnarādeviyā“⁹ ti purohitena yācito khamitvā rājanive-
 sanato nam¹⁰ nikkadḍhāpesi, thānato pana tam¹¹ apanetvā aññaṃ aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca piṭhasappiṃ nikkadḍhāpetvā jambusākhaṃ¹²
 10 chedāpesi. Tada K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, aṭṭaṇṇa diṭṭhakāraṇaṃ eva¹³ āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁴ disvā Kaṇḍari-Kinnarānaṃ¹⁵

sabbitthiyo na ramanti agāre

taṃ tādisaṃ maccaṃ cajitvā bhariyā¹⁶

15 aññaṃ disvā purisaṃ piṭhasappiṃ ti g. ā. 308.

T. a.: Yaṃ ve Kaṇḍarissa¹⁷ rañño Kinnarāya ca deviya ti imesaṃ Kaṇḍari-Kinnarānaṃ virāgakāraṇaṃ ahoṣi taṃ disvā jānitabbaṃ sabbitthiyo attano sāmīkūnaṃ na ramanti agāre, tathā hi aññaṃ piṭhasappipurisaṃ disva taṃ rājānaṃ tādisaṃ ratikusalaṃ maccaṃ cajitvā¹⁸ bhariyā tena manussapetena
 20 saddhiṃ pāpaṃ akāsi

Aparo: atīte Bako nāma Bārāṇasirājā dhammena r. kāresi, tadā Bārāṇasiyā pācīnadvārāvāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe bhittim limpiti, ath' eko paccakabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
 25 karaṇatthaṃ „kahaṃ mattikaṃ labhissāmīti“¹⁹ cintetvā „Bārāṇasiyaṃ laddhuṃ sakkā“²⁰ ti²¹ pārupitvā pattahatto nagaraṃ pavisitvā tassā avidūre aṭṭhāsi, sā kujjhivā oloketi²² „samaṇa mattikaṃ pi na labhasīti“²³ vatvā²⁴ mahantaṃ mattikāpiṇḍaṃ āharitvā patte thāpesi, so tāya mattikāya pabbhāre paribhaṇḍaṃ akāsi²⁵, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bā - pahatthaṃ. ² Bā hotu. ³ Ck^o nivattitvā, ⁴ C^o imā, Bā omits evam. ⁵ Bā - atha. ⁶ Ck^o omits nam. ⁷ Ck^o omits tam. ⁸ Ck^o add agge. ⁹ Ck^o - katheva, C^o - kameva, B^o - karanameva. ¹⁰ Bā yañca. ¹¹ Bā kinnarī-. ¹² read: -ttha bhariyā. ¹³ Bā yañca kinnarikassa. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā adds cī-varam. ¹⁶ Bā add paduthena manasa mattikampi bhikkhatiti avoca paccaka-buddho niccalo va ahoṣi atha sā paccakabuddhaṃ niccalitaṃ disvā puna eittam pasādetvā oloketvā. ¹⁷ Bā adds sukhumaṃ. ¹⁸ Bā add sā nacirasseva tato cavitvā tasmiṃ yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiyā kucchimi paṭisandhiṃ gaṇhi sā dasamāsaccayena mātukuechito nikkhami.

phalena sarīraṃ phassasampannaṃ ahoṣi. kujjhivā olokitattā pana
 hatthapādamukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni abeṣum, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasāni Bārāṇasirājā rattin
 aññatakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato, sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kilantī ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi, so tassā
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum² nāsakkhi, dibbaphassena³
 puttḥo viya ahoṣi, so phassarāgaratto tathārūpamī⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsīti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assāmika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahan te sāmiko bhavissāmi. gaccha mātāpitāro
 anujānāpehīti“ ā., sā mātāpitāro upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 tīti“ vatvā „so pi duggato bhavissati“ sace tādisaṃ pi icchati. sādhi-
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññatabhāvaṃ ārocesi, so tasmim yeva
 gehe tāya saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvīsi, tato paṭṭhāy-
 eva rājā aññatakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthiṃ olo-
 ketum na icchati. Ath' ekadivasāni tassā pitu lohitaṃ pakkhāṇikā
 uppajji, asambhinnakharasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁵ bhe-
 sajjam, taṃ te daliddatāya uppādetum na sakkonti. tato Pañcapāpāya
 mātā dhītarāni ā.: „kiṃ amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetum
 sakkhissatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbam, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ, mā cintayīti“ vatvā tassā
 gamanavelāya dummanā⁷ hutvā nisīdi, atha naṃ rājā āgantvā „kiṃ
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhadde idaṃ atisāra-
 bhesajjam kuto labhissāmīti“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ caritum. antarāmagge parissayo pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepurāni nessāmi etissā phassasampadaṃ ajānantā ‘am-
 hākaṃ rājā yakkhiṇiṃ gaheṭvā āgato’ ti kelim karissanti. sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā guraṃ mocessāmīti“,
 atha naṃ ā.: „bhadde mā cintayī, āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāya saddhiṃ abhiramitvā rājanivesanaṃ⁸ gantvā punadivase
 tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁹ dve puṭe katvā ekas-
 mīm⁹ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekasmim cūlāmaṇiṃ ṭhapetvā baddhitvā
 rattibhāge gantvā „bhadde mayāni daliddā. kicchena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ ‘ajja imabhā puṭā pāyāsaṃ bhuñju’¹⁰ sve imabhā“ ti
 vadeyyāsīti“ ā.: sā tathā akāsi, ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto, sesaṃ mātu datvā sayam¹⁰

¹ Bā tveva-. ² Bā sandhāretum. ³ Bā -samphassena. ⁴ Bā tathāvīrū-. ⁵ Bā
 -titi. ⁶ Bā va etassa. ⁷ Ck -no. ⁸ Bā āharāpetvā. ⁹ Ck omit ek-. ¹⁰
 Bā -atu.

pi bhuñji, tayo pi sukhitā ahesum, cūlāmaṇipuṭaṁ punadivasatthāya
 ṭhapesum. rājā nivesanaṁ gantvā mukhaṁ dhovitvā „cūlāmaṇiṁ me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaraṁ
 5 vicinathā“ 'ti ā., vicinitvā na passiṁsu, „tena hi bahinagare dalidda-
 ghesu bhattachapannapuṭe upādāya vicinathā“ 'ti vicinitvā¹ tasmiṁ
 ghare cūlāmaṇiṁ disvā „tassā mātāpitāro corā“² ti bandhitvā na-
 yimṁsu. ath' assā pitā „sāmi na mayā corā, aṇṇenāyaṁ maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „kahaṁ so“
 ti pucchite „dhītā me jānāti ā., tato tāya saddhiṁ kathesi: „amma
 10 sāmikaṁ⁴ te jānāsi“⁵, „na jānāmi“⁶, „evaṁ sante amhakaṁ jīvitaṁ
 n' atthīti“⁷, „tāta so andhakāre āgantvā“⁸ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpaṁ na jānāmi, hatthasamphassena pana na jānitum sakko-
 mīti“⁹, so rājapurisānaṁ ārocesi, te pi raṇṇo ārocesum, rājā ājananto
 viya hutvā „tena hi taṁ itthiṁ rājāṅgaṇe“¹⁰ antosāniyaṁ ṭhapetvā
 15 sāniyā hatthappamaṇaṁ chiddaṁ katvā nagaravāsino sannipātetvā
 hatthasamphassena coraṁ gaṇhathā“ 'ti ā., rājapurisā tathā kātum
 tassā santikaṁ gantvā rūpaṁ disvā va vippaṭṭisārino hutvā āhaṁsu:
 „ayaṁ¹¹ piśācīti“¹² jigucchitvā phusitum¹³ na ussaḥimṁsu, ānetvā
 pana¹⁴ rājāṅgaṇe antosāniyaṁ ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum, sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hatthaṁ gahetvā va „no
 eso“ vadati, purisā tassā dibbaphassasadiṣe phasse bajjhitvā apa-
 gantum na sakkhimṁsu, „sa¹⁵ āyaṁ daṇḍārahā daṇḍaṁ datvāpi dāsa-
 kanmakarabhāvaṁ upagantvāpi etaṁ ghare karissāma“ 'ti cintayimṁsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi koṭṭetvā pabbājesum¹⁶, uparājāṁ ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum, atha¹⁷ rājā: „kiñci¹⁸ ahaṁ bha-
 veyyaṁ“ ti hatthaṁ pasāresi, taṁ hatthe gahetvā va „coro me
 gahito“ ti mahāsaddaṁ kari, rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtaṁ ārocesum, atha
 ne rājā ā.: „ahaṁ¹⁹ attano gehaṁ ānetum evaṁ kāresim²⁰, etissā
 30 phassaṁ²¹ ājanantā maṁ paribhaveyyun²²“ ti vatvā²³ „tasma²⁴ mayā
 sabbe tumhe jānāpitā, vadatha²⁵ idāni kass' esā gehe bhavitum yuttā“
 ti, „tumhakaṁ devā“ 'ti, atha naṁ abhihiṁsitvā aggamaheṣiṁ aṇṇāsi²⁶,

¹ Bā C^o -nanta. ² Bā -ro. ³ Cks -ro, Bā me jānamātarā. ⁴ Cks yaṁ. ⁵ Cks
 natthi. ⁶ Ck āgañjitvā, C^o agañchitvā. ⁷ Ck adda sā, C^o sa. ⁸ Cks abaddhi.
⁹ Bā dhidhi. ¹⁰ Ck jīsa-, C^o piśāmitt, Bā piśācāti. ¹¹ Cks phusitum, Bā
 phassi-. ¹² Bā add naṁ. ¹³ Bā palāpesum. ¹⁴ Bā add naṁ. ¹⁵ Cks kañci.
¹⁶ Bā add etaṁ. ¹⁷ Bā evamakāsi. ¹⁸ C^o -ā, Ck omits ph-. ¹⁹ Cks -bhā-
²⁰ Bā cintetvā. ²¹ Cks tassa. ²² Bā -etha. ²³ Bā akāsi.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana¹ sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi, tā tassā²
 antaraṃ pariyesiṃsu, sā ekadivasaṃ dvinnā³ aggamahesibhāvassa
 supine nimittāṃ disvā raṇṇo ārocesi, rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evarupe supine diṭṭhe kiṃ hotiti“ pucchi, te itarāsaṃ 5
 itthiṇaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahārāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittāṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittan“ ti vatvā „idāni kiṃ kātābhan“ ti vutte
 „deva imaṃ māretuṃ na sakkā, nāvāya pana naṃ ṭhapetvā 10
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatīti“ vadimsu, rājā āhāravatthālāmkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyaraṇṇo abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati nāvāṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhan“ ti ā, rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhan“ ti vatvā āga- 15
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa raṇṇo aggamahesibhāvaṃ kathetvā taṃ⁷ sabbāṃ
 pavattim tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁸, aha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi, saha gahaṇen' eva
 phassaarāgaratto aññāsu itthisu⁹ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga- 20
 mahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā tassa pānasamā ahoṣi, Bako taṃ pavattim
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamahesiṃ¹¹ kātuṃ dassāmiti“ senāṃ sam-
 kaddhitvā¹² tassa paṭititthe¹³ nivesanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti, so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi, ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimasāmikattā 25
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattasattadivasaṃ hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno saññā-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā tithapaṭititthe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnā pi tesāṃ mahesittā¹⁷ kāreṣi, dve pi tassā sam-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya 30
 itarassa gharaṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tātassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -kathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit taṃ. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthisu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -dḍhi. ¹³
 Bds tassa pana nadititthe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā.
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyassāti. ¹⁶ Bds tithapaṭitthena. ¹⁷ Bd aggamahesitāni.
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakupaṛājā Bako ahoṣi, tasmā idaṃ attanā diṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca⁴ Pāvārikassa raṇṇo
accantakāmaṇugataṣṣa bhariyā
avācari² baddhavasānugassa³.
kam vā itthi⁴ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta accantakāmaṇugataṣṣa¹ 'ti accantaṃ kāmam anugataṣṣa, avācarī⁵ anācārī carī, baddhavasānugassa³ 'ti baddhassa⁶ attano vasānugataṣṣa attano pesanakārassa santike ti a., karanatthe vā⁷ sāmivacanam. tena
10 saddhiṃ pāpam akāsi⁸ vuttaṃ hoti, tadaññan ti katarāṃ⁸ aññaṃ purisaṃ nāticareyyā⁹ 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmaḍattassa bhariyā Piṅgiyāni¹⁰ nāma¹¹ siḥapaṇḍarāṃ vivaritvā olokeṇti maṅgalassagopakaṃ disvā raṇṇo niddokkamanakāle¹² vātapānena oruḥa tena saddhiṃ aticaritvā puna
15 pāsādaṃ abhiruḥa gandhehi sariraṃ ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhiṃ nipajji, ath' ekadivasaṃ rājā „kin nu kho deviyā adḍharattasamaye niccaṃ sariraṃ siṭṭalaṃ hoti. parigaṇhissāmi na¹³ ti ekadivasaṃ niddūpagato viya hutvā taṃ utthāya gacchantiṃ anugantvā assabandhena saddhiṃ aticarantiṃ disvā nivattitvā sayanaṃ abhiruḥi¹³, sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁴ nipajji, punadivase rājāmaccamajjhe yeva taṃ pakkosāpetvā taṃ kiccaṃ āvikaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā¹⁵ ti tassā vadhaḥbandhanachejjābhejjārāhaṃ doṣaṃ¹⁵ khamitvā thānā cāvetvā aññaṃ aggamaheṣiṃ akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmaḍatto ahoṣi, tena taṃ attanā diṭṭhakam āharitvā dassento pi:

- 25 23. Piṅgiyāni¹⁶ sabbalokissarassa
raṇṇo piyā Brahmaḍattassa bhariyā
avācari baddhavasānugassa¹⁷,
taṃ vāpi¹⁸ sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. taṃ ti sā evaṃ aticaranti taṃ va assabandhaṃ taṃ va¹⁸ aggamahe-
30 siṭṭhānaṃ ti ubhayam pi na ajjhaga¹⁹, ubhayato bhaṭṭha ahoṣi, kāmakāminīti kāme paṭṭhayaṃānā, evaṃ pāpadhamma itthiyo ti.

¹ B^d diṭṭhaṃ. ² B^d anācārī. ³ B^d paṭhavasānugata-. ⁴ so C^s; C^k kam vasi itthi, B^d kam vāpi itthi, read: kam vāpi thī? ⁵ B^d anācārīti. ⁶ B^d paṭhassa. ⁷ B^d taṃ. ⁸ B^d adda taṃ. ⁹ B^d -rā. ¹⁰ C^s piṅgiyāti, C^k piḍgiyāti, B^d piyaṅgayāni. ¹¹ B^d adda aggamaheṣi. ¹² so C^s; B^d niddupagamaṇa-. ¹³ B^d -rūyhi. ¹⁴ C^k tulla-, B^d cūlasayanaḥ. ¹⁵ C^k -bandhanaḥje bhejjārāhaṃ doṣaṃ, B^d -bandhaḥajjabhejjā-, C^s -raharāṃ-. ¹⁶ B^d piyaṅgayāni. ¹⁷ B^d anācārī paṭha vasānugataṣṣa. ¹⁸ C^s omī assa -. ¹⁹ B^d nājjhagaṃ.

Atītavatthumhi itthīnaṃ dosaṃ kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsaṃ dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dūbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā² pajānanti kataṃ na kiccaṃ
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantadhammā
sassa³ eva⁴ cittassa vasaṃ vajanti. 312.
26. Cīrānūvuttham⁵ pi piyaṃ manāpam
anukampakaṃ⁶ pāṇasaṃam pi santaṃ⁷
āvāsu⁸ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasamāham itthīnaṃ na vissasāmi. 313.
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁹
kannappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ¹⁰
cakkassa¹¹ nemi viya¹² parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹³
ādeyyarūpaṃ¹⁴ purisassa vittaṃ¹⁵
saṃhāhi vācāhi nayanti-m-etā¹⁶
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315.
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹⁷
ādeyyarūpaṃ¹⁸ purisassa vittaṃ¹⁹
samantato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpaṃā sikhī-r-iva²⁰ sabbabbhakkhā
tikkhāmāyā²¹ nadi-r-iva²² sīghasotā
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca²³
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317.
31. Na tā²⁴ ekassa na dvinnāṃ āpaṇo va²⁵ pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādha²⁶. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbinā. ² Cks tān. ³ Cks sassa. ⁴ Ck -nuttam,
Bā -vuṭṭam. ⁵ Bā -kamman. ⁶ Bā bhattāni, Ck santa, Cs santīm. ⁷ Cs Bā
āvāsu. ⁸ Bā bārāssa, Bs vāra-. ⁹ Bā itthīnaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevāra, Cs nemīva. ¹² Bā sapekha-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmāyā, Bā
tikkhāmānā. ¹⁹ Cs Bā nadīriva; read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamampiyāṇa,
Bā yamappiyanti. ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaye.

32. Yathā nadī ca pantho ca pānāgārāṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma, velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
33. Ghatāsanasamā h' etā kaṇhasappasirūpamā,
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varam varam. 320
- 5 34. Ghatāsanaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappamī
muddhābhisittāṃ pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha,
tesāṃ bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
35. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kṇatā
16 na dakkhiṇā pamadā sevitābbā,
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevitābbā ti. 322.

Ta. khuddānaṃ⁶ ṭi khuddānaṃ⁶, Kaṇaverajātake⁷ viya baddhacore pi
sārajjanaṃ sandhāy' etaṃ vuttaṃ, lahuḍḍittānaṃ ti taṃ muhuttaṃ eva jaṇi-
15 vattanacittānaṃ, Culladhanuggahajātaken' etaṃ kathetabbam⁸, akatuññutā pana
etāsāṃ Ekanipāte Takkāriyajātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantataṃ¹¹ saddhātuṃ¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano kataṃ upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā kātabbakiccaṃ, na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātake chaddetvā yasmim patibaddhacittā honti taṃ nēva anubandha-
naṭo ete mātādayo na jānanti¹⁵ nāma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anaryā ti
millaṇṇā, sassā 'ti sakassa, avāsū¹⁷ 'ti āpadāsu¹⁷, kiccesu 'ti tesu tesu karaṇi-
yesu, kannappakannaṃ ti otinnotinṇaṃ, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamaṃ vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatīṭṭhitāṃ, nemiti
sakaṭassa gacchato cakkānemi viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikam,
vittaṃ ti dhanam, nayantīti attano vasaṃ nenti, jalajenā 'ti jalajāta-
sevālena, Kambojakaraṭṭha-vāsino kira yadā ātavito asse ganhitukāmā honti tada
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojtvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhētvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tiṇāni ādim katvā yava
parikkhepadvārā makkhenti, assā pāṇiyam pīvitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tiṇāni carantā²² anukkamena taṃ thānaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in B^d the second hemistich comes before the first. ² C^k bahu-. ³ C^k B^d ro, B^s yo. ⁴ B^d have. ⁵ C^k bahunā, B^d bahunna. ⁶ B^d luddā-. ⁷ C^k -ru-, B^s kajavedā-. ⁸ B^d dīpetabbam. ⁹ so C^k; B^d na devasattoti na devasatto devena anāsatto. ¹⁰ so C^s; C^k abhūtāvattito, B^d abhūtapavattito. ¹¹ B^d -vantatavādāṃ. ¹² B^d sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^k -e, B^d bhūta vitto. ¹⁵ B^d -āti. ¹⁶ C^k -patthaka-? B^d -panhaka. ¹⁷ C^k B^d apa-. ¹⁸ B^d -rūyhati. ¹⁹ C^k a-. ²⁰ C^k -savaddhāni, C^s -saṃvaddhāni, B^d sambandhāni, B^s -sambandhanā. ²¹ B^d omits tīre. ²² B^d khādantā. ²³ C^k se, B^d yathā te.

palobhetvā asse¹ vasam² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahanatthāya
 saṅghāhi vācāhi purisaṃ vasam nentitī a., kullaṃ ti taranattthāya gahitaṃ yam
 kiñci, silesūpamā ti purisaṇaṃ cittaṇḍhanena silesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhāmāyā³, sīghasotā nadīrivā 'ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁴
 ti a., āpaṇo ti yathā ca pasāritāpaṇo yesaṃ mūlaṃ atthi 'tesaṃ yeva upakāro 5
 tath' etāpi, yo tā ti yo puriso tā itthiyo, bādhaye⁵ ti yo vātam pi jālena
 bādheyya⁶, velā tāsam na vijjatitī yathā etāsaṃ nadīnaṃ asukavelāyā ev'
 ettha gantabban' ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticcitakkhane upagantabba
 n' eva asuken' evā⁷ 'ti pi mariyādā n' atthi atthikattthikena upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpiti a., ghatāsanaṇḍhanā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi 10
 kilesaratiyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya 'ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahularāgatāya
 ghoravisatā pisunatāya dūjivhatā⁸ aticaritāya mittadūbhitā veditabba, gāvo
 bahitinaṇḍhanā⁹ 'ti yathā gāvo khāditaṭṭhanāṃ chaddetvā bahimaṇḍhanā¹⁰
 tiṇassa varaṃ varaṃ omasanti khādanti evam etāpi niddhanaṃ chaddetvā 15
 aññaṃ sadhanam eva gacchantīti¹¹ a., muddhābhisaṭṭhanā ti rājānaṃ, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo, ete¹² ti ete pañca jane, niccayatto¹³
 ti niccaṃ samānato upaṭṭhitasati, appamatto va hutvā ti a., dubbidū 'ti dūjjāno,
 sabbabhāvo ti ajjhāsayo, ciraparicinnō pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuṇḍaro ghāṭeti ciraparicito pi sappo ḍasati ciravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁴ 20
 hoti, evam ciraparicinnāpi itthiyo vikāraṃ dassentīti, naccantavaṇṇā ti
 abhirupavati, na bahūna¹⁵ kantā ti aḍḍhakāsiganikā viya na bahunnaṃ piyā
 manāpā, na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi¹⁶ bahumittā honti
 tasma na sevittabbā, na dhanassa hetū 'ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevittabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati. 25

Evam vutte mahājano M-assa „āho sukathitaṃ“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ agunaṃ kathetvā
 tuṇhi ahoṣi.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano nāṇabalena itthīnaṃ agunaṃ kathessāmīti“ vatvā 30
 agunakathaṃ ārabhi.

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunaṇḍhanā ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhāmāyā ti tikkhīna-
 māyā. ⁴ Ck sīghamāyā, Bd Cs add evam sīghamāyā. ⁵ Bds bandh-. ⁶ Ck
 baddh-, Bds bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -tāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -maṇā-
 pamaṇāpāssa. ¹¹ Bds bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccaṃ yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahunnaṃ. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bds satthā. ¹⁸ Bd -gāthā parl.

36. Paṇṇam pi ce 'mam paṭhavim dhaueṇa
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇam atimaññeyya tam pi,
tāsam vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṃ ce pi alinavuttiṃ
komārabhattāraṃ piyaṃ manāpam
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti,
tasmā hi itthinaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchati maṃ ti poso,
10 na vissase rodati me sakāse,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhaṇurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇacoraṃ,
15 na vissase rājā sakhā² mamaṃ ti,
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nārisu
accantasilāsu asaṇṇatāsu,
accantapemānugat³ assa bhariyā
20 na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haneyyu⁴ chindeyyum pi chedayeyyum⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyum⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgatiṭṭhūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsam yathā saccaṃ saccaṃ tāsam tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ omasanti varam varam. 329.
43. Gaten¹¹ etā palobhenti pekkhitena mihitena¹¹ ca
atho pi dunnivātthena mañjunā bhaṇitena ca. 330.
44. Coriyo kaṭṭhinā¹² h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vaṇcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsam na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbaghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthinaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Ck^s apassu. ² Ck^s rāja-, B^d rājā sukhā. ³ Ck^s -um, B^d -umpi. ⁴ B^d chindā-
peyyumpi. ⁵ B^d -e. ⁶ Ck^s jatvā. ⁷ B^d piveyyum. ⁸ B^d dīnna-. ⁹ B^d
yathā. ¹⁰ Ck^s bahu-. ¹¹ B^d mitena, read: smitena or mhitena. ¹² B^d capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati.
dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.
48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍālāṃ¹
chavaḍḍāhakaṃ [pupphachaḍḍakaṃ]
sadhanam anupatanti nāriyo. 335.
49. Kulaputtaṃ pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ²
sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo⁵ ti. 336.

5

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁶ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ,
laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchati maṃ ti maṃ eṣā icchatīti pi
puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sākha purāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā 10
santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appoṭhetvā⁸ apaccavekkhivā na
paribhūṇeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tīṭheyya paccāmito vā satthaṃ
nikkhiṇeyya, mittapurāṇacoraṇaṃ ti panthadūbhanatṭhāne tīṭhaṃ coraṇaṃ
purāṇamīto me ti⁹ na vissaseyya; corā¹⁰ hi ye¹¹ samjānanti te yeva mārenti,
sakhā mamaṃ ti so hi khippam eva kuffhati, tasmā rājānaṃ sakhā me ti na 15
vissase, dasaṇṇamātarāṇaṃ ti ayaṃ mahallikā idāṃ maṃ na aticarissati attā-
naṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū¹³ ti bālānaṃ ratikarāsū,
accanta-sīlāsū¹⁴ ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-
anugatapemaṃ assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkārānā; tittṭhasamā hi nāriyo
ti sambandho, tittṭhaṃ viya sabbasādhārānā ti a, haṇeyyūṇaṃ ti kuddhā va 20
aṇṇapurisa-sārattā vā hutvā sabbesaṃ taṃ haṇaṇādikāṃ kareyyūṇaṃ, mā dīna-
kāma-sū¹⁵ ti hīna-jhāsayāsū¹⁶ klīṭṭha-sayāsū, bhāvaṇaṃ ti evarūpasū sinehaṃ
mā kari¹⁷, Gaṇḍātittṭhū-pamāsū¹⁸ ti sabbasādhārāṇatṭhena Gaṇḍātittṭhasadisasaṃ,
musā ti musāvādo tāsaṃ saccasādiso va, gatenā¹⁹ ti ādisu pekkhītena palo-
bhanena²⁰ Unimadantijātakaṃ dunnivatthena Naḷini-jātakaṃ mañjunā bhanitena 25
'tuvaṇaṃ kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthūṃ kathetabbam,
coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsaṇena coriyo, kaṭṭhina² ti thaddhabhaya, vālā
ti dutṭhā appaken³ eva kujjhanasīlā, lapasakkharā¹⁸ ti nīratthakalapānena
sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pa-
gabbhā ti kāyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yatīṇā sikkhī sabbaghaso evam 30
tāpi sabbaghasā, pativellanti parissajanti upagūhaṇti veṭṭenti, latā vā⁴ ti
yathā latā rukkhānissitā rukkhāṃ veṭṭeti evam etā purisaṃ parissajantiyo pi
dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādīsū gopuriso ti vuccati gopālako,
chavaḍḍāhakaṃ ti chavānaṃ ḍāhakaṃ susānagopānaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, puppha-
chaḍḍakaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu- 35

¹ so all three MSS. ² so B^s; B^d chavakasama, C^ks caṭṭaka. ³ read: abhi? ⁴
add va? ⁵ B^ds -gūthāpari-. ⁶ B^ds gūthāya. ⁷ B^d sākha in the place of paṇṇa.
⁸ so C^ks; B^d -ṭetvā. ⁹ B^ds add taṃ. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, B^s yeye? ¹²
C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dīna-. ¹⁴ C^k lita-, C^s lina-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶
C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapasasa-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d
omits pari - - ²¹ B^ds susānapālaṇa.

gacchanti yeva, akīñcanan ti adhanam, chavakasaman¹ ti sunakhamain-
sakhādakacapaññālena samam sadisam tena nibbisesam pi purisam bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāne thatvā Ānando gijjharājā itthīnam
6 aguṇam kathetvā tuṇhi ahosi. Tassa vacanam sutvā Nārado
pi attano nāne thatvā tāsam aguṇam kathesi.

Tam dassento Satthā āhu: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānam⁴ vidditvā tāyam
velāyam imā gāthāyo abhāsi:

- 10 50. Cattāro⁵ me na pūrenti, te me suṇātha⁶ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijanapati. 337.
51. Saritā sāgarām yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddam na pūrenti, unattā⁷ hi na pūراتي. 338.
52. Brāhmaṇo ca adhiyānam vedam akkhānapāncamam⁸
25 bhiyyo pi sutam iccheyya, unattā hi na pūراتي. 339.
53. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddam sapabbatam
ajjhāvase vijitvā anantaratanocitam,
pāram samuddam pattheti, unattā hi na pūراتي. 340.
54. Ekamekāya itthiyā atthatta⁹ patino siyā
20 sūrā ca balavantā⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandam, unattā hi na pūراتي. 341.
55. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānam¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
56. Vātam jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgarām ekapāṇinā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanam
yo sabbabhāvam pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 57. Corīnam bahubuddhīnam yāsu saccam sudullabham⁽²⁴⁾
thīnam bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck caṭakasam, C^o vaṭakasadisam, B^d chavakasama sadisam. ² Ck bhaga-, read:
abhiḡ-? ³ Ck^o tasam. ⁴ B^d gāthāpariyosāne. ⁵ B^d suṇātha mama. ⁶ B^d
-vissitā. ⁷ Ck^o unantā. ⁸ B^d -ānam-, Ck^o -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^o kaṇṭha-
¹¹ B^d jā-; read: jaleneva? ¹² B^d naro ¹³ B^d -ceyya, Ck^o -ciyasa. ¹⁴ B^d
hatthena. ¹⁵ Ck^o bbassajeyya, B^d uyujje; read ossaje.

54. Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{13}$, IV $\frac{471}{21}$)
 sīdanti, nañ viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
 55. Avattāni mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{320}{10}$, IV $\frac{471}{10}$)
 sīdanti, nañ viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
 60. Yam etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
 jātavedo va sañ ṭhānañ khippañ anudahanti nañ ti. 347.

Ta. dijampatīti dijasetthakam¹ Kunālam ālapati, saritā ti adi tha-
 pitamātikāya bhājanattañ vuttam, ūnattā ti udakapatitṭhānassa hi mahantattā
 unā yeva, adhiyanan ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapañcaman² ti
 itihāsapañcaman vedacattukkam, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
 tabbassa na pūrati, ratanocitan ti nānāratanehi eitañ paripunnāñ, ūnattā
 ti so hi tanhāmahantatāya na pūrati, siyā ti siyūñ, ayam eva vā pāṭho,
 sabbakāmarasāharā ti sabbesañ kāmarasānañ āharāpakā, navame ti atṭhahi
 atittibhāvadassanattam vuttam, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandañ
 karot' eva, unatta ti sū hi kāmatañhāmahantatāya na pūrati, kaṇṭakānañ 15
 pāsākha ti sambādhamagga⁴ kaṇṭakasākhāsadiśā, yathā hi sākha laggitvā ākad-
 dhati evaṃ etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākha hatthādisu vijjhittvā dukkhañ
 uppādeti evaṃ etāpi putṭhamattā va sarīrasamphassena vijjhittvā mahāvīnāsāñ pā-
 penti, vajantīti parapurisāñ vajanti, parāmase ti gaṇheyya, osiñciya ti
 nahāyitūñ otinno ekena pañina sakalasamudde⁵ udakañ osiñceyya⁶ gahetvā chad- 20
 deyya, sakenā 'ti ekena attano hatthena tam eva hattham hanitvā⁷ ghosam
 uppādeyya, sabbabhāvan ti tvañ me⁸ ittho kanto piyo manāpo ti vucca-
 māno yo⁹ puriso evaṃ ev' etan ti saddahanto attano ajjhāsayañ pamadāsu
 ossajjeyya¹⁰ so jalādihi vātagabanādīni kareyya 'ti a., gatañ ti gamanañ,
 analā ti tihi dhammeñhi alan ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānadi 25
 udakena evaṃ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti nañ -- na ti tattha¹¹ nañ ti
 nipātamattam, itthiyo allinā catūsu apāyesu sīdantīti vīditvā, avattanīti yathā
 avattanī mahājanassa hadayañ mohetvā attano vase vatteti evaṃ etāpi¹² a..
 vikopanā ti nāsanatṭhena ca garahanatṭhena ca brahmacariyassa kopika.
 chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu va. 30
 sañṭhānañ ti yathā jātavedo attano ṭhānañ yañ yañ padesañ alliyati tam
 tañ¹⁴ jahati tathā etāpi yañ yañ purisañ kilesavasena alliyanti tam tam
 anudahanti mahāvīnāsāñ pāpenti.

Evañ Nāradena itthīnañ aguṇe pakāsīte puna M. vise-
 setvā tāsāñ agunañ pakāsēsi. 35

¹ B^d -jeṭṭhakam. ² B^d bedamakkhāna-, C^k devakkhāmanap-. ³ B^d add vīsa
 time pi. ⁴ C^k sakkhadha-, B^d sampāva-. ⁵ B^d -a. ⁶ C^k -eyyā, B^d -eyyūñ. ⁷
 B^d haritvā. ⁸ B^d tvañ eva. ⁹ B^d so. ¹⁰ B^d uss-. ¹¹ B^d ettha. ¹² C^k
 -pi attho. ¹³ C^k chandavāsāvā. ¹⁴ C^k only one tam

Tam dassetum Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāraddassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ viditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abbhāsi:

61. Sallape nisitakhaggaṇṇinā
 5 paṇḍito api pisācadosinā,
 uggatejauragam¹ pi āside,
 eko ekapaṇṇadāṃ² hi nālape³. 348.
62. Lokacittamathanā hi nāriyo
 naccagītabhaṇṇitamihitāvudhā⁴,
 10 bādhayanti anupaṭṭhitāsati⁵
 dīpe rakkhasigaṇo va⁶ vāṇije. 349.
63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
 majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
 tā gilanti purisassa pābhatam
 15 sāgare va makaran timiṅgilo. 350.
64. Pañcakāmaguṇasātagocarā
 uddhatā aniyatā asaṇṇatā
 osaranti pamadā pamādinam
 loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 20 65. Yam naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
 chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
 jātavedasadisam pi tādisaṃ
 rāgadosavatiyo⁹ dahanti naṃ. 352.
66. Aḍḍham¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanam
 25 osaranti sadhanam sah¹ attanā,
 rattacittam ativeṭṭhayanti naṃ¹¹
 sāla¹² māluvalatā kāṇaue. 353.
67. Tā upenti¹³ vividhena chandasā
 citrabimbamukhiyo alamkatā,
 30 ūhasanti pahasanti nāriyo
 Saṃvaro va sati¹³ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇimuttabhūsitā
 sakkatā patikulesu nāriyo

¹ Bḍ -am ura-. ² Ckḥ ekam-, Bḍ ekāya-. ³ Ckḥ pamadā hi-, Bḍ ekāya pamudāya nālape, Bḍ ekāya pamadā hi-. ⁴ so Cḥ for -tambhi- or -tasmi-, Ckḥ -haṇṇitamihita udhā, Bḍ -tapita-. ⁵ Ckḥ gaṇeva? Bḍ gaṇāva. ⁶ Bḍ āpagam, Bḍ āpagā. ⁷ Bḍ upalāpenti. ⁸ Bḍ vā. ⁹ Bḍ -vadhīyo. ¹⁰ Bḍ uddham, read: aḍḍha ṇatva? ¹¹ Ckḥ nā. ¹² Bḍ -am. ¹³ so Ckḥ; Cḥ e sati? Bḍ va samtatam.

- rakkhitā aticaranti sāmikam
dānavam va hadayantarassitā¹. 355.
69. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nārinam vasagato na bhāsati
Rāhunā upagato va candimā. 356. 5
70. Yam kareyya kupito diso disam
duṭṭhacitto vasam āgataṃ ari
tena bhiyyo vyāsanam nigacchati
nārinam vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnanakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatālītā²
hīnam eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā
rājadhāninigamesu vā puna
odḍitaṃ Namucipāsavākaram
cakkhumā parivajje sukhattiyo⁴. 359. 15
73. Ossajitva⁵ kusalam tapogūṇam
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶
devatāhi nirayam nimissati
chedagāmimaṇiyam va vāṇijo. 360. 20
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakammunā
gacchati aniyato galāgalam
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361. 25
75. So upeti nirayam Patāpanam
sattisimbavāṇaṃ ca-m-āyasam⁹
āvasitvā[na] tiracchāṇayoniyam¹⁰
petarājavisayam na muṇcati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddaratiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādinam
duggatiṃ ca paṭipādayanti nam. 363.

¹ Bds -yantaniessitā. ² all three MSS -kasā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko, C^s -jje sukhanayo. ⁵ all three MSS. ossajjivā. ⁶ Cks omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bā dummedho. ⁹ Bā ayasam, B^s
āyasam, C^k mānasayam, C^s māsayam. ¹⁰ Cks -yo. ¹¹ Cks muccati. ¹² Cks va

77. Dibbakhiddharatiyo na dullabhā
cakkavattacaritaṇ ca mānuse
sovaṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāh' anattikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vitarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anattikā. 365.
79. Sabbadukkkhasamatikkamam siyam
accantaṁ acalitaṁ asaṁkhataṁ
nibbuthehi sucihi³ na dullabham⁴
ye caranti pamadāh' anattikā ti. 366.

Ta sallape ti sace mayā saddhim sallapessasi ēsan te pāṭessamīti⁵
vatvā khaggaṇi ādāya ṭhitenāpi⁶ sallapitamatte yeva taṁ khādītva jīvitavināsan
15 pāṭessamīti dosinā hutvā ṭhiteṇa piṣācēnāpi saddhim sallape, upagataṁ dāsi-
tvā⁷ nāṭessamīti ṭhitaṁ⁸ uggatejaṁ uragaṁ⁹ āside va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, lokacittamathanā¹² ti lokassa cittagha-
tikā¹³, dīpe rakkhasiṅgano¹⁴ ti yathā yakkhadīpe rakkhasiṅgano¹⁵ manussena¹⁶
vesena¹⁷ vāpije palobhetvā¹⁸ attano vasagata katvā khādanti evaṁ imāpi kama-
20 gūnehi attano vase katvā satte mahāvināsaṁ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
saṁvaro ti mariyādā, pābhatan ti dukkhasambhataṁ dhanam gilanti nāṇenti,
aniyatā ti aniyatacittā, lonatoyavatiyan ti lonatoyavantaṁ samuddan¹⁹
ti a, āpakā²⁰ ti āpagā, ayam eva vā pāṭho, yathā samuddaṁ nadiyo osa-
ranti evaṁ pamādinam pamadā ti ā., chandasā ti pemena, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasādāsan ti gūṇa-
sāmpattiya aggim iva jalaṇṭam²¹ pi. rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhikā.
rājadosagatiyo²² ti pi pāṭho, osarantīti madhuravacanena taṁ bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṁ²³ ti sadhanā²⁴, ayam eva vā pāṭho, vatthālamkāratthāya
kiñci attano dhanam datvāpi²⁵ otarantīti a, sahattanā²⁶ ti attabhāvena sad-
30 dhim attano²⁷ bhāvam pi²⁸ tass' eva paricajantiyo viya honti, ativeṭha-
yantīti dhanagabanatthāya ativiya veṭhenti pīṇenti, vivīdhena chandasā ti
nānāvīdhena ākāreṇa, citrabimbamukhiyo ti alāmkārapavasena citrasarīra
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṁ hasanti, pahasantīti
mandahasitaṁ hasanti, Saṁvaro vā²⁹ ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bđ suvaṇṇavyamhi-. ² Bds ca ³ Cks -ihi, Bđ -ibhi, Bs -ihi. ⁴ Cks -ā. ⁵ Bds phāle-, Ck pāthe-. ⁶ Bđ adds sallape. ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bđ taṁ. ⁹ Cks omit uragaṁ. ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālaṇṇe. ¹² Bđ lokacittassa-gbhāṭakā. ¹³ Bđ -ū. ¹⁴ Cks manumūṇa. ¹⁵ Bđ veseva. Cks omit vesena. ¹⁶ Bds upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bds āpagan, Cks -kan. ¹⁹ Bds jalitam. ²⁰ Cks -dosavā. ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nān. ²³ Bđ Cs attā. ²⁴ Cks cū.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
 janā ti Karaṇḍakajāṭake³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticārī
 evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsati ti na virocati Hārita-
 Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ ti tato⁶ amittena katavyasanā atirekatara-
 vyasanam ti a., apekkhavā ti satanho, kesa--tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna-
 kesā⁷ nakhehi chinnaḡattā⁸ tajjitā pādādihi ca tālita va hutvā yo⁹ keḷvasena¹⁰
 ete pi vippakāre karoti¹¹ tādisam hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
 vippakāre pariharanti madhurasamācāre¹³, kiṇḡkuraṇā: ramanti kuṇḡape va
 makkhikā ti yasmā jegucche hatthikunapādimhi makkhikā viya tā hīne yeva
 ramantīti a., oḍḍitan ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu thānesu Na-
 mucino Kilesamārassa migapakkhāgahaṇattham luddakehi oḍḍitam pāsā ca vā-
 karaṇā eā¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dibbamānusakena¹⁷
 sukkena atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
 yakaṇ tapogunam chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
 kāmaraticarītāni ācarati, devatāhi nirayam nimissatīti²⁰ so sadevalokena
 parivattetvā²¹ nirayam gāhissati, chedagāmimaniyam va vānijo ti yathā
 bālavānijo mahagghabhandam datvā chedagūmilāmakaṇ manikaṇ ganhati tathā-
 rūpo ayaṇ hotīti a., so ti so itthinam vasaṇ gato, aniyato ti ettakaṇ kālāni
 apāyesu paccissati, galāgalan ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
 yesu eva gacchatīti²³ a., yathā kiṇ: dūttha--uppathe ti yathā kutagadara-
 bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchatī tathā, sattisimbali-
 vanan ti sattisadisēhi kaṇṭakehi yuttam āyasaṇḡbalivanam, petarājavisayan
 ti petavisayaṇ ca kālakaṇḡjakaasuravisayaṇ ca²⁴, pamāḍinan ti pamattānaṇ,
 te hi pamadāsu pamattā tāsāṇ sampattīnaṇ mūlabhūtaṇ kusalaṇ na karonti,
 iti tesāṇ pamadā sabbā tā nāsayanti nāma, paṭipādayanti nan ti tathā-
 vidham purisaṇ tā pamādayasen²⁵ eva akusalaṇ karetvā duggatīṇ paṭipāḍenti
 nāma, sovaṇṇavyamhanīlayā ti suvaṇṇāmayavimānavāsīniyo, pamadā-
 hanatthikā ti yo²⁶ purisā pamadāhi anattikā hutvā brahmacariyam caranti, sa-
 matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhāvo ti
 yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhatō rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṇ na dullabho,
 vītarāgavisayūpapattiyā ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti
 sāpi tesāṇ na dullabhā ti a., accantan ti anattitā²⁸ avināsadhammakam²⁹,
 acalitan ti kilesehi akampitaṇ, nibbutehīti nibbutakilesehi, sucīhīti
 parisuddhehi evarūpaṇ nībbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bḍ -yantanissitā. ³ = Samugga- Vol. III p. 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bḍs -itā. ⁶ Bḍ tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinna-. ⁹ Cks ye. ¹⁰ Bḍ kilesa-.

¹¹ Cks -ontī. ¹² so Cks; Bḍ nam. ¹³ Bḍs add ti. ¹⁴ Cks vākaruḡjañcāti, Bḍ vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bḍ omits paññā-. ¹⁶ Bḍ adds puriso. ¹⁷ Bḍ omits dibba

¹⁸ Bḍ adds yo ti. ¹⁹ Bḍs add aparissuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bḍs nīva-. ²² Bḍ

vā. ²³ Bḍs -issatīti. ²⁴ Bḍ asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo. ²⁶ Bḍs -tuyā bhāvo

²⁷ Ck sā, Bḍ omits yā. ²⁸ Cks antātīti. ²⁹ Bḍ -taṇi.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ʒhitadevatā ca
„aho Buddhalīhāya kathitan“ ti sādhuakāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakatṭhānam eva gato. Itare pana antarāntarā¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde ʒhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

10 so. Kuṇālo 'ham tadā āsim, Udāyi phussakokilo.
Anando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakan ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgama-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kaṇṇiṭṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattam pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo ahoṣi, atha³ Bh. Mahāsamayasuttam kathesi, Kuṇāla-
jātakaṃ. Asītinipātaṃ⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvan ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheram
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbājā ca¹ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyāya mūlhagabbhāya
itthiyā sotthibbhāvam katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattam patvā abhiññāto asītimahātherānam
abbhantaro⁶ ahoṣi. Taṃmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 tathārūpaṃ luddam loṭitapāpiṇim mahācoram Aṅgulimālam adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevanam karontena dukkaram kataṃ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭṭiyam nisinnō⁷ va
dibbasotena katham sutvā „ajja mama gamanam bahūpakāram bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissatīti“⁸ natvā anopamāya Buddha-
30 līhāya dhammasabham⁹ gantvā paṇṇattāsane nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p., „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi, idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Cks omīti asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁶ Bā add upasampadā ca. ⁷ Bā -re yeva. ⁸ Bā ʒhito. ⁹ Bā -bbhāyam.

bodhim pattaṇa mayā etassa vinayanam, sv-āham pubbacariyaṃ caranto padesañāṇe t̐hito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi². B. tassa aggamahesiyā kucchismiṃ nibbatti³, sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, 5 tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkasilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsirañño putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ 10 gantvā nagaradvāre sālāya phalake vissamanatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhim ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisanthāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti⁸ „Brah- 15 maḍattakumāro nāmā“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāya“ ti¹¹ „ti vatvā tam pi maggakilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayā khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“ 20 gacchāma“ ti aññamaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavasi- sitvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātīm āvikatvā sippagahaṇāya¹² āgatabhāvaṃ kathesum. So „sādhū“ ti sampaṭicchhi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha- pesum, na kevalaṃ ca te yeva aññe pi tadā Jambudīpe eka- 25 satamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gaṇhanti¹³. Suta- sōmo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattim pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ santikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tunhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā amhākāṃ. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavannaṃ puttāṃ vijāyī. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds sīti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsirañño putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -ṇayā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me¹ ti vatvā Brahmadattakumāram eva gantvā² tassa
 piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kama³
 sippam niṭṭhitam. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā
 Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure⁴ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnaṃ sip-
 pam dassetvā rajjesu patiṭṭhahe⁵satha⁶, patiṭṭhitā pana mam⁷
 ovādaṃ kareyyāthā⁸ ‘ti ā. „Kim ācariyā⁹ ‘ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ¹⁰ kareyyāthā¹¹ ‘ti. Te
 „sādhū¹² ti sampati¹³cchiṃsu. B. hi āṇavijjāpāṭhakattā¹⁴ „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāram¹⁵ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti¹⁶
 ṇatvā ca te evaṃ¹⁷ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnaṃ sippam dassetvā rajje
 patiṭṭhāya patiṭṭhitabhāvaṃ¹⁸ c’ eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetum paṇṇāḍārena saddhiṃ paṇṇāni pahiṃsi. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hothā¹⁹“ ti paṇṇāni pahiṃsi. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuñjati, uposatha-
 divasatthāya pi ‘ssa maṃsaṃ ga²⁰hetvā ṭhapenti²¹, ath’ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamaṃsaṃ bhattakārakassaṃ pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇamutthiṃ ādāya, caranto maṃsaṃ uppādetum asak-
 konto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n’
 atthi, kin nu kho karissāmi²²“ cintetvā „atth’ eso upāyo²³“ ti
 vikāle²⁴ āma²⁵kasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa²⁶ purisassa
 ūramaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 rañño maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 sahassāni phari. sakalasariraṃ khobhetvā atṭhāsi, kimkāraṇā:
 pubbe²⁷ sevitatāya²⁸, so kira atītānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahuṃ manussamaṃsaṃ khādi²⁹, ten’ assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omīti¹ gantvā, Bds read brahmadattassa kumārassēva santikaṃ gantvā. ²
 Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bds patiṭṭhabhesanti. ⁵ Bds ghāṇanaṃ. ⁶
 Bds -pātakusallattā, Bds -pākaṭattā ⁷ Bds -paṣi⁷yaṃ brahmadattakumāraṃ. ⁸
 so Cks; Bds tesam in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹
 Bds kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bds sevana-
 tāya. ¹⁵ Bds khādita¹⁵pubbo.

ahosi, so „sac’ āhaṃ tuṇhi yeva paribhuñjissāmi na me ayaṃ
 imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha kheḷena bhūmiyaṃ
 pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
 māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
 etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsaṃ eva devā“ ‘ti 5
 „nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
 devā“ ‘ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“. atha naṃ tuṇhi-
 bhūtaṃ ṇatvā „sabhāvaṃ vā kathehi’ jīvitaṃ vā te n’ atthīti“
 ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
 akāsi, pakatiyā pacanamamaṃsaṃ tvaṃ² khāditvā mayhaṃ manussa- 10
 maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ‘ti, „mā bhāyi.
 na dukkaran“ ti. „nibaddhaṃ³ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
 dhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, apara-
 bhāge bandhanāgāre manusseṣu khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „antarāmagge sahasasabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati⁴ 15
 taṃ ‘coro’ ti gaḥetvā mārehīti“, so tathā katvā⁵ aparabhāge
 sahasasabhaṇḍikaṃ oloketam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
 ā., „yāmaḥherivelāya⁶ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
 gharasandhimhi vā⁷ catukke vā ṭhatvā manussaṃ paharitvā⁸
 maṃsaṃ gaṇhā“ ‘ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya 20
 gacchati, tesu tesu ṭhānesu kalebarāni dissanti, „mama mātā
 na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhaginī na paññāyatīti“
 manussānaṃ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītataṣitā hutvā
 „ime manusse siho nu kho khādati vyaggho nu kho yakkho
 nu kho“ ti oloketā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā- 25
 dati maññe“ ti⁹ mahājano rājaṅgane sannipatitvā upakkosi¹⁰,
 rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
 khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ‘ti, „aham kathaṃ jānissāmi,
 kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bā add no ce kathesi. ³ Ck² taṃ. ⁴ Ck² khaṇḍaṃ, Bā nibandhaṃ. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bā akāsi. ⁷ Bā paṭhamapaccchimāyāme yadā majhimayāme-. ⁸ Bā add vithiyaṃ vā ⁹ Bā -sse māretvā. ¹⁰ Bā -titi paññanti. ¹¹ Bā -sisu.

nagarena anattiko, Kālahatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmiti“ mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 5 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu ṭhānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā, ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karīṃsu. mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhitvā⁴ maṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 -sum, senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ maṃsaṃ khādati
 udāhu aññena maṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 maṃsassa hetu, adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapaṭivacanāni Pāliyaṇa¹⁰ eva vedittabbanī¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātiyaṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ maṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
 3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 , karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gaṇitvā. ² Ck poth-. ³ Bā atha naṃ mahā-. ⁴ Ck vadi-, Bā bandhi
⁵ Bā add taṃ. ⁶ Bā -siti. ⁷ Bā add sutasomajūtake. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Ck ā-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS .ti. ¹²
 Ck bhante, Bā bhaddante. ¹³ Bā -santi atha naṃ senāpatī āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ'. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etaṃ, sacce tuvaṃ ti saccaṃ nu kho bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukheṇa⁵ musā ti⁶ vīmaṇisanto evaṃ ā., ta. su-dāruṇānīti manussaghātakammāñi, sam mukhetan ti sammukhe thatvā evaṃ vadeyyāsīti so sampaticchanta g. ā. 10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-vādesu⁷ jātesu sabbatṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ bandhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttaṭpātarāso sāyamāsam pi alabhitvā „rasako idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim vīti-nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo suyyati, kin nu kho etaṃ“ ti vātapānena olokento taṃ tathā-rūpaṃ āṇiyamānaṃ disvā „pākaṃ idam kāraṇaṃ jātaṃ“ ti¹¹ 20
cintetvā dhiṭṭiṃ¹² upaṭṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi naṃ upasaṃkamitvā anuyuñji, so pi¹³ ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

5. Tato ratyā vivasane¹⁴ suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami,
upasaṃkamitvā rājānaṃ idam vacanam abravi¹⁵: 372. 25
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁶ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁷. 373.

¹ Bde tanti atha naṃ rasako āha. ² Bde bhadde. ³ Ck yameva, C² yame. Ck bhaṇeti, C² bhati, Bde bhaṇasi. ⁴ Bde -bhayena. ⁵ Bde musā bhaṇasīti. ⁶ Bde -chandesu. ⁷ Bde viravi. ⁸ Bde hiyo, C² bhiyo. ⁹ Bde -tīti. ¹⁰ Bde sati. ¹¹ Ck rattā-. ¹² Bde -viti tattha bhikkhave tato tadā kāle ratyāvivassāne suriyugga-manam pati kālo rassakam ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idam vacanaṃ abravi avoca. ¹³ Bde hanati. ¹⁴ Bde -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni khādasi saccaṃ kira tato rājā āha

7. Evam evaṃ¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.

mama atthaṃ karontassa kiṃ etaṃ paribhāsaṃti. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevaṃ ti tejavantena senāpatinā anuyutto²
 musā vattuṃ asakkonto evaṃ āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanam,
 5 mamatthan ti mama vaḍḍhim, karontassā 'ti karontāṃ, kimetan ti kasmā
 evaṃ paribhāsaṃ aho dukkaraṃ karoṃi tvaṃ nāma aññāṃ coraṃ agahetvā mama
 pesanakāraṃ³ gauhasīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti,
 aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālaṃ manussā⁴ etena khādītā⁵,
 10 vāressāmi naṃ⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari,
 mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kiṃ kathesi,
 nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na vira-
 missasi attānaṃ ca paṭṭhaṃ ca nāsessaṃti¹¹“. „Evaṃ nassante¹²
 pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa
 15 saññāpanāya¹⁴ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁵: atītasmiṃ hi mahā-
 samudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁶
 Ajjhohāro¹⁷ ti ime tayo janā¹⁸ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁹
 Mīngalo Timirapiṅgalo²⁰ ti ime²¹ saḥassayojanikā²², te sabbe
 pi pāsāpasevālabhakkhā²³ ahesuṃ, tesu Anando samuddassa
 20 ekapasse vasati, taṃ²⁴ bahū macchā dassanāya upasaṃ-
 kamanti, ekadivasāṃ sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā
 paññāyati, ambhakaṃ rājā²⁵ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁶ rājā-
 naṃ karissāmā²⁷ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ
 rājānaṃ karimsu. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātā²⁸
 25 upaṭṭhānaṃ gacchaṃti. Ath' ekadivasāṃ Ānando ekasmiṃ paḥ-
 bate pāsāpasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁹ ti saññāya eka-

¹ Bā eva ² Cā -e ³ Cā -na-. ⁴ Bā tattha bho kālahatthi evameva tathā
 rassako me mayā pesito mama atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ
 kiṃ paribhāsaṃti in the place of tattha - kathesi. ⁵ Bā -ssamaṃsaṃ. ⁶ Bā
 -taṃ. ⁷ Cā omit mā. ⁸ Bā khādasi. ⁹ Cā -mi. ¹⁰ Cā omit ma-. ¹¹
 Cā -tīti, Bā nassissaṃti. ¹² Bā -o. ¹³ Bā -natthāya. ¹⁴ Bā add mahārāja
¹⁵ Bā panando. ¹⁶ Cā ajjhoro, Cā ajjhāro. ¹⁷ Bā macchā. ¹⁸ Cā timīti ¹⁹
 Bā piṅgalo timirapiṅgalo mahātimirapiṅgalo. ²⁰ Bā add tayo macchā ²¹
 Bā add honti. ²² Cā -na-. ²³ Cā omit taṃ. ²⁴ Cā omit rājā. ²⁵ Cā
 pekaṃ. ²⁶ Bā sāyaṃ pāto. ²⁷ Bā -lam.

macchaṃ¹ khādi, tassa taṃ maṃsaṃ chādesi, so² „kin nu kho idaṃ ativiya madhuraṃ“ ti niharitvā olokeno macchakhaṇḍaṃ disvā „ettakaṃ kālāṃ ajānitvā na khādin,³“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānaṃ upaṭṭhānaṃ katvā⁴ gamanakāle ekadve⁵ macche khādissāmi, pākataṃ katvā khādiyamānesu⁶ hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“ paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitāṃ paharitvā⁸ khādi, macchā parikkhayaṃ gaṇḍhantā⁹ cintayīṃsu: „kuto nu kho nāṭinaṃ bhayaṃ uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰ „mayhaṃ Ānandassa kiriyāṃ¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² nan“ ti macchesu upaṭṭhānaṃ gātesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhītā¹⁴ palāyīṃsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasalobhena¹⁵ anāṇaṃ gocaraṃ na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kilamanto¹⁷ „kahaṃ nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto ekaṃ pabbataṃ disvā „mama bhayena imaṃ pabbataṃ nissāya vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmīti“ naṅgutṭhena sīsena ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissantī²¹ palāyissantīti“, pabbataṃ parikkhipantaṃ²² attano naṅgutṭhaṃ disvā „ayaṃ maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsaya jaṇamattaṃ naṅgutṭhaṃ gaṇhi²³, aṇṇaṃ macchan ti²⁴ saṇṇāya²⁵ gahetvā²⁶ murumurāyanto²⁷ khādi, dukkhā²⁸ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā²⁹ luñcitvā³⁰ khādantā³¹ yāvasīsani āgamimsu,³²

¹ Bds ekaṃ-. ² Bds khādantassa in the place of ch. so. ³ Bds khādāmi ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekaṃ-. ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds macchaṃ. ⁸ Bds add khādissāmīti tathā katvā. ⁹ Bds vditvā. ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds kāranaṃ, Bds karanāni. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -taṃ. ¹⁴ Bds bitatasitā. ¹⁵ Bds -rassasiddhena. ¹⁶ Cks tigacchāsāyaṃ, Cs jigacchāsāyaṃ. ¹⁷ Cks kilento, Cs kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya piṭito ¹⁹ Bds adds ti taṃ. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khaṇḍaṃ. ²³ Cks maccha, omitting ti. ²⁴ Bds adds dalhaṃ. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. l. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tath' eva jīvitakkhayaṃ
pāpuṇi, pabbatākāro¹ aṭṭhirāsi ahoṣi, ākāśacārino tāpasaparibbā-
jikā manussānaṃ kathayimsu, sakala-Jambudīpe manussa
jānimsu. Tam vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5 8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadī āyatim nāvabujhati
vidhamma putte caji³ nātake⁴ ca
10 parivattiyā⁵ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁶ chando,
mā bhakkhasi⁷ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.

- 15 Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisāṃ khādi⁷. khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatim⁸
ti yadi anāgate uppajjanadukkhāṃ na jānāti, vidhammā⁹ ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā¹⁰ ti puttadhītarō caji⁹, nātake cā¹⁰ ti sesānātake caji, vidhamma
putte caji¹⁰ nātake cā¹⁰ ti a., parivattiyā¹⁰ ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20 attānaṃ eva khādati, vihetu¹⁰ ti vigacchatu, kevalaṃ ti sakalaraṭṭhaṃ, vārijo
vā¹⁰ ti Ānandamaccho viya¹⁰.

¹ B^d pabbatarāsi viya. ² B^d khādiyamako. ³ B^d only ca. ⁴ C^k -vattitiya, C^s
-vattiya. B^d -vattaya. ⁵ B^d vihetu. ⁶ B^d bhikkhayi, C^k -si. ⁷ C^k omits khādi.
⁸ C^k -ti. ⁹ G^k capi. ¹⁰ B^d tattha mahārāja atitasmim kāle mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rāja mahāsamud-
dassa ekapasse ṭhito, khāditvā ti sakajātikānaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchapaṇisāya khayāṃ pattāya attanaṃ ti aññaṃ gocarāṃ
agahetvā pappataṃ parikkhīpento paññāsayojanamattāṃ attano naigūṭhakkhaṇḍāṃ
macchasaññāya khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rāsi ahoṣi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ tanhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārove ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadi tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhāṃ nāvabujhati na
jānāti kī attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttadhārīyāyo ca,
nātake cā ti sesānātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ alabha-
nitvā jighacchāya piṭṭo sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhitvā
attānaṃ khādato ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tvaṃ mayā ānitaṃ idāni udātaraṇaṃ sutvāna chando manussa-

Tam sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamañ jānāsi aham pi jānāmiti“ manussamañsagiddhatāya porāṇakavattum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹

jambupesin aladdhāna mato so tassa² saṅkhaye. 378. 5

12. Evam eva ahañ Kāla bhuttā³ bhakkañ rasuttamañ

aladdhā mānusañ mañsañ maññe hassāmi⁴ jīvitan ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atite kira Bārāṇasīyañ Sujāto nāma kuṭumbiko lonambillasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahi⁷, ghare niccapaññattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesam jambupesin āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: eja bhadantānañ tayo cattāro divasā anāgacchantānañ kahañ nu kho gatā ti so puttakañ āṅguliya¹⁰ gāhāpetvā tesam bhattakiccakāle tattha agamāsi, tasmim samaye mahallakānañ mukhavikkhālānaukañ¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesin khādanti, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinnu: kiñ bhañte khādathā 'ti pucchī, mahājambupesin āvuso ti, tam sutvā kumāro pipāsam uppadesi, ath' assa gaṇaṇeṭṭhako¹³ thokañ dāpesi, so tam khādītva vararase bajjhītva: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭumbiko dhammañ suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehañ gantvā khādissatīti¹⁶ nañ vañcetvā imañ nissāya bhadantā ukkaṇṭheyyun ti tam samassāsento 20 tam isiganam āpucchitvā¹⁷ va gehañ gato, gatakālato paṭṭhā¹⁸ eva c'assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁹ cirañ vutth' ambhā²⁰ 'ti vatvā Himavantañ eva gatā, ārañe isayo apassantā²¹ tassa ambajambupanasamocādinam pesiyo sakkharācuṇṇasañyuttā²² adamsu, tā tassa jivhogge ṭhapitamattā halāhalavissasadiṣā honti, so sattāhañ nirāhāro hutvā²³ jīvitaṅkhañ paṇi; rājā idam 25

mañsañ khādanachando, vigetū ti vigacchatu viramatu, mā bhakkañyiti mahārāja manussamañsañ mā bhakkañyiti mā khādi, mā tvañ imañ kevalanti mahāsamuddam suññam karonto vārjjo ānando maccho idha, dvipadādhipa ti bho dhipadādhipa dvipadānañ manussānañ issara mā tvañ kevalam saccato imañ tvañ kāsikaraṭṭhañ nagarañ suññam mā akāsi ti attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bds bhuttañ. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bds tattha kālahatthi kuṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyā saṅkhayo so kutumpikaputto mato yañhā ahañ evameva rasuttamañ aṇṇarasānañca uttamañ manussānañ mañsañ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamañsañ jīvitañ hissāmiti maññe maññam. ⁶ Bds -tato. ⁷ Bds upaṭṭhāsi. ⁸ Bds niccapaññasatamattā. ⁹ Bds adda kadāci. ¹⁰ Bds -yam. ¹¹ Bds -nakāle u-. ¹² Bds saṅghana-. ¹³ Bds adda tāpaso. ¹⁴ Bds adda putta. ¹⁵ Bds viravi. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bds anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Cks vutthāya, Cds vatthumhā, Bds vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e. ²² Cks omīti hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evam āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupestiyā khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttaman ti uttamaṃ rasaṃ, hasāmiti jahessāmi, hasāmiti pi pāṭho¹.

Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāṇi²
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā“³ ‘ti ā.,
 „na sakkomīti“⁴, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rajjasirito ca parihāyissasi“; — atītasim pi⁵ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakam sotthiyakulam⁶ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpītunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dito⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhim
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādati suraṃ pi
 na pivati, te cintayīmsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato anbhākaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“⁹ ‘ti¹⁰ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“¹¹ ‘ti āhaṃsu, „tumhe¹² su-
 raṃ pivatha ahaṇ: na pivāmi, tumhe va gacchatha“¹³ ‘ti,
 „samma tava pānatthāya¹⁴ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹⁵ ‘ti, so
 „sādhū“¹⁶ ‘ti sampatiṇchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayīmsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayīmsu¹⁷, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“¹⁸ ‘ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁹ chiddaṃ kaṭvā²⁰ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivīmsu, māṇavo „kim etaṃ“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa añgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādi“²¹, evam assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“²² ti vadīmsu, so
 „ettakaṃ kālāṃ²³ madhurarasāṃ na jānīmi²⁴, āharatha bho
 suraṃ“²⁵ ti ā., āharitvā²⁶ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumi, C^o jahessāmi, tassa saṃkhaye - - pāṭho wanting in B^d. ² B^d add piessa. ³ B^d -māhi. ⁴ B^d adds so manussamaṃsaṃ viramītuṃna. ⁵ B^d -m hi. ⁶ Ck^s sotthi-. ⁷ B^d adds byatto. ⁸ B^d mantayīsu. ⁹ B^d adds vatvā.
¹⁰ samma tu-. ¹¹ B^d pivana-. ¹² Ck -pesaḥi, C^o -pehi, B^s -pemā. ¹³ B^d add atha. ¹⁴ so Ck^s; B^d -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ B^d adds añgullī, B^s aggaṇi?
¹⁶ B^d -dati. ¹⁷ B^d add evaṃ. ¹⁸ B^d jānāmi. ¹⁹ Ck^s omit ā-.

ath' assa puna yācentassa' „khīṇā“ ti vadimsu, so „handa tam bho' āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato' sakala-divasaṃ tehi saddhiṃ pivitvā matto rattakkho kampanto' vippalapanto gehaṃ gantvā nipajji, ath' assa pitā surāya pītabhāvaṃ' Ňatvā vigate made' „tāta ayuttan te kataṃ 5 sotthiyakule jātena suraṃ pivantena', mā puna evaṃ akāsīti“ ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“, „tāta kiṃ kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālaṃ aladdha-pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā' viraṃitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula- 10 vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si, kule jāto si sotthiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ -- ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasī 15 ahaṃ vā“ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratthā pabbajaniyakammaṃ karissāmi¹¹“ ā.. māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ suraṃ jahitūṃ na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aṇṇataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvam nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvam nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittekakūḥhārikamadhurakasāvaṇaṃ¹⁴ sattanaṃ¹⁵ aṇṇataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjaṃ nāma, so vāhaṃ ti so ahaṃ eva, nippatissāmi nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha brāhmaṇo „taya amhe pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmi“ 'ti vatvā.

¹ Bā yāca-. ² Ck's tha, omitting bho. ³ Bā so. ⁴ Ck's -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bā matte. ⁷ Bā add na vaṇṇati. ⁸ Bā pivitabhāvenāti. ⁹ C's Bā -o. ¹⁰
Bā -ayitun. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṃ ca. ¹³ Bā kasmā. ¹⁴ Bā -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bā add rasānaṃ.

16. Addhā aññe' pi dāyāde putte lacchāma māṇava,
tvañ ca jamma vinassasu
yattha pattaṃ na [taṃ] suṇomā 'ti g. ā. 383.

Ta. yattha pattaṃ ti yattha gataṃ taṃ² asukaṭṭhāne nāma vasatīti na
5 suṇāma tattha gacchā 'ti a.

Atha naṃ vinicchayaṃ netvā aputtabhāvaṃ katvā nīharā-
pesi, so aparabhāge nippaccayo kapaṇo pilotikam³ nivāsetvā
kapālahattho piṇḍāya caranto aññataram kuḍḍaṃ nissāya
kālam akāsi. — Idaṃ kāraṇaṃ āharitvā Kālahatthi rañño dassetvā
10 „mahārāja sace tvaṃ amhākaṃ vacanaṃ na karissasi pabbā-
janiyakamman te karissantīti“ vatvā g. ā.:

17. Evam eva tvaṃ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti taṃ ratṭhā soṇḍamānavakaṃ yathā ti. 384.
Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramitum
15 asakkonto aparaṃ pi udāharaṇaṃ dassetum ā.:

18. Sujāto nāma nāmena bhāvitattāna sāvako
accharaṃ kāmayaṃto va na so bhuñji na so pivi. 385.
19. Kusagge udakam⁵ ādāya samudde udakam mine
evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmāna santike. 386.
20. 20. Evam eva ahaṃ Kāḷa bhutvā bhakkhaṃ rasuttamaṃ
aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hessāmi jīvitā ti. 387.
Vatthum heṭṭhāvuttanāyena' eva.

Ta. bhāvitattānaṃ ti bhāvitacittānaṃ tesaṃ pañcannaṃ isesānaṃ,
accharaṃ kāmayaṃto⁶ti, so kira⁷ isīnaṃ mahājambupesikādanakāle⁸ anāga-
25 manaṃ viditvā⁹ kena nu kho kāraṇena na¹⁰ āgacchanti sace katthaci gatā jānissāmi
noce atha nesaṃ santike dhammaṃ suṇissāmi¹¹ti uyyānaṃ gantvā¹² gaṇajeṭṭha-
kassa santikā dhammaṃ suṇanto¹³ sūriye atthaṃgate uyyojjyamāno pi ajja idh'
eva¹⁴ vasissāmi¹⁵ti vatvā isigaṇaṃ vanditvā paṇḍasālaṃ pavisitvā nīpajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhīm attano paricārīkāhi isigaṇaṃ van-
ditum āgato, sakalārāmo ekobhāso ahosi, Sujāto kin nu kho etaṃ ti utṭhāya
30 paṇḍasālaccchiddena oloketvā Sakkaṃ isigaṇaṃ vanditum āgataṃ devaccharā-

¹ C^{ks} -am. ² B^d omits taṃ. ³ B^d jīṇṇapi-. ⁴ B^d mahārāja, C^{ks} tvaṃ rāja.
⁵ so C^{ks} for dakaṃ, B^d kusaggenudakam. ⁶ B^d add tesaṃ. ⁷ C^s -sīm-, B^d
-siyā-. ⁸ B^d diavā. ⁹ B^d kin nu kāraṇaṃ na, C^{ks} omit na. ¹⁰ B^d add isayo
vanditvā. ¹¹ B^d add nisīnno va.

parivutaṃ dievā accharāṇaṃ sahadassanen' eva rāgaratto ahoṣi, Sakko nisiddhā dhammakathaṃ sutvā sakatṭhānaṃ eva gato, kuṭimbiko punadvase isiganaṃ vanditvā pucchi: bhante ko nāma' esa rattibhāge tumbhākaṃ vandanatthāya āgato ti, Sakko āvuso ti, taṃ parivāretvā nisinnā katamā¹ ti, devaccharā nāma' etā ti, so isiganaṃ vanditvā gehaṃ gantvā gatakālato patṭhāya accharaṃ me detha accharaṃ me 5
dethā ti vilapi, nātakā parivāretvā bhūtapaviṭṭho² nu kho ti accharaṃ paharimsu, so nāhaṃ etaṃ³ accharaṃ kathemi devaccharaṃ kathemīti vatvā ayaṃ accharā ti alaṃkaritvā ānīraṃ bhariyaṃ pi ganikaṃ pi oloketvā⁴ nāyaṃ accharā yakkhiṇī esā ti devaccharaṃ me dethā 'ti vippalapanto nirāhāro⁵ jīvitaṃ khamāyaṃ pāpuṇi, tena vuttam: accharaṃ kāmayaṃto va na so bhuñji na so pivīti, samudde 10
udakaṃ mine ti samma Kāḷahatthi yo kusaggena udakaṃ gaḥetvā ettakaṃ siyā⁶ samudde udakaṃ ti tena saddhiṃ upamāya mineyya so kevalaṃ mineyy' eva kusagge⁷ udakaṃ pana jātiya parittam eva yathā taṃ evaṃ mānusakā kāmā dibbakāmānaṃ santike, tasmā so Sujāto aññaṃ itthiṃ na olokesi, accharaṃ eva patthento mato, evamevā⁸ 'ti yathā so dibbakāmānaṃ alabhanto jīvitaṃ jahi 15
evaṃ aham pi uttamarasaṃ manussamaṃsaṃ alabhanto jīvitaṃ⁹ jahissā-mīti vadati.

Taṃ sutvā Kāḷahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, saññāpessāmi naṃ“ ti, „sakajātimaṃsaṃ⁹ khādītva ākāsacara-suvannaṃhaṃsāpi tāva natṭhā“ ti dassetuṃ gāthādvayaṃ āha: 20

21. Yathāpi te dhataratṭhā haṃsā vehāsayaṃgamā¹⁰
avuttiparibhogena¹¹ sabbe abbatthataṃ gatā 388.
22. Evam eva tuvaṃ rājā dipadinda suṇohi me:
abhakkhaṃ rājā bhakkhesi tasmā¹² pabbājayanti taṃ ti. 389.

Ta. avuttiparibhogenā¹² 'ti attano anājīvaḥhūtena¹³ paribhogena, 25
abbhatthataṃ ti sabbe maraṇaṃ eva pattā: atīte kira Cittakūṭe Suvanna-guhāya navutthiṃsaṃsaṃhaṃsāni vasanti, te vassike cattāro māse na nikkhamanti, sace nikkhameyyūṃ udakapūṇṇehi pakkhehi¹⁴ āhīṇḍetuṃ¹⁵ asakkontā samudde yeva pateyyuṃ¹⁶, tasmā na nikkhamanti, upakatṭhe¹⁷ pana vassakāle jātassarato sayañjātasālīṃ āharitvā guhaṃ¹⁸ pūretvā sālīṃ khādantā vasanti, tesaṃ pana 30
guhaṃ pavitṭhakāle guhādvāre eko rathacakkapamāno uppanābhimakkaṭako¹⁹ ekekaṃsālīṃ māse ekekaṃ jālaṃ²⁰ bandhati²¹, tassa ekekaṃ suttaṃ gorajjuppa-mānaṃ²², haṃsā naṃ²³ jālaṃ chindissatīti²⁴ ekassa taruṇaṃsaṃsaṃ, dve

¹ Cks nisinnā, Bds nisinnā kā nāmetā. ² Ck bhūtāvattṭho, Bds -āvaṭṭo. ³ Bds evaṃ. ⁴ Bds -ento. ⁵ Bds add hutvā tattheva. ⁶ Bds mahā. ⁷ Bds -ena. ⁸ Cks omīti jī-. ⁹ Bds -jātīkānaṃ maṃsaṃ. ¹⁰ Bds vehāyasaṃ-. ¹¹ Ck ā-, Bds atutta-, Bds abhutta-. ¹² Bds abhutta-. ¹³ Bds sajātibhū-. ¹⁴ Cks sapattēhi. ¹⁵ Bds uppatitā. ¹⁶ Cks pā-. ¹⁷ Bds guhāyaṃ. ¹⁸ Bds upā-. ¹⁹ Bds adda na. ²⁰ Cks vinatī for vinamati?. ²¹ Bds add hoti. ²² Bds taṃ. ²³ Bds -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālain chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahosi, haṃsā khīṇa-
 gocarā kin nu kho kattabban ti mantetvā³ jīvantaṃ aṇḍāni labhissamā⁴ 'ti paṭha-
 man aṇḍāni khādīṃsu tato potake tato jīṇṇamaṃse, pañcamāsaaccayena vassam
 5 apagataṃ, makkaṭako pañcajālāni vibandhati⁵, haṃsā sakaṇṭhikānaṃ maṃsaṃ
 khādītva appatthamā jāta, dviguṇakoṭṭhāsalābhitaruṇamaṃso⁶ jālain⁷ paharitvā
 cattāri bhindī⁸, pañcamam bhinditum jñāsakkhi, tath' eva laggi, ath' assa eisaṃ
 chinditvā⁹ makkaṭo lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālain pahari, so pi
 tath' eva laggo ti evaṃ sabbesaṃ makkaṭako lohitaṃ pivi, tadā dharaṭṭha-
 10 kulaṃ ucchinnaṃ ti vadanti¹⁰, tena vuttam: sabbe abbatthataṃ gatā ti, evaṃ-
 eva¹¹ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ saṇṭimāsaṃ khādīṃsu tathā tvam pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhayaṇṇatam virama mahārāja¹² 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti tan ti yasmā abhakkaṃ saṇṭimāsaṃ bhakkesi tasmā¹³ nagara-
 vāsīno taṃ raṭṭhā pabbājenti.

15 Rājā aparaṃ pi upamaṃ vattukāmo ahosi, nāgarā pana
 utṭhāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹⁴, kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahetvā carasi¹⁵, sace na viramati raṭṭhato
 naṃ pabbājehīti¹⁶“ nāssa kathetum adāṃsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁷ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti¹⁸“ va-
 tvā „na sakkomīti¹⁹“ vutte sabbaṃ²⁰ orodhajanaṃ ca²¹ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ²² passe ṭhapetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalaṃ eva amaccaganaṃ ca rajjasirīṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ²³ manussamaṃsato piyataran²⁴“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamahā nāgarā ca raṭṭhā ca nikkhamathā²⁵“ 'ti
 vutte²⁶, „Kāḷaḥatthi, ṇa me rajjen' attho²⁷, nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²⁸ khaggaṃ ca rasakaṇṭhaṃ ca²⁹ dehīti³⁰“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṇṭhaṃ ca datvā raṭṭhā pabbājaniyakammaṃ karīṃsu. So³¹

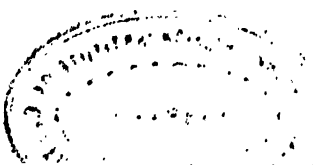
¹ Bds gantvā. ² Bds -vuttho, Bds -vuttho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bds vinandhati, Cks vini. ⁵ Bds -ṇaṃkoṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds -le. ⁷ Bds -ati. ⁸ Bds vijhltvā. ⁹ Bds omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bds vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cks Bds pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānaṇṇa. ¹⁸ so Cks; Bds -te, Bds -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bds -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nāgarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanaṇṇa. ²⁵ Bds add khaggaṇṇa.

rasakam¹ ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇiṃ pavisitvā ekas-
 miṃ nigrodhamūle vasanaṭṭhānaṃ katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsaṃ pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³, „ahaṃ
 are⁴ coro porisādo“ ti vatvā tasmim pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādaṃ vā⁶ adhopādaṃ⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasaṃ araṇṇe kañci manussaṃ alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“⁹ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsaṃ kahaṃ devā“¹⁰ 'ti, „labhissāṃ' ahaṃ maṃ- 10
 san“¹¹ ti, so „n' atthi dāni me jīvitaṃ“¹² ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo lasinā pa-
 haritvā māretvā maṃsaṃ pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi¹³. „Porisādo maggaṃ paṭipanne“¹⁴
 hanatīti¹⁵ sakala-Jambudīpe pākataṃ¹⁶ ahoṣi. Tadā eko sam- 15
 pannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakataṣatehi vohāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹⁷ manusse māreti, dhanam datvā¹⁸ aṭaviṃ
 atikkamissāmīti“¹⁹ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ²⁰ „maṃ
 aṭaviṃ²¹ atikkamethā“²² 'ti sahassaṃ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca²³ sabbasatthaṃ²⁴ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setagonayutte sukha-
 yānake nisinno tehi ativāhikapurisehi parivuto²⁵ saṭṭhapacchato
 agamāsi²⁶, porisādo rukkhaṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁷ khāditabbaṃ atthīti“²⁸ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇadiṭṭhakālato²⁹ paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upagaḷitakhelo³⁰ ahoṣi, so tasmim attano santikaṃ āgate³¹

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānaṃ. ³ Bds add manussagahanakāle. ⁴ Ck māre,
 Bd araṇṇa, B araṇṇaṃ. ⁵ Bd sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bd adhosisaṃ,
 B -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvā. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bd reads magge
 maggapaṭippanne, B maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bd
 adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bd -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷
 Bd -sakataṃ. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bd ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add
 sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkato oruya.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāveta³ khaggaṃ pari-
vattento vālukāya akkhini pūrento viya pakkhandi, eko pi
utthātuṃ⁴ samattho nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ ni-
pajjiṃsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
5 piṭṭhiyaṃ adhosāsakaṃ olambetvā sīsaṃ gopphakehi paharanto
ukkkhipitvā pāyāsi⁵, purisā utthāya „bho purisa cara⁶, mayam
brāhmaṇassa hatthato sahassaṃ⁷ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ
purisākāro⁸ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā-
'ti⁹ anubandhiṃsu, porisādo pi nivattitvā olovento kiñci adisvā
10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim̐ khaṇe eko sūrapuriso vegena taṃ pā-
puṇi, so taṃ disvā ekaṃ vatim̐ laṃghento¹⁰ khadirakhānukaṃ
akkamitvā khānuṃ piṭṭhipādena nikkhami, so¹¹ lohiteṇa gaḷa-
tena¹² laṃghamaṇo yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā
esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi nan-“
15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ űatvā taṃ anubandhiṃsu, so tehi
anubandhanabhāvaṃ űatvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ
sothhim akāsi, ativāhikā¹³ brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya
„kiṃ amhākaṃ coreṇā“ 'ti tato nivattiṃsu, porisādo pi attano
nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹⁴ pavisitvā nipanno „ayyo
20 rukkhadevate, sace me sattaḥabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ
kātuṃ sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-
lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁵ antehi parikkhipitvā¹⁶ pañca-
madhuramaṃsena balikammaṃ karissāmi“ āyācanaṃ akāsi¹⁷,
tassa pana annapāṇaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁸, anto-
25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁹ tassa
phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ
khāditvā bale²⁰ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyā-
cahā²¹ muccissāmi“ so khaggaṃ ādāya rukkhamaḷato

¹ Ck aham māre, C āmare, B āham hare. ² Bde add tikkhattuṃ. ³ Bde
thātuṃ. ⁴ Bde add tadā. ⁵ so B; C bho tissa pussa. ⁶ Bde kahāpana-
so Ck; B asappurisa-karo. ⁷ Bde add vatvā. ⁸ Bde anto. ⁹ Ck omī so.
¹⁰ Bde paggharantena. ¹¹ Bde -kapurisa. ¹² so C; Ck pa-, B po-. ¹³ Bde
dhovissāmi. ¹⁴ Bde -pāpetvā. ¹⁵ Bde kari. ¹⁶ Bde sussetvā. ¹⁷ Bde so deva-
¹⁸ Bde -am. ¹⁹ Bde -namassā. ²⁰ Bde mufic-.

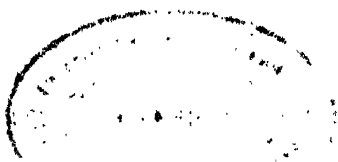
nikkhamitvā „rājāno ānessāmiti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
 yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
 anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhavē sahāyo“ ti
 nātvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchi, „na jānāmiti“, ath'
 assa purimabhavē katakāraṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
 santhāraṃ akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
 ca raṭṭhato⁵ pabbājita-kāraṇaṃ ca idāni vasaṇaṭṭhānaṃ ca⁶
 khānuviddhakāraṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattamaṃ⁸ ga-
 manakāraṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tayaṃ¹⁰ mama taṃ¹¹ kiccaṃ
 nittharitaṃ ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā., „samma“¹² 10
 gaccheyyāma¹³, ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
 agghapadalakkhaṇaṃ¹⁴ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
 javaṇaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁵ karoti¹⁶, taṃ mantaṃ gaṇhā¹⁷ 'ti ā.,
 so „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
 kāmi, porisādo mantaṃ uggaḥetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
 atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatara-jāno uyyānā-
 dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁸ nāmaṃ sāvetaṃ
 vagganto nadanto bhayaṇṇapatte. katvā pāde gaḥetvā adhosire¹⁹
 katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
 chiddāni katvā rajjuyā²⁰ nigrodharuḷḷhe olambesi, agga-pāda- 20
 gulihi bhūmiyaṃ phusaṃānāhi²¹ vāte paharante milāta-karaṇḍa-
 kadāmāni²² viya parivattanta²³ olambimāsu, Sutasomaṃ pana
 „piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣīti“ pi nānesi,
 so²⁴ „balikammaṃ karissāmiti“ aggim katvā sūlaṃ tacchento²⁵
 nisīdi, rukkhadevatā²⁶ disvā „mayhaṃ 'kir' esa balikammaṃ 25
 karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁷ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, B° mayāṃ jānāmiti. ² Bā kataṃ-. ³ Bā add taṃ. ⁴ Bā ka-.
⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck add devatānaṃ. ⁷ Bā khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add
 samma. ¹⁰ Bā mametaṃ. ¹¹ Bā add na. ¹² Bā -mahim. ¹³ Bā C° anag-
 ghaṃ-. ¹⁴ so Ck; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bā add ahaṃ are porisādo ti.
¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā add ānupetvā, B° ādhunetvā. ¹⁹ Ck Bā -nehi; Bā add
 to. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Ck -antā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
 hoti sace gaṇhessāmi sakala-jambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.
²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bā add taṃ kiriyāṃ. ²⁵ Bā add kiñci.

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aḥam
 etam vāretum na sakkhissāmi²“ cātummahārājikānaṃ santikaṃ
 gantvā³ kathetvā „nivāretha na⁴“ ti ā., tehi⁵ „na mayaṃ⁶
 sakkhissāma⁷“ ti vutte⁸ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi na⁹“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tum, samatthaṃ pana ācikkhissāmi¹⁰“ vatvā „ko nāma¹¹“ ti
 vutte „sadevake loke¹² añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasoma nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitaṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā¹³ oramaṇessati, sakala-Jambudīpe amataṃ¹⁴ abhisī-
 cissati, sace pi rājūnaṃ¹⁵ jīvitaṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātum vadehīti¹⁶“, so „sādhū“ ti¹⁷ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹⁸ olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmi¹⁹“ utthāya asihattho²⁰ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpūnitaṃ nāsakkhi, gattehi²¹ sedā muccimsu²²,
 so cintesi: „aḥam pubbe hatthim pi assaṃ pi rathaṃ pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā²³ gacchantāṃ sabbaṭṭhāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā²⁴ nāma va-
 canakārakā hontīti²⁵“ tiṭṭhā²⁶ ti naṃ²⁷ vatvā „ṭhitaṃ gaḥessā-
 mi²⁸“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ti ā., „aḥam tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyama²⁹ āti ā.³⁰“, atha naṃ „bho pabbajitā³¹ nāma
 25 jivitaḥetu pi alikaṃ na bhaṇanti³², tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks to. ³ Bds add porisāḍassa kammaṃ nivāretum.
⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.
⁶ Cks -sani. ⁷ Bds add viya dhammaṃ. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vatṭatīti vadehīti
 āha. ¹⁰ Bds add sampaṭṭecchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks
 gatto. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatīyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸
 Bds vacanaṃ. ¹⁹ Bds dhāvitaṃ vāyamamaṃkāsati. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho',
 aṭhito ṭhito 'mhīti' lapasi
 brahmacāri' idaṃ te samaṇa ayuttaṃ,
 asiṇ ca me maññasi kaṃkapattan ti'. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha:

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loka aṭhitaṃ vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutaṃ⁶. 391.
 25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutāṃ gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

10

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammupathesu⁸, na nāmagottaṃ
 ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaddatto hutvā¹⁰ taṃ nāmaṃ jahitvā porisādo hutvā
 idāni kammāseppādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāhaṃ 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇicā 'ti kusalakammupathesu ṭhitaṃ
 coraṇ aṭhitaṃ nāma vadanti, ito cutaṃ ti ito cutaṃ hutvā apāye niraye
 nibbattamānaṃ, so hi niraye patanto na patitṭhānaṃ labhati nāma, sutāṃ ti¹⁴
 bho porisādo musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-
 kammaṃ karissāmi ti paṭissutaṃ idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jetṭhakaṃ Sutasomarājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanaṃ te musā nāma
 hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ anfaradhāpetvā sakena
 vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā kathaṃ
 sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā², „imasmiṃ rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „diṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā
 „sāmi devarāja, mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammū-. ² so Cks; Bd aṭhito tvaṃ ṭhito amiti. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṇca
 me vaṃññasi-, Bd kaṇkha-. ⁵ Bd tattha samaṇa tīṭhāhīti tīṭhāhi idaṃ vacanaṃ
 mayā vutto so tvaṃ pammukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacārīni aṭhito
 tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṇca kaṇkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds
 sace tvaṃ saddahasi. ⁸ Bds dasaku-, adding ṭhito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add
 daharakāle. ¹⁰ Bd adda pitarī kāleṇkate bārāṇasīrajaṃ labhitvā bārāṇasīrājā
 jāto. ¹¹ Cks omīti khattiya. ¹² Bd adda pi. ¹³ Bd manussamaṃsaṃ. ¹⁴ the
 wording of the previous passages is quite different in Bds.

kham pavisā“ ‘ti ā., devatā tassa passantass’ eva rukkham
 pāvisi, tasmim khaṇe suriyo atthaṅgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāram jānāti, so nabham oloketvā „sve Phussanakkhattam bhavissati, Sutasomo nahā-
 5 yitum uyyānam gamissati, tattha tam gaṇhissāmi, ārakkho pana’ mahā bhavissati, samantā tiyojanam sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṁvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānam’ gantvā maṅgalapokkharaniṁ otarivā ṭhassāmīti⁵“ cintetvā’ gantvā pokkharaniṁ oruyha
 10 paduminipattena’ sīsam paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapādayo osakkivā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṁsu, „kuto pan’ assāyam tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattam upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālam kāretvā bhikkhusaṅgham
 15 sītavinodanattham aggiṁ ca dārūni ca dārucchedanavāsīpharasuṁ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evam tasmim antouyyānam’ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkham gaṇhimsu, rājāpi pāto va bhuttapātarāso alaṁkatakathikkhandhagato caturaṅginīyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim khaṇe¹⁰
 20 Takkasīlato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya viśaṁyojanasatam¹² maggam atikkamma tam nagaram patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaram pavisanto rājānam pācīnadvārena nikkhamantam disvā hattham ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahattham disvā hatthinā tam¹⁴ upasaṁkamitvā evam āha¹⁵:

16. Kasmin nu raṭṭhe tava jātibhūmi,
 atha kena atthena idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājjinam. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bd adds tattha. ⁵ Bd paduma-. ⁶ Bd paṭhāpesi. ⁷ Bd -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add parivuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bd visati-, Bds viśanti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgam. ¹⁵ Bds pucchī, omitting evaib.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasī demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharanīmahessara³
sugambhiratthā varasāgarūpamā,
tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,
suṇohi gāthā paramatthasamhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kaṣṣapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetuṃ
āgato mhitī⁸ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
kataṃ⁹, mayā pana nivattituṃ na sakkā¹⁰, ajja Phussayogena
sīsam nahāyituvivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti¹¹ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam samvidahathā¹²“ 'ti amacce āṇā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ aṭṭhārasahatthena pākarena pa- 15
rikkhittaṃ ahosi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthi pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharāṇi muñcitvā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasariro pokkharāṇiyā¹⁵ rājavibhavaṇa nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasāṭake¹⁶ nivāsetvā aṭṭhāsi, ath' assa gandhamālā-
laṃkāre¹⁶ upahariṃsu¹⁷, so porisādo cintesi: „rājā alamkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gāṇhissāmīti¹⁸“

¹ Bā adds tattha bho brahmaṇa tava jātibhūmi kiṃmi rathe atthi, yena atthena
tvaṃ payojanaṃ hetubhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmaṇa
mayā pucchito so tvaṃ etamatthaṃ etaṃ payojanaṃ me mayhaṃ akkhāhi,
kathehi tayā paṭhitaṃ vatthuṃ te tuyhaṃ dadāmi kiṃ vatthuṃ icchasīti taṃ
bhagavantaṃ pucchāmi. ² Bā adds gātham. ³ Bā C^o mahi-. ⁴ C^o tameva⁸. ⁵
Bā add tattha dharanī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catassā-
rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhiraatthavarā sagarūpamā tava⁹ eva atthāya
idha thāne anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā para-
matthasamhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ Bā adds ca pana. ⁷
Bā -āyo. ⁸ Bā āgataṃ. ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā nahāyituṃ āgatomhīti ahaṃ
punadivase. ¹¹ Bā saṃgheṭṭantā samantā. ¹² Bā saṃkh-. ¹³ Bā unnā-
detvā ba-. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā add anto. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ pari-
vattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetvā
aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā
va hatthārohā hatthihi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji,
porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati,
Bodhisattaṃ pana upagantvā onato, ukkhipitvā khandhe nisi-
dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
10 nen' eva¹² aṭṭhārasahatthaṃ pākāraṃ laṃghitvā purato pi
gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni
pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁶ piṭṭhe akkamanto
pātetvā rathavare¹⁷ rathasīse¹⁸ akkamitvā bhamariṇaṃ bha-
manto viya nīlaphalakāni¹⁹ nigrodhapattāni maddanto viya
15 ekavegeṇ' eva²⁰ tiyojanamattaṃ²¹ gantvā „atthi nu kho koci
Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti āvaloketvā
kañci²² adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
bindūni attano upari patantāni²³ disvā „maraṇassa abhāyanto
nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodāti maññe“²⁴
20 ti cintetvā āha:

38. Na ve rudanti matimanto sapaññā
bahussutā ye bahuṭṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₈₁₂)
dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
yaṃ paṇḍitā²⁵ sokanudā bhavanti. 395.

25 39. Attānaṃ nāti²⁶ uda²⁷ puttadāraṃ
dhaññaṃ²⁸ dhanam rajataṃ jātarūpaṃ

¹ C²s macchaṃ. ² B² matthake khaggaṃ paribhamanto. ³ B² hare. ⁴ B²s
uttari. ⁵ B² rathārohā. ⁶ B² adds sabbe. ⁷ B²s gahitagaḥitāni. ⁸ B²s
urena, adding bhūmiyaṃ. ⁹ B² -sīsaṇaṃ. ¹⁰ C²s -petvā. ¹¹ B²s bhavissatīti.
¹² B² -neyeva. ¹³ B² paggalitapāde matta-. ¹⁴ B²s ak-. ¹⁵ B²s -naṃ. ¹⁶
B²s -dhura. ¹⁷ B² -sesu. ¹⁸ C²s -kā. ¹⁹ B² ekam-. ²⁰ B² adds maggaṃ.
²¹ B² ki-. ²² B²s ure patitāni. ²³ B² omits maññe. ²⁴ so all three MSS.
for attāna nāti? ²⁵ B²s udāhu.

kimo nu' tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyaseṭṭha vacanaṃ suṇoma te' ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpa-
viya paṭiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantitī a., kimo nu
tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maraṇabhayaṇa rodante aññe andhabālā kiṃ
karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādīsu kimo nu tvaṃ Sutasomānu-
tappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhaṇaṃ na ratṭhaṃ,
sataṇ ca dhaṇiṃ carito purāṇo,
taṃ saṅgaraṃ⁶ brāhmaṇassaṇutappe. 397.
31. Kato mayā saṅgaro brāhmaṇeṇa
ratṭhe sake issariye ṭhiteṇa, 15
taṃ saṅgaraṃ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24,¹⁶)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ
attbhāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-
dhammo atthi, saṅgaraṃ katvā saddhānupattānaṃ nāma¹⁰ etaṃ saṅgaraṃ brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmīti a., saccānurakkhīti saccānaṃ anurakkhanto¹⁰, so
brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹¹ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāhaṃ āgantukavattānaṃ karetvā nahātvā āgato suṇiṇṇāmi, yāva mamāgamaṇā
āgamehīti saṅgaraṃ katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adatvā ya maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāhaṃ¹² etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajjeyya¹³, 30
Koravyaseṭṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ Bā kimiva. ² Bā -metan. ³ so Ck; the comment in Bā is more diffuse and quite different from the above. ⁴ Bā nevā-, Ck tāvā-. ⁵ Bā anuttarāmi. ⁶ Bā saṅkaraṃ. ⁷ Bā -paṇi sampadāya. ⁸ C tā va. ⁹ C ne. ¹⁰ The comment in Bā is quite different. ¹¹ B -lassa. ¹² Bā nevā-. ¹³ Ck -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 17.)
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyaṃ jivitaṃ laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādīsassa
corassa hatthato muttatāya maraṇamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamissasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Taṃ sutvā Mahāsatto siho viya asambhīto āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasīlo
na⁴ jivitaṃ garahito pāpadhammo,
na hi taṃ naraṃ tāyate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikaṃ bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV ⁴⁹²/₁₆)
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṃ
sabbā va naḷḷo paṭisotaṃ vajeyyuṃ
na tv-ev' ahaṃ rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maraṇam iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
30 hi jivitaṃ ti pāpadhammo pana garahito jivitaṃ na vareyya mā icchatu,
jivitaṃ hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjivitaṃ nāma, yassā 'ti yassa attādīno
atthāya dussīlo alikaṃ bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na taṃ purisaṃ duggatīhi
na tāyate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhīhi
ekācariyakule sikkhito evaṃūpo sahāyako hutvā ayaṃ⁹ jivitaṃhetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedho vāto utthāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya taṃ saddhātappaṃ ahaṃ ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ¹¹ pana na tv-eva saddhātappaṃ¹².

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹³ Bodhisatto
,ayaṃ mayhaṃ na saddahati¹⁴, sapathena¹⁵ pi naṃ saddahā-
30 peṣṣāmīti¹⁶ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā taṃ saddahāpeṣṣāmīti“ vutte tena¹⁷
otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapito sapathaṃ karonto āha:

¹ Cks upesīti. ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyam. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu. ⁷ C -ti-. ⁸ Ck nānārayato, C natārayato.
⁹ Bā ahaṃ. ¹⁰ Bā emīti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds taṃ.

36. Asin̄ ca sattiñ ca parāmasāmi,
sapatham pi te samma ahañ karomi,
tayā pamutto anaṇo¹ bhavitvā
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tassa² attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṇvihitārakkhe khatti- 5
yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asin̄ vā sattiñ vā parāmasāmi aññañ vā yañ
icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
brāhmaṇassa anaṇo hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan³ ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbañ
sapathañ karoti. kim me iminā, etamhā⁴ ahañ pi khattiya- 10
rājā, mañ⁵ eva bāhulohitañ⁶ gahetvā devatāya balikammañ
karissāmi, ayañ ativiya kilamatiti⁷ cintetvā āha:

37. Yo⁸ te kato saṅgaro⁹ brāhmaṇena
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
tañ saṅgaram¹⁰ brāhmaṇassa-ppadāya¹¹ 15
saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta. punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayī, catasso satā-
rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
missan¹²“ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo¹³ me kato saṅgaro¹⁴ brāhmaṇena,
raṭṭhe sake issariye ṭhiteṇa
tañ saṅgaram¹⁵ brāhmaṇassa-ppadāya
saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe¹⁶ khattiyehi akattab- 25
bañ sapathañ karittha, tañ¹⁷ anusareyyāthā¹⁸“ ti vatvā „samma
porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹⁹, hassena²⁰
pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ²¹ idāni rajje ṭhito²²
dhammādhammañ jānanto kiñ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² B^d -ssāmi. ³ so Cks; B^d esa etu gāmā, B^e esa etu
vā mā vā. ⁴ so Cks; B^d bahu-. ⁵ Ck so. ⁶ B^d sañka-. ⁷ B^d -nañ sap-.

⁸ Ck so. ⁹ Cks tvañ. ¹⁰ Cks -ritvā tvañ. ¹¹ Ck B^d ja-. ¹² B^d hāseṇa.

¹³ Ck sūvāhañ, B^d sohañ. ¹⁴ B^d patl-.

mayham, aham te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampaticchati, mā me
 balikammassa [antarāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomārājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sīhamukhā muttamuttavāraṇo¹ viya āgamiṣsa-
 titi“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva nivīṭṭhā⁴ nam⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā“⁷ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayham mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissaṃjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitāro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ naṃātānūlittam vatthālaṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayam pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayam bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallaṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy¹³ assa¹⁴ gandra-
 mālādīhi pūjaṃ kṛtvā sayam nīcāsane¹⁵ nisīditvā „tumhehi
 25 mayham ābhatā gāthā suṇāma¹⁶ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

29. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ Bā -pattān vā-. ² Bā ime. ³ Bā mahājano. ⁴ Bā yeva khandhavāraṃ
 katvā aṭṭhāsi. ⁵ Bā taṃ. ⁶ so Ck; Bā kiñci. ⁷ Bā -ito. ⁸ Bā omits pari-
⁹ Bā pavisi. ¹⁰ Bā nesari. ¹¹ Bā nisīditvā. ¹² so Ck; Cā assita-, Bā
 desita-. ¹³ Bā -gurutā. ¹⁴ Bā niveasane. ¹⁵ Bā suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo
yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etain avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ niharitvā ubhohi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavaṭṭupacchedataṇhak-
khayatthāya² virāgaṇirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴“ vatvā potthakaṃ olokeno āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10

sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Samyutta-N. I p. 17.)

sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jiranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Samyutta-N. I. p. 71.) 15

atho sarīraṃ pi jaraṃ upeti,

sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,

santo have sabbhi pavedayanti. 409.

13. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,⁹

pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,

20

tato have dūrataṃ vadanti

sataṃ ca dhammaṃ¹⁰ asataṃ ca rājā 'ti. 410.

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāraṃ :eva, sabbhīti saṃpurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāraṃ¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahū¹² suciraṃ pi kato saṃgamo 25
ekatthāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisideyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten¹⁴ eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., saṃ-
thavaṃ ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhammaṃ ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dīnaṃ sattatīmasabodhapakkhiyadhammasaṃkhātāṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁵,
etaṃ dhammaṃ nātvā vaḍḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so Ck B²; C² -nimadanā, B² -nippidanā. ² C² omits tthāya. ³ ālaya -
nirodha wanting in B². ⁴ B² -no-. ⁵ B² sakim deva. ⁶ B² -ti. ⁷ Ck sa
taṃ. ⁸ B² -am. ⁹ B² -o. ¹⁰ Ck -ra. ¹¹ B² pavattento. ¹² Ck -u. ¹³ B²
-e. ¹⁴ B² ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānasamikhāto santadhammo³ jaraṃ na upeti na
jirati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavi hi sappatitthā⁵ saṅgahaṇā⁶ ākāso
5 nirālambo appatittho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamīyogaṭṭhena anupalitṭa-
ṭṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahoṣi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na ikavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmaloḷkā sattaratanapunnāṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho paṇ' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātuṃ pahomi, atthi¹² khv. assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olovento nāddasa, tato senāpatitṭhānādini¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olovento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatṭhaviḷā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ 'ti pucchi.
„ekekāya,¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ 'ti vatvā gātham āha:

44. Sahassīyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa 'ti²³. 411.

Ath' assa ekaṃ sukhayānakaṃ datvā „brāhmaṇaṃ sotthinaṃ

¹ Cks omit ti. ² Bd adds thomenti. ³ Bds sataṃdh-. ⁴ Bds -an. ⁵ Bd sampa-. ⁶ so Bds; Ck yagaganaṃ, Cs yagahanaṃ. ⁷ Bd bandh-. ⁸ Cks vi. ⁹ Bd taṃ. ¹⁰ Bd na kenaci bhāsītā. ¹¹ Bd agghanti, Cks agghantīti. ¹² Bds add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bds olovento. ¹⁵ Bd -bhojanassaapi. ¹⁶ Bd kitta-
kaṃ dhanam. ¹⁷ Bd adds gāthāya. ¹⁸ Bd add tā. ¹⁹ so Cks; Bd -no dhanam
²⁰ so Cks; Bd vikiṇṭṭabh-. ²¹ so Cks; Bd aggham. ²² Bd ekekā gāthā. ²³
Bds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹“ ‘ti purise āṇāpetvā taṃ uyyojesi, tasmiṃ
khaṇe Sutasomena rañṇā satārahā yathā sahaṣṣārahā katvā
pūjitā², sādhu sādhu ‘ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
mātāpitāro taṃ saddaṃ sutvā „kiṃsaddo nāṃ’ eso“ ti puc-
chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj- :
jhimṣu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesaṃ santikaṃ gantvā
vanditvā aṭṭhāsi, ath’ assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
dhanalolatāya⁴ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri sahaṣṣāni dinnānāti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte 10

45. Asītiyā⁷ navutiyā ca gāthā,
satārahā cāpi bhaveyyu⁸ gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
sahassiyo nāma kuth’ atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ‘ti attanā jānāhi, kudh[atthi]ti kuhim atthi¹⁰. 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhiṃ
icchāmi sutena icchāmi“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ‘haṃ sutavuddhiṃ attano,
santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
ahaṃ savantīhi mahodadhiva¹¹ 20
na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.
47. Aggi yathā tiṇakatṭhaṃ dāhanto
na tappatī sāgaro vā nadihi¹²
evam pi te paṇḍitā rājasetṭha
suvā na tappanti subhāsitena 414. 25
48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṃ atthavatī janinda

¹ Bā sampādetthā, B* sampāpethā. ² Bds add ti nagaravāsino. ³ Bā adds attano.

⁴ Bā -lobhatāya. ⁵ Ck mahāsaddantassa. ⁶ Bā adds kathaṃ. ⁷ Ck* add vā.

⁸ Ck* -uṃ, Bā -yya. ⁹ Ck kuthāthi, Bds kā atthi. ¹⁰ Ck hatthi; Bā tattha
tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhaveyya, tāta
sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, sahaṣṣārāhā nāma gāthā kā kassa
puggalassa santike atthi. ¹¹ Ck nadihi, Bā nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta. vo ti nipātamattāni, santo ti ete ca maṃ bhajeyyūti ti icchāmi,
savantihīti nadihi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahaṃ attano
5 dāsasāpi¹ suṇomi².

Evañ ca pana vatvā „mā maṃ tāva' dhanahetu pari-
bhāsi', ahaṃ 'dhammam sutvā āgamiṣāmi' sapatham katvā
āgato, idān' ahaṃ porisādassa santiṇaṃ gamiṣāmi', idam vo
rajjam gaṇhathā' 'ti niyyādentō

- 10 40. Idam te ratṭham sadhanaṃ sayoggam (²⁸⁹/₁₉)
sakāyuram sabbakāmūpapannaṃ,
kiṃ kāmahetu paribhāsase maṃ,
gacchāmi' ahaṃ porisādassa kante⁴ ti g. ā. 416.

Ta. kante⁶ ti santiṇe.

- 15 Tasmim samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nāmi' etaṃ kathesi, caturaṅginīyā senāya
coram gaḥessāmi' vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthāroha rathikā pattikā ca
20 assāroha yeva dhanuggahāse,
senam payujjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta. havāmā 'ti sace evaṃ payojitā' senā tam gaḥetum na sakkonti
atha nam sakalaratṭhavāsino gaḥetvā gantvā hanāma sattum mārema⁸ tai.
attano⁹ paccamittan ti a¹⁰

- 25 Atha nam mātāpitāro assupunnamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tum¹¹ labbhā' ti yācimsu, soḷasasahassā nāṭakittihiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā' 'ti
paridevimsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātum¹²
asakkontō „porisādassa kira¹³ paṭiññaṃ datvā āgato, idāni

¹ Bds add santiṇe. ² Bds add tāta dhammesu mama tittīti na hi atthīti. ³ Bds
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nāte? cfr. p. 26.6; Bds unte, Bds
ante? ⁷ Ck -kaiṇ, Ck -kā. ⁸ Bds hanema, ⁹ Bds ambākaṇ. ¹⁰ Bds adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretum. ¹³ Bds pana kira ahaṃ.

catasso satārahā' gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitāro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti" sakalanagaram ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,
taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto
dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³. pubbakiccaṃ ti purīmaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitāro assāsetvā⁴, „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhaṃ“ ti mātāpitāro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca
anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca
saccavādī saccānurakkhamāno⁷
agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattinī nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase *arunuggamanavelāya mātāpitāro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukkena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādiḥḥanena anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakkonto
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sāsneha¹¹ mā¹²
atikkamīsu“ 'ti āha, mahājāno tejavato silavantassa ānaṃ atikkamītuṃ asak- 25
konto mahāsaddena paridevamāno taṃ sīhaviḥambhitena gacchantāṃ olokento¹³
thatvā tasmiṃ dassanūpacāraṃ atikkamante ekaṛāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti.

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace mama sahāyo Sutasoma 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārahā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bā anusāsetvā. ⁵
Bā -maggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?
⁸ Bā yattha. ⁹ Bā vasitvā. ¹⁰ Bā adds sace. ¹¹ Bā sineho atthi. ¹² Ck
maṃ. ¹³ Bā -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.
¹⁵ Bā omits vā mā vā. ¹⁶ Bā yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
balikammaṃ karissāmiti“ citakaṃ katvā aggiṃ jāletvā „aṃ-
gāraṃ tāva hotū“ 'ti tassa sūlaṃ tacchantassa nisinnakāle¹
āgato², atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
5 kattabbakiccaṃ te katan“ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā³, dhammakathikassa
sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“
dassetuṃ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
10 raṭṭhe sake issariye ṭhitena,
taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁴
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁵
khādāhi vā maṃ samma porisādā⁶ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“ ti
cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā soṇṇāmi, evaṃ ahaṃ pi
nibbhayo bhavissāmiti“ sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Nā hāyate khādituṃ⁷ mayhaṃ pacchā,
citakā ayaṃ⁸ tāva sadhūmikā va⁹,
25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkāṃ,
suṇāma¹⁰ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādituṃ¹⁰ ti khādanam, tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditabbo va, pacitaṃ ti
niddhūmake piṭṭhale aggiṃhi pakkamaṃsaṃ sādhu pakkāṃ nāma hoti.

¹ B² add sutasomo. ² C² gato. ³ B² sutvā. ⁴ B² -ṇasampadāya. ⁵ so B²;
C² omīti hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?

⁶ C² khāda maṃ porisādā. ⁷ B² -taṃ. ⁸ B² ca. ⁹ B² -ṇo. ¹⁰ B² -tan.

¹¹ B² tāva khādeyyaṃ. ¹² C² pacchāya pi.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggaheṭvā lajjāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi
raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,
dhammañ c' imā abhivadanti gāthā, 5
dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.
56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino
n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsacramattam⁴ pi n' aṭṭhi kuto dhammo, kiṃ sutena 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhā-janaṃ viya sīhavasāya abhijānaṃ tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsaheṭu migavaṃ careyya
yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424. 20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapatīyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkinehi sarehi mige vijjhittvā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadeṣi⁸, yadi te niddosa aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānanta pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khāditaḥḥayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiya-dhammaṃ jānanta pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Ck -si. ³ Bā nibbānaṃ. ⁴ Ck -saccaṃ tampi. ⁵ Bā mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Ck brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā add khattiyena nāma. ¹¹ so Ck; Bā maṃsavasena. ¹² Bā omits kho. ¹³ Ck -ā. ¹⁴ so Ck; Bā sāci.

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisamaṃsaṃ bhakkesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tvaṃ porisādassa hatthā
 gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
 amittahatthaṃ punar āgato si,
 nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

Ta. nakkhattadhiṃme ti tvaṃ nakkhattadhammasaṃkhāte nīti-
10 satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇen' eva te loke
 paṇḍito ti kitti patthaṇā³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
 sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
 nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
 pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
 tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā' ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁷ ti yebhuyyena nera-
 yikā, ye pana tattha na nībbattanti te sesāpāyesu nībbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavigavāssaṃ⁸
25 kāmītthiyo kāsikacandanaṃ ca
 sabbaṃ tahiṃ labbhati sāmitāya⁹,
 saccena kiṃ passasi ānisaṃsan ti. 428.

Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
 dībhavimānakeppā tayo nivāsapāsādā, paṭhavigavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
30 ca assā ca bahū, kāmītthiyo ti kāmavatthubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bā yo. ³ Ck- patthavā, Bā patthaṇo. ⁴ Bā adde na jānāmi.

⁵ Ck- only tāya. ⁶ Ck- pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bā -ā. ⁹ Bā labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bā -essā.

cā 'ti kāsikavatthā ca lohitaandanā ca, sabbaṃ taṃ ti etaṃ¹ ca aññaṃ
ca upabhogaparibhogaṃ sabbaṃ taṃ² attano nagare sāmītiya labhasi, sāmī
hutvā yathā icchasi tathā paribhūñjitum labhasi, so tvaṃ sabbaṃ etaṃ pahāya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kīṃ ānisaṃsaṃ³ passasi.

Bodhisatto āha:

5

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccaṃ tesāṃ sādhutaraṃ rasānaṃ,
sacce tñitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pāraṇ ti. 429.

Ta. sādhutaraṇ ti yasmā sabbe pi rasā sattānaṃ saccakāle yeva pañitā 10
honti tasmā saccaṃ tesāṃ sādhutaraṃ⁴, yasmā vā viratisaccavācīsacce tñitā
jātimaṇassaṃkhātassa tebhūmakavaṭṭassa pāraṇ amatamahānibbānaṃ taranti
pāpuṇanti tasmā taṃ sādhutaraṇ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsaṃ kathesi, tato
porisādo vikasitapadumapuṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khaṃ oloketvā „ayaṃ Sutasomo⁵ aṅgāracitakaṃ maṃ sasūlaṃ⁶
tacchantāṃ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārahānaṃ gāthānaṃ ānubhāvo udāhu saccassa
aññaṃ⁸ eva vā kassaciti⁹ cintetvā „pucchissāmi tāva naṃ“
ti pucchanto gātham āha: 20

63. Mutto tvaṃ porisādassa haṭṭhā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmī
amittahaṭṭhaṃ punar āgato si,
na ha¹⁰ nūna te maraṇabhayaṃ janinda,
alinacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430. 25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,
dhamme tñito ko maraṇassa bhāye. 431.. 30
65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yitṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^o evaṃ. ² Ck^o taṃhi, Bā hi. ³ Ck^o -anusamsaṃ. ⁴ Bā add rasānaṃ. ⁵
Ck^o omī oloketvā ayaṃ sutasomo. ⁶ Bā maṃsasūlaṃ. ⁷ Bā assa. ⁸ Bā hi.
⁹ Bā asi. ¹⁰ Bā dīṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

66. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 visodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

67. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

68. Ñātissu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Ñātissu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnaṃ me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
20 santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā 'ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena³ neka-
vidhā, yañña ti dasavidhā⁴ dānavatthupariccāgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññāpi yitṭhā pavattitā, dhamme tṭhito ti evaṃ dhamme patiṭṭhito mādisso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti ananuttappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhamaṃ akopetvā dhammen' eva mayā
rajjam pasamsitam⁴, kārā⁵ ti ñātissu ñātikicāni mittesu ca mittakiccāni,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi sahasassa pi⁶, dinnaṃ eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² Bds katūpakārā. ³ Bd annādi-. ⁴ Bds pasāsi-. ⁵ Bds
katūpakārā, C' karo. ⁶ C's sahasam pi, Bd adda satasahasassa pi. ⁷ Bd santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso ñāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhītatāsito „samma na tvaṃ mayā khāditabbayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
 āsīvisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
 muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
 yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva mūraṇasamatthaṃ³ halāhalavisāṇaṃ, jalitaṃ ti 10
 attano visatejaṃ⁴ eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
 āsīvisaṃ vā pana so gīvāya gaṇheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasādiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācitvā tena dhammagāravajananatthaṃ „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ⁴ 15
 gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sādiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-citvā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādhurūpā gāthā bhavissantīti“ suṭṭhutarāṃ sañjātasavanāḍaro hutvā yācanto 20
 gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁵ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
 api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī maṇo ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma⁶ dhammaṃ sutvā kalyāṇaṃ pi
 pāpam pi jānanti, app-eva⁷ tā gāthā sutvā mama pi kusala-pathadhamme⁸ maṇo 25
 rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhukaṃ suṇāhīti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitapiyāmen' eva gāthānaṃ thutim katvā chakāmāvacaradevesu⁹ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks evāhaṃ. ³ Cks Bd ma-. ⁴ Bd omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bd kusalakammupatha. ⁸ Bd chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhuḥkāraṁ dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṁ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṁ saṁgati pāleti nāsabbhi bahusaṁgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṁ,
sataṁ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jīranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṁ upeti,
sataṁ ca dhammo na jaraṁ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṁ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṁ vadanti
sataṁ ca dhammaṁ asataṁ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññābuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṁ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittaṁ
ahosi, setacchattadāyakaṁ pitaraṁ viya naṁ amaññi, so „ahaṁ
Sutasomassa⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa“ gāthāya ekekaṁ⁸ varaṁ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:
78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{191}{10}$)
subhāsītā tuyhaṁ janinda sutvā
ānandicitto¹⁰ sumaro paṭīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tuṭṭhākārā yeva.

Atha naṁ Mahāsatto „kim nāma tvaṁ varaṁ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s B^d -deve. ² B^d hoti. ³ B^d -aṁ. ⁴ C^s bhāve. ⁵ C^s pūri, B^d pari-
pūri. ⁶ C^s sutasomo massa. ⁷ B^d dātabbaṁ kiñci hivaṇṇaṁ. ⁸ B^d pana.
⁹ C^s -kā. ¹⁰ B^d ānandivitto, C^s ānandacitto. ¹¹ C^s -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātaṃ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivitṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passasi pāpadhamma². 446.
80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvaṃ cāpi datvāna avākareyya,
sanditṭhikaṃ kalahaṃ imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānaṃ upabbajeyyā³ 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo aham asmīti attano maraṇaṃ na jānāsi⁴ na bujhasi⁵ pāpadhammam eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me kam- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁶ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjan ti vadeyyaṃ⁷, avākareyyā⁸ 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁹ avākareyyāsi¹⁰ na dadeyyāsi¹¹, upabba-
jeyyā¹² 'ti ko imaṃ kalahaṃ paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi¹³
naṃ“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātum
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā¹⁴ 'ti. 448. 20

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno¹⁵

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi¹⁶, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁷, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditabban' ti paṭhamam eva vāraṃ varissam¹⁸ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo varē gahetvā pacchā etaṃ¹⁹
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi²⁰
paññassa paññānavatā²¹ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449. 30

¹ Bā taṃ. ² Bā -o, B² -e. ³ Ck omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā² add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-.
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -mīti. ¹¹ Bā² vāreyissam. ¹² Bā sakkhi. ¹³ Ck² -navatā.

Ta, ariyassā¹ 'ti ācāraariyassa, sakkhīti² sakkhidhammo ti³ mitta-dhammo, paññānavatā⁴ ti ñāpasampannena⁵, sametīti Gaṇḍodakam viya Yamunodakena saṁsandati dhātuso⁶ hi sattā saṁsandanti, passeyya tan ti porisādassa ciraṁ jīvitam icchanto⁷ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
5 tassa hi pana⁸ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam apī ca so mayham eva⁹ ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti¹⁰ pi evam āha.

So tam sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni maṁ-
sam khādutukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
mayham eva jīvitam icchati, aho maṁ hitakāmo“ ti tuṭṭha-
10 mānaso tam¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvaṁ ajānitvā va tam
varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
paññassa paññānavatā sameti,
passe pi¹² maṁ vassasatam arogaṁ¹³.
15 etaṁ varānaṁ paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta varānaṁ ti catunnam varānaṁ paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
20 na tādise bhūmipatī adesi,
etaṁ varānaṁ dutiyaṁ varāmīti. 451.

Ta. katanāmadheyyā ti muddhani abhisittattā¹⁵ va muddhābhisittā katanāmadheyyā, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyaṁ varam gaṇhanto parosatānaṁ khattiyānaṁ
25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
muddhābhisittā katanāmadheyyā
' na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
etaṁ varānaṁ dutiyaṁ dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bā omīti ti. ³ Bā ñāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adda viya. ⁶ Cā pi, Bā omīti pana. ⁷ Bā add esa. ⁸ Cā -sīti. ⁹ Bā -yam thapetvā ¹⁰ Cā omīti tam. ¹¹ Bā sakkhī. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā so. ¹⁵ Cā -ttatā. ¹⁶ Bā so. ¹⁷ Cā adesi.

Kim pana te tesam saddam suṇanti na¹ suṇantīti na²
 sabbam suṇanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-
 bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, agginō ca rukkhassa ca
 antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sab-
 bam asutva upadḍhupadḍham suṇiṃsu, te „idāni Sutasomo 5
 porisādam damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññaṃ samassā-
 sesuṃ, tasmim khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

86. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta. parosatan ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā
 ti hatthatalesu āvutā

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varam gaṇhanto tesam khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭhaṃ⁶ niyyātanavaram gaṇhi, kimkāraṇā: so 15
 akkhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva
 vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 neyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaram gaṇhi, itaro pi
 'ssa⁹ dadamāno imam¹⁰ gātham āha:

87. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisattv imam gātham āha:

88. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
 puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
 manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
 etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455.

¹ Ck omits suṇanti na. ² Ck tati. ³ Cks -lā-. ⁴ Cks na. ⁵ Bđ -ya. ⁶ Bđ -e.
⁷ Bđ veri-. ⁸ Bđ vāseyya. ⁹ Cks omits ssa. ¹⁰ Cks idam. ¹¹ C's vya-, Bđ
 byādhikāya. ¹² Ck Bđ -jā

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsai², tattha gāmadīnā uṭṭhitattā savivaraṇi, vyādhitā³ bhayāhīti porisādo idāni āgamissatīti tava bhayena kampamānā⁴, lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gaheṭvā tinagahanādinnīyanaṭṭhāna⁵ paviṭṭhā, manussamaṇsaṇ ti duggandhajegucchapaṭikkūlaṇi manussamaṇsaṇi pajaha nissakkatthe⁶ vā upayogaṇi, manussamaṇsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇiṇi paharitvā hasanto „samma Sutasoma, kin nām' etaṇ kathesi, kath' āhaṇ tuyhaṇ' etaṇ varaṇi dadeyyāmi", sace pi gaṇhitukāmo aññaṇ gaṇhā⁷ 'ti vatvā⁸ gātham āha:

- 10 99. Addhā hi so bhakkho mamaṇi manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṇi paviṭṭho,
so 'haṇi kathaṇi etto upārameyyaṇi,
aññaṇi varāṇaṇi catutthaṇi varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṇi ti rajjaṇi pahāya imaṇi vanaṇi paviṭṭho.

- 15 Atha naṇi Mahāsatto „tvaṇi manussamaṇsassa piyattā¹¹
'tato viramitum na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṇi nissāya
pāpaṇi karoti ayaṇi bālo¹² ti vatvā gātham āha:

90. Na ve piyaṇi¹² me ti janinda tādiso (III²³²)
attāṇi¹³ niraṇkatvā piyāni sevati,
20 attā va seyyo paramā va seyyo,
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idāni nāma me piyaṇi ti piyavattūh' ālaggo¹⁴ attānaṇi niraṇkatvā sabbasugatihi c' eva sukha-visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pāteṭvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavattūhūhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti piyā nāma visayavasena¹⁸ 'c' eva puññaena ca ocitatthena vadḍhitatthena diṭṭha-dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattiṇi patvā sakkā laddhuṇi.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṇi¹⁹ Sutasomēna gaṇhitavaraṇi vissajjāpetum pi manussamaṇsato vira-

¹ Bds omitt ha. ² Bds gharā-. ³ Bds byādhitā, Cks vyādhitā. ⁴ Bds kampitā.

⁵ all three MSS. gahaṇā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bds tumhākaṇi. ⁸ Bds dassāmi.

⁹ Cks pavatvā, Bds gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²

Cks navesiyaṇi. ¹³ Bds attānaṇi. ¹⁴ Cs -ūhi laggo, Bds -vatthulo tena tattha. ¹⁵

Bds cavetvā. ¹⁶ Bds omitt pa-. ¹⁷ Bds add kīṇkārāṇā. ¹⁸ Cks visayāyasena.

¹⁹ Cs Bds add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti“ assupunñehi
nettehi gātham āha:

91. Piyaṃ me mānusaṃ maṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretum
aññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458. 5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha;

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukamkhī³
attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁴ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459. 10
93. Yo c' īdha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁵ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460. 15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissaṃ suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammeṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāyā 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapaṭisaṃyuttāni piyāni chaḍḍetvā. 20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pītaṃ mātaraṃ ca,
manāpīke kāmaguṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavittḥo,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dādāmi. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dassēti¹⁰, kintimahaṃ ti kinṃ katvā¹¹
ahaṃ taṃ varaṃ demi.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āha:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,
saccappaṭiñṇā ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ Bḍ -nāhi. ² Ck^s tvam. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bḍ^s -nurakkhī. ⁵ Bḍ^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, B^s pivitvā. ⁸ Bḍ^s hitvāti. ⁹ Bḍ^s kalunaṃ. ¹⁰
Ck^s dassē, Bḍ^s manussamaṃsassa. ¹¹ Bḍ^s kiṃti ratvā. ¹² Bḍ^s dvi-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekañ vatvā puna tañ
visaṇvādento dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti samma Suta-
5 soma varassu varañ ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāñi na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayaśaṇ akittiñ
pāpañ bahuñ duccaritañ kilesaṇ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tañ te varañ kin ti-m-ahañ dadeyya ti. 463.

Ta. pāpaṇ ti kammaṇaṇ apattañ⁶, duccaritañ ti kammaṇaṇaṇ-
pattañ, kilesaṇ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tañ te ti tañ tuyhañ, kath⁷ āhañ varañ
15 demī, mā mañ mārayi, anukampañ kārūññāñ mayi karohi, aññāñ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātum
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāṇaṇ jahitvāna⁸ pi dassam evā 'ti. 464.

Evāñ tena paṭṭhamañ vuttagāthañ āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁹ gātham āha:

98. Pāṇaṇ cajanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiññā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Caje dhanāñ yo pana aṅgahetu¹²
aṅgañ caje jivitañ rakkhamaṇo,

¹ Bḍ dvi-. ² Bḍ kathenti. ³ Bḍ abhāsi, Bḍ abhāsasi. ⁴ Bḍ kasmā. ⁵ Bḍ
bhavo. ⁶ so Cḥ; Bḍ appattañ. ⁷ Cḥ jahe-, Bḍ cajitvāna. ⁸ Bḍ ussāhento.
⁹ Cḥ sata nesa dhammo. ¹⁰ Bḍ va. ¹¹ Pḍ khippamevāk-. ¹² Bḍ dhanāñ
aṅgavarassa hotu, Cḥ omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam

caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pāṇan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cājanti, na dhammam khippamavākarohīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-seṭṭhā 'ti tam samganhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ-
ḍito puriso hatthapādādīmhi aṅge chejjamāne⁴ tassa rakkhanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammam anussaranto ti aṅgadhanajīvitam pariccajanto
pi satam dhammam na vitikkamissāmi ti evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitthāpento
idāni attano garubhāvaṃ dassetuṃ

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā

ye c' assa kaṃkham vinayanti santo

tañ hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca

na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhammam ti kusālākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakulam etassa puggalassa
patitthānaṭṭhena⁹ dīpañ uppanne bhaye gantabbaṭṭhānaṭṭhena¹⁰ parāyanañ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettīm na jarayetha¹² na vināseyya.

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhindituṃ na vaṭṭati, ahañ ca ta-
ruṇakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhalīlāhāya satārahā gāthā kathesim, tena me va-
canam kātuṃ arahasīti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā kātuṃ, ekasmim attabhāve maraṇam nāma dhuvaṃ,
manussamamsam na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utthāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of tañca. ³ Bd pagganhanto.
⁴ Bd chijj-. ⁵ Ck -ṇatthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bd vijā-. ⁹ Cks
-ṭṭhāthēna. ¹⁰ Cks gantabbaṭṭhēna, Bd gaudhappaṭṭhāna-. ¹¹ Ck sahasāha, Bds
sahasā. ¹² Bd jiyaretha, Bs jīrayetha. ¹³ Bd adda sikkhū, Bs sikkham. ¹⁴
Bd adda ayaṃ. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
 etassa hetum pi vanañ pavittṭho,
 sace va' mañ yācasi etam atthañ
 etam pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu' samma, sile patittṭhi-
 tassa maraṇam pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā di-
 nam varañ, ajja³ paṭṭhāya ācariyapathe⁴ patittṭhito 'si, evaṃ
 sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasilāni
 gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me silānīti“,
 10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatittṭhitena van-
 ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sile⁵ patittṭhāpesi,
 tasmiñ khaṇe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
 pītiñ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
 nussamañsato nivāretuñ samattho nāma n' atthi, aho Suta-
 15 somena dukkarañ⁷ katan⁸ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
 unnādentō sādhukāram adāṃsu, tesāñ saddaṃ sutvā cātumma-
 hārājikā ti evaṃ yāva Brahmaloḷā ekakoḷāhalañ ahosi, rukke
 laggitarājāno pi tañ devatānañ sādhukārasaddaṃ suñiṃsu,
 rukkhadevatāpi vimāne⁹ tṭhitā va sādhukārañ adāsi, iti deva-
 20 tānañ saddo sūyati rūpaṃ na dissati, devatānañ sādhukāra-
 saddaṃ sutvā rājāno cintayīṃsu: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
 tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
 mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karīṃsu, porisādo Mahāsat-
 tassa pāde vanditvā ekamantañ atṭhāsi, atha nañ Mahāsatto
 25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
 paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmitta' ti
 mañ hiñseyyum pi, mayā jīvitañ cajantañāpi na sakkā Su-
 tasomassa hatthato gaṇitañ silaṃ bhindituñ, iminā saddhiṃ
 yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatīti“, atha
 30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
 mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bđ C ca. ² Bds āha ³ Bđ ajjato. ⁴ Bđ bhariya. ⁵ Bđ nañ silesu. ⁶ Bđ
 -etvā. ⁷ Bds -ratarai. ⁸ Bđ sakavi- ⁹ Bds add no. ¹⁰ Bđ add vatvā.

102. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma ahañ akāsiñ,
tuvam' pi me samma karoñi vākyam,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta. satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, tarunakālatō pat'hāya 5
sakhā² ca.

Atha nañ Bodhisatto

103. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi,
vacanam pi me samma tuvañ akāsi,
aham pi te samma karomi vākyam, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

te upasamkamitvā āha:

104. Kammāsapādena viheṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññāñ me paṭissuñāthā 'ti. 471.

Ta. kammāsapādenā 'ti idam Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yama ti sampaticchitvā khattiyā nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
vihethit' amhā 'ti porisādañ potheyyūm pi haneyyūm pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahañ ekako va gantvā paṭiññāñ tava nesañ gahāmīti cintetvā 20
tattha gantvā te hatthatale āvūṇitvā aggapādaṅgulīhi⁵ bhūmiyañ⁶ phusamānāsu
rukksasākhāsu olambite⁷ vātappahāranakāle nāgadantesu⁸ olambitakaraṇḍakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi tañ disvā iḍḍāni 'mha aroga ti ekappa-
hāren' eva mahāravañ ravimsu, atha te Mahāsatto mā bhāyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhakañ abhayañ gahitañ tuṇṇha pana me vacanañ karoṭhā 25
'ti vatvā evam āha, tattha na¹² jātū 'ti ekañsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhamsu:

105. Kammāsapādena viheṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññāñ te paṭissuñāmā¹³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tvañ. ² Cks -āya ³ Bds add evam. ⁴ so Cks for viheṭhit'
attha? Bd vihedhitamhā, Bs viheṭhayitthamha ⁵ Bd -lisu. ⁶ Bd bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bd olaggite. ⁸ Bd -dante. ⁹ Bd olaggitakor-. ¹⁰ Bd -yitthā. ¹¹ Bd
-do damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bd patissunomā.

Ta. paṭissunāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adbhivāsema sampatiṭṭhāma api
ca kho pana mayaṃ kilantā kathetum na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ sara-
naṃ tumhe va kathetha/mayaṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāmā 'ti.

Atha naṃ² Bodhisatto „tena hi me³ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁴

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁵ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁶ ti. 473.

10 Te pi sampatiṭṭhamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tatth' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesam paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi⁷, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁸
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruṇṇāṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekaṃ rājānaṃ ubhohi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi tṭhāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya mudūcittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekaṃ rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āhara“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesam hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ⁹ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bḍ paṭissunomā. ² Bḍ ne. ³ Bḍ omits me. ⁴ Bḍ adds gāthamāha. ⁵ Bḍ no.

⁶ Bḍ mayaṃ pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - -. ⁷ Bḍs
add samma. ⁸ Bḍs -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bḍs -laṃ.

naṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ² pāyesuṃ³,
iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadivase pi pāto
ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ⁴ eva pāyetvā tātiyādivase
sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā⁵ arogā⁶ ahesuṃ, atha te
Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“⁷ 'ti pucchitvā „gacchāma“⁸ 5
'ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāma“⁹ 'ti
āha, so rodamaṇo tassa pādesu pativā „tvaṃ samma rājāno
gahetvā gaccha, ahaṃ idh' eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
mīti“¹⁰ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇiyan te raṭṭhaṃ,
Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“¹¹, „samma kiṃ kathesi, na sakkā 10
mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi¹² me verikā¹³, te
'mayhaṃ iminā mātā khādītā mayhaṃ pitā' ti maṃ paribhā-
sissanti, 'gaṇhath' imaṃ coraṇ' ti ekaleḍḍhunā¹⁴ va¹⁵ maṃ jīvītā
voropessanti, ahaṃ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretuṃ, nāhaṃ gacchāmi, 15
ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁶ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
mama tumhākaṃ dassanaṃ n' atthīti“¹⁷ roditvā „gacchatha
tumhe“¹⁸ ti āha, ath' assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹⁹
„samma“²⁰ Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo²¹ vi-
nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ²² atthi, ahaṃ taṃ tattha 20
patiṭṭhāpessāmi²³, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti²⁴,
„tumhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“²⁵ 'ti vutte „iminā
mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena²⁶ ten' upāyena
porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā²⁷ ti cintetvā tassa palo-
bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

108. Catuppadaṃ sakupaṇ cāpi maṃsaṃ
sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitam
sudhaṃ va Indo paribhuñjīyāna¹⁶
hītvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 475.

¹ Ck² taranaṃ. ² so Ck²; Bā pāhesuṃ. ³ Bā yāvatā. ⁴ Ck² -ā. ⁵ Ck² kare-.
Bā kare-. ⁶ Bā² hi. ⁷ Bā² verino. ⁸ Bā² ekeka-. ⁹ Ck² Bā vā. ¹⁰ Bā -mam-
sassa viramitattā. ¹¹ Ck² -manditvā, Ck² -madditvā. ¹² Bā² add porisāda mā
cintayī. ¹³ Bā² add pharuso. ¹⁴ Ck² omit vattabbaṃ. ¹⁵ Bā² add sace ¹⁶
Ck² -sāna, Bā² -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indaṃ va devesu pamodayiṃsu
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugonakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 477.
111. Pāṇissaram kumbhathūnaṃ nisīthe
10 atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṃ
bahum sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannaṃ⁶ pahūtamalyaṃ⁷
migācīrūpetapuram⁸ suraminam
15 haṃhi nāgehi ratheh' upetaṃ
hitvā kath' eko ramasī araṇṇe. 479.

Ta sukatan ti nānappakārehi sutthukataṃ, sunittthitaṃ ti sambhāra-
jojanena⁹ taṃ¹⁰ sutthuyojitāṃ, katheko ti kathaṃ eko, ramasīti mūla-
phalaṃ khādanto kathaṃ ramissasi, ehi mahārāja gamissamā 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹¹ ti ettha vellīti¹² rāsi¹³ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvannarāsīpabbhā c' eva¹⁴ tanūdhīhamajjhā ca¹⁵ 'ti dasseti, devesu 'ti
devaloke accharā Indaṃ va ramaṇiye Barānasīnagare pubbe taṃ pamodayiṃsu
'ti, tā hitvā idha kim karissasi, ehi samma gacchāma 'ti, tambupadhāne¹⁶
ti rattupadhāne sabbasayanamhīti sabbatthiranatthate sayane, saṇṇate¹⁷
25 ti anekabhūmike¹⁸ dassetvā attharatālaṃkatayutte¹⁹ tuvaṃ²⁰ pubbe sayīti atho,
sukhaṃ ti tādissassa sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā idāni kathaṃ araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma sammā 'ti, nisīthe ti rattibhāge²¹, hitvā ti eva-
rūpaṃ samattin cha lletvā, uyyānasampannaṃ pahūtamalyaṃ²² ti
mahārāja tava uyyānasampannaṃ nānāvidhapupphaṃ²³, migācīrūpetapuram²⁴

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadhāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṇṇo. ⁵ Bā atho
nisive, Bā nisipe. ⁶ Ckā -nna. ⁷ Ckā pahuta-, Cā bahūta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migācīrūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omīti taṃ. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Ckā rasi. ¹³ Ckā -bhāvova, Bā -suvannarāsīvannarāsīpabbhā ceva. ¹⁴
Ckā vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṇṇe. ¹⁷ Ckā -kū. ¹⁸ so Bā; Cā atthattattā-
nīkayutte, Cā attharatānīkayutte, Bā adharatālaṃkata-. ¹⁹ Bā tatthatuvaṃ.
²⁰ Bā add nisīde ti pi pātho. ²¹ Bā bahuta-, Bā uyyānam-. ²² Ckā nānā-
vidhehi pupphaṃ.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṃ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutthu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ maṇoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhaveyyā“ 'ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyam kilesena³ tatiyam sayanena catuttham 5
naccagītavāditenā pañcamam uyyānena c' eva nagarena cā 'ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, aham taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasiyam paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭham gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjam na labhissāma⁵ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇāvāsena, mama vacanam karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayham
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā 'idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmīti' vadati, sakkhissati c' esa
paṭiṭṭhāpetum, iminā saddhim yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇena⁹“ 'ti cintevā tuṭṭhacitto tassa gunam nissāya vannaṃ 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasamsaggato sādhu-
taraṃ pāpamittasamsaggato ca pāpataram nāma n' atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat' eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāham rasakam āgama¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsim pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vaḍḍhat' eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāham tavam āgama Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalaṃ kammaṃ yena gacchāmi suggaṭiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyam aciraṭṭhitikam¹⁵

¹ Bḍ^o migājīnam. ² Bḍ^o -paribhoga-. ³ Bḍ^o -savasena ⁴ Bḍ^o gamissāmi. ⁵
Bḍ^o labhissasi. ⁶ Bḍ^o vacanam. ⁷ Ck^o -ma. ⁸ Bḍ^o add ca. ⁹ Bḍ^o -avāsena. ¹⁰
Ck^o yathā bhārasmā gamma, Bḍ^o yathā harassakam-. ¹¹ Bḍ^o suddhamikā. ¹² Ck^o
purisāda-. ¹³ Bḍ^o pajānāhi. ¹⁴ Bḍ^o vuttham. ¹⁵ Ck^o Bḍ^o -itikam, C^o -itikan.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavattaṃ¹
ciraṭṭhitikaṃ² naraviriyaseṭṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvam pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhānakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyaseṭṭhā 'ti naresu viriyena seṭṭha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vattaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvam
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kālāṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kālam tath' eva
15 hoti, na jirati sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva vaṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṃ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhiṃsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimisu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵,
mahanto parivāro ahosi, tena saddhiṃ Bārāṇasim sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kālahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayimisu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāga⁶ chati, nagaram assa⁷ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudbhatthā
aṭṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṃ ca
parosātaṃ ca rājāno ohāya katīhi ca amaccehi saddhiṃ āgantvā
„ahaṃ Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvisi, rājā ca Kālahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuttam. ² Ck Bd -lkam. ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ Ck -mimsu, Bds gacchimsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsādam āropayimsu, so rājāsane nisi-
 ditvā porisādassa aggamaheśiṇ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatthim āha: „Kālahatthi kasmā raṇṇo nagaram pavisitum
 na dethā“¹ 'ti, „so rajjam karonto imasmiṃ nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā 'ti, idāni so eva-
 rūpaṃ karissatīti“², „mā cintayittha, ahaṃ taṃ dametvā sīlesu
 patitthāpesiṃ, jīvītahe tu pi kañci³ na vihetthessati, n' atthi
 vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 paṭijaggitabbā, mātāpitiposakā⁴ hi saggaṃ gacchanti, itare
 nirayaṃ“⁵, evaṃ so nīcāsane nisinnassa puttārājassa ovādaṃ
 datvā „Kālahatthi tvaṃ raṇṇo sahāyo c' eva sevako ca, raṇ-
 ṇāsi⁶ mahante issariye patitthāpito, tayāpi raṇṇo atthaṃ cari-
 tum vaṭṭatīti“⁷ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṃ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁸ mahesiṭṭhānaṃ⁹ patvā puttadhītāhi
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ caritum vaṭṭatīti“¹⁰ deviyā
 ovādaṃ datvā tam eva vatthum matthakaṃ pāpetum dham-
 maṃ desento āha:

120. Na so rājā⁶ yo ajeyyaṃ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṃ⁷ jināti,
 na sā bhariyā⁸ yā patino vibhetti⁹,
 na te puttā¹⁰ ye na bharanti jīṇaṃ. 487. 20
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹¹ ye na bhaṇanti dharmaṃ,
 rāgaṃ ca dosaṃ ca pahāya moham
 dhammaṃ bhaṇantā va bhavanti santo. 488. 25
122. Nābhāsamānaṃ¹² jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
 bhāsamānaṃ ca jānanti desentaṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajam,
 subhāsītadhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā klñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā raṇṇāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā aggama-.
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Cks
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Cks nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitāro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvaṃ pitu santakam rajjam labhivā tassa paṭisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakkhāram² jinātīti kuṭṭhena jināti, sace tvaṃ Kālāhatthi rañña saddhīm mittadhammān na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi, na vibhetīti³ na bhāyati⁴, sace tvaṃ rañño na bhāyasi ariyadhamme⁵ thitā nāma na hosi⁶, jinān ti mahallakam, tasmīm kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhaṇanti dhamman ti ye pucchitā sabhāvaṃ na vadanti na te paṇḍitā nāma, dhammam bhaṇantā ti ete ragādayo pahāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvān bhaṇantā paṇḍitā nāma honti, nābhāsamānan⁸ ti na abhāsamānam, amatam padan ti amatamahānibbānam desentaṃ paṇḍitan ti jānanti, ten⁹ eva porisādo mañ ñatvā pasanno¹⁰ cattāro vare datvā pañcasu silesu paṭiṭṭhito, bhāsaya ti paṇḍito puriso dhammaṃ bhāseyya joteyya¹¹, Buddhādayo hi isayo, yasma dhammo tesam dhaḍḍo subhāsītadhajā nāma, subhāsītam gaṇhanti¹², bālā pana subhāsītam gaṇhantā nāma n' atthīti.

Imassa dhammakathaṃ sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹³ ānessāma¹⁴“ ti¹⁵ nagare bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipāṭetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁶, rājā kira dhamme paṭiṭṭhito, etha¹⁷ naṃ ānemā“ ti mahājānaṃ ādāya Mahāsattaṃ purakkhatvā¹⁸ rañño santikam gantvā vanditvā kappake upaṭṭhāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasādhitaṃ¹⁹ rājānaṃ ratanarāsimhi paṭiṭṭhāpetvā abhisīcivā nagaraṃ pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Mahāsattassa ca mahāsakkārāṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira porisādo²⁰ dametvā rajje paṭiṭṭhāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākōlāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū²¹“ ti dūtaṃ paṇiṃsu, so tatha māsamattaṃ vasitvā „samma gacchāma maḥam, tvaṃ appamatto hohi²², nagara-dvāre²³ ca nivesanadvāre²⁴ cā ti pañca dānasālā²⁵ kārehi²⁶, dasarājadhamme²⁷ akopetvā agatigamanam parihaṛā“ ti porisādaṃ ovadi, parosatahi rājadhānihi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā abosi. ² Bā uakkhānaṃ. ³ Ck viheti. ⁴ Ck bhāsatī. ⁵ Ck bhari-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck arabantā, C² aharantā. ⁸ Bā -acitto. ⁹ Bā kathyeyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bā -ja, omitting naṃ. ¹² Bā ānema. ¹³ Bā adda vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck -ditaṃ, Bā nhātānulittā pasobhitaṃ. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bā -atū. ²⁰ Bā bhoiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Ck -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upaḍḍhapathā nivatti, Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādini katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamiṃsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitāro vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ kārento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assa⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷa- 10
 kaṃ karetvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahosi asitimatāpaṇasaḥassapatimaṇḍito, tam pi rukkhāmūlaṃ
 sākhaṇṭatato paṭṭhāya samatalaṃ karetvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigamo⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādini
 puññāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayiṃsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idāṃ
 eva Aṅgulimālaṃ damemi, pubbe p' esa mayā damito yevā“ 'ti vatvā
 jātakaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahosi, Kālahatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhapaṇḍita, mātāpitāro mahārājakulāni, Suta-
 somaṇḍita kira aham evā“ 'ti. Mahāsutasoma-jātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ B^d adds rājāno. ² B^d mahāsattaṃ. ³ B^d -de. ⁴ B^d madhurapa-. ⁵ B^d
 -rūyhi. ⁶ B^d karonto. ⁷ C^k assa. ⁸ B^d abhippasīdati. ⁹ C^k -dhamma-.
¹⁰ B^d saggapūraṇa. ¹¹ B^d omits mahā and adds niṭṭhitam. ¹² C^k adds paṭi-
 sandhimānusiho bhogaṇḍaṇḍipāṭakattaye dānasīlamayā puññā mama hotu bhavā-
 bhava, imiṇā puññakammaṇa yava Buddhō bhavāmahaṃ mahosadho va ājānena
 jotisetthiṇa bhoginā vessantaro va dānena hotu mayhaṃ bhāvabhava. B^d adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatnipāta — Asitiniṅgata.

3.6.80
 7820
 30917

Formerly published :

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

¹
Smaahistorier fra Osterland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Oer.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ²ibidem, eodem. 20 Oer. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjæringer og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henviisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

BEST BINDER
17, Lake Road
Telosha-700000